

﴿ فهرست المقدمة من (اقصى الارب) ترجمة مقدمة الادب للزمخشري ﴾

- ٥ المقدمة الاولى فيما يتعلق باللغات وما يتفرع عليها وفيها فصول * فصل في بيان طريق ترجمة لسانى بلسان ديكر
- ٦ فصل در بيان اشتقاق لفظ لغت
- ٦ فصل در بيان آنكه لغة توقيفى وبوحىست يا قياسى است وتحقيق مقال درين باب
- ١١ فصل در بيان آنكه هر لغة كه در و شروط بنفجكانه باشد از درجه اعتبار ساقط گردد
- ١٢ فصل في بيان اول من صنف كتابا في اللغة وجمعها
- ١٤ فصل معلوم اوله كه لغات عربيه في كلت ايله احاطه ممكن دكلدر
- ١٧ فصل در بيان الفاظى كه در قرآن مذكور نشد با آنكه از زمان عرب تا باین هنگام متواتر و زبان زده است
- ١٨ فصل في بيان اختلاف السنة العرب وما به الاختلاف
- ٢٨ فصل في بيان الاختلاف الواقع بين العلماء في انه هل هى في القرآن لفظ معرب وتقرير المذاهب فيه
- ٣١ فصل في بيان الالفاظ المعربة الواقعة في القرآن و ترجمة معانيها
- ٣٥ تذييل في فوائد متفرقة متعلقة بهذا الفصل فائدة بعض الفاظ عربية والفاظ عجمية من حيث المادة متوافق واقع اولسدر احد هما آخر دن مأخوذ در ديك خطادر
- ٣٨ فصل في درر فوائد و غرر عوائد يجب على المتأدب ان يحفظها قرطة لسمع له وشفقا لاذن قلبه وفيه عدة فرائد فريده في الالفاظ العربية الاسلامية
- ٤٠ فريده في الالفاظ التي اول من تكلم بها الصحابي والتابعي
- ٤١ فصل في الالفاظ التي ترك استعمالها بعد ظهور الاسلام
- ٤٢ فصل في تعريف لفظ المولد وبيان بعض الكلمات المولدة
- ٤٧ فصل في الالفاظ المتداولة في افواه الناس وخطاها اهل اللغة
- ٤٩ فصل في بيان نسبة الالفاظ الى معانيها الموضوعية ونسبة بعض الالفاظ الى بعض بحسب المعاني وفيه مقامات
- ٥١ مقامه * في بيان فائدة الالفاظ المترادفة
- ٥٢ في الالفاظ التي وردت بحرفين مثلا بالزاي والذال ولا يدري الفة ام لثقة
- ٥٦ مقامه * بعض علماء لغة اضدادى انكار اينديگر
- ٥٨ الامثلة من الاضداد غير ما ذكرناه سابقا
- ٦١ الامثلة من المشتركات المترتبة بحروف الهجاء من الالف الى الياء

- ٦٩ لفظ خليك اشتقاقه بيان اولان اقوال عديده
 ٨٦ (عين) لفظنده اولان معاني عديده وبيان بعض الفوائد
 ٩١ (قرن) لفظنده اولان معاني وقاضى شرع حكاية سى واسكندره ذوالقرنين تسميه سى
 ٩٧ (كلب) لفظنده اولان معاني وكلبك بعض عجائب وغرايباتى وضروب امثال
 ١٠٢ مطلب فى بيان عجائب الاسد
 ١٠٤ (مسح) لفظى اضداددن اولوب حضرت عيسى عليه السلامه ودجال لعينه
 اطلاق اولندي
 ١٠٨ (نون) لفظنك معاني سى واسكندريه ده برتبه اوزرنده ذكره قريب نحاسدن
 مصنوع بت وصفي
 ١١٦ فصل فى الالفاظ بالنسبة الى معانيها بحسب الوضع والاستعمال
 ١١٨ بعض الفاظ واردركه واضع آنى خاص وضع ايتش ايكن عام اولمق اوزره
 استعمال ايدرلر
 ١٢٣ لفظ ذئب مهموز وغير مهموز اولوز لكن همزه اصلدر
 ١٢٤ مقتضى قاعدة عرييه دركه مذكر ومؤنث جمع اولسه لى مذكرك حكمنى
 تقليب ايدرلر لكن ايكي موضعه بوقاعده تخلف ايتدى
 ١٣٢ بعض الفاظ واردركه برقاچ صفى جامع اولمدنجه معناسنه اطلاق اولنمز
 ١٣٥ فصل فى بيان بعض الاحوال التى اختصت به اللغة العرب
 ١٤٠ وجه التسمية بأسمى الشهور
 ١٤٢ فصل فى الاتباع
 ١٤٥ المقدمة الثانية فيما يتعلق باللغة الفارسية وفيها فصول فصل فى بيان النسبة
 وتفصيل قسميها
 ١٤٦ فصل فيما يمتاز به اللغة الفارسية عن سائر اللغات
 ١٤٨ فصل فى بيان المصادر الفارسية وكيفية اشتقاق المشتقات منها بالذات او بالواسطة
 ١٥٤ فى الامثلة المطردة للماضى المثبت المعلوم
 ١٥٥ الامثلة المطردة للماضى المنفى المعلوم بسميه اهل العربية مجدا مطلقا
 ١٥٦ فصل فى اشتقاق الفعل المضارع من المصدر
 ١٥٧ فى بيان الفرق فى لفظ بودن وشدن
 ١٦١ فصل فى اشتقاق امرا الحاضر
 ١٦٢ فصل فى اشتقاق امرا الغائب ونهى الغائب

- ١٦٣ فصل فى اشتقاق اسم الفاعل من المضارع
 ١٦٤ فصل فى اشتقاق اسم المفعول من الماضى
 ١٦٥ فصل فى اشتقاق الصفة المشبهة من المضارع
 ١٦٦ فصل فى اسم الزمان والمكان
 ١٧٠ فصل فى اسم الالة وبناء المرة وبناء النوع وفعل التعجب واسم التفضيل
 ١٧١ فصل فى صيغة اسم التصغير
 ١٧٣ فصل فى الامثلة المختلفة الفارسية المرتبة على مراتبها فى الامثلة المختلفة العربية
 ١٧٤ فصل فى طريق جعل المصدر اللازم متعديا
 ١٧٤ فصل فى طريق جعل المعلوم مجهولا
 ١٧٥ فصل فى الضمائر
 ١٧٦ فصل فى اسم الاشارة
 ١٧٧ فصل فى ادوات الجمع فى اللغة الفارسية
 ١٧٩ فصل فى الالفاظ الفارسية التى يطرد حذف حروف من حروفها الاصلية
 ١٨١ فصل فى الالفاظ الدالة على التشبيه فى اللغة الفارسية
 ١٨٣ ايكي نسته بيتنده مقابله ومساوات تامه اولسه ميانده برالف ادخال ايدرلر
 مثلا برابر ولبالب
 ١٨٨ فصل فى الالفاظ التى تدل على الاتحاد والتى تدل على المفارقة
 ١٩٢ فصل فى الاستفهام
 ١٩٣ خاتمة المقدمة الثانية فى العبارات الفارسية التى جرت مجارى الامثال
 من المفردات والمركبات
 ١٩٤ باب الالف (٢٠١) آب دندان تركينك تحقيقى
 ٢٠٥ باب الباء (٢٠٩) پاما جان رفت تركينك تحقيقى
 ٢٢٠ باب التاء
 ٢٢٥ باب الجيم (٢٢٧) چشم وديده ميانده فرق
 ٢٣١ باب الحاء المهملة
 ٢٣٢ باب الخاء المعجمة
 ٢٣٨ باب الدال المهملة (٢٤٠) خسرو زمان دولتنده بش اعجوبة زمانه موفق اولندي
 ٢٤٤ ان لادة فلادة مثلنك بيانده مستقصى عبارتتكم ترجمه سى
 ٢٤٩ باب الزاء المعجمة (٢٥٢) باب الزاء المعجمة

٢٥٦	باب السين المهملة (٢٦٥)	باب الشين المهملة
٢٧٠	باب الصاد المهملة	باب الضاد المهملة
٢٧١	باب الفين المهملة	باب العين المهملة (٢٧٢)
٢٧٣	باب القاء	باب القاف (٢٧٤)
٢٧٦	باب الكاف	باب اللام (٢٨٣)
٢٨٤	باب الميم	باب النون (٢٨٥)
٢٩١	باب الواو	باب الهاء (٢٩٢)
٢٩٤	باب الياء	
٢٩٨	ترجمة مؤلف جار الله محمود بن محمد بن احمد الزمخشري الخوارزمي وذكر مولفات او	
٣٠١	مؤلف مجمع الامثال ابو الفضل احمد ميداني ايله تحريف اسمائه دائر لطبايف	

اقصى الارب في ترجمة مقدمة الادب

علمي سالفه اسلاميه آره سنده فوق العاده فضل و كمال ايله نامدار بولسان علامه
خوارزم ابو القاسم محمود بن عمر الزمخشري رحمه الله تعالى عنده حضرت تيرينك
يادكار ايدي اخوان دين اولان جله آثار عاليه سندن «مقدمة الادب» نام مجله مجله ده
لغات عربيه نك قواعد و فوائدني بش باب يعني باب اول اسماء باب ثاني افعال
باب ثالث حروف باب رابع تصرف اسماء باب خامس تصرف افعال ترتيب
ايله آتيان والفاظ عربيه بي لغات فارسيه دريه ايله ترجمه و بيان ايتش و فن لغته
عديم الامثال اولان كتاب مذكورك مندرجاتندن عوام و خواص حصه مند ايتك
مقصديله مشاهير اساتذه كرامدن بروسه ده كائن مراديه مدرسه سي مدرسي
(اسحق خواجه سي) ديمكله معروف احمد افندي مرحوم ١١١٧ سنه هجريه
سنده لسان عثمانيه نقل و ترجمه و منافع و فوائدني توفير ايله كدن ماعدا
نيجه نيجه معلومات نافعه ضم و لغات فارسيه يه دائر صرف و نحو اسلوبنده قواعد
كلييه و فوائد مخصوصه درج ايله مشدر . خصوصا اول ترجمه ده ايكي مقدمه سرد
و آتيان و مقدمة اولي ده لغات عربيه قواعدني بيان و نكات و مزاياسيله لسان عربيده
واقع امثال مضرب و مورد لريله و حروف هجا ترتيب اوزره سرد و تهيد
ايدلش و مقدمة ثانيه ده لسان عذب البيان فارسي نك قواعدني جامع نيجه فصول
و تمه و تكملة آتيان اولندقدن ماعدا كذلك لسان مذكورده كي ضروب امثال حروف
هجا ترتيب ايله سرد اولتوب هر مثل فصحاء عجمك اشعاريله تأييد ايدلش و مؤخر
مؤلف كتاب علامه زمخشري نك ترجمه حالي ذكر و اصل كتاب اولان مقدمة الادب
ترجمه سنده شروع اولنده رق (اقصى الارب في ترجمة مقدمة الادب) ناميله كنجانه عالمه
يادكار قلمشدر مترجم مرحومك خطه نسق ايله محرر و هر صفحه سنك كنارنده يك
چوق منافي حاوي منهواتيله موشع بولسان و هيج مطبوع نسخه سي بولنيان اشبو كتاب
مستطاب ولي نعمت معظم سلطان ابن السلطان السلطان الغازي (عبد الحميد) خان ثاني
افند من حضرت تيرينك سايه ترقى پيرايه جناب پادشاهيلرنده معارف ناظري دولتوالسيد
احمد زهدي پاشا حضرت تيرينك انضمام همتي و مطبعة عامره مديري محمد صلاح الدينك
معرفي ايله دار الطباعة العامره ده طبع و تثيل اولمشدر .

موج نخت است ز بحر قدیم

سبحانك سبحانك اللهم ما احسن اسماءك وما اتقن افعالك . فحمداً ثم حمداً لك على ما اصفنا في مأدبة التعليم على خوان القرطاس الوان الادب فاصبحنا ادبياً . وافضت على سبحاننا سبحانك انعامك وذنوب اكرامك فاضحينا لبيارياً . وصلاة على من انزلت عليه القرآن بلسان عربي مبين (محمد امين) الذي روحه الشريفة مقدمة جيش الارواح في ميادين العليين . المبجل المحمود على كل لسان . المفخم المورود على مر الدهور وكر الازمان * المبعوث الى الابيض والاحمر . المنعوت بأوضح النعوت الفرر . اخباره عن غوائل الميون برية . لله دره قاتلا (لسان اهل الجنة العربية والفارسية الدرية) وعلى آله واصحابه الذين تأدبوا بمحاسن آدابه ما ترنمت فواخت الاقلام على منابر البنان . واوضحت لغة بلغة وترجت لسان بلسان . وبعد * بوعد كين قليل البضاعة وكم مائة قصير الباعه بيت راجي لطف كريم امجد * كثرين بنده اجداجد * كليلد خامه عجائب نكار ومفتاح قلم غرائب آثار ايله مخدع در بسته مقال بلند طاقدن شو وجهله رفع مغلاق اغلاق ايدركه . عمدة المتقدمين اسوة المتأخرين رافع اعلام علوم اللغة والبيان . في مضامير التحرير والتبيان . القنى عن التوصيف المستغنى عن التعريف الشهير في المشرقين العريف في الخافقين بعلامة خوارزم جار الله ابو القاسم محمود الزمخشري . تجاوز الله عن سيئاته وغطى باستار

(عفوہ)

عفوہ خطیثاته . علم لفته كشیده سلك تصنيف ايتديكي كتاب لطيف كه (مقدمة الادب) ايله موسوم وميان ادباده معلومدر فوائد بسيارى حامل وعوائد بشماره شامل وكافل اولديني كالشمس في الهواجر ظاهر وباهر در واقسام اربعة اوزره منقسم وهر قسمي بر كنج كياب مطلبم وقسمين لولينده اسماء وافعال عربيہ الفاظ فارسيه ايله مترجم اولوب اكثر عبارات عذبه سى غرايتدن وفي زماننا زبان زد اولان اساليب الفاظ دريه وتراكيب فارسيه مفايرتدن خالي اولديغندن ناشي (كان لم يكن شيئاً مذكوراً) زير تار عناكب نسيانده مستور قالمغه غرقه داماء اكرامى و غوطه خور انعامى اولدوغم دستور اكرم وزير محترم المستظهر بآرائه صناديد العرب والعجم المتوسل بالآله اصحاب السيف والقلم خلاصة الاماجد والاكابر مطرح اشعة المناقب والمفاخر (نظم) هو العالى باقسام المعالى * يلوذ به الاعاظم والاعالى * بيت آن سرافرازي كه بارأى رزينش مى سزد * آفرين صد آفرين از حضرت جان آفرين * ملجأ اصحاب المعرفة والكمال * مرجع ارباب المنقبة والافضال * عالم عالم نواز كامل ناقص انداز (نظم) شرف الافاضل افضل الاشرف * خلف الامثال امثل الاخلاف * بيت دانا دلى كه از رخ دوشيز كان غيب * هر لحظه دست فكرت اودر كشد تقاب * اعنى به حضرت عثمان پاشا اوصله الله الى غاية ما يحبه ويشاء (نظم) وقاه الذى ملكه لايبور * مدى عمره عن صروف الدهور * ورقاه مرقى عزيز المنال * به صار مضبوط اهل الكمال * كتاب مزبور ديار مزده زبان كذار اولان لسان تركى ايله بچواك ۷ و تحرير * واسلوب دخلواه اوزره تنسيق وتفسير اولنمى پيشين مطالب وبهترين مآرب در ديو فرمان قضا جريان واجب الاذعان لى صادر اولدوقده اكرچه بو فقير سست تدبيرى شدائد روزكار اضنا ومكايد سپهر غدار اضنا وانضا ۳ وكردش دوربد اوضاع قوة خياليه سنى (اودت به عقاب ملاع) مثلنه مضرب وطلايع مشيب كاللاى طاقتنى تاراج و هواجم پيرى رأس المال استطاعتن يغما وتير جكر كاف احزان دل مستند بي غلى آماج اتمكله حضور بالى هم آشيان عنقا اولدوغندن ماعدا همواره (من صنف كتابا فقد استهدف فان احسن فقد استعطف وان اساء فقد استغذف) معنای صدق اتماسى و هميشه بيت دأب دانا نبود قطره به بحر آوردن * كارزيرك نبود زيره بكرمان بردن * فعواسى عنان كش كيت سبكر كاب قلم صواب توأم ولكام كبير خنك خامه بادرقتار راستى رقم اولور ايدى . لكن پيوسته (المأمور معذور) مضمون جسارت نمونى ايله معارضه و بيت چون رسد حكم خداوند

۷ بچواك لفظ فارسيه
بر لسانى لسان آخرايه
ترجمه معنائه در
(منه)
۳ اضنا و اضواء
تزار كردايدن انضا
لاغر كردن (منه)

بجزئی آخر * بند کائرا نبود چاره ز فرمان بردن * مفهوم جرات مضمونی ایله
مناقضه ایدوب آخر الامر ع امثالاً لامره العالی * حسب المأمور المفاظ عربیه سن
املا و تراجم فارسیه سن ثبت و انشادن صکره لسان ترکی ایله تفسیر و بیان و اکثر
لغات فارسیه سن تصحیح و اصلاح و بعض ابیات مناسبه ایله توشیح و ایضاح خلانده
اکثر کتب عربیه ادبیه و دریه نک (ریثا ساعدته حوصله الاستعداد) مطول
و مختصرین کثیده رشته شعاع دیده مطالعه نهاد ایدوب بعضی مناسب ملاحظه
اولان فواید و فقرات متناسبه و امثال سائر بر عوائد ایله سخن گذار خامدی تر زبان
و من بر عیاسی لباس سیاه عمامه بی ترجان ایتدم نیازمندمکه بوجله محقره و خریطه
مستحقه که (اقصى الارب فی ترجمه مقدمة الادب) لقی ایله ملقب در اگرچه
اول کامکار کرم ساز کامل نوازک پیشگاه نظر اکبر نظیر لرنده جلوه یز اولغه لایق
و مطرح پرتو ذهن و قاده و مسرح طبع نقاد لری اولمق سعادتیه استعداد مستحق
دکندر لکن (نظم) اذا احسست فی لفظی قصورا * ووهنا فی التوصل للعانی *
فلا تأخذ بنقصی ان رقصی * علی مقدار تطریب الزمان * فحواسی سیاقجه
(و اقلوا ذوی الهنات عثراتهم) مثلی مقتضا سنجه لطفاً و کرم اجماله اقداح الثفات
بیورور لایسه (قلما یخلو انسان عن نسیان و قلم عن طغیان) قضیه مسلمه سی و ققجه
واقع اولان خطا و خلل و سهو و زللین دامان کرم همعنان لریله پوشیده و قابل اصلاح
اولان مواضع و مواقعین قلم اصابت رقلریله تصحیح و افصاح بیورمد لری باعث اجور
جزیله و مورث ثویات حقیله اولدوغندن غیری (ذکر المرء نصف عمره) معناسی
طبقجه الی یوم القیام جالب اذکار جیله لری اولدینی (کطلوع الشمس بین و کضی
الامس متین) در (نظم) مامات من کان حیا ذکره ابدأ * و فی الدفاتر قد تتلی
فوائده * ولم یزل علیه فی الناس منتشراً * و تنفع الخلق فی الدنیا عوائده * و چون
بو ترجمه جده الفوائد که البسنة ثلاثة اوزره مترتب اولغله رهنمای طرق بجاهل ادب در
رجامندم که هوسکاران عقبات علوم ادبیه خیریت مزبوره اقتفا و دلیل مذکوره
اقتدا ایله بنیات طریق شبهه دن عدول ایدوب شاهراه تبصر و جاده تدبیردن کعبه
مقصوده یقینه و اصل وزیر زبان سه کانه ایله شاهد دلفریب مضمونی مهملی و منصه
انداده متجلی اتمکه قادر و قابل اوله لری بو وحدت کزین زاویه عزلت و خلوت نشین
پیغوله وحدت اولان مترجم فقیری و بوجع و تألیفه باعث اولان وزیر بلند تدبیر
مسفور عمره الله الی یوم الثوری (اسق رقاش فانها سقایه) مثله مطابق (واحسن
الی من احسن الیک) مضمونه موافق معامله و دعاء خیر ایله مقابله ایده لری اگرچه

(زاده)

زاده طبع فقیر دست رأی اولان ترجمه مزبوره مانند طفل کوی یافت میان ارباب
ادبیه غریب بلکه جلوه انداز انجمن ظهور اولدینی عجب من کل عجیب در کما قال
عماد الکاتب (نظم) هی کتی فلا تصلح من بعدی لغیر العطار و الاسکاف * هی
اما من اود للعقا قیر و اما بطائن الخفاف * لکن محض کرم پرور لرندن نیازمندم که
مانند صفعان سیلی زن استهزا اولیدلر و هدم لوم و تحقیر قلیله لری (نظم) جزی الله
خیراً من تأمل صنعتی * و قابل مافیها من السهو بالعفو * واصلح ما اخطأت فیه بفضلہ *
و فطنته و استغفر الله من سهوی * و دخی معلوم اوله که ترجمه سی صد دنده اولدینم
کتاب لطیفه الفاظ عربیه الفاظ فارسیه ایله ترجمه اولغله لغتین مذکورینه
متعلق بعض فواید ایراد اولمق مناسب اولمق ملاحظه سیله ترجمه کتابه شروعدن
اول ایکی مقدمه ذکر اولندی مقدمه اولی ده لغات عربیه و مقدمه ثانیه ده لسان
فارسیه و متعلق بعض نوادر کثیره الفوائد ایراد اولندی که هر بر مقدمه ده نیمه
فصول ذکر اولنشد و ما توفیق الالبالله علیه توکلت و الیه انیب و صلی الله علی سیدنا
محمد وآله و صحبه اجمعین

﴿ المقدمة الاولى فیما يتعلق باللغات العربیة و ما یترفع علیها و فیها فصول ﴾

﴿ فصل در بیان طریق ترجمه لسانی بلسان دیگر ﴾

معلوم اوله که بر لغت لفة اخرى به نقل و بر لسانی لسان آخر ایله ترجمه ده ایکی
طریق وارد طریق اول بودر که ترجمه اوله جق عبارتک مفردات کلمه سنه لغت
اخری دن مرادف اولان لفظی ذکر ایدوب ترتیب کلمات مترجمه موافق ترجمه
اوله مثلاً فارسیه (آفتاب فروشد) عبارت عربی عبارت ایله (الشمس الی
الاسفل ذهبت) و ترکی عبارت ایله (کونش اشاغی کتدی) دیو ترجمه اتمک کبی
یوحنا ابن بطریق و ابن ناعمة حصی بو طریق اختیار ایدوب کتب یونانیه نک
اکثرینی بووجه اوزره ترجمه و عربی به نقل ایتدیلر . لکن مخفی اولیه که بو طریق
صعبیدن خالی دکندر زیرا هر کلمه نک مرادفی بولمق مشکل اولدوغندن ماعدا
تعبیر لری سبکی بری برینه مخالف اولور لهذا مزبور لری ترجمه ایتدکلری کتبیدن
چندان انتفاع اولنمز . طریق ثانی بودر که ترجمه اوله جق عبارتک مضمونی مترجم
ذهنده تصویر ایدوب اول مضمون لغت اخری ده نه عبارت ایله تعبیر اوله کلمش
ایسه اول وجه اوزره ترجمه و تعبیر ایدر مثلاً مثال مذکوره عربی عبارت ایله
(غربت الشمس) و ترکی عبارت ایله (کونش باتدی) دیو ترجمه و تعبیر ایدر
حنین بن اسحق و جوهری طریق بودر و بو طریق بقایت اسم و اسهل و مقصودی

اداده أوجه در . لهذا بوعبد فقير مترجم ترجمه ايتديكي كتابلرده بو طريقه سلوك معادى اولغله مقدمة الادب ترجمه سنده دخى بو وادى بى اختيار ايتدى والله سبحانه وعم بره واحسانه سهيل الامور وهو العليم الخبير بما فى الصدور

﴿ فصل در بيان اشتقاق لفظ لغت ﴾

معلوم اوله كه ابن جنى خصائص نام تأليفنده ديديكه : حد اللغة هي « اصوات يعبر بها كل احد عن اغراضهم » . ولغوت دن مأخوذ در تكلمت معنا سنه كه اصلنده لغوة در شبه كبي كه آخرى واودر لغات ولغون ديرلر ثبات وشون ديدكلرى كبي وفي الحديث (من قال فى الجمعة صه فقد لقا) اى تكلم وامام الحرمين برهانده ديديكه لفظ لغت لنى يلقى دن مأخوذ در كلام تكلم ايتدى معناسنه ابن حاجب مختصرده ديدى كه حد اللغة كل لفظ وضع لمعنى . واسنوى شرح منهاج الاصولده ديدى كه اللغات عبارة عن الالفاظ الموضوعه للمعاني . وعلازمة زخمشرى اساس البلاغة ده ديدى كه لغوت بكذا ديرلر لفظت وتكلمت معناسنه استلغ الاعراب ديرلر استنطقهم ديدكلرى كبي وتقول لغة العرب افصح اللغات وبلاغتها اتم البلاغات . ولغوى اصلنده قطانك چاغروب كونا كون صداسى معناسنده در لهذا غوغا وجلبه وقتنده ظهور ايدن صدايه لغوى ديرلر يقال (اسمع لغواهم ولا تخف طغواهم) پس لفظ لغة بومعنان مأخوذ در . مرزوقى مقامات حريرى شرحنده ديدى كه لغا يلفو لغوا ديرلر مرضى اولين كلام تكلم ايتسه ولنى صوت معناسنه در والقيه ديرلر فلان نسنه بى طرح ايتدى معناسنه ولغة لغة تسمية اولندي بى صوت اولدي بى يا اساندى طرح اولندي بى ايجوندر . ودخى لنى يلقى لغيا ديرلر حريص اولدى معناسنه ولغة لغت تسمية اولندي بى خلق آنك معرفتده محتاج اولدقلىرندن تحصيلنه حريص اولدقلىرى ايجوندر ديدى . جوهرى ديدى كه لغة اصلنده لغو ياخود لنى دركه واو ويادن ها بى تعويض ايتديلر وجبى لنى ولغات در وبعضيلر سمعت لغاتهم ديوب نصب صريح ايله تكلم ايتدكلرى حرف تا بى اوزرينه ها ايله وقف اولنان تا به تشبيه ايتدكلرى ايجوندر مع هذا مسلمات قيلنددر پس جاءنى طلحتهم ورأيت طلحتهم قيلنددر اولور فيروز آبادى ديدى كه لغا لغوا ديرلر تكلم معناسنه ولنى به ديرلر لهج به معناسنه . طلبه الطلبة ده ديدى كه لغا ديرلر باطل تكلم ايتدى معناسنه لغا يلفو نصر بابندن ولنى يلقى علم بابندن اولقى اوزره لغت در والله اعلم

﴿ فصل در بيان آنكه لغة توقفى وبوحىست يا قياسى است وتحقيق مقال درين باب ﴾

علما اعلام وضع لغة نه طريق ايله اولدوغنده اختلاف ايتديلر بعضى توقفى وبعضى

(قياسى در)

قياسى در ديديلر واصح اقوال بو دركه توقفى اولوب واضع الله جل شانہ در * ابن فارس فقه اللغة ده ديدى كه لغات عرب توقفى اولوب واضع جناب بارى اولديغه (وعلم آدم الاسماء كلها) قول شريفى دليل واضعدر ابن عباس عبارت مذكوره تفسيرنده ديدى كه يعنى حضرت الله آدمه ناسك متعارفى اولان لغاتى تعليم ايتدى دابه . ارض . سهل . جبل . فرس . چار كبي وو كيع سند صحيح ايله ابن عباسدن روايت ايتدى كه حق سبحانه وتعالى آدمه هر شيك اسمنى حتى قصعه وقصيعه وفسوه وفسيوه بى تعليم ايتدى . ابن عساكر تاريخ دمشقده ابن عباسدن تخرج ايتدى كه حضرت آدمك لقتى جنتده ايكن عربيه ايدى زله صدور ايتدكه بالكلية صدرندن منسلخ اولوب توبه ايتدكدينصره لغة مزبوره يته احسان اولندى پس لغة عربيه نك شرفنه بومعنى دليل قوى در . ومجاهد آيت مذكوره تفسيرنده ديدى كه يعنى هر شيك اسمنى تعليم ايتدى واكثر محققين ديديلر كه حق سبحانه وتعالى آدمه معرض ملائكه ده على مهم اولان لغات عربيه بى تعليم ايدوب اولادى اول مقدار ايله تكلم ايدرلر ايدى بعده عربدن مبعوث اولان هر نبى به دخى وقتنده مهم اولان لغات عربيه بى تعليم ايدوب حضرت خاتم الانبياء صلى الله عليه وعلى آله وقتنده منتهى اولدقده لغة عربيه كالين كركى كبي بولوب برحرف زياده سنه حاجت قالمدى * لهذا ابو الاسود رجة الله حضورنده بر كسنه لغة عربيه اولقى اوزره ناشينده كلمات ايله تكلم ايتدكه ابو الاسود ديدى كه تكلم ايتديكك الفاظ نه لسان اوزره در اول كسنه ديدى كه بواول لغة عربيه در كه سره بالغ اولماش وسر آنى استماع اتمامش سر ابو الاسود ديدى كه يا اخى بولقى ترك ايله زيرا بزه بالغ اولين لغتده سكا خير بو قدر مرادى بو لغت مصنوعة وكذب مفترى ومختلفدر معناسنى اشعاردر . وبعضيلر ديدى كه يعنى حضرت الله جميع مخلوقاتك اسملى بى جميع لغات اوزره آدمه تعليم ايتدى عربى . فارسى . سريانى . عبرانى . رومى كبي واوولاد آدم لغات مذكوره ايله تكلم ايدرلر ايدى چون بر آرز زماندن صكره اولاد متكثر واطرافه متفرق اولديلر هر برى لغات مذكوره دن بر لغة اختيار ايدوب اختلاف السنه آندن نشأت ايتدى ٧ ابن اثيرك كامله اولان قولى بو قوله قريبدر وبوعبد فقير عندنده أوجه وجوه واسد طرق بو دركه عقول سليه اصحابى مفردات لغة عربيه نك معانى موضوع لها بى اولان مناسبت والتيامنى فكر صحيح ايله تفكر ايتسدر واضع لغات جناب حكيم متقن الاشياء وواضع كل شىء فى محالها جل شانہ وبهر برهانه اولديغه واقف اولوب آيينه ضميرلرندن كرد تردد وغبار شبهه بى

٧ وبوقيرك وحدت
نامه نام منظومه ده
بو قول اختيار اولندى
(منه)

جاروب یقین ایله ازاله ایدر لر زیرا تدقیق نظر و تدقیق بصیر بصیرت اولونسه هر لفظ عنینک مدلولی ایله برکونه مناسبت خفیه سی واردر که ارباب اذهان مستقیم بو معنایه تصدیق یعنی واضح لفظ حکیم مطلق سبحانه اولدیفین تحقیق ایدر . حتی عباد سلیمان ضمیری دیدی که لفظ ایله مدلولی میانده برنوع مناسبت طبیعی واردر که البته واضی اول لفظ معنی اول معنای معینه وضعه جل ایدر والا ترجیح بلا مرجع محذورینه مؤدی اولور . مخفی اولیسه که عباد مزبور معتزلی المذهب اولدیفندن مراعات اصلح حضرت باری به واجب در قولنه بناء قول مذکوره ذاهب اولدی و اهل سنت و جماعت حضرت باری اصلحی فضلا و کرما ایدر حاشا وجوبا اتعز بلکه مراد ایلسه اول اصلحی ترک ایدر و فصله کتور من دیر لر ایکن الفاظ و مدلولات میانده اولان مناسباتی انکار اتعز لر . و اکثر علماء لفظ مناسبت معهوده خصوصنده اتفاقا قری اولدیفی اصحاب عارسه و اطلاع (کالشمس فی وسط النهار) ظاهر و پدیدار در حتی خلیل دیدی که چند بک صوتنده استطاله و اتصال اولمغه صر الجندب ۹ دیر لر . و بازینک صوتنده تقطیع اولمغه صرصر البازی دیر لر . و سیویه ضلان و زننده اولان مصادره دیدی که صیغه مزبوره اضطراب و حرکته دالات ایدر غلیان و غلیان کبی که توالی حرکات الفاظ توالی حرکات افعاله قرینه در . بقای (اضرب بعصاك الحجر) کلام قدیمک تفسیرنده دیدی که عصا بر آلتدر که عاصی آنکله عصیاندن کف و منع اولنور ذوات و اودن اولوب اصلی عصوردر که آنده اولان و اوعلوی اشعار ایدر و عصی ذوات یادن اولوب آنده اولان یا عصیان سبی ایله عاصینک عملک نزولنی اشعار ایندیکی کبی یعنی عصا بر آلتدر که عاصی اوزرینه عالی اولوب آنکله تأدیب اولنور (فکأن المصوا دب المصی) و عصا یعصو دیر لر ضرب بالمصا معنایه و عصی یعنی دیر لر خالف الامر معنایه انتهی و فی المثل (البد یقرع بالمصا و الحر یکفیه الملامة) خساسة عبید حقنده ضرب اولنور . و ابن جنی خصایص نام تألیفنده الفاظک معانیسنه مناسبتنی بیان ایچون مخصوص بر باب عقد ایندی و آنده نمونه اولمق ایچون بر قاج الفاظ ایراد ایندی دیدی که مصادر رباعیه مضاعفه تردید و تکریر دالات ایدر قلقله . صلصلة . ققعة . قرقره کبی و فعلی صیغه سی سرعت دالات ایدر جزئی . و زانی کبی و استفعال بابی ایچون اولدیفی اصول اوزرینه زیاده قیلان زوائد اولده واقع اولمغه در زیرا طلب البته مطلوبی قیلان مقدم اولور و دخی عینک تکریری فعلک تکریرینه دالات ایدر فرح . و کسر کبی زیرا لفظک قوی معنایک قوتنه دالات ایدر و تکریری

۹ جنادب جمع جندب
بضم الجیم و فتح الدال
و حکاء القاضی بکسر
الجیم و فتح الدال و هو
نوع من الجراد (منه)

ثابت و اولی
و سیویه ضلان
و سیویه ضلان
(منه)

وسطه تخصیص ایندکری وسط طرفیندن اقوی اولدیفی ایچوندر که طرفین وسطه نسبت استحکام ایچون نصب اولنان ایکی ستون کیدر و طرفین همیشه اعلال و تحریردن خاله دکلدر و دخی یاش اولان نسنه بی اکلده خضم و قوری اولان نسنه بی اکلده قضم دیدیلر حرف خارخو اولمغه رطیده و حرف قاف صلب اولمغه یابسه استعمال ایندیلر . و دخی نضج حاء مهمله ایله صوی رش یعنی سپدمکده و نضج خاء معجمه ایله صو منبعندن شدت ایله خروجده استعمال اولنور . زیرا حاء مهمله ده رقت و خاء معجمه ده قوت ظاهر در . و دخی قد لفظنی طولاً قطعده و قط لفظنی عرضاً قطعده استعمال ایندیلر زیرا طانک صوتی قصیر و سریعاً منقطع اولمغه قرب و سرعت انقطاعی اشعار ایدر و دالک صوتنده استطاله اولمغه اثری طویل اولمغه دالات ایدر لهذا سریع الانقطاع اولان عرضنده طا و طویل الانقطاع اولان طولده دال استعمال اولندی . الی هنا کلام ابن جنی . ابن درید جهره ده دیدی که کلامده خن که ترکیده ککزدن سونک تعبیر اولنور و مرآتیی واردر که خن خن دن و خند غن دن اشددر و آنیت این دن و رنین خنندن اشددر . ابن السکیت دیدی که قبضه قبضه دن اصغر در ابن درید و جوهری دیدیلر که قبض پر مقلک اوجی ایله و قبض مل الکف اخذ معنایه در . و غریب مصنفده دیدی که هذا صوغ هذا دیر لر برنسته برنسته نك مقدار نجه اولسه و هذا صوغ هذا دیر لر ایکی قرن داش بری بری آردنجه تولد ایدوب ماینلرنده بر ولد دخی تولد اتسه . جوهری دیدی که هی اخته سوغه دیر لر قز قرن داش ایله برادری وجه مشروح اوزره بر واده دن تولد ایتسه لر . و دخی نقب علی قومده ینقب نقابة دیر لر قومی اوزرینه عریف اولسه که عریف رئیسدن دون در و نکب علیهم نکابة دیر لر عریف اولان کسنه ده معنی اولسه . و کسائی دیدی که قضم فرسه و خضم انسانه مخصوصدر ۹ و اکثر علماء لغت دیدیلر که قضم اطراف اسنان ایله و خضم اقصابی اضراسه مخصوصدر . اصمعی روایت ایندی که بر اعرابی بادیه دن مکیده عم زاده سنه نزول ایندی عم زاده سی اکا دیدی که (ان هذه بلاد مقضم وليست ببلاد مخضم که) خضم جمع فم ایله اکل و قضم آندن ذون در (قد یبلغ الخضم بالقضم) دیر لر اطراف فم ایله اکل ایله شبع حاصل اولور معنایه در مراد غایت بعیده به رفق ایله وصول ممکن در دیمکدر قال بیت قد تبلغ باخلاق الثياب جدیدها * و بالقضم حتى تترك الخضم بالقضم * من حيث المضرب (قد یبلغ القطوف ۶ الوساع) مثله قریبدر * ابو عمرو دیدی که نضج ضاد معجمه ایله سیراب اولمق مرتبیدن آز شرب و نضج صاد مهمله ایله سیراب

۹ و قد سبق کلام ابن
جنی فیهما (منه)

۶ القطوف من الدابة
القریب الخطو و الوساع
منه (منه)

اوله حق مرتبه شرب و نشع شین معجمه ایله ضاد معجمه ایله اولان نضع مرتبه سندن
 آژ شرب معناسنه در . اصمعی دیدی که اصوات خیلدن **شخیر** آغز دن نهیز بورننک
 دلوکلرندن کریر صدرندن اظهار ایتدیکی صدا معناسنه در . و دیدی که مطردن
 هتل هتل دن اصغر در . جوهری دیدی که هتل تهتان معناسنه تهتال دخی دیر لر که
 یاغور بر ساعت یاغوب منقطع اولمقد در وهطل یاغور یا کوز یا شی متابعا یاغمد در .
 جهره ده دیدی که عطعظه ایکی عین مهمله ایله وقت محاربه ده ظاهر اولان اصوات
 متابعه در و غطظه ایکی غین معجمه ایله طنجره مثللو نسنه نك آتشد غلیانی معناسنه در
 جمجمه ایکی جیم معجمه ایله دروننده بر نسنه اضمار ایدوب کسنه **یه** اظهار ایتامک
 و حمجمه ایکی حاء مهمله ایله فرس صوتی تردید ایدوب صهیل ایتامک معناسنه در
 دحداح دال ایله رجل قصیر ورحراح را ایله انا قصیر واسع معناسنه در . جفجفه
 جیم ایله چوق عسکر یورودکه استماع اولنان خار یلدی جفجفه حاء مهمله ایله
 قوش قنادینک صداسی معناسنه در . رجل دحدح دیر لر ایکی دال مهمله نك ضمی
 وایکی حاء مهمله ایله قصیر معناسنه ورجل دحدخ دیر لر ایکی دال مهمله نك ضمی
 وایکی حاء معجمه ایله قصیر ضخم معناسنه . جرجره صو ایجدکه بوغازده اولان
 جرعه صداسی و خرخره نفسک صدرده تردیدینک صداسی و طار موضعدن صو
 آقدقه ظهور ایدن چاغلدیسی . ودر دره دره لده صونک تدافعدن حاصل اولان
 صدا معناسنه در . زعزعه زای معجمه ایله ریح هبوب ایتدکه اشیاده حاصل اولان
 اضطراب رعرعه صافی صویک روی ارض اوزرنده اولان حرکتی ۳ زعزعه ایکی
 زای معجمه وایکی غین معجمه ایله انسانده اولان خفت و نشاط معناسنه در . رفره
 قوش هواده طیران ایدوب طولاشدقه قنادندن ظهور ایدن صدا ۴ وززفه ریح
 شدید هبوب ایتدکه استماع اولنان صوت هائل معناسنه در . سفغه ایکی سین
 مهمله ایله قازیق و دیش مثلونسندی موضعدن قلع ایچون تحریک وشفغه ایکی شین
 معجمه ایله مزراق مثللو نسنه یرنده مستحکم اولسون ایچون تحریک معناسنه در
 (شغشغ السنان فی الطعنة) دیر لر مزراقی بر کسنه یه طعن ایتدکه کرکی کبی
 یرلشسین ایچون تحریک ایتسه والله اعلم واکرم . احباب ألباب ذکر ی مرور ایدن
 الفاظ و معانی میاننده اولان مناسبتی کرکی کبی ملاحظه ایتسه لر حرف اضعف
 . والین . و اخفی . و اسهل واهمی مشتمل اولان الفاظ ادنی و عمل و صوتک اقل
 و اخف اولان معانی به دلالتی و حرف اقوی و اشد و اظهر و اجهری مشتمل اولان
 الفاظ عملا اقوی و حسا اعظم اولان معانی به دلالتنه واقف اولدقلرنده واضع لغات

۳ وفي القاموس الزعزع
 الحفيف الزق منها (منه)
 ۴ وفي القاموس الرفرة
 الصوت ونحر يك الغليم
 جناحيه حول الشيء
 يقع عليه وفي الجملة
 الرفرة صوت جناح
 الطائر اذا حام ولم
 يبرح (منه)

حضرت حکیم متعال اولدوغنده اریاب آتمزلر وسائر بوبابده اولان مذاهب واهیه
 و بنیات طریقه کتمزلر مثلاً لفظ مد . و لفظ مط بر نسنه یی چکوب اوزاتقی
 معناسنه در لکن حرف طاحرف دالدن اعلی و اقوی اولمغله لفظ مطده مد و زیاده
 جذب معتبر در . فارابی دیوان الادبده دیدی که شازب زای معجمه ایله دوه وسائر
 دابه دن ضامر یعنی قارنی آز و بیلی اینجه معناسنه در و شاحب حاء مهمله ایله زیاده
 ضامر معناسنه در و زخمشری اساسده رجل شاحب شازب شدید التحافه دیدی
 و شحب ماده سنده ابو زید دن روایت ایتدی که شحوب بنی کلاب لغتده هزال
 معناسنه در . ثعالبی فقه اللغة ده دیدی که اول کسنه که باشنک مقدمنده قیل اولیه اکا
 اجل و باشنک نصفنه دك قیل اولسه اجلی واجله دیر لر و دخی دیدی که نقش دیواره
 ورقش کاغده و وشم الده و وسم دری ده و رسم بغدادی وارپده ووشی ثوبده
 اولان نقشاره مخصوصدر . و دخی دیدی که است دبر و اسب دبرک اطرافنده
 اولان قیل معناسنه در و دخی دیدی که لسب عقرب صوققه ولسع بیلان صوققه
 مستعملدر و دخی دیدی که قولاقده اولان و سحذه اف و طر ناقلرده اولان و سحذه تف
 استعمال اولنور . و دخی طوطاق اوزرینه وضع اولنان نقابده لثام و بورون اوزرینه
 وضع اولنان نقابده لفام مستعملدر و دخی کف یدایله مقدم رأسه ضرب ایتکه صقع
 و قفایه ضربه صقع و یوزه ضربه لطم و یومروق ایله ضربه لکم وایکی ال ایله ضربه لدم
 و یاینه یرمق ایله دور تمکه و خز وال ایله دور تمکه و کز و چیکه یه ال ایله دور تمکه و هر
 دیر لر . و دخی حذفه بالحصی و حذفه بالعصا و قذفه بالحجر دیر لر . و دخی مغموم
 و یا مریض اولان کسنه تفجع ایچون سینه سندن صوت اخراج ایتسه اکارنین
 آندن خفی اولسه هنین و خفی اولان صوت اظهار ایتسه حنین آندن زیاده اولورسه
 انین واکر دخی زیاده اظهار ایدرسه اکا حنین دیر لر والله اعلم بالصواب * بوبابده
 بو مقدار ایله اکتفا اولمقی ملاحظه اولندی تا که ارباب اذهان سلیمه واقع حاله
 مطلع اولوب سائر الفاظ دخی معانیسنه نسبت مناسبتدن خالی اولمدیغنه و قوف
 تحصیل ایده والله الموفق

فصل در بیان آنکه هر لغت که در و شروط پنجگانه نباشد از درجه اعتبار ساقط گردد *

زرکشی بخرده ابو الفضل غیدانک شرائط الاحکام نام تألیفندن شو وجهه نقل
 ایتدی که لغت بش شرطی جامع اولمدقجه صحتنه اعتماد و شانه اعتداد اولنمز .
 شرط اول عربده نقل صحیح ایله منقول اولمقد در . شرط ثانی امور شرعیده عدالت
 ناقلین لازم اولدیغی کبی لغتده دخی عدالت ناقلین لازمدر * شرط ثالث نقل اولنان

کسند لک قولری حجت اولمقدر یعنی اصل لغت عرب عاربدهن متقول اولمق واجبدر
 قحطان و معد و عدنان کبی پس مذکور لردن صکره اولان عربدن نقل اولنان
 مقبوله دکلدر . زیرا لسانلری فاسد اولدیغندن غیرى مولدین لغت فصیحیه اختلال
 و بر مشلردر . زنجشیری و ابن فارس و اکثر علماء لغة ابو تمامک قولی ایله استشهاد
 ایتدکلری ابو تمامک کلامی عرب عربا کلامنی نقل ایدوب آنلرک لسانلرینه کرکی کبی
 واقف اولدیغنه جزملری اولدیغنی ایچوندر اگرچه ابو تمام زمانا متأخردر لکن
 کویا آنک قولی فی الحقیقه عرب عرباء متقدمین قولیدر . ابن جنی دیدی که معانی
 خصوصنده مولدین شعرى ایله والفاظ خصوصنده عرب عرباء شعرى ایله استشهاد
 اولنور . شرط رابع عربدن نقل ایدن کسند البته آنلردن حس طریقیه استماع اتمک
 لازمدر . شرط خامس ناقل مذکور دن نقل ایدن کسند دخی آنندن حس ایله استماع
 اتمک کرک والا حس طریقیه نقل اولنمیان لغت بروجهله مقبول دکلدر لکن ابن جنی
 خصایص ده دیدی که لغت نقل طریقندن غیرى ایله ثابت اولماز دیو ذاهب اولان
 کسند خطا ایتدی زیرا کاهی لغت قرینه ایله دخی معلوم اولور نقله محتاج اولنمز
 زیرا بر کسند شاعرک بیت قوم اذا الشر ابدی ناجذیه لهم طاروا الیه زرافات
 و وحدانا قولنی استماع ایتدکده وحدانا قرینه سیله لفظ زرافات جماعات معناسند
 عالم اولور آخردن استماع ایتماش ایه دخی ابو علی دیدی که بزلر نثر لر عزی عربک
 نثر لرینه و شعر لر عزی عربک شعر لرینه قیاس ایدوب آنلرک سبکی کبی سبک ایتدکه
 قادرز . و کیه هراسی دیدی که آراء محققین شووچه اوزرینه قرار داده هر که لغتده
 قطعا قیاس جاری اولماز والله اعلم

فصل فی بیان اول من صنف کتابا فی اللغة و جمعها

امام فخر رازی محمول ده دیدی که لغتده تصنیف اولنان کتابلرک اولی وجهه دن
 اقدمی خلیله منسوب اولان کتاب العین در و اهل لغتدن جمهور کتاب مذکورک
 اکثر مواضعی قدح و جرح ایتدیلر . سیرا فی طبقات نحاذه دیدی که کتاب العینک
 اولنی خلیل تصنیف ایتدی پوشیده اولمیه که کلام مذکور صراحة دلالت ایدر که
 خلیل کتاب مذکورى اتمام و تکمیل اتمدی و ظاهر و مقبول بودر زیرا خلیلک کبی
 اولرتبدهن عالی در که آندن صدور ایدن حرفه بر فرد انکشت اعتراضی دراز ایده .
 حق ابن جنی خصایص ده دیدی که خلیله منسوب اولان کتاب العین ده اولان خبط
 و خلل حاشا خلیلدن بلکه خلیلک ادنی اتباعندن صادر اوله ظنم بودر که خلل و خبط
 آخر کسنددن ظهور اتمشدر فرضا خلیلک کتاب مزبور جعنده صنعی و ارایسه

(شووجه)

شووجه ایله اولمق کرک که کتاب مزبورک جعنه غیرى کسندلره امر ایدوب بالذات
 کندی اهتمام ایتماکله خبط و فساد آخرک طرفندن صدور اتمشدر و کندونک صنعی
 اولدیغنه کتاب مذکورک بعض مواضعنده مطلع اولدیغ معانی غامضه و افکار لطیفه
 و صنایع مستحکمه شاهددر زیرا مذکور اولان حالات خلیلک غیریدن صدور اتمز
 و بر فرد هر خصوصده خلیلک شق غبارینه قادر اولمز انتهی و اکثر نام کتاب العین
 خلیلک تألیفی دکلدر و بعض علماء لیث بن نصر بن سیرا خراسانی تألیفی در دیو جزم
 و قطع ایتدیلر . ازهری دیدی که لیث مذکور بر رجل صالح ایدی کتاب العین
 تصنیف ایدوب خلیله نسبت ایتدی کتابی ترویج و خلقی قرآننه ترغیب ایچون
 و بعضیلر دیدی که کتاب مزبورى خلیل حرف عینه دک جمع و تألیف ایدوب آخری
 لیث تکمیل ایتدی فی الحقیقه کتاب العینک آخری اولی کبی دکلدر . ابن المعتز
 یا قوت جوینک معجم الادباء نام تألیفندن شووجهله روایت ایتدی که لیث مذکور
 خلیلک اخص خواصندن ایدی کتاب العین تألیف و اتمام ایتدکده آنی لیثه و یردی
 لیث کتاب مزبور دن عظیم ممنون اولوب عندنده وقع کلیسی اولمغه خلیل کتاب
 مزبورى کندویه تخصیص ایتدیکنه تشکرا خلیله یوزبیک درهم هدیه ایتدی
 و شب و روز حفظنه مکب اولوب نصفی مقدارینی حفظ و اتقان ایتدی قضایای
 اتفاقیه دن ع حاصل اهل دله جور فلک اکسک دکل فحواسی اوزره لیث
 مزبور بر جاریه نفیسه حسنه اشترایدوب عی قزی اکار شک و حسد ایتدی
 و عین ایتدی که لیث بر طریق ایله تکدیر ایده امادیدی که اگر بن لیثی اتلاف مالی ایله
 تکدیر ایتسم آنکله مکدر اولمده جنی معلومدر . لکن لیل و نهار اوزرینه مکب
 و مشغول اولدیغنی کتاب بغایت عندنده مرغوبدر لیث آنی احراق ایله تفحیح و تکدیر
 ایدیم دیو کتاب مزبورى آتسه القا و احراق ایتدی . چون لیث بو خصوصدن
 آگاه اولدی کتابک ضایع اولدوغندن عظیم تأسف ایتدی زیرا نسخه آخری یوق
 و خلیل دارفانیه و داع ایتماش ایدی پس کتاب مزبوره زیاده رغبتندن نصفی مقدارینی
 حفظ ایتدیکی وجه اوزره املا و جمع ایدوب زماننده اولان علمایی دعوت و جواثر
 جزیه وعد ایتدی که کندو تحریر ایتدیکی وجه اوزره نصف آخرین املا و تألیف
 ایدلر آنلردخی صرف مقدور وسی موفور ایله تکمیل ایدوب حالا میان خلقده
 مشهور و مستعمل اولان کتاب العین بودر که ذکر اولندی انتهی و عبد الواحد
 لغوی مراتب النجومین نام کتابنده دیدی که خلیل نیجه معانی دقیقه و بدایع انیقه ابداع
 و اختراع ایتدی که آندن اول بر فرد اکا سبقت اتمدی و کلام عربی کتاب العین

نام تألیفده جمع و ابواب و فصوله تقسیم ایندی و مسوده قالب کرکی کبی تنقیح
ایتمزدن اول نیجه ناکاهگیر قضا کریبان حیاتی شق و عندملیک مقتدر سائر صلحاء امیک
مجلسنه ملحق ایندی . و ثعلبدن روایت اولنان کلام بومعانی تأیید ایدر . زیرا
دیددی که کتاب العین ده واقع اولان غلطانک سببی بودر که خلیل کتاب مزبوری
رسم ایندی لکن تحشیه و تنقیحه عمر و فایتمدی والا آتی تنقیحه وقت مساعد اولمش
اوله قطعاً آنده خلل اولمز ایدی زیرا خلیل عیدیم المثل اولدینی متفق در و راهویه دن
روایت اولندی که خلیل کتاب مزبور دن حرف عینی تألیف ایندی فقط لیث مرقوم
باقی کتابی تکمیل ایدوب ترویج ایچون کندویه خلیل اطلاق ایندی . بلکه خلیله
محبت بالغه سی اولمغله کندی لسانه خلیل ایندی لهذا کتاب مزبورده قال خلیل
ابن احمد عنوانی ایله ذکر ایندکده مرادی خلیل مزبوردر و اگر قال الخلیل عنوانیه
ذکر ایدوب تنقید ایتمز ایسه مرادی کندودر . ایددی کتاب العین ده واقع اولان
خلل معاذ الله خلیل طرفندن دکلددر بلکه لیث طرفندندر انتهی * نووی دخی
تحریر التنبیه نام کتابنده دیددی که خلیله منسوب اولان کتاب العین خلیل دکلددر
بلکه لیث تألیف ایتمشدر انتهی * پوشیده اولمیه که راهویه دن نقل اولنان کلامدن
منفهم اولور که خلیل کتاب العین تألیفنه شروع ایندکده حرف عین ایله ابتدا
ایتمش اوله بلکه وجه تسمیه بو اولمق ملاحظه اولنور و حرف عین ایله ابتدا ایندیکنی
مفضل بن سلمه الکوفی تصریح ایدوب دیددی که صاحب العین دیددی کتاب العینه حرف
العین ایله ابتدا ایندیکم عینک مخرجی اقصای خلق اولدینی ایچوندر و شووجه ایله
اعتراض ایندی که حرف عین ایله ابتدا ایندیکم حرف مذکور کلامده کثیر و حروف
ایله اختلاط کلیسی اولدینی ایچوندر دیو تعلیل ایتمش اولسه اولی اولور ایدی . و ابن
کیسان خلیلدن روایت ایندی که کتاب عین ده همزه ایله ابتدا ایدم زیرا همزه ایله
اکثرا نقص و تغییر طاری اولور و الف ایله ابتدا ایدم زیرا الف اول کلمده واقع
اولمز و اسم و فعل ده واقع اولدقده کاه زائد و کاه مبذل واقع اولور و ها ایله ابتدا
ایتمدم زیرا ها مهموسه و خفیه اولمغله صوتی یوقدر پس عین ایله حای بولدم لکن
عین صاف و خالص اولمغله آتی اختیار ایندم والله اعلم

فصل معلوم اوله که لغات عربیه بی کلیت ایله احاطه ممکن دکلددر

ابن فارس فقه اللغه ده دیددی که لغت عربیه بی احاطه ممکنیدر دیکلددر دیو اختلاف
ایندیلر بعض فقهاء دیدیلر که کلام عربی احاطه نییدن غیریه میسر دکلددر و کلام
مذکور حق و تلقی بالقبول اولونمغه احق در زیرا ائم سالفده جمیع لغت عربی احاطه

(ادعا)

ادعا ایدر کسند استماع اولندی و خلیله منسوب اولان کتاب العینک خاتمستده هذا
آخر کلام العرب عبارتی واقع اولدی لکن غث و ثین و شمال و عین میاتی فرق ایدن
علم یقین ایله جازمدر که خلیلک ورع و تقوی سی کلام مذکور کی تکلمه راضی اولمز
و بومقوله کذب و افترا آندن ظهور اتمز انتهی * کلام مرقوم دلالت ایدر که کتاب
مزبور خلیلک تألیفی اولمیوب بوندن اقدم بیان اولنان روایاتک صحتی تأیید ایدر
حاصلی عربدن بزه نقل اولنان لغات اقل من کل قلیل اولدیفنه دلیل ظاهر در که نیجه
عبارات عربیه وارد در که کرکی کبی معناسی منفهم اولمیوب الی یومنا هذا کما هو حقه
تفسیر اولندی بلکه ظن و تخمین وجهی اوزره معناسی بیان ایندیلر مثلاً عربک
اغرا ایچون تکلم ایندکدری کذبک کذا عبارتی و حدیث شریفده واقع (کذب
علیکم الحج * و کذب العسل) عبارتتری کذلک (عنک الارض * و عنک شیئا) قوللری
(اعد من سید قتله قومه) عبارتی و یاعبد مالک و یا هی مالک و یا شی مالک کلاملری
وصه و ویهک و اینده و بجاء بک الحق یهتفون و حیهل و خاء بکما و خاء بکم عبارتتری
الی الان تفسیر شافی ایله بیان اولندی و مقام قال زجر و افسونده ذکر اولنان الفاظک
معناری منفهم اولندی مثلاً مقام زجرده دیرلر که آخر و آخری و ها و هلا و هاب
وارجی وعد و عاج و یاعاط و یعاط و اجذ و اجدج الفاظ مذکور بی تفسیر ایندکدری
استماع اولندی و دخی عرب عجل یعنی عجله دیبجک یرده حی و حیها و بعین
ما رینک هنا دیرلر و برکسند نک ایاغی سورچوب دوشسه دعا ایدوب سلامت ایله
دوشدیکک یردن قالق دیبجک محله هج و هجا و دع و دعا و لما دیرلر که الفاظ
مذکوره نک معانی موضوع لهاسی اولدینی محل شبهه دکلددر لکن معناری اکا عالم
اولان رجال ایله معاکتندی فقط الفاظی بزه بالغ اولدی رسول اکرم صلی الله علیه
وسلم حضرتلرندن روایت اولندی که (لا تقولو دع دع ولا لع لع بل قولو اللهم ادفع
وانفع) و اگر عرب عندنده کلین مذکور تینک معناری اولمیه ایدی رسول اکرم
نهی ایدرمی ایدی بلکه حالا السنه خلقده مذکور و مشهور نیجه الفاظ وارد در که
معناری تقریب و تخمین طریقیه معلومدر یوخسه معنای موضوع لهاری کرکی کبی
تحدید اولنوب احتمال آخر منقطع اوله حق مرتبه بیان اولندی و بوقیلنددر . حین
زمان دهر اوان بضع سنین غنی فقیر شریف کریم لئیم سفیه سفله لفظلری و شبهه
یوقدر که الفاظ مذکوره نک معنای موضوع لهاری کرکی کبی تحدید و تعیین ایدن
رجال منقضی اولدیلر . کذلک بعض الفاظ دخی وارد در که بزآنی استماع ایندکده
استغراب ایدرز مثلاً ناعیه عبثور و عیسجور لفظلری آنلری محاورانده ذکر ایدن

رجال منقرض اولدی . ودخی معلوم اوله که تصنیف کتب لغته ترتیب حروف هجا
اوزره ایکی طریق مشهور وارد که عن قریب تفصیل اولنور ان شاء الله تعالی لکن
ذکری مرور ایدن کتاب العینک ترتیبی حالا علماء لغت میانده متعارف اولان
طریقین معروفینه منایر در اجمالی ابوالفرج سلمه بن عبد الله المعافری الحریرینک
منظوم سندن معلوم اولور وهی هذا منظومہ * یاسائی عن حروف العین دونکها *
فی رتبة ضمها وزن واحصاء * العین والحاء ثم الهاء والحاء * والعین والقاف ثم
الكاف اكفاء * والجیم والثین ثم الصاد يتبعها * صاد وسین وزاء بعدها طاء *
والدال والتاء ثم الطاء متصل * بالطاء ذال وتاء بعدها راء * واللام والنون ثم الفاء
والباء * والمیم والواو والمهموز والياء * تمة الكلام فی هذا الباب * معلوم اوله که
کتاب العین منوالی اوزرینه نسج اولنان کتب لغاتک اشهری ابوبکر بن دریدک
جهره نام تصنیف ایتدیکی کتاب لطیفدر . ازهری دیدی که زمانزده کتاب
تألیف ایدنلردن بری ابوبکر بن دریددر که تولید الفاظ وکندو عندندن عربیت
اختراع ایتکلده مهمدر . ابراهیم بن عرفه یعنی نبطویه دن ۹ مزبورک احوالی سؤال
ایتدم روایتده معتد و کتابی معتدبه دکلدر دیو جواب ویردی . صاحب مزهر
اللغه دیدی که نبطویهک یو کلامی محض حسد دن ناشی در والا کتاب مذکور
مطالع ایدن ابن درید روایت خصوصده نه مرتبه احتیاط ونه درجده ده اهتمام
ایتدیکنه واقف اولوب نبطویه دن صدور ایدن طعن وقبح مجرد میانلرنده اولان
منافره دن نشأت ایتدیکنه مطلع اولور حق ابن درید نبطویهی هجوم ایش ایدی
(نظم) لوانزل الوحی علی نبطویه * لکان ذاك الوحی سخطا علیه * وشاعر
یدعی علی اسم * متأهل للصنع فی اخذ عید * احرقه الله بنصف اسمه * وصیر الباقی
صراخا علیه * نبطویه دخی بیت کوه در ردصدا بی اختیار افتاده است *
با کران جانان مکو حرف کران تانشنوی * فحواسی اوزره ابن دریدی هجوم
ایتدی که (نظم) ابن درید بقره * وفی دخی وشره * ویدعی من حقه * وضع
کتاب الجهرة * وهو کتاب العین الا انه قد غیره * ابو منصور الازهری الهروی
المذکور نبطویه مزبورک خواص احبابندن ایکن تهذیب نام لغتی جمع وتألیف
ایتدکه آنی دخی هجوم ایلدی که (نظم) الازهری وزغد * وحقه حق دغد *
ویدعی من حقه * کتاب تهذیب اللغة * وهو کتاب العین الا انه قد صبغه * وصاحب
ابن عباد جهره بی تلخیص واختصار ایدوب جوهره تسمیه ایتدی و جوهره نک
خاتم سنده دیدی که بیت لما فرغنا من نظام الجوهره * اعورت العین ومات
الجهره * شکر الله سعيهم وتجاوز عن سيئاتهم بحمد عليه الصلاة والسلام

۹ وابن خلکان وفيات
الاعيانده دیدی که ابو
خالویه دیدی که علماء
میانده اسمی ابراهیم
وکنیه سی عبدالله
کنه یوقدر نبطویه
واسطیدن غیر سیاه
چرده و ذمیم الهیته
اولله نطقه تشبیه
اولشدر ووبه لفظی
سیبویه لفظنه تقلید
زیاده ایتدیله زبوا
نبطویه نموده کندوبی
سیبویه نسبت
ایدوب اکثریا آنک
کتابی تعلیم ایدر ایدی
(منه)

﴿ فصل در بیان الفاظی که در قرآن مذکور نشد با آنکه از زمان عرب ﴾
﴿ تا باین هنگام متواتر وزبان زده است ﴾

معلوم اوله که بعض الفاظ عربیه متواتره وارد که زمان عربیدن بوزمانه کتبجه السنه
خلقه مذکور و محاورانده بغایت مشهوردر مع هذا قرآن عظیمه ذکر اولندی که
تعدادی بودر اسماء ایام وشهور . ربیع . خریف . قح . شعیر . ارز . حص . سمس .
سماق . قرع . بطیخ . شمش . تفاح . کتری . عناب . نبق . خوخ . بلخ . بسر . خیار .
خس . نفع . کراث . خشخاش که خلیل عربی صحیح در دیدی . خربز . صاحب
قاموس عربی صحیحدر ۶ دیدی . سمن . عمل . دبس . خل . خبز . جبن . دقیق .
نخاله . دجاج . اوز . نعام . جام . قری . عندلیب . کروان . ورشان . وطواط .
خفاش . عصفور . حداة . ابن عرس . فهد . نمر . ثعلب . ارنب . غزال . ظبی . دب .
شمع . عروس . کم . عماد . فروه . کتان . منديل . فص الخاتم . ازار . مغزل . نعل .
قوس . نشاب . رخ . سیف . درع . بیضه . کلاب خیزران . قب . رزة الباب .
مسک . وخش . رذال الناس معناسنه . ردی . صداع . اسهال . رمد . یرقان . استسقا .
جی . وبا . طاعون . جدری . حصیه . جرب . جذام . مدماک ۷ کر ۹ اردب
۶ قال الاخطل بیت فالخیز کالغیر الهندی عندهم * والقمع سبعون اردبا بدینار *
زبرجد ابن درید عربی معروفدر دیدی ودخی معلوم اوله که بعض اسماء وارد که
فارسیلری بالکلیه منسی اولوب اهل فرس آنلردن الفاظ عربیه ایله تعبیر ایدرلر .
ثعالی فقد اللهده آنکیچون مخصوص بر باب عقد ایدوب شووجهله تعداد ایتدی که
کف . ساق . فراش . بزاز . وزان . کیال . مساح . بیاع . دلال . صراف . بقال .
جال . قصاب . بیطار . رایض . طرار . خراط . خیاط . قزاز . امیر . خلیفه .
وزیر . حاجب . قاضی . صاحب البرید . صاحب الخبر . وکیل . سقاء . ساقی .
شراب . دخل . خرج . حلال . حرام ۳ برکه . عدة . صواب . بخطا . غلط .
وسوسه . حسد . کساد . عاریة . نصیحت . صورة . طبیعت . بخور . ند . غالیه .
خلوف . حنا . جبه . مقنعه . دراعه . ازار . مضربه . لحاف . مخده . نعل .
فاخته . قری . خط . قلم . مداد . حبر . کتاب . صندوق . حقه . ربعه . سفظ .
سنت . سفره . لهو . قار . جفا . وفا . کرسی . قفص . مشجب که اوزرینه
اثواب وضع ایتدکری اغاج وسه یا تعبیر اولنان آغجار . مرقع . دواة . قنینه . قتیله .
کلبتان . حلقه . مقله . بجره . قفل . مزارق . دبوس . رکاب . علم . طبل . لواء .
غاشیه . جل . برقع . شکال . عنان . جنبیه . غداء . حلواء . قطایف . قلبه . عربیه

۶ بعضیلر اصلی
فارسیدر دیدی
(منه)

۷ وهوالصف من المجارة
واللبن هذا عند العرب
وعند اهل العراق
یقال له الساق کذا فی
الاساس (منه)
وانشد الاصحی الا یا
ناقض المدماک قدما کا
(جوهری)

۹ کردو وازده وسق
وسق شست صاع
(منه)

۶ الارذب لاهل الشام
کالقفیز لاهل العراق
کذا فی السامی (منه)
۳ کتب لغة فارسیه ده
هفاحلال وشفق حرام
مفاسنه اواق اوزره
مصرحدر (منه)

عصیده . مزوره . قیت . قطیع رداء . مشرق . مغرب . فلك . طالع . شمال . جنوب . صبا . دیور . ایکه . احق . نینذ . لطیف . ظریف . جلاد . سیاف . عاشق انتهى کلام الثعالی ابن درید جهرده لفظ ند طیب معنای عربی صحیح اولدوغنده تردد ایتدی جوهری عربی دکلدر دیوجزم ایتدی فیروز آبادی دیدی که لفظ ند نونک قمع و کسری ایله طیب معروف یا غنبردر و جوهری لقیط بن زراره نک ع اوسمعا وقع الدبایس * کلامی ذکر ایتد کدنصرکه مفردی دبوس در معرب اولمق ظن اولنور دیدی قاموسده کانه معرب دیدی و پوشیده اولمیه که ذکر سبقت ایدن الفاظ فارسی فصیحده لفظ فارسی ایله تعبیر اولنمز لکن اهل فرسندن متأخرین اکثری ایچون الفاظ مصنوعه اختراع ایدوب بعضی ادنی تغییر و بعضندن لفظ مرکب ایله تعبیر ایتدیلر که اول مرکب اجزاسی فارسی صحیحدر مثلاً دواتدن دویت و قفصندن قفس و مداددن سیاه آب و فراشدن جامه خواب ایله تعبیر ایتدیلر و اکثری عن قریب ترجمه اسماء خالانده ذکر اولور ان شاء الله تعالی

فصل فی بیان اختلاف السنة العرب و ما به الاختلاف

ابن فارس فقه اللغة ده دیدی که لغات عربك اختلافی بر قاج وجه اوزره در کاهی اختلاف حرکتده اولور نستین نستین کبی یعنی نونک قمع و کسری ایله فرا دیدی که قمع نون قریش و اسد و کسری غیرلر لقی در و کاهی اختلاف حرکت و سکونده اولور معکم و معکم کبی و کاهی اختلاف ابدال و عدم ابدالده اولور اولنک و اولالک کبی آن وعن دخی بوقیلند کذلک اختلاف همزه و تلین ایله اولور یستهزؤن و یستهزؤن کبی و کاهی اختلاف تقدیم و تأخیر ایله اولور صاعقه و صاعقه کبی و کاهی اختلاف حذف و اثباتده اولور استحییب و استحیت و صددت و اصددت کبی و کاهی اختلاف تفخیم و امالده اولور قضی و رمی کبی که بعضیلر تفخیم و بعضیلر اماله ایدرلر و کاهی بر حرف ساکنند نصرکه بر حرف ساکن دخی کلسه بعضیلر ساکن اوله کسره و بعضیلر ضمه ایله تحریک ایدرلر اشترو الضلالة و اشترو الضلالة کبی و کاهی اختلاف تذکیر و تأنیده اولور زیرا بعض عرب هذه البقر و هذه النخيل و بعض عرب هذا البقر و هذا النخيل ایدرلر و کاهی اختلاف ادغام و عدم ادغامده اولور مهتدون و مهتدون کبی و کاهی اختلاف اعرابده اولور مازید قائماً و مازید قائم و ان هذان کبی معلوم اوله که قرآن عظیمده ان هذان ساحران یریدان قرائتی قواعد عربیه مخالف اولمغله عظیم استشکال ایتدیلر که سکاکی اواخر مقتاحده در المطاعن فی القرآن عنوانیه

(عقد)

عقد ایتدیکی باید و ابو عیید فضائل قرآنده و سیوطی اتقانه ذکر ایتدی بالاخره احسن توجیه ایله واجوبه متعدده ایله جواب و یردیلر که بومقامده ایرادی مناسب ملاحظه اولمغله بو عبد فقیر شووجه اوزره ترجمه ایتدی که * التوجیه الاول عبارة مذکوره تنبیه نک احوال ثلاثه سی الف ایله اولور دیدکلی لفته مبنی در که کتانه لقی در بعضیلر بنی الحارث لغتیدر دیدیلر * التوجیه الثاني ان کله سنک اسمی ضمیر شان محذوفدر انه هذان ایتدی پس هذان و ساحران مبتدا و خبردر که جمله سی ان نک خبری در * التوجیه الثالث توجیه ثانیده ذکر اولنیدی اوزره ان نک اسمی ضمیر شان محذوفدر لکن ساحران مبتداء محذوفک خبری و جمله سی ان نک خبری در * التوجیه الرابع آیه مذکوره ده واقع اولان ان نعم معنایند در و هذان ساحران مستقلاً مبتدا خبردر * التوجیه الخامس هذان به متصل اولان ها کلمه سی ضمیر قصد و ان نک اسمی در و هذان ساحران مبتدا و خبردر و جمله سی ان نک خبری در مخفی اولمیه که بوجه صوره رسمه مخالفدر * التوجیه السادس سیوطینک توجیهی در که هذان ده الف ذکر اولن دوغی ساحران یریدان لفظ لینه مشاکله در سلاسل لفظی اغلالا لفظنه و سبنا لفظی نبنا لفظنه مشاکله منون اولدینی کبی والله اعلم و کاهی اختلاف صوره جمعه اولور اسیرک جعنده اسری و اساری کبی و کاهی اختلاف تحقیق و اختلاسه اولور یا مرکم و یا مرکم و عقی له و عقی له کبی و کاهی اختلاف تاء تأنیث اوزره ها ایله وقف و عدم وقفده اولور هذه امه و هذه امت کبی و کاهی اختلاف زیاده و عدم زیاده ده اولور انظر و انظور کبی پس لغات مذکوره هر بری بر قومه منسوبده و منتشر اولمغله هر بری ایله محاوره اولنوب بر کسند آتی انکار ایتمز و کاهی اختلاف تضاد طریق ایله در حیر لغتده ثب دیرلر که وثب یثبدن مأخوذدر و اقع مراد ایدرلر و سائر عرب لغتده لفظ ثب و ثوب ایله امردر که ترکیده و ثوبدن صیغرامق و فارسیده جهیدن ایله تعبیر اولنور (حکایت) زید بن عبدالله بن دارم بعض ملوک بمنه ایلیجی لیک طریق ایله واروب بر جبل مرتفع اوزرنده عید و عشرتلی و قتنه مصادف اولمشیدی مجلسنه و اصل اولدقده ملکه دعاوشا ایتدکه ملک دخی زیده قعود ایله امر معنایند ثب یزید دیدی زید دخی کندو لغتده و ثوب ایله امره جل ایدوب ملک امری هر وجهله مطاعدر دیوب قلّه جبلدن بر وجهله و ثوب ایتدی که زمینده ساقط و هالک اولدی ملک ندماستندن بو کیفیت استفسار ایتدی واقع حالی انها ایتدیلر ملک دیدی که (اما عندنا لیست عربیه من دخل ظفار حجر) مخفی اولمیه که ظفار قطام کبی کسر اوزرینه مبنی و یمنده بر قریه نک اسمیدر که اول قریه ده مغره یعنی آشی تعبیر اولنان قرمنی طبرانی حاصل اولور یعنی

ملك دیدی که بزم عندمزه اولان لفة عربیه دکلدر هرکیم ظفاریه داخل اولورسه
 حیر لسانی تعلم ایتسون میدانی دیدی که بعضیلر عبارت مذکوره نك معناسنده دیدیلر که
 هرکیم ظفاریه داخل اوله اهالی ظفار ایتدکری کی لباسی آشی ایله قیرمزی ایتسون
 علی کلام العینین لفظ هر صوره خبرده انشا . و برکسنه بر قومك میانده داخل اولدقه
 اول قومك عادی ایله عادتلسین دییه جک یرده ضرب مثل اولنور ۷ بومقامده
 معنین متضادین ایچون وضع اولنش بعض الفاظ ذکر اولنق مناسب ملاحظه
 اولندی که لسان عربده متد اولدر (جون) اسود و ابيض چی جون در ۹ (صریم) ليله
 مظلمه و صبح (سدفه) ظلمت و ضوء اصمعی دیدی که سدفه و سدفه نجد لفتنده ظلمت و غیریلر
 لغتده ضوء معناسنده در ابو عید روایت ایتدی که سدفه ظلمت و ضوءك اختلاطی در
 طلوع فجر و اسفار مابینده اولان وقت کی (جلل) صغیر و کبر جوهری امر عظیم
 و امرهین تعبیر ایتدی (ناهل) عطشان و ریان (هاجد) ناظم و مصلی یقال هجد و تهجد
 ای نام لیل و هجد و تهجد ای سهر و صلوة ليله تهجد اطلاق بومعنادن مأخوذ در
 (نبل) کبار و صغار فیروز آبادی النبل بالتحريك عظام الحجارة و المندر و صغارها دیدی
 (مائل) قائم و لاطی بالارض که ترکیده براوزریند یاب یاصی اوزانوب قارتی یر
 یا پشدرمش کسندنی کور مسون دیو تعبیر اولنور (ظن) یقین و شک (رهوه) یوکسک
 و آلق برکه صعود و هبوط تعبیر ایدر لر جوهری ارض مرتفعه و ارض منخفضه که
 آنده صومجتم اولور دیدی و ابو عید اهالی محله نك بغور و سیل صوبی مجتمع اولق
 ایچون اتحاد ایتدکری چوقور موضعدر دیدی که کاجوبه دخی دیر لر (صارخ) مفیث
 و مستفیث که امداده کلن و امداد طلب ایدن تعبیر اولنور (خشيب) مصیقل قلیح و هنوز
 تمام یا تمامش قلیح (قرو) حیض و طهر (شف) فضل و نقصان (بین) وصل و قطع و قری لقد
 تقطع بینکم ای وصلکم و یقال بان بین بنو نة افتراق (الحی الخلوفا) ای الغیب و المتخلفون یعنی
 قبیله دن چیقوب غائب اولان و قبیله دن کتوب آنده قالان (تلعه) ۶ مرتفع و منخفض
 اولان ارض که ابو عیده قوی در (وراء) قدام و خلف که اوک و آرد تعبیر اولنور که
 جهاندندر (فوق) اعلی و دون ان الله لا یتحی ان یضرب مثلا مابعضه فافوقها تفسیرنده
 ابو عیده فافوقها ای فادونها دیدی مثلا برکسنه فلان صغیر دید که وفوق ذلك یعنی
 سنک دیدی که کن دخی صغیر در حاصلی صغر خصوصنده ابلغ و زیاده صغیر در والله
 سبحانه اعلم . ابن جنی دیدی که لغاتده هر نه قدر اختلاف دخی اولورسه ینده احتیاجه
 صالحدر مثلا حرف مائک اعمال وعدم اعمالنده لفة حجاز و لفة تیمم متخالفدر مع هذا
 هر بری مقبول و مقیس علیه اولمغه صالحدر پس لفتک برینی اخذ ایدوب لغت اخراپی

۷ و سوزد عليها عنقریب
 ان شاء الله تعالی (منه)

۹ مجرد اسود ده
 استمالی کثیر در
 دیدی (منه)

۶ و اوینک اعلاستدن
 صو جاری اوله جق
 موضع که اول صو
 وادی به منصب اوله
 جوی تلاح در لهذا
 فیروز آبادی صراده
 تلاح اولنر دیدی
 (منه)

(بالکلیه)

بالکلیه رد ایتک لایق دکلدر . بلکه مناسب اولان بودر که اگر لغات مذکوره دن
 بر لفة طبیعت خوش کلورسه آتی اخذ ایدوب اول لغتی ممکن مرتبه تأیید ایتدکه لفة
 اخراپی بالکلیه طرح ایتماک کرک حدیث شریفده وارد اولدی که (نزل القرآن بسبع
 لغات کلها شاف کاف) لکن مخفی اولیه که کلام مذکور اول وقت مبنی در که لغات
 مزبوره قیاسده مساوی یا خود متقارب اوله و اگر لغاتک بری غایت قلیل الاستعمال
 و لغت اخری کثیر الاستعمال اولور اید قیاسا اقوی و روایة اوسع اولانی اخذ ایتک
 کرک و ضرورت مس ایتدکجه لغات رده اخذ اولنر والا اقوی و اشبع اولان لغتی
 اخذ ایتک مناسبدر فرضا لسان عربدن ردی اولان لغتی اخذ ایدن کسندیه خطا
 ایتدی دیمک اولنر . زیرا مطلقا لفة عربیه قیاس ایله تکلم ایدن کسندیه البته مصیبدر
 شو قدر وار که اقوایی ترک ایتدیکی ایچون لوم اولنور . فرا دیدی که افصح لغات
 لفة قریش اولدیفنک و جهی بو در که قبائل عرب زمان جاهلیتده حج بیت مکرمه
 ایچون هرده و سنده جمع اولور لر ایدی قریش آنلرک کلامنی استماع ایدوب فصیح اولانی
 اخذ قبیح اولانی ترک ایدر لر ایدی . لهذا قریشده لغات فصیحه مجتمعه اولوب قبائل
 سائر لفة قبیحه دن خالی اولمایلر . کشکته . کسکسه . عنفنه . غفحه . وکم . ونم .
 عججه . استنطا . وتم . شتشنه و سائر لغات قبیحه کی . کشکته اولدر که ربیعده
 و مضر قبیله لر کاف خطاب مؤنثدن صکره شین مجمه ذکر ایدر لر . رأیتکش
 و بکش و علیکش دیر لر . رأیتک و بک و علیک مقامنده و بعضیلر کاف مذکوره دن صکره
 شینی حال وقفده اثبات ایدر لر فقط اشهر اولان بودر و بعضیلر و صله دخی اثبات
 ایدر لر و بعضیلر کاف مذکوره ی حذف ایدوب شینی آندن بدل ذکر و حال و صله
 مکسور و حال وقفده ساکن ایدر لر . منش منش علیش دیر لر . کسکسه
 اولدر که قیلتن مذکورتن کاف خطاب مذکرده سینی شینده مذکور اولان
 وجوه ایله اجرا ایدر لر مذکر و مؤنث میاتی فرق ایچون . عنفنه اولدر که قیس
 و تیم و عربدن چوق قبیله اولده واقع اولان همزه ی عینده تبدیل ایدر لر انک ده
 عنک اسلم ده عسلم ادن ده عدن دیر لر . وکم اولدر که ربیعده و کلبدن بر جاعت
 هر نه محله کافدن اول یا یا کسر واقع اوله البته کافی مکسور ایدر لر و علیکم و بکم
 دیر لر . ونم اولدر که کلب هادن اول یا یا کسره واقع اوله البته هانی مکسور ایدر لر
 منهم و عنهم و بینهم دیر لر . عججه اولدر که قضاعه یاء مشدده یی جیمه تبدیل
 ایدر لر تیمی ده تیمج دیر لر . استنطا اولدر که سعد بن بکر و هذیل . وازد .
 و قیس . و انصار . عین ساکنه طایه مجاور اولورسه عینی نونه تبدیل ایدر لر

اعطی ده انطی دیرلر . وتم اولدر که بمن لغتنده سینی تابه تبدیل ایدرلر ناسده
تات دیرلر . شنشنه کذلک لفته یمنده کافی مطلقا شینه تبدیل ایدرلر لیک اللهم لیک ده
لیش اللهم لیش دیرلر وبعض عرب کافی جیمه تبدیل ایدرلر کبده جعبه فیروز
آبادی دیدی که کشکشه بنی اسد وریعه لغتی در که کاف خطاب مؤنشدن شینی
بدل ایدوب علیک ده علش ده دیرلر وکاهی کاف مکسوده دن صکره شین الحاق
ایدرلر علیکش دیرلر کسرایله علیکش دیمزلر نصب ایله اگر چه کذا کشر روایت
اولندی نصب ایله * روایت اولندی که براعراییه برجاریه نذا ایدوب دیدی که
(تعالی الی مولا شینادیش) زنجشری اساسده دیدی که کسکه بکر لغتنده کاف
مؤنشه حال وقفده سین الحاق ایتمکدن عبارتدر نیم ده اولان کشکشه کبی فیروز
آبادی دیدی که کسکه نیم لغتی در بکر لغتی دکدر ابن فارس فقه اللغة دیدی که
نیم قاف وکاف میانده بر حرف تکلم ایدرلر و بمن جیم ایله کاف میانده بر حرف
تکلم ایدرلر و اضافت حائنده یایی جیمه تبدیل ایدرلر غلامی ده غلامج و نسبت ده
کذلک بصری ده بصرج و کوفی ده کوفج و خرم دخی لغات قبیحه دندر مخفی اولمیده که
بومقامده خرم دن مراد کله نک اولند بر حرف زیاده اتمکدر کاده ککما کبی والا
اصطلاح عروضده اول حرفدر که شعرك او انده مذکور اولوب لکن حین
تقطیعه محسوب اولمز بر حرفدن درت حرفه دک تجویز ایدرلر ثعالبی دیدی که
خلخانیه وطمطمانیه ده لفته قبیحه دندر لفته طمطمانی و خلخانی فصیح اولمیان کسنه
اطلاق اولنور یقال رجل طمطم وطمطمی بکسرهما وطمطمانی بالضم فی لسانه عجمه ورجل
خلخانی ای غیر فصیح و بومقامده خلخانیه دن مراد شهر و عمان اعرابندن صدور
ایدن لغات قبیحه در ماشاء الله مقامده ماشاء الله دیدکری کبی وطمطمانیه دن مراد
جیردن ظهور ایدن لغات ذمیمه در طاب الهوا دیمکدرده طابم هوا دیدکری کبی
(امن برم صیام فیم سفر) حدیثنده واقع اولان کلام بوقیلدندر حاصلی بومقامد کلنجبه
ذکری مرور ایدن لفته ردیه مقیس علیه اولمز . ابن جنی خصایصده دیدی که
قضاعه المال له دیرلر لام جاره نک کسری ایله واکا قیاس ایله المال لك دیمک جائز
دکدر لکن ابو حیان شرح تسهیلده دیدی که هر قبیله یه مخصوص اولان لفته
مقیس علیه اولمق جائزدر و دیدی که هر لفته که عربدن بر طائفه آنی تکلم ایدرلر
اول لغتی استعمالی شایعه و مقبوله اولان لفته تطبیق ایچون تأویل جائز دکدر لهذا
ابو علی نک (لیس الطیب الا المسک) عبارتتی ضمیر شان مقدرایله تأویلی تعیب ایتدیلر
زیرا ابو عمرو دیدی که لغت مذکوره نیم لغتیدر و الله علی تحقیقه الحال و الیه المرجع و المال

(فصل)

فصل فائدة نافعة في التعريب واللغات التي عربتة العرب

اولا معلوم اولد که عرب عجم مقابلی در ومؤنث در معنای عامدر بعضیلر امصارده
ساکن اولانلره اطلاق اولنور دیدی و اعراب بادیه ده ساکن اولانلره اطلاق
اولنور و مفردی یوقدر مفردنده اعرابی دیرلر وکاهی جعنده اعراب دیرلر
و صریح عرب اولانلره عرب عرباء و عاربة و عربة دیرلر و صکره دن عرب ده داخل
اولان کسنه یه متعرب و مستعرب و دخیل و جطرنده متعربه و مستعربه و دخلا
دیرلر (تعرب) جوهری دیدی که اسم العجمی یی تعرب آنندن عبارتدر که عرب
اول اسملری کندو طریقلری اوزره استعمال ایدرلر تقول عربتة العرب و اعربتة
ایضا فیروز آبادی دیدی که تعرب کلامی لحنن تهذیبندن عبارتدر . ابو حیان
ارتشافده دیدی که اسماء اعجمیة معربه اوج قسم اوزره در * قسم اول اولدر که
اسم مذکوری عرب تغییر ایدوب کندی کلاملرینه الحاق ایدرلر بوقسمک حکمی
اصلی وزائد وزن اعتباریله اسم عربی صحیح حکمی کبی درهم و بهرج کبی * قسم
ثانی اولدر که اسم مذکوری عرب تغییر ایدرلر لکن کندی کلاملرینه الحاق
ایتماکله قسم اولده اعتبار اولتان احوال بوقسمده معتبر اولماز آجر و سیسنبه
کبی * قسم ثالث اولدر که اسم مذکوری عرب تغییر ایتوب کندی کلاملری
اینه سنه الحاق ایتزلر ایسه عرب اینه سنندن معدود اولمز خراسان کبی که عربده
فعالن وزنی یوقدر اگر الحاق ایدرلر ایسه معدود اولور خرم کبی که سلم لفظنه
و کرکم کبی * که ققم لفظنه لمقدر والله اعلم * ابو حیان شرح تسهیلده ذکر
ایتدی که ائمة عربیت دیرلر که اسمک عجمی یدی وجه ایله معلوم اولور * الاول
اسم مزبورک عجم اولدیفنی ائمة عربیتدن برتقه نقل ایلد * الثانی اسم مزبور
اوزان عربیتدن خارج اولمقدر لفظ ابرسیم کبی که ابنیه لسان عربده بو وزن یوقدر
وفی القاموس الابریسم بفتح السین وضمها الحریر معرب * الثالث اسم مزبورک
اولنده نون بعده راء اولماقدر نرجس کبی که زیرا لفته عربده اولی نون بعده
رالی کله یوقدر * الرابع اسم مزبورک آخری زا وزادن اول دال اولماقدر
مهندز کبی که زیرا لسان عربده آخری زا وزادن اول یعنی زانک ماقبلی دال
کله یوقدر * الخامس اسم مزبورده صاد مهمله و جیم جمع اولماقدر صولجان
و جص کبی زیرا لفته عربده صاد و جیم برکله ده جمع اولماشدر * السادس اسم
مزبورده جیم و قاف جمع اولماقدر زیرا کلام عربده جیم و قاف برکله ده جمع اولماز
منجیق کبی * السابع اسم مزبور رباعی یا خاسی اولدقده حروف ذلاقه دن

وفصلته فی هذه الترجمة
فی محله (منه)
۷ سینبر غمام
دیدکری ربخاند
(منه)

۹ کرکم زعفران
وعلک و عصفر کذا فی
القاموس (منه)
۶ جوهری دیدی
مهندز اول کسنه
در که بجاری قنوت
و ابنیه یی تقدیر و تخمین
ایدر زالی مینه تبدیل
ایله تعرب ایتدیلر
زیرا کلام عربده آخری
زا و ماقبلی دال کله
یوقدر (اتهی)
صراحده دیدی که
هندز اندازه نک
معرب در پس مهندز
اندازه کیر دیمک اولور
(منه)

بر حرف اولماقدر زیرا لفظ عربی خاصی و یاربای اولده قده البته حروف ذلاقه دن
بر حرف اولق لازمدر سفرجل . قذعل ۷ قرطعب . جحمرش کبی و حروف
ذلاقه الیدر اوجی طرف لساندن چیقار را . لام . نون . که آنله حروف ذولقیه
دیر لر و او جی شفه دن چیقار فا . با . میم . آنله شفویه و مجموع الی حروف
مذ کوره حروف ذلق دیر لر . فارابی دیوان الادبده دیدی که فاجیم کلام عربدن
بر کله ده جمع اولمز کذلک جیم و نادخی بر کله ده جمع اولماز مکر حروف ذولقیدن
بر حرف ایله اوله لهذا لفظ جبت محض عربیدن دکلدر دیر لر ۴ و جیم و صاد
لغه عربده جمع اولماز لهذا جص و اجاص و صولجان عربی دکلدر دیدیلر و جیم
و طا دخی بر کله عربیه ده جمع اولمز لهذا طبعین و طاجن مولد در کلام
اصلی عربده یوقدر دیر لر . فیروز آباد دیدی که کلام عربده جیم و قاف بر کله
ده جمع اولمز مکر معرب یا خود بر صوتی حکایه اوله و دیدی که (جوتق) نواحی
نفسده بر بلده نک اسمی در (جبتقه) امراء سوداء (جائلیق) رئیس النصاری بمدينه
الاسلام (جردقه) رغیف کرده دن معربدر و کذا الجردقه (جورق) دوه قوشنک ارککی
(جرامته) عجمدن بر طائفه در که اوائل اسلامده موصله ساکن اولور لر ایدی مفردی
جرمقانی در (جرموق) مایلبس فوق الخلف (جوزق) پنبه (جوسق) قصر (جعفلیق)
العظیمه من النساء العجوز (جعلق) کثیره اللحم (جبقه) یا شلودوه (جلوق) بالفارسیه دارا
برزین (جوالق و کذا الجوالق) چوال (جلقه) عجوز رجل مجلیق ضحک ایتدکه آغزینی
اچان کسنه (تجلق) ضحک ایتدکه ازودیشاری نمایان اوله حق مقداری آغزینی آچق
(جلاهی) کان کره که اصلی فارسیده جمله در که ایلك کلبی تعبیر اولور جعی جلهما
کلور حائکه اطلاق اولور که چولهه تعبیری ترکیده آندن محرف در (جلبلق) بویوک
قایو آچیلوب قایاند قجه ظهور ایدن صدانک حکایه سیدر (جبتقه) بدخوی خاتون (منجیق)
معروفدر (جوقد) انسان جاعتی رجل اجوق غلیظ العنق وجوقهم جمعهم و تجوقوا
تجمعوا . معلوم اوله که تهذیبده ازهری لغه عربیه ده جیم و صاد بر کله ده جمع اولمز
دیدکلری کلامه نقض ایراد ایدوب دیدی که جیم و صاد بر کله ده جعی مستعملدر
زیرا (جصص الجرو) دیر لر که کوپک یاوریسی کوزینی آچدی معناسنه و جصص انا
دیر لر جناغنی طولدر رسه و (صج) دموری دمور ایله ضرب معناسنه در دیدی و بطلیوسی
شرح فصیحده دیدی که لسان عربده داللدن صکره ذال بر کله ده جمع اولمغله بصریون
بغداد لفظی تکلمدن تحاشی ایتدیلر و ابن درید چهره ده دیدی که لسان عربده بر کله ده
قاف و جیم جمع اولمز الا بش الی کلمه ده انتهی مخفی اولمیه که ابن دریدک بقولی ظاهرا

۷ قذ عمله امره
قصیه خسیه یا شی
معناسنه در بقال ماله
قذعل ولا قرطعب
ای شی جحمرش
عجوز کبیر معناسنه در
(منه)
۴ سیوطی اتقاده
دیدی که بعضیلر
جبت شیطان معنا
منه در حبشه لغتده
بعضیلر لغه مذ کوره ده
ساحر معناسنه در
دیدی (منه)
۶ علقده تفصیل
اولشدر عنقریب
(منه)
۸ صقطقه و دقده
و حبطه طق عربی در
آت یاغندن ظهور
ایدن صوتی حکایه ده
استعمال اولور
(منه)
فیروز آبادی دکنکس
ماده منده دیدی که
لفت عربدن غیری
لغته صاد مهمله
یوقدر لکن صد لفظی
فارسیده یوز دن
طقوز یوزه و ارنجه
اصطلاح ایتدیلر
انتهی بحر الفراییده
دیدی که لفظ صد
اصلده سد ایدی
مثنی صاده تبدیل
ایتدیلر (منه)

جوهری و فیروز آبادی تصریح لرینه مخالفدر * و دخی معلوم اوله که بعض حروف
وارد که عرب آتی تکلم ایتدکه معتاد اولماغله بالضروره ذکر ایتدکه مراد ایتدیلر
اول حرفی مخرجه قریب بر حرفه تبدیل ایدر لر مثلاً پاء فارسی بی فایه تبدیل ایدوب
پور دیه جک یرده نور دیر لر ۹ و دخی عرب طاء معجمه بی اکثریا طاء مهمله به تبدیل
ایدوب ناظور دیه جک یرده ناظور دیر لر . ابو خاتم اصمعیدن بوجه اوزره
حکایت ایتدی و مختصر العینده حافظه الزرع معناسنه ناظر و ناظور عربی دکلدر
ادب الکتاب شرح حنده دیدی که لفظ توت لفظ توث و لفظ توذ دن معربدر
اگرچه بعض اشعار عربده لفظ توث ثاء مثله ایله مذکوردر لکن بغایه نادردر
زیرا عرب توتدن فرصاد ایله تعبیر ایدر لر . فیروز آبادی ابن فارسدن روایت ایتدی
که توت و توث فرصاد معناسنه لغتدر ابن درستویه شرح فصیحده دیدی که جص
لفظی کج لفظندن معرب در که کاف عجمیه ۷ و جیم عجمیه دن جیم و صادی ابدال
ایتدیلر و کاهی کافدن بدل قاف ذکر ایدوب قص دیر لر که افصح و لغه حجاز بودر
سیبویه دیدی که اسمعیل اصلنده اشمیل ایدی عین ایله همزه میاننده مناسبت کلید
اولمغله همزه بی عینه تبدیل ایتدیلر . ابو عیید غریب مصنفده دیدی که عرب شینی
سینه تبدیل ایدر لر که نیشابورده نیشابور دیر لر کذلک دشت دیه جک یرده دست
دیر لر . شیخ تاج الدین بن مکتوم تذکره سنده نصر نخویدن روایت ایتدی که لسان عربده
اولان سین مهمله لغه عربیه ده شین معجمه در سلام شلام لسان لشان اسم اشم کبی
قاعد * اصحاب عربیه دیدیلر که عرب بر کله بی تعریب ایتدکلرنده ابدال ایتدکلری
حروف اون حرفدر که بشنده ابدال مطرد و بشنده مطرد دکلدر . ابدالی مطرد اولان
حروف کاف . جیم . قاف . با . فا . در که کندو لسانرنده اولمین حرفلری حروف مذ کوره به
تبدیل ایدر لر مثلاً کاف عجمی ایله اولان کج لفظنده کاف عربی ایله تکلم ایدر لر
و لفظ قریق ده کاف عجمیدن قافی بدل ایتدیلر ۳ جوهری ابو عییده دن روایت ایتدی که
کریق و قریق لغه در که بصره نک اسمی در و نصر بن شیل دیدی که قریق دکان معناسنه
کلبه دن معربدر دیدی فیروز آبادی بقال دکانی معناسنه گریبه دن معربدر دیدی ۲
و دخی لفظ جوریده کاف عجمیدن جیمی بدل ایتدیلر . و لفظ فرند و برنده ۶ پاء فارسیدن
کاهی باء عربی بی و کاهی فانی بدل ایتدیلر و ابدالی مطرد اولمین حروف سین . شین
عین . لام . ز . در که عرب کندو لسانرنده اولان حرفلری حروف مذ کوره به تبدیل
ایدر لر اسمعیل و اشمایل کبی که ذکر میسرور ایتدی و قفشیل لفظنده که اصلی فارسیده
کفجیلدر کفگیر معناسنه اولان مطرد اولدینی اوزره قافی کاف عجمیدن بدل ایدوب

۹ و فی القاموس
فور موضع بالیمه
ویضم و بلد بساحل
بحر الهند معرب
پور (منه)

۱۷ اکثر لغات فارسیه
ده کاف عربی ایله
مذ کورد (منه)

۳ پس کریق و قریق
بر معنایه اویش اولور
(منه)

۲ دکان یا خود بقال
دکانده اولان متاع
معناسنه (منه)
۶ که اصلی برنده در (منه)

فجلیز اولدقدن صکره غیر مطرد وجهی اوزره جیمدن شینی زادن لایمی بدل ایتدیلر
و این سیده محکم ده دیدی که کلام عربده لامدن صکره شین ذکر اولنر و عربیه محضده
بر کلمه لام و شین جمع اولسه البته شین لامدن مقدم ۹ ذکر اولنور والله اعلم
فائدة جلیله تعالی فقه اللغة اول اسماء که فرس اکا تفریدوب عرب آنلری
ذکره مضطر اولدقدن بعضینی تعریب و بعضینی حالی اوزره ترک ایدیلر اول اسماء ایچون
مخصوص فصل عقد ایدوب شو وجهه تعداد ایتدی که کوز. جره. ابریق. طست.
خوان. طبق. قصعه. سکرجه. سمور. سنجاب. قائم. فنک. دلق. خز. دیباج. سیج.
سیج. سندس. یاقوت. فیروزج. بلور. ککک. درمک. جردق. سمد. سکباج.
زیرباج. اسفیدباج. طباهی. فالوذج. لوزنج. جوزنج. جلاب. سکنجین. جلنجین.
دارصینی. فلفل. کرویا. زنجیل. خولجان. قرقه. نرجس. بنفسج. نسرین. خیری
سوسن. مرزنجوش. یاسمین. جلنار. مسک. عنبر. کافور. صندل. قرنفل.
و عرب لغات رومیه دن اخذوا استعمال ایتدکری اول اسماء ذکر اولنور (فردوس)
بستان معنانه (قسطاس) میزان معنانه (سجده) آینه معنانه (بطاقد) رقصه معنانه
(قرسطون) قبان معنانه (اصطربلاب) که معر و قدر (قسطناس) طیب از دکری صلابه
(قسطری و قسطر و قسطار) جهیز یعنی نقاد و خیر معنانه (قسطل) غبار معنانه (قبرس)
نحاسک زیاده جیدی معنانه (قطار) اون ایکی بیک اوقیه معنانه (بطریق) قائد معنانه
(تریاق) دواء السموم معنانه (قنطره) کوپری معنانه (نقرس و قولنج) ایکی مرض
معروفدر (قیطون) قیش و قتی اوتوره جق خانه معنانه انهی کلام الثعالی. روایت
اولندی که حضرت علی کرم الله وجهه شریحدن بر مسئله سؤال ایتدی جواب ویردکه
علی (قالون) دیدی اصبت معنانه رومی در جهره ده (کیما) عربی دکلدنر و (دمشق)
معربدر دیدی. فیروز آبادی دیدی که قاعده شامه دمشق اطلاق اولندی فی دمشق بن کنعان
یادامشقیوس بنایتدیکی ایچوندر انداسی دیدی که لفظ (هیولی) اصلی الشی معنانه کلام
عربدن اولور سه فصیح و وزنی فیعولی در دیدی. فیروز آبادی این قطاعدن روایت
ایتدی که هیولی مشددا و مخففا قطن معنانه در و متقدمین طینه عالمی اکاتشیده ایتدیلر
و برزق طوناده اولان (قطنونا) معربدر دیدی کذلک (کثری) ابن فارس مجمله دیدی که
(تاریخ الکتاب) دخی معربدر. محکم ده واقع اولدی که لغت سریانیده فقیر اولان کسنه یه
(قالا) دیر لر عرب تعریب ایدوب فلم دیدیلر و دیدی که لفظ (قانون) طریقه و مقیاس
معنانه دخیل اولق ظن اولنور. جهره ده دیدی که یونسدن سؤال ایتدیلر که سن
شعر کجیدی و ردیسی نه طریق ایله تمیز ایدرسین جواب ویر دیدی که اعرفته بالشقلا

اولن الاشین لامدن
مقدم ذکر اولنور
قطر علوش لفظی که
لام عیندن مقدم ذکر
اولندی و بولکه نکه لفة
عربده نظیری بوقدر
انهی فیروز آبادی
دیدی که علوش
منور و زننده ابن
آوی و ذنب و سباعدن
بر نو عیدر و خفیف
و حریص معنانه که
علش دن مأخوذدر
و کلمه مذکور نکه کلام
عربده نظیری بوقدر
دید که نصکره اللش
ولشله و لشلش وار
در دیدی بعده لام
و شین ماده سنده
دیدی که لش طرد الملک
و سماق و ماش معنانه
درو (لشله) کثرة
تردد عند الفزع
واضطراب الاحشاء
فی موضع و بعد موضع
(ولشلش) مضطرب
الاحشاء معنانه (منه)
تهذب الاسماء
والفائدة دیدی که
صاحب مذهب دیدی
که (و محرم علیها
ان تحمروا وجهها بالزمام)
ای الککون بعض
اغمة فضلا کذلک بوعید
فقیر طکون لفظی شو
وجهه ضبط و تحجیم
ایتدی که کاف مفتوحه
بعده لام مفتوحه
مشدده بعده کاف
مضمومه بعده و اوساکنه بعده نون ایله در اصلی فارسیده کل کون در یعنی کل رنگلی قرمزی که تعریب ایتدیلر (منه) (و شقلا)

مضمومه بعده و اوساکنه بعده نون ایله در اصلی فارسیده کل کون در یعنی کل رنگلی قرمزی که تعریب ایتدیلر (منه) (و شقلا)

و شقلا تعریبیده دیدی که دیناری غیر دینار ایله وزن ایتدکدر خفیف و ثقیلی تمیز
ایچون عربی صرف اولماق ظن اولنور دیدی انهی. خاطر فائره خطور ایدر که
ایدر که شقلا شاقول ماده سندن اوله زیر اشاقول دخی آله تمیز در. فیروز آبادی دیدی که
شقل الدینار و زنه. مرزوقی شرح فصیحده دیدی که (اترج) فارسی معربدر و (ارز)
دخی پنج معنانه معربدر دیدیلر زبیدی استدر ا کده دیدی که جوز هندی معنانه اولان
(نارجیل) عرب اوزانه مخالفدر ایکی کله دن مرکب ظن اولنور و (مترس) قپو آردینه
وضع اولان اغاج معنانه فارسی معربدر که اصلنده مترس در یعنی اول اغاج قپونک آردنده
اولدقده اصولدن خوف ایتمه مختصر العینده (فانید) فارسیه در دیدی جوالیق معربده
دیدی که (سودانق. سودنق. شوزنق. شوزق) شاهین معنانه معربدر این درید جهره ده
دیدی که عرب کلام عجمدن بعضی لفظ اخذوا استعمال ایتدیلر که کندی لغت لری کبی اولدی
فارسیه دن اخذ ایتدکری لغات بودر که ذکر اولنور (بستان. بهرمان) که قرمزی رنگدر
کذلک (ارجوان. قرمز) فرنگستاندن کلور بر بوجکدر که آنکله صباغة اولنور. (دشت)
صحر امعنانه (بوصی) سفینه معنانه (برندج) که ماز و ایله بویانمش دری معنانه (رهوج
که هملاج) دخی دیر لر اصلی رهواردر (قیروان) جاعت معنانه که اصلی کارواندر (مهرق)
۷ اول بزباره سی که اوزرینی مهر لیوب یازو یازر لر اصلی مهره کرده در (کرد) عنق
معنانه اصلی که گردن در (بهرج) باطل (بلاس که مسح) دخی دیر لر اصلی یلاسدر (سرق)
حریردن بر نو عیدر (سراویل عراق) اصمعی دیدی که عراق اصلنده اران شهردر بلاد
خراب معنانه. فیروز آبادی اران شهر کثیر الفحل و الشجر معنانه در دیدی (خورنق)
اصلنده خوارنکه ایدی موضع الشرب معنانه (سیریر) اصلنده سدلی ایدی یعنی اوچ
قبه بری بری ایچنده (طیجن و طاجن) اصلی طابق در (باری) اصلی بور یاددر (خندق) اصلی
کنده دری یعنی قازلمش (جوسق) اصلی کوشکدر (جردق) اصلی کرده دری یعنی رغیف
(طست. تور. هاون) عرب مضطر اولدقدن هاوون دیر لر (عسکر) اصلی لشکردر
(استبرق) حریر غلیظ معنانه که اصلی استبره در (تنور. جوز. لوز. موزج) خف
معنانه اصلی موزه در (خور) دریادن خلج معنانه (دخاریص القمیص. بط. اشنان.
نخت. ایوان. مرتک. قابوس) که اصلی کاووس در (بسطام) که اصلی اوستام در مقتدی
معنانه انهی. صحاحده بعض اسماء دخی زیاده ایتدی که تعداد اولنور (دولاب و میزاب)
دخی معربدر دیدی (نخت) جد معنانه (توتیا. دروز الثوب دهلیز) که باب و دار میانی در
(طراز. افریز الحائط. قزیه بوس) اوپک معنانه (زینق. باشق. جلستان) که اصلی
کستاندر (جل) که کل در (صرم) دری معنانه (جاموس. طیلان. مغنطیس. کرباس

۷ صحاح و قاموسده
صحیفه معنانه واقع
اولشدر (منه)

۳ مدول اوج قلبی
(منه)

۹ جهره ده لفظ فن
عربی معر و قدر دیدی
(منه)

مارستان دورق) که مکمال شراب در (صک الکتاب. صبحه المیزان صبح. صاویج) نوره در (صولجان کوسج. نوافج المسک هملاج) برزوند مستملدر (فرسخ بند) که بیوک بیراق معنایند (زمره. طبرزد) که اصلی تبرزد در (آجر. جوهر) که اصلی کوه در (فسیر) سمار معنایند (سکر) که اصلی شکر در (طنبور) که اصلی دم بره در. محکم ده (زرنج) لفظی دخی زیاده ابتدای قاموسه (بربط) لفظی اصلی بربط در دیدی ورومیه دن اخذایتدکری الفاظ بود که ذکر اول نور ۶ (قومس) امیر معنایند (اسفند) که خردن برنوع در وکذا (اخذن یس. نمی) نلس معنایند (مقم. دراقن. درقه) خوچه معنایند در که عامه تحریف ایدوب در اقی شفتالودیر لر قاموسه در مجده دن معرب در دیدی اندلسی مصطکای زیاده ایتدی والله اعلم و عرب بعض السنه آخری دن اخذواستعمال ایتدکری الفاظ عن قرب محله ذکرا و نور ان شاء الله تعالی. و دخی معلوم اوله که بعض الفاظ معربه وارد که عرب آنی استعمال ایدوب فقط آنکله تغییر ایدر لر و بعض الفاظ معربه وارد که عرب آنک معنایند کنند و لسانتری اوزره بر غیر لفظ ایلده دخی تغییر ایدر لر مثلا (ابریقه) ۴ ناموره لفظی وضع ایتدیر و (بط) لفظی که معرب در اورده که استعمال ایدوب قازه اوز اطلاق ایدر لر که مفردی اوزة در و لفظ هاوون دن. منجاز. و مهران ایلده تغییر ایدر لر. و طاجن. و طیجندن مقل و مقالة ایلده تغییر ایدر لر که اصل معنای قلیه دیدکری طعام طبخ ایلده جک آله. و اشانه. حرص و میزابه. شعب. کز بره یه. تقده. مسکه. مشعوم. جاسوسه. ناطس. توتة فرصاد. اترجه. متک. کوسجه. انطدیر لر ایدی (کیر) کورک معنایند فارسی در عرب اکالصنف دیر لر و بادنجاندن حدج ۸ و نرجسدن عبرایله تغییر ایتدیر کتاب العین ده دیدی که عرب یاسمندن سمسق. و لوبیادن دجر. و اهل یمن سکردن مبرت ایلده تغییر ایدر لر ایدی. ابن درید دیدی که سذاب ایچون عربده مخصوص لفظه مطلع اولدم ۹ لکن اهل یمن حتف دیر لر و هذا القدر فیه کفایة لمن له قلب سليم والعلم عند الله العلی العظیم و صلی الله علی محمد و آله

فصل فی بیان الاختلاف الواقع بین العلماء فی انه هی هل

فی القرآن لفظ معرب ام لا و تقریر المذاهب فیه

معلوم اوله که علماء اعلام و فقهای فحام شکر الله سعیم قرآن عظیم و فرقان کریمه کلمه معربه وقوع و عدم وقوعه ایکی فرقیه متفرق اولدیر لر ﴿فرقة اولی﴾ عدم وقوعه ذاهب اولدیر امام شافعی. و ابن جریر. و ابو عبیده. و قاضی ابوبکر و ابن فارس کی که عدم وقوعه (قرآنا عربیا) کلام شریفی ایلده استدلال ایتدیر حتی شافعی قرآنده کلمه غیر عربیه وارد دینر حقه عظیم تشدید و تهدید ایتدی. و ابو عبیده دیدیکی قرآن عظیم

(اسان)

لسان عربی مبین اوزرینه نازل اولمشیکن آنده کلمه غیر عربیه وارد دیو ادعا یندن کسند فوق الحد کستاخلق ایدر و قرآنده واقع اولان برکله حقنده لسان نبطیه ده دخی لغتدر دیسه کلام قبیحه جرات ایتمش اولور و تأدیده مستحق اولمش اولور. ابن فارس دیدی که اگر قرآنده کلمه غیر عربیه واقع اولمش اولسه عربدن تحدی قصد ایدن معاندین اعتذار ایدر لر ایدی که بز قرآنک مثنی کتور مکدن عاجز اولدینمز آنده بزم معلومز اولمین لفة مذکور اولدینی ایچوندر دیر لر ایدی و قرآنک اعجازی ظاهر اولمز ایدی ابن جریر دیدی که ابن عباسدن بعض الفاظ قرآنییه تفسیرنده بولفظ فارسی و شولفظ حبشی و غیر ذلک دیو روایت اولنان کلامک معنای الفاظ مذکوره توارد لغات قیلندن در یعنی الفاظ مذکوره لسان عربیه واقع اولدینی کی السنه سائرده ده دخی واقع اولدی دیمکدر. و ابو عبیده کلامی بو تأویلی تأیید ایدر زیر ا دیدی که کاهی بر لفة لفة اخرا یه موافق و کاهی متقارب اولور و معنای واحد در مع هذا لفظک بری عربی لسانده و آخری فارسی لسانده تکلم اولنور مثلا دیباج غلیظ معنایند اولان لفظ (استبرق) که عربی در فارسیده استبره دیر لر کذلک اهل مکه مسح تغییر اولنان نسنیه بلاس دیر لر مع هذا فارسیده دخی پلاس دیر لر که ادنی تغییر ایلده لفظ و معنی متحد اولور و دخی (قنجر) لفظی مصلح القوس معنایند عربی در و فارسیده کبان کر دیر لر (دست. و دشت. و سخت) لفظی دخی بو قیلندن که جمله سی عربی در اگر چه فارسیده دخی مستملدر امام فخر رازی دیدی که قرآنده واقع اولان (مشکاة. و قسطاس و استبرق. و سحیل) مثلوا لفظ عربی اولدینی مسلم کدر بلکه عربی در غایة ما فی الباب لفة عرب لفة آخری ایلده توافق ایتمش اوله (صابون. و تنور) لفظی کی جمیع لغات آنده متفق در. جوهری دیدی که لفظ دشت صحرا معنایند فارسی یا خود عرب و فرس آنده توافق ایتمش در و بعض علماء دیدیر که اول عرب عاربه که قرآن انلرک لسانی اوزره نازل اولمشدر بعض سفر لر نده سائر السنه اصحابی ایلده مرافقه و اختلاط سببی ایلده آنلر دن بعض لغات استماع ایدوب خاطر لر نده قالمقه اول لغاتی محاورات و شعر لر نده استعمال ایدوب میانلرنده بر مرتبه مشهور و زبان زدا اولدی که عربی اصلی کی کلمات فصیحیه اعدادندن معدود اولدقدنصکره قرآن اول وجه اوزره نازل اولوب الفاظ مذکوره آنندن مذکور اولدی. و دخی لسان عرب بغایة واسع در پس بعض اکابر علمایه الفاظ معهوده نیک معنای مخفی اولق مستبعد دکلدر نند کیم بوندن مقدم بیان ایتدک لهذا ابن عباس (فاطر و فاتح) لفظی نیک معناینده توقف ایتدی حتی امام شافعی دیدی که لفة عرب بر مرتبه واسع که آنی نبی دن غیر ی کسند احاطه ایتدکه قادر دکلدر ﴿فرقة ثانیه﴾

لفظ (صرد) عربیه
صووق معنایند فارسیده
سرد دیر لر (منه)

۶ من کلام ابن درید
فی الجمهرة (منه)

۴ کذا فی الغریب
المصنف (منه)

۸ قاموسه حنظل
در دیدی (منه)
۹ فتح و زبادی دیدی
که لسان عربیه سین
و ذال بر کله ده جمع
اولمز معرب اوله
سبذ لفظی کی که
مکتل کی بر ظرف
و سبذاج که جرمالن
معنایند و سذاب
لفظی ذال معجمه ایلده
قاموسه فیروز آبادی
السذاب الفیحن
والفیحن السذاب
دیدی و معرب اولدینقه
نعرض ایتدی و صاحب
عباب دیدی که سذابه
عربیه فحین و فیل
دیر لر پس ابن درید
کلامی محل نظر در
الله اعلم (منه)

قرآنده کلمه غیر عربیه وقوعه ذاهب اولوب (قرآن عربی) قوی ایلده استدلال ایدنلره شووجهله جواب ویردیلر که قرآن عظیمده واقع اولان الفاظ غیر عربیه اقل من کل قلیل اولمقله مجموع قرآنی عربیتدن اخراج ایتمز مثلاً برقصیده فارسیه طویلده ایکی لفظ عربی مذکور اولمق اول قصیده بی فارسی اولمقدن اخراج ایتمز. بوعد فقیر دیدی که مخفی اولمیه که کلام مذکور کورک حاصلی قرآنه عربی اطلاق تغلیب قیلندندر دیکمه راجع اولور. و سکاکی خاتمه مفتاحده ذکر ایتدیکی کلام ملاحظه فقیری تأیید ایدر ترجمه سی بودر که ذکر اولنور بعض جهله ضلال و معاندین ابلیس مثال کاهی قرآن عظیمه لفظ جهتندن طعن ایدوب شووجهله انکشت اعتراض دراز ایدر لر که قرآنده لفظ (مقالید) ذکر اولندی که اقلید کجی و کلیددن معربدر و (استبرق) لفظی ذکر اولندی که استبره دن معربدر که و (سجیل) لفظی ذکر اولندی که سنک کلدن معربدر پس قرآنا عربی قوی نیجه صحیح اولور دیر لر قول باطل مذکور طریق اشتقاق و اصول علم صرفه جهلدن ناشی در باب تغلیب معلوملری دکلیدر که انقیادی ذکره ادخال ایدوب والدان و قران دیر لر مع هذا آنک عربی اولدینین و ابلیس ملائکه دن دکل ایکن اکامک اطلاق انکار ایتمز لر و عناد و خباثتندن برایی لفظ اعجی بی هزار هزار الفاظ عربیه قرآنییه ادخال ایتمز لر. قوم مزبور خزلهم الله الی یوم النشور محض عناد و مجرد فساد اعتقاد لرندن ادعاء فضیلت ایدوب صفحات قراطیسی دفتر اعماللری کبی نیجه الفاظ مهمله و تعبیرات باطله ایلده تسوید ایدوب بهایعدن اضل نیجه خبث و اجهل دخی ملوث صماخ مستعین اولان هذیانات بی طائی اخذ و تلقف ایچون مانند لص مصلوب مدعق ویت الفراغدن انتن اولان خیاشیم مردارلرین همچو کبر مستعار نفخ ایدوب لسانلری وقت تاویده السنه طویل کلاب کی اطاله ایدر لر (ما احلم الله الخلق لاله الا انت تعالیت عما یقول الظالمون) الی هنا ترجمه بنوع اختصار سیوطی رجه الله علیه دیدی که قرآنده الفاظ غیر عربیه اولمق بنم دخی مختار مدر و بویانده اقوای ادله بودر که ابن جریر سند صحیح ایلده ابو میسره دن که نابی جلیل القدر در اخراج ایتدی که (فی القرآن من کل لسان) و هب بن مند و سعید بن جیردن دخی بو معنایه قریب روایت اولندی مخفی اولمیه که روایت مذکوره شو نکته یه اشارت در که الفاظ معهوده نک قرآنده مذکور اولدینک حکمتی بودر که قرآن عظیم علوم اولین و آخرین و اخبار متقدمین و متأخرین جامع اولمقله هر شیئه احاطه سی کامل اولمق ایچون انواع السنه و اصناف لغاته آنده اشارت واقع اولدی. شووجه اوزره که هر لغتک اعذب و هر لسانک خوش آنده اولانی اختیار اولندی ابن القیب دیدی که قرآن عظیمک سائر کتب الهیه منزله اوزریند

(فضالتک)

فضلتک اسبابندن بری بودر که سائر کتب منزله فقط نازل اولدینی قومک لغتی اوزره نزول ایدوب قطعاً اول قومک غیری قومک لسانندن برکله ذکر اولندی لکن قرآن لغات عربیه بی جامع اولدینندن غیری. روم. و فرس. و حبش. مثلاً لرک لغاتندن دخی لغت کثیری بی حاوی اولدی انتی. و دخی معلوم اوله که رسول اکرم و نبی محترم صلی الله علیه و سلم حضرتلری (وما ارسلناک الا کافه للناس) مضمون شریفی اوزره عامه عالم و کافه بنی آدم معبوثدر پس مناسب اولان بودر که اکائزال اولنان کتاب شریفده هر قومک لسانندن لغت مذکور اوله. و ابو عبید قاسم بن سلام خصوص مزبورده واقع اولان اختلافی بیانندن صکره دیدی که بویانده بنم مذهب ایکی قوی توفیق و ایکی مذهبی تصدیق در شووجهله که الفاظ معهوده نک اصل ماده سی اعجمی در لکن میان عربیه واقع اولدیده تعریب ایدوب اکثر بنی کندی اصطلاحلرینه مطابق استعمال ایتدیلر که کویا عربی اصلی اولدی پس الفاظ معهوده لغات عربیه عدادندن معدود اولدقدن صکره بو وجه اوزره قرآن نازل اولدی بناء علی هذا عربیه در دینده و غیر عربیه در دینده قولنده صادق و کلاملری بری برینه متطابقدر و الله اعلم و احکم و دخی معلوم وجدان ذوقیضان احجاب اذهان سلیمه و مشهود رأی اصابت پیرای ارباب قلوب مستقیمه اوله که بوجع و تألیفدن مقصود افاده مستفیدین و انتفاع مستعیدین در پس تکثیر فوائد و توفیر عوائد ایچون قرآن کریمده مذکور اولان الفاظ معربه بیان اولمق صواب ملاحظه اولندی و الله المسهل لصعایب الامور

فصل فی بیان الالفاظ العربیه الواقعه فی القرآن و ترجمه معانیها

معلوم اوله که تاج الدین سبکی قرآنده واقع اولان الفاظ معربه یکریمی یدبی عدد لفظدر دیو تعداد ایتدی. بعده حافظ ابن حجر یکریمی درت لفظ دخی زیاده و تعداد ایتدی. بعده امام سیوطی التمشدن زیاده جه الفاظ دخی زیاده ایتدی و مجموع الفاظ معربه بی حروف تهجی ترتیبی اوزره بیان ایتدی. بوعد فقیر دخی بو وجه اوزره ترجمه سیوطی اتقانه ذکر ایتدیکی وجه اوزره بیان ایتدی و الله الموفق (اباریق) ثعالی فارسیدر دیدی جوالیق ابریق فارسی معرب در صب الماء و طریق الماء معنایه دیدی بعض لغوی کلامندن منقهم اولان بودر که آب ریزه دن معربه اوله یعنی صو دو که جک آله یوقول صواب اولمق ملاحظه اولنور صو قیز دیره جق ظرفه آب تابه و آفتابه دیدکلری کبی که آخر لرنده اولان هایه هاء نقل تسمیه اولنور ۷ (اب) شیدله اهل مغرب لغتده حشیش معنایه در دیو حکایه ایتدی (ابلی) هند لغتده اشربی معنایه یعنی یا ارض سندن ظهور ایدن صوی ایچ (اخلد) عبری لغتده رکن

۷ و سزیه تفصیلا
فی بیان القواعد
الفارسیه فی هذا الترجمة
ان شاء الله تعالی (منه)

یعنی ادنی میل ابتدی معناسه در (ارائك) حبشه لغتده سرر معناسه در مفردی
 ارکه در واكثر استعمالی ملک تحتده در (آزر) حضرت ابراهیم پدرینک
 یا بر صفک اسمی در بعضیلر دیدیلر که آزر اول قوم لغتده اعوج یعنی آگری دین
 اتخاذیدن کنسده لهندا بعضیلر (اذقال ابراهیم لایه آزر) قراءت ابتدی ۷ زر اعوج
 معناسه و آحرف ندا یا خود حرف ندا محذوف و آزر مجموعی منادی اوله یعنی
 یا اعوج پس منادی ضم اوزرینه مبنی اولور و بعضیلر اول قوم لغتده مخطی یعنی
 اعتقاد و علمنده خطایدن کنسده معناسه در دیدیلر (اسباط) انلر لغتده عرب لغتده
 قبائل کیدر ۹ (استبرق) دیباج غلیظ معناسه در فارسیده استبره دن معربدر
 (اسفار) سریانی یا نبطیده کتب معناسه مفردی سفر در (اصری) نبطیده ده
 عربی ده عهدی معناسه در (اکواب) نبطیده کوز لفظنک جمی اولان اکواز
 معناسه در بعضیلر جره لفظنک جمی اولان جرار معناسه در دیدی کوز عربیده
 قولی اولان باردق و جره که ترکیده دستی و کوپ دیرلر قولی اولیان بردا قدر
 (ایم) زنجیه یا عبریده وجع و یرن نسده در (اناه) اهل مغرب یا اهل بربرده نضجه یعنی
 انک پشمه سی معناسه در (حیم آن) و من عین آیه آن و آیه لغتده سابقده زیاده حار
 معناسه در (اواء) لغتده حبشه ده موفقی یا رحیم معناسه در (اواب) لغتده حبشه ده مسیح یعنی
 تسبیح ایدیحی معناسه در پس (اوبی) لغتده حبشه ده سبھی یعنی تسبیح ایله معناسه اولور
 (اولی و آخره) قبطیده ده اولی آخره و آخره اولی معناسه در کذلک (بطاشنهامن استبرق
 ظواهرهاینی جامه نیک یوزی حریردندر معناسه در قبطیده ده عربی ده آستر معناسه در
 که یوز مقابلی (بعیر) عبرانیده حار یا هر حیوان که اوزرینه یوک وضع اولنه (بع)
 جوابی بیعه و کنیسه لفظلرندن بعض علماء فارسیده در دیدیلر (تنور) فارسی معربدر
 کذا قاله الجوالقی و الثعالی ۴ (تحت) فنادرها من تحتاده اولان تحت نبطیده ده بطنها ۲
 (جبت) حبشه ده شیطان یا ساحر معناسه در (جهنم) اصلی فارسیده چهنام
 و عبری ده کهنام در (حصب) زنجیه ده حطب معناسه در (حطه) اول قوم لغتده قولوا
 صوابا یعنی طوغری سوز سونلک معناسه در (حواریون) نبطیده ده نسا کون یعنی زاهدلر
 معناسه در اصلی هواری در (حوبا) نبطیده ده حبشه ده اثما یعنی کنه معناسه در (دارست)
 یهود لغتده قارات ۳ معناسه در که ترکیده او قوبوشدیق و درس سوبلشدک تعبیر اولور
 (دری) حبشه ده مضی معناسه در (دینار) فارسیدن معربدر (راعنا) لسان یهودده مقام
 سبده مستعملدر (ربانیون) جوالقی ابو عبیده دن روایت ابتدی که عرب ربانیون
 لفظنی بلزلر بلکه آتی فقیه و اهل علم اولان بیلور ظم بودر که لفظ ربانیون عربی

۷ ای بالرفع (منه)

۹ قال صاحب التزهة
 الاسباط فی بنی یعقوب
 کالقبائل فی ابنا اسمعیل
 واحد هم سبط وهم
 اثنی عشر سبطا لاثنی
 عشر ولدا لیمقوب
 علیه السلام و انما سمو
 هما بهما للفرق بین
 اولادهما (منه)

۶ حکاه الزرکمی فی
 البرهان (منه)

۴ و سبھی کلامهانی
 قسم الاسماء (منه)
 ۲ کذا نقله الکرمانی
 (منه)

۳ المدارسة المقاراة
 (منه)

(اولیوب)

اولیوب عبرانی یا سریانی اوله بعضیلر ۲ سریانی اولدیفنه جزم ایتدی (ریبون) سریانیدر
 ۷ (رحن) مبرد و ثعلب سریانیدر و اصلی خاء مجمه ایله در دیدیلر رحن و رخت بر معنایه در
 (رس) عجائب کرمانیده عجمی در بر یعنی قوی معناسه در بعضیلر ارشدن مخففدر دیدی که
 ارس جبال ارمیه دن خروج ایدر بر نهر عظیمدر باب الا بوابه قریب و وضعده بحر حززه
 ملاقی اولور حافظ ع ای صبا کر بکذری بر ساحل رود ارس * دیدیکی نهر منبوردر
 (رقیم) رومیده لوح معناسه در بعضیلر سریانی در کتاب یادواة معناسه دیدیلر (رحن) ابن
 الجزری فنون الافنانده معربدر دیدی واسطی عبریه ده تحریک الشفتین معناسه در دیدی
 (رها) ۷ نبطیده ده سهلا واسطی سریانیده ساکنه معناسه در دیدی (روم) عجمی در
 ناسدن طائفة معروفه معناسه (زنجیل) فارسیدر (سجیل) ابن جنی کتاب معناسه در بعضیلر
 فارسی معربدر دیدی (سجیل) سنک کل دن معربدر (سجین) ابو خاتم عربی دکلدر دیدی
 (سرادق) جوالقی سرادر دن معربدر دهلر معناسه صواب اولاب سرپرده دن معرب
 اولقدر سترالدار معناسه (سری) سریانیده یا نبطیده یا یونانیده نهر معناسه در (سفرة) ابن
 عباس نبطیده ده قراء معناسه در دیدی (سقر) جوالقی اعجمی در دیدی (سجدا) مقنی
 الرؤس ۶ یعنی باشکزی اکدی که کز حالده معناسه در (سکر) لغتده حبشه ده خل یعنی
 سرکه معناسه در (سلسیل) عجمی در (سندس) ابواللیث معرب اولدیفنی متفقدر
 جوالقی فارسیده رقیق الدیباچ معناسه در دیدی شیدله هندیده در دیدی (سید) ۴
 قبطیده ده زوج معناسه در (سینین) عکر مد حبشه ده حسن معناسه در دیدی (سینا) ضحاک
 قبطیده ده حسن معناسه در دیدی (شطر) ۴ رفیعدن تلقای یعنی قارشوسی معناسه در
 لسان حبشه ده دیور وایت اولندی (شهر) بعض اهل لغت سریانیدر دیدی (صراط)
 لغت رومیده طریق معناسه در (صرهن) ابن عباس لغت نبطیده ده شققهن یعنی
 پاره پاره ایله معناسه در دیدی . و هب بن منبه دن روایت اولندی که هیچ بر لغت
 یوقدر که قرآنده آندن بر لغت مذکور اولیه دیدیلر که رومیده نه لغت مذکور اولدی
 جواب و یردی که فصرهن یعنی قطعهن اول قوشلری قطعده قطعده ایله معناسه در
 (صلوات) کنایس الیهود ۷ یعنی یهودیلر کلیساری معناسه در که آنلر لساننده اصلی
 صلواتدر (طه) حاکم مستدر که ابن عباسدن تخریج ایتدی که حبشه ده یا محمد
 معناسه در و بر روایتده نبطیده در دیدی . وسعید بن جبیر نبطیده ده یا رجل معناسه در
 دیدی عکر مد حبشه ده یا رجل معناسه در دیدی (طاغوت) حبشه ده کاهن معناسه در
 (طفقا) شیدله قصدا یعنی آدم و حوا قصدا ایتدی (طوبی) جتک اسمیدر ابن
 عباس حبشیده وسعید بن جبیر هندیه در دیدی (طور) جبل معناسه در مجاهد سریانیده

۲ وهو ابو قدام
 (منه)
 ۷ کذا قال ابو خاتم
 فی کتاب الزینة
 (منه)

۷ قال الله تعالى واترك
 البحر رها (منه)

۶ قال الله تعالى
 وادخلوا الباب سجدا
 (منه)
 ۴ فی قوله تعالى والقبيا
 سیدها (منه)
 ۴ فی قوله تعالى شطر
 المسجد الحرام (منه)
 قاله النقاش وابن الجوزی
 وابن ابی حاتم (منه)

۷ قاله الجوالقی وروی
 مثله عن الضحاک (منه)

(۵)

ب

و ضحاک نبطیه در دیدی (طوی) کرمانی لیل و بعضی لری عبرانیه در رجل معناسنه در
(عبدت) ۹ نبطیه در قتل معناسنه در (عدن) ابن جریر ابن عباسدن تخریج ایتدی که
جنات عدن ده عدندن مراده در دیو کعبدن سؤال ایتدکده کعب جواب ویردی که
سریانیه در جنات کروم و اعتاب یعنی آسمه لر و اوزوم لر یا غنچه سیدر و بعضی لر رومیه
در دیدی (عزم) حبشیه در اول حوضدر که ایچنده صو مجتمع اولدقدنصرکه بر طرفی
یاریلوب صوطشریه جریان ایدر قاله مجاهد (غساق) جوالقی و واسطی ترکیه در صووق
و قوقش صو معناسنه در و عبدالله ابن یزید طحاریه در قوقش معناسنه در دیدی (غیض
الماء) حبشیه در نقص معناسنه در (فردوس) مجاهد رومیه در بستان و سدی نبطیه در کرم
یعنی اوزوم آسمه سی معناسنه در اصلی فرد آسادر دیدی (فوم) عبریه در حنطه معناسنه در
(قرطاس) جوالقی عربی دکلدر دیدی (قط) رومیه در عدل معناسنه در ابن
الانباری زاهرده دیدی که مقسط عرب کلامنده عادل معناسنه در ۳ و قاسط جائری یعنی
ظالم معناسنه قال الله تعالی اما القاسطون فکانوا للجهنم خطبا ای جائرون (قسطاس) مجاهد
رومیه در عدل سعیدن جیبر و رومیه در میزان معناسنه در دیدیلر (قصوره) اسد معناسنه در
که حبشیه در قشوره در لر (قطن) نبطیه کتابنا معناسنه در (قل) ۷ ابو عمرو دیدی که
عبریه بولفظک معناسنی یلم واسطی عبریه در و سریانیه در دباء معناسنه در دیدی
(قطار) نمایی رومیه در اون ایکی بیک اوقیه در دیدی خلیل دیدی که سریانیه در
اوکوز درسی طولیسی التون یا کوش اولق اوزره زعم ایدر لر بعضی لر بر لر لقتنده
بیک مثقالدر دیدی ابن قتیبه افریقیده سکان بیک مثقالدر دیدی (قیوم)
سریانیه در اویقو ابومین کسند معناسنه در (کافور) فارسیدر (کفرعنا) اجمعا یعنی
بزدن سینا تخری محو و ازاله ایله معناسنه نبطیه در بعضی لر کفر محی معناسنه عبرانیه در
دیدی (کفلین) ابوموسی الاشعری حبشیه در ضعیفین معناسنه در دیدی (کنز) فارسی
معرب در (لینه) کلبی دیدی که نخله معناسنه یثرب یهودندن غیریدن استماع اعدم
(متکأ) حبش لقتنده ترغ معناسنه در (محوس) جوالقی انجمیدر دیدی (مرجان) بعض
اهل لفة اعجمی در دیدی (مقالید) مجاهد فارسیه در مفاتیح معناسنه در دیدی . و اقلید .
۹ و مقلید کلیددن معرب فارسیدر مفتاح معناسند (کتاب مرقوم) عبریه در کتاب مکتوب
معناسنه در قاله الواسطی (مزجاة) قلیلة معناسنه در عجمید و بعضی لر قبطیه در دیدی (ملکوت)
عکرمه نبطیه در ملک معناسنه در دیدی که اصلنده ملکوتادر (مناص) نبطیه در فرار
معناسنه در (منساء) حبشیه در عصا معناسنه در دیوسیدن روایت اولندی (منظفر)
حبشیه در ممتلی یعنی طو او معناسنه در (مهل) اهل مغرب یا اهل بر لر لقتنده عکر الزیت یعنی

۹ فی قوله تعالی عبدت
بنی اسرائیل (منه)

۳ پس مقسطه اولان
همزه افعال ازاله
ایچون اولق ملاحظه
اولنور (منه)

۷ ترکیده بت فارسیه
سپش دیولر (منه)

۹ قاله ابن درید
والجوالقی (منه)

(زیتون)

زیتون یا غنک پوسه سی معناسنه در (ناشئ لایل) ابن مسعود و ابن عباس قیام اللیل
معناسنه حبشه لقی در دیدیلر (ن) کرمانی ضحاکدن روایت ایتدی که فارسیه در اصنع
ماشتت معناسنه اصلی انون در دیدی (هدنا) عبرانیه در تبنا یعنی بز توبه ایتدک
معناسنه در (هود) اعجمی در یهود معناسنه در (هونا) سریانیه یا عبرانیه در حکما معناسنه در
(هیت لك) قبطیه در یا سریانیه یا حورانیه در یا عبرانیه در تعال معناسنه اصلی هیتل
در (وراء) نبطیه در امام معناسنه (وزر) نبطیه در جبل و مجأ معناسنه در (یا قوت) فارسیدر
(یحور) حبشیه در رج معناسنه در (یس) حبشه در یا انسان یا یارجل معناسنه (یصدون)
حبشیه در یضجون یعنی صیحو و جلبه ایدر لر معناسنه در (یم) سریانیه یا عبرانیه یا قبطیه در
بحر معناسنه در (یهود) اعجمی معربدر یهودین یعقوبه منسوبدر ذال معجمی بی ممله یه
تبدیل ایله تعریب ایتدیلر والله اعلم بالصواب هذا آخر ترجمة ماقاله السیوطی علی
وجه الاجاز و صلی الله علی محمد و آله و صحبه اجمعین

تذیل فی فوائد متفرقة متعلقة بهذا الفصل فائده

بعض الفاظ عربیه و الفاظ عجمیه من حیث المادة متوافق واقع اولسه لراحدما
آخردن مأخوذدر دیک خطادر بلکه هر لسانک بعض الفاظی ینه اول لسانک الفاظی
جنسندن مأخوذ و مشتق اولور یقال الامة لاتلد الا بشرا . و الناقة لاتنج الا بعیرا لهذا
لفظ ادریس عجمی اولمقله عربی اولان درسدن مأخوذ و لفظ یعقوب دخی عجمی
اولمقله ترکیده اركك كلكك تعبیر اولنان قوش معناسنه اولان یعقوبدن مأخوذدر
دیوزعم ایدنلری علماء لفة تعیب بلکه تکذیب ایتدیلر . حتی ابوبکر محمد بن السری
رساله اشتقاقده دیدی که بر لفظ اعجمی معرب لفظ عربیدن مشتق و مأخوذدر دیو
ادعا ایتک بعینه قوش بالقندن تولد ایتدی دیو ادعا کی در فائده تعریب اولنان
الفاظ اعجمیه بی عرب ممکن اولدینی مرتبه کندی اصطلاح لرینه توفیق ایدوب اعراب
و تصرفات جهندن کندی آیین و قاعده لرینه تطبیق ایدر لر مثلاً لفظ شاهنشاه ۷
فارسیه وصف ترکیبی و بادشاه لر پادشاهی معناسنه در تعریب ایدوب شهنشاه دیولر
سلامة الانباری مقامات حریری شرحنده دیدی که عرب اسماء اعجمیه بی تعریب
ایتدکلرنده اکثر یا تغییر ایدر لر کا قال الاعشی ع و کسری شهنشاه الذی سار ملکه
اصلی شاهان شاه ایدی النی حذف ایله تعریب ایتدیلر . و تاج بن مکتوم تذکرة
الشعرا در دیدی شهنشاه لفظنک آخرنده اولان هارفع نصب و جرده سائر الفاظ
عربییه صحیحه نك آخری کی عاملك مقتضاسنه تابعدر فائده ثعلب امالی ده
دیدی که ابراهیم واسمعیل کی اسماء عجمیه نك تنبیه سنده عرب قیاس اوزره تصرف

۷ و سببی معناه فی بیان
القواعد الفارسیه
ان شاء الله تعالی
(منه)

ایدرلر مثلا ابرهیان واسمیلان دیرلر لکن جمع و تصغیر ایندکرنده کیندو قانونلرینه تطبیق ایدوب جعلرنده اباره و اسامع و تصغیرنده بریه و سمیع دیرلر انتهی وزخشری اساس البلاغه دیدی که اقام عندنا بریه بریه که لفظ بریه ابراهیم دن مرخم مصغردر یعنی ابراهیم جی بزم عندمزنده برآز زمانجی اقامت ایتدی و تعالی فقد اللهده دیدی که ثوب مهری دیرلر آفتاب رنکنده صارو و صبغت اولونمش ثوب معناسنه زیرامهر فارسیده شمس معناسنه در ۹ و سادات عرب قدیمدن باشلرینه صارویه بونمش عامه وضع ایتدیلرله فی رؤسهم عامم مهراة دیوب سیادتلرندن کنایه ایدرلرایدی که مهر لفظی کاه نسبت و کاهی اسم مفعول صیغه سیله تعبیر و تصرف ایتدیلر لکن ازهری دیدی که عامه مزبوره به مهراة تسمیه اولندیغی عامم مذکوره عرب مهراة شهرندن کلدیکی ایچوندر ۷ و دخی لفظ (لجام) لکامدن معرب ایکن لفظ عربی صحیح کی تصرف اولنور مثلا جعنده لجم دیرلر کتاب و کتب کی و تصغیرنده لجم دیدیلر کتیب کی و فعل مشتق ایتدیلر و فی الحدیث (الجم بلجام من النار) و فی حدیث آخر (استغفری و تجمی) حتی لفظ لجامه بر مرتبه تصرف ایتدیلر که لکامدن معرب اولدیغی اتقاق اولسه عربی اصلی دیو حکم اولنور ایدی . كذلك لفظ (دیوان) معرب اولدیغی اتقاق در مع هذا اصلی دوان در واو اولی یایه قلب اولندی دیرلر لهذا جعنده اصلنه رد ایدوب دواوین دیدیلر و آندن فعل مشتق ایدوب دون ویدون دیدیلر . كذلك (دینار) لفظی معربدر و اصلی دناردر که نون اولی یایه قلب ایدوب جمع و تصغیرنده اصلنه رد ایدوب جعنده دنانیر و تصغیرنده دینیر دیدیلر . و لفظ (نوروز) بوم جدید معناسنه فارسیدر تعریب ایتدکه بعضیلر تغییر ایتدیلر لکن آندن فعل مشتق ایتدیلر * روایت اولندی که علی کرم الله وجهه حضور لرینه نوروزده حبیب که ترکیده غازیلر حلواسی تعبیر اولنور اهدا اولنش ایدی بیوردیلر که (نوروزا لنا کل بوم) و بعضیلر تغییر ایدوب نیروز دیدیلر عرب لغتده مناسبدر قیسوم و عیشوم ۶ کی وایکی وجه اوزره دخی آندن فعل اخذ ایتدیلر که کاهی نوروز دیدیلر حوقل کی و کاهی نیز دیرلر بیطر کی و قال العجاج ع کالحبشی التفت او تسبیح * که تسبیح سبجدن مأخوذ فارسیدن معربدر و اصلی شی درسیاه ثوب معناسنه پس تسبیح التفت بالسبیح یعنی سیاه ثوبه صارلدی معناسنه در و قال الاعشی ع حتی مات وهو محرزق * محرزق هرزوقادن معربدر بنطیسهده مخنوقا هلاک اولان کسنه معناسنه . و دخی لفظ (زر جون) صارو رنکلو شراب معناسنه فارسیده زرکوندن معربدر التون رنکنده معناسنه و آندن اسم مفعول اخذ ایدوب مرزجن

۹ بعض رسائله مطالعه اولندی که بزر جهر بزرک مبردن معربدر (منه)

۷ سرودی کاشانی دیدی که ضحاک لفظی ده آک لفظندن معربدر که آنک عیب معناسنه در مزبور دخی اون عیب ایله موصوف ایدی . زشتی . کوتاهی . بیدادگری . بی شری . بیار خواری . بدبازی . دروغ . کوی . شتاب کاری . بد دلی . بیخردی . انتهی و قد تبینته فی خلال الترجمة بوجه آخر (منه) ۶ قیسوم اطبا عتدنده ایوانه دیدکری . عیشوم فیل دیشی معناسنه در (منه)

(دیرلر)

دیرلر عرجوندن معرجن دیدکری کی * فائده * الفاظ معربه وزنده الفاظ عربیه وزنده موافق اولمق لازم دکلدر اگر موافق واقع اولورسه مستحسندر مثلا آجر . و ابرسم . و اهلیج . و اطر فیل . لفظلری معرب و اوزان عربیه مخالفدر * فائده * بعض لفظ معرب وارد که تعریب اولنوب لسان عربیه لاحق اولمزدن اول بعینه اول لفظ لسان عربیه موجود اولوب برغیری معناده مستعمل اولور مثلا لفظ یاسمین عربیه هودج اوزرینه القا ایتدکری ستر معناسنه ایدی و لفظ مذکوری فارسیدن تعریب ایتدکرنده کالاول شکوفه معهودهده استعمال ایتدیلر ۹ و لفظ ورد عربیه ترکیده طور و تعبیر اولنان فرسده وارسالنده استعمال ایدرلرایدی و لفظ مذکوری تعریب ایتدکرنده کالاول کل ده استعمال ایتدیلر * فائده * بعض الفاظ متداوله وارد که اگرچه عرب آئی تکلم ایدرلر لکن علماء لغت میاننده اول الفاظک عربیه و عجمیه اولدیغی مشکوکر ابن درید جهره ده دیدیکه (آس) ۶ لفظی اگرچه عرب آئی استعمال و شعرلرنده ذکر ایدرلر لکن آئی عربی دکلدر بلکه دخیل در ظن ایدرم و عرب اکا سمسق دیرلر دیدکری نک حخته واقف اولدم (نکته) ۳ لفظی دخیل ظن ایدرم (ند) لفظی عرب طیب معروفده اگرچه استعمال ایدرلر لکن عربی صحیح دکلدر (سله) ۴ که عامه میاننده معروفدر عندمده عربی اولدیغی مشکوکر (شص) ۲ دیدکری دخی عربی اصریج دکلدر زعم ایدرم (شمش) دخی عربی صرف اولدیغی معلوم دکلدر (مس) لفظی نحاسده استعمال ایدرلر عربی اولدیغنه جزم یوقدر (دراغن) خوخ معناسنه لغت شامیه در عربی صحیح در دیه م (قصص) که لهو و لعبهده مستعملدر عندمده عربی صریح دکلدر (فرنی) بر نوع خبزک اسمیدر عربی در دیه م (قط) ۷ سنور معناسنه عربی صحیح اولماق صکرک جوهری دیدی که (رائج) جوز هندی معناسنه (رهوجه) سیردن بر نوع معناسنه ظاهرلری فارسی معرب اولمق اقتضا ایدر كذلك ابازیردن (کر بزه) لفظی دخی معرب ظن ایدرم (باطیه) لفظی دخی آناه معروف معناسنه معرب ظن اولنور و الله اعلم ۸ * نکته لطیفه * کاهی الفاظ فارسیه بی قالب عربیه یه افراغ ایدوب آنده قواعد عربیه بی اجرا ایدرلر مع هذا فارسیه صحیح در و معرب دکلدر مثلا ابو مهدیه بعض الفاظ فارسیه استماع ایدوب آنلری شوو جهله حکایه ایتدی که (نظم) یقولون لی شنبذولست مشنبذا * طوال الیالی اما اقام شیر * و لا قائل زود الیجل صاحبی * و بستان فی قولی علی کبیر * و لا نار کالحنی لا تبع لحنهم * ولو دار صرف الدهر حیث یدور * لفظ شنبذ اصلنده چون بود ایدی آندن امر و اسم فاعل اخذ ایتدی و زود و جله معناسنه در و لفظ آ

۹ ابن اثیر مثل ساژده دیدی که نیر نجات لفظی امتزاجا تندن حاصل اولان فسنه نك خاصه منی اظهاردن عبارتدر دیرلر نورکدن معربدر لون جدید معناسنه (منه) ۶ ترکیده مرسیین دیرلر (منه) ۳ ترکیده اوچقور دیرلر (منه) ۴ ترکیده سببت معناسنه (منه) ۲ ترکی اولته دیرلر که بالی اولرلر (منه) ۷ کمال الدین دمیری حیوة الحیوان کبراده دیدی که لفظ قط حدیث شریفده واقع اولدی قال النبی علیه السلام عرضت علی جهنم فرأیت فیها المرأة الحمریة صاحبة القط الذی ربطت فم تطمه ولم ترحه (منه) ۸ جوهری دیدی که قوش لفظی صغیر الجشه معناسنه کوچکدن معربدر فیروز آبادی دیدی زمی بومش معناسنه زمه دن معربدر (منه)

مذکور اولان یکی نظم که ترجمه سی صد و نود و هفت نام تألیف کرده بیان اولش در ذیل ارجاع الیه (منه) فائده • ابوالقاسم الزحاجی دیدی که سقط فی ایدیه عبارتت عرب نزول قرآن اول استماع (۳۸) ایتمش ایدی چون شعری اسلام عبارة مذکور بی

شعر لر نه استعمال
مراد ابتدا کلرنده
قدیم کی کیفیت استعماله
آشنا اولمغه استعماله
خطا ایتدیلر حتی ابو
نواس عالم تحریر عظیم
النظیر ابکنع ونشوة
سقطت منها فی بدی •
کلامند خطا ایتدی
زیرا لازمند مجهول
کمز رغبت و غضبت
دیو لر میدانی مجمده
دیدی که سقط فی بدی
عبارتی ندیم دیه جک
برده تکلم اولنور
وساژ جوار حدن بد
اختیار اولندی فی نادم
اولان کسسه عادتاً
آلینی عض و بری برینه
ضرب ایدراتی بیقی
تاجده دیدی که ولما
سقط فی ایدیه عبارة
شریفه سی ندیم وادیکدر
سقط الندیم فی ایدیه
ایدی ندیم حذف و سقط
مجهول قلوب جار
و مجرور قائم مقام فاعل
فلندی رغبت فی دیدکری
کبی سقط و اسقط
بر معنایه در لکن سقط
اکثر و اوجود در دخی
سقوط ترکیبی بر نسته
نک اعلان اسفله نزول
وارض اوزرینه وقوعه
د لالت ایدر صکره
توسیع ایدوب خطا
اولان کلامی شی
مردوده تشبیه ایدوب

آمدنن مأخوذ امر فارسیدر یعنی تیز کل وستان خدمتسانه امر فارسیدر یعنی آل (حکایه) اولندی که جار الله علامة زنجشیری لغات عربیه بی علی وجه الایق ضبط و اتقان ایدوب بوقنده بر مرتبه به بالغ اولدی که (خذوا لکم من رجل اعجمی) آوازه سی طنین انداز استماع فصحاء عرب اولدقه رشک ایدوب امتحان ایچون مجلسنه جمع اولدیلر و هر کس لغات غامضة نادره سؤال ایتدیلر زنجشیری دخی بلا تعلیم جواب ویرد کده چله سی فضلنه معترف اولدیلر و اوخر مجلسه زنجشیری دخی اسلوب مذکور اوزره فارسی الفاظی عربی صورته سبک و نظم ایدوب مزبور لر عرض ایتدی استماع ایتد کلرنده (ما سمعنا بهذا فی آبائنا) دیوب حیرت آلوده و داع ایتدیلر (نظم) ان الانا کیر قدساعت بعد ما سبزت * و اشرو رنت بعد ان تکون تراشیشا * ان اخر ایز قد باخت بعد ان خیمت * و ابزورکت بعد ان تکون کواجیکاک * و قال غیره فی هذا الاسلوب (نظم) سیمة من شهر اسفاهانة * آمدت من دسی الجانانة * فی دلی رخسار یار کنجیة * بنهنت فی کوشة الوریانة ۹

فصل فی درر فوائد و غرر عوائد یجب علی المتأدب ان یجعلها قرطه لسمع له
و شتغال ذن قلبه و فیه عدة فرائد * فریده * فی الالفاظ العربیه الاسلامیه

ابن فارس فقه اللغة ده دیدی که زمان جاهلیته عربی لغات و عادات و احوال لر ابا عن جد میراث مثابه سنده ایدی لهذا (هكذا وجدنا آبائنا) کلامی جمیع اوضاع و احوال لرینه حجة اتخاذ ایتمش ایدی چون آفتاب اسلام مطلع رسول اکرم صلی الله علیه و سلم دن طلوع ایتدی عربی احوالی متحول و دین لری منسوخ و باطل و آنلری مضمحل و عادت لری متبدل اولوب لغت لرندن بعض الفاظ بعض زیادات و نیجه شروط و قیود انضمامیله بر موضعدن بر موضعه نقل اولندی مثلاً (مؤمن) لفظی عربی اماندن و تصدیق معنایه اولان ایمانندن مأخوذ بیلور لر ایدی پس شارع اول معنایه نیجه شروط و اوصاف ضم ایدوب آنلری جامع اولان کسسته مؤمن اطلاق ایتدی کذلک (اسلام) لفظی عربی بر نسته سالم ایتمک معنایه بیلور لر دی کذلک (کفر) لفظی ستر و تقطیه معنایه بیلور لر ایدی شارع آنلره دخی نیجه شروط و قیود الحاق ایدوب آنلری جامع اولان کسسته مسلم یا خود کافر دیدی کذلک (فسق) لفظی عربی مجرد خروج معنایه استعمال ایدر لر ایدی شارع طاعة الهیه دن خروج فاحش ایلله خروج معنایه نقل ایدوب بو وجه اوزره خارج اولان کسسته فاسق اطلاق ایتدی و ساژ الفاظ فقهیه دخی بوسایق اوزره جاری اولمشدر مقایسه اولنه ایدی بر کسسته مثلاً لفظ فاسقک معنایه سندن سؤال ایتد اولان بودر که لغویسی مطلق خروج ایدن

سقط دیدیلر و عبارة مذکوره ده ذکر اولندی فی بوسیدندر که پیشانیق اولاً قلبده حادث اولوب آنری (واصطلاح) بدیده ظاهر اولور قال الله تعالی (فاضح یقاب کفیه علی ما اتفق فیها) و بوم بعض الظالم علی بدیه) زیرا بد جاحه عظیمه لرله اید کتب ایتمک یکی نسته بدیه نسبت ایدر لر قال الله تعالی (ما قدم یداه) اتش (منه)

واصطلاح شرعیسی طاعة الهیه دن خروج فاحش ایلله خارج اولان کسسه در دیو جواب و بر مک کرک و علی هذا القیاس * فریده * و بعض الفاظ عربیه وارد که صدر اسلامده حادث اولوب اهل جاهلیت آنی بیلر لر ایدی ابن خالویه کتاب لیسره دیدی که لفظ (جاهلیت) صدر اسلامده حادث اولمش بر اسمدر که بعثه رسول اکرم زمانندن مقدم اولان زمانده اطلاق اولندی کذلک لفظ (منافق) کلمه اسلامیه در اهل جاهلیت آنی بیلر لر ایدی ظهور دین اسلامدن صکره اظهار ایمان و ابطان کفر ایدن کسسته به اطلاق اولندی و اصلنده نافقه بر بوع دن مأخوذ در ابن فارس دیدی که لفظ (محضرم) ابتداء اسلامده حادث اولمش بر اسمدر که اهل جاهلیت دن زمان اسلامه ادراک ایدن کسسته به اطلاق اولندی و شعرا دن محضرمون اول کسسه لر در که جاهلیت و اسلامده شعر تکلم ایتمش اوله حسان بن ثابت و لید بن ربیع و نابغه بنی جمده و زبرقان بن عمرو کی حضرت الشی دیر لر قطع ایتدم معنایه و محضرم عطیه دیر احسانی قطع ایتسه (محضرمون) دخی کفر دن منقطع و اسلامه متصل اولدق لر ایچون بو اسم ایلله تسمیه اولندی لر و دخی امرأه محضرمه دیر لر قصیده القامه اولسه شعرا ی مذکوره به محضرم اطلاق اولندی فی قرآن عظیم نازل اولمغه شعر لری روانجن قلوب و اعتباری قاصر اولدی ایچوندر • مخفی اولمیه که جوهری محضرم تفسیرنده دیدی که لفظ مذکور جاهلیت و اسلامه ادراک ایدن شاعره اطلاق اولنور و ابن فارس کلامی عمومی یعنی شاعره عدم اختصاصی اشعار ایدر فیروز آبادی دیدی که محضرم اختصار اولونمین یا خود نصف عمری جاهلیته و نصف آخری اسلامده گذران ایدن یا خود ایکی و قته دخی ادراک ایدن کسسه لر یا خود ایکی و قته دخی ادراک ایدن شاعره اطلاق اولنور لید و اسود کی ابن الاعرابی ۷ دیدیکه عجبدر که لفظ فاسق عربی صحیح ایکن محاورات جاهلیده و شعر لر نه اصلاً ذکر اولندی • جوهری دیدی که لفظ (تفت) مناسک جندن طرنق کسمک و باش تراش ایتمک و قص شارب و عانه ورمی جبار ایتمک معنایه در ابو عبیده دیدی که لفظ تفت اصلاً بر شعر ده واقع اولدی که انکله معنای مذکوره استدلال اولند * فریده * فی الالفاظ التي اول من تکلم بها رسول الله صلی الله علیه و سلم * تعالی فقه اللغة ده دیدی که بر کسسه بلا قتل و فوات ایتسه کا (مات حتف انفد) دیر لر و عبارة مذکوره بی اولار رسول اکرم تکلم ایتدی و آندن غیری دن استماع اولنماش ایدی ابن درید مجتبی ده حضرت علی به مستندسند صحیح ایلله روایت ایتدی که علی رضی الله عنه دیدی که عرب بدن هر نه لغة که استماع ایتدم رسول اکرم بدن دخی استماع ایتدم لکن مات حتف انفد عبارتت رسول اکرم بدن استماع ایتدم آندن اول عرب بدن اول عبارتت استماع

۷ نقله فی المجموع
والصاح (منه)

۹ ابو عمرو دیدی که وطیس شوره مشابه بر جوق در که آندۀ اتمک بشور و در و عدت حرب ایچون مثل ایدرلر که حر حربی حروطیه نشیه طریق ابله و اکثر اهل لفة وطیس شوردر دیدیلر (۴۰) (منه) ۶ امام احمد عبدالله بن عمرو بن العاصدن

ایتدم. و این درید عبارت مذکوره نك معناسنی شو وجهله بیان ایتدی که یعنی فلان کسند نك روحی انفندن خروج ایتد کله وفات ایدی زیرا میت حین موتندۀ کند و فراشندۀ انقاس متابعه ایلۀ نفس ایدرک رمقی منقطع اولور و انقه تخصیص اولندی فی انق مخرج نفس اولمقله رمقی آندۀ نهاییه بولندی ایچوندر. و دخی فرسه (بحر) اطلاق رسول اکرمدن غیریدن استماع اولندی که جری منقطع اولمین بر فرس جواده را کب اولدی لر تحسین ایدوب اول فرسی صوبی منقطع اولمین بحره تشبیه سور دیلر. و دخی لفظ (زماره) زانیه معناسند رسول اکرمدن غیریدن استماع اولندی. ابو عبیده دیدی که لفظ مذکور کماخذینه مطلع اوله مدم. خاطر فائره خطور ایدر که عاده عرب بودر که بعض کلمه نك حروفنی تقدیم و تأخیر ایلۀ قلب مکان ایدرلر محتملدر که لفظ زماره دخی بوقیلدن اولوب رمازه دن مقلوب اوله که قاشی ایلۀ اشارت ایدن خاتونده مستعملدر زحشری اساس البلاغده دیدی که جاریۀ غمازه بیدها همازه بینه المازۀ بفهمارمازه بحاجها دید کد نصکره ونهی عن کسب الرمازه وهی القحبة دیدی و محتملدر که نفخ زمار یعنی فی زلک ایدن خاتونه تشبیه طریق ایلۀ اوله زیرا فی زلک ایدن خاتون وزانیه اولان خاتون وادی واحدندر والله اعلم و دخی. (لا یتطع فیہ عزرا) * و الان حی ۹ الوطیس * و لا یلدغ المؤمن من جحر مرتین * و الحرب خدعة * و ایاکم و خضراء الدمن * عبارت لری اول رسول اکرمدن استماع اولندی و عبارات مذکوره بی مثل مجرا سنده اجرا ایتدی لر و من اراد الاطلاع فلیراجع الی کتب الامثال ۶ جوهری دیدی که لفظ (صیر) قاپو یاری فی معناسند رسول اکرمدن غیریدن استماع اولندی و دخی لفظ (جلهمه) جانب وادی معناسند جمیک ضمیله رسول اکرمدن غیریدن استماع اولندی عربدن مسموع اولان جلهمه لفظی در کتاب لیس ده واقع اولدی که لفظ (صراح) حدیث شریفندن غیر محمله ذکر اولندی سماء و آندۀ کعبۀ مکرمه مقابلی بیت معناسند

فریده * فی الالفاظ الی اول من تکلم بها الصحابی والتابعی * تبریزی تهذیبه دیدی که (اجعل هذا الشئ باجا واحدا) عبارتی همزه ایلۀ اول عثمان ابن عفانندن مسموعه در یعنی اجعله طریقاً واحداً. جوهری کلامندۀ شو وجهله واقع اولدی که اجعل الباجات باجا واحداً و لونا واحداً عبارتندۀ اولان باجاله نلی مهموز و غیر مهموز استعمال اولنور فارسیه دن عربدر اصلی باهادر الوان اطعمه معناسند انهی. مخفی اولمید که لفظ با و لفظ وا فارسیه آش معناسند در و آخرندۀ اولان لفظ ها علامۀ جعدر خالویه دیدی که (دجال) لفظ نك جمعی دجا جله اولدی فی فقیه مدینه یعنی مالک بن انسدن روایت و استماع اولندی حیث قال (هؤلاء الدجاجلة) که اول نصعه لر ده اولان طاعلری اکا فراغ ایدوب قارشیده لر اول وقتندۀ اجعلوها باجا واحداً دیدی (منه) (شرح)

روایت ایتدی که بن رسول اکرمدن نك عدد مثل استماع و حفظ ایتدم و عکری کتاب الامثاله بیک عدد حدیث ذکر ایتدی که هریری مثل مجرا سنده جاریدر اکرم من الاسد * و انحر من الاسد * و اجمع من الاسد * و اجرأ من الاسد مثالی فی حدیث اولمق اوزره ذکر ایتدی (منه) و بو عبد قحیر نصایح الکلام ثعلبی نام کتاب شرحی فصیح اللسان نام کتابندۀ شوبله مطالعۀ ایتدی که ترجمه سی بودر خطها باجا واحد عبارتندۀ صواب اولان همزه فی ترک در و ماج لفظی فارسیدن معربدر روایت اولندی که حضرت عمر بن الخطاب حضور بنه دهقانیلر الوان اطعمه احتضار ایتدی لر عمر هر طعامدن سؤال ایتدی جوابندۀ هذا سبکاج و هذا زرباج و هذا سفید باج دیدیلر پس عمر ایتدی که جله نصعه لری بریره جمع ایدوب برقصه کثیره خلیه طلب ایدوب فرمان ایتدی که اول نصعه لر ده اولان طاعلری اکا فراغ ایدوب قارشیده لر اول وقتندۀ اجعلوها باجا واحداً دیدی (منه) (شرح)

شرح فصیحده دیدی که (فاض) لفظ نك مصدری فوضه اولدی فی اول شریحندن استماع اولندی. این درید دیدی که لفظ (جائزه) عطیه معناسند جمعی جوازدر بعض اهل لفة دیدیلر که لفظ مذکور کلمۀ اسلامیه در اهل جاهلیۀ آنی بیلزلر ایدی (حکایه) اولندی اسلام ظهورندن عسکره برامیر الجیش عسکری ایلۀ دشمنه قریب موضعه بالغ اولدقده آنلر ایلۀ دشمن میسانندۀ برنهر عظیم واقع اولمش ایدی بر فرد آنندن عبور ایتد که جرأت ایده مدی امیر الجیش دیدی که هر کیم یونهری تجاوز ایدر ایدر فلان قدر عطیه به مستحق اولور پس عطیه امیدیه نهر من بوردن تجاوز ایدن کسندۀ عطیه موعوده سنی اخذ ایتد کده (اخذ فلان جائزه) دیرلر ایدی صکره هر نسنده مقابلندۀ احسان اولنان عطیه به جائزه اطلاق ایتدی لر. و دخی لفظ (محرم) زمان جاهلیتندۀ معروف دکل ایدی بلکه اهل جاهلیۀ محرم و صفره صفران و محرمه صفر اول و صفره صفر ثانی و ربیع الاول و ربیع الآخر دیو تعداد ایدرلر ایدی چونکه اسلام ظاهر اولوب عربک قدیمندن اعتبار ایتد کلری نسی خصوصی باطل اولدی رسول اکرم محرمه شهر الله المحرم تسمیه ایتدی لر و فی الحدیث (افضل الصیام بعد شهر رمضان صیام شهر الله المحرم) امدی تقریر مذکور دن شهر اثنی عشر دن شهر الله لفظنی محرمه تخصیص نکتہ سی منضم اولور فافهم هذا واحفظه

فصل فی الالفاظ الی ترک استعمالها بعد ظهور الاسلام

بعض الفاظ وارددر که ظهور اسلام سببی ایلر معناری زائل اولمقله لفظ لری دخی زائل اولوب استعمالی ترک اولندی مثلاً لفظ (مربع) امیر جیش ربع غنیمی اخذ معناسند و لفظ (نشیطه) امیر الجیش مقصودی اولان موضعه وصولدن مقدم یول اوزرنده راست کلدیکی شیء مال غنیمۀ اولمق اوزره اخذ معناسند و لفظ (فضول) غنیمی تقسیمدن نصکره بقیه قالانی اخذ معناسند ایدی اسلام ظهور ایتد کده اشیاء مذکوره دن منع صادر اولمقله الفاظی دخی معانی سابقه ده استعمالی متروک اولدی. مخفی اولمید که لفظ (صفی) امیر عسکر غنیمی تقسیمدن اول ایچندن برشی اختیار و اخذ معناسند در رسول اکرم اگر چه بو معنایی بعض غزواتندۀ اجرا ایتدی لکن خصایصندن اولمقله رسول اکرم وفات ایتد کد نصکره لفظ صفی نك معنای مذکورده استعمالی متروک اولدی. و دخی اهل جاهلیۀ اسلام موضعندۀ (انم صباحاً. و انم ظلاماً) و بادشاهلر بنه دعا مقامندۀ (ابیت اللعن) دیرلر ایدی یعنی سندن باعث لعن اوله جق عمل صدور ایتمون. و دخی ملوک مالکنه (رب) و ملوک (رب الارباب) دیرلر ایدی بولفظلر ترک اولندی. و دخی برکسندۀ اداء مناسک حج ایتدۀ اکا (ضروره) دیرلر

۹ زحشری اساس البلاغده اجاره بحارۀ سنیۀ و بحوازی بدکد نصکره دیدی که اجازه ما. مأخوذا دیرلر سقام معناسند و اول صوبه جواز دیرلر انهی و این التباری زاهرده دیدی که اجازه ایدن عبارتدر که برکسندۀ اخر کسندۀ صو و پرر که اول آخر کسندۀ کندو بولته کیسدر اصلی بودر که بررچل صو اوزرنده ناظر اولان کسندۀ به مرور ایدوب باکه شو صودن بر ایچم صو و برسندن تجاوز ایدوب و سکا چوق ضررم طوقسون در صکره استعمالی شایع اولوب عطیه به اجازه اطلاق ایتدی لر (منه)

ایندی (لا ضرورة في الاسلام) حدیثی ایله لفظ مذکور معنای منبور ده استعمال اولمز اولدی. بعض اهل لفة ضرورة لفظی تزوج ایتیموب رهبانیه اختیار ایدن کسسه و بعضیلر حرمدن طشره ده برجرم ایدوب نفسی تخلص ایچون حرم شریفه التجا ایدن کسسه معناسنه در دیدیلر علی ای معنی کان استعمالی متروک اولدی. ودخی خواتینک مهری ایچون سوق اولنان ایل و غمه (نوافج) دیرلرایدی ترک اولندی ۹ ودخی عرب (حجرا محجورا) عبارتی ایکی محله استعمال ایدرلرایدی. اولاً بر سائل کلوب برنسنه سؤال ایتدکه اولنسنه ویر میچکنی اشعار مقانده حجرا محجورا دیر ایدی سائل دخی بو عبارتی استماع ایتدکده مایوس اولورایدی بزم دیار اصطلاحنده ۷ الله ویره دیدکلری کبی. ثانیاً مقام استعاده ده استعمال ایدرلرایدی مثلاً برکسسه بر سفره توجه ایدوب بر خوف نسنه کورسه حجرا محجورا دیر ایدی سنک بکا تعرضک حرام اولسون یعنی بکاضرک طوقمسون معناسنه و نظم کریمده (بوم یرون الملائكة لا بشری يومئذ للمجرمین و یقولون حجرا محجورا) کلام شریفی معنای اخیره مناسب تفسیر اولندی یعنی مجرمین ملائکه عذابی مشاهده ایتدکلرنده زیاده خوفلرندن ناشی دنیاده تکلم ایتدکلری حجرا محجورا کلامی تکلم ایدرلر. ابن فارس دیدی که لفظ (آناه) خراج معناسنه و لفظ (حلوان) رمال و فالجی و افسون ایدن کسسه لوده علی مقابله ویریلن اجرت معناسنه و لفظ (کس) خاتونک فرجی معناسنه متروک الاستمالدر. لکن فیروز آبادی دیدی که لفظ کس چر یعنی فرج المرأة معناسنه عرب کلامندن دکلدلر بلکه مولددر. وسلامة الانباری مقامات حریریدن مقامه کر جیه شرحنده کس فرج معناسنه و سرم دبر معناسنه عربی صحیح دکلدلر بلکه مولددر دیدی. صاحب مظهر دیدی که (کس) لفظنده اوج مذهب واردر. اولاً مولد اولمق. ثانیاً عربی صحیح اولمق که ابو حیان تذکره سنده و صفاتی کتاب خلق الانسانده وزر کشی کتاب مهمات المهماتده بو مذهبی اختیار ایتدیلر. ثالثاً فارسی معرب اولمق که جمهور مذهبی بودر و مطرزی دخی شرح مقامه مذکوره ده بو مذهبی اختیار ایتدی والله اعلم

﴿ فصل في تعريف لفظ المولد وبيان بعض الكلمات المولدة ﴾

زنجشیری اساس البلاغه ده دیدی که رجل مولد و جاریه مولده دیرلر عربی صرف دکل ایکن میان عربده تولد ایدوب عرب ایله اولادی ایله نشوونما بولمقله انلرک آدابیه متأدب اولسه و عربی صحیح اولمین کلامه دخی مجاز مولد دیرلر. و کلام مولد دیرلر اصلی لفظه عربدن اولسه کتاب العین ده دیدی که کلام مولد کلام محدث معناسنه در و کلام مولد درجه اعتباردن ساقط اولمقله بروجمله احتجاجه صالح اولمز. لهذا علماء بیان شاعر مولدک شعری ایله

(استدلال)

۹ عادت جاهلیه
بو ایدی و عنقریب
عقلده ببط مقال
اولنور ان شاء الله تعالی
(منه)
۷ چشمه زن تمیز اولنان
جبه در (منه)
۷ و سیمین لطایف
المتلقة بهذا الباب
في هذه الترجمة ان
شاء الله تعالی (منه)

استدلال ایدنلری توبیخ و تشنیع ایدرلر اصمعی دیدی که لفظ (نحیر) عالم متبحر معناسنه کلام عربدن دکلدلر بلکه مولددر کذلک لفظ (خم) که طاووق بیضه سنی ایچنده وضع ایتسون ایچون ایچنه صمان دوشه یوب بر موضعه وضع ایتدکلری سبت معناسنه مولددر. فیروز آبادی (خم) طاووق وضع ایتدکلری قفسدر دیدی یقال خم الدجاج حبس فیه (ایام العجوز) جاهلیه کلامندن دکلدلر بلکه اسلامده تولد ایتدی. جوهری ایام عجوز بش کوندلر دیدی لکن ابوالفوث یدی کوندلر دیدی که متعارف اولان بودر علی الترتیب اسماسی بودر که ذکر اولنور. صن. صنبر. و بر آمر. مؤتمر. معلل مطنی الجر. ابن درید دیدی که لفظ (منه) دیشی میمون معناسنه مولددر. فیروز آبادی که منته غنیه وزننده و منوته عنکبوت و انی القنادر دیدی. تبریزی تهذیبده دیدی که (قاقزه) شراب ایچنه جک ظر فلردن بر نوع ظر فلردن مولددر صحیح اولان قاقوزه در کذلک لفظ (طنز) سخریه معناسنه مولد در یا معربدر کلام جاهلیته بو قدر جوهری (قجه) فاجره معناسنه مولددر دیدی. فیروز آبادی مولد اولدیفنده ترد دایدوب دیدی که لفظ قجه قجه قحب دن مأخوذدر سعال معناسنه فاجره دخی مشترکینی کور مکه تنخج ایدوب او کسور مکه رمزایدلر یا خود مولددر و لفظ (برجاس) اوق نشانی ایچون هوایه نصب ایتدکلری قابق مثللو غرض معناسنه مولددر. جوهری دیدی (جسس) رجیع یعنی نجس معناسنه مولددر و عرب جموس دیرلر میم زیاده سیله یقال رمی بجمامیس بطنه. موفق بغدادی ذیل فصیحده دیدی که عرب الموم و جمع وقتنده (اح) دیرلر حاء مهمله ایله و مهمله ایله کله عجمه در ۹. ابن درید دیدی که نائم اولان کسسه یه عارض اولان ثقله (کابوس) دیدکلری مولد ظن اولنور. جوهری دیدی که (طرش) صم معناسنه و (ماش) حبه معروفه معناسنه و (عفس) ماز و معناسنه مولددر اهل بادیه کلامندن دکلدلر کذلک لفظ (عجه) یحور طه دن یایدکلری طعام معناسنه که فارسیده خایکینه و تحریف ایدوب ترکیده قینانه دیرلر مولد ظن اولنور دیدی. فیروز آبادی مولددر دیو جزم ایلدی. موفق بغدادی ذیلده دیدیکه لفظ (فطره) لغت مولده در و عرب صدقه الفطر دیرلر. ودخی ایتدن غیری عامه اهل لفة لفظ (تشویش) قاشدیر مق معناسنه و لفظ (مشوش) قاریش مروش معناسنه مولددر و لحن در دیو اتفاق ایتدیلر صحیح اولان تهویش و مهوشدر و دخی (ستی) سیدی معناسنه مولددر و (فلان قراستی) عبارتی مولده در عربدن استماع اولنان قریبی یا خود ذوق قراستی عبارتی در. مرزوقی اصمعدن روایت ایتدی که (کلبه صارف) عبارتی ارکک کلبه طالب اولان دیشی

۹ ابن درید معجمه ایله
حدث ظن ایدرم دیدی
(منه)

کلب معنای مولد در اهل امصار تولید استایلر دیوبنده دیدی که بو خصوص اسمی دیدی کی دکلدر زیر ابو زید و ابن الاعرابی و اکثر ناس عبارت مذکور بی عربی اولی اوزره تکلم استایلر انتهی ۷. و بو عبد فقیر مترجم مقامات حریریدن مقامه کرجیده ابن سکره دن نقل استیدی یکی بیت مشهوره معارضه طریق ایله جواب اولی اوزره عقد استیدی کم قصیده ده کستخانه دیمش ایدیم که (نظم) وخبوء الثبر فی البؤس و باله و عطر بعد عرس کالمناف و عتریف ککسع ذی صریف فلا یصرفه اشقی من صراف ثعالبی دیدی که اول کسسه که زیاده اکول اولغله کاسده اولان طعانی جمله اکل ایله اکا (قحطی) اطلاق اهل حاضره علی در اهل بادیه ده بولفظ یوقدر لکن ازهری دیدی که ظنم بودر که کثرة اکلندن ناشی قحطه نسبت در یعنی کویا قحطدن چیقدی. و دخی (غضاره) لفظی طیراقدن یا بدقلری چناق معنای مولده در زیر عربک چنانخی اغاچدنر طیراقدن دکلدر ۹ مبرد کاملده دیدی که (حاجة) لفظنک جی حاج در هامة و هام و ساعده و ساع کبی جعنده (حوایج) لفظی کلام عربدن دکلدر مع هذا السنة عوامده شایع در. سلام الانباری شرح فصیحده دیدی که (طفلی) لفظی قدیمی کلام عربده یوقدر زیر طفیل الاعراس اهل کوفه دن برکسسه ایدی که دعوت اولندن ولایم و ضیافته حاضر اولور ایدی هرکیم بو علی ایدر سر جل منبوره تشبیه ایچون نسبت ایدوب طفیلی دیدیلر. و دخی غبی اولان کسسه یه (زبون) اطلاق مولد علی در اهل بادیه کلامندن دکلدر و فی امثال المولدين (الزبون یفرح بلاشی) ابن خالویه کتاب لیسه کذلک جوهری صحاحده دیدیلر که لفظ (حوایم) کلام عربدن دکلدر صیان کلامندنر قرأت الحوامیم دیرلر بلکه آل حامیم دیمک کړک. موفق بغدادی آل طاسین لفظی زیاده استیدی ابن مسعود دن روایت اولندی که آل حم دیاج القرآن دیمدی. فرا دیدی که آل حم عبارت آں فلان و آل فلان دیدکلری کیدر کویا سورة حمیه نسبت اولندی. ابو عیبه دیدی که (الحوایم سور من القرآن) دیدکلری قیاسه مخالفدر ذوات حم دیمک کړک کتاب العین ده دیدی که بس حسب معنایه در لکن زبیدی استدر اکره دیدی که لفظ (بس) عربی دکلدر موفق بغدادی دیدی که هم فعلت ایضا مقامنده و بس حسب مقامنده کلام عربده یوقدر مولددر دیدی انتهی ماقالوا. لفظ بس حسب معنایه مشدددر و فارسیده مخففدر لهذا لفظ بس فارسیدن معرب اولی قدیم الایامدن خاطر فاته خطور ایدر و حکیم سناینک بیت اول و آخر قرآن زجه یا آمدوسین یعنی در راه هدی رهبر تو قرآن بس کلامی نفس الامرده مقبول اصحاب الباب در حسین کاشفی مواهب علیه نام تفسیر یتک

۷ شرح فصیح ده بو عبد
فقیر شووجه اوزره
مطالعه استیدی که
ترجمه می بودر صرفت
الکلب فهی صارف
و کذا جعلت ای شتهت
الفتیل خلیل دیدی که
اجعت الکلب فهی
جعل و اهل جازما جعل
وجمل دیرلر ایچنده
جعل دیدکلری بوجک
هلاک اوله و کابه
حاله معهوده در جعل
دیدکلری ماده مذکوره
تشبیه طریق ایله در
مردار و منان اولی
جهتله (منه)
۹ ابن الجوزی تقویم
اللسان نام تألیفنده
دیدی که جواب
لفظنک جی یوقدر
واجوبه کتبی و جوا
بات کتبی دیدکلری
عامه کلامی در صحیح
اولان جواب کتبی در
و حاجة لفظنک جی
حاجات و حاج در
حوایج دیدکلری
غلطدر و دخی قائم
اولان کسسه یه اقدم
و نام اولان کسسه یه
اجلس دیمک کړک
عکس غلطدر (منه)

(خاتمه)

خاتمه سنده نقل و تحسیند نصرکه دیدی که عجایب اتفاقا تندنر که لفظ بس ماده سی عربی و فارسی ده حسب معنایه در و اول قرآنه باء یسمله و آخرنده سین ناس مراددر که جمع اولنسه لفظ بس حاصل اولور والله اعلم. جوهری دیدی که بعض امراض حاده ده دفعة حادث اولان تغیره اطبا (بحران) اطلاق ایدوب (هذا يوم بحران) دیرلر ظن اولنور که ایام تموزده اولان ایام باحوره نسبة اوله که شدة حردن عبارتدر و قول مذکور مولددر. اندلسی کتاب مقصور و معدوده دیدی که لفظ (کیما) مولددر مراد حذاقه در. قالی اسمعیدن روایت استیدی که صلوة ظهره (صلوة اولی) اطلاق مولدین فعلی در براعرابی فصیح صلوة اولی لفظی استماع استدکده دیدی که بزم عند منزه صلوة اولی یوقدر صلوة هاجر و وارد. جوهری دیدی که (کنه الشی) نهایته معنایه در که آندن فعل مشتق اولمز و فلان نسنه نک و صفنک کنهنه وصول ممکن دکلدر دیه جک یرده (لا یکنه الوصف) کلامی مولددر والله اعلم (فائدة جلیله) ثعلبک امالی ده اولان کلامندن منفهم اولان بودر که عربی صحیح اولان کله یی عامه ادنی تغیر ایله تغیر ایتدیر اول کلمه مغیره یه مولد اطلاق صحیح اولور فارابی دیوان الادبه بو مسلکه سلوک استیدی زیر ایدیدی که شمع. و شمع عربی فصیحده میمک فقی ایله سکونی ایله مولددر بو مقامنده عامه عربی صحیح اولان کله یی نه وجهله تغیر ایتدیلر که مولد عدادندن معدود اولدی اجالا بیان اولتی و هرنوعی مجرد نمونه اولی ایچون برایکی مثال ایله تمثیلده اکتفا ایدوب تطویل اولتماق مناسب ملاحظه اولندی والله الموفق. ابن قتیبه ادب الکاتبه دیدی که بعض اسماء و بعض افعال واردر که عرب آنی مهموز و عامه کاهی همزه یی و اوه تبدیل و کاهی همزه یی اسقاط ایدرلر (امثلة التبذیل) آکلت معه. و وکالت معه. فلان کسسه ایله معا اکل ایتدم معنایه در. آزیته. و وازیته کا محازی اولدم معنایه در. آخذته بذنبه. و واخلذته. فلان کسسه یی جرمی سبی ایله مؤاخلذته ایتدم معنایه در. آخیته و واخلذته. فلان کسسه ایله اخوت ایتدم معنایه آزرته و وازرته. فلان کسسه یه معاونت ایتدم معنایه آسیته و وواسیته. اکاموافقت ایتدم معنایه (امثلة الحذف) فجاءه. و فجاءه. و باه. و باه. و باه. شهوت جاع معنایه. اهلیج. و اهلیج. و اترج و ترج. و اوقیه و ووقیه. و اصحت السماء و صحت السماء سحابدن عاری اولدی معنایه. ارمیت العدل عن البعیر و رمیته. دوه دن تنکی القا ایتدم معنایه. اعقدت الرب و العسل و عقدته. رب و عسل غلیظ اولنجه قایتدم معنایه. احببت الفرس فی سبیل الله و حبسته. اغلقت الباب و غلقته. و اوقلت الباب و قفلته. و اعتقت العبد و عتقته. اعیت فی المشی و عیته. مشی ایتدکه یورولدم معنایه و دخی بعض الفاظ واردر که عرب مهموز ایتدیر و عامه مهموز ایدرلر (الامثلة)

رجل عزب واعزب تزوج اتمين كسبه معنائه در خير الناس وشرهم واخير الناس
واشرهم وتدت الوند واوتدته مخي قاقدم معنائه شفته عنك واشفته مانج فيه
القول وماانج اكانصحت تأثير اتمدي معنائه رعدت السماء وبرقت اعدت السماء
وابرقت آسمانه رعد وبرق اولدي معنائه تصه الله وكبه اتصه واكبه حضرت
الله آني اهلاك ايتسون ويوزي اوزرينه زمين اوزرينه دوشورسون ديوبدعا
مقامنده حدرت السفينة في الماء واحدرتها كمي في صوبه ايندر دم معنائه در ودي
بعض الفاظ واردر كه عرب آني تشديد وعامه تخفيف ايدرلر **الامثلة** غلو
وغلو واترج واترج واترجه اجاص واجاص واجانه واجانه
بني عاربه وعاربه قوصره وقوصره فوهه النهر وفوهه بازى وبازى مراق
البطن ومراقه ودي بعض الفاظ واردر كه عرب آني تخفيف وعامه آني تشديد
ايدرلر **الامثلة** ربايعه وربايعه ثنيه ايله ناب ميانده اولان ديشلر كراهية
كراهية رفاهية رفاهية طواعية طواعية رجل يمان رجل يمان وشام
ويمان وشام امرأة يمانية وشامية ويمانية وشامية حة القرب وحة لثة الاسنان
ولتهما ارض نديقة ونديقة رجل طوى البطن وطوى البطن ضامر البطن معنائه قذى
العين قذى العين كوزينه چوب دوشمش كسبه معنائه رجل ردورد هالك
معنائه رجل صدوصد عطشان معنائه قلاعه وقلاعه كسك وبوك طاش
معنائه قصرت الصاوة وقصرتها كيت الرجل وكنته بردت عيني بالبرود
والبرود ودي بعض الفاظ واردر كه عرب آني تسكين وعامه تحريك ايدرلر **الامثلة**
في اسنانه حفر وحفره ديشلر كو كنده چوروك وار معنائه في بطنه مفس
ومفس ومفس ومفس جبل وعمر وعمره جش الساقين وجش الساقين ساقلري
اينجه اولان كسبه اجش الساقين كمي ارض وحشة ووحشة ووبلد وحش ووحش
ارض خاليه وبلد خالي معنائه حلقة الباب والقوم والدير وحلقة الكل ودي
بعض الفاظ واردر كه عرب آني تحريك وعامه تسكين ايدرلر **الامثلة** تحفة وتحفة
وتخمة وتخمة نخبة ونخبة زهره وزهره صبر وصبر عجم التمر والرمان وعجم
صلعة وصلعة نزع نزع قطع قطع ورشان ورشان وحل وحل
واقط واقط نبق ونبق نمر ونمر حلف وحلف حبق وحبق شرط وشرط
طيرة وطيرة ضلع وضلع سعف وسعف سمخه سمخه اعجل بحسب ذلك
وبحسب ذلك ودي بعض الفاظ واردر كه عربك تكلم ابتدي كه كلمه ك عامه
بر حرفتي حرف آخرة تبديل ايدرلر **الامثلة** زمر دوزمرد كه اصلي ذال مجمه ايله

لفظ بانه اولان
الف يانبتدن عوض
درلهذا برده جمع
اولر (منه)
شام منسوب الى الشام
فعال وزنده در (منه)
ديشلر ديبند
اولان آت (منه)

۷ بشك برطرفند
قبل ايام موضع ايكي
طرفه قبل اوله
اول موضعه نزعان
ديرلر اول كسبه به
انزع ديرلر (منه)
۹ قطعه عوض القطع
يقال ضربه بقطعه
(منه)
۶ ورشان طير معروف
(منه)

(در فشكل)

در فشكل وفشكل كه حله آتارندن جمله دنصكره كلن آت معنائه اولفله فرومايه
اولان كسبه دخی اطلاق اولتور ملح ذراني ودراني كه اصلي مجمه ايله در نفق
الغراب ونفق اصلي غين مجمه ايله در صنيحة الميزان وسنجته كه لفظ صنيحة اصلنده
سنجته دن معرب در قال ابن السكيت لا تقل سنجته ترازو كفه سنه وضع اولنان طاش
معنائه در ودي بعض الفاظ واردر كه عرب آني مفتوح وعامه مكسور ايدرلر
الامثلة درهم درهم دن معرب در مخي اوليه كه لفظ درهم دالك فقيله لفظ
درهم دن معرب در دالك كسريله جعي دراهم در وكاهي تعريب ايدوب درهم
ديرلر دالك كسريله وجعي دراهيم كلور اليه الشاة والرجل واليه نيفق التميمص
ونيفقه فقار الظهر وفقاره عقار وعقار بضعة اللحم وبضعة معلوم اولاه لفظ
بضعة اللحم اتدن برپاره معنائه قحله در لكن بومعنايه نه قدر الفاظ وارايسه
جمله سي كسر ايله در قطعه فله فذره كسفه خرقة كمي كه جمله سي قطعه
معنائه در مثلاً كسفه سحابدن برپاره وخرقة بزدن برپاره وغيره وغيره
كسب وكسب دمشق ودمشق ودي بعض الفاظ واردر كه عرب آني مكسور
وعامه مفتوح ايدرلر **الامثلة** سرداب وسرداب دهليز ودهليز انقحه و انقحه
مطرقة ومطرقة مغرفة ومغرفة قتله شرقتة وقتلة مفرق الطريق ومفرق حبر
وحبر بطيخ و بطيخ مندبل ومندبل قنديل وقنديل سور المعودتين والمعودتين وفي
آخر دعاء القنوت ملحق وملحق ودي بعض الفاظ واردر كه عرب آني مفتوح
وعامه مضموم ايدرلر **الامثلة** على فلان قبول وقبول مصوص ومصوص خصوصية
وخصوصية تخوم الارض وتخومها شلت يده وشت يده ودي بعض الفاظ
واردر كه عرب آني مضموم وعامه مفتوح ايدرلر **الامثلة** على وجهه طلاوة وطلاوة
اي حسن وقبول ثياب جدد وجدد دالك ضيميله جديدك جعي در وقمحي ايله طرايق
معنائه در اعطيته الشئ دفعة دفعة نقاية ونقاية نقاوه ونقاوه جعلته نصب عيني
ونصب عيني ونضج اللحم ونضج ودي بعض الفاظ واردر كه عرب آني مضموم وعامه
مكسور ايدرلر **الامثلة** فلفل وفلفل لعبة الشطرنج ولعبة فسطاط وفسطاط
مصران ومصران مخي اوليه كه مصير يا غارسق معنائه جعي مصران وآنك
جعي مصران در كه مصيرك جمع الجميد در رقاق ورقاق رقيق معنائه ودي بعض
الفاظ واردر كه عرب آني مكسور وعامه مضموم ايدرلر **الامثلة** خوان وخوان
قاص الدابة وقاصها سواك وسواك علو وعلو سفل وسفل والله اعلم وحكم
فصل في الالفاظ المتداولة في افواه الناس وخطأها اهل اللغة

۱۰ اقچه سودامن قوز
يشك قورساغنده
اولور برصار و صودر
صوف نو كنيك اوزرينه
صيقه لرنيكي اولور
(منه)

معلوم اوله كه بعض الفاظ واردر كه السنة خلقه مشهور در لكن اهل لغة خطادر ديو حكمايتديلر . مثلاماء (مالخطادر) ماء ملح ديك كرك ٧ (اخوه بلبن امه) خطادر اخوه بلبن امه ديك كرك زير ابن بهامدن حاصل اولان سوددر . ولبان انساندن اولانه مخصوصدر . (دابة لاتردف) خطادر لاترادف ديك كرك (نتردرعه) خطادر نثل درعه ديك كرك صيرتدن درعني جيقاردی معناسنه . (هو مطلع بحمله) خطادر مضطلع ديك كرك يعنى فلان نسنهني كوتورمكه قادردر (مابه الطيبة) خطادر من الطيب ديك كرك وصار مشق ديدكلى اوتنه (بلاب) ديك خطادر حلباب ديك كرك لكن فيروز آبادي ديدى كه حلباب حانك كسريله بلابدر و سرجك آرد قاشنه (مؤخرة السرج) ديك خطادر آخرة ديك كرك اصمعي ديدى كه (شان ماينهما) خطادر شان ماهما و شان ماعرو و اخوه ديك كرك بعدما بينهما معناسنه جوهرى ديدى كه شان لفظي شتدن مأخوذدر تفرق معناسنه نونك قحى ماضى ده اولان تانك قحى در ماضيدن منقول اولديغه دلالت اتون ايچون قح مذكورى تادن اخذ ايتديلر . سرعان . سرع دن . ووشكان وشكدن وجه مذكور اوزره اخذ اولغشدر (مستأهل لكذا) خطادر اهل لكذا ديك كرك (لم يكن ذاك في حسابي) خطادر في حسابي ديك كرك في ظني معناسنه (فها ونعم) خطادر نعمت ديك كرك مطرزي مغربله ديدى كه نعم لفظي مدحده و بش لفظي ذمده مبالغه ايچوندر هميشه برفاعل و بر مخصوص اقتضا ايدر لكن فيها ونعمت عبارتده اول مقتضال ترك اولندى زيرا تقدير كلام فعليك بها ياخود فبالسنة اخذت . ونعمت الخصلة السنة اولور پس لفظ نعمته اولان حرف تاء مخطوطه يعنى طويله در . و مدوره يعنى كرد تا خطادر . و بعضيلر بهاللفظي قح و مدايه بهاء ديرلر خطادر انتهى . ترجمه عبارتده من عينه (رميت بالقوس) خطادر عن القوس ديك كرك (اشريت زوج نعال) خطادر زوجي نعال ديك كرك (مقراض . ومقص . وتوهم) خطادر مقراضان . ومقصان وتوهمان ديك كرك هكذا قاله ابن قتيبه ٩ زعمشري اساس البلاغده ديدى كه قرضت الثوب بالمقراض وقال ايضا عنده مقص جيد . ومقاص جيد . جوهرى ديدى كه المقص المقراض . وهما مقصان . فيروز آبادي ديدى كه التوام من جميع الحيوان المولود مع غيره في بطن من الاثنين فصاعدا انتهى . ابن السكيت اصلاحده و تبريزي تهذيبده ديديلر كه (غلبت القدر) خطادر غلبت القدر ديك كرك . ابن السكيت ديدى كه عامه كاهى كلامى موضعك غيرى محله استعمال ايدرلر مثلا بستانه تفرج ايچون شهردن طشمه چقدق ديهجك برده (خرجنا تنزه) ديرلر مع هذا تنزه صولو و او تلو موضعدن بعيد

اولق معناسنه در لهذا (فلان تنزه عن الاقدار) ديرلر بعد معناسنه ودخى (كملت العلم قبل ان يقطع سرك) ديرلر خطادر سرك ديك كرك زيرا سرقابله نك قطع ايدوب آتديني وسره باقى قلاندر (هذه نانة) ديك خطادر اتان ديك كرك (عجوزة) ديك خطادر عجوز ديك كرك . جوهرى ديدى كه مرأيه دخى انسان ديرلر انسانة عامه كلاميدر كتاب ليس ده واقع اولدى كه وقت شرب شرابده اكل اولنان مزهيه (نقل) ديك نونك ضميله خطادر نقل ديك كرك نونك قحيله . ابن دريد قح ايله در ديو جزم ايتدى . فيروز آبادي خطا اولديغده تردايدوب كاهى مضموم اولور ديدى . ودخى (سوسن) سين اولانك ضميله خطادر سوسن ديك كرك قحيله ديدى . وزردالو ديدكلى ميوهيه (مشمش) ديك ميملر كسريله خطادر مشمشه ديك كرك قحيله ايله . موفق بغدادى ذيل فصيده ديدى كه متكلمين (محسوسات) ديرلر مدركات معناسنه صواب اولان محسوسات ديكدر زيرا احسستدن اسم مفعولدر ادركت معناسنه . ودخى (ذاتي والصفات الذاتية) ديرلر اوضاع عربيه مخالف در زيرا ذاته نسبتده ذوى ديرلر و مبرم اولان سائله شحات ديك لحن در شحات ديك كرك (في فلان ذكاوة) عاميدر ذكاء ديك كرك و شافى به نسبتده شفوى ديك لحن ينه شافى ديك كرك (شلجم) شين معجمه ايله خطادر سلجم ديك كرك مهمله ايله (طبرزد) برنوع شكر معناسنه و (دحل) حقد معناسنه لحن در ذال معجمه ايله طبرزد و دحل ديك كرك (هن المرأة و حرام المرأة) فرجى معناسنه تشديد ايله خطادر تخفيف ايله اولق صوابدر والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب

فصل في بيان نسبة الالفاظ الى معانيها الموضوعات لها ونسبة بعض الالفاظ الى بعض بحسب المعاني وفيه * مقات * مقامه *

معلوم اوله كه لفظ معينك مدلولى و موضوع لهى اولان معنى كاهى واحد وكاهى متعدد اولور متعدد اولدينى صورتده اول لفظه مجموع معناله نسبة مشترك وهر بر معنائه نسبة بجل تعبير اولنور و متعدد اولان معنالر مياننده كاهى تباين اولور عين الشمس وعين الانسان كهي وكاهى تضاد اولور لفظ جون كهي كه اسود و ابيضه اطلاق اولنور و بوضوئده اول لفظه ضد تسميه ايدرلر * ولفظك موضوع لهى اولان معنى واحد اولدينى صورتده كاهى لفظ آخر دخى بعينه اول معنائه موضوع اولور ليث واسد كهي كه ارساله دلالت ايدرلر پس اول لفظلره مترادفان تسميه اولنور وكاهى لفظ آخر لفظ اولك وضع اولندينى معنادن غيرى بشقه بر معنائه وضع اولنور و بوضوئده لفظين مذكورينك مدلوللرى اول معنالر مياننده كاهى تباين اولور انسان و فرس كهي پس لفظين مذكورينك تباينان ديرلر وكاهى اول معنالر مياننده

فقير مترجم اولدى كه ترجمه سى بود كه ذكر اولنور استادم ابو الفخ ايله الله شيو خندن شو وجهله روايت ايتدى كه ابن الاعرابى ماء مالخ عبارتني تجوز ايدر ايدى واعرابيك شو بيتي ايله استدلال ايتدى كه بيت بصريه تجوزت بصرياه بطعمه المالح والطريا انتهى خاطره خطور ايدر كه بيت مزبورده مذكور اولان لفظ مالخ سرك صفى اولق ظاهر در بطعمه السمك المالح تقديرده كه مالخ لفظي صفت قيلنددر ذى ملح معناسنه طرى لفظه مقابل ذكر ايتديكى قرينه واضحه در و اصحاب لفت خطادر ديدكلى ماللفظنه صفت واقع اولان مالخ لفظه در (منه)

٩ خالرفاتره خطاور ايدر كه ابن قتيبه الفاظ مذكوره بي جمل و جملان لفظلر به قياس ايك كرك كه جمل شانك قيون قر قدقلى مقص معناسنه در كه ايك ياره اولله فقط ياره سيله انتفاع اولنر لهذا آله مزبوره به جملان ديرلر (منه)

تضاد اولور اسود و ابيض کي پس لفظين مذکورينه متضادان تسميه اولنور. امام
فخر رازی دیدی که مترادفه اول الفاظ مفرد در که اعتبار واحد ایه معنای واحد دلالت
ایده لر مفرد قیدی حددن احتراز در زیر معرف و معرفدن هر بری معنای واحد
دلالت ایدر لر لکن اصح اقوالده معرف مرکب اولور پس مرادف تعریفندن خارج
اولور و اعتبار واحد قیدی متباینندن احتراز در سیف و صارم کي که اگر چه شی
واحد دلالة ایدر لر لکن سیف ذاته و صارم قاطع معنای صفت دلالت ایدر
توکیدن فرقی بود که مترادفانندن هر بری آخر ک دلالت ابتدکی معنایه دلالت
ایدن انسان و بشر کي و توکید مجرد مؤکدی تقویه ایچوندر * و تابعدن فرقی بود که تابع
اولان لفظ یا لکز معنی افاده ایتمز عطشانک تابعی اولان نطشان کي بعضیلر ترادف
الفاظی انکار ایدوب الفاظ مترادفه یوقدر دیدیلر بلکه مترادفان ظن اولنان لفظلر
فی الحقیقه متباینان در زیرا لفظنک بری ذاته دلالت ایدر سه لفظ آخر یا صفت
یا صفتک صفت دلالت ایدر دیو زعم ایدیلر. تاج اسکندری منهاج شرحنده بو
زعمی نقلد نصکره شو وجهله تمثیل ابتدکی که انسان و بشر لفظلری اگر چه ظاهرا
مترادف ظن اولنور لکن فی الحقیقه متباینلر در زیرا انسان اطلاق نیسان یا انیسیت
معنای و بشر اطلاق بادی البشره اولدینی اعتباریله در کذلک خره خندریس
اطلاق عتیق و عقار اطلاق شدتد نشانی ظرفی عقر ابتدکی اعتبار ایه در و علی هذا
القیاس اکثر مترادفانده بو مقوله تکلف عجیبه بلکه تحمل بعیده ارتکاب ایدیلر
ابن فارس دخی بو مذهبی اختیار ایددی ابوعلی فارسی دخی بو مذهبی اخذ ایتک
ملاحظه اولنور زیرا عزالدین ابن جاعه جمع الجوامع شرحنده سند صحیح ایه ابو
علی فارسیدن حکایت ایددی که برکون مدینه حلبده سیف الدوله مجلسنده ابوعلی
فارسی و ابن خالویه و بعض اهل لغت جمع اولوب اثناء کلامده ابن خالویه دیدی که
بن سیفک الی عدد مقداری اسمنی حفظ ایدم ابوعلی تبسم ایدوب بن سیفدن
غیری اسمنی حفظ ایدم دیدی ابن خالویه دیدی که مهند و صارم و فلان و فلان اسملر نیچه
اولدی ابوعلی دیدی که کلامز اسمده در سنک تعداد ایدیکک صفات قیلندندر ظن
اولنور که جنابکز اسم وصفی فرق ایتمز سر. ابن جاعه شو وجهله محاکمه ایددی که
ترادف قائل اولان قوم مدلولک اتحادنه نظر و منع ایدنلر لفظک برنده معنای زائد
اولدیفنه نظر ایدیلر پس ذات اعتباریله مترادفه مشابهه و صفة اعتباریله متباینه
مشابه اولور حتی بعض متأخرین ماده مذکوره مترادف ایه متباین میاننده واسطه
در دیو اکا متکافئه تسمیه ایدیلر. اصفهانی دیدی که محل نزاع بر قومک لغته نظر

(ایله)

ایله اولان مترادفدر والا یکی قومک لغته نظر ایه اولان مترادف وقوعی عاقل
نیچه انکار ایدر اهل اصول اصفهانی کلامنه مناسب دیدیلر که الفاظ مترادفه ایکی
وجه اوزره واقع اولور * اول بودر که مثلا برقیله لفظ سنی قلیجه وضع ایدوب قیلله
آخری دخی وضع اولدن آگاه اولما مغله صارم لفظنی قلیجه وضع ایدر لر بعده لفظین
مذکورین شهرت بولوب واضع اولان قیلله لر فراموش اولنور و بو وجه اوزره
مترادفات بغایه چوقدر * ثانی اولدر که ایکی لفظی دخی قیلله واحد وضع ایدر
و بو وجه اوزره اولان مترادفات بغایه قیلدر. مخفی اولیه که قول مذکور وضع لغات
قیاسی و اصطلاحی اولدیفنه مبنی در. یوندن اقدم توقیفی یعنی واضع لغات حضرت
الله اولمق اصوب اولدینی بیان اولمش ایددی فتدکر * و دخی الفاظ مترادفه واقعدر
دیو ذاهب اولانلرک حقی بودر که مثلا اگر مترادفان واقع اولسه مترادف اطلاق
اولنان لفظک برینی مرادف آخر ایه تفسیر خطا اولور ایددی مثلا نظم کریمده
لاریب فیه عبارتنده اولان ریب لفظنک مدلولی بعینه شک لفظنک مدلولی اولسه
ایدی عبارة مذکوریه لاشک فیه عبارتیه تفسیر خطا اولور ایددی زیرا ایکی لفظ
مرادف اولسه مفسر اولان لفظ مفسر اولان لفظک بعینه مدلولی تفسیر ایتمز ایددی
بعضیلر دیدیلر که ترادف خلاف اصلدر بلکه اصل اولان تباین در قاضی بیضاوی
دخی منهاجده بو مذهبی اخذ ایددی * کیا اصولده اولان بعض تعلیقه سنده بر تقسیم
غریب ذکر ایدوب دیدی که معنای واحد دلالة ایدن الفاظ ایکی نوع اوزره
در متوارده و مترادفه متوارده اولدر که بر معنائک اوزرینه بر قاج الفاظ تواردایدر
خره عقرار. و صها. و قهوه. و ارسلانه اسد. و لیث. و ضرغام دیدکری کي و مترادفه
اولدر که بر لفظ لفظ آخرک مقامنه قائم اولور معنای بری برینه قریب و جله سنی
معنای واحد جامع اولدینی ایچون. اصلح الفاسد. ولم الشمت. و رتق الفسق.
و شعب الصدع عبارتلری کي جله سنک معنای پریشان اولمش نسنه بی بریره
جمع ایتک معنایه راجعدر انتهی * مقامه * فی بیان فائدة الالفاظ المترادفة *
معلوم اوله که الفاظ نفوس بشریه ده مضمحل اولان معانی بی مخاطبه تفهیم و افاده به
وسائلدر زیرا انسان مدنی الطبع اولمغله البته بری برینه محتاج اولدق لری محله بسط
و تفصیل اولمشدر امدی اگر معنای واحد مضمحل دال اولان لفظ وقت حاجتده خاطره
کلمه معنای مذکوریه افاده خصوصی معطل اولور لکن اول معنایه الفاظ متعدده دلالت
ایتسه لفظک بری فراموش اولدینی صورتده لفظ آخری تدارک ایدوب انکله
افاده مافی الضمیر ایدر و دخی نیچه التث فصیح وارد که حرف رای تکلمدن عاجز

فاندر معلوم اوله كه لغته و لغظ لفظيك معنارده واقع اولان اختلاف قسم فائده علم بابتد تفصيل اولمشدر و بيان اولدى كه
سلامة الانبارى مقامات حررى شرحده شووجه اوزره (۵۲) تفصيل ايتدى كه لغته حرف سينده وقف وكاف

اولغله ذات را اولان كنهك مرادفي ذات را اوليان كنه ايله اداء مرام ايدر. صلاح
صفدى غيث منسجم في شرح لامية العجم نام تأليفده حكايت ايتدى كه زياد اعجمي اللغ
اولغله حرف را تكلمدن عاجز ايتدى تلامذه سى آنى امتحان ايجون ورقاره شوييتي
تحرير ايدوب اليه ويردiler ميت فاصفراء تكنى ام عوف * كان رجلتها منجلان *
زياد على البديهة جواب ويردى كه ميت عنيت جرادة واطن ايضا * بانك انما تبلو
لسانك * ودخى رئيس معتزله اولان واصل بن عطا بغاية اللغ اولغله ذات را اولان
كله يي تكلمدن باو ذات را اوليان مراد في ايله اداء ايدر ايتدى بعض تلامذه سى امتحان
ايجون ديديلر كه مولانا فارسيده (نزه پنداز) و (براسب سوار شو) عبارتلك عربى ده
ترجه سى بيان بيورلسه منت دار اولورز مرادلر يي بوايتدى كه ارم رحك واركب
فرسك ديودات راء اولان كنانى تكلم ايله بالدييه ديتدى كه الق قناتك واعل جوادك ۷
ودخى الفاظ مرادفه نظم ونثرده طرق فصاحة ومسالك بلاغته سلوكه معين در
زيرا كاهي برلفظى ذكر دن حاصل اولين صنايع غريبه و ظرايف بديعه مرادفي
اولان لفظ آخرى ذكر ايله حاصل اولور امام فخر رازى ديتدى كه كاه اولور كه
بر قومده نسبت احد مترادفينك برى خفي و آخر جلي اولور پس اول قومده نسبت لفظ
ثاني ايله لفظ اول شرح وايضا اول نور. وكاهي قوم آخره نسبت امر بر عكس اولور
بأى حال كان اجلى ايله اخفى بيان وتفسير اول نور. حتى بعضيلر زعم ايتديلر كه تعريفات
بو قبيلدنر مثلا انسان لفظنك معناسى خفى اولغله مرادف جليسى اولان حيوان
ناطق ايله شرح اول نور. امام ديتدى كه بو خصوص مفرداتده مسلدن مركباتده مسلم
دكدر تعريف لفظى اطلاق اولنان مفردات مرادفات قيلندندر ليث لفظنى اسد
لفظى ايله تعريف كي. وعبد مترجك بوبابده خاطر فاترينه خطور ايدن بودر كه لفظ
واحدى معنای واحد معينه وضع بر امر وسط در كه انك ايكي طرفي واردر بر طرفي
الفاظ متعدده يي معنای واحد معينه وضع وطرف آخرى لفظ واحد معنای متعدده
وضع در كه طرف اوله ترادف وطرف ثانيه اشتراك تسميه اول نور مساوات و انجاز
واطناب دعا اعتبار اولندي يي كي پس احوال ثلاثه مذ كوره عند البقاء مفيد ومقبول اولندي يي
كي اوضاع ثلاثه معهوده دخى اداء مرادمه نافع ومفيد اولور ايتدى وضع الفاظ
توقيفى اولندي يي صورتده حق سبحانه وتعالى حضرتلرى عبادنه تفضلاً الفاظى اساليب

ولام وراوشين معجمه
ده اولور سينده لغته
فائده فائده طايه وكاهي
كافه وكافده همزه به
ولامده يايه وكاهي
كافه تبديل ايله اولور
وحرف راده لغته التي
حرفده اولور عين
وغين وياودال ولام
وطايه تبديل ايله اولور
وكاهي همزه به تبديل
ايه اولور و صاحب
مزه ديتدى كه دالى
ذاله و شينى مينه ولاي
نونه تبديل ايله اولور
ايتدى اللغ اولان كنه
حروف مذ كوره دن
برينى مشتل اولان
لفظى تكلم مراد ايتدى كه
اضطرابه دوشوب
حروف مذ كوره دن
خاف بر لفظ ايله تكلمه
محتاج اولور و الانعيب
اولنوب نظرفاء وادباء
مياننده اضحوكه اولور
لكن بعض الفاظ
وارد در كه ايكي وجه اوزره
روايت اولغله حروف
مذ كوره يي مشتل اولان
وجهي ترك و خالى اولان
وجهي اخذ ايدوب
مضطر اولور بلكه
استحسان اول نور

امدى بمقوله اولان الفاظدن نمونه اولقى ايجون بو محله ثبت اولنقى مناسب ملاحظه اولندي والله الموفق
ذكر ماورد بالزاي والذال * تعالى فقه اللغة ده ديتدى كي ليث خليلدن روايت ايتدى كه (سم زعاف) زاي ايله
سريع القتل اولان زهر معناسنه بعضيلر دن ذعاف ذال ايله استماع اول نور ولاندرى ألفة ام لثقة . جوهرى
ذواف دخى ايتدى پس اللغ اولان كنه كندويه اسهل اولان لغتى اخذ ايدر و قس على هذا ذكر ۹

ثلاثة مذ كوره اوزره وضع ايتدى ومشتركي وضع ايتدى تكثير الفاظ ايله بنده لر يي
اشغال ايتيوب قلة الفاظ ايله دغدغه دن تخليص ايجون ومرادفي وضع ايتدى فوائده
مذ كوره يي محرره ايجون. ودخى مترادف اولان الفاظ اكر مرتجل قيلندن ايسه انك
واضى حضرت الله در ليث واسد لفظلرى كي واكر منقول قيلندن ايسه قياسى
يعنى واضى اهل اساندر مثلاً حضرت الله لفظ سنى قليجه ولفظ صرمى قطع ايتك
معناسنه ارتجالاً وضع ايدوب عرب قليج كال قطعه مشهور اولغله صارم لفظنى
قليجه وضع ايتديلر * ومنقول ومرتجلك علامتى بودر كه اكر چه وجه تسميه بيانده مجال

۹ ماورد بالذال والذال * غريب مصنفده ديتدى كه (خردلت اللحم وخردلته) اى قطعه ودخى (ماذقت عذوفا
وعذوفا) اى ما كولا . ابن السكيت ابدالده ديتدى كه (دحداحة وذحداحة) قصير معناسنه در كه جى دحداح
وذحداح در. جهره ديتدى كه (بدم وبلم) فرسك صدر يدر ابوزيد آتلك بوغازنده مضطرب اولان موضعدر
ديتدى و (دجلت الثنى وذجلته) ديرلر ارض اوزرينه يوارلديم معناسنه و (دغدفت على الجريح وذغدفت) اجهزت
عليه معناسنه يعنى مجروح اولان كسنى يي قتل ايجون سرعت ايتدم و (الجنده والجنده) الخسيس و (عيدر وعيدر)
كثير المال. وديوان الادبده ديتدى كه (مرداخنزومرده) ديرلر يوشوق اولسون ايجون ايتكى ايصال ددم معناسنه
(مرث ومرس وماس) دخى بو معنايه در كذا يفهم من كتب اللغة ابن خالويه ديتدى كه (بغداد وبغداد) لغتدر
ليكن ابن دريد ذال معجمه ايله خطادر ديتدى وابو عمرو ديتدى كه (اتنا قاذية من الناس) اى القليل منهم ابو
عبيده ديتدى كه بزم مضبوط مرزال مهمله ايله در لكن فيروز آبادى معجمه ده ذكر ايدوب (قدتنا قاذية من الناس)
اى جاعة ديتدى. اخفش ديتدى كه ذال و دال نشاط ايله ياسرعت ايله خفية مشى معناسنه در لهذا ذنبه ذواله ديديلر.
ابو عمرو ديتدى (بذل ويدل وذولان ودولان) بر معنايه در و ثعلب اماليدده ديتدى كه (مجدع ومجدع) مقطوع الانق
معناسنه در فراء كتاب ايام ولياليده (ذهل من الليل وذهل) بر معنايه در قاموسه دهل من الليل ويضم ساعة ديتدى.
جوهرى ديتدى كه (جدعته وجذعته) سبخته وجبسته معناسنه در و (تدحت خواصر الماشية وتذحت) اتسعت
شعبا وتندحت دخى بو معنايه در و (هذرة وهذرة) همزه كي ساقط معناسنه ونحاس معلقات شرحنده (جذده وجذده)
قطعه معناسنه در فقه اللغة ده ديتدى كه (خردله وخردله) قطع معناسنه در يقال خردل اللحم اذا قطعه . وبجمل ده ديتدى
جذف وجذف) اسرع معناسنه در. جوهرى ديتدى كه (جذف وجذث) قير معناسنه در كه فرا ديتدى كه عرب فاو ثابى
برى برندن ابدال ايدرلر * ذكر ماورد بالذال والراء * قالى ديتدى كه (عكده وعكره) اصل اللسان معناسنه در
مختصر العينده و (دجن بالمكان ورجن) ديرلر ثبت معناسنه فهو داجن وراجن وماديه وماريه بر معنايه
در كه ميره بر موضعدن بر موضعه ذخيره كوتورمك معناسنه در . مختصر العين ده ديتدى كه اهل
عن سكره سكره ديرلر * ذكر ماورد بالراء والتون * تبريزى تهذيب ده ديتدى كه (وكور و وكون)
قوش ياوريسى طوران آشيانه در * ذكر ماورد بالراء والزاي * غريب مصنف ده ديتدى كه (سيل راعب
وزاعب) ديرلر دره يي طولديرسه وسيل مزاعب دخى ديرلر لام زياده سيله . جهره ديتدى (فيخر فيخر)
ذكرى بيوك كسند قاموسه حرف زاده ذكر ايدوب عظيم الذكر معناسنه در ديتدى . وابو خاتم دخى ۴

اولور سه منقول و واضی اهل لساندر اگر چه وجه تسمیه بیانه مراجعت اولور غزایسه مرتجل و واضی حضرت الله در . لهذا قلیجه نیچون صارم تسمیه اولندی دیوعلت طلب اولور و نیچون سیف دیدیلر دیو وجه تسمیه طلب اولور نماز و قس علی هذا ما سمع به خاطری والله اعلم **مقامه** معلوم اوله که مجدالدین فیروز آبادی (الروض المسلوب فیما له اسمان الی الاولوف) نام تألیفنده الفاظ مترادفه بی جمع و تفصیل ایتدی کذلک (ترقیق الاسل فی تصفیق العسل) نام تألیفنده عسل ایچون سکسان عدد اسم ذکر ایتدی . صاحب مزهر لفظ ضرخدی و لفظ شعایب عسلک اسماسندن در دیوزیاده ایتدی . و ابن خالویه اسماء حیه ده بر کتاب لطیف تصنیف ایتدی و اسدک اسمانی دخی کتاب آخرده بشیوز عدد مقداری جمع ایتدی . و علی بن قاسم بن جعفر اللغوی دخی اسد ایچون یوزاوتوز عدد اسم دخی زیاده ایتدی و ترجمه صد دنده اولور غمز مقدمه الادبک قسم اسماسنده

۴ معجمه ایله در دیدی . تبریزی تهذیب ده دیدی که لم یعطهم بازله دیرلر شیئا معنائه ابن الانباری دیدی که راء مهمله ایله لم یعطهم شیئا معنائه در فی القاموس عندهم بازله ای شی من المال . جوهری دیدی که (اضر الفرس علی فأس الجام) آت فأس لجامی ایصردی معنائه اضر دخی بو معنایه در (وعجیز و عجیر) جاعه قادر اولمین کسینه در . ابن قوطیه افغاله دیدی که (هرء البرد و اهرء) دیرلر صووق زیاده تأثیر ایتسه . مجدالدین دیدی که هرء و اهرء البرد دیرلر صووق زیاده تأثیر و قتله قریب اولسه یا خود قتل ایتسه ایکی عبارتده معجمه ایله دخی لغتدر جهره دیدی که سمعت رزة القوم دیرلر سمعت اصواتهم من بعید معنائه رای زای را اوزرینه تقدیم ایله لغتدر یعنی (رزه وزره . وزف الطائر ورف) دیرلر قوش قنادینی بسط ایتسه (ام خنور) تنور وزنده ضبعک کنیه سیدر معجمه ایله دخی لغتدر . جوهری ام خنور داهیه ده دخی دیرلر دیدی **م** ذکر ماورد بالسنین والشین **م** ابن السکیت ابداله دیدی که (جاحت و جاحتیه) دیرلر اکا مزاجه ایتدم معنائه و بعض عرب قتاله مزاجه ایدن کسینه جحاس و جحاش دخی دیرلر و (جرس من اللیل و جرش) ای طائفة . جوهری دیدی که وفی الحدیث فیسمعون جرس طیر الجنة که مراد قوش برنسه اکل ایدر ایکن مقارندن ظهور ایدن صوتدر اصمعی دیدی که برکون شعبه نك مجلسنده ایدم شعبه فیسمعون جرس طیر الجنة دیدی بن دیدم که جرش معجمه ایله در شعبه بکانتظر ایدوب دیدی که خذوها عنه فانه اعلم بهامنا و (سوذق و شوذق) سوار که بلازک تعبیر اولور و (خس الشر و خش) اشتد و يقال احتس الديکان واحتمسا اذا اقتلا و (تسمیت العاطس و تسمیه) که عطسه ایدن کسینه دعاء خیر معنائه در و هر کسینه که خیر ایله دعا ایده اکا مشمت و مسمت دیرلر و (غبس و غبش) سواد معنائه . جوهری دیدی که غبس کول رنکی در که ترکی ده بوز تعبیر اولور و غبش ظلمة آخر لیل و البقیة من اللیل معنائه در و غبس اللیل و غبس و غبش و غبش ای ظم و (سدقه و سدقه) عنو و ظلمة مختلط اولمق و (جمسوس و جعشوش) لثم و قصیر القامه و يقال هذا من جماعیس الناس که معجمه ایله روایت اولندی بعضیلر جمشوش طویل لثم معنائه اضداد دندر دیدی . جهره ده (شأساً بالجار شیساء و شأساً بالجار شیشاء) ای عرض علیه الماء و (سوجر و شوجر) شجر الخلاف که ترکیده سوکوت دیرلر . فیروز آبادی صواب اولان مهمله ایله در دیدی و قاموسده (الکوسلة و الکوسالة) بالمهملة و (الکوشاة و الکوشالة) بالانجام الفیثلة العظيمة یعنی ۶

مواضع متعدده ده الفاظ مترادفه مذکور اولغله بو مقامده مترادفاتک مثالرینه تعرض اولندی لکن ضد . و مشترک . و متضادک بعض امثله سنی بیان مناسب ملاحظه اولندی والله الموفق . مبرددیدی که کاه اولور که ایکی کله نك لفظلری و معنالی مقارب اولور حزم و حزن کبی . حزم حزنندن مرتفع اولان زمیندر که حزن الحق زمین معنائه در . و خضم و قضم کبی که خضم بوتون آغز ایله و قضم دیش اوجی ایله اکل معنائه در . و کاه اولور که لفظلر مختلف و معنالر مقارب اولور مثلاً حیوة ده اولان کسینه مدح ایتسه مدحه . و وفات ایدن کسینه مدح ایتسه ابنه دیرلر و کاه اولور که لفظلر مقارب و معنالر مختلف اولور مثلاً خرج فلان دیرلر خرج و زجه دوشدی . و تخرج دیرلر خرج و زجه تندن خلاص بولدی معنائه کذلک اثم دیرلر کناه ایتدی . و تأثم دیرلر کناه تندن پرهیز ایتدی معنائه اثنی مخفی اولیه که قسم اخیر اضداددن

۷ ذکر کرباشی بیوک اولدقده اطلاق اولور لهذا صاحب مزهر الکمره العظيمة دیدی یعنی رأس الذکر . ثعلب امالی ده دیدی که (موس الناس و هوشوا) اذا وقعوا فی الهوشة ای الفساد و (سمرت السفينة و سمرت) ای ارسلتها و (انتسف لونه و انتشف) ای تغیر . جوهری دیدی که (سنت الماء علی وجهی) ای ارسلته ارسالاً من غیر تفریق فاذا فرقة قلت (سنتت) بالمعجمة لکن ثعلب مهمله و معجمه ایله بر معنایه در دیدی و (محسه و محشه) دیر معنائه در دیدی و حس و حسس که صوت خفی معنائه اولغله وجه تسمیه ظاهر ملاحظه اولور در و (نفشت بین القوم و نفشت) ای افسدت و (ارتعاش و ارتعاس) ارتعاد یعنی در ترمک معنائه در و (ارعشه الله و ارعه) و نهس و نهش (مقدم اسنان ایله لخمی ایصر مق معنائه در . قالی امالی ده دیدی که (سجیر و شجیر) صدیق وصفی معنائه در تبریزی تهذیب ده دیدی که (تمر خسف و خسف) ای ردی و (ارض شحاح) شین معجمه و ایکی حاء مهمله ایله و (سناخ) سین مهمله و ایکی حاء معجمه ایله ارض در که مطر کثیر اولدقجه سیلان ایتیه **م** ذکر ماورد بالراء والفین **م** فرا دیدی که (غانت نفسه و رانت تغین و ترین) ای غشت یعنی نفسی خبیث اولدی . جهره ده دیدی که (رمص و غمص) کوزده اولان چاپاق معنائه غمصت عینه دیرلر که کثرة بکادن کوزنده غمص اوله و (غایة الخار و رایته بر معنائه در . مخفی اولیه که عبارت مذکوره نك معنایی ترجمه مزک بر معنائه بیان اولمشدر ابو عبید غریب مصنفده دیدی که غیث غایة مثل رایة و اغیثها ای نصفها و (غاده و راده) امرأه ناعمه معنائه و ثعلب رجل غاد و راد دیدی که غیدورید نعمة ولین معنائه در و مختصر العین ده دیدی که الرمادة الجارية الغمازة **م** ذکر ماورد بالراء واللام **م** ابن السکیت ابداله دیدی که (رئدت القصعة بالثريد و لثدت) اذا جمع بعضه الی بعض و سوی و (ردم ثوبه و لدمه) ای رققه و (هدر الحمام و هدل) ای تصوت و (جرمه و جلمه) ای قطعته و (القراق و القلاقل) که قرقره هدیر معنائه جچی قراقر کلور . جوهری (قلقله) تصوت ایتکم معنائه در دیدی و (شهم امرط و املط) ای لیس له ریش و (جلبانه و جربانه) امرأه ضخامة سنی الخلق معنائه و (اعر نکس الشعر و اعلنکس) تراکم و کثراصله و (طرساء و طلساء) ظلمة معنائه و (نثره و نثله) درع معنائه لکن نثر الدرع دیرلر زرهنی القاء ایتسه نسل الدرع دیمزلر . و جهره دیدی که (ناقة عسهر و عسهل) سریعه . فیروز آبادی دیدی که (عیده و عیمل و عیله و عیمله و العیال) الناقة السریعة و العیمل الذکر من الابل و (قرف الشی و قلفه) دیرلر برنسنه نك قبوغنی صویسه قشر کبی و (کردوم و کلدوم) قصیر معنائه و (جرسام و جلسام) ۳

معدود اواسه چندان استبعاد اولمناز ﴿مقامه بعض علماء لغة اضدادی انکار ایندیلر﴾
 ابن درستیبه دخی انکاره ذاهب اولمق ملاحظه اولنور زیرا شرح فصیحده دیدی که
 نوه لفظی مشقة ونقل ایله ارتفاع معنانه در (ناء الکو کب) دیرلر طلوع ایتسه
 ولغویندن بعض قوم نوه سقوط معنانه ضددر دیدیلر و (ابطال اضداد) نام تألیفمزده
 آنلری الزام ایچون ابراز حجت و تحریر دلیل ایتدیک انهی کلامه. فیروز آبادی نوه
 ضددر دیو تصریح ایتدی. و خاطر فاتره خطورایدن بودر که نوه لفظنک معناسی
 ایکی جزؤدن مرکبدر. زیرا مدین بن عبدالرحمن قانون الاطباء نام تألیفنده
 دیدی که نوه منازلدن بر منزلک وقت طلوع فجرده مغربده سقوطی و آنک مقابل
 ورقبی اولان کوکبک وقت مذکورده مشرق طرفندن ارتفاعندن عبارت در

۳ عامه برسام دید کاری مرض معنانه در و (جربان السیف و جلخانه) قلم وضع ایتدکری قین معنانه. دیوان
 الادبده دیدی که (فرق الصبح و فلق) بر معنایه در. و ثعلب امالی ده (وجل و وجر) خوف و فزع معنانه در یقال
 رجل او جل و او جر و امرأة و جلة و وجرة و خلق و خرق و اخترف بر معنایه در. قال الله سبحانه
 و یخلقون افکاه و خرقوا له بنین و بنات بغیر علمه و (مستطیر و مستطیل) بر معنایه در. یقال استطار الشق فی الخائط
 و استطال و فی الصحاح استطار الصبح انتشر. جوهری دیدی که طرس صحیفه معنانه در. بعضیلر دیدیلر که
 طرس اول صحیفه در که اوزرنده اولان خطی محوایدوبینه یازمش اوله لر. و طلس دخی بومعنایه در دیدیلر
 و (ترصيص البناء و تلصيصه) یعنی و (الخراعة) لغة فی الخلاء و هی الدعارة یعنی خبث و فسق که بومقوله کسنه لر
 خلیع دیرلر که اکثر بی ادب معنانه استعمال اولنور. و (لمقته بصری و رومقته) یعنی و (خثارة اللبن و خثالة)
 یعنی و (سدرت المرأة ثوبها و سدت) قالی مقصوده (خیزی و خیزری) بخترا یله مشی معنانه در. و (خوزلی
 و خوزری) دخی بومعنایه در. ابن السکیت کتاب الاصواتده دیدی که (اصر تفتح الصوت و اصل تفتح ای صلب
 الصوت) ذکر ماورد بالذال و الزای ﴿ابن السکیت ابداله دیدی که سم ذؤاف و زؤاف ای یجل القتل و ذرق
 الطائر و ذرق و (ذبرت الکتاب و ذبرته) ای کتبه. دیوان الادبده دیدی که (احوذی احوزی) اول کسنه در که
 کندو کارینه و سیارش اولان نسنه لر تسمیر ساق اهتمام ایدر. جوهری دیدی که احوذی اول کسنه در که
 برنسنده مهارتی اولمغه آتی غیریلردن اول تحصیل ایدر. اصمعی دیدی که هراشده تسمیر ساق ایدوب آنک
 تحصیلنه قادر اولمغه اصلا فوت اتخر. ثعلبی دیدی که حاذه یحوزه و حازه یحوزه استولی علیه. جهره دیدی که
 (ذعظه و زعظده) حقه یعنی بوغازینی بوغدی معنانه و (ذعذعه و زعزعه) ریح شجری حرکت سرعت و شدید
 ایله تحریک معنانه و (خذعه و خزعه) برنوع مشیدن عبارتدر ﴿ذکر ماورد بالسین و الثاء﴾ ابن السکیت ابداله
 دیدی که (ملس الظلام و ملث الظلام) اختلاط الظلام معنانه در. دیوان الادبده دیدی که (مرس التمر و مرث
 و مرث) بر معنایه در. جوهری دیدی که (جثمان و جسمان) جسد معنانه و (اربس امرهم اربسا لفة فی اربث) ای
 ضعف حتی تفرقوا. لطیفه. جهره دیدی که امرأة عثة ثا ایله و عثة شین معجمه ایله و عتسین مهمله ایله عبارة مذکوره
 شینی سین و سینی ثا ایله تکلم ایدن لغه بغایه مناسبدر یعنی ضیف الجسم اولان خاتون. دیوان الادبده دیدی که (رجل
 مفت و مرس) کلمه ثانیه ده النع اولان کسنه راوسین تکلم اتمکده مضطرب اولمغه کلمه اولی اختیاره مضطرب ۹

و عرب ریح. و مطر. و حر. و بردی ساقط اولان کوکبه نسبة ایدرلر. و اصمعی
 طالع اولان کوکبه نسبت ایدرلر دیدی امدی بعض لغویین نوه لفظنی کاهی جزؤ
 اول یعنی سقوط ایله و بعضیلر جزؤ ثانی یعنی ارتفاع ایله تفسیر ایتدیلر. پس بوعتبار ایله
 ضد قبیلندن اولمنا کرچه بادی نظرده ضد ظن اولنور بعضیلر دیدیلر که کوکبه نوه
 اطلاق اولندیفی مشرقدن رقیق نهوضی اعتباریله در والا فی الحقیقه نوه اول
 نهوضدر صکره ناهضه اطلاق اولندی و الله اعلم. جهره ده دیدی که (شعب) لفظی
 افتراق و اجتماعده استعمال اولنور لکن اضداددن دکلدر زیرا هربری بر قومک
 لقی در و ضدک شرطی قوم واحد لغتنده اولمقدر. قالی اما ایسنده دیدی که (صریم)
 لفظی صبح معنانه در لیلدن منصرم و منقطع اولدیفی ایچون و لیل معنانه دخی
 استعمال اولنور نهاردن منقطع اولدیفی ایچون کذلک لفظ (نطفه) ماء قلیل و ماء

۹ اولور. جوهری رجل مفت مرس عبارتتی مصارع شدید العلاج عبارتتی ایله تفسیر ایتدی ﴿ذکر ماورد
 بالضاد و الظاء﴾ پوشیده اولیه که بوخصوص ترجمه مزده قسم ثانیه ضرب باینده فاض ماده سنده مثاللری
 تحریر اولمغه بومتمامده ذکر اولندی فن اراد فلیراجع الیه ﴿ذکر ماورد بالقاف و الکاف﴾ جهره ده
 و قاموسده دیدی که (حرقله و حرکله) ضرب من المشی و (اقهدوا کهد) اذاعش من الضمف و (قلاقل و کلاکل)
 قصیر مجتمع و (قرشب و کرشب) من و سی الحال و (ناقه هکمه و هتمه) اول ناقد که فحله زیاده شوق اولمغه کندوبی
 فحله عرض ایدوب بلکه اوکنه کندوبی القایدر غریب مصنفده دیدی که (موقوم و موکوم) شدید الحزن
 اولان کسنه در یقال و قه الامر و وکه احزنه حزنا شدیداً. ابن السکیت دیدی که (دقه و دکه) دفع فی صدره
 لکن جوهری دیدی که دقم دمقندن مقلوب در دقه دیرلر کسر اسنانه معنانه انهی و (امق الصبی و السخلة و دکه)
 دیرلر والده سنک محسنده اولان سودی جله امسه و (عربی قم و کح) ای خالص و عربیة قمه و کحه ای
 خالصة و (قسط و کسط) عود هندی معنانه و قریش اذا السماء کشطت و اسد کشطت قراءت ایدرلر. و ابن
 مسعود مصحفنده کشطت واقع اولدی و (قهرت الرجل و کهرته) و اما الیتیم فلانکهر صحاحده دیدی که (سکع
 مثل سقم) یقال ما دری این سکع و این تسکع و التسکع التمدی فی الباطل و سقم ماده سنده دیدی که (سقم و صقم)
 بر معنایه در یقال ما دری این سقم ای این ذهب و العاتقة من القوس ما قدمت و اجرت کالما تکه یعنی قوس کهنه
 اولمغه قزارمش اوله و (الدعقة و الدعکة) جماعة من الابل ﴿ذکر ماورد بالكاف و الهمزة﴾ ابن السکیت دیدی که
 (تصوک فلان فی خرنه و تصوک) بالصاد و الضاد و (تصوء و تصوء) بهما و الهمزة بدل من الکاف قاموسده دیدی که
 تصوک برجیعه تلطخ و تصوک برجیعه تصوک به. غریب مصنف اصمعیدن روایت ایتدی که الاحباك بالثوب
 الاحبادیه. جوهری دیدی که یقال اقلب و له کصيص و اصيص و بصيص. ابو عیید دیدی که جله سی رعدده معنانه
 در که ترکیده دترمه و فارسیده لرزه تعبیر اولنور ﴿ذکر ماورد باللام و النون﴾ ابن السکیت ابداله دیدی
 که (هلت السماء و هنته) سحاب هتیل و هتین. اصمعی دیدی که (تهتان و تهتال) بر معنی به در. ابو زید دیدی که
 تهتان دبعده دن برنوعدر که دبعه مطردائم معنانه در. نصر دیدی که تهتان اول مطردر که بر ساعت یاغوب
 بر ساعت منقطع اولور وینه بر ساعت یاغار و علی هذا. جوهری دیدی که سحاب هتان و سحاب هتن کراکم ۹

کثیره مستملد و عند مزده اضداددن دکلدر انتهى * معلوم اوله که ائمه
لقدن جمع کثیر اضداد ایچون کتب تألیف ایتدیلر بو مقامده براز مثال ذکر
ایدهلم ان شاء الله تعالی اگرچه بوندن اقدم مقام حسبی ایله اضداددن برقاچ
لفظ ذکر اولمشیدی ﴿الامثلة من الاضداد غیر ما ذکرناه سابقا﴾ ابوزید
دیدى که (طلعت على القوم) دیرلر کورمیهجک مقداری قومدن بعید اولسه
کذلك کورینهجک مقداری قومداقبال اتسه (ولمقت الشئ) دیرلر کتبه معناسه که بنی
عقیل لقی در ولقته دیرلر محوته معناسه قیس لغتیدر و (اجلب الرجل) دیرلر
اضطجاع ایتسه واجلبت الابل دیرلر سیرنده جد وسرعت اتسه (وبعت) صاندیم
واشترا ایتدم كذلك (شربت) بعت واشتریت معناسه ضددر و (شعبت الشئ) دیرلر
جمع ایتدیم كذلك تفریق ایتدم واصلاح ایتدم كذلك افساد ایتدم معناسه ضددر و (اهماد)
سیرده سرعت كذلك بر موضعه اقامت معناسه ضددر و (فرع) صعود ایتدی كذلك
هبوط ایتدی معناسه ضددر فیروز آبادی دیدى که فرع منع کبی سعد وهبط
معناسه ضددر. جوهری (فرعت في الجبل تقریفاً انحدرت و فرعت الجبل
صعدت وهو من الاضداد) دیدى و عربدن برکسته دیدى (که لقیتم فلاناً فارعاً
ومفرعاً) بعض مستعین مصعداً و بعضی منحدر آ دیو تفسیر ایتدیلر و (رتوت الشئ) دیرلر
شد ایتدم كذلك ارخاء ایتدم معناسه ضددر. کسائی دیدى که (افدت المال) دیرلر
غیری کسنده مال ویرسد كذلك غیری کسنده مال آله استفده معناسه و (اودعته
مالاً) دیرلر برکسنده مالی امانت وضع اتسه كذلك برکسنده امانت مالی قبول
ایتسه و (اشکیت فلاناً) دیرلر برعل ایتدم که بدن شکایت ایتکه مضطرب و محتاج اولدی
کذلك شکایت ایتدی شئی آندن ازاله ایدوب فارغ البال ایتدم معناسه و (اطلبت
الرجل) دیرلر طلب ایتدی کسنه و بردم كذلك طلب ایتکه الجاء ایتدم معناسه

۹ و رکع و سحاب هتون و الجمع هتن مثل عمود و عمد و (سدول و سدون) هودج اوزرینه وضع ایتدکلی چلدر
(کبل و کبن) بر معنایه در و فی الحجاج الکبل مائی من شفة الدلو و هو ابدال الکبن و بعیر زمل سابغ الذنب
(طبرزل و طبرزن) لاسکر که طبرزد دخی دیرلر و (دمال و دمان) سرچین معناسه در و (شل الاصابع و شنها) که
بر مقدره تشنج اولمق معناسه در و (حلك الغراب و حنك الغراب) سواده و (اصبال و اصیلان) عشی معناسه
(عنوان الکتاب و علوانه) یقال عنوت الکتاب و علونته و لابن و لابل و اسمعیل و اسمعین و اسرائیل و اسرائین
و جبریل و جبرین و میکائیل و میکائین و اسرافیل و اسرافین و خامل الذکر و خامنه و ذلادل القمیص و ذلادن
القمیص) لاسافله و الواحد ذلادل و ذندن. و فی غریب المصنف عن الکسائی لهزته نهزته ای دفعته و ضربته
و فی الجمهرة قلة الجبل و قته اعلاه. و فی امالی القالی (اللیل و الالین) و قال ابن سیده فی المحکم فی اللیل الین
والله اعلم بالصواب محمد رحمة الله تعالى علیه رحمة واسعة (و اسررت)

(و اسررت الشئ) دیرلر اخفا ایتدم كذلك اظهار ایتدم معناسه قال الله تعالی و اسروا
الندامة ای اظهروها و (خندید) خصی كذلك فعل معناسه جچی خنادید کلورو (خفیت
الشئ) دیرلر کتم كذلك اظهار ایتدم معناسه و (شمئت السیف) دیرلر سینی غلافنه
وضع ایتدم كذلك غلافندن چیقردم معناسه جهره ده دیدى که لفظ (بك) تفریق
کذلك از دحام معناسه کویا اضداددندر و (القی علیه شر اشره) دیرلر آتی حفظ
و جایه ایتدی كذلك ثقلتی آنک اوزرینه القا ایتدی معناسه ضددر و (سوی الرجل)
دیرلر غیره كذلك نفسه معناسه و (سوی فلان) دیرلر سینک کسری ایله فلان بعینه
معناسه و (غابر) ماضی و باقی معناسه و (نبه) ضایع اولان نسنده دیرلر كذلك موجود
اولان نسنده اطلاق اولنور اضداددندن فیروز آبادی دیدى که نبه بانک تحریکی ایله
اول ضاله در که عن غفلة مأخوذ اولور ۷ و موجود معناسه دخی کلور ضددر انتهى
ابوزید نوادرده دیدى که (بسل) حرام كذلك حلال معناسه ضددر. قالی امالیده
دیدى که (جادى) سائل كذلك معطی معناسه ضددر. فارابی دیوانده دیدى که (مغلب)
برقاچ کره مغلوب اولان کسنه كذلك غالب اولدیفنه حکم اولنان کسنه معناسه
ضددر و (معد) مذل كذلك مکرم معناسه ضددر و (عز) اشد كذلك ضعف معناسه
ضددر و (ضمد) اغاجک رطب و یابسنه و قویونک نیک و بدینه اطلاق اولنور
ضددر (وانصل السهم و نصله) دیرلر اوقه پیکان کچورسه كذلك اوقدن
پیکانی اخراج ایتسه و (نصل السهم فید) دیرلر فلان نسنده اوق پیکانی کیروب ثابت
اولسه كذلك (نصل عنه) دیرلر اوق پیکانی چیقسه و (نسل) کبار و صفاره اطلاق اولنور
ضددر (و غرض الاناء) دیرلر چنانغی لب بر لب طولدورسه كذلك تمامه طولدورمق
مرتبه سینه بالغ ایتسه فیروز آبادی دیدى که (اجر) قرمنی اولان كذلك بیاض اولان
نسنه معناسه ضددر قاموس الاطباء صاحبی دیدى که اجر لونى حرت و بیاض اولان
نسنه معناسه ضددر حدیث شریفده واقع اولدی که خذوا شطر دینکم من الحیراء
که حیراء اجرک تصفیر مؤثی در و مراد بیضا در و حدیث آخرده واقع اولدی که
(بعثت الى الاحر و الاسود) که اجر دن مراد بیض در زیر مراد عجم در که آنلرک
اکثریا لونلری بیاض اولور و اسود دن مراد عربدر که زیر اکثریا لونلری سیاه
اولور انتهى مخفی اولیه که اجر و ابیض و حرة و بیاض میانده تضاد اولدیفنی
اصل بسیط الوان فقط سواد و بیاضدر و سائر الوان مرکبدر دیدکلی مذهب
حجیمه نظر ایله اشکال دن خالی دکل ملاحظه اولنور بلکه مشترکات قیلندن معدود
اولمق اولی ظن اولنور و الله اعلم. جوهری دیدى که (افزاع و تفزيع) لفظلری اخافه

۷ یعنی اول ضاله در که
نه وقت غائب اولدیفنی
معلوم اولیوب غائب
اولدیفنه صکره مطلع
اولورلر کذا بفهم
من الاساس (منه)

كذلك اغلته معنارنده ضددر (افزغنی) دیرلر بنی تخویف ایتدی كذلك بدنن
خوفی ازاله ایتدی معنانه وفزعه دیرلر خوفه معنانه وفزع عنه دیرلر آندن
خوف ازاله اولندی معنانه ۷ و (مکمل) شجیع كذلك جبان معنانه ضددر ۳ یقال جل
فاكلل ای فاكذب یعنی ماجبن وحل فكلل ای مضی قدما ولم یخیم ای لم یوقف
ابن الاعرابی نوادر نه دیدی که (قیب) جدید كذلك کهنه معنانه ضددر و (زوج)
مذکر ومؤنثه اطلاق اولنور ابن فارس دیدی که (ابل محانیق) دیرلر ضمیر كذلك
سمان معنانه ضددر اندلسی مقصور ومحدوده دیدی که (شری) رذال مال وخیار
مال معنانه ضددر ازبکی کتاب شاکهده دیدی که (جبل متین) دیرلر قوی كذلك
ضعیف معنانه ضددر مبرد دیدی که (مقوی) قوی وضعیفه ورجا ورغبة وخوف
معنانه ضددر دندر. فیروز آبادی (حوز) سوق لین كذلك سوق شدید معنانه
ضددر ابن فارس دیدی که (عسس الیل) دیرلر اقبل ظلامه كذلك ادبر ظلامه معنانه
ضددر و (اشراط) ارذال كذلك اشرافه مستعملدر و (فلان قفوق) دیرلر بنم مختارم
كذلك بنم متهمدر معنانه. ابن قوتیه افعاله دیدی که (اقع رأسه) دیرلر باشینی
یوقاروقالیدی كذلك باشینی اشاغی اکدی معنانه ضددر. فیروز آبادی دیدی که
(جده) صوبی چوق كذلك صوبی آز قوی معنانه و (اکعت) انطلق مسرعاً كذلك
قعد معنانه و (اقعشاه العطية) دیرلر چوق احسان ایتدی وقعشاه قعته دیرلر آز
احسان ایتدی معنانه ضددر و (سبح) نوم وسكون كذلك روی زمینده انتشار
معنانه ضددر و (شحشاح و شحاح) اول زمین در که چوق یغمر اولمد قعد آقیده كذلك
آز یغمر ایلله آقده ضددر (ومسح الله) دیرلر حضرت الله فلان نسته ی مبارک كذلك ملعون
خلق ایتدی معنانه ضددر. خاطره خطور ایدر که عیسی بن مریمه مسیح ودجاله مسیح
اطلاق اولندی فی بو معناره مبنی اوله والله اعلم ۹ و (نجاحه) سخا كذلك بخل معنانه ضددر
و (نشع نشعاً ونشوحاً) دیرلر صودن کرکی کبی سیراب اوله جق مرتبه ایچسه كذلك سیراب
اوله جق مرتبه دن آزا ایچسه ضددر و (اسد) دیرلر فرح کبی اسدی کوروب مدهوش
اولدی كذلك اسد کبی جری اولدی معنانه ضددر و (عربد) اول بیاندیر که ایصیریر
لکن ضرر ایتدی كذلك قیزمری حیة خبیثه معنانه ضددر و (عمدت الرکبة) دیرلر آیا زمانک
صوبی چوق كذلك آزا واسه و (قعد) قام معنانه ضددر و (قعدد) جدا عظمی قریب اولان
كذلك جدا عظمی بعید اولان کسنه معنانه ضددر و (رجل مصراد) دیرلر زیاده صووغه
تحمل ایتدی كذلك اصلا صووغه تحمل ایدمه و (نکده) سودی چوق كذلك سودی آز دوه
معنانه ضددر و (مخاوده) مخالفت وموافق معنانه و (ازر) قوه وضعف معنانه
اضداد دندر و (ثأناً الابل) دیرلر که متعدی در ارواها كذلك عطشها معنانه

(و ثأناً)

۷ قال الله تعالى حتى
اذا فرغ عن قلوبهم
ای کشف عنها الفزع
(منه)
۳ جوهری کانه من
الاضداد (منه)

۹ وفي القاموس المحل
الرجل المهزول
والسمن ضد و صدکه
من المشتقات (منه)

و (ثأناً الابل) دیرلر که لازمدر روت كذلك عطشت معنانه و (حقاً فلاناً) اعطاء
كذلك منعه معنانه و (جفاً الباب) دیرلر آچدی كذلك قیادی معنانه
و (اجفاً الباب) دخی بو معنایه در و (دارأته و داريته) دیرلر لایته كذلك دفعته معنانه
ضددر و (حوشب) ضامر یعنی بیلی وقارنی انجبه دوه كذلك قارنی بیوک دوه معنانه
ضددر ۷ و (خشبه) دیرلر قارشدردی كذلك کزیده سنی سچدی آلدی معنانه اضداد
دندر و (ساقب) قریب كذلك بعید معنانه ضددر میدانی وفیروز آبادی دیدیلر که
(حیم) ماء حاوماء باردمعنانه ضددر و (طرب) فرح وحزن ده مستعملدر و (عجباء)
اول خاتوندر که زیاده حسندن كذلك زیاده قبحندن تعجب اولنور ضددر و (اغراب) فحش
وقبح كذلك قبحدن بری ایتدی معنانه و (تغریب) بیاض چهره لوولدری كذلك سیاه
چهره لوولدری تولد ایتدی معنانه ضددر و (قرضب اللحم فی البرمة) دیرلر اتی چوملکده
جمع ایتدی كذلك (قرضب الشیء) دیرلر بر نسنه یی تفریق ایتدی معنانه و (انجیب)
جاء بولد شجیع كذلك جاء بولد جبان معنانه ضددر والله اعلم ولنکتف بهذا المقدار

الامثلة من المشتقات المرتبة بحروف الهجاء

معلوم اوله که ائمه لغة الفاظ مشترکه ایچون کتب و رسائل تألیف ایتدیلو بو مقامده
میدانی سامی فی الاسامیده ترتیب حروف اوزره جمع ایتدیکی الفاظ مشترکه
نقل وترجه وبعض فوائد ضم و ذکر اولفق مناسب ملاحظه اولندی والله الموفق
﴿اممة﴾ جماعة ۹ و دین. وقامة. وامام. وام. و حین. و ابوبکر بن الانباری
زاهرده منفرد بالدين معناسی زیاده ایتدی. وفی الحدیث یبعث زید بن عمرو بن
نفیل امته و حده. ای یبعث منفرداً بدین ﴿ابيض﴾ اسود مقابلی و لبن و صو و بعیرک
کوبکنه قریب ایکی طمرک بری. وسیف. وشحم. وشباب. و بر جلك اسیدر که
مکده در فیروز آبادی. فضه. و مجریه قریب برکوکب. و عرضی پاک اولان کسنه
وا کاسره دن بری بنا ایتدیکی قصر عجیب الشان که ابیض دیرلر مکتفی آنی
خراب ایتدی. والموت الابيض الموت بالفجأة معنالرین دخی زیاده ایتدی ﴿اجر﴾
قرمزی نسنه. وموت شدید ۶ و سلاحی اولمین کسنه. وحضرت صالحک ناقه سنی
عقر ایدن کسنه که اجر عاد. و اجر نمود دیرلر ایددی. و اجر ابیض معنانه بوندن
اقدم اضداد بیاننده مرور ایتدی. و اکثر ائمة لغت. آتون. وزعفران. ولحم. و خر
و قتل معنالرین زیاده ایتدی. والحسن اجر دیرلر یعنی حسنه عاشق اولان کسنه
مشقة و اذایه مبتلا اولوب حربیه ملاقی اولان کسنه چکدیکی زحمتی چکر معنانه
﴿امسح﴾ ذئب ازل یعنی سریع و عرب زعم ایدرلر که اول قورد که گفتار و کرک

اولوب مجلسه جمع اوله لک ادا دخی بیضة البلد دیرلر پس عبارة مذکوره ذلت و عزت معنارنده اضداد اولور (منه)

۹ ابن الانباری دیدی که
امته همزه نکه کسریه
نعمه معنانه در و نعمه
نونک کسریه مال و نعمه
نونک فتحیه تسم
معنانه در یقال کم
من صاحب نعمه لا نعمه له
یعنی نجه مال صاحبی
واردر که انکله تسم
وانتفاع انحر (منه)
۶ قاموس الاطباء
قتله اجر دیدیلر قان
ظهور ایتدیکی ایچون
دیدی (منه)
ابوبکر بن الانباری
زاهر نام تألیفنده ابو
عبیده دن نقل ایتدی که
موت اجر آندن
عبارتدر که برکسنه
بر بلایه مبتلا اولوب
زیاده عدت و دهشتندن
دنیا کوزلرینه قرمزی
یاسیاه کورینور اصمعی
دیدی که موت اجر
و موت اسود صاحبنه
حله و جرأت ایتدی
معناسی ایلله اسده
تشبیه طریق ایلله در
(منه)

۷ فیروز آبادی دیدی که
اذل من بیضة البلد
دیرلر که مراد بیضة
نعامه در که اکثریا
ترك ایدوب بردخی
عودت انحر پس ذلتده
مثل اولدی كذلك
اول کسنه در که بر
شیرده خلقا کاتبیع

دن تولد ایدر اکامع ازل تسمیه ایدوب دیرلر که اول مرتبه سریع اولور که
صیجرا دقده اوتوز اندازه مقداری صیجرا و قوشدن سریع اولور . واعور .
و کذاب . و احصی اولیان رجل ۶ و بنای اولیان مکان و سیاحه ارض ده ماهر
اولان کسنه **ارض** زمین . ورعده . و زکام . و دابه نک قوائمک اسفل
زخشری اساسه دیدی که برآت که عظیم الجثه و قارنی بویوک اولسه فرس بعید
مابین ارضه و سماء دیرلر مجازاً و اول آتیه حقیقه نه تسمیه ایدرلر کذلک من اطاعنی
کنت له ارضاً دیوب تواضعدن کنسایه ایدرلر کذلک بر کسنه ضربدن الم چکمز
دیه جک برده فلان ان ضرب فأرض دیرلر لکن جمله سی مجاز طریق ایله در
جوهری دیدی که عرب مقام ذمه لا ارض لک دیرلر لام لک دید کلری کبی که
مقام مدحده دخی مستعملدر **ب** بحر دریا . و جوق سکیردن آت . و طوزلو
صو . و زجک عمق و ریف و ناقدنک قولاغنی شق ایتمک که اول ناقدیه بحیره دیرلر
زخشری دیدی که اول خاتون که قارنی بویوک اوله اکابجریه دیرلر . بحرینه نسبة
در زیر اول مملکتک خاصه سی بودر که آنده ساکن کسندده طلاق حاصل اولوب
قارنلری بویوک اولور . یزیدی دیدی که بحرینه نسبتده بحرانی ۴ دیدیلر بحری
دیدیلر بحره نسبة ظن اولنسون ایچون . جوهری دیدی که دریاه بحر تسمیه
اولندیغنی عمق و اتساعی ایچوندلر . مطرزی دیدی که قولاغنی شق اولنان ناقدده که
بحیره اطلاق اولنقده اوچ قول واردر . قول اول بودر که اول ناقه که بری بری
آردنجه اون کره مؤنث طوغور دقده آتی سایه ایدرلر بعده اکر اون برنجی
بطنده یته مؤنث طوغورور ایسه اول ولدک قولاغنی شق ایدوب آتی طوغورون
سایه نیک یانته تخلیه ایدرلر . قول ثانی بودر که اکر بر ناقه بش بطن طوغورسه اکر
بشجی بطنده طوغور دینی مذکر اولورسه اول ولدی ذبح واکل ایدرلر واکر
مؤنث ایسه قولاغنی کسرلر . قول ثالث اولدر که اکر ناقه بش بطن طوغوروب
بشجی مؤنث ایسه ناقه نیک قولاغنی شق ایدوب تخلیه سیل ایدرلر . پس ایکی قولده
بحیره بنت و قول ثالثه ام اولور . فیروز آبادی دیدی که بحر مطلقا چوق صویه
دخی اطلاق اولنور جی بحر و بحور . و بحار و تصغیری ایدرلر بحر دکلدر
و رجل کریمه و مطلقا شق اتمک دخی بحر دیرلر . و اوائل صیفده ظهور ایدن
سحاب رقیقه نبات بحر دیرلر حاء مملیه ایله لکن صواب اولان حاء مجمعدر **بیض**
بیضه نیک جی در عورطه معناسنه که بیضه الحیدید . و بیضه الدجاج دیرلر . و شدة
حر ۷ و بیاضلقده غلبه یقال بایضه فباضه بیضه بیضاً ای فاقه فی البیاض و فرسک

الرنده حاصل اولور ورم که شیش و غده قیلندندر . اصمبی دیدی که ورم مذکور
چندان عیب دکلدر . و طاق و سائر طیور عورطه سنی القا ایتمک یقال باضت
الدجاجة . و غیرها بیضاً . اساس البلاغده دیدی که بیض الارض دیوب کاه یعنی
منظار مراد ایدرلر . و اذل من بیضه البلد مثلنده واقع اولان بیضه دن مراد
کاه در دیدیلر ۷ **بلده** ایکی قاش میاننده اولان آچیق موضع که آنک صاحبیه ابله
دیرلر اقرن مقابلی در . بلده بانک ضمیمه دخی موضع مذکور اطلاق اولنور . و منازل
قردن بر منزلدر فلکده نعامه و سعد ذاج میاننده کوکی یوق بر منزلدر که کاهی قرا کا
نزول ایدر و کاهی نزول ایتیموب قلاده یه نزول ایدر که مدور الی کوکبدر قوس
هیئتنده . و بعیرک صدری و مطلقا صدرده دخی مستعملدر . قالی اما لیسندده اسماء
صدری شو وجهله تعداد ایددی که اکثریا بعیرک صدرنده مستعملدر ۹ کر کره .
و کلکل . و برک . و برکه . و جوشن . و حوشن . و جوشوش . و حیزم . و حیزوم .
و حزیم . و مفازه . و معمور اولان شهر **مخفی** اولیه که بلده . و بلده . میاننده فرق
بودر که بوتون سنجاق و اولکه تعبیر اولنان مواضعه بلده دیرلر مثلاً شام و عراق کبی .
و بلده مواضع مذکورده دن بر شهر معینه اطلاق اولنور . مثلاً شامه نسبت دمشق
و عراقه نسبت بصره کبی . و کاهی بلده و بلده بر معنایه کلور که مکّه مکرمه یه بلده و بلده
تسمیه اولندی جال الدین طائی . مثلاً شامه دیدی که بلده ارض و بلاد لفظنک مفردی .
و منازل قردن بر منزل و بوغازده اولان چقور و اطراف و بلده هیئته و بلده قمع و ضم
ایله بلج معناسنه در . اساس البلاغده مجازده دیدی که ان لم تفعل کذا فهی بالده
ینی وینک دیوب بلده دن انقطاع و مفارقت مراد ایدرلر . یعنی فلان ایشی ایشلر
ایسک سندن شو مرتبه بعید اولورم که مایمنزده بلاددن بر بلده واقع اولور .
ودخی بلده ال آیه سی یعنی کف دست معناسنه کلور تلهف ایدن کسندیه تبله
فلان دیرلر ضرب بلده علی بلده معناسنه ای وضع صفحه راحت علی صدره
بصیره امر دینده قلبه حاصل اولان اعتقاد حق و ترس یعنی قلقان و اول قان که
انکله صیده استدلال اولنور مثلاً صیده اوق اصابت ایدوب قانی آقیده راق فرار
ایته کده آندن آقان قان ایله نه طرفه کتدیکنی بیلورلر . ابوزید دیدی که بصیره
اول قاندر که ارض اوزرینه واقع اولور واکر جسده ملاصق اولورسه اکاجدیه
دیرلر . و شاهد . مطرزی دیدی که (بل الانسان علی نفسه بصیره) قول شریفده
واقع اولان بصیره شاهد معناسنه در . و تا مبالغه ایچوندلر اخفش دیدی که انسان
عین بصیره معناسنه در که انت علی نفسك حجة دید کلری کبی اولور . زخشری

۷ پس بیض بیضه
جی در و کاه کاه
لفظنک جی در علی
غیر القیاس (منه)

۹ و فی القاموس فلان
واسع البلده ای و امع
الصدر (منه)

۶ یعنی زمینه با صدقده
ایا قمرینک الی بالتمام
زمینه طوقان کسنه
زیرا احصی ایاقدن
اول موضعدر که زمینه
وضع ایدکده زمینه
طوقوغیه (منه)
۴ لهدا زیاده قرمزی
اولان قانه دم بحرانی
دیور که عمق و حم
معناسنه اولان بحره
نسبتدر مطرزی مغرب
ده دیدی که دم بحرانی
تغیرات نسب قیلندندر
والبحره نسبتی بحری در
قنی دیدی که دم
مذکورده مراددم
حیض دردم استخاضه
دکلدر و بوعد قیور
نواوینک تهذیب الاسماء
واللغات نام کتابنده
شووجه اوزره مطالعه
ایتم که حدیث شریفده
واقع اولان دم الحیض
بحرانی عبارتنده لفظ
بحرانی بانک فحی ایله در
امام الحرمین دیدی که
بحرانی و باحر اولدم
خالص در که صاف
اولوب انک لونته لون
آخر قرشمیه و دم
استخاضه و دم رفیق در که
اکثریا صارویه مائل
اولور امادم حیض
بقایه خالص و قرمزی
اولور (منه)
۷ یقال باض الحریضه
ای اشد (منه)
یعنی برکسنه برکسنه ایله
بیاضلق خصوصنده
بنیاضم یوق بنیاضم

اساسه دیدی که اجعلنی بصیرة علیهم دیرلر بی آنلرک اوزرینه رقیب و شاهد
ایله معناسنه اجعلنی عینا علیهم دید کلری کیی و بعیرک خفنده اولان صلابه زیر ابصر
بر نسته نك سخن و غلظندن عبارتدر یقال بصر کل سماء مسیره خمسمائة وعام
ای سخنها و غلظتها . و اول نحیزه در که آنی عریض طوقورلر . و نحیزه اول قولان
تعبیر اولنان نسته در که خیمه و خر کاهلرک اوزرینه چورلرلر ترکیده چنبر قولانی
دیرلر . و دخی بصیرة . درع . و فطنة ٦ و دم بکر معناسنه کلور . اساسه دیدی که
مالك فيه بصیرة دیرلر عبرة معناسنه وله فراسة ذات بصیرة دیرلر صادقة معناسنه
ثور * ثور * الذکر من البقر مؤثی ثور در وزمیندن غبار قالمق یقال ثار الغبار
ثور آ ارتفع و طحلب یعنی صو اوزرنده یوصون تعبیر اولنان خس و خاشاک . ابو زید
کتاب المطر ده دیدی که یضرب الثور اذا غافه البقر مثله و واقع اولان ثور دن
یوصون مراد در زیر ابقر صو اوزرنده اولان یوصونی کوروب صویه رغبت ایتمز
دکنک ایله آنی دو کوب طاغیدرلر . و سید القوم لهذا عمرو بن معدی کربه ثور دیو
لقب ایتمدیلر . جوهری دیدی که ثور مضردن برقیله نك جدا علاسنگ اسمی در که
ثور بن عبد مناة بن اددیرلر . و سفیان ثوری آ که نسبتدر بعضیلر دیدیلر که مکة
مکر مدده اولان جبل ثور که غار مشهور آنده واقعدر اول جبلک قدیمی اسمی
اطحل ایدی لکن ثور بن عبد مناة مذکور اکا نزول ایتمکله اکا مضاف
ایدوب جبل ثور دیدیلر و جنون و فلکده بر برجک اسمی در که ثریا اول
برجده در و شفق منتشر اولق و فی الاساس سقط ثور الشفق و هو مظهر منه و انتشر
و فی الصحاح سقط ثور الشفق و هو انتشار الشفق و ثورانه قیل معظمه . و اقط دن یعنی
قورود تعبیر اولنان طعامدن بر قطعه قاموسده قطعه عظیمه در دیدی . و حصبه که
معروفدر فیروز آبادی هیمان و صیحر امق و قطا آشیاندن حرکت ایتمک و فان ظاهر اولق
و طرناق دبنده اولان بیاض . و احق معنایرینی زیاده ایتدی . اساسه دیدی که حی دن
خلاص بولان کسنه نك طوطا قنرنده او چوق تعبیر اولنان سیویلیجه دخی ثور دیرلر
یقال ثار بالمحموم الثور معلوم اوله که المدينه حرام مابین غیر و ثور حدیث صحیحنده ائمة
حدیث عظیم اختلاف ایدوب ابو عبید بن سلام و اکثر اکابر اعلام دیدیلر که لفظ
ثور تحفیدر صواب اولان احد لفظیدر زیرا مدینه منوره در ثور یوقدر بلکه جبل
ثور مکة مکر مدده در دیدیلر مجد الدین فیروز آبادی دیدی که قول مذکور مقبول
دکلدن زیرا بن بوبابده اهتمام و تفحص ایدوب مدینه اطرافنی کرکی کیی عالم اولان
طوائف عربدن سؤال ایتدم شویله جواب ویردیلر که جبل احدک حداسنده بر کوچک

(جبل)

٦ و فی قاموس لاطباء
یقال عی الله بصیرته
ای فطنته (منه)

فائده ابن سینا دیدی که
محموم اولان کسنه
سهر مبتلا اوله آنی
او بوتنه نك طریق
بودر که محوم ک
الاریفی و یا قریبی بر
ایب ایله چک چکه محکم
بغلیوب او کسنه بر
چراغ وضع ایدیلر
و عجلده اولان
کسنه لره مکاله و حکایات
مثلا و صور سولیمکه
امرا بده رئیس مزبورلر
معاذله ایدیلر ایکن
بفتحه چراغی قالدیروب
محموم ماعربنی آید
و مزبور لره سکوت
ایله امر ایدیلر اول
ساعت سهری دفع
اولوب او بور صاحب
شامل دیدی که یزد
سهر مبتلا اولان
کسنه ده سال ایس
ظهوری مقدمه موت
در (منه)

و ذکر الدراج یعنی دراج دید کلری قوشک ارکی . فیروز آبادی . قطادن بر نوعه
و قطانک ارککنه دخی دیلم دیرلر دیدی * ذ * ذهب * معروفدر که التون
تعبیر اولنور بر قطعه آتون ذبه دیرلر . صاحب نهایه دیدی که ذهب لفظنک
جعی اذهاب و ذهوب و ذهبان کلور ذلک ضمیمه . و دخی بر کسنه معدنده یاغیری
موضعه چوق آتون کور مکله کندویه دهشت عارض اولوب کوزلری قاراروب
عقلی زائل اولق و ذهب الرجل دیرلر علم یابندن حاله مذ کوره به مبتلا اولدی بر چوق
التون کور مکله معناسنه نته کم دینه به مصادف اولان اهل حرصه استماع
اولمشدر بلکه شادی مرک اولوب یعنی غلبه سروردن هلاک اولور زیرا کثرة
سرور و کثرة غم روح حیوانی بی مرکزندن شده ایله تمهید ایتمکله موت فجاءه به سبب
اولور . و ذهب دخی ذال و هانک کسری ایله معنای مذ کورده لغتدر و اول کسنه به
ذهب دیرلر ذالک قحی و هانک کسری ایله . تعالی (بواقیت المواقیت) نام تألیفنده باب
(مدح الذهب و ذمه) ده دیدی که فی مدح الذهب سرار خازنی دیدی که ذهب بر جوهر
در که مدة مدیده دفن اولنسه متغیر و صو ایچنده ازمنه طویلله طورسه اصلا متأثر
اولماز و کرات ایله آتشدن اذابه ایتسلر سائر جواهره نسبت نقصان طاری اولماز
و جمیع جواهر دن ثقیل در مع هذا بر کاسه به زیبق طولدور ب اوزرینه
سائر جواهر دن مقدار عظیم بلکه حجر ثقیل وضع ایتسلر البته زیبقک اوزرنده
قالوب آتته کچمز و اگر بر قیراط التون وضع ایتسلر البته زیبقک البته کچوب کاسه نك
قرینه و اصل اولور و هندوستان رجالی التونی سرمه کیی کوزه چکرلر طبیی صالح
و جوهری کوزلرک جوهرینه موافق اولدینی ایچون و نزهة العیون و مایه سرور
صدوردر . حاصلی منافعی درجه احصادن بیرون و فوائدی حد و حصر دن افزوندر
(فی ذم الذهب) سهل بن هارون دیدی که لفظ ذهب بر اسمدر که آنکله تطیر اولنور
زیرا ذهب و ذهب صورته یکساندر و لثیم در و لؤمنک علامتی بودر که الجنس الی
الجنس یحیل فحواسی اوزره بیوت لثامه دخوله سرعت و بیوت کرامه دخوله
بطؤ اوزره حرکت ایدر و قد قیل (اهلك الرجال الا حران الذهب و الخمر) ٧ روایت
اولندی که بر کسنه واقعه سنده بر طبق ایچنده بر از التونی باشنده کوتوردی مشایخ
تعبیردن بر معبره بو واقعه بی عرض و استعبار ایتدکده شیخ مزبور دیدی که مقتضای
واقعه بودر که سن اعی اولور سن فی الحقیقه بر ایکی کون مرورندن صکره رجل
مذکور اعی اولدی بعض احب احبابی شیخ مزبور دن بو معنایه باعث انتقالدن
سؤال ایتدیلر جواب ویردی که التون خلق عنندنه عزیزدر و وجود انسانده

(١٠)

ب

٧ و قال الثعالبی فی کتاب
المبجج ما سرع ذهاب
الذهب و انقضاء
الفضة یعنی التون تیغ
ذهب اولوب و کس
تیغ متفرق و ویشان
اولدینی عجبدر زیرا
هرری باقی دکلدن
و آنره مالک اولنلره
کامل دینز و کامل
اولدر که باقی صاحبی
له (منه)

کوزدن عزیز بر عضو بود. والتونک بر اسمی ذهب و بر اسمی عین در ذهب العین
معناسنی افاده ایند. فتاحی نیسابوری (شبستان خیال) نام تألیفنده دیدی که (نظم)
بزروسم هر که شد مغرور نکشد جز زین و ظم زغم عین را بین نموده صورت غبن
سیم بنکر گرفته نقش ستم و اهل عین عندنم بر مکیال معروف که چی ذهاب و اذهاب
وجع الجمی اذاهیب کلور ذنوب صوایله طولمش دلو معناسنه ابن السکیت
دیدی که صوایله طولمه قریب اولان دلودر که لب بلب طولمش اولیه و بوش ایکن
ذنوب دینزلر و مذکر و مؤنث استعمال اولنور جمع قلی اذنبه و کثرتی ذنائب کلور
فیروز آبادی مطلقا دلو معناسنه کلور دیدی اساسه بر دلو طولوسی مقدار نجه اولان
صودر دیدی. و لح المثن یعنی ارقه اتی جوهری لح اسفل المثن دیدی. زخمشری دیدی
که ذنوب صرتنه اولان ات در که اکا رابع المثن دیرلر و ربع ماده سنده دیدی که
رابع لحات متن در استعاره طریق الیه تسمیه اولندی ربوعه تشبیها اولقی ملاحظه
اولنور و قوبر و غنک قیلری اوزون اولان فرس. و نصیب. فیروز آبادی طویل
الشر اولان یوم و قبر و الیه یعنی قوبرق و مأکم مأکهنک چی در رجل و مرأه نک
ایکی اومه جده کککریک مابنی ر ر هو کرکی که ترکیده طورنه قوشی تعبیر
اولنور چی کراکی و کنبه سی ابو عریان و ابو العیاء و ابو العیاز و ابونیم و ابو الیهم
در کال الدین دمیری ۷ دیدی که طورنه نک مقتضای طبعی بودر که اب و امی پیر
اولدقده طیرانلری خصوصنده آتله معاونت ایدرلر نته کم و طواطک مقتضای طبعی
بودر که ولدینه همیشه رعایت ایدر و هر نه جانبیه کندو توجه ایده ولدنی معا کوتورر
قال ابو الفتح کشاجم فی نصیح ولده (شعر) اتخذ فی خلعة الکریک اتخذ فیک خلعة الوطواط
انا ان لم تیرنی فی عناء فیری ترجو جواز الصراط و فرجی واسع اولان خاتون
و مکان مرتفع و مخفی که انده صو مجتمع اوله لهذا ابو عییده دیدی که رهو
جوبه در یعنی محله اهالینک ظامله صولری مجتمع اوله جق چوقور. میدان الرهو
الاولقه فی المحله یسبل فیها ماء المطر دیدیکی معنای مذکوره موافق در زیر اوقه
همزه نک ضمیمه صو جمع اوله جق چوقور معناسنه بالوعه دخی بو معنایه در لکن اساس
البلاغده دیدی که رهو اول چوقور موضعدر که اطراف مرتفع اوله. و سیر سهل ابن
الاعرابی دیدی که رهو فی السیر دیرلر رفق و تانی ابله یوروسه. و سکون قال
الله سبحانه (واترک البحر رهو) ۶ انوارده دیدی که مفتوحاذا فجوة واسعة اوسا کتا
علی عیثه بعد ما جاوزته. و آروید راهیه تسمیه اولندی چی طیراننده هواده ساکن
اولدینی ایچوندز. و بر واسع بعضیلر دیدی که رهو ایکی مرتفع صو میاننده اولان

(چوقور)

۷ دمی به نسبت در که
مصر قریه لرندن بر
قریه نک اسمی در کذا
فی لب الباب السیوطی
(منه)
۱ یعنی ای وله من بنده
کری خصلتی اجرا
ابله بن دخی سنده
وطواط خصلتی اجرا
ایدهم زیر اسن بکا
ایک ایتمه من زحمت
دو شرم و بنم سکا یلیکم
سعی ابله مرا طی تجاوز
و جاسی ایدرسن (منه)
۶ زخمشری اساسه
نقل ابتدی که آیه
کریه مذکوره به
بغایت مناسب معنی
اولدینی ظاهر در
(منه)

چوقور در که ایکی موج میاننده الحلق صوکی فیروز آبادی ایکی ایاق میاتی آچق که
آپیشنی آبرمق تعبیر اولنور و قوش قنادلرینی نشرایتمک. و ناسدن جاعة معنایرینی
زیاده ابتدی زخمشری تابع معناسنی زیاده ابتدی یقال جاعت الخیل رهو ای متابعه
والله اعلم رخی معروفدر که دگر من تعبیر اولنور مؤنث در که آخرنده اولان
الف یادن منقلبدر که تنیه سنده رخیان دیرلر. و بعضیلر الف واودن منقلبدر
تنیه سنده رخیان دیرلر دیدی ۷ چی ارحاء کلور ارحیه نادر در ۹ و کرکرة البعیر
وحومة الحرب یعنی حرب عظیم و فی الحدیث (آیت علیا حین فرغ من مرحی الجمل)
مرحی دن مراد مدار رخی الحرب در که معرکه و حربکاه تعبیر اولنور. و سید القوم
وارضدن قطعه مستدیره یقال نزلوا فی رخی واسعة. زخمشری دیدی که رخی اول
ارض مستدیره در که اطرافنده اولان یرلردن مرتفع واقع اولمش اوله. و ضرس که
آزودیشی تعبیر اولنور یقال طحنه بارحائه ای اضراسه. مطرزی دیدی که کاهی
ارحاء اضراس ایچون استعاره اولنور که اون ایکی در انتهی و آزودیشه طاحنه دخی
دیرلر که چی طواحن در. و جاعة ابل. و اول قبیله مستقله که سائر قبائلدن ممتاز
اولوب و باشقه موضعه نزول ایده لر و منزل لرندن حرکت ایتمه لر چی ارحاء در
و بر موضعک اسمی قال الراعی ع الی ضوء نار بین فردة و الرخی زخمشری دیدی که
ما احسن ارحاء اظفاره. و رخی ظفره که مراد طرناغک اطرافی در که اکا اطراف دخی
دیرلر و دخی جاعة عیال و اسفاناخ معناسنه کلور و فی الاساس طبحوالنا الرخی ای
الاسفاناخ عامه تحریف ایدوب اسبق دیرلر والله اعلم ز زبر زجر و منع
یقال زبره یزبره من باب نصرای منعه و نه ره. و طاش ابله قویوی طی ایتک که قویوی
دیندن آغزینده ک اورمک و یایق تعبیر اولنور یقال بئر منبوره ای مطویه. و کتابت
ایتمک یقال زبر الکتاب بالمزبر ای کتبه بالقلم. و زبور کتاب معناسنه فعل
بمعنی مفعولدر که زبردن مأخوذ در ابن الانباری زاهرده دیدی که زبرت الکتاب
ازبره و زبرته ازبره دیرلر کتبه معناسنه. اصمعی دیدی که زبرت الکتاب
کتبه و دخی قراءت معناسنه کلور. و عقل یقال ماله زبرای عقل. مدین ثانی قاموس
الاطباء نام تألیفنده دیدی که عقله زبر تسمیه اولندی چی صاحبی لایق اولمین نسته دن منع
ایتدیکی ایچوندز اهل نار حدیثنده واقع اولدی که (و منهم الذی لا عقل یزبره و ینهاء عن
الاقدام علی ما لا ینفی) انتهی. و عقله نهی تسمیه اولندی چی دخی بوسیدندز. فیروز
آبادی طاش و طاش اتق و کلام و صبر و بنای بربری اوزرینه وضع ایتک معنایرینی
زیاده ابتدی والله اعلم س سبت دهر و حلق الرأس یعنی باشک قلی تراش

۷ جوهری انکار
ابتدی (منه)
۹ ابو خاتم انکار
ابتدی (منه)

ایتمک و نعل سبته که اشراف عرب کیدکری نعالدر سبت لفظنه نسبتدر زحشری دیدی که سبت اول دری در که دباغه اولمغه قبلری ساقط اولور کویا تراش اولنور. تخفی اولیه که خلق معناسنه اولان سبت سینک قحی ایله وجلود بقرمد بوغه معناسنه اولان سبت سینک کسریله اولدیغه اهل لفة اتفاق ایتدیلر پس قول مذکور دغدغه دن خالی دکدر والله اعلم. وسیر ایلدن برنوع که اکعنق وسیر مسبطر دخی دیرلر که سرعت و فسحت ایله مشی دن عبارتدر. وشعری عقص اوزرندن ارسال ایتمک یعنی صاحی باشک ایکی طرفنده اولان ظفیره لر دن اشاغی ارسال ایتمک. وضرب العنق یقال سبت علاوته ای ضرب عنقه. وشنبه دیدکری یوم سبت اطلاق اولدیغی ایام اسبوع اول یومده تمام و منقطع اولدیغی ایچوندر. ویهود امر سبت قیام و آیین باطلرینی اجر ایتمک قال الله سبحانه (ویوم لایستون) بعضیلر سبت سبت کیی دهر معناسنه در و ابنا سبت لیل ونهار در دیرلر فیروز آبادی راحة و فرس جواد و غلام عازم. وجری و شنبه. ورجل کثیرالنوم ورجل شدید معنارینی زیاده ایتدی * ش * شذی * برنوع سفینه و ذباب الکلبه و اذا. وشریقال السفیه و اذا کالکلب و شذاه. و شذاه رایحه مسک یعنی مسک رایحه سی حده اوزره اولمق. وقوی اولان کسنه نک توتندن بقیه بو معنایه تا ایله شذاه افصحدر. و کسر المود ۷ یعنی تخیر اولنان عودک اوافاغی و قیرینی و ملح فیروز آبادی مساوک ایتدکری برنوع شجر. و جرب معنارین زیاده ایدوب شدو مسک یاریج مسک یالون مسک و شذاه سی الخلق معناسنه در دیدی. خلیل دیدی که برکسنه نک جوعی مشتداولسه خرم شذاه دیرلر زحشری دیدی که برکسنه نک شربنی دفع ایتدیلر نامت شذاه دیرلر که شذاه کلبدن مأخوذدر زیرا ذباب کلب موزی در والله اعلم * ص * صقر معروف قوشدر که تور کیده چاقر تعمیر اولنور اجدل و قطای دخی صقره اطلاق اولنور و اول صقر که قناتلری اوزون اوله اکادخی مصرخی دیرلر ۶ ابن سیده دیدی که هو قوش که صیدایده باز و شاهین کیی اصقر تسمیه اولنور جچی اصقر و صقور و صقار و صقوره و صقاره و صقر کلور سیویه دیدی که بو مثللو جمعک آخرینه ها الحاقی توکید ایچوندر مؤثی صقوره در. زحشری دیدی که صقر لفظی شده ضرب معناسنه اولان صقردن مأخوذدر صقر الصخره بالصاقور دیرلر معول ۳ ایله ضرب شدید ایله ضرب ایتسه. و صقرک کنیه سی ابو شجاع و ابو الاصبع و ابو الجراء و ابو عور و ابو عمران در. نووی شرح مهذبده ابوزید مروزیدن روایت ایتدی که هر صیدایدن قوشه صقر دیرلر و کاهی زایی صاددن بدل ایدوب زقر و کاهی سینی بدل ایدوب سقر دیرلر صیدلانی شرح مختصرده دیدی که هر گله که انده صاد و قاف جمع اوله آنده

۹ قاموس ده مطلقا
ذباب (منه)
۷ اختی غلط
فاحش ایدوب بداغ
صفاق دیدی که کسر
کافک قحیه زم
ایتدی (منه)

۶ یقال خرج المصقر
بالصقور که مصقر
چاقربی معناسنه
در که عربی و فارسیده
باز باز دیرلر (منه)
۳ معول بالقری اوی
سیوری کلنک که
طاش قیرارلر (منه)

(لغات)

لغات ثلاث مذکوره جائزدر بصاق و بزاق و بساق کیی که ترکیده توکروک معناسنه معلوم اوله که عرب نسر و عقابدن غیری هر صید ایدن قوشه صقراطلاق ایدوب و چاقیره اکدر واجدل لفظلری تخصیص ایدرلر * و جوارح اربعه که صقر و شاهین و عقاب و بازی در آنره سباع و ضواری و کواسر اطلاق اولنور و جوارح مذکوره میانده صقر دواب میانده بفل مثابه سنده در زیرا صقر شده صبر و غدانک غلیظنی هضم و هر قوشه جمله ایدر. و غزال و ارنب صیدنه ممارسه و اعتیادی طبور صیدنه ممارسه سندن زیاده در زیرا مزاجی بارد و رطب اولمغه چارپا آینه میل زیاده در و مزاجی بارد اولمغه چوق مده صوایحمز لهذا بخیر یعنی آغزی قوققه مثل اولوب (انحر من الصقر) دیرلر میدانی جمعده انحر من اسد و من صقر مثلنده دیدی که بیت وله لویه تیس وله منقار نسر * وله نکهه لیث خالطت نکهه صقر * بدیع همدانی مقامات اسکندرانی دن بر مقامده دیدی که والله لقد صادفت من فیه صقراً * و من یده صخرأ * و من صدره سم خیاطه لایر شمع بقیراطه انتهی. و صقر صاقر دیرلر حدید البصر معناسنه و لبن خامض یعنی اکشی سود * صاحب منهر لبنک اختلاف احوالی حسبی ایله یش عدد اسمنی تعداد ایتدی ۷ بو عبد فقیر اثناء ترجمه قسم اسماده اکثرینی بیان ایتدی که محله کوره و اهل مدینه لقتنده دبس که ترکی و فارسیده بکماز دیرلر قاموس الاطباء خرما بکمازینه مخصوصدر دیدی و هذا التمر اصقر دیرلر کثیر الصقر معناسنه و (رطب صقر مقرر) دیرلر ذو صقر معناسنه که مقر تابع در * و سیاتی ذکر الاتباع و معناه عن قریب ان شاء الله تعالی زحشری دیدی که رطب مصقر دیرلر اوزرینه رطب بکمازی صب ایتسه و اهل مکه رطبی کوبله طولدر و ب اوزرینه عسل صبا ایدرلر. و صقار اول بکمازی مع ایدن کسنه در که بکماز جی تعمیر اولنور و لعان و نعام معناسنه دخی کلور و فی الاساس لعن الله کل صقار بقار و جاء بالصقر و البقر. و فی القاموس و بالصقاری و البقاری که مراد کذب صریحدر و کسر الحجر یقال صقر الحجر ای کسره بالصاقور و شذاه حرك تأثیری یقال صقرت الشمس ای آذنه بحر ها. فیروز آبادی ماء آجن یعنی آجی صو. و قیاده که یز و نکلك تعمیر اولنور و لعن اولمغه مستحق اولمین کسنه یه لعن ایتمک معنارین زیاده ایتدی * صدی * عطش یقال رجل صد و صاد و صدیان ای عطشان و امرأة صدیاء ای عطشی و قتله الصدا وهو العطش الشدید کذا فی الاساس و ماضیسی صدی در فرح باندن. و عظام بالیه یعنی چور عیش کوکله قاموسده آدمی نک موتند نصکره جسدی دیو تعمیر ایتدی و اساس انت غدا صدی قولی (و هم الیوم اعداء و هم غدا صدا) کلامی که میت و موتی معناسنه قاموس تعمیرینه مناسب ملاحظه اولنور. و ذکر الیوم که ارکک باقوش تعمیر اولنور و جیلدن منعکس و مسجوع اولان آواز که یافلان دیوندا اولنسه

۹ و اخلف من القوم
دخی مثلد که خلاف
رج فم معناسنه و دخی
مثل آخر صقریلود
جامه بالعوسج مهیب
اولان کسنه در ضرب
اولنور یعنی فلان کسنه
بر صقردر که جام
انک مهابت خوفندن
عوجه النجا ایدر
عومجی تخصیص
اغصافی ملتفه اولمغه
طبور جوار حدن
خوفندن اکا النجا
ایتد کری ایچوندر
(منه)
۷ و فی الاساس جانا
بصقوره نزوی الوجه
یعنی اکشی سود
کتوردی که شرب
ایدن کسنه یوزن
و کوزین اکر (منه)

عینی ایله لفظ مذکور استماع اولنور کینه سی ابن الجبل وابن الطود و بنت رضوی در
ولقد احسن الصائب التبریزی فی قوله بالفارسیه بیت کوه در رد صدا بی اختیار
افتاده است با کران جانان مکو حرف کران تانشنوی و ابو المحاسن الشوانک بر صدیق
وارایدی که اصلا کتم سر ایتزایدی آلت حقنده دیدی که بیت لی صدیق غذا
وان کان لا ینطق الابغیة او محال اشبه الناس بالصدافان تحفته حدیثا اعاده فی الحال
و فی المثل (صم صده و اصم الله صده) عرب بر کسینه هلاک ایله دعا مقامنده ضرب
ایدلر یعنی هلاک اولسون و هلاکی سیبیه صداسی منقطع اولسون. میدانی دیدی که
بر کسینه هلاک اولدقه صوتی منقطع اولفله صدانک صوتی ایشتمز که حق جواب
رد ایله کویا صدا اصم اولدی ۷ و اول کسینه که امور ابله عالم و دوه احوال و مصالحه
واقف اوله تقول فلان صدی ابل ای عالم بامورها ابن الانباری زاهر نام تألیفک
او اخرنده دیدی که صدا لفظی بش قسمه منقسمدر قسم اول صده الحدید که مهموز در
وسخ معناسنه که ترکیده کیروپاس تعبیر اولنور یقال صدی الحدید و الاناء یصد صده
اذا علاه و سخ و بوضورته الف ایله کتابت اولنور. قسم ثانی جیلدن منعکس اولان
جواب معناسنه بو صورته مقصور و یا ایله کتابت اولنور. قسم ثالث ذکر البوم
معناسنه بو صورته دخی مقصور و یا ایله کتابت اولنور. قسم رابع عطش معناسنه
و بو صورته دخی مقصور و یا ایله کتابت اولنور. قسم خامس امور ابله حسن قیامی اولان
کسینه معناسنه و بو صورته دخی مقصور و یا ایله کتابت اولنور (عبدس) دیدی که صدی
کیجه وقتی او چر بر قوشدر که برایی دفعه صیحرار ناس آئی جندب یعنی کیجه چکر که سی زعم
ایدلر لاشهی عرب جاهلیته زعم ایدلر لایدی که صدابر قوشدر که مقتولک باشی چور و دکده
اول باشند خلق اولنوب مقتولک قبرنده اسقونی اسقونی دیو صیحه ایدلر حتی مقتولک قاتلی
قتل ایدنجه فریاد ایدلر قتل اولنور سه فارغ اولور. فیروز آبادی لفظ صدی ده لطیف
الجسد اولان رجل و سمکه طویله سوداء معنارین ذکر و زیاده ایتدی صحن
وسط الدار و اول قدح ضخم که رفدن بیوک اوله ۷ زحشری دیدی که صحن
اول عس عریضدر که جداری قیصه اوله. وارض مستویه یعنی دوزیر. و عطیه
یقال صحنه دینار آ ای اعطاء و ضرب یقال صحنه عشرين سوطای ضربه و فرسک
قولانرینک دلولینک دو کندیکی بر مخفی اولیه که میدانی عبارتی و مستقر الاذنین من الفرس
واقع اولفله بو وجه اوزره ترجمه اولندی صواب اولان مفر صیغه سی اولمق ملاحظه
اولنور زیرا ایکی قول اولدندن هر برینک داخلنک منتهاسی اولان موضعه صحن دیرلر
تنه سی صحناندر و فرسه مخصوص دکدر قاموسده و صحن الاذنین مستقر داخلهما
دیدیکی ذکر اولنان ملاحظه لری تأیید ایدلر. وجوف الحافر یعنی آت مثلاً حیوانک

۷ حقیقته اصم
اولدر که صوت
وار ایشتمز دیو
مقامده ایشتمزکی صدا
موجود اولد بندندر
فاهم هذا (منه)

۷ رفد دخی برقدح
عظیمر (منه)

(طیر ناغنک)

طیر ناغنک ایچی که اکاسکرجه دیرلر لکن معنای اخیر مجازدر. فیروز آبادی دیدی که
صحن بینهم دیرلر قومک میانی اصلاح ایتسه و صحنه دیرلر صحن ایچینه برشی وضع
ایدوب و برسه. و اول ایکی کوچک طشت که بری برینه ضرب ایدلر صحن کبی
والله اعلم ص ض ص ب حیوان معروف در که ترکیده کلر دیرلر جمی
اضب و ضاب در ۷ و کینه سی ابو الحسل در. ابن خالویه کتابت لیس ده دیدی که
ضب صو ایچمز ویدی یوز بیل بلکه دخی زیاده یاشار و قرق کونده بر بر قطره
بول ایدلر و ابدأ دیشی دوشمز بعضیلر دیدیلر که ضبک دیشلری مفرق دکدر
بلکه یکپاره در. عبدالقاهر دیدی که ضب تمساحک یا وروسنه بغایت مشابه در
و قویروغی تمساح قویروغی کبی در. امام اعظم حضرتلرندن ضبک کیفیتندن سؤال
ایتدیلر دیدی که ضبک ذکر ییلان دلی کبی ایکی چتالدر و بیضه سی القا ایتک
مراد ایتد کده زمین ده بر چوقور قازوب کوکر جین یحور طه سی مقدارنده یتش عدد
یحور طه اول چوقوره القا و اوزرینی طوپراق ایله سترایدلر و هر کون کلوب یوقلار و قرق
کون تمامنده یا وورلری یحور طه دن چیقار و مزبور چوقوری بغایت صلب اولان موضعه
باشی ایله حفر ایتدیکندن در که هر ضب که صید اولنه باشی البته مجروح بولنور و قال
حاتم الاصم (نظم) و کیف اخاف الفقر والله رازقی و رازق هذا الخلق فی السر والیسر
تکفل بالارازق للخلق کلهم و للضب فی الیاء و للحوت فی البحر و ضبه متعلق
اولان بعض احوال قسم اسماء ترجمه سی خلانده ذکر اولنور ان شاء الله تعالی
زحشری دیدیکه کف الضب قصر و صفر دن کنایه در و فلان کف الضب دیوب بخیل
مراد ایدلر و فی المثل (اتعلنی بضب انا خشته) یعنی بنم صید ایدوب احوالنه واقف
اولدیم ضی بکا تعلیم می ایدر سن سنک کر کی معلومک اولان سنه بی خبر و یرن
کسندده ضرب اولنور. و حقد که بغض و غل تعبیر اولنور مخفی اولیه که معنای مذکور
معنای مجازی در لهنداز زحشری دیدی که و من المجاز فی قلبه ضب ای غل داخل کالضب
المعمن فی حجره قال سابق البربری بیت ولانک ذا وجهین یبدی بشاشه و فی صدره
ضب من الفل کامن و بعیرک خفنده اولور برورم یعنی شیش یقال ضب یضب ضباً من باب
علم و اول بعیره اضب و مؤنثه ضباء دیرلر. و طلع نخل یعنی خرما شکوفه سنک طرفی که
چاتلاماش اوله و رجل خب یعنی خداع و حیل کار که الدادیچی کسینه تعبیر اولنور
و فی الاساس رجل خب ضب ای یشبه بالضافی خدعه ۹ و فی المثل (اخذع من ضب
وامرأة ضبة) و مثل مذکورک معناسی اجمالاً قسم افعاله قبح بابی میانده خدع ماده سی
ترجمه سنده بیان اولمشدر لکن بو مقامده تفصیل اولتمق مناسب ملاحظه اولندی.

۷ مثل کف واکف
(منه)

۹ خانک قغی و کسری
لغندر (منه)

جمع الامثاله دیدی که خدع لغتده توارى و اخفا معناسنه در لهذا بعض زخيره وضع
واخفا ايده جك موضعه مخدع ديرلر موضع اخفا معناسنه كه آندن بزم اصطلاحزده
كيلار ايله تعبير اولتور و دخى اول خانه كه برخانه ده خلقدن اخفا ايچون بنا اولنه
اول خانه ده دخى مخدع ديرلر و صب جرنده ۷ چوق مدت ساكن و مخفى اولوب طشره يه
آز چيقاريس مثل مذكورك معناسى فلان كسنه صب دلو كنده متوارى و مخفى اولديغندن
زياده خانه سنده متوارى و مخفى اولور ديمكدر پس لفظ اخدع توارى معناسنه
اولان خدع دن مأخوذ اولوب حيله معناسنه اولان خدعه دن مأخوذ اولمز (لغده
اصفهانى) ۳ دیدی كه خدع صب غایت حذرندن در و خدعه نك كيفيتى بودر كه
قويروغنى دلو كنك آغزينه چيقارر كه بيلان مثللو نسنه كلور ايسه ضرب ايده
وصياد آنى صيد ايچون كلد كده اكر صب صاحب تجربه ايسه قويروغنى دلو كنك
نصفه دك چيقارير كه بر نسنه دلو كنه كير ايسه ضرب ايله دلو كنك قوسينه دك
چيقارمز دلو كنده مخفى اولوب ياتور و صياد الينى اول دلو كك داخلنه صوقاز زير اصيلاد
بيلور كه ضيك دلو كنده عقرب اولوب البته كه صب آنكله اعداسنى دفع ايدر عقرب
صبه نسبت سلاح منزله سينه در پس بوضو رته اخدع لفظى حيله معناسنه اولان
خدعه دن مأخوذ اولور. ز محشرى دخى بومعناي اختيار ايتدى قال الشاعر **يبيت**
واخذع من صب اذا جاء حارث * اعدله عند الذنابة عقرباً * ۱۹ اصحاب معانى ديديلر كه
عرب صب وضع و وحر و عقرب لفظلرينى استعاره طريقى ايله محاوره لرنده ذكر
ايديلر مثلاً فلان صب ديرلر و قلبنده مستور اولوب ضررى ظاهر اولان حقد
و بفضى ضيك دلو كنده استار و اخفاسنه تشبيه ايدلرلر يعنى فلان كسنه بر حيله
كاردر كه دروننده حقد بى ستر ايدلر دلو كنده صب كندويى ستر ايتديكى كې و لفظ صبى
ذكر و سنه شديده مراد ايدلرلر وضع سائر دوا بدن زياده فاسد اولمغه مالى اكل
و افساد ايدن سنه شديده يي اكا تشبيه ايدلرلر و وحر لفظينى كه بر قرمى بوجكدر
زمينه دوشد كده ياشور ذكر ايدوب و حر صدر فلان ديرلر و مرادلر فلان
كسنه نك صدر بنده حقد بر مرتبه ياشدى كه وحر زمينه ياشدينى كې ديمكدر. و عقرب
لفظنى ذكر ايدوب (سرت عقارب فلان) و (تدب عقارب فلان) ديرلر و مرادلر شري
خفى اولدى ديمكدر. تعالى درء فاخره ده (اروى من صب) مثلنده دیدی كه صب اصلا
صوايچمز و عطش طارى اولدقده آغزى ریح هبوب ايدن طرفه آچار و عرب ايد
مراد ايتدك لرنده (لا افعل ذلك حتى يرد الضب) ديرلر و ايكي جنس مياننده تباعد
كللى وارد ديمك بركده (هما الضب والنون) ديرلر. زيادى اصمعيدين روايت ايتدى كه

۷ يعنى دلو كنده
(منه)

۳ ابوعلی لغده ديمكده
معروف بر ادیب
مشهور در كه اكثراً
اصفهانده ساكن اولور
ايدى كذا فى القاموس
(منه)

۹ وفى الباب الذناب
بكسر الذال وضمها
عقب كل شئ وكذا
الذنابة (منه)

(حسل)

جبل واردر كه اكا ثور ديرلر و بعض مشايخ دخى بوجوابه مطابق ديديلر كه جبل
احدك آردنده برمدور جبل صغير واردر اكا ثور اطلاق اولنديقى اهل مدينه
خلفاً عن سلف عالملر در والله اعلم **ج** جبهه * پيشانى كه تركيده آلين تعبير
اولتور و منازل قردن بر منزل در كه درت كو كيدر كه جبهه الاسد تسميه اولتور. و خيل
وفى الحديث (لا صدقة فى الجبهة) مفردى يوقدر. وسيد القوم. مخفى اولميه كه خيله وسيده
جبهه اطلاق پيشانى معناسنه اولان جبهه يه تشبيه طريقى ايله در شرف جهتندن
سيد القومه وجه القوم ديدكلى كې مطر زى كلامى بومعناي تأييد ايدر
زيرا ديديكه صدقه حديثنده واقع اولان جبهه دن خيل مراد اولديقى خيل
خيار بهايى اولديغنه بناء در. اول وجهه كه اساسده جاء فى جبهه الخيل لخيارها عبارتى
وبنى فزاره دن بعضك ع. وليت جبهه خيل شطر خيلهم * كلاميله استشهاده
خاطر فائر عبد قاصره دغدغه ويرر خصوصاً كلام مذكوره واقع اولان جبهه
لفظى خيار معناسنده ظاهر دكلدر بلكه پيشانى معناسنده اولمق مناسب ملاحظه اولتور
والله اعلم. امام واحدى اول سورة آل عمرانده دیدی كه خيل قوم ورهط كې كندو
لفظندن مفردى يوقدر و خيل تسميه اولنديقى طول ذنب ايله مشينده اختيالى
اولدينى ايچوندر. و لفظ اختيال تخيلدن مأخوذ در بر شينه تشبه معناسنه و مختال يعنى
متكبر اولان كسنه تكبرندن ناشى كندويى كندودن اعظم اولان شينه تشبيه ايدر
انتمى و ناسدن جعاعة. ومذلة تقول لقيت منه جبهة اى مذلة واذى و بر كسنده
مكروه ايصال ايتك جبهه ديرلر لقيته بياكره معناسنه. و شرفاء ناس و اكث
استعمالى شريف اولان رجالة در كه بر امر عظيم رجاسى ايچون سعى ايده لر كه هر كيم
آنى كورسه رجاليه ردا ايتكدن استخيا ايدر. فيروز آبادى صنم و قر معالرين
زياده ايتدى * فائده * صاحب تكملة دیدی كه نجيبه اندن عبارتدر كه زانى
وزانية تشهير ايچون يوزى قرمى و سياه ايله آلوده ايدوب بر بعيره يا چاره
سوار ايدلرلر شووجه اوزره كه برينك قفاسى آخرك قفاسنه مقابل اوله مثلاً جارك
باشى طرفه زانى نك يوزى و قويروغنى طرفه زانية نك يوزى واقع اوله و اشراف قوملرى
مياننده طواف ايتديرلر. مجد الدين دیدی كه تجبيه لفظنه نظر ايله قياس بوايدى كه
مزبورلرى يوز يوزه ايتك ايدى زيرا لفظ مذكور جبهه دن مأخوذ در پس معناسى
جبهه يي جبهه يه مقابل ايتكدر قفايى مقابل ايتك دكلدر امدى لفظ مذكورك
معناسى نكس رأس در زيرا تجبيه باش آشفى اكله دخى ديرلر پس مزبورلر
خلقندن مجاهد ناشى باشلرينى اشاغى اكدكلى ايچون حالة مذكوره يه تجبيه تسميه

ابتدیل یا خود لفظ تجید اصابه بکروه معنای اولان جبهه دن مأخوذ در ووجه
مناسبت ظاهر در **جعل** ببول صو طولوی و برکسندی اوروب آتدن اشاغی
یقینی یقال جعله اذا صرعه. وکاهی مبالغه ایچون جعله دیرلر تشدیدایله وکاهی میم
زیاده ایدوب جعله دیرلر. و سیدقوم. و ولد الضب. فیروز آبادی ضب کبیر دیدی
و یعسوب النحل که ترکیده آری یکی تعبیر اولنور جوهری دیدی که اول یعسوب عظیم در که
چکر که خلقتنده اوله که بریده قوندقده قناتلری آچیق قالورضم ایتمز. و حر بادن
نوعدر ۷ و جعل معنای دخی کلور **حجر** حرام و حاده حرکات ثلاثه
جاری در لکن کسر افعصم در (و حرث حجر) کلام قدیمده حرکات ثلاثه ایله قراءت
اولندی. و رمکه یعنی فرسائی که قیصر ارق تعبیر اولنور و جمی جور کلور قال بیت
اذا خرس النحل وسط الحبور و صاح الکلاب و عقی الولد و جاحظ بیت مذکور که
معنای شو و وجهایه بیان ابتدی که خیل حصان لشکر بی شمار و بوارق سیوف آبداری
مشاهده ابتدکه غلبه دهشت و هجوم حیرتن سراسیمه اولمغه اصلاسوی مادیانه
میل و نظر و صرف کوشه بصر ایتمز و رجال کارزار آلوده خون غبار اولمغه
کلاب اصحابی تمیز ایدوبوب بیکنه ملاحظه سیله نباح ایدرلر. و امهات دخی استیلاء
رعیدن پریشان حال اولمدرایله مانند فلز اکباد اولان اولادینه عقوق ایدوب مقتضای
اموت اولان محبت و سائر حقوق ترک ایدرلر. و حطیم بیت مکرر که معروف در
و عقل قال الله تعالی (هل فی ذلك قسم لذي حجر) ای ذی لب. و نمودک ساکن اولدقلری
قریه لر که وادی القری به قریب در و جرده لغت دریغی حانک کسری ایله اولان حجر حانک
قیمیله اولان جرده لغتدر که حجر انسانده ابط و کشع میانی در صکره حفظ و جایده
استعمال ایدوب فلان فی جبری دیوب بنم تحت جایده در معنای مراد ابتدیلر
زیرا اکثریا بعض اشیاء موانع مذکورده حفظ اولنور. اکیال الاعلامده حجر القمیص
یعنی کوملک اتکی. و قرابة معنایین زیاده ابتدی. فیروز آبادی دیدی که حجر حاده
حرکات ثلاثه ایله منع معنایند در ایقال حجر القاضی ای منعه و حجر حانک کسری ایله رجل
و مرأه نک فرجی **حصیر** جنب که بیان تعبیر اولنور و اوجع الله حصیرته
دیرلر برکسند ضرب شدید ایله ضرب اولنور و باری که بور یادن معرب در
که قامیشدن اولور و سازدن ابتدکلری حصیر که ترکیده دخی حصیر دیرلر. و محبس
قال الله تعالی (وجعلنا جهنم للکافرین حصیراً). و اول کسند که زیاده بخنددن
شراب انجیمیه و مطلقا بخیمه دخی دیرلر. و اول کسند که سوز سولمکه قادر
اولمده یقال حصیر فی کلامه و فی خطبته اذا عی و نعوذ بالله من العجب و البطر و الی

(والحصیر)

والجعبیل الحریبه
وهو ذکر ام حنین
ومنه قول ذی الرمة
فلما تقضت حاجة من
النحل و فلفص
واقول علی عود
النحل
(جوهره)

والحصیر. و ملک پادشاهه حصیر اطلاق اولندی اکثر پادشاهلر خلعتدن مستور اولدوغی
ایچون در تقول خلده الحصیر فی الحصیر ای الملك فی السجین. فیروز آبادی دیدی که حصیر
ضیق الصدر اولان کسند حصیر معنایه و مجلس. و طریق. و صو. و ناس و غیریدن
صف. و روی زمین. و قلیچک جوهری. و دخی ایکی جانبی و ثوب منقوش که زیاده
حسندن قلوبی مقتون ایدر **فائده** حصیر احتباس غائط معنایه در اسر احتباس
بول معنایه اولدیغی کی یقال فی الدعوات اعوذ بالله من الحصر و الاسر. و دخی فلان
کسند افشاء سرایمز دیبه جک برده هو حصیر بالاسرار دیرلر. و اول کسند که کثرة
حیاسندن برشی ترک ایتمه یا خود باکرهیه داخل اولدقده ازاله بکارة ایدمده
اکاقد حصیر عند دیرلر و الله اعلم **حیم** قریب که ترکیده یقین خصم تعبیر اولنور
و صدیق معنایه دخی دیرلر که سن آنک امورینه اهتمام ایدرسن. و فی الاساس هو
حیمی و هی حیمی ای و دیدی و و دیدی و هم اجائی و خاتون دیر که (هم اجائی
ولیسوا باجائی) یعنی فلان کسند لر بنم زوجم طرفندن قریبلر مدرد و سترم دکلدن
و ماء حاره تهذیبده دیدی که جام ماء باحار معنایه اولان حیمدن مشتق دره مخفی
اولمده که صوقیزدیر اچق ابریق و طنجره محمد دیدکلری دخی حیم مذکوردن مأخوذ
در. و ماء بارد. و محموم پوشیده اولمده که لفظ حیم ایستمدلو کسندیه اطلاق اولندیغی
قیاسد موافق و محموم اطلاق مخالفدر زیر احم الرجل دن مأخوذ در مجهول صیغه سیله
که آندن اسم مفعول کز. و عرق و جامدن حیقن کسندیه دعا مقامنده طابت جتک و حیمک
دیرلر یعنی عرق طیب اولسونکه طیب عرق عافیتدن کنایه در زیر عافیتده اولان کسند نک
عرق طیب و مریضک عرق طیب اولماز و خیاریمال که مراد ابلک خیاری در زیر اعرب
مالدن ابل مراد ایدرلر ۷ و يوم حارده یاغان یا غور و دخی شده حرارتده حیم دیرلر **جامده**
کبوتردر که جی حایم کلور و کاهی جام و جامات دخی کلور. جوهری دیدی که لفظ
جام عرب عندنده هر طوقی اولان قوشه اطلاق اولنور فاخته و قمری مثالو و مذکر
و مؤنثه اطلاق اولنور و تاجسندن واحد اولدیغی افاده ایچوندر تأنیث ایچون دکلدن
عامه لفظ مذکور فقط دواجنه اطلاق ایدرلر مفردی جامده در. اموی دیدی که
دواجن خانه لرده ساکن اولوب یاوری چیقاران کوکر جندر در که آنلره دخی جام
دیرلر و کاهی واحده دخی جام دیرلر. اصمعی دیدی که یمام وحشی کوکر جین در. کسائی
جام بری و یمام خانه لرده مألوف اولان کوکر جین در دیدی. فیروز آبادی جام طیر
بری در که خانه لرده مألوف اولمز و جامه مذکر و مؤنثه اطلاق اولنور حیه لفظی
کی و مذکرینه جام دیرلر. ابو خاتم کتاب الطیرده اصمعیدن روایت ابتدی که

۷ اساس البلاغه ده
دیدی که اخذ المصدق
جام اموالهم ای
کرائها والواحدة
حمية (منه)

مألف اولان جام ایله وحشی اولان عام میانده فرق بودر که جامک قویروغی
التنه صیقلی طرفنده بیاضی وارد امانام ده یوقدر. نووی تحریرده اصمیدن روایت
ایتدی که هر طوقی اولان قوشه جام دیر لر طوق اول یشل یا قمر منی یاسیاه حاقه
در که قوشک بوغازینی احاطه ایتشد. ازهری شافمیدن روایت ایتدی که هر قوش
که عب وهدیر ایدیه اکاجام اطلاق اولنور اگر چه هربری ایچون مخصوص اسم
وضع اولنشد. عب عینک قحقی و بانک تشدیدیه تنفس ایتدین صوتی تجرع ایتکدر
وهدیر صوتی ترجیع ایدوب من غیر تقطیع مواصلة معنسانه در. ابن سیده
۷ قوشک صو ایچمه سنه عب دیر لر شرب اطلاق اولنور دیدی. شافعی عیون
المائلده دیدی که هر قوش که صوبی عب ایله جام دیر لر واول قوش که
صوبی قطره قطره شرب ایدیه جام دکدر طاووق صکی. دیمیری حیوة
الحوایده شافعی قولنی واکثر اهل لغت کلامنی اختیار ایدوب هر قوش که عب
وهدیر ایدیه وهر قوش که طوقی اوله اکاجام اطلاقنی اختیار ایدوب بام وقری
وساق الحروف فاخته. و دبسی. و قطا. وورشان و یعقوب. جمله سی جام در دیدی والله
اعلم بالصواب. و بکره که عامه تحریف ایدوب بقره دیر لر و بومقامده قوی چرخ
مراد در که معروفدر و نعامده که مراد چرخ مذکور محوری در که چرخ آنک اوزرنده
دور ایدر ترکیده چرخ ایکی تعمیر اولنور. و نایجه یعنی میت ایچون اجرة ایله نوحه
ایدن خاتون و مرأه جمله ۴ و خیار مال. و سعدانة البعیر یعنی بعیرک صدری که
کر کره دخی دیر لر و ساحه قصر نقیه یعنی قصرک اوکنده کرکی کبی تطهیر اولنمش
میدان و قاپو حلقه سی و قص فرس یعنی فرسک صدرینک باشی. جوهری دیدی
که قص و قصص رأس الصدر معنسانه در که فارسیده سر سینه دیر لر شاة و غیرینه
معتبردره و الزم ذلك من شعیرات قصصک. مثلی بومعنادن مأخوذ در دیدی و دخی وسط
الصدر معنسانه کور **حر** خلاف العبد یعنی عبد اولمان کسسه. و کوکر جین یاورسی
و ولد الظیفة. و ولد الحیة قال الطرماح یصف صائدا **میت** منطو فی جوف ناموسه
کانطواء الحریین السلام و رمله طیه جوهری رمله طیه اول قومدر که ایچنده
چامور اولیه دیدی. زعمشری طب النبات ایله تفسیر ایتدی صاحب اکال کلامی
جوهری تفسیرینه موافق در. و وسط الدار یقال نزل فی حر الدار ای وسطها
وانسانک چهره سندن ظاهر اولان موضعی و قرینک ارکی لکن مشهور اولان
ساق حر عبارت در که ارکاک قمریه اطلاق اولنور. ابن سیده دیدی که ذکر
القماریه ساق حر تسمیه سی صوتی حکایه در زیر تصوت ایتدکده ساق حر ساق

(حر)

۷ مدین بن عبدالرحمن
قاموس الاطباء نام
تألفنده لفظ سیده
سین مذکور و یاه
ماکنه و دال مفتوحه
و آخرنده هاء جمع
ایتدی و اکثر کتبه
سیده سینک قحقی و بانک
تشدیدیه ایله ضبط
ایدر لر (منه)

۴ عند مزده اولان
سای نسخه زنده مرآت
ضبط اولندی و جیلده
لفظی ذکر اولندی
و قاموس ده مرأه جیلده
واقع اولدی (منه)

ابن الانباری زاهر نام تألفنده دیدی که لفظ خلیل خله دن مأخوذ در فعل در یعنی اول عب که محبته نفس و خلل
اولیه قال الله سبحانه و تعالی و اتخذ الله ابراهیم خلیلاً یعنی حضرت ابراهیم کمال محبت ایله حضرت الله محی و حضرت الله
دخی نام محبت ایله اکعب ایدی بمضمر دیدیلر که آیت مذکورده خلیل خله دن مأخوذ در فقره معنسانه یعنی حضرت الله ابراهیمی
کندوبه فقیر اتخاذ ایتدی که ابراهیم فقر و احتیاجنی حضرت الله دن غیری به عرض ایترایدی فرا دیدی که معنای مذکورک
سببی بو ایدی که حضرت ابراهیم بغایت (۶۹) مضیاف ایدی خلقه قطع مشغولی اولوب عاجز قالدیلر ابراهیم
زیاده مرحتندن

حر دیو آواز ایدر که ساق حره مضاف و کاهی غیر مضاف استعمال اولنوب بأی
حال کان معرب دکدر وعدم اعرابی حکایة اصوات قیلندن اولدیفنه دلیل در
و فعل حسن لیس هذا منک بحر دیر لر بو عمل سندن جیل و مستحسن دکدر معنسانه
قال طرفه **میت** لایکن حبک داه قاتلاً **لیس** هذا منک ماوی بحر **فیروز**
آبادی هر سنه نك خیاری و فرس عتیق و فرسک قولانک ظاهرنده اولور سیاه
معنترین زیاده ایتدی قاموس الاطباء شاهین یاوروسنه دخی حر دیر لر و حر البقل
اوتوک ایوسی یا خود طبع اولنمادن اکله صالح اولانی در دیدی ابوالهیم دیدی که
اول بقول که رقیق و رطب اوله اکا احرار البقول دیر لر و اول بقول که غلیظ و خشن
اوله اکا ذکور البقول دیر لر مطرزی دیدی که رجل کریمه حر دیر لر رجل لثیمه عبد
دیدکری کبی استعاره زخمشری دیدی که حریه و حروریة کرم معنسانه در تقول
(لیس من الحروریة ان تكون من الحروریة) حروریة خوار جدن بر طائفه در که
حروریاه نسبت در که کوفیه قریب بر شهر در جال الدین مثلثانده دیدی که اول
باکره که زوجی اکا داخل اولدینی کیجه بکارتی ازاله به قادر اوله مه بانت قلانده
بليلة حره واکر ازاله بکارت ایتدی ایسه بانت بليلة شیاء دیر لر **خ** **خلیل**
صدیق و فقیر معلوم اوله که لفظ خلیل خانک قحیمه خله دن مأخوذ اولور سه فقیر
معنسانه اولور زیرا خله فقر و احتیاج معنسانه در و فی المثل (الخلة تدعو الی السلة) یعنی
فقر صاحبنی سر قهیه جرایدر واکر خانک ضمیمه خله دن مأخوذ اولور سه صدیق معنسانه
اولور زیرا خله صداقت معنسانه در یقال (اذا جاءت الخلة ذهبت الخلة) و خلة
وخل صدیق معنسانه کلور جمی اخلاء و خلالات در. و خلیلک جمی اخلاء و خلان کلور.
اکمال الاعلامده دیدی که خلاله خاده حرکات ثلاثه ایله صداقت معنسانه در و خلیل
معنسانه اولان خله مذکور مؤنثه اطلاق اولنور زیرا اصلی مصدر در و خلیل لفظنک
مؤنثی خلیلة و جمی خلیلات در جوهری دیدی که فقیره خلیل اطلاق اولدینی مختل الحال
اولدینی ایچوندر و زیاده فقیر اولان کسسه به اخل دیر لر و واقف و قلب و ریح و قائمة السیف

حالی عرض ایتدیلر و وجه سی باغه اولفله بو خبر موحتی استماع ایتدی بوئانده غم و همدن ابراهیم نوم غلبه ایدی چون
زوجه سی خوابدن بیدار اولدی خلقک قیوده از دحام و طلب طعام ایچون فریاد لرین استماع ایتدی خلقه دیدی که ایچرو
کیروب خروار لوده اولان دقیقدن خیز طبع یدک پس قوم ایچرو کیزدیلر قوم دقیق اولمش کوروب طبع خیزه شروع ایتدیلر
ابراهیم خوابدن بیدار اولوب خیز ایتدین استماع ایتدکده زوجه سنه دیدی که بو دقیق نه ره دن کلدی خاتون دیدی که مصر دن
کلدی ابراهیم بو دقیق صدیق مصر دن کل بلکه حضرت الله بنده سنه اطف و کرمی در فسخان القادر جل شانہ و بهر برهانه (منه)

که قلیح قبضه سی تعبیر اولنور و ضعیف الجسم اولان کسسه و فی القاموس الخلل الخیف
المختل الجسم کا تحلیل ﴿خل﴾ سرکه معروف در یقال (فلان لیس بمخل ولاخر) ای
لیس بشئی و (ماله خل ولاخر) ای خیر ولاشر وابن الخاض مؤثی خلته در وریشی
اولین قوش. قاموسه قلیل الریش من الطیر دیدی ورجل مهزول یعنی آریق تعبیر
اولان کسسه وسمین یعنی سموز معنانه کلور ضددر. و قوم ایچنده واقع اولان طریق
و بویونده بر طمر عرق فی العنق کبی و دیشلری خلال ایله خلالله مق و خلال ایله میان
استاندن چیقان طعامه خلاله دیرلر و (فلان یا کل الخلالة) دیوب لیم در دیمکن
کنایه ایدرلر و فصیلک لسانی شق ایتک عرب دوه کوچکنک دینی دلوب براغاج
چکورلر ناهنک ممسنی امکه قادر اولیه واول اغاجه خلال دیرلر یقال خل الفصیل
خللاً اذا شق لسانه لثلاً یرضع امه. و ثوب بالی یعنی کهنه ثوب و خلال ایله ثوبی شد
ایتک خل کسسه بخال دیرلر کسانک ایکی طرفتی برانجه چوق ایله بر برینه ایلشدرسه
۷ فیروز آبادی دیدی که ایکی قوم میاندن و صیقشمش قوم میاندن نفوذ ایدن طریق
و ظهرده واقع بر طمر و حض. و فصل. و شر. و ثوبده واقع اولان شق معنارینی
زیاده ایتدی ﴿خال﴾ اخ الام که طای تعبیر اولنور جمی احوال و اخوله
و خؤل کلور (رجل مع مخول) دیرلر کریم الطرفین یعنی اعمام و احوالی کریدر
معنانه که لفظ مخول مع لفظیه ذکر اولنور افراد اولنور و اختیال یعنی تکبر یقال
رجل خال و خائل و خال ۹ و مختال. ای متکبر و خیلاء. و خیل. و خیله. و خیله کبر
معنانه درو و سحاب خیل یعنی اول سحاب که رعد و برقی مشاهده ایدن کسسه یا غوری و ابر
دیو تخیل ایدر و برددن بر نوعدر و شامه که ترکیده تک تعبیر اولنور که بدنده اولور
ورنکی بدن رنکنه مخالفدر جمی خیالان کلور و بکلو کسسه یداخل ۶ و تخیل و مخیول دیرلر
و مخول دخی دیرلر پس تخیل و مخیول قوللرینه نظر آ خالک تصغیری خیل و مخول
قولینه نظر ایله خویل کلور. و اخیل لفظنک مؤثی خیلا در. و لواء یعنی بیراق که
امیر جیش ایچون عقد اولنور. و مالی کرکی کبی کوروب کوزه دوب رعی خصوصنده
اهتمام ایتک. اساسده خول ماده سنده دیدی که (جاؤ الاول فالاول ثم تفرقوا اخول
اخول) مخنی اولیه که قول مذکور منشأی بودر که دوه شبانلری اولابر یرده جمع
اولوب صکره هرکس دوه سنی رعی ایچون متفرق اولوب هربری مرعی دن بر ستمده
کیدرلر. و هر شبان کندو ز غنجه (انا اخول من الآخر) دیو تاخر ایدر یعنی بن مرعی
نک اولو موضعنه واروب دوه لریمی رعی ایتدم و کوردم کوزتدم تقول فلان خائل
مال ای راعید و متسلح. و قد خال المال یخوله خولاً. و دخی فلان یخول علی اهله دیرلر

(اهلنک)

۷ و فی الأساس خل
النوب شکة بالخلال
وهو ما یخل به من عود
واحد (منه)
۹ خائل دن مقلوب
درکه اصلی خالی اولوب
یا حذف اولند قدن
صکره غاز رام کبی
اولور (منه)
۶ و فی لغرب رجل
اخیل فی وجهه خال
و دیدی که خال بر بثره
درکه سواده مانل
و یوزده اولور مخنی
اولیه که قول مذکور
کتب لغت قوللرینه
مخالفدر جوهری
اخیل کثیر الخیالان
اولان کسسه در دیدی
لهذا شغرافه اخیل
دیرلر خالی چوق
اولدینی ایچون (منه)

اهلنک مالتی رعی ایدر معنانه. و اثر خیر یعنی برکسندن خیر ظهور ایتک علامتی که
مضنه خیر اولان کسسه ید تخیل علی اخیک و لا تخیل علیه یعنی
آندن خیر امید ایله اکا تکبر ایتدم. و جل عظیم. فیروز آبادی میت اوزریند
اورتد کلری ثوب. ورجل جواد. و فحل اسود. و برنسدنک صاحبی. و خلافة.
ورجل متکبر. و اول موضع که آنده یاروا نیس اولیه. و علاقه محبتی بالکیه قطع
ایدن کسسه ورجال دن عزب اولان یعنی تزوج ایتمن کسسه واکه صغیره یعنی کوچک
میشه زار که اورمان تعبیر اولنور. و برشینده ملازمت ایدن کسسه. و لجام فرس و قلب
و جسمی ضعیف اولان کسسه معنارینی زیاده ایتدی ﴿خلة﴾ خانک قتیله خصلة
یعنی خلق حسن جمی خصال کلور. و رمله منفرد و فقر و خیر قارصه که دبل
بوران تعبیر اولنور. جمی خل در و خصنه یعنی قامیشدن اولان دیوارده واقع
اولان فرجه. فیروز آبادی ثقبه صغیره یا مطلقا ثقبه و مطلقاخر. و جوضتی اولان. خیر
و اول خیر که متغیره اوله و جوضتی اولیه و مرأة خفیفه. و انسان هلاک اولمقله خالی اولان
مکانی معنارین زیاده ایتدی. جوهری دیدی که میت دعا مقامنده اللهم اسد خلت
دیرلر یعنی ترک ایتدی که یارب سن سد ایله که ترکیده کدیکی بوش اولمسون
دیرلر. حاصلی خیر خلف ایله دعار ﴿خلف﴾ قول ردی و فی المثل (سکت القفا
و نطق خلفا) ابن الانباری زاهرده دیدی که یعنی بیک کون سکوت ایدوب آخر
الامر بی معنی غیر جید کلام تکلم ایتدی. یا خود تکلمی لایق اولان بیک کلمدی تکلم
ایتدی آخرنده کلام قبیح تکلم ایتدی. و دخی دیدی که عرب مطلقا ردی اولان
شیثه خلف دیرلر. یقال رجل خلف. ورجلان خلف. ورجال خلف. و امرأة
خلف و امرأتان خلف. و نساء خلف. قال الله سبحانه و تعالی (فخلف من بعدهم خلف)
و قال لید بیت ذهب الذین یعاش فی اکنافهم و بقیت فی خلف کجد الاجرب
و سند کر فیه اقوالا فی اثناء الترجة ان شاء الله تعالی. و ایکی باشلوبالته جوهری
دیدی فأس ذات خلفین ای لها رأسان. فیروز آبادی دیدی که ذات خلفین
و یفتح اسم الفأس و الجمع ذوات خلفین. و صاحب کمال الخلف حد الفأس و فیروز
آبادی. الخلف حد الفأس و الرأس و الفأس العظیمة او برأس واحد دید کلری
ترجده سی صد دنده اولدینمز میدانی قولنه مخالفدر. زیرا سامی ده الخلف الفأس
ذات الرأسین دیدی فتأمل. و قد امد مقابل که قد امدن اول و خلفدن آرد ایله تعبیر اولنور
و القرن بعد القرن یعنی بر قرن منقضى اولدقد نصکره آنک مکانده کلن قرن معلوم
اوله که و الد هلاک اولدقد آنک یرینه کلن و لد صالح اولور سه اول و لد خلف دیرلر

لامك تحريكى ايله وا كرفسد اولورسه خلف ديرلر لامك سكوفى ايله صالح وفاسد
ميائى فرق ايجون وكاهى احدهما آخرك مقامنده استعمال اولنور مثلاً خلف صدق
وخلف سوء ديرلر. ليث ديدى كه خلف تسكين ايله اشرارده وخلف تحريك ايله
اخيارده مستعملدر خاصة . واستقاء الماء . وانسانك جنبنده اولان ضلعرك اقصرى كه
جعى خلوف كلور . ومربد يعنى خانه نك آردنده دوه كيجه وقتى يانه جق وخرما
مثلو نسنه يى سروب قوريده جق موضع . فيروز آبادى . خيرى اولمين كسند
واوستره نك باشى رأس موسى معناسنه . ونسل . وخانه نك آردنده اولان موضع كه مريد
اولسون اولسون . وسود قودقلى اسكى طلوم وطاب خلق معناسنه وقيله دن طشره
كيدن وقيله ده فلان جاءت كه ضددر . وليث خلفه اى بعده معنالرين زياده ايتدى
والله اعلم ﴿ د ع ل ج ﴾ جوالق ملادن كه طلوچوال تعبير اولنور . واول نبات كه
برى برينه فارسش وملثف اوله . وخار . وظلمة . واول كسند كه اقتضاسى يوقا ايكن
ذهاب ومجى ده تردد ايله . واول شاب كه حسن الوجه وناعم البدن اوله يعنى كوزل
يوزلو ويومشق بدنلواوله . وذئب . وبرفسك اسمى در . فيروز آبادى الوان ثياب
وكثير الاكل اولان كسند . واول ناقه كه سوق اولندقدن حرونلق ايدوب يوريجده
واينده ورونده نك زمين اوزرينه واقع اولان ايزى . وبرجاعتك اسمى معنالرين زياده
ايتدى وديدى كه دعلجه ذهاب ومجى ده تردد وظلمة ۹ واخذ كثير ودجرجه
يعنى بر نسنه يى يووارلامق معناسنددر والله اعلم ﴿ دهن ﴾ معروفدر كه سسم
وزيتوندن استخراج ايندكلرى ياغ مثللو . ومطر ضعيف كه وجدارضى ياش اينده جك
مقدارى ياغله كن بو معناده دالك قحى لغتدر جعى دهان كلور . ومفاصلده اولان لين
وجق ودوار ۷ يعنى باش دوتغسه كيبى بر مرض در كه قويونه اصابت ايدر
ابن الانبارى زاهرده ديدى كه داهن فلان فلاناً ديرلر بر كسند بر كسند يه دروننده
مضمحل اولان معنائك خلافت اظهاراتسه پس عبارة مذكوره نك مالى يلان سويلدى
معناسند منجر اولور . قال الله سبحانه (ودوالودهن فيدهنون) كه ادهانندن مراد كذب در
وقال (افبه الحديث انتم مدهنون) اى تكذبون انتهى ﴿ ديلم ﴾ ناسدن بر قومدر
تقولهم (اجور من الترك والديلم وجوارهم من الاد ۷ الصيلم) وداعيه واعداء ومجتمع
التمل والقردان يعنى حوضلر كنارنده ودوئلر ياتدينى مواضعده قرنجدرلر وكندلر
جمع اوله جق موضع . زخمشرى اساس البلاغده ديدى كه (فلان من الديلم وهوديلمى
من الديلمة) ديرلرعدون من الاعداء معناسنه زير اقوم مزبور شرارة وعداوة ايله مشهور
لردرلهذا قرنجدرلر . وكندلر ديلم ديرلر مجازاً زير مزبورلر دوه نك اعداسيدر

(وذكر)

۹ میدانی کلای بودرکه
ذکر اولندی لکن
قاموسده دعلجه مطلقا
ذهاب و بجی *ده ترود
اینگ دیدی صکره دعلج
لفظی مترود مذکور
ایله تفسیر ایتمی معلوم
اولدی که دعلجه ترود
ودعلج مترود معنایه در
(منه)
۷ ولم ارهذه المعاني
الثلاثة في الكتب التي
عندي الا في السامی
في الاسامی (منه)
۱۷ الادولادة الداهية
والصليح الداهية العظيمة
(منه)
پس کلام مذکورون
مستفاد اولور که دیلم
نفس عمل و قرادان اوله
مجازا نه هم هذا (منه)

حاصل یعنی کرایه یوروسی یوز یاشند بالغ اولدقده دیشلری تمام ظهور ایدر آتین
سکره اکاضب اطلاق ایدر لر والله اعلم. وناقده نك ممدسنی بش بارماغ ایله صاغق . فرا
شو وجهله تصویر ایتدی که حالب باش بارماغنی ممدنك اوزرینه وضع ایدوب سائر
بارمقارینی باش بارمقك اوزرینه کوتورر کدیمه جله بارمقارك ایچنده قالور . وارنده
مالصق اولمق که یوزی اشاغی یاتوب قارتی زمینه یاشدر مق تعیر اولنور . وقولتوقلرده
اولان انفاق یعنی کثرة لحم و فرط سمندن قولتوقلرك دریسند سولر ظاهر اولمق
جوهری دیدی که تضیب الصبی دیر لر سمورمك سبی ایله قولتوقلری منفق و عنق
قصیر اولسه و لشدن یعنی دیش دینده اولان اتدن قان آقق . زخمشری دیدی که
ضنب یضب دیر لر بض بض دیدکلی کبی ضب سیلان قلیل معناسنه و فلان یضب لثاته
لکذا و علی کذا دیر لر فلان نسندیه عظیم حرصی وارد معناسنه و دخی یضب فوه دیر لر
و معنای مذکوری مراد ایدر لر و یحلب فوه دخی بو معنایه در یعنی آغزینك صوی
آقار حامض یعنی اکشی نسندیه اشتها سی اولان کسندك آغزینك صوی آقدینی کبی
(لطیفه) سورنازن یانی زن عملارینه مشغوللر ایکن برکسند اکشی انار یاغوره اکل
ایسه مزبورلرك آغزلری صولانب صنعتارینی اجرادن عاجز اولور لر . ابو عیسه
دیدی که ضب بض دن و یضب یضض دن مقلوبدر وضب سیلان دن آذر در فیروز آبادی
دیدی که ضب مطلقا سیلان و سیلان ریق و بعیرك مرفقنده اولور بر مرض و صدرنده
اولور برورم و حلب ایچون ناقده نك ایکی ممدسنی کفاده جمع اٹك معنارینه کلور
دیو زیاده ایتدی والله اعلم ﴿ ط ط طبق ﴾ الذی یؤمل علیه که معروفدر . و اول انچه
کولک که هرایکی فقارک مابیننی فصل ایدر که فقار ترکیده اوگورغه کوی تعیر اولنان
کوکلردر و ناسدن و جرادن جماعة . و حال قال الله تعالی (لترکبن طبقات عن طبق) ای
حالا عن حال يوم القيامة و طباق السموات مفردی یقال السموات طباق ای بعضها
فوق بعض . انوارده دیدی که طباق طبق لفظنك جمیدر جبل و جبال کبی یاخود
طبقه نك جمیدر ر حبه تور حاب کبی . و سلخفات که قابلوغه تعیر اولنور واحدی نبات
طبق مثلنك قسم اسماده اطبق ماده سی ترجمه سنده کرک کبی بیان اولمشدر و سستطلع
علیه ان شاء الله تعالی ۷ دیمیری دیدی که قابلوغه ایکی نوعدر برنوعی برده ساکن
اولور که اکا سلخفات تسمیه اولنور و برنوعی صوده ساکن اولور که اکا لجا دیر لر
و بحرینك سینه سنده دلی وارد که هر حیوانی که آنکله ضرب ایده قتل ایدر و لجا
یمور طه سنی برده وضع ایدوب همیشه آنلره نظر ایدر حق سبحانه و تعالی آنلره ولده
خلق ایدر ارسطاطالیس نعتده دیدی که لجانك یحور طه سندن خروج ایدن ولده

۹ و سوز گشته به
ضرب ضرب در دل (منه)

٧ وفي قاموس الأطباء
الظهرة بالضم السحفاة
(منه)

معنای عقل کلور اصمعی دیدی که دینه عقل تسمیه اولاد و غنک وجهی بود که اصلند دیت
 ایچون ویردکری دوه لری کوتور ووب ولی مقتولک قابوسنده عقل وشد ایدرلرایدی
 صکر استعمالی شایع اولوب دینه ایچون ویردکری درهم و دیناره دخی اطلاق
 ایدیلر. و ملجأ ترکیده صیفند حق نسنه معنایسته که حصن وزیر جایه سنده. و تریخ اولاد قری
 کسنه کی تقول (ما یمنع الحصن بالعقول ما یمنع التمسک بالعقول) و یقال فلان معقل
 قویه ای یلچون اید. و برنوع ثوب اجر قال علقمة بیست عقلاً ورقاً نکاد الطیر
 تحطفه ۹ کا نه من دم الاجواف مدموم ۹ و دواء بطنی حبس ایتک یعنی لیتنی اولان
 کسنه دواء قابض استعمال ایدکده اول دواء آنک لیتنی ازاله و بطنی امساک ایتسی که
 اول دوایه عقول دیرلر. فیروز آبادی دیدی که (عقل الظبی عقلاً و عقولاً) دیرلر
 ظبی جبل مرتفعه چیقوب تمنع ایتسه لهذا ظبی عاقل اطلاق ایدرلر. و اول کسنه که
 آنک جنابنه وصول ممکن اولیه آنک حقنده (هو کما قل الاروی) دیو ضرب مثل ایدرلر
 و عقل فلاناً دیرلر مضارع ایتد کمرنده ییقوب شغیرتیه ایتسه که ترکیده صارمه ید
 طاقق تعبیر اولنور. و هودج اوزرینه اورتد کمری ثوب اجر معنایرینه دخی عقل
 دیرلر. ابن الانباری زاهر نام تألیفنده (رجل عاقل) عبارتسک شرحنده دیدی که
 بعض قوم دیدیلر که عاقل اول کسنه در که کندو امرینی جامع اوله که عقلت الفرس
 دن مأخوذدر اگر آنک درت ایاغنی بریره جمع ایتسه بوعبارتی تکلم ایدر و بعض
 قوم دخی دیدیلر که کلام عربیه عاقل لفظنک معنای اول کسنه در که نفسی حبس
 و هواسندن رد ایلیه (اعتقل لسان الرجل) دن مأخوذدر تکلمدن عاجز اولسه
 مطرزی دیدی که عقل شدید بعیر معنایسته اولان عقلدن مأخوذ در و الله اعلم
 عتر ۹ معز دن ائی اولان که ترکیده قانچق یچی تعبیر اولنور چی اعتر و عنوز
 و عناز کلور قنوس الاطباء دیدی که لفظ عتر اوعال و طبانک ائی سنه دخی اطلاق
 اولنور. و عنزاز ائی الطبانک اسمی اولان عترک جمیعدر کمال الدین دمیری دیدی که
 رسول اکرم صلی الله تعالی علیه و سلم حضرت نرینک زبان فصاحت شعار و لسان
 جواهر ثار لرین استماع اولان عبارات جوامع الکلمدن بیر (لا تتطخ فیها عتران)
 لفظی در که صکره مثل مجرائسه اجرا اولندی. موردی بودر که بنی امیه دن
 عصما بنت مروان نام خاتون اکثر یا حمله کرامی شعرند. هجو ایدوب اذادن
 خالی دکل ایدی غیر بن عدی رضی الله عنه نذر ایتدی که اگر رسول اکرم حضرت نری
 سالماً و غانماً بدردن مدینه عودت ایدرسد عصماء مذکورہ فی طعمه شمشیر و روح

عقول جمع عقل معنی
 الحصن (منه)
 عقول جمع عقل معنی
 عقل الانسان (منه)
 ۹ ای صیغ بالجره
 (منه)

خینه سن بدرقه تیغ آذنتاب ایلله ارسال قمر سعیر ایلله چون رسول اکرم مدینه ید
 بدردن عودت و شرف قدوی ایلله یثرب رشک انداز درون بوستان جنت اندی غیر
 مزبور جوف ایلله عصمائی قتل ایدوب رسول اکرمه لاحق و صلوة سجعی آنلرایله
 اداء ایتد که رسول اکرم عیبه توجیه خطاب ایدوب دیدی که یا عیبه عصمائی سن می قتل
 ایتد عیبه جواب ویردی که نعم بن قتل ایتدم و آنک قتلی خصوصنده جناب شریفکزه
 بر ضرر وارمیدر و بنم ایچون دخی برنسنه لازم کلور می رسول اکرم بیوردیلر که
 (لا تتطخ فیها عتران) یعنی عصما ایچون ایکی عتر بری برینه باش اوروب سوسوشملر
 میدانی دیدی که مثل مذکور آنک کسنه غیر بن چکمز و بر فرد آنک انتقامی قیدینه
 دوشمنز و هرگز استماع ایدنلر نزاع صد دنده اولملر دیه جک یرده ضرب اولنور و فی مثل
 آخر (عتر بها کل داء) ناسدن کثیر العیوب اولان کسنه حقنده ضرب اولنور. فزاری
 دیدی که عترک طقسان طقوز دردی واردر. ارسطو دیدی که عترک سودی ایلله بر کاغده
 یازویازسلر اول یازو ظاهر اولماز و اوزرینه کول کسلر نمایان اولوب قراءت اولنور
 و الله اعلم ۹ و عقاب ائی که طاوشانجیل دید کمری قوشک دیشی سیدر. ابن خلکان عماد
 کاتب ترجمه سنک آخرنده دیدی که عقاب جمله ائی در مذکری اولملر بلکه آنکله
 کندو جنسندن غیر قوش سفاد ایدر قال ابن عین ۶ فی هجو شخص بیست ما انت الا
 کالعقاب فأما ۹ معروفه و لها اب مجبول ۹ و عقاب بر قوشی صید ایتد کده قلبی عتر
 امرأ القیس بو معنایه تلخیص ایدوب عقاب وصفنده دیدی که بیست کائن قلوب الطیر
 رطباً و یاساً ۹ لدی و کرها العناب و الخشب البالی ۹ و عتره ایلله طعن ایتک عتره عصا
 و نیزه میاننده اوجی دمورلو بر منراق در که خشت تعبیر اولنور و عربی ده عکازه دخی
 دیرلر و فی الحدیث (صلی علیه السلام الی عتره) صاحب تهذیب دیدی که و فی حدیث
 حقیفه رضی الله عنه ان النبی صلی الله علیه و سلم خرج فی حلة حراء فركز عتره فجعل یصلی
 الیها بیطماء ۹ ابو عید دیدی که عتره نصف رخ مقدارنده بر منراقدر که اعلا سنده
 سنان رحمی کی سنائی واردر و اکثر اهل لغة دیدیلر که عتره نك سنائی اسفلنده در کویا
 عصادن بر نوعدر زبحشری جاء یتوکاً علی عتره و هی العکازة دیدیکی بو معنایه تأیید
 ایدر زیر عکازه لفظی مقامات حریری شراحی مقامه صوریه شرحنده اشاعیسی دمورلی
 عصادر دیو اتفاق ایتدیلر و اسم امرأة که طسم دن بر خاتوندر. فیروز آبادی اکمه
 سوداء. و سکه کیره. و طیرمائی. و ائی الحباری. و النور معنایرینی زیاده ایتدی
 و دیدی که عتره ابن العرس کی بردابه در که نافه چوک ایتش ایکن کلوب فرجینه
 کیروب نافه نك رجی قاریشدیرر که نافه اول ساعت هلاک اولور و بالته نك یوزینه دخی

۹ و له نظائر آخر حررتها
 فی تالیفی الفساری
 الموسوم بصندوقه
 المعارف (منه)
 ۶ اشتهر باسمه یقال
 لها سیده فاشتهار هذا
 الرجل باسم ابن سیده
 (منه)
 مذکور فی کتب
 البیان (منه)
 عقابه متعلق اولان
 امثال خلال ترجمه ده
 مذکوردر (منه)
 مدین بن عبد الرحمن
 دیدی که عرب اکا
 شطان دیرلر (منه)

عنه ديرلر ديدى والله اعلم (عين) باصره كه تركيده كوز تعبير اولنور زعشرى
ديدى كه اول كسنه كه كوز قارشوسنده ايكن رياء خدمت و عبوديت ايله اكا عبدالعين
ديرلر قال الجاحظ **بيت** ومولى كبدالعين اما لقاءه * فيرضى وماغيه فظنون *
كذلك كوز قارشوسنده ايكن رياء اظهار صداقت ايله اكا صديق العين واخواله
ديرلر و بر كسنه ي بريده كوندروب زياده استعجال ايدلر بعين ماريك ديرلر يعنى
بر مرتبه عجله ايله كه اصلا بر شيئه تعلق ايتمه سن كويا بنم كوزم قارشوسنده سن
(ولاخر بن الذي عينك) ديوب باش مراد ايدلر ولفظ عين مؤنث درجى عين و عيون
واعيان كلور لهذا تصغيرى عينه كلور و جاسوسه ذوالعينين ديرلر و واسع العين اولان كسنه يه
عين تسميه اولنور. وعين الركبه كه ديز كوزى كه ديز قباغى تعبير اولنان كوكك ايكي
طرفنده اولان چوقورلر در كه هر ديزده ايكي كوز واردر. وعراقك قبله سى طرفندن
صاغ جانب و نفس قبله سى طرفنه دخى عين ديرلر (نشأت السحابه من قبل العين) ديرلر
عراق مملكتك قبله سنك صاغ طرفندن يا نفس قبله سى طرفندن بولوت ظاهر اولسه
وعراق لفظى مذكر و مؤنث استعمال اولنور و برقاج بلده نك اسمى در بعضى فارسى
معرب در ديدى وعراقان ديوب بصره و كوفه مراد ايدلر ابن الاعرابى ديدى كه
عراقه عراق تسميه اولندينى مملكت مزبور نچددن اشاغى و بحره قريب واقع اولمغله
عراق قريه يه تشبيه طريق ايله در كه عراق قريه نك اسفلنده اولان حرزدركه تركيده
نكند در كه در زيلر ثوبه ايدلر ابو زيد ديدى كه اكر قريه نك اسفلنده اولان درى
ايكى قات اولوب نيكند لشمش ايسه اول موضع عراق و جعنده عرق ديرلر و اكر
برقات اولوب نيكند لشمش ايسه طباب ديرلر. وعين الماء كه صونك تفجر و جريان ايند
موضعى در كه ينبوع الماء معناسنه صوكوزى تعبير اولنور و قرص الشمس كه جرم شمسدن
عبارتدر و قرص اصلنده خيزمدور معناسنه در كه تركيده چورك تعبير اولنور. و مال
حاضر جوهرى مال ناض ديوب تعبير ايتدى و ناض و نض اهل حجاز اصطلاحنده دراهم
و دنانير معناسنه در ابو عبيده ديدى كه متاعى درهم و دينار تحويل ائد كد نصكره ناض
اطلاق ايدلر. فيروز آبادى مطلقا مال ايله تفسير ايتدى. و اصابة عين كه عين الكمال
و كوزد كك تعبير اولنور. و اول كسنه كه زياده اصابه عين صاحبى اوله اكامعيان
وعيان و عيون ديرلر كه ججى عين كلور عينك كسرى ايله. و ميزانده بر عيدير كه ترازونك
بر كفسى آخر كفسدن ثقل اولمغله ميل ايتمه سندن عبارتدر يقال فى الميزان عين اى
ميل و اصلح عين ميزانك و ميل مذكور كفسنك برينك زياده لكفى مستلزم اولمغله سلمه
بيع عينه تسميه ايتديلر زيرا آنده زياده واردر يقال باع عينه اى بنسبه. ابن دريد

(ديدى)

۹ مغرب ده دراهم
و دنانير نقد ايله
تفسيرى بومعناى تايد
ايدر و اعراض مقابلى
دبو ابضاح ايتدى
(منه)

ديدى كه عينه عيني دين ايله بيعدن عبارت اولمغله بيع عينه ديديلر نسيه معناسنه كه
ويژه سى تعبير اولنور. مطر زى ديدى كه بعضيلر ديديلر كه عينه عيني ربح ايله بيعه
و بعضيلر بر عين بر قيمت ايله بر كسنه يه بيع ايتد كد نصكره بايع اول عيني قيمت
مذ كوره دن قليل قيمت ايله اشترا دن عبارتدر ديديلر قال ابن مقبل (نظم) فكيف لنا بالشرب
ان لم يكن لنا * دراهم عند الحانوى * ولا نقد * اندان ام نعتان ام تيزى لنا * اعز كنصل
السيف ابرزه الغمد * واول مطر كه برقاج كوز مستراوله و خيار الشئ يعنى
هر نسنه نك كزيده سى و جاسوس كذلك ديدبان كه كوزجى و بكجى تعبير اولنور
و بر نسنه ي معاينه و مشاهده ايتك و شيك نفسى (اطلب عين درهمى) ديرلر نفس درهمى
معناسنه و فى المثل (لا تطلب اثرا بعد عين) ابو عبيده بو عبارت ايله روايت ايتدى.
مستقصى ده (لا اطلب اثرا بعد عين) عبارتيله روايت ايدوب ديدى كه عين دن مراد
مشاهده اولنان شيك نفسى در يعنى بن اول احقر دن دكلم كه معاينه كورديكم واله
كتورديكم نسنه ي ترك ايدم وفوت اولد قد نصكره آرينه دوشوب تحصيل قيدنده
اولام بجمع الامثاله حرف تاده (تطلب اثرا بعد عين) مثلنده ديدى كه عيندن مراد معاينه در
اول كسنه حقنده ضرب اولنور كه بر شى كورمش و فرصت ال و برمش ايكن ترك
ايله و عيني فوت اولد قد نصكره آرينه دوشوب طلب ايله باهلى ديدى كه مثل
مذ كورى اول تكلم ايدن مالك بن عمرو العالمى در. و ابو عبيده نك كتابنده باهلى واقع
اولدى عاملى موضعنده روايت اولندي كه بعض ملوك غسان قبيله عامله دن رهن اولمق
اوزره ايكي كسنه اخذ ايتمش ايدى كه برينك اسمى مالك و برينك اسمى سمالك ايدى كه
برادرلر و پدرلرى عمرو ايدى مدة مديد حبس ايتد كد نصكره مزبورلرى حضورينه
دعوت ايدوب ديدى كه بن سرك بريكرى قتل ايدرم البته قنغكرى قتل ايدم مزبورلردن
هر برى برادرى قتل ايتمه بنى قتل ايله ديديلر آخر الامر سماكى قتل و مالكه تحليه سبيل
ايتدى حاصلى مالك مزبور خلاص بولوب قبيله سنه واصل اولد قده والده سندن سماك
مقتول اولدينى كتم ايتدى قضايا قبيله يه بركاربان اوغرا دى ايجلرندن بر كسنه شويبقى تغنى
ايتدى كه **بيت** فاقسم لو قتلوا مالك * لكنت لهم حية راصدة * بويبقى استماع ايتد كده
والده سى ديدى كه (يا مالك قم الله الحية بعد سمالك) البته برادر ك سماكى نجس و طلبده
تقصير ايتمه مالك برادر بنى طلب ايجون قبائلى طواف ايدركن سماك قاتلى كوردى كه
كند و قبيله سندن رجاعت ايله كيدر مالك ديدى كه (من احسن لى اجل الاجر) چون
جاعت مزبوره مالكى بيلديلر و مراد بنى فهم ايتديلر ديديلر كه سكاوز عدد دوه و برهلم
برادر ك انتقامنى آلمق دن فارغ اول مالك مثل مذ كورى ايراد ايتدى و لامده

يعنى استدانى ايدم
يا عينه ي ايدم
بردن يا عينه ي ايدم
اولورى حانوى
مجانجى (منه)

[illegible]

۹ اختری غرب و عرب
ترجه زننده خطا فاحش
ایندی هم غرب و هم
عرب ترجمه نموده
دیدمی که اول اوق که
آئند قد نصکره بولنیه
مع هذا اکثریا اخذ
وترجه ایستدیک
صحاحده هم غرب
یضاف ولا یضاف یسکن
و یحرک اذا کان
لابدیری من رماه واقع
اولدی (منه)

طاعیلوب کوزلرینه دک نازل اولمغه اشقای دخی بیاض اولسه واول اوق که رامیسی معلوم اولیه یقال اصابه سهم غرب و غرب اذا کان لایدری من رماه و بو معنایه رانک تحریک و تسکینی لغت در فیروز آبادی ذهب و ریح الماء و الطین معالین زیاده واللہ اعلم ﴿ ف ﴾ فرش ﴿ بسط ایتک فرش التوب فرشاً دیرلر توبی یایسه و متاع بیتدن مفروش اولان که قالیچه و کلیم کبی که دوشمه تعبیر اولنور واول زرع که اوج درت یا پراقلی اولوب زمین اوزرینه منبسط اولمغه باشلیه. و صفار ایل قال الله تعالی (ومن الانعام حوله وفرشاً) مطرزی دیدی که فرش مذکور دن مراد ذبیح ایچون فرش و القا اولنان ایل صغیره در و صفار بقر و غنمه دخی فرش دیرلر ۹ فیروز آبادی ذبحدن غیری به صالح اولیان بقر و غنمه اطلاق اولنور. و اینجه اغاچه و اینجه خطبه دخی دیرلر دیدی زحشری (ما بالارض الا فرش من الشجر وهو الصغار) دیدی و فضاء واسع که آنده لانیات کثیر اوله و ریحل بعیده اتساع یعنی دوه نک آیقلمی میاننده اولان وسعه قلیله که مدوح در واکر زیاده واسع اولمغه سکیرلری بری برینه طوقونور ایسه اکا قبل دیرلر که مذموم در فیروز آبادی کذب معناسی زیاده ایتدی واللہ اعلم ﴿ ق ﴾ قرن ﴿ اخصلة من الشعر براره مجتمع قیل قاموسده خصله لفظنی شعر مجتمع و شعر قلیل ایله تفسیر ایتدی ابوسفیان روم حقنده ذات القرون دیدی اصمعی دیدی که مراد قیلدن اولان قرون در زیر روم صاحبترین اوزا دیرلر ایتدی غیریلر دن ممتاز اولمق ایچون (وللرجل قرنان) دیرلر ضغیرتان معناسه. و بقر و غنم مثللو حیوانک بوینوزی روق معناسه. و حین یعنی وقت نوای تهذیبه هر ویدن نقل ایتدی که زمانه قرن اطلاق اولندیقی برامتی برامته مقارن ایتدیکی ایچوندر اگر چه قرن قرن لغظنک مصدری در لکن صکره زمانه اسم ایتدیلر. و امة محتملدر که امتدن مراد اول امة اوله که جمله هلاک اولوب آنلردن بر فرد قالمیه و محتملدر که امة بعد امة اوله و بکلیهما فسر ها فی القاموس و حدیث شریفده (خیرکم قرنی) عبارتنده واقع اولان قرنده اهل حدیث عظیم اختلاف ایتدیلر جربی دیدی که بنم عنده صحیح و مختار اولان بودر که قرن هرامه در که بالکلیه منقرض اولوب آنلردن اصلاً بر احد قالمیه. و عطفه یعنی اول بز که غده دیرلر یاات پاره سی یا کو کدر که خاتونلرک فرجنده اولور که ذکرک دخوله سد سدید اولور قاله فی المغرب جوهری دیدی که عفل و عطفه فانک تحریکی ایله خاتونلرک فرجنده و ناقه نک حیا سنده اولور برنسنه در که رجالد ادره یعنی دبه لک منزله سنده در واول خاتونده عفاء دیرلر صحاح و قاموسده قرن عطفه

۹. و هانی مذکور نك
جمله سته نظرا فرس
لفظك جی یوقدر
(منه)
نواوی تهذیب الاسماء
واللفانده دیدی كه
اهل لفة دیدی كه قرن
رانك سكونیله عطفه در
عين مهمله وفاتك
فتحه لری ابله برأت
باره سندن عبارتدر كه
خاتونلك قرچنك
آغزنده چیقار و قرن
رانك فتحی ابله قورت
قرنك مصدری
پس كتب قهیمه ده باب
الشكاح ده ولو وجد
احد الزوجین بالاخر
جنونا او جزاما
او برصا او قرنا
عبارتنده واقع اولان
قرن لفظنده فتح
جائزدر مصدر اولق
ملاحظه سیله و سكون
رخی جائزدر اسم و نفس
عطفه اولق ملاحظه سیله
لكن فتح اوج در سائر
عیوبه موافق اولسون
اینون زیر اسائر عیوب
مذكوره جمله می
مصدر در این بری
قزاردن روایت ایستی
كه قرن عییدر و قرن
سكون ابله نفس
عطفه در و فتح ابله عیيك
اسم در (منه)

اسی قدر امانہ

(طاغیلوب)

صغیره در دیومقید واقع اولفته قرن وعقله میانده عموم وخصوص مطلق اولمق
ملاحظه اولنور روایت اولندی که ایکی کسنه بر جاریه عفلاء خصوصنده شرح
حضورنده مخاصمه اندیلر شرح دیدی که جاریه بی زمین اوزرینه اوتورده لر ونظر
ایده لر که اول علت معهوده زمینه یتیمی اگر یتیمزسه عیب دکلدلر والا عیب در
وجبل صغیر که منفرداً واقع اولمش اوله یابر جیلدن منقطع اولمش بر قطعه. ودفعة
من المرق یعنی آتی بردفعه در لیجه سکرتمک جوهری حبله من عرق ۷ تعبیر ایدوب
دیدی که (حلبنا الفرس قرناً اوقرنین ای عرفناه). فیروز آبادی والطلق من الجری
دیدی که آتی بر دیزکین سکرتمک تعبیر اولنور اکیال الاعلامده طلق من جری الفرس
ودفعة من المرق دیدی وعرق ماده سنده العرق الصف من الخیل دیدی وجوهری کلامی
عرق تفسیرنده تفسیر مذکوره مناسب در. وجانب الرأس که ایکی جانبنه فی بیان وجه
تسمیه ذی القرنین قرنان دیرلر که انساندن حیواناتده بویوز اولان موضع ذوالقرنین
تسمیه سنده بیان اولنان وجوهک بری بودر که اسکندر قومی دین حقده دعوت ایتدکهده
باشنک ایکی جانبنه ضرب ایتدیلر اولاً بر کره دعوت ایتدی بر قرینه ضرب ایتدیلر
هلاک اولدی حضرت الله احیا ایتدی ینه دعوت ایتدی قرن آخرینده ضرب ایتدیلر
ینه هلاک اولدی حضرت الله ینه احیا ایتدی. وسن که یاش تعبیر اولنور (هذا علی
قرن ذلک) دیرلر فلان کسنه فلان کسندایله یاشتاشر یعنی اعداد ایام عمرده برابر در
معناسته. وسکسان ییل. وحاجب الشمس که شمسک وقت طلوعده اول ظهور ایدن
جزوی. ونساک باشلرنده اولان صاج فیروز آبادی قرن لفظنده شومعنالی ذکر
وزیاده ایتدی که ذکر اولنور (الجانب الاعلی من الرأس) ومطلقاً ذوابه که زلف تعبیر
اولنور باشک ایکی طرفندن آشاغی صارقار وخاصة ذوابه المرأة واعلی الجبل. وجکر که
نک باشنک ایکی طرفنده قیل کبی اولان نسه. ومحفه اورتوسی. وشمسک جانی.
یا اول شعاعی. وسید القوم. وکلا دن یعنی اوتدن خیرلر اولان وچیکشمش طرفی.
ویغموردن دفعه که صاغانق تعبیر اولنور. ولده یعنی توءم که ترکیده اکیزاشی دیرلر.
وقرق ییل. یا اون. یا بکرمی. یا اوتوز. یا الی. یا التمش. یا تمش. یا طقسان یا یوز
یا یوزیکرمی ییل واصح اولان یوز ییل اولقدر زیرا رسول اکرم صلی الله علیه وسلم
حضرتلری بر غلامده (عش قرناً) یعنی بر قرن مقداری حیواتک تمت اولسون دیودعا
ایتدی واول غلام یوز ییل معمر اولدی واغاج قابوغندن بوکولمش ایپ و بوکدن برپاره
که بوکولمش اوله. ورمک اسفل. وقلیمک یوزی و اوق پیکانی که بوا یکی معناده قرن
قافک ضمی ایله لغتدر. وچرخ وضع ایتمک ایچون قویونک آغزینده طاشدن یا بدقلری

۷ والجمع القرون
وانشد الاممى
بالاصائل کل يوم
على سائکها القرون
صاح (منه)

(بنا)

بنا واکر اغاجدن یانلمش ایسه اکا دعامه دیرلر. وسرمه چکه جک میل وعرفانک
اوزرینه حواله بر جیل وهموار وپاک اولان طاش. واهل نجدک میقاتی که طائفه
قریب برقریه در ۹ یاخود اول وادینک جله سنک اسمی در جوهری قرن رانک قحیله
دن دیوب (اویس القرنی) اکامنسوب در دیدیکی خطاً فاحشدر زیرا اویس مذکور
جد اعلاسنه منسوب در که اسمی قرن ایدی رانک تحریکی ایله. وجدیک قارشوسنده
ایکی کوکب وبرشی برشینه باغلامق وایکی نسنه بی بری برینه اگله جک وایکی بعیری
برایپ ایله بری برینه باغلامق که اول ایسه قرن دیرلر رانک قحیله کذلک اول
بعیرلرک هر برینه قرن دیرلر قرین دیدکلری کبی. وبرقاج قریه نک اسمی وقرن
الشیطان وقرنا الشیطان دن مراد شیطانک کندو امتی وشیطانک رأینه تابع اولانلر
یا شیطانک قوه وتسلطی و ذوالقرنین اسکندر روی نک لقبی در زیرا اسکندر
مزبور ارضک ایکی قرینه یعنی ایکی قطرینه بالغ اولدی یاخود ایکی صغیره سی وار
ایدی. ومنذربن ماء السماء دخی ذوالقرنین دیرلر باشنک ایکی قرینده صغیره لری
اولدینی ایچون ورسول اکرم علی بن ابی طالب کرم الله وجهه حضرتلرینه (انک
فی الجنة بیتاً اوکترأ وانک لذو قرنیها) دیوبوردیلر یعنی جنتک ایکی طرفی صاحبی
سن وجنتک ملکی اعظمی سن که ملک جنتک جله سنه مالک اولور سین ذوالقرنین
جیم ارضه مالک اولدینی کبی یاخود قرنیها ضمیری امته راجع در اگرچه ذکر
سبقت ایتدی یعنی سن امتک ذوالقرنینی سن یاخود امتک ایکی جلی صاحبی سین که مراد
حسن حسین رضی الله عنهما در یاخود ایکی شجیه یعنی ایکی یاریق صاحبی سین باشکک
قرینده که برینی عمرو بن وده وبرینی ابن ملجم یارمش ایدی وجهه اخیر اصح وجوه
مذکور در که رسول اکرمک معجزاتندن در انتهى ترجمة اکثر ما ذکره الفیروز آبادی
ابن فارس فقه اللغة نام تألیفنده دیدی که لفظ قرن الی یومنا هذا معناسی معلوم
ومتعین اولمیان الفاظک بری در والله اعلم واحکم ﴿قصبه﴾ قصب لفظنک مفردی در که
ترکیده قامیش تعبیر اولنور مطرزی دیدی که هر نبات که آنک ساقی بوغوم بوغوم
وهر بوغک مابینی لوله لوله اوله اکا قصب دیرلر سیویهدن روایت ایتدی که لفظ
قصباء قصب معناسته مفرد وجهه اطلاق اولنور بعضیلر قصباء اول چوق قامیش در که
منبتنده اولوب قطع اولونماش اوله وقصب نابت اولان موضعه مقصبه دیرلر که
ترکیده قامیشلق وفارسیده نیستان تعبیر اولنور ﴿قصبک انواعی وارد در قصب فارسی که
اندن قلم اتخاذ اولنور وقصب الشکر که رنی سیاه وبیاض وصارودر لکن بیاض
وصارو رنگلو اولان دن شکر چقارلر سیاهدن چقارملر. وقصب الزریره که

۹ طاقی مثلثات ده
جوهری به اقتدا
ایدوب والقرن بالغ
میقات اهل نجد دیدی
(منه)
وقد ذکرناه وجهاله
عن قریب فراحه
(منه)

بوغوملری بری برینه قریب ولوله لرینک ایچی اورومچک آغی کی نسته ایله طولودر
ومضغ اولنسه دلی بورار. مدین قاموس الاطباء دیدی که قصب الزریره نبات هندیدن
در طیب وزرره لره ادخال اولندی ایچون قصب الزرور تسید اولندی ابن سینا قانونده
دیدی که قصب الزریره نک ایوسی اولدر که بوغوملری بری برینه قریب اولوب
اوافق اوافق قیریله ولوله لری نیج عنکوب کی نسته لر ایله مخلو اوله وسمحق اولندقد
عطر اولور اصارویه یا بیاضه مائل زحشری اساس البلاغه دیدی که مقصبه کثیر
القصباء اولان موضع در که قصباء قصب نابت معنانه در ۹ و تقول قصب الخط انقذ من
قصب الخط ۷ و قصبیدن یابدقلری منمار که دودوک تعمیر اولنور قصبه دیرلر صادق
تشدیدله چی قصاب درو قصاب اول منماره نفخ ایدن فی زندر آنک دخی چی قصاب
کلور تقول (رأیت القصاب ینفخون فی القصاب) ای الزمارین ینفخون فی المزمار انشی
وعیونن مجاری ماء ینابیع العین معنانه که صوصیزوب آقه حق موضع تعمیر اولنور
وهر عظم مستدیر که اجوف اوله بار مقلده هر ایکی بوغوم ارانده اولان مدور
واجوف کوکلر کی واکثر کتب لغته عظام الاصابع ایله تفسیر اولندی اساسه امرأة
تامة القصب دیدکد نصره دیدی که قصب الیه وایاقده اولان کوکلر در که هر بار مقده
اوج قصبه وباش پار مقده ایکی قصبه واردر وقصبه الانف که بورون کوکی در
وقصبه القرية وسطها جوهری دیدی که قریه نک قصبه سی وسطی وسوادک قصبه سی
مدینه سیدرو فی الأساس لاتسکن الا قصب الامصار وکنت فی قصبه البلد والقصر والحصن
ای فی جوفه فی القاموس القصبه القصر اجوفه. والمدینه. او معظم المدن والقرية
وریه یعنی آق چکرده اولان عروق که نفسک بخارج و مجاری سی وکوموشدن وغیریدن
مدور وطویل و محجوف یابدقلری که سپی و بوری کی. واینجه کتاندن یابدقلری
ثوب که قصب مصری دیرلر و مفردی قصبی در. وجواهر دن قامیش کی یابدقلری
نسه. وقصب صنعاء دیرلر قصبه عقیق معنانه حدیث شریفده واقع اولدی که جبرائیل
علیه السلام رسول اکرم علیه الصلاة والسلام حضر تلرینه دیدی که (بشر خدیجة بیت
فی الجنة من قصب) هروی دیدی که اهل علم واهل لغت دیدیلر که حدیث مذکورده
واقع اولان قصبیدن مراد محجوف لؤلؤدر. ابن الاعرابی دن سؤال ایتدیلر دیدی که لؤلؤ
رطب وزرجد رطب در که یاقوت ایله مرصع اولمش اوله. فیروز آبادی قصبه معنانه
جدید الحفر اولان قوی وبری برینه صارلمش قیلدن برپاره معالرن زیاده ایتدی
اساسه دیدی که بئر مستقیمه القصبه دیرلر کناری هموار واسه والله اعلم ﴿ک﴾ کفل
نصیب قال الله تعالی (یؤتکم کفلین من رحمته) که بعضیلر کفلدن نصیب و بعضیلر

(ضعف)

۹ و کتب قهیه ده. ولو
اعتزى اجهة وفيها
قصباء عباره كذلك
ولو اتخذ الارض
مقصبه فالخراج على
القاصب عباره معنای
مذکوره مناسبدر
وقاصبیدن مراد اتخاذ
ایدن کسنه در لابن
وقامر قیلندن نسبة
صیغه سی اولور (منه)
۷ اولدن مراد قلم قامیشی
تائیدن مراد رع
خطی در که خط عامه ده
بر موضعدر که اکا
خط هجر دیلر روح
خطیه اکا منسوبدر
وقصب مزبور هنددن
اول موضع کلوب
أنه بیع اولندی فی
ایچون اکا نسبت
اولندی (منه)

ضعف مراددر دیدیلر فی الأساس وله کفل من الجزاء ای ضعف و آت اوستنده
اوتوره میان کسنه و اوتوران کسنه حلس دیرلر یقال انه من الا کفال لامن الاحلاس
واول کساء که بعیرک سنمانک اطرافنه چویرلر. زحشری شو وجهله تصور ایتدی که
برکسانک ایکی طرفینی دوکوملیوب آندنصره اول کسانک او کی بیعیرک کاهلی یعنی
ایکی یاغریفی میانی اوزرینه و طرف آخرین صاغریسی اوزرینه وضع ایدوب عقد
ایتدیکی دوکوم ایله سنمانک رکوب ایدر که اول کسایه کفل دیرلر (وا کفل البعیر)
دیرلر اوزرینه کفل وضع ایتدی معنانه ودخی (جاء متکفلاً جارا) دیرلر برثوبی
یا کسای مدور و حارک ظهرینه وضع ایله واکر بعیرک سنمانی اوزرینه وضع ایدر سه
جاء متکفلاً بعیراً دیرلر وانسانک ردنی یعنی برکسنه بردابهیه رکوب ایتدکه دابه
آردینه بندردیکی کسنه واول بزپاره سی که اوکوزک بوینه بویندورق آتته وضع
ایدلر واول بوک وکیل که دوکوله کد نصره یرندن تازه چپقه که اول دوکیلته ناسل
وصکره تازه یرندن بته کفل دیرلر طائی مثلاً تده دیدی که برذاتک قولینک اوزرینه
کفل دیرلر زحشری دیدی که (لا تشر بوا من ثلثة الاناء فانه کفل الشيطان) حدیث
شریفده واقع اولان کفلدن مراد مرکب در کساء مذکوره تشبیه طریقیله اولمق
ملاحظه اولنور فیروز آبادی دیدی که اول کسنه که وقت حربده فرار ایتک قصدی ایله
عسکرک آردینه قاله اکادخی کفل دیرلر. ومثل معنانه دخی کلور واول کسنه که
مهمات ولوازی خصوصنده نفسی خلقک اوزرینه القا ایدوب آنلره بار اوله اکادخی
کفل اطلاق اولنور والله اعلم ﴿کوکب﴾ نجم که ییلدیز تعبیر اولنور فی المثل (ذهبوا
تحت کل کوکب) متفرق اولان قوم حقتده ضرب اولنور. جوهری دیدی که کوکب
وکوکبه دیرلر بیاض و بیاضه دیدکلری کی و ماء کثیر وقاموسده مطلق ماء ایله تفسیر
ایتدی میدانی کثرة ایله تفسید ایتدی که کوکب الشیء معظمه معنانه مبنی اولمق ملاحظه
اولنور لکن ماء کثیر لفظ کوکبک معناسی اولمز بلکه کوکب الماء عبارتک معناسی اولور
قتأمل ومحبس وناسدن جاعت. وسممار. وکتید یعنی مجتمع اولمش چوق عسکر. وکوزه
دوشن آق. قاموس الاطباء دیدی که کوکب کوزک سیاهنک اوزرینه عارض اولان
بیاضدر خواه کور مکهمانغ اولسون خواه اولسون. واول چاقیل طاشی که رنگی ارضنک
رنگنه مخالف اوله. فیروز آبادی کوکب لفظنده شو معنالی زیاده ایتدی که ذکر
اولنور اول نبات که اوزانغه باشلايه. وسید القوم. وفارس القوم. وشدة الحروسیف.
وسلاحی اولان رجل. وغلام مراقق. قاموس الاطباء غلام مراقق سمین حسن
الوجه دیدی ومانتار دیدکلری اوت که (کوکب الارض) دیرلر و (کوکب الروضة)

وفي القاموس الكوكبة
الجماعة (منه)

دیوب شکوفه سنی و (کوکب الحیدر) دیوب لمعان و برقی و (کوکب البثر) دیوب صوینک
منبعی مراد ایدر لر و کجده وقتی حشیش اوزرینه واقع اولان قطره لر و کوکیه برقریه
درکه آنده عامل اولان کسنه اها لیسنه ظلم کلی اتمکله اکا اهای بددعا ایتدیلر اول
ساعت عامل مذکور هلاک اولدی و فی المثل (دعی دعوة کوکیه) مدین بن عبدالرحمن
دیددی که کوکب الارض جبر الطلق و هر سنه که کجده وقتی مضی اوله اکا کوکب دیر لر
و قاموسه دیددی که (یوم ذو کواکب) دیر لر ذو شدايد معناسنه والله اعلم (کلب)
حیوان معروف و لفظ کلب هر سبع عقوره اطلاق او انور لکن نایع معروفه استعمالی
شایدی جمی ا کلب و کلاب در و کلب دخی کلور عبدک جی عیند کلدیکی کبی جمع
عزیز و غریب در و اکاب کلبک جی اولان ا کلب لفظنک جمیدر ابن سیده دیددی که
کلاب لفظنک جمعده کلابات دیر لر * فائده * کلاب لفظی رسول اکرمک اجدادندن
برکسندک اسمی در که کلاب بن مره دیر لر ایدی وجه تسمیه ده اختلاف اولندی بعضیلر
دیدیلر که کاب لفظنک مصدری اولان کلابدن منقولدر یقال (کالت العدو مکالبه
و کلاباً) یعنی دوشمن ایله محاصمه ایتدیم محاصمه اتمکله ایله پس رجل مذکور
قوی المحاصمه اولغه مصدر ایله تسمیه اولندی و بعضیلر دیدیلر که لفظ کلاب مذکور
کلبک جمیدر پس کثرة قوتدن کنایه اولور یعنی قوته بر قاج کلب قوتی جمع ایتدی ۹
تاریخ خیس صاحبی وجه اخیری اختیار ایتدی ابو الدقیس اعرابدن سؤال ایتدیلر که
سز نیچون اوغللریکزه کلب و ذئب مثللو شر اسماء ایله تسمیه و غلاملریکزه مرزوق
و یسار مثللو احسن اسماء ایله تسمیه ایدر سکر دیو جواب و یردی که بز اوغللریکزه اعدا
ایچون تسمیه و غلاملریکزه کند و نفسلریکزه ایچون تسمیه ایدر ز یعنی اوغللریکزه دشمن
ایله مجادله و محاصمه ایله تقال و غلاملریکزه کند و نفسلریکزه ایچون تقال ایدر ز کلبک طبعنده
احتلام و کلبه ده حیض وارد و کلبه یعنی دیشی کوکب اولادینی قرننده التمش کوندن
زیاده کوتور من بلکه التمش و التمش کوندن ناقصده وضع ایدر و ولد لری اعی وضع
ایدوب اون ایکی کوندن صکره کوزلری آچیلور لهذا اول کسنه که بغایت عجول
اولغه حاجتی کرکی کبی تمام اولغه صبر ایتسه (عجلت الکلبه ان تلد اذا عینین) دیو اکا
ضرب مثل ایدر لر جمعده دیددی که یعنی کلبه سریعاً وضع ولد اتمکله اولادی اعی
تولد ایدر اکرو وضع جلد عجله ایتد ایدی و لدلری کوزلری آچیق طوغار لر ایدی
و کلبک دماغی سائر حیوانک دماغندن زیاده بارد اولغه بغایت خفیف النوم اولوب
او یودغی وقته کوزلریک قایاقلری بری برینه ضم اتمز و کلب لیلده او یومز و نهاده
او یور ابو احمد النسفی کجده لده له و ولوب ایله او یوم یوب کوندوز لده او یومغه مبتلا
برکسندک هجونده دیددی که (نظم) بنام اذا استیقظ الناس للعلی * فان جن لیل

۹۶ لغز لفظیه تسمیه دخی
بوقیادندر کو یار قاج
فیلان قوتی جمع
ایتدی (منه)

فهو یقظان حارس * کذلک کلب الناس ینعس یومده و یسهر طول الیل و الیل دامن *
میدانی دیددی که بر سنه دخی اولوب انجیق جز و قلی ظاهر اولسا اکا (کعبین الکلب الناس)
ضرب مثل ایدر لر شاعر بر مفازه و صفده دیددی که بیت یکنون بها دلیل النوم نجم *
کعبین الکلب فی هی قباع * مخفی اولمده که لفظ هی هاب لفظنک جمیدر هیویه یعنی غبار
واقع اولیجی معناسنه و قباع لفظی قباع لفظنک جمیدر باشی ایچرو چکوب صاقلا یجی
معناسنه قمع القنفذ دیر لر کیر پی باشی ایچرو چکمه حاصل معنای بیت بودر که اول مفازه ده
قومک قول اغوزی بر کوکب در که بغایت مخفی اولمده عین کلبه مشابیه در اول کوکب توز
ایچنده دوشمش و باشریخی اخفا اتمش کو کبلر میاننده اولدینی حالده محمد بن خلف المرزبان
(فصل الخطاب) نام تألیفنده دیددی که حرث بن صمصمه کبر قاج ندیم خاصی و ارایدی
که مفارقت ایتز ایدی بر کون بعض نزهتگاهده تفرج ایچون مزبور لر ایله معا شهر دن
طشره چیتدیلر ندمادن بری بر بهانه ایله شهر ده قالوب حرث مذکورک حرمنه دخول
و زوجده سی ایله ملاطفه واکل و شرب خصوصی تمام اولدقد نصکره معانقه و مضاجعه
امریند شروع ایتدیلر بو وقته قاپوده بر کلب و ارایدی صحرایوب مزبور لرک اکیسنی
دخی هلاک ایتدی چون حرث خانه سنه عودت ایتدی مزبور لرک لاشه لریخی مشاهده
ایتدکده واقع حاله واقف اولوب بو شعر ی انشاء و انشاء ایتدی که (نظم)
وما زال یرعی ذمتی و یحوظنی * و یحفظ عرسی و الخلیل یخون * فیا عجب الخل یهتیک
حرمتی * و یا عجب الکلب کیف یصون * ابن عباس حضر تلری بیوردیار که (کلب
امین خیر من صاحب خون) و کلبک عجایب طبعندن در که اهل و جاهه و جلیل القدر
اولان کسنه لره تعرض و نباح اتمز بلکه یوللری اوزرنده بولنسه یوللرنندن صاویشور
و اکثر یاناسدن ریش الهیة و ضعیف الحال و سائل مثللو کسنه لره تعرض ایدر * عبدالرحمن
جامی قدس سره السامی بهار ستانده دیددی که کلبدن سؤال ایتدیلر که سبب نه در که سز سائل
مقوله سی کسنه لره غضب ایله تعرض و نباح ایدوب کاه داماتی بریده و کاه انباتی دریده
ایدر سز و سائر خلقه چندان تعرض اتمز سز کلب جواننده دیمشکه سائلک طبعی ایله بزم
طبیعت میاننده منافرة کلبه و مبیانه عظیمه وارد بزم طبعی و فالوزرینه مجبول و قناعت
اوزر عجمولدر احسان دینده سی اولدیمز ولی نعمتک آستانه سنده برزه نان و کسیره استخوان
ایله قانع اولوب بر ساعت اول عتبه دی ترک اتمز و سائر قویه کتمز بلکه غرقه جودی
اولدیمز وجود محترم بهر یوم چوب آزار ایله وجود منی شکسته ورد و زجر ایله
دروغزی خسته ایدر سه دخی بو معامله بی محامله و بو حالی قصد تأدیه حل و حواله
ایله مقابله ایدر ز مزبور لرک طبعتلری حرصه مملو و درونلری طمعدن طلو و بهر
روز در بدر در یوزه و جمع و تحصیل روزه دن غیری کارلری و انباتلری نان ایله لبریز

اوله دخی هل من مزید نغمه شدن ماعدا کار و بار لری یوقدر واعجب من کل عجیب
در که زمره من بوره قرع باب سوال ایله اکتفا تیموب حاشا الهی نامیله مسمی بر ایکی ایات
بی وزن و قافیه بی هنجار و کلمات بی طائل کوش کدازی (انکر من صوت الحیر) اولان
آواز لریله ترنم و رفع عقیده آواز ایله تکدیر صماخ مستعین ایدر لر بزر دخی قابل
الشرب بالشر فحواسی اوزره پرده بیرون نبالر ایله آنلرک فریاد و صیاح لریندن یزولک
ایده رز شتان ماطعنا و طبعهم مخالفه طابع ضروری عداوته بادی و خصلت سیئد لری
البته تعرض و نباحه مؤدی اولمشدره بیهقی شعب نام تألیفنده دیدی که منصور تمیمی
ضریر شوایکی یقی بنمرد دیوانشاد و اکثر اوقانده قراءت اعتیاد ایتمشیدی بیت الکلب
احسن عشرة و هو النهایة فی الخساسة من ینازع فی الریاسة قبل اوقات الریاسة و کلبه
متعلق اولان بعض امثال بو مقامده تکثیر فائده ایچون ذکر اولمقی مناسب ملاحظه اولندی
ابو العباس احمد المیدانی مجمع الامثال دیدی که (کالکلب عاره ظفره) مثلی من حیث
المضرب (عیر عاره و تله) مثلی کیدر و مثلی ثانی بیاننده دیدی که عاره اهلکده معانسه در عاره
یعوره و بعیره دیر لر ذهب به معانسه (مادری ای الجر ادعاره) مثلنده ای الناس ذهب به
معانسه اولدی فی کبی هس مثل اولک معناسی بودر که فلان کسند بر عیردر که آنی و تندی
هلاک ایتدی موردی بودر که بر کسند جاری بحافظه ملاحظه سیله بر قازیفه بغلامش
ایدی قورت چاره هجوم ایتدی چار قازقده باغلو و اقله فراره بحالی اولمادی قورت
آنی اکل ایتدی و مثل ثانیک معناسی بودر که کلبی کندی طر ناغی اهلاک ایتدی یعنی
طر ناغنه مغرور اولمغله کندی قوی قورت ایله مخاصمه ایتدی و قورت آنی اهلاک
ایتدی کویانغی امید اولان و تدو ظفردن هر برینه ضرر اصابت ایتدی مثلی مذکورین
کندویه معین ملاحظه ایتدی کسند دن متضرر اولان کسندده ضرب مثل اولنور لر و (عیر
رکضتداند) مثلی دخی بعینه بو محله ضرب اولنور یعنی بر عیردر که آنی ای قوشد بر و ب
اکازجت و پردی با خصوص امندن مرحت امید ایدر ایدی تعالی دره فاخره نام تألیفنده
دیدی که اول کسند که آخر کسندیه ملازم اولوب اندن مفارقت ایتیه آنک ایچون (کلب
احباب کلب) دیو مثل ضرب اولنور حکایت اولندی که ابودلامد بر اعرابیدن یوز
تمش بش درهم استقراض ایدوب بدیند تمسک و برمش ایدی و عده لری تمامده اعرابی
من بوز کلوب ابودلامدی تضییق ایتدکه ابوسعید بن سلم حضوریند بر تذکره تحریر
ایدوب استمداد ایتدی صورت تذکره بودر که ذکر اولنور (نظم) اذا جئت الامیر
قتل سلام عليك و رحمة الله الرحیم و اما بعد ذاک فی غریم من الاعراب جدد
من غریم غریم لازم لفناء داری لزوم الکلب اصحاب الرقیم له مائة علی ونصف
هدی و نتمب النصف فی صک قدیم دراهم ما انتفعت بها و لکن وصلت بها

(شیوخ)

شیوخ بنی نیم و دخی خلفاء عباسیدن مقتضی سکنجی خلیفد ایدی دعبل آنی هجو
ایدوب مثل مذکور ایدر ایتدی و دیدی که (نظم) ملوک بنی العباس فی الکتب سبعة و لم
تأثانی نامن لهم کتب کذاک اهل الکهف فی الکهف سبعة کرام اذا عدوا و نامنهم کلب
نواهی (خسنة المخبیرین) نام تألیفنده مثل مذکور متعلق بر لطیفه ایراد ایتدی بعینه کندو
عبارتیه حرفا بحرف نقل اولنور که بودر اول وقت دا کیم فقیر خسته تبع قیلیم
بر داستانده حضرت شیخ نظامی و میر خسرو دهلوی و اول حضرت مداح لیغ لاری دا ۹
اوزومنی اخلاص و نیاز مند لیغ یوزی دین آلا رغه تابع و پیرو تو تو ب سخن گذار لیغ واقع
بولوب تور که بیت کلب فنا یجرا آلا بولسا کم من هم اولای رابعهم کلبهم اول
اول او جورده مولانا ساغر داغی ۷ بو مشوی غدی بر نیجه بیت تتبع قیلیب ایردی و بو فقیرینی
مخاطب قیلیب بیر مقصود اداسی دا بو نوع بر بیت آیتب ایردی کیم بودر بیت میر که گفت
رابعهم کلبهم یافتد فیض سخن از قلیبهم فقیر غا اوقو ناندان بو بیت قد مطایبه یوزی
دین آیتیم که از قلیبهم ترکیبی دا از عربی دا من معنیسی بیلا در من حروف جاره در دین
دور مدخولین مجرور قیلور و بو ترکیب دا اوز علین قلیسا قافیه غلط بولور مولانا
ساغری مونداق جواب بیردی کیم باق یوقتور نوادر الافاق نام کتابده بر لطیفه
ایراد ایتدی اگر چه مانحن فیه دن دکدر لکن لطیفه مذکوره به قریب اولمغله
بو مقامده ذکر می مناسب ملاحظه اولندی بودر که ذکر اولنور حکایت اولندی که
دعبل نام شاعرک بر دوستی و ار ایدی که کندو ز غنچه شاعر عذیم المثل ایدی که همیشه
انشا ایتدی بر بیت ده بر ایکی غلط ایدر ایدی بر کون شویدی انشاء ایدوب دعبله عرض
ایتدی که بیت بودر بیت ان ذال حب شدید لیس نجویه القرار و نجان کان لا یعشق
من ذل المخازی دعبل دیدی که ای صدیق سخن گذار تعبیر مذکور میان شعرا ده نامقبول
وبی هنجار در زیر بیت اولک آخری راء مهمله و ثانیک آخری زای مجمه در صدیق
من بوردیدی که زای مجمه به نقطه وضع ایتد که مهمله اولوب بیت اولک آخرینه
موافق اولسون دعبل دیدی که بو مخدورک دفعته بر خورد از اول چاره بولدق مستفید
اولدق بیت اولک آخری مرفوع و ثانیک آخری مجرور در بو مخدورک چاره سی
نه در صدیق دیدی نه عجب احق سین بن دیرم که نقطه وضع ایتد سن انجام ایدیم
دیر سن والله اعلم و دخی احسان مقابله سنده اساءت ایدن کسند حقه (کلب طسم)
دیو ضرب مثل ایدر لر و طسم عadden بر قبیله در که جمله هلاک و منقرض اولدی لر که
قبیله من بوره نک بر کلبی و ار ایدی که رعایتنده دقیقه فوت ایتد لر ایدی دشمنان لری کلب
مذکورک نباح و آوازی ایله قبیله من بوره به استدلال و قتل عام ایله استیصال ایتد لر
کذاک عربدن بر قبیله نک بر اقش نام بر کلبی و ار ایدی قبیله من بوره دشمنان دن فرار

۹ مراد عبدالرحمن
جای قدس سره السای
در (منه)
۷ ماصر لرندن بر شاعر
مشهور در که مثلا
جای حضرت لری ایله
مطایبه و ملاحظه لری
مشهور در (منه)

ایدوب بر ایش مذکور آنرا ایله بیله ایدی آنک صد او نباحی ایله استدلال ایتدیلر و قبیلہ
بی بولوب جله اهلک ایتدیلر لهذا (علی اهلها بر ایش تجنی) دیو کفران نعمة ایدن کسند
ایچون ضرب مثل ایدر لر و بعض علماء ادب شو و جهله روایت ایتدی که طسم دن بر کسند
بر کلبی صیده صالح اولور ملاحظه سیله اطعام واسقاء ابن ایدر دی بر کون کلب مذکور ک
طعامنی تأخیر ایتیش ایدی کلبک یانسه وارد قده صیحر ایوب اول کسندی هلاک ایتدی
لهذا احسان مقابله سنده اسات ایدن کسند حقتده (سمن کلبک یا کلبک) دیو مثل
ضرب ایتدیلر و دخی (جوع کلبک یتبعک) مثلی دخی بومغامده ضرب اولور قال
مالک بن انس بیت هم سموا کلبا لیا کل بعضهم و لو ظفروا بالخرم لم یسموا الکلبا
و دخی بر کسند حقتده جوعدن بغایت مضطرب اولسا اول کسند حقتده (اجوع من کلبه
حومل) دیو ضرب مثل ایدر لر و حومل عربدن بر خاتونک استمدیر که کندوی حر است
ایچون کجه دوقی بر دیشی کلب حفظ ایدوب انی آج طو تر ایدی و کوندز اولد قده قاپودن طشره
طر داید ایدی کلب مزبور زیاده جوعدن بر کجه قری وقت طلوعنده مدور کوروب
رغیف اولق ملاحظه سیله بر ایکی کره آنلدی (قد بیع الکلب الفهر فیلقم الحجر)
فحواسی اوزره بر ایکی دفعه نباح ایتدی کوردی که دست رس ممکن دکل شدة جوعدن
کندی قویروغنی بالتقام اکل ایتدی قال الشاعر بیت کرضیت جوعا وسوء رعایة
الکلبتها فی سائب الدهر حومل و دخی سفیه و فرومایه اولان کسندیه کلب
الناس دیر لر قال بعض السلف (الفیه ادم کلاب الناس) وقال الشاعر بیت لکلب
الناس ان فکرت فیده اشد عليك من کلب الکلاب و دخی اول کسند که بر قاج رفیقک
یانلرینه قوشیلوب آنلرک فضلہ طعامی ایله تعیش ایده که ترکیده کاکادی تعبیر اولور آنک
حقتده (کلب الرقده) دیو ضرب مثل ایدر لر ریاضی حکایت ایتدی که بر کسند سفر مراد
ایدوب ذوالرمة نک برادر ی اولان هشام ایله مشاوره ایتدکه هشام دیدی که معلومک
اولسونکه اکثر یاسفرده اولان رفقا نک عندند بر کلب اولور که آنلرک فضلہ طعامنه تنزل
و فضولق ایدوب امور لرینه قاریشور امدی اگر سن کلب رفقه اولماغه قادر اولور سک سفر
ایله که مبارکدر و دخی اول فرومایه که کندو کبی بر فرومایه ایتساب ایتکله فرومایه لکی
مخاض اوله آنک حقتده (کلب الحارس) یعنی پاسبان کلبی دیو مثل ضرب ایدر لر
حکایت اولندی کدر بیعه نام بر کسند امیر ایکن معزول اولوب ایام عز لنده ینده امیر اولق
ملاحظه سیله بعض فرومایه وزیر اید انتساب ایتیش ایدی شاعر آنی هجو ایدوب دیدی که
بیت من لم ینق عبر الزمان و صر قده فلیس معتبرا بهذا البائس هذا ربیعة فاعرفوه
باسم کان الامیر فصار کلب الحارس و دخی بر کسند حلقه کرآمد داخل اولمغه
استعدادی اولماغه مجلس لرندن بعید بر موعنه جلوس ایتسه فلان (فی مزجر الکلب)

و دخی اول کسند که
بر امر شیده مصادف
اوله نک حقتده القی
امت الکلبه دیر لر
روایت اولندی که
ملک رها تحت
تصرفنده اولان اهل
بلادک جله آتش لرینی
سوزند و روب امر
ایتدی که هر کس آتشی
هلاک اولمش دیشی
کلبک دیرندن اخذ
ایدلر یس جز مکاده
اولماغه اکثر اهل
بلده پریشان اولدیلر
(منه)

(دیر لر)

دیر لر فلان کسند لیم در معاسنی مراد ایدر لر (فلان فی صلب النعال) دینک لری
کبی یعنی فلان کسند کلب زجر و طرد اولد قده طوره جفی موضعده طورور
کذلک فلان کسند پاپوشلقده طورور مبهج نام کتابده دیدی که (الکرم فی مرکز
القلب و اللیم فی مزجر الکلب) و دخی ریح الکلب دیوب رایحه خبیثده ضرب مثل
ایدر لر قال الشاعر فی هجو امرأة بیت ریحها ریح کلاب هارشت فی یوم طل
و لهاریق کریمه مثل خنائة بخل یعنی معهوده نک قوقوسی یغور لی کونده بری
بر یله طلاشیش کلاب رایحه سیدر و آغزینک صوی اول مرتبه کریده در که سرکه ایله
بشمش بالی پیخیدی کبی ۹ وقال آخر یهجور جلا بیت یزداد لؤما علی المدیح کا
یزدادنن الکلاب فی المطر ۷ و فی مثل آخر (فلان الب من الکلب) زیرا کلبک طبیعتی
انسان ایله الفت اوزره در والفت خصوصنده کیدین زیاده در زیرا کلب انسانه مألوف
اولور و کدی مکانه مألوف اولور قال الشاعر فی هجو رجل بیت هو الکلب الا ان
فیه ملالة و سوء مراعاة و ما ذاک فی الکلب و فی مثل آخر (ابول من الکلب) مخفی
اولمده که رواة امثال مثل مذکورک تفسیرنده اختلاف ایتدیلر بعضیلر بولدن مراد
نفس بول معروفدر دیدیلر و بعضیلری بولدن ولد مراددر دیدیلر یعنی فلان کسند نک
اولادی کلبک یاوریلرندن چوقدر عرب بول دیر لر ولد مراد ایدر لر روایت
اولندی که عبدالملاک بن مروان واقعه سنده کندوی شویله کوردی که رسول اکرمک
مسجد شریفنک محرابنه درت کره تبول ایدر بو واقعه هائله یی تعبیر ایچون ابن سیرینه
مراجعت ایتدی ابن سیرین برور قیاریده یازوب ارسال ایتدی که اگر بو واقعه صادقه
ایسه سنک اولاد کن درت کسند محرابنه قائم اولوب هر بری سندن نضکره سنک
مقامکده خلیفه اولور فی الحقیقه عبدالملاک صلیدن درت کسند خلیفه اولدیلر و لید
وسلیمان و یزید و هشام قاضی عیاض شفا نام تألیفنده دیدی که مغرب زمینده ابراهیم
فزاری اکثر علومده ماهر شاعر ایدی لکن زندقده ایله مشهور و حاشا حضرت الهی
ورسل کرامی استهزا ایتدی کرکی کبی معلوم و مضبوط اولمش ایدی فقهاء قیروان
قتل ایچون افتا ایتدیلر پس قتل ایتدیلر بعده باشی اشاغی بر ایکی کون صلب بعده
ایندیروب احراق بالنار ایتدیلر چونکه داره صلب ایتدیلر قبله طرفندن یوزی جانبی
محمول اولوب بر کلب کلوب قانی یالامغه باشلدی یحیی بن عمر رضی الله عنه دیدی که صدق
رسول الله صلی الله علیه وسلم (ان الکلب لا یبلغ فی دم مسلم) انتهى و لنظم الکلام فی الکلب
بهذه القصيدة الجلیة و لنشرع فی المقصود و مسمار قائم السیف یعنی قلیچک قبضه سنده
قائد قاری دمور چوی و دکر منک قطینک باشنده اولان دمور و دیواره طایق ایچون

۹ و سنورده فی خلال
الترجة و ذکرنه هنا
ایضا للنامیة التي
تقتضی ارادها (منه)
۷ یعنی بر مرتب ایشم در که
شاعرانی مدح ایچون
قصیده لر انشا ایتسه
لشیرکی متزاید اولور
(منه)

وضع اولان اغاج و برنوع تیکنلو اغاج که ام کلب دخی دیر لر و اول اگری دمور یا اغاج که سقاطو لومنی کا آصار جوهری اول اگری دمور که سمره قاقوب مسافر اولان کسند اکابعض مهماتی آصار تغییر ایتدی که اکثر مسافر اول اگری نسنهیه مطهره و سفره سنی آصار و برقیله نك اسمی اکثر کتبه کلب قضاء عدن برقیله در دیو واقع اولدی فیروز آبادی کلب لفظنده شو معنای زیاد ایتدی که ذکر اولنور. اسد که کثیر الاسماء والکنی اولان حیواناتند که حتی علماء لغات آنک التي یوز او توز عدد اسمی ذکر ایتدیلر و بر قاقب نوعی وارد در اسطودیدی که بن برنوع اسد کوردم که یوزی انسان یوزینه مشابه و سر پا جسدی بغایه قرمز و قوی رینی عقرب قوی رینی کبی آردینه اگری محتمل در که ورد اسمیله تسمیه اولان اسد نوع مذکور اولنده و برنوعی دخی وارد در که صغیر بونوزی کبی مقداری بر قاریش بونوزی وارد در کمال دمیری دیدی که طبایع حیواناتند تکلم ایدن کسند لر دیر لر که اسد مؤثی بطن واحد فقط بر ولد وضع ایدر که حس و حرکتی یوق برات پاره سی کبی اوچ کون آنی حفظ و حراست ایدر بعده والدی کلوب اولات پاره سنده بر قاقب کره او فورر حضرت حضرت الالهک امریله حرکت کلبور و تنفس ایتکه باشلار و هر عضوی ظاهر اولور بعده والده سی کلوب امریرو کوزلری طوغدینی کوندن اون کون مرورند نصره آچیلور و آتی آتی مرورندن صکره والدی کا اخذ صید و کسب معاش تعلیم شروع ایدر لر و بغایه علو همت ایله موصوفدر لهذا کلبک ایچدیکی صودن فضله سنی اصلا ایچمز قال الشاعر (نظم) واترک حبا من غیر بعض * ولكن كثرة الشراء فيه * اذا وقع الذباب علی طعام * رفعت یدى ونفسی تشهید * وتجنب الاسود وودماء * اذا کان الکلاب یلعن فيه * وأغزینک رقی بغایه قلیل اولغله بخره مبتلادر وحق سبحانه و تعالی آند فرط شجاعت و فرط جبن جمع ایتددر لهذا خروس صدا سندن وطشت آوازندن و کدین بغایه خوف ایدر و آتش کور سد حیران اولور و هر نه قدر آب و غضبناک اولد حائض اولان خاتونه تعرض اتمز واسده متعلق بعض امثال خلال ترجمه ده مذکور اولغله بومقامده تعرض اولندی. ووادیده صونک زیاده اولمه سنک اولی و برنوع بالی و کلب اصغر و کلبا کبر دید کلبی کو کلب. و قد یعنی قایش تعبیر اولان اوزون دری پاره سی و اول قرمزی ناصحه که دری نیک کده ایکی طرفند وضع ایدر لر (کلبت المزاذه) دید کلبی بومعاندن مأخوذ در و فرسک ظهیر نك وسطنده اولان خط (استوی علی کلب فرسند) دیر لر اول خطک اوزریندر کوب ایتد. و آتیه رکوب ایدن کسند نك چیز مه سنک او کجسته قاقد قلمی ایچده دمور که عربی ده مهماز دخی دیر لر و عامه تحریف ایدوب

مطلب

فی بیان عجایب الاسد

(ماهمیز)

ماهمیز دیر لر. و قلیچک قبضه سنده استحکام و یرمک ایچون صار دقلمی ناصحه و هر نسنهیه استحکام و یرمک ایچون ایتد کلبی شی والله اعلم * لحن * ترجیع الصوت یعنی اصوات مصنوعه احداث و ترنم ایتک که لحن اغایدن مأخوذ در جمی الحان و لحن کلبور و فی الحدیث (اقرأوا القرآن بلحون العرب) و فهم ایتک لحن بحجته دیر لر فهمها معنای لهدا عواقب اموره عالم اولان کسندیه لحن دیر لر اساس ده دیدی که فلان لحن فی حجت دیر لر انی فهم ایدوب هر نه جهتی مراد ایدر سه حجتی اکا صر ف ایتکه قادر معنایند یقال فلان لسن لحن لحن. و کلامک معنای قال الله تعالی (ولتعرفنهم فی لحن القول) ای فی فحوا و معناه. و اعرا بده خطا ایتک. و اول کسند که قراءت ایتد کده اعرا بده جوق خطا ایده اکالحن و لحانه و لحنه دیر لر. و لفة و فی الحدیث (تعلموا الفرائض والسنن واللحن کاتعلمون القرآن) و ایما لحن لهد دیر لر فلان کسندیه بر کلام تکلم ایتدی که فقط معنای اول کسند فهم ایدوب غیر یلر فهم ایتد زحشری عبارتندن منفهم اولان بودر که لحن لفظنک اصل معنای میل ایتد کدر و معانی مذکور جلاله بومعاندن مأخوذ در شبستانده دیدی که لحن نخل دست که در ادرار هم غسل و هم لسع از کردش او حاصل است نغمه نغمه نمودر پیکر * نه که غم در میان اوست زشر * والله اعلم * لقوة * انسانک یوزینه اصابت ایدر بر مرض که صاحبند ملقو دیر لر و عقاب کدا کثریا ایتی اطلاق اولنور. و سریع الطیران اولان عقابه دخی دیر لر جمی لقاء در ابن ظفر دیدی که عقاب بر طیر حدید البصر در لهذا (ابصر من العقاب) دیو ضرب مثل اولنور و مؤثند لقوه دیر لر لامک قحقی ایلد بطلیوسی ۷ دیدی که لقوه لامک قحقی و کسری ایلد عقابدن سریع الطیران اولاندر ابو عبیده دیدی که عقابک ایتی سنده لقوه دید کلبی آغزینک ایکی طرفی واسع اولدینی ایچوندن و کثیره الحبل یعنی چوق حامل اولان خانون مخفی اولمیده که اکثر کتب لغتده لقوه سریع القحاح اولان ناقدیه. و سریع الحبل اولان خاتونه اطلاق اولنور دیو واقع اولدی میدانی سرعت مقامنده کثرة ذکر ایتدیکی سریعا حاصل اولمق کثرة حلی مستازم اولدیفند بناء اولمق ملاحظه اولنور زحشری اساسده (لقوة صادقت قبیسا) مثلك تفسیرنده دیدی که لقوه اول طر و قدر که ماء فحلی سریعا تلقی اید و قبیس اول فحل در که طر و قدری سریعا القاح اید یعنی کثرة ضرابه محتاج اولیه مثل مذکور چومک قباغینی بولدی و کرکی کبی خصمی شمدی بولدی دیدجک یرده ضرب اولنور. و دلو واسع والله اعلم * ملح * که معروفدر که آنکله طعام اصلاح اولنور که طوز تعبیر اولنور و مذکور مؤث استعمال اولنور لکن تأیث اکثر در و ماء مالح یعنی طوزلو صو و ملح الماء ۷ دیر لر اگر صو

یعنی نغمه صورتانغیدر
اگر میاند شریدن غم
اولیه ایدی زیرالفظ
نغمه ده لفظیکه ایچنده
غم لفظی وارد (منه)

۷ منسوب الی بطلیوس
مدنه بالاندلس
(منه)

۷ من باب حسن
(منه)

وسیع بنی مینای بنی و نافع من الزمان شاه الله تعالی (عنه) ان الانباری زاهر نام ایفنده ابراهام امدن نقل ایددی که عرب
ملح و ناز ورماده تعظیم ایدر لمع خصوصه ملح ذلن علی رکتہ (۱۰۴) دیرلر که انده ایکی قول وارد قول اول

بودر که یعنی ذلن
کسته حتی رضای
محظه ایغیوب طایع
ایدر که آنک ضایع
ایدریکی فتنه لک الک
ادنامی حق رضا عدو
رکتہ می اوزرینه ملح
وضع ایدن کسته کی که
ای ایدی پانه ایلر پشان
ایدر قول نای بودر که
یعنی ذلن کسته
سی الخلفه ایدی
فته در عقبه کتوب
صیحه ایدر دیزینه ملح
وضع ایدن کسته ایدی
بها ایلر ملخی پشان
ایدریکی کی فال المسکین
الدارمی بیت لا تها
من امة ملحه اوضوغة
فوق الرکب اسمی
معلوم اوله که زعمری
ذلن ملحه علی رکتیه
مثلی شدید خصومه
اولان کسته در ضرب
اولنور دیرلر که نصکره
دیددی مکین داری
کندوی لوم ایدن ضحابه
کثیر الخصام اولان
حقده دیددی که لا تها
البيت و میدانی بیت
مذکور می معنایسته
اولان ملح لفظه شاد
ایراد ایددی قم احمد
ذکر اولندی (منه)
۷ زعمری مصراع
اولی بووجه اوزره
تفسیر ایددی که وفت
ضمیری ناقیه راجع
اوله و مصراع ثانی ده
بسط ضمیری زام

استخر اجز اوزره ناقیه راجع اولور لکن زاهر ده بیت مذکور می شود وجه اوزره تفسیر ایددی که یعنی بن رجا ایدر که (الهدی)
من نافع لک یعنی و من نافع لک کز نایت هیز الدن پشان و مکدر ایکن بسط ایدوب سمور دیکو کوزلر حقوفی حفظ ایدر (منه)

ابوعبید قاسم بن سلام دیددی که لفظ مسیح کلام عربی یکی معنایه اطلاق اولور بری مسیح دجال که مسوح احد العینین و نافع
مسیح اطلاق اولندی مسوح معنایه ویرها (۱۰۵) مسیح عیسی علیه السلام که اصل مسوحه عربی است و مشتق ایددی شین معنایه چون
عرب آتی در رب
ایتدیلر معنایه دن و نافع
بدل ایتدیلر که کذا نفعه
ابن الانباری فی کتابه
المسی بالزاهر (منه)
و دجاله دجال تسمیه
اولندی فنک و جهنده
دیددی دجل البعیر
دیرلر بعیر ک جمع جعدی
قطران ایلر یا غلانه
دجال دخی جله روی
زمینی سیاحت ایددی
ایچون دجال تسمیه
اولندی و دخی دجل
دیرلر کذب معنایسته
دجال دخی کذاب
اولنه بواسطه ایلر تسمیه
اولندی و دخی دجل
ندجیلا دیرلر لئون
ایلر بالذریقه دجال
دخی باطلی سترو حق
صور تند کوسر دیک
ایچون یا خود دجالدن
مأخوذ در سرقین
معنایسته دجال دخی
روی زمینی تلویث
ایتدیکی ایچون دجال
دیدلر یا خود رفقه
عظیمه معنایسته اولان
دجالدن مأخوذ در
ودخی رکتیه درمه
ودوشمه تعبیر اولنان
قومه دجل الناس
دیرلر و دجالک انبای
دخی دجل الناس
قیلندندر (منه)
۷ ارش فارسیده مالک
تعبیر اولان عضود
(منه)

الهدی تسمیه اولندی و دجال دخی حضرت الالهک امریله احباء موتی ایدر جکدر
پس اکامسیح التمثاله دیدیلر یعنی احیاء موتی ایتدیکاری ایچون هر برینه مسیح اطلاق اولنوب
بری برندن قید اضافی ایلر ممتاز اولدیلر مجد الدین فیروز آبادی مشارق الانوار
شرحنده عیسی به مسیح تسمیه سی ایچون الی وجه ذکر ایددی و عرق و فی الاساس
تقول فلان اذا ذکر نزول المسیح رشح جینه بالمسیح و عرقه مسیح اطلاق اولندی
عادتا ال ایلر سیلندیکی ایچون اولمق ملاحظه اولنور و اوزرینه نقشی اولمیان درهم
اعمی دیددی که مسیح کوموشدن بر قطعه و درهم اطلس در مخفی اولمید که اطلس
عبارتندن منظم اولان بودر که درهم مذکور دن نقشی سیلنش درهم اوله زیرا
ذنب اطلس توی دو کولش ذنب معنایسته و طلس محو معنایسته در اگر چه مطلقا
نقشی اولیوب ساده اولان شینده استعمالی شایع در فلک اطلس دیدیکاری کی و ذراع
که ارشین تعبیر اولنور ۷ عامه تحریف ایدوب آرشون دیرلر ذراع آله مساحه
ارض اولفله مسیح اطلاق اولندی مجازا و کثیر الجماع اولان کسته که ماسح دخی دیرلر
و فی الاساس و من المجاز مسیح المرأة جامعها مثل مسها و منديل خشن و فی القاموس
المنديل الاخشن یعنی زیاده خشوتی اولان پیشکر مثلو بزومیه لفظنک جی که
شعر معنایسته در تمره و تمرکی و اکثر کتبه ذواب ایلر تفسیر اولندی فیروز آبادی مسیح
لفظنده شومعناری زیاده ایددی که ذکر اولنور صدیق و باغ مثلو نسنده ایلر یا غلانش
کسته و کثیر السیاحه و مسوح الوجه یعنی قاشی و کوزی اولمین کسته و کذاب و الله اعلم
بالصواب (محل) جار و حشی که فرا و جار و حش و عیر دخی دیرلر و عیر لفظی
جار اهلی به دخی اطلاق ایدرلر ترکیده یابان اشکی تعبیر اولنور حیوان و حشی در و میان
خلقه اولان چاره اهلی دیرلر که مؤثی حاره در که و کینه سی ام محمود و ام تواب
و و نافع و وام و هب در و جار و حشی اثی سی خصوصه عظیم الغیره در هر کر
یانندن آیرلر و جار و حشی نوعنک عجایب احوالندن بری بودر که اگر دیشی سی
ارکک ولد طوغور راسدار کی کلوب اول ولد کخایه لرینی دندانلری ایلر چکوب قوبار
و واده سی هزار حیل ایلر آتی تخلیص ایدر و یانندن ایرلامسی ایچون ولد کبرایاغی
قرار و بو یوب کندوی والدندن تخلیص قادر اولنجیدک امریروب یانندن آیرلر
حریری اون اوچنقی مقامده ولد مذکور کایاغی قیریلدیفنه تلمیح ایدوب دیددی که
یارازق النعاب فی عشه و جابر العظیم الکسیر المهیض * ایلر لنا اللهم من عرصه
من دنس اللوم نقی رخیص * یعنی آشیانه سنده بچه غرابه رزق و یرن ای رازق ایچون
و شکسته اولان استخوان جبر اولندقد در دست اولدقد نصکره شکسته اولان استخوانی

مصراع اولک معنای تریجه مزک بر محاده کرکی آبی (۱۰۴) (ب) بین اولنشد (منه) وجه تخصیص بودر که برکوک قیریلوب
جبر اولنسه صاغالد قد نصکره بیه تیرله آتی به جبرایکه بقایت امر عیردر (منه)

جبر ایدن ای حکیم لایزال سن بزه اول کسندی ارسال ایله که آنک عرضی چرک بخندن
پاک و مغسول اولمش اوله تازی رزق ویرمکله مسرور ایلسون. و چار وحشی ایکی
یوزیل مقداری معراولور. ابن خلکان یزیدن زیادک ترجمه سی خالانده دیدی که
عسکری طاقه سندن برکسینه خبر ویدی که شام قریه لرندن جرود نام قریه حواله سینه
نزول ایتدی که ول اطرافده چار وحشی بغایت چوقدر بر قیچ چار شکار ایدوب
برخی طبع واکل ایچون تمام برکون و بر کجه ایتینه آتش یا قدیق بروجله یوشامدی
ایچیمزدن بری قلقوب چار مزبورک باشیق ائله آلوب نظر ایدرکن قولاق لرنده
بر تمنا اثری کوروب دقت ایتدکه کوردی که بهرام جور لفظی ایله تمنا اورولمش ابن
خلکان دیدی که مذکور قولاقی با که کتور دیلر نظر ایتدم کوردمکه کوفی خطایله
بهرام جور لفظی ظاهر و بهرام جور ملوک فرسندن بر ملکدر که رسول اکرمک
بمشتندن چوق زمان مقدم ایدی و عادی بو ایدی که هر وحشی حیوان که صید اولنه
کندی اسمیه قولاقنه تمنا اوروب اطلاق ایدردی و چار مزبور تمنا اورلمزدن اول
قایچیل معمر ایدی آنی حضرت علام الغیوبدن غیری کسنه لر یلز و تمنا وضع اولندی
کوندن ذکر مرور ایدن و قعه یه کلنجه تخمینا سکر یوزیل مرور ایتشدر * ابن وحشیه
وا کثر اهل تجربه دیدیلر که حضرت الله چار وحشی نک کوزنده بر خاصه عجیه
وضع ایتدی که آنک کوزینه نظر ایتک تحت عینه سبب و کوزه قره صونزولنی منع ایتدکه
تأثیر عظیمی وارد و الله علی کل شیء قدیر. و لسان و فأس اللجام که ترکیده کم دماغی تعبیر
اولنور. و میرد یعنی ا که و دور پی دیدک لری آله ۷ و مطر جود که ابری قطره لو چوق
یغور تعبیر اولنور. و مطهر نک آغزی. و منجل یعنی اوراق. و جلاد که اقامه حد و ایدر
ضرب و قطع بدو قتل مثلو. و ساق نشیط یعنی اول ساقی که همیشه کشاده رو و چاپک که آندن
بزم اصطلاح زده سبک روح ایله تعبیر اولنور که کران جان مقابل در. و رجل شجاع که
یا لیکر دوشمنه هجومه جرات ایدر. و برقات بو کولش ایلک در زیلرک خیاطه ثوب ایچون
بو کدک لری صاب کی. و بو کولش ایکی ایلکی بریره کتوروب ینده بو کسلر اکامبرم
دیرلر. و عزیم صارم یعنی اول عزیمت که مقسم و مجزوم اولوب صاحبی آندن رجوع ایتیه
و ینده دن ایتدک لری ثوب جوهری دیدی که سهل ثاب یتندن بر بیاض ثوب در که
ینده دن ایدرلر و فی الحدیث (کفن رسول الله صلی الله علیه و سلم فی ثلثة اثواب سهولیه
کرسف) که سهول ینده بر موضعدر ثوب مزبور اول موضعدر منسوبدر. فیروز آبادی
مسجل لفظی ایچون برقاج معنی زیاده ایتدی که ذکر اولنور منحت یعنی اول دمور که
آنکله اغاجه نقش ایدرلر اک دموری تعبیر اولنور. و لجام که سهال دخی یرلر

او ا که دن دو کیلان
خرده اجزایه مخاله
دیرلر براده دیدک لری
کی (منه)

(و خطیب)

و خطیب بلیغ و فی الاساس خطیب مسجل و لسان مسجل جعل کلمبرد و تقول اذا ركب
فلان مسجله اعجز الاعشى و مسجله اولدن مراد قریض و ثابیدن مراد اعشى نک تابعی
بر شاعر در زیر هر شاعرک بر تابعی وارد و مسجله اعشى نک تابعک اسمیدر. و اول ایکی
حلقه که بری برینه کجوب لجامک ایکی جابنده اولور. و صقالک بر جانی یا عذارک
اشاغی سندن صقالک مقدمه و ارنجه که هر عذاره بر مسجل اولور. و سناه کامل. و ثوب نق
والله اعلم * مولی * ناسر که معین تعبیر اولنور. و ابن العم و فی الزاهر قال الله تعالی (یوم
لا یغنی مولی عن مولی شیئا) ای لا یغنی ابن عم عن ابن عمه. و الموالی بنوالم. و الخلیف که ایکی
قوم بر بریله معاهده و مخالفه ایتسدر اول قومدن هر بری آخره نسبت ایله حلیف اولور
۹ و سید ضحاک دیدی که سید حکیم و متقی و حضرت الله حضورنده وقع و اعتباری اولان
کسنه لر اطلاق اولنور ابن الانباری دیدی که سید اول کسنه در که خیر خصوصنده کندو
قومه تفوق ایتش اوله به ضیایر سید اول کسنه در که حسن الخلق اولمغه خلق آندن
حشود اوله لر. و رئیس القومه دخی سید دیرلر و زوج المرأه دخی دیرلر و سید مالک
معنانه دخی کلور یقال فلان سید الجاریه ای مالکها و الله اعلم و معتق. و محب و متابع
یعنی بر کسنه نک تابعی که چی توابع و اتباع کلور. و چار که قوم شو تعبیر اولنور و ولی یعنی
اول کسنه که آخر کسنه نک هر امورینی کوروب کوزه دوبا کا صاحب حقیقه قال الله تعالی
(ذلک بأن الله مولی الذین آمنوا و ان الکافرین لا مولی لهم) و فی الحدیث (ایما امرأه
تزوجت بغیر اذن مولیها فنکاحها باطل) و اندیم مصاحب تعبیر اولنور. و اکثر استمالی
شراب شرابده مصاحب اولانده شایع در جوهری دیدی که نادمی فلان علی الشراب
فهو ندیمی و ندماقی. و منادیه شرابده بری برینه مصاحب اولمق معنانه در لهذا
به ضیایر دیدیلر که منادیه لفظی مدامنه لفظندن مقلوبدر زیرا ندیم اولان کسنه
مصاحبی ایله ادمان شراب ایدرلر. ابن الانباری زاهرده دیدی که مولی اولی معنانه
دخی کلور قال الله تعالی (النارهی مولیکم) ای اولی بکم. فیروز آبادی مولی لفظنده برقاج
معنی زیاده ایتدی که ذکر اولنور عبد. و ابن وعم و نزیل یعنی ضیف لکن اکثر استمالی
اول ضیفده در که مضیف یعنی صاحب خانه دن جاه جهتندن عالی اوله. و شریک. و ابن
الاخت و دخی بو مثل و قرابت صاحبی اولان کسنه لر و منعم. و منعم علیه. و صهر یعنی داماد
* قائده * فیه مولیه دیرلر فلان کسنه مولی یه مشابهدر معنانه و هویت مولی دیرلر ساداته
تشبه و تقلید ایدر معنانه ابن السکیت دیدی که ولایه لفظی و اوک کسری ایله سلطان و ولایه
و اول قحی ایله نصرت معنانه در سیویه دیدی که ولایه قح ایله مصدر و ولایه کسری ایله
اسمدر اماره لفظی کی که کسری ایله امیر و والی اولدینک نسنه نک اسمیدر و اگر امیرک

۹ یعنی اندلاشدر
(منه)

و مندر الالفاظ
القلوبه فی فصل
مخصوص بها ان شاء
الله تعالی (منه)

ووالی لك معناسی كه تركیده بیک اولیق تعبیر اولور مراد اولور ایسه و او ی مفتوح ایدر لر
فتاحی شبستانده عبد معناسنه اولان مولی حقه بر قطعه دقیقه ایراد ایتدی كه بودره (قطعه)
خواجهر آن زمان ولی كردد * كرسر خویش بگذرد مولی * بنده آن دم چو شمع زنده
شود * كه كندر خ زبند کی زیبا * والله اعلم * ن * نون * حرف معروف در كه حرف
میدن صکره مذکور اولور و دواء كه ایچنه مداد وضع اولور و حوت كه بالیق تعبیر اولور
جی نینان و انوان كلور و حوتك جی احوات و حوته و حیتان كلور سعید بن جبیر رضی الله
عنه سند صحیح ایله روایت ایتدی كه حضرت آدم از صند هبوط ایتد كده برده نسر دن و دریاده
حوتن بشقه ذی روح یوق ایدی و نسر هر کون دریا كنارینه واروب حوته روی
زمینده حادث اولان اموری و حوت دخی نسر دریا و اقع اولان حوادثی حکایت
ایدر لر ایدی چون نسر برده آدمی گوردی حوته واروب دیدی كه بو کون روی زمینه
بر غرب هیکل هبوط ایتدی كه ایکی ایاغ اوزرینه مشی ایدر والرنده چنكالری وار كه
آنكله بطش ایدر حوت بو حکایه بی استماع ایدوب دیدی كه ای یاز قدیم اكر بو حکایه واقع
ایسند برده سكاوند بحر ده بكار احت قالور * امام قشیری روایت ایتدی كه حضرت سلیمان
علیه السلام حق سبحانه و تعالی حضرت تارندن استیذان ایتدی كه بر کون جمیع حیواناته
ضیافه عامه ایله اكرام ایدنه چون اذن عالی صدور ایتدی سلیمان علیه السلام تشمیر ساق اهتمام
ایدوب مدته مدیده بی حدوبی عده طعام تدارك و احضار ایتدی چونكه حیوانات بریه
و بحریه دعوت ایدوب فوج فوج كلكه باشلادیلر جله دن اول بر بالیق كلدی و اول
احضار اولان طعمای جله اكل ایدوب سائر حیواناته بر حبه بر اقدی سلیمان غایت تعجبندن
بالغده دیدی كه سن بهر یوم بو مقدار طعامی اكل ایدرسن بالیق دیدی كه بن بهر یوم
بو طعامك اوچ مثلی اكل ایدرم بو کون بو طعام ایله بکاسدر مق حاصل اولدی اتی و حکماء
دیر لر كه حوت نوعی همیشه استنشاق ماء ایدر حیوانات بریه هوا استنشاق ایتدی کی
لهذا معدنك مزاجی بارد اولمغله مع هذا معدنسی آغزینه بغایت قریبدر كثرة
اكل و حرص طعام ایله موصوفدر و فی المثل بیت كالحوت لا یأبیه شیء یلممه * * * * *
ظلماً و فی البحر فمد * * * * * بحیل حریص حقه ضرب اولور و حوتك جو قنده هوا داخل
اولمغله صوتی یوقدر لهذا بعضیلری دیدیلر كه حوتك آق جگری یوقدر كه منبع صوتدر
فرسك طلاخی . جلك مراره سی . نعمانك كككرنده ایلک اولمدینی کی جاحظ دیدی كه
بالیق نوعدر ساعت مقداری هوا طوقنور ایسه البته هلاك اولور لکن غزالی کلامی قول
مذ کوره معارض در ز بر ایددی كه بر نوع بالیق وارد كه روی دریاده مسافه عبیده اوچار
وینده دریایه غوص ایدر ابو حامد اندلسی تحفة الالباب نام تألیفنده ذکر ایتدی کی

(کلام)

پوشیده اولیه كه مصرع
تالی ده اولان لفظ
مولی مصرع اولده
كردد و مصرع ثانیه
اولان بگذرد لفظ لریك
علی طریق التنازع
فایده در عبد افندیسه
دوست اولان ناكه
افندی سی خد خنده
باشندن كچمده پس
افندی سی او غریبه باش
ویرر ایسه افندیسه
دوست اولدیغی ظاهر
اولور ز لفظ مولی
باشندن یعنی حرف
اولندن كچمه و امقاط
ایقه لفظ ولی قالور
و دخی بنده شمع
کی اول وقت حوته
بولور كه یزینی
خلوص و عبودیت
ایله زیاده زیا لفظ
بنده یزینی كه حرف
بدر حرف زیاده تبدیل
تبدیل ایتد زنده
اولور و لفظ زیاده ایکی
جزء تحلیل اولمشدر
(منه)

كلام غزالی قولی تأیید ایدر زیرا دیدی كه دریای رومده بر نوع اوافق بالیق
وارد كه بر اندازه مقداری كه اسمی قلب در آنی اخذ و مدته مدیده الله طوتسدر
هلاك اولیوب حرکت ایدر و مضطرب اولور و اوافق اوافق طوغراسدر هر
قطعه سی حرکت ایدر و مضطرب اولور و اوافق بر قطعه سنی آتش اوزرینه وضع
ایتسدر صیغریوب آتشدن طشره دوشر و بر ظرف اوزرینه وضع
واوزرینی طاش و یاد مورایله ستر ایتسدر یینه مضطرب اولور و بیک پاره ایتسدر کرکی
کی بشمده كه اعطربی منقطع اولمز والله اعلم * جاحظ دیدی كه بالفك قواطع
واوادی وارد قوش کی كه سندنك بر فصلنده بر موضع ده جمع اولور لر و سائر قصولده
كلمز لر . خطیب بغدادی (متفق و متفرق) نام تألیفنده اسامه بن زید ترجمه سنده ذکر
ایتدی كه اسکندریه ده دریایه قریب بر دپه نك اوزرینه بر بت و ارایدی نحاسدن
یا بیلش قامتی بر آدم قامتی مقداری وایق اوزرینه طوروب بر پار منی ایله استانبول طرفنه
اشارت ایدر سلیمان علیه السلام علی میدر یا اسکندر علی میدر معلوم دكل و اك قریب
اولان موضعه دریاده بالقر جمع اولور لر و صباد لر بهر یوم اول موضعدن بالیق صید ایدر لر
اسامه بن زید مذکور سلیمان بن عبد الملك بن مروان طرفندن مصرده والی نصب اولمش
ایدی سلیمان بن عبد الملك مزبوره شو وجهله تحریر ایتدی كه یا امیر المؤمنین حالا اسکندریه ده
خرج و صرف اولنه حق منقوره عظیم مضایقه وارد بر باقر اولمدیغندن ناشی حالا اسکندریه ده
باقر دن مصنوع سراچیل اسمی ایله مسمی بر صنم وارد امر لر ی اولور ایسه اول صنی
ایندروب و بوزوب باقرندن منقور ضرب اولنسه عباد اللهك رفاهیتنه سبب اولور ایدی
حاصلی صنی ایندیر دیلر و منقور ضرب ایتدی لر و صنم مزبور ی موضعدن انزال ایتد كلری
ساعت لیل و نهار آنندن مفارقت ایتمین بالیق اول موضعدن پریشان اولوب بردخی عودت
ایتمدی لر ذلك باذن الله العزیز الحکیم . فتاحی شبستان خیالده ذکر ایتدی کی بیت مفرد نوع
حوتك حضرت الله تعالی نك دست قدر تنده اسیر و حکم الهی به رام اولدیغنده عاقله
بس در حیث قال میت حوت دان صید حکم ایزد چی . یا الف شكل شست بین دروی یعنی
حوتی حضرت حی قیومك حکمنك صیدی و بد قدر تنك زبون و قیدی فهم ایله باق كه
حوتك اوزره یا وائف بر اولته اولدیغنی كوره سین و بیت مذکور مشكلاتدن اولمغله
بو مقامده شرح و ایضاح اولمق مناسب ملاحظه اولندی پوشیده اولیه كه ارباب نجوم مجرد
اختصار قصدی ایله هر برج ایچون بر حرف علامت وضع ایدوب اول علامت ایلله
بر وجه تلمیح ایتدی لر اولابرج جل ایچون صفری علامت ایتدی لر شكلی بودر (ه) بعده
برج ثور ایچون (ا) و برج جوزا ایچون (ب) وضع ایدوب ایچد ترتیبی اوزره هر برج

اول قوش كه لقلق
ونسر وحدأ کی
سندنك بر موسنده
كلور لر و بره موسنده
موضع آخره کیدر لر
اكا قواطع در لر
واول قوش كه كلكك
و كو كر جن کی بر
موضعه طوره لرا كا
اواید در لر (منه)
و بو عهد فقیر وحدت
نامه نام منظومه
دیمش ایدم كه بیت
برج آبی ده اول ایکی
ماهی بولدی لر امر
حقندن آگاهی بر لر ی
اولش بحر عدم مهمل
كر دونده اولدی لر
نوم : یوقدر انلرده
چون زبان جدل
بر لر ی کوکار اولور
ایسه عمل = ایتدی لر
حق ارادیه شنا
بحر سبز اولدی انلره
ماوی (منه)

على الترتيب حرف وضع ايتديلكه برج دلوايجون (ي) و برج حوت ايجون (يا) والف
 وضع ايتديلكه يا والف مجموعي ياشكلنده رسم اولندقده بينه اولتهيه مشابه اولور
 ونعت رسول اكرمه بر نثر ذكر ايتدي كه ذكر اولنور (نون نبي حوتيت
 يا كشتي كه بي بدر ياي حقيقت برده) فتأمل واستخرج النكتة من عند نفسك. ونونة
 لفظنك جعي كه نونه صبي لك چكه سنده اولور بر كوچك چوقور دن
 عبارت وجعي نون در. وشفرة السيف يعني قليج كسكين اولان يوزي. وعربدن
 بر قيله نك سيني كه باليق صورتده ايتدي والله اعلم **نفس** كه بعد حرف الميم تلفظ
 اولسان نونك قحى ايله وحرف غيندن صكره اولان حرف فانك سكوني ايله
 نفس الانسان وغيره كه مراد روح حيواني در كه جميع حيوانات آنده مشتركلر در
 لهذا اكثر اكابر علماء لغت روح نفس در ديديلر ابن الانباري زاهرده ديدى كه نفس نفس
 تسميه اولنديني دخول وخروج نفس اندن تولد ايتديكي ايجوندر نته كيم روحه روح
 تسميه اولنديني روح وراحة آنكله موجود اولديني ايجوندر وبعض لغويين نفس
 وروح مرادفدر ديديلر وبعض علماء شو وجهله نفس وروح مياتي فرق ايتديلكه
 روح بر نسته در كه حيوه آنك سبي ايله در ونفس بر نسته در كه عقل آنك سبي ايله
 در وبركسسه نائم اولسه حضرت الله آنك نفسى قبض ايدر ور وحى قبض ايتمز
 بلكه روح حين موده قبض اولنور انتهى وسيد شريف جرجاني قدس سره العزيز بعض
 مؤلفانده نفسى شو وجهله تعريف ايتدي كه نفس بر جو هو بخاري لطيف در كه
 قوه حيوه وحس وحركة اراديه يي حامل در وحكماء اكا روح حيوانيه تسميه ايتديلر
 وبر نوراني جوهر در كه هميشه بدن حيواني اشراق ايدر وحين موده آنك ضوئى
 ظاهر وباطن بدنن منقطع اولور پس معلوم اولدى كه موت ونوم جنس واحدند در
 زيرا موت نور مزبور كى بالكلية بدنن انقطاعى ونوم انقطاع ناقص ايله انقطاعى در
 امدى حضرت قادر حكيم جل شاناه جوهر نفسك بدن تعلقى اوج وجد اوزره
 تدبير ايتدي پس اكر نفسك ضوئى بدنك جميع اجزاسنك هم ظاهر نه هم باطننه بالغ
 اولور سد يقظده واكر ضوئى ظاهر بدنن منقطع اولوب باطننن منقطع اولمز ايسد نومدر
 واكر ضوئى هم ظاهر بدنن هم باطننن منقطع اولور ايسد موت در انتهى. وديغه واحده
 يعنى درى دباغت ايتديلكرى مازو مثالونستندن بر دفعه بويه جق قدر نسته تقول (هب
 لى نفسا من دباغ) واصابت ايدن كوز يقال اصابه نفس اى عين وكوزى چوق اصابت
 ايدن كسنيه نفوس ونفسانى ديرلر حكماء ديديلر كه اصابت عين نفسك قوتند ناشيدر
 اصابت ايدن عينه نفس اطلاق معنای مذكوره مبنى اولى ملاحظه اولنور بو عبد

(فقير)

فقير منظومه ده ديش ايدم كر تعجبه واقع اولسه نظر . مبصره كوز دكوب اثر ايلره
 عني ايله اوتير آتشكون . بر نظره ايدر بوني مقبون . قوة نفسدن اولنجد بو حال .
 اكا دينسه عجمي عين كمال . ودم نخي (كل شئ ليست له نفس سائلة فانه لا ينجس الماء)
 ديوب نفسدن دم مراد ايتدي. مطرزي ديدى كه لفظ نفاس ولادة مرأه معانسته در
 نفس المرأة ديرلر خاتون طوغورسه كه دم معانسته اولان نفسدن مأخوذدر ودمه نفس
 اطلاق اولنديني جله حيوانه اطلاق اولنان نفسك قوامى دم ايله اولديني ايجوندر
 وعقيب ولادته خروج ايدن دمه نفاس ديدكلى مصدر ايله تسميه قيلندندر. رجدن
 خروج ايدن دمه حيض ديدكلى كى كه حاضه المرأة نك مصدرى در (حياء معنوى) ده
 ديدى كه حيض اولدم در كه رجدن خروج ايدنه واستحاضه اولدمدر كه رجدن خروج
 ايدنه دم حيض ايله دم استحاضه نك فرقى بودر كه دم استحاضه رقيق قيرمزي دمدر كه
 رايحه سى يوقدر ودم حيض متغير اللوندر ورايحه خبيثه سى واردر حاضه المرأة ديرلر
 معلوم صيغه سيله واستحيضت المرأة ديرلر مجهول صيغه سيله زيرا خاتونك استحاضده
 اختياري يوقدر بلكه شيطانك على در. جن. وانغى عليه ديدكلى كى مجهول صيغه لرى
 ايله جوهرى ديدى كه خاتون وضع جل ايتدكه اكا نفساء ديرلر وجعنده نفاس ديرلر
 وكلام عربده فعلاء وزنى فعال اوزره جعلنمز الانفساء. وعشراء وكاهى نفساوات
 وعشراوات اوزره جعلنورلر ونفس المرأة ونفس المرأة ديرلر مجهول صيغه سيله. وولده
 نفوس ديرلر وورث فلان هذا قبل ان ينفس فلان ديرلر قبل ان يولد معانسته انتهى. وهمة
 وماء فيروز آبادى نفس لفظنده شو معنالى زياده ايتدي كه ذكر اولنور جسد. وعند
 قال الله تعالى (تعلم ما فى نفسى ولا اعلم ما فى نفسك) اى ما عندى وما عندك او حقيقة وحقيقةك
 وشيئك عني يقال جاء بنفسه. وعظمة. وكبر. وعزة وعيب وارادة وعقوبة قال الله تعالى
 (ويحذركم الله نفسه) اى عقوبته والله اعلم **نعامة** كه نعام لفظنك مفردى كه نعام
 اسم جنسدر تمر وتمره كى وتذكير وتأنيثى جائزدر ونعامه كاهى نعامات اوزره دخی
 جعلنور تركيده دوه قوشى تعبير اولنور كنيه سى ام اليض. وام ثلاثين درومذ كرينه
 ظليم ديرلر صمى ديدى كه افسانه عربدندر كه دوه قوشنك از كى بونوز طلي ايجون
 صحرايه كيتش ايدى قولاقلىنى قطع ايتديلر لهذا يعنى مطلوبى اولان بونوزى منع وموجود
 اولان قولاقلىدن قطع ايتديلر وبوبابده اكا ظلم كلى ايتديلر ديوطليم تسميه ايتديلر
 مظلوم معانسته ديديلر. ونعامه نك طبعى حيوان طبعده اولمغه اكا طير اطلاق ايتمز لرا كچه
 عورطه وضع ايدر وسائر طيور كى قتادلى واردر وياره سه يه طير اطلاق ايدرلر
 اكر چه سائر حيوان كى حامل اولور وطوغورر وحيوان قولانغى كى قولاقلى واردر
 وقتانلر نك تويلرى يوقدر واطلاق مذكور طيران ايتديكى ونظم كرىمده صراحة طير

مقدمة الغرئوى
 شرحى در (منه)

اطلاق اولندی فی الجودیر قال الله تعالى (واذخلق من الطين كهيئة الطير) هكذا قالوا
مخفی اولیه که نظم کردیم صراحت طیر اطلاق اولندی بلکه هیئت طیر واقع اولدی پس
اولی اولان فتکون طیرا عبارت شریفی ذکر ایتدایدی. جاحظ دیدی که نعمانیه
فارسیده شتر مرغ اطلاق ایتدکری نعمانجل و طائر دن تولد ایتدی دیوز عم ایدنلرک
زعنی تأیید ایدر کذلک بعیرک قدمته خف ومنم اطلاق ایتدکری کبی نعمانک
قدمته دخی خف ومنم دیرلر ودخی نعمانک ایتی سنه قلو ص اطلاق ایدرلر ولفظ قلو ص
دوده دخی مستعملدر انتمی. ابن قتیبه دیدی که. نعمانک مذکرینک آوازی نه عرار
واثی سنک آوازی نه زمار دیرلر انتمی و نعمانک قوه سامعه سی یوقدر لکن قوه شامه سی
بر مرتبه قویدر که قوه سامعه غناسی ویرر ایتد امکانه بعیده دن صیادک رایحه سی شم
ایدرو عرب (اشم من نعمان) دیو ضرب مثل ایدرلر (اشم من ذرة) دیدکری کبی ابن خالویه
کتاب لیس ده دیدی که دنیا ده اشتق و صو ایچمز ایتد حیوان یوقدر الانعامه
وضب لکن ضب استماع ایدر معلوم اوله که نعمانیه متعلق بعض امثال و فوائد قسم اسماء
ترجمه سنده مذکور اولمغه یوقدمه تطویل کلام اولندی. و قویو چرخنک ایک تعبیر
اولسان اغاجی که چرخ آنک اوزرینه دور ایدر که اول محورک ایکی طرفی
قویونک ایکی طرفه بناء ایتدکری مناره لر اوزرینه وضع ایدرلر و عرب اول مناره لر
زرنوقان دیرلر. و محجة واسعه که شاه راه و تحت روان یولی تعبیر اولنور. و قویونک
ایکی طرفه یایدقاری ایکی مناره که عن قریب ذکر سی سبقت ایتدی. و ایاقده بر طمر
و مفازه و بر فرسک اسمی که عربدن یدی کسته نک فرسلینک اسمی نعمان ایدی
و بیسک لقبی که بیس اصلنده اسدک استاسندندر ادراک ناردی بی مثل
بر کسته لقب ایدوب (اشجع من بیس) دیو ضرب مثل ایتدیلر و افعل ذلک
نعم عین و نعمان عین ای کرامتک یعنی فلان نسته بی مجرد سکا اکرام ایچون ایشلرم
و نم عین کذلک نعمان عین اصلنده قره عین معنانه پس مآل معنی بودر که سنک
کوزلر که اکراما. و قریب العین اولسون دیو ایشلرم و سنی مسرور اولسون دیو ایدرم زیرا
قره عین سروردن کنایه در. سخونة عین غم و حزن دن کنایه اولدینی کبی مطرزی
دیدی که (نعمت بهذا عینا) دیرلر سن شونسنه ایله مسرور و فرحناک اوله سن معنانه
چونکه عبارة مذکوره معنای مزبورده شایع اولدی رضاده مثل ایتدیلر مثلا (نعم الله بک
عینا) دیدیلر که حضرت الله سندن راضی اولسون معنانه فیروز آبادی نعمان لفظنده شو
معنای زیاده ایتدی که ذکر اولنور ایاق. و ایاق الی. و طاع اوزرینه مظلله کبی ۷ یایدقاری
بناء فرسک دماغی. و اغزی. و نفس. و فرج. و اکرام. و ایازمه تعبیر اولنان حوضک ایچنده

نار اخذ انعام
معنانه در مثلاً بر
کسته نک فاریدن و بی
قتل ایتد لفظی قتل
ایک کبی (منه)

۷ کولکله ک تعبیر
اولنور (منه)

(اولان)

اولان سیوری طاش و عظم الساق و ظم و جمل و الساق علی البئر و دماغی سترایدن
یوقفه دری و جاعه الغوم و ایتد قیل فی المثل شالت نعمانهم والله اعلم ﴿ و ورق ﴾
ورق الشجر یعنی اغاج یا پراغی یشال شجرة ورقة و وریشه ای کثیره الورق و ورق
و ورقه مثل تمر و تمرة. و اول اوکوشمش قان که یازمه دن زمین اوزرینه دوشر قاموسده
زمین اوزرینه مدور واقع اولان یا یازمه دن دوشن قان دیدی. اساسده رأیت فی الارض
ورق المدم و هی الفطع المستدیرة منه دیدی ابو عبیده دیدی که قانک اولی ورق در که زمین
اوزرینه قطعده قطعده و طامله طامله مدور دوشن قان قطره لر آ نندنصر که بصیره در که
دوه نک طیر ناغی کبی دوشر و آ نندنصر که جدید که بصیره دن بیوجکدر و آ نندنصر که
اسباء در که رخ مقداری اوزون واقع اولور. و اوزرینه یازو یازد قاری دری. مغربده
دیدی که ورق اول اینجه دری در که اوزرینه یازو یازد لر ورق المحف دخی بو معنادن
مأخوذ در که ورق شجرة تشبیه طریق ایله در. و اول دری بی یایان کسنیه وراق
دیرلر و المال من الابل و درهم و غیره دخی مستعملدر. و قومدن احداث که یکی یشمش
کسنلر تعبیر اولنور. و ضعاف قتیان معنانه کلور یعنی کنج و بکت اولوب ضعیف
اولانر کذا فی اکثر الکتب. زحشری دیدی که هومن ورق التوم ای من احداثهم
وانه و انها لورقة اذا كانا ضعيفين حديثين فیروز آبادی ورق لفظنده شو معنای
زیاده ایتدی که ذکر اولنور حسن و جمال و بمحجة دنیا و لفظ ورقة خسیس و کریمه
اطلاق اولنور ضددر یا خود رجل ورق وامرأة ورقة دیرلر خسیس معنانه والله
اعلم بالصواب ﴿ و هلال ﴾ معروفدر فارسیده ماه نو دیرلر و اول دموردر که آنکله
وحشیک عن قوی کسرلر ۷ جوهری اول ستاندر که اوچنده ایکی چتال دموری
واردر که آنکله وحشی صید ایدرلر دیدی. و غبار و احیاء عربدن بر حی که هوا زندن
برقیله در و قیرلمش ذکر من طاشنک کناری. و ایازمه تعبیر اولنان حوضک دینده
قلان ماء قلیل. و حیه مطلقا یا خود حیه ذکر و اول دمور که سمرک یا خود اکراکری
اغاج لر بی آنکله بری برینه ضم ایدرلر. و کاهی دمور موضعه اغاجدن ایدرلر و غلام
حسن الوجه و چادر ایچند صو کیر مسون ایچون اطرافده قاز دقاری مقوس خرق
فیروز آبادی هلال لفظنده شو معنای زیاده ایتدی که ذکر اولنور بستان. و جل مهزول
و بیلان قابی. و دوه تغالرندن بر نوع تغا و بری بری اوزرینه دوزلمش طاش و طیر نا قارک
دیرلرنده اولان بیاض و دفعة من المطر که صا غائق تعبیر اولنور و هال الاجیر
دیرلر ارغاد آبلق ایله خدمت ایتد که مصدری هالا کلور والله اعلم ﴿ ووجل ﴾
مفازده بعیده که اصلا نشان اولمیه. و مطلقا نشانی اولمین ارض اصمی دیدی که اول ارض که

۷ قال فی السای
و حیدده یعرب الوحش
و فی القساموس شی
یعرب الحیر (منه)

(۱۵)

(ب)

طوبی اولیوب که صاعده و کاه صولیه صایان ارض در وانجر السفینه که یکی لکری تعبیر
اول نور و بقیه نفاس و تائه سربه و دلیل حاذق. و احق. و رجل ثقیل تقول ان الهوجل
لا تقطع الهوجل يقال هواهوج هو جل ای ثقیل بطی. فیروز آبادی هو جل لفظنده
شو. منالری زیاده ایتدی که ذکر اول نور امرأه واسعه که هجول دخی دیر لر وفاجره
وصالنه رق بولانه رق بوری مک ولیل طویل ورجل نائم وچوق سفر ایدن کسینه والله اعلم
﴿یدی﴾ معروفه که ال تعبیر اول نور مجد الدین دیدی یدویدی قتی کبی ویده وید
جمله سی بر معنایه در و نعمه ویدیت لفظنک مصدری که یدیت دیر لر فلان کسینه نک الینه
اوردم معنایه پس. بوجه اوزره لفظ یداله اور مق معنایه اولور وکم که سیک تعبیر اول نور
وسیده القوس یعنی قوسک ایکی طرفنده اولان اگری موضع لر ویداله ر یعنی زماندن
مدته مدینه. و مالک میثک کسریله یقال هذا الشی فی یدی ای فی ملک و قوه و قال الله تعالی
(والسماء بیناهما بآید) و یقال اینه ای قواه و تقول مالی الیه یدان ای طاقه و اعطیته مالا
عن ظهر یدی یعنی اکامالی تفضلا اعطا ایتدی که بر نسته مقابله سنده ویر مدم وقرض دخی دکلدر
و اجعت الفم بیدین یعنی غمی ایکی مختلف ثمن ایله اشترا ایتدی ثمنک نصفی آلتون و نصف
آخر بنی کو موش ویر مک کبی و بین یدی الساعه یعنی قیامتک قد اتمده فیروز آبادی یدلفظنده
شو معنایری زیاده ایتدی که ذکر اول نور جاء. و وقار و جره مستحق اولان کسینه بنی حجر ایتک
مثلا سقیی ماله تصرفدن منع کبی و دفع ظلم. و سلطان. و جاعة. و اکل. و ندم.
و غیاث. و ذلة ویدی فلان من یده یعنی الی کتدی و قوریدی. و بددعا ایتک مقابله یدی
من یده دیر لر یعنی اللری قور و سن و اعطاء میاذاة یعنی فلان نسنه یدی باید ویردی و لقیته
اول ذات یدین ای اول شی و سقط فی یده ای ندم ورجل یدی و امرأه یدی دیر لر
صانع و صاعده معنایه که ترکیده الی هنر لر تعبیر اول نور و ثوب یدی وادی ای واسع وید
الفأس نصابها وید الریحی که ذکر من الی تعبیر اول نور که ال ذکر منته کچروب ال ایله
یا پیشوب چور دکلری اغاجدر وید الطیر ای جناحها جوهری دیدی که اول صید که
دامه طوله الدنمی طوله یدی ایاغند نمی طوله یدی دیدجک یرده امیدیه ام مرجوله دیر لر ولا
افعاله یداله دیر لر ایدام معنایه و کاهی لفظ یدجک دتوکید ایچون ذکر اول نور کتبت یدی
کبی که کتبت انا معنایه در. اسمی دیدی که بر کسینه بر ثوبی بوروند که فضله قلاشید
الثوب دیر لر و یقال ثوب قصیر الید مخفی اولیده که عبارة اخیره ده واقع یددن مراد
کم اوله نته کم میدانی سامیده یدلفظنی کم ایله تفسیر ایتدی والله اعلم ﴿عین﴾ ضد الیسار که
صاغ طرف تعبیر اول نور و جی ایمن و ایمان و ایمن کلور و لفظ عین بر معنایه
نظر ایله بر کت معنایه اولان یتدن مأخوذ در لهذا عینه یعنی و شماله شوی دیر لر و دخی

وفي الاساس ارمی
السفينة بالهوجل وهو
الانجر الثقيل (منه)

قاموسه دیدی که
لفظ بدعقفا لفظ ید
مشددا بر معنایه طور
(منه)

وقد فصلت بما لم یجد
عليه في قسم الاسماء
في ترجمة اعضاء
الانسان (منه)

وانك عندئذ قوة وجاه
بولدم معنایه دخی
کلور (منه)

وعند مرده اولان
کتب لفته لفظ یدم
معنایه صراحة مذکور
اولدی خصوصاً صاعی
نوبی بوروند که
فضله یدی و توبی
بوروند که کدن غیری
فضله قلاشید
اصحی کلانده اولان
فضله دن مراد اوله
(منه)

(یامنوا)

یامنوا و یامنوا دیر لر قوم صاغ جاننده توجده ایتدی بر معنایه شیخ فانی یدسکابو کیفیت اوزره
حیاتدن موت دخی را حتلود در یده جک یرده یرده التین اروح دیر لر زیر امتی صاغ جانینک
اوزرینده تورو لر و قسم یعنی حلف که ترکیده آنجا چمک تعبیر اول نور ز محشری روایت
ایتدی که قسم یدین اطلاق اولدنی عاده عربیه بناء در که بری بریله مخالفه یعنی آنجا شوب
عهدلشمک و قتنده بری صاغ الینی آخرک صول الینه وضع ایدوب مخالفه ایدر لر ایدی
و قوه که یدی یعنی اکثر یا یدیری به نسبة قوی اولمغه قوته یدین اطلاق ایتدی لر. و منزلة
حسنه یعنی بر کسینه عند الناس معزز و مکرم اولمق یقال فلان عندنا بالیمین ای بالمنزلة
الحسنة. و عدل. و اول النهار آخر النهار شمال دیدکلری کبی مطرزی دیدی که یدین ملکته
یعن دیدکلری عین قبله یده واقع اولدنی ایچوندر نسبتی یعنی ویمان در که اصلی یعنی ایکن
یاء نسبتک برینی حذف و آنندن الی عوض ویر دیر لر عانی اولدقدن صکره قاض کبی اعلال
ایدوب عانی اولدی ﴿کرمانی﴾ شرح بخاری ده دیدی که یتک نسبتده عانی یانک تخفیفی ایله
افه فصیحاً مشهوره در بعضی ایلانک تشدید ایله دیدکلری صحیح دکلدر زیرا یتانی ده
اولان ال یاء مشدده دن عوض ویر لمشدر پس بریا ایله قالور واکر یامشده اولور ایدسه
عوض ایله معوض عنه مابتنی جمع لازم کلور لکن تشدید ایدنلر شو وجهله جواب
ویر دیر لر که یتانی ده اولان الف عوض دکل بلکه زائده در نته کم صنعانی ده اولان نون
ورازی ده اولان زازائده اولدکلری کبی انتهی مخفی اولیده که میدانی (هادی للشادی) نام
تألیفنده معانی حروف محمد باینده دیدیکی کلام جواب مذکوره مناقض در زیر
دیدی که حرف نون کاهی همزه دن بدل اولور صنعانک نسبتده صنعانی دیدکلری کبی
والاقیاس اولان صنعای و صناعوی در و شویله ملاحظه اولور که مجیب مذکور لفظ
صناعی مقصور زعم ایتدی و عامه کتیده مدوده اولمق اوزره تصحیح اولندی جوهری
صنعانک نسبتده صنعانی دیدکلری قیاسه مخالفه دیدی والله اعلم. فارابی (سالك الجواهر)
نام تألیفنده عین بر ولایه معروفه نک اسمیدر و رسول اکرم صلی الله علیه وسلم پیور دیر لر که
(الايمان عان والحكمة يمانية) یعنی ایمان اولامکده دن نشأت ایتدی زیرا رسول اکرم
مولدی و معنی در صکره مدینه یده هجرت ایتدی و مکه تها مددن و تها مدارض یتنددر لهذا
ایمان یتند نسبت اولندی والله اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب و انکتف بهذا القدر
من امثلة المشركات ولنشرع في بيان ماله تعلق بالاضداد ﴿فائدة﴾ معلوم اوله که ائمه
لقتدن چوق کسند الفاظ متضاده ایچون کتب تألیف ایتدی لر قطرب. و ابو بکر بن
الانباری. و ابو البرکات. و ابن الدهان و صفانی کبی لکن اضداددن بر نوع وارد که منشی
و مترسل و شاعر آناری بلکه محتاجدر تا که انشاء و تحریر ایتدی کبی نسته ده صنعة طباق

ولفظ میون اسماء
ذکر دن در قال فی
المجون بیت واضرب
بالمیون فی دهلجها
اصب ما فی قلنی فی کوزها
(منه)

اجر التملک باعث از دیاد حسن اولوب اصحاب ادب عندند مقبول اوله ابو جعفر بن النحاس
بو بایده بر کتاب لطیف تألیف ابتدی که صنایع ادیبیه هوس ایند مبتدیلره نمونه اولمق
اوزره اصناددن بر قاج لفظ ذکر اولمق مناسب ملاحظه اولندی ﴿الامثلة من الالفاظ
المتضادة التي تذكر مع ضدها﴾ حیوة و ممات . امانة و خیانة . نعیمة و غش . جور
و عدل . انصاف و حیف . اثم و اجر . ثواب و عقاب . طلاقه و انقباض . غلظة و دقة .
صغر و کبر . شباب و هرم . غنی و فقیر . بلاعة و غی . فرح و ترح . ضحك و بکاء . نشاط و کسل .
شبع و جوع . اقلال و کثارة . نباهة و خول . حرية و عبودية . طاعة و معصية . موافقة
و مخالفة . حرص و قناعة . وفا و غدرة . استبشاش و عبوس . انجاز و خلف . اهانة و اکرام .
یأس و طمع . نقص و زیادة . شح و سخاء . کبر و تواضع . طویل و قصیر . بعد و قرب
ضلال و رشاد . وفي هذا القدر كفاية لمن له قلب اوالق السمع وهو شهيد

فصل فی الالفاظ بالنسبة الى معانیها بحسب الوضع والاستعمال

معلوم اوله که بعض الفاظ وارد در که واضع آنی معنای عامه وضع ایدوب استعمال اولند قد
دخی عمومی اوزره ابقاوا عام استعمال اولور تعالی فقد اللغه نام تألیفنده آنک ایچون مخصوص
بر باب عقد ایدوب کلیات عنوانی ایله معنون قیادی زیر آندن کل ماهو کذا فهو کذا عبارتی
ایله تعبیر اولور و ترکیده دخی هر نسنه که شویله اوله بویله اولور عبارتیه ترجمه اولور
﴿الامثلة﴾ (سماء) هر نسنه در که عالی و مظل اوله لهذا خاندنک سقف و تاباند کذلک
سحاب سماء اطلاق اولور یقال اصلح سماء بیتک و مطرت السماء (صعید) هر ارض مستویه
(مویق) هر نسنه در که ایکی شیدک میانده حاجز و حایل اوله (کعبه) هر مربع اولان
بناء که مکعب دخی دیر لر و نزدیک زار تعبیر اولنان ایکی مهره سنه کعبتین دیدک لری
بو معنادن مأخوذ در قال الشاعر بالترکیة (قطعه) تادورده در دائرة کون و فساد ﴿ممکن
دکل اولمق حرکتدن شاد طاس فلك ایچره کعبتین انجم﴾ کو ستر مزایم ش هیم کسیده نقش
مراد ﴿صرح﴾ هر بر بناء عالی (دابه) هر حیوان که روی زمینده دیب و حرکت اید
(عیر) هر ابل و خیل و حیر که بر موضعدر بر موضع آنکله زاد و زخیره کو توره لر (ماعون)
هر نسنه که شی حقیر اولمقله عادتاً آنی کمسنه کمسنه در مرغ اتمیدالک و چناق چوملک مثلاً
جوهری دیدی که ماعون بر لفظ در که منافع بیی جامعدر قدوم . وقاس . و قدر کی
ابو عبیده دیدی که اهل جاهلیه هر منفعة و عطیة اطلاق ایدر لر ایدی (حدیقه) هر
بستان که اکاد یوار چور لمش اوله (عقیله) نساء و ابل و خیل دن هر کریم اولان (حمام)
هر قوش که طوقی اوله (عصب) هر اوت که بوغوم و ماسوره سی اوله (غضاة) هر اغاج
که دیکنی اوله (سرح) هر اغاج که دیکنی اولیه (عرصد) هر بقعه که آند بناء اولیه (وادی)

(هر قرجه)

هر قرجه که طاغله ده و اور مانه قلرده آندن سیل صونی جریان ایلده (فسطاط) هر مدینه که
جامعه اوله فیروز آبادی دیدی که فسطاس اهل کوره نک بیچی اوله موضع و عربون
عاص بناء ایتدیکی مصر عتیقک علمی در که اسکی مصر تعبیر اولور (اهاله) هر نسنه که انی ادام
یعنی اکک قاتوغی ایدر لر زیت و یاغ و سباده یاغی وات یاغی و بو کرک یاغی و یاغ یاغی
مثلاً (نسم) هر مرغ در که آغاجی تحریک وایزی ستر اتمیده (اسکان) عرب هر اهل صنعت
اطلاق ایدر لر پاپوشچی و دمورچی و غیره کی (نجد) هر موضع که ارضدن مرتفع اوله
ابن خالویه روایت ایتدی که هر نسنه که شعاع آفتاب اکا طوقده و صوکره زائل
اوله اول وقتده حاصل اولان کولکویه فی وظل دیر لر و آفتاب طوقونما غله حاصل
اولان کولکویه ظل دیر لر ﴿ودخی بعض الفاظ وارد در که واضع آنی نام وضع ایدوب
استعمال اولند قد بعض افرادینه مخصوص اولور و بوقسم بغایة قلیل دره ابن درید حج
لفظی ایله تمثیل ایتدی که اصلنده مطلقاً بر شی قصد اتمک معناسند وضع اولنشدی
استعمال اولند قد قصدیت مکرمه تخصیص اولندی . مخفی اولیه که تخصیص مذکور
اهل لغة علی اولسه مثال مذکور مثال اولمقله صالح اولور ایدی لکن اهل شرع
علی اولمق اوزره متفق علیه در صاحب مظهر دیدی که بن قسم مذکور ایچون
بر مثاله موق اولم که بغایة مستحسن در (سبت) لفظی واضع مطلقاً هر ه وضع اتمش
ایدی استعمال اولند قد ایام اسبوعدن بر یومده تخصیص اولندی . جهره ده دیدی که
لفظ (رث) اوله هر شینک خسیسنه وضع اولنشدی استعمال اولند قد هلبوسات
و مفروشاتک خسیسنه تخصیص اولندی و (ثم) لفظی اصلنده مطلقاً بر شی جمع اتمک معناسنه
ایدی صکره استعمال اولند قد حشیش جعنه مخصوص قیلندی (وخم اللحم و اخم) دیوب
مطلقاً قوقدی معناسنی مراد ایدر لر ایدی صکره استعمال اولند قد طنجیره ده پیشمش
یا کباب اولمش آنک قوقه سنه تخصیص اولندی زیر اچیک ات قوقه (حل اللحم و اصل)
دیر لر و لفة یمانیه ده (فزت نفسی عن الشیء) مطلقاً بر نسنه دن تقسم ایا ایتدی معناسنه ایدی
مثلاً طعامدن ابا ایتسه خواه قارنی طوق اولمقله یاسبب آخر ایله صکره استعمال
اولند قد بر شیدن ایگر نوب ایا ایتدی معناسنه تخصیص اولندی و (رضراض) لفظی
واضع مطلقاً چاقیل طاشنه وضع اتمش ایدی و استعمال اولند قد اوزرندن صو جریان ایدن
چاقیل طاشنه تخصیص اولندی و لقد احسن من قال فی وصف نهر (نظم) و ماء علی الرضراض
یحری کانه حقائق تبرشکلن جدا و لا کأن به من شدة الجری جنة و قد البستن الرياح
سلاسله ابو عمرو دیدی که سبت لفظی واضع مطلقاً دباغت اولمش دری به وضع اولندی
لکن اصمعی لفظ سبت قرظ یعنی ورق السالم ایله دباغت اولنان دری به مخصوصدر دیدی

قرظ ایله اولون
غیری شی ایله اولون
(منه)

ودخی اسمی دیدی که (مقدم) اول ثوب در که مشع یعنی کرکی بویانش اوله اکاقو بو
بویانش تعبیر اول نور هر نه رنگ اولور سدا ولسون لکن کسائی مقدم قیر منی ایلد بویانشده
مخصوص در دیدی ودخی بعض اهل لغة دیدیلر که (خط) لفظی مطلقا سیفه اطلاق
اول نور لکن جهره ده بحرین ومانده یابدقیری سیفه مخصوص در دیدی ودخی
لفظ (زف) هر قو شدن زغب کبی اولان توی در که آندن مردار توی تعبیر
اولور لکن بعض اهل لغت نعمه مخصوص در دیدیلر قالی امالی سنده دیدی که (زبرج)
زبرج ایلد ظاهر اولان سخا بدر لکن ابن درید دیدی که اول سخا بده قیر منی یلق اولمد بده
زبرج دیملر مبرد کامل ده دیدی که لفظ (عین) صوف ملون معنانه در واکثر اهل
لغت کلامی دخی بودر لکن اسمی دیدی که هر صوفه عین اطلاق اولور خواه بویالو
خواه بویاسروم بر دیدی که (ختم) خرف اخضر معنانه در کد قوه نوس تعبیر اولور لکن
اسمی دیدی که هر قوه نوسه ختم اطلاق اولور خواه یشل خواه دکل والله اعلم بالصواب
ودخی معلوم اوله که بعض الفاظ وارد در که واضع آنی خاص وضع ایشم ایکن عام اولمق
اوزره استعمال ایدر لر ابن فارس فقه اللغة ده آنک ایچون بر باب عقدا یتدی. اسمی دیدی که
لفظ (ورد) اصلده صوبه وار مق معنانه موضوع ایدی صکره هر نسنده وار مق ده استعمال
ایتدیلر ولفظ (قرب) اصلده طلب الماء معنانه ایدی صکره هر طلبده استعمال اولندی
ودخی برکسته فریاد ایتسه (رفع عقیرته) دیر لر صوتی بلند ایتدی وعبارة مذ کوره مثل
مجراسنه جاریزه موردی بودر که برکسته نک ایانک سکرینی عقیر یعنی قطع ایشم ایدی
شده وچندن عقیرهنی یعنی معقور اولان ایاغنی قالدروب صحیح و فریاد ایدر ایدی
صکره هر رفع صوت ایدن کسنده به رفع عقیرته دیدیلر ابن درید جهره ده بونوعدن اولان
الفاظ ایچون بر باب عقدا یتدوب (باب الاستعارات) عنوانیه معنون قیلدی و دیدی که لفظ
(منحه) اصلده شو معنایه ایدی که برکسته آخره قویوتی یا ناقه سنی بوجده اوزره ویره که
آخر آنلرک سودی ایلد انتفاع ایدر بشرط آنکه شاة وناقده معطی نک اوله صکره هر
عطیده منحه اطلاق ایتدیلر اکل مشارق الانوار شرحنده (من کانت له ارض فلیزرعها
اولیمخها) حدیث شریفنک بیانده دیدی که منحه کاهی صله اولور ملک وجهی
اوزره وکاهی عاریه اولور اتیه ولفظ (وغی) اصلده جنکده اخلاط اصوات معنانه
ایدی صکره استعمالی کثیر اولوب نفس حریدوغی اطلاق ایتدیلر و فی الاساس شهد الوغی
واصله الجلبه فی الحرب و (غیث) لفظی اصلده مطر معنانه ایدی صکره مطر سبی ایلد نابت
اولان نباته غیث دیدیلر کذلک سمدان مطر و مطر واقع اولان موضعی مراد ایدر لر تقول
العرب ما زلنا نطأ السماء حتی اتینا کم ای نطأ مواقع الغیث و (ندی) کد فارسیده شبنم دیر لر
عشب ده استعمال ایدر لر (وخرس) لفظی خاتونلرک نفاس وقتنده اکل ایتدکری

یعنی بویالو بک (منه)

رمول اکرم اغاره
ارضه منحه اطلاق
ایتدی (منه)

(طعام)

طعام مخصوص معنانه ایکن ولاده ایچون ایتدکری دعوتده استعمال ایتدیلر و (اعذار)
لفظی اصلده ختان معنانه ایکن ختان وقتنده ایتدکری ضیافته استعمال ایتدیلر
وعادت عرب بویاندی که برکسته تزوج ایتدکده شاة وابل اوزرینه عقد نکاح ایدوب
آنلری منکو خدنک خانه سنده سوق وایصال ایدر لر ایدی و (فلان ساق الیها مهرها)
دیر لر ایدی صکره دراهم و دنانیر اوزرینه نکاح و آنلری سوق وارسال اتسه لر ساق الیها
مهر هادیلر کذلک عادتلری بویاندی که برکسته زوجده سنده دخول مراد ایتدکده
برخیته جدیدیه نصب ایدوب آنده دخول ایدر لر واکبناء و (بنی فلان علی امرأته) دیر لر
ایدی صکره توسیع ایدوب عبارت مذ کوره بی مطلقا دخوله استعمال ایدوب صحرا ده
دخول ایتسه دخی بنی فلان علی امرأته دیدیلر و (ظعینه) لفظی اصلده هودج ایچنده
اولان خاتون معنانه ایدی صکره هودجه و هودجی کوتورن بعیره دخی ظعینه دیر لر
و (خطر) لفظی اصلده بعیر قویرنی ایلد و رکری بنی مرة بعداخری ضرب ایتدک معنانه
ایدی صکره و رکری بنه اصابت ایدن بوله دخی خطر دیر لر ولفظ (راویه) اصلده
سقا دوه سی معنانه ایدی صکره سقانت طولومنه دخی راویه دیدیلر و (دفن) لفظی
میتی ترابه وضع وستر معنانه ایدی صکره برکسته کتم سر ایتسه اکادخی (فلان دفن
سره) دیدیلر و (نوم) لفظی انسانه مخصوص ایدی صکره توسیع ایدوب صباحه دکلر بویکجه
برق آتدی دیه جک یرده (مانامات اللیلة السماء برقا) دیدیلر کذلک نام الثوب دیر لر ثوب
کهنه اولسد (وهمود) اصلده آتش سو بو تگ معنانه ایدی یتقال همدت النار ای انظفا
صکره همد الثوب دیوب ثوب اسکدی معنانی مراد ایدر لر ولفظ (عمی) اصلده
کوزه مخصوص ایدی یتقال عمی الرجل ای صار اعمی صکره عیت عنا الاخبار دیوب
خبر لر بزدن مستور اولدی معنانی مراد ایدر لر ولفظ (رکش) اصلده مطلقا ایاق ایلد
برشی ضرب ایتدک معنانه ایدی صکره مرکوب اولان حیوانده استعمال ایدوب
راکب اولان کسنه ایاغنی تحریک ایتدندن آت سکر تگ یعنی آت سکر تسدر رکض الفرس
دیر لر ابن درید دیدی که (رکضت الدابة) دیر لر مفعول اولمق اوزره دابه نک
نصبی ایلد دابه بی مطلقا سکر تدیر دم معنانه خواه ایاغنی تحریک ایتسون خواه ایتسون
وبعضیلر (رکضت الدابة) دیر لر نائب فاعل اولمق اوزره رفع ایلد لغت اهل عابده در
انتهی. جوهری دیدی که رکض اصلده تحریک رجل معنانه در صکره استعمالی کثیر
اولوب مطلقا آت سکر تسدر رکض الفرس دیر لر که فصیح دکلدر بلکه صواب اولان
رکش الفرس در مجهول صیغه سیله انتهى زیرا رکض الفرس معلوم صیغه سیله آت
ایاقلرین زمینه اوردی معنانی مؤدی در و (عقیقه) اصلده اول قیلدر که ولد تولد

ورک ترکیده اوجه
کوی دید کاری
موضعدر (منه)

قال الله تعالی ارکش
برحاک (منه)

ایتدکنه آنکله توبه ایدر صکره اول قیل تراش ایتدکننده ذبح اولنان قربانه عقیقه
دیدیلر و (ظناً) اصلنده عطش و صویه اشتیاق معناسنه ایدی صکره توسیع ایدوب ظنمت
الی لقائک دیدیلر و (مجد) اصلنده دایدنک بطنی علف ایله طولو اولمق معناسنه ایدی
صکره کرم ایله مملو اولان کسنده مجد فلان فهو ماجد دیدیلر یعنی امتلاء کرم اولفظ
(قفر) اصلنده نبات و انساندن خالی اولان ارض معناسنه ایدی صکره اکت
خبراً قفراً دیوب بلا ادام معناسنی مراد ایتدیلر و امرأة قفرة دیوب قلیل اللحم معناسنی
مراد ایتدیلر و (غر غره) لفظی اصلنده صوی اغیزده و بوغازده تحریک و اداره معناسنه
ایدی صکره غر غره بالسکین دیدیلر ذبحه معناسنه و غر غره بالسنان دیدیلر طعنه
فی حلقه معناسنه و تفرغرت عینه دیدیلر تردد فیها الدمع معناسنه و (قرقره) اصلنده
ارکت دوه کوکره دکده اولان هدیرک صفا و ارتقاعی معناسنه ایدی صکره حسن
الصوت اولان کسنده قرقار دیدیلر و (افن) لفظی ناقه نکلینی قلیل اولمق معناسنه ایدی
صکره قتل عقل معناسنه استعمال ایدوب افن الرجل دیدیلر قل عقله معناسنه و اول
کسنده افین و مأفون دیدیلر و (حلس) اصلنده دایدنک ظهرینه برده کبی طرح ایتدکری
چل و کیمچه پارچه سینه دیرلر ایدی صکره آت صرتنه ملازم اولان کسده حلس دیدیلر
یقال فلان من احلاس الخیل ای لایترل من ظهر فرسه که کثیر الصید و کثیر المحاربه دن
کنایه درو (صبر) لفظی اصلنده حبس معناسنه در صکره قتل فلان صبرا دیدیلر حبس
نحتی قتل معناسنه یعنی براز زمان محبوس اولوب صکره مقتول اولدی و اول کسنده که
قانی آتی عین ایتسون دیوب حبس ایدوب بعده عین ایتسه اکامین صبر دیرلر یقال
حلب صبراً ای حلب بعدان حبس. مجاهد (استعینوا بالصبر و الصلابة) کلام شریفنده
اولان صبردن مراد صومدر دیدی زیرا صوم مستلذاتدن تنسی صبری مستلزمدر
و بو مقامد کتبیجه ابن دریدک باب معتود مزبورده ذکر ایتدیکی الفاظدر که ترجمه
اولندی لکن بعض مواضعدن جسته جسته ذکر ایتدیکی الفاظ دخی ذکر اولنق افاده دن
خالی دکلدر ملاحظه سی ایله بو مقامده ذکر می مناسب ملاحظه اولندی و هی هذه (بأس)
اصلنده حرب معناسنه در لکن حرب مظنة خوف اولمق مناسبتی ایله لا بأس علیک
دیوب لا خوف علیک معناسنی مراد ایتدیلر و (صباب) اصلنده کاسدنک دبنده قالان صو
وسود معناسنه ایدی صکره هر نسنه نك بقیه سنده اطلاق ایتدیلر. حتی صبابات الکری
دیوب کوزده اولان بقیه نوم مراد ایتدیلر (ورائد) اصلنده طالب کلاً معناسنه
ایدی صکره هر طالب حاجته رائد دیدیلر و (زیرب) اصلنده تسمیه معناسنه ایدی صکره
هر داهیه زیرب دیدیلر و (حوب) جل معناسنه ایدی صکره شایع اولوب زجر جلده

وفي الاساس رأيت
ارضا قد يجد شاتها
وبعيرها اي شبعنا
ومن المجاز بحر الرجل
ومجدظم كرمه فهو
ماجد ومجد (منه)

بوده نکلانی عرندن
محفوظ اولنق ایتسون
فرسک ظهرینه طرح
اولندان چل و کیمچه
مثلاً و نسنه درو نکلانی به
دخی دیرلر (منه)

استعمال اولندی حاده حرکات ثلاث جاریدر و (دردق) لفظی صفار ناس معناسنه ایدی
صکره کثیر الاستعمال اولمغه هر شیدن کوچک اولنه دردق اطلاق ایدرلر و (کده)
اصلنده ارض غلیظ معناسنه کندن مأخوذدر زجت معناسنه و ارض مذکوره
حیواناته زجة و بر مکله بواسم ایله تسمیه اولندی صکره کدلسانه بالکلام و قلبه بالفکر
دیدیلر و (کشب) اصلنده صیدک صیاده قربی معناسنه در یقال ارم الصيد فقد اکشبک
ای دنامنک صکره هر قریب اولان شینه مکشب دیدیلر و لفظ (نابث) بر قازوب نباشلق
ایدن کسنده معناسنه در صکره مطلقاً تفتیش و اظهار ایدن کسنده اطلاق ایدوب حتی فلان
ینبث عن عیوب الناس دیدیلر یظهر عیوبهم معناسنه و (رضاب) اصلنده آغز دن اقان ریق که
سالیاتعیر اولنور اکادیر لر ایدی صکره رضاب المزن دیوب سحابدن دوکیلن یغوری
و رضاب النحل دیوب عسلی مراد ایتدیلر و (بسق الیت) دیرلر ایدی بیت ارتقاعده کالنه بالغ
اولسه صکره هر نسنه که ارتقاعده غایتنه بالغ اولسه اکاقد بسق دیدیلر بسقت النخلة و النحل
باسقات عبارت لری دخی آندن مأخوذدر حتی بر کسنده قومنه عالی و غالب اولسه بسق فلان
فی قومه دیدیلر علام معناسنه و (بشم) لفظی حیوانک امتلاسی معناسنه مخصوص ایدی صکره
توسیع ایدوب انسانک امتلاسنه دخی بشم دیدیلر و (انبیق الطیر) دیرلر قوش شدقه ایله
طیران ایتسه یقال عقاب بعنقاء و عنقاء ای شدید الطیران صکره بر مرتبه شایع اولدی که
فلان کسنده بکاعنف و شدت ایله سوز سوبلیدی دیه جک یرده انبیق فلان علی بکلام دیدیلر ابن
الانباری زاهر نام تألیفنده دیدی که (قد قرمت الی لقائک) دیرلر سنک لقا که زیاده مشتاق
اولدم معناسنه قرم اصلنده شدت اشتیاء لحم معناسنه در یقال قرمت الی اللعیم اقرم و ان اقرم
الیهای اشتدت شهوتی الیه انتی. قالی امالی ده دیدی که (خارب) لفظی اصلنده سارق الابل
معناسنه خاصه صکره هر سارقه خارب دیدیلر خواه بعیر سرقه ایتسون خواه غیری شی
سرقة ایتسون. ابو جعفر النحاس معلقات شر حنده دیدی که خیره (مدامه) تسمیه اولندی
کوبنده دوا می اولدی ایچوندر بعضیلر دیدیلر که کوبنده غلیان ایتدکدن صکره ساکن
اولدی ایچوندر یقال دام الشی ای سکن و ثبت اگر سؤال اولنور ایتسه که هر ساکن
اولان شینه مدام اطلاق صحیح اولور می جواب و یریلور که اصل صحیح اولقندر بشرط
آنکه اول شینه اسم مخصوص وضع اولنش اوله انتی. زیرا فقط مدام لفظی ایله تسمیه
اولنسه خرب اسمی اولان مدام ایله اشتباه واقع اولور والله اعلم و صلی الله علیه و سلم
وعلى آله و صحبه اجمعین و دخی معلوم اوله که بعض الفاظ وارد که عام وضع و عام
استعمال اولنور لکن اول عامک تحتده اولان افراددن هر فردده اطلاق ثابت لیکن

مثلاً ساکن اولان
صوبه مدام اطلاق
ماه را که ایله تسمیه
دفعه صحیح اولور
(منه)

ایدوب دیدی که (نظم) بقرت شویة ولجعت قوما * وانت لثاننا ولد ربيب *
غذيت بدزها وربيت فينا * فمن انباك ان اباك ذئب * اذا كان الطباع طباع سوء * فليس
بنافع فيه الاديب * ولقد احسن عندليب الشيراز في هذا المعنى حيث قال **ميت**
عاقبت كرك زاده كرك شود * كچه بآدمی برزك شود * ودخی ذئب كوكى لسانى ايله
قلج ايله قطع ايدركى قطع ايدركه اصلا كوكك صداسى چيتمز * فائده * عوى
الذئب ديرلر عوى الكلب ديدكلى كى شاعر زمانه خلقندن شكيت ايدوب دیدی
که (نظم) ليت شعري كيف الخلاص من الناس * وقد اصبحوا ذئابا ذوى اعتداء * قلت
لما بلغهم صدق خبرى * رضى الله عن ابى الدرداء * ابو الدرداء قولته تلجج در که دیدی
اياكم ومعاشرۃ الناس فانهم ما ركبوا قلب امراً الا غيروه ولا جوادا الا عقروه ولا بعيرا
الا دبروه * سهيلي غزوئ بدر قصه سنده روايت ايتدى که عبدالله بن الزبير رضى الله عنه
تولد ايتدکه رسول اکرم افنديمز آنى کوروب هو هو دیدی چون والده سى اسماء
بوکلامى استماع ايتدى متغيره اولوب آنى ارضاعدن امساك ايتدکه عزيمت ايتدى رسول
اکرم بيوردیلر که ارضعیه ولو بماء عينك كبش بين ذئاب عليها ثياب ليمعن البيت
اوليقتن دونه * حيل ساسانيه نام كتابده اذية العواد بابنده دیدی که برکسند قوردك
تويونى عوادك عودنك تارلرينك ميانته وضع ايدرسه ضرب ايتدکه اول تارلر
پار پاره اولمغه عودك صداسى چيتمز بشرط آنکه اول تارلر قويون باغیر ساغندن
يا بيلش اوله و (اذية الدقاق) بابنده دیدی که دف يابان کسندك دکاننده قوردك تويونى
تبخير ايتسلر دفلرده اولان دريلر پاره پاره اولور و (اذية طبال) بابنده دیدی که برکسند
قورد دريندن بر طبل يابوب طباللر طبللرينه ضرب ايدرلر ايکن طبل معهودى ضرب
ايلسه جه طباللر دريلرى پاره پاره اولور وما ذلك الا بتقدير العزيز الحكيم و (ظلع) لفظى
عامدر انساندن غيرينك آغسا قلغه شاملدر و (جع) ضبعه مخصوصدر يعنى ضبعك که
فارسيده کفتار و ترکیده صرتلان ديرلر آغسا قلغه مخصوصدر جوهرى ضبع لفظنك
مؤثنده ضبعه ديزلر زيرامد کړنده ضبعان وجعنده ضباعين ديرلر سرخان وسراحين
ديدكلى كى ومؤتى ضبعانة وضبيع در که جى ضبعانات کلور وکاهى ضباع دخى
کلور که هم مذکور و هم مؤنثك جى اولمغه صالح در . ابن البرى دیدی که
مقتضای قاعده عربيه در که مذکر ومؤنث جمع اولسلر مذکور حکمى مؤنثك
حکمنه تغليب ايدرلر لکن ايکى موضعده بوقاعده تخلف ايتدى . اول بودر که ضباعك
مذکر ومؤنثى تنيد ايتک مراد ايتسلر مؤنثك حکمى اخذ و تغليب ايدرلر يعنى
تنبيه لرنده ضبعان ديوب مؤنث اولان ضبع لفظنك حکمى اجرا ايتديلر ومذکر

(اولان)

اولان ضبعانك حکمى اجرا ايتديلر حاصلى مؤنث اولان ضبع ومذکر اولان ضبعان
لفظلرينك تنبيه لرنده ضبعان ديوب ضبعانان ديتديلر کويا مذکور تنبيه سنك حکمى
اجرا اولنسه کثرة زوايدلر ومندن فرار ايتديلر * ثانی بودر که برحادثه وقوعى
ايچون تاريخ وضع ايتسلر ليله ايله ضبط ايدوب يوم ايله ايتديلر مثلاً وقعت هذه
الوقعة في ليلة مضيت من رجب ديوب من يوم مضى ديتديلر کويا بوخصوصده اسبقده
رعايت ايتديلر زير اشهر دن اول موجود اولان ليله در ابن الانبارى دیدی که لفظ ضبع
مذکر ومؤنثه اطلاق اولنور لکن معروف اولان ابن برى مذهبي در . زعشرى
ربيع الا برارده دیدی که ضبع نوعى برسنه ذکر وبرسنه ائى اولور ارنب كى ذکر
اولدينى سنده مذکرلر علمى ايدر مؤنث اولدينى سنده طوغورور * قزوینی دیدی که
عربيه بر قوم واردر که برايكى بيك جاعتك مياننده آنلردن برى بولونسه وبرضبعه
مصادف اولسلر ضبع مذکور اول کسندن غيرى برفرده توجه ايتملر لهذا اول قومده
ضبعيون ديرلر وفي المثل افسد من الضبع في الغنم وزيادة فسادنددر که برسورى قويون
ايچنه کيرسه برايكى قويونى اهلاک ايتمکله قناعت ايتمزوا کړذئب وضع قويون سوريسنده
جمع اولسلر برى برينى منع ايتدکلر نندن ناشى قويون سالم اولور لهذا عرب دعالرنده اللهم
ذئبا وضبعاديرلر قال الشاعر **ميت** تفرقت غنمى يوما فقلت لها * يارب سلط عليها الذئب
والضبع * ميدانى دیدی که ضبع بغايتة احق اولمغه ما يخفى هذا على الضبع ديو ضرب مثل
ايدرلر ابن زكرياء رازى دیدی که ضبعك درى سندن برغربال يابوب زرع ايدو جگلى
حبوباتى آنکله اله دکدنصكره زرع ايتسلر چکر که ضررندن امين اولور . کمال دميرى
دیدى که ضبعك ارککنك صاغ اولبولوغنك دبرينك حلقه سنه قريب اولان موضعندن
قيلر بولوب احراق وسحق ايتدکدنصكره زيت ياغى ايله قارشدرسلر وابنه ديدكلى
مرضه ميتلا اولان مأبوتك دبرينه سورسلر مرض معهوده بالکليه مندفع اولور لکن
بغايتة احتياط ايدو لر که مذکور قيللرى ارکک ضبعدن آللر زير ديشى ضبعدن
آلوب مرض معهوددن سالم اولان کسندك دبرينه سورسلر مرض معهودى
احداث ايدر . وبوخاصة عجيبه در که کرات ايله تجربه اولمشدر والله على كل شى قدير
ابوعبيد غريب مصنفده دیدی که لفظ (ربيع) دارده عامددر که هر نه ايچون بناء اولنور
ايسه و لفظ (ربيع) وقت ربيعده ساکن اولمق ايچون بناء اولنان منزله مخصوصدر و لفظ (عقار)
بلاد و ضياعده اولان منزل و (منجم) طلب کلاده بنا اولنان منزلدر و (قم) لفظى انسان وسائر
حيواناتك آغزى که جى افواه کلور و (فوهه) طلوم آغزيدر که کذلک جى افواه کلور
جهره ده دیدی که (يحج) هر حيدنك آغز نندن ظهور ايدن صوت در و (کشيش) افى يه

مخصوص بر صورتی که جلد نك بعضی جلد نه سور و نمکدن حاصل اولور که ترکیده
قیفشدی تعبیر اولور ابو عبیده مقاتل الفرسان نام تألیفنده دیدی که (سهر) لفظی مطلقا
اویقوسزلق معنای عامه در که خواه اویو مدینی شردن خواه خیردن اولسون و (ارق)
لفظی بر مکروه اصابت ایتمکله اولان اویقوسز لفظ مخصوص صدر و الله اعلم و دخی معلوم اوله که
بعض الفاظ مخصوصه وار در که معانی مخصوصه به وضع اولنوب استعمال اولند قدّه اول
معنای ده استعمال اولنور فقط **الامثلة** علماء لغت دیدیلر که (مکانک) لفظی وعید ایچون
موضوع در و عدده استعمال اولنور ترکیده بر کسینه بر کسینه به غضب ایتمکده بر کده اولنور
دیدکلری کی ابو عبیده دیدی که (تابع) لفظی شردن غیریده استماع ایتمکده که ترکیده
بر نسنه نك اوزرینه صایر صایر توکلک تعبیر اولنور مثلاً تابع الفراش علی النار دیرلر
تابع النمل علی العسل دیرلر و اکثر کتب لغته تابع لفظی توالی ایله تفسیر ایتمیلر
که مطلقا بری بری آردنجه اولمقدن عبارتدرو (اولی لك) لفظی مقام تهدید و وعیده
مستعملدر که قرب معنای اولان ولی دن مأخوذ اولمق ملاحظه اولنور اصمعی
دیدی که اولی لك عبارت نك معنای قاز نك مایه لکک یعنی سنی هلاک ایده جک
نسنه سکا قریب اولدی دیمکدر. ثعلب دیدی که عبارت مذکوره نك معنای اصمعی
ایتمدی تفسیرندن مناسب بر تفسیر استماع ایتمیم و (ظل فلان یفعل کذا) عبارتی نهاده
واقع اولان عمله و (بات فلان یفعل کذا) عبارتی لیلده واقع اولان عمله مخصوصدر
و (جعلوا احادیث) عبارتی که قوم بر عمل ایتمیلر که میان خلقده مثل اولدیلر
معنای نهاده مستعملدر فقط بزم اصطاحزده بر کسینه بر مکروه عمل اتسه مقام لومده
دلورده داستان اولدی تعبیر اولنور. خلیل دیدی که (یملة) لفظی کثیر العمل اولان
ناقده مخصوصدر جمله دیمزلر و (نمت) لفظی شی امر حسن ایله وصفه مخصوصدر
و امر قبیح ایله وصفه نمت دیمزلر. ابو حاتم دیدی که لفظ (ازیز) کجده اولان صوغه
مخصوصدر که لیلۀ ذات اذیر دیرلر و یوم زوایز دیمزلر. ابن درید دیدی که (اش القوم
و تأشوا) دیرلر بعضی بعضی اوزرینه شرایچون قیام ایتمیلر و خیرده استعمال اولنور و فی
القاموس الاش القیام و التحرك للشرائش و (جز) لفظی غمه و حلق لفظی معزی به
مخصوصدر یقال جززت الشاة و حلت الغزو (خفص) لفظی جاریه بی ختنه به مخصوصدر
و غلامی ختنه به ختان دیدکلری کی یقال خفصت الجاریة و ختن الفلام و (حقب البعیر)
دیرلر بولی طوغری چیمسده جمله مخصوصدر جوهری دیدی که حقب اول قولان
تعبیر اولنور ایپدر که دوه نك ذکرینه قریب موضعدن سمره باغلارلرا کر اول ایپ
ذکر نك غلاف نك اوزرینه واقع اولغله بولی محتبس اولوب تبول ایتمکده قادر اولمسه
حقب البعیر دیرلر و (ایلت البکرة) دیرلر ناقة شایه نك فرجی شیشه بکره دن غیریه ده

وفي الصحاح السهر الادق
وفي القاموس سهر لم
ينم ليلا وفي القانون
السهر افراط في اليقظة
(منه)

بلکه نه وقت یا ساقط
دیک کر (منه)

من حاد ماله ايله مطلقا
قطع و جز معجه ايله
اوت و قبل مثقو
نسنه بی طعمه مستعملدر
(منه)

(مستعمل)

۷ لفظ لامک فقیهه ترکیده
ارککه زیاده طالب
اولمق ترکیده حیوان
کوسنک تعبیر اولنور
(منه)

مستعمل دکلر فیروز آبادی دیدی که (ایلت الناقة وایلت) دیرلر ناقة فقیهه طالب
اولسد و بلة ضبعه ۷ یا خود شده ضبعه دن فرجی شیشمک معنای نهاده و (غط البعیر) دیرلر
هدیر اتسه جمله مخصوصدر و ناقه به دیمزلر و شوطعامک کوزل رایحه سی وارد دریده جک
برده (ما احسن قداوة هذا الطعام) دیرلر پیشمش و دخی بریان اولمش طعامه مخصوصدر
و فی الاساس ما احسن قدا اللحم و قدا و قدا و قدا و قدا ای ریحه انتهی و (قبل غیر و ماجری)
عبارتی امر ماضیه استعمال اولنوب امر مستقبله استعمال اولنور مثلاً فعلت ذلك
قبل غیر و ماجری دیرلر سافل قبل غیر و ماجری دیمزلر معلوم اوله که عبارت
مذکوره امثالند و در سرعت مقامنده ضرب اولنور میدانی دیدی که قبل غیر و ماجری
ای اول شی یقال لقبه اول ذات یدین و اول وهلة و قبل غیر و ماجری. ابو عبید بر
کسینه بر مجلسه کنندن استخبار اولنمش و ذکر ی دخی سبقت ایتمش ایکن
بر نسنه دن خبر و بر سه فعل کذا و کذا قبل غیر و ماجری دیرلر یعنی فلان کسینه شویله شویله
اندی غیردن و عیرک جریانندن اول غیر ی تخصیصک وجهی بودر که غیر جار و حشی
صید اولونمقدن بغایت حذر اوزره در لهذا جری سائر حیواناتک جریندن زیاده در
بوسیدندر که سرعتده مثل اولمشدر بعضیلر غیردن مراد انسان العین در که مر دمک
چشم و کوز بگی تعبیر اولنور و آنک اوزرنده جاری اولان کوز قاپاغی در که جری
حرکتی در پس قبل ان یطرف الانسان معنای نهاده راجع اولور که بزم اصطلاحزده
کوز آچوب یومجه اولان وقتدن سریع مدته ملاقی اولدم پوشیده اولمده که توجیه
اوله نظر ایله لفظ مامصدریه و ثانی به نظر ایله موصوله اولور علامۀ زحشری مستقصیه ده
دیدی قبل غیر و ماجری ای قبل انسان العین و حرکتده للنظر هو جریه و مثل مذکور مبر
یعنی ایرکن کلن کسینه ده ضرب اولنور یعنی دیده لر خوابدن بیدار اولمده دن کلدی که
ایللر دخی اویقودن اویانمده دن کلدی تعبیر اولنور و بعضیلر غیردن جار و حش مراد
در دیدی که مرعی به سائر حیواندن اول کلور یعنی جار و حشی مرعی به چیمزدن
اول کلدی و محتملدر که ماموصول اوله الذی معنای نهاده یعنی جار و حشدن و سائر
حیواندن جری ایدن حیواندن اول کلدی انتهی. ابن فارس دیدی که بوبایدن
اول عبارت که تفیدن غیریده استعمال اولنیمه (ما بالدارارم) عبارتی کی که لا احدها
معنای نهاده در جهره ده دیدی که (بوش) لفظی جاعت کثیره معنای نهاده در که جعی اوباش
کلور یونس دیدی که جاعت مزبوره قیابل متفرقه دن اولمد قجه بوش دیمزلر و اگر
بر بابانک اولاد لری اولسه که قبیله ۹ اصطلاح عربده آندن عبارتدر بوش تسمیه اولنور
صراحده دیدی که بوش لفظ نك جمعده اوباش دیدکلری قلب مکان طریق ایله در که

۹ وفي الصحاح القبیله
هم بتوابع واحد
(منه)

قیاس اولان ابواش در بعض اهل لغت دیدیلر که لفظ (شاء) بمدود اولدقه خیر و شرده
مستعملدر مقصور اولدقه ذکر جلیله مخصوص اولور و (حل) لفظی زجر ابله تکلم
اولنور لکن ناقه به مخصوصدر وارک دو بی زجرده جاه جاه دیرلر و لفظی (عاج عاج)
مذکر و مؤنثی زجرده مستعملدر (وناقة نجاة ۷) دیرلر سریمه معناسنه که جله
اطلاق اولنمز اگر چه ناقه ناجیه دیوب مذکر نده ناج دیرلر و (صواح) لفظی خیلک
عرقه مخصوصدر بعضیلر هر عرقه صواح دیرلر دیدی و (اواد) لفظی نغاسدن ۹
تقابله مخصوصدر اواد لفظی مطلقا عوجاج معناسنه در (ویوم ارونان و لیلۀ ارونانة)
دیرلر کوندوز و کیمده شده و کربت نهایتنه بالغ اولسه فیروز آبادی هر برنده
وصف و اضافت جائز در دیدی و خیرده استعمال اولنماز و (جعبه) لفظی نشابه مخصوصدر
یعنی ترکی اوق تعبیر اولنان اوقک ظرفه و (کنانه) لفظی نبه یعنی عربی اوق تعبیر
اولنان اوقک ظرفه مخصوصدر که تیرکش و قوبور تعبیر اولنور و (فرس شطبة) دیرلر
فرس طویل اولسه کذلک (جاریه شطبة) دیرلر جاریه طویل القامه اولسه و شطب
دیوب مذکره اطلاق اتمزلر و (هلقم) لفظی اشداقی یعنی آغزده آورد دیدکری
موضع واسع اولان دوه به مخصوصدر غیری حیوانه اطلاق اولنماز (وعیهل و عیهم) ناقه
سریمه به مخصوصدر بعضیلر دیدیلر که لفظین مذکورین ناقه سریمه وصفی در جل
وصف اولنماز (و غلام فرهد و فرهود) دیرلر اتلو جانلو تعبیر اولنان غلام حسن
معناسنه که غلامه مخصوص وصف در رجله اطلاق اولنماز و (سرحوب) لفظی فرس
طویل معناسنه که مؤنثه مخصوصدر مذکره وصف اولمز و (کبور) اول عقد ۲ یعنی
اور تعبیر اولنان یومری که باشد اوله و اگر سائر جسدده اولور ایسه اکا عجره و سلعه
دخی دیرلر و (فرس قیدود) دیرلر طویله معناسنه مؤنثه مخصوصدر و (قاروره) لفظی
شراب و غیری نسته وضع اولنان ظرف معناسنه زجاجة مخصوصدر و (ثله) قیون
سورسینه مخصوصدر کچی سورسینه اطلاق اولنمز و (بنو فلان سواء) دیرلر خیرده
یا شرده مساوی اوله لرو (سواسیه) دیرلر شرده مساوی اولسه لخریده مساوی اولنه
اطلاق اولنمز و (حیاج) لفظی شرطه ابله مخصوصدر و لفظ (حق) مطلقا شرطه در
لکن جوهری حیج الرجل حقی دیدی و (خرابه) سرقة ابله مخصوصدر که خارب سارق
الابه اطلاق اولنور فقط و (تدابیر القوم) دیرلر میانر نده عداوت و انقطاع واقع اولسه
ابو عیمده دیدی که عبارت مذکوره قبیلۀ واحد یعنی اب واحدک اولاد لری میانده
اولانده مخصوصدر و (سارب) لفظی اول کسنه به مخصوصدر که حاجات و مهمانده نهارده
سعی ایله قال الله تعالی (ومن هو مستخف باللیل و سارب بالنهار) کذا قاله صاحب المزه

۷ فی الصحاح ناقه
ناجیه و نجاة سریمه
تجوین رکبها (منه)

۹ مثلا اوقو غلبه
ایند که اولان
ایکلمک (منه)

۲ یعنی باشند اولان
اوره مخصوصدر
(منه)

و ستطلع علی تفصیله
(منه)

(مخفی)

مخفی اولمده که بالنهار لفظی ذکر دغدغه دن خالی دکلدر انهم تو کیده و یا تجریده جل
اولند جوهری سارب لفظی شو و جبهله تقصیر ایتدی که اول نسنده در که روی زمینده
استدیدی طرفه توجه ایده سرب الفحل دیرلر مرعی به توجه اتسه و فی الالاس
هویسرب بالنهار فی حوائجه و (کیش الیان) دیرلر عظیم الالیه معناسنه رجله دخی
اطلاق اولنور و مرأیه الیان دیرلر بلکه عجزاء دیرلر و (امراة بوجاء) دیرلر عظیمه
العجز معناسنه که رجله اطلاق اولنمز و (امراة ثدیه) دیرلر مدسی بولک معناسنه مذکر نده
اندی دیرلر و (رجل بزیع) دیرلر ظریف معناسنه که احداثده ۴ مستعملدر ابو الفوت
دیدی که غلام بزیع دیرلر تکلم ایدوب کسنده دن حیا ایتدیه که انسانده صفت مدود و حده در
و (نرب الظبی) دیرلر تصوت اتسه و نرب صوت الظبی معناسنه مذکره مخصوصدر
وظی و بقرک ارککنه نرب دیرلر و (نعت الظبیه) دیرلر تصوت ایتسه و بقم و بقم
مؤنثه مخصوصدر. فیروز آبادی و لدی ایچون ایتدیکی صوت در دیدی و (یوم عصیب)
دیرلر شدید معناسنه که شره مخصوصدر و (عبل) اول ورق در که همیشه ورق دو کولین
اغا جدن دو کولمش اوله سرو. وائل. و طرفاء کچی که اول اغا جلره هذب دیرلر قاموسده
دو کولن و مجدداً ظهور ایدن ورقه قبل دیرلر اضداد دندر دیدی و (علی فلان ابل و بقر
و غم) دیرلر صباح مرعی به کیدوب اخشام اولدقه صاحبک اوزرینده کلدکری ایچون
و غیری مالد علی ذکر اولنمز بلکه لفلان دیرلر لام ایله عربیب مصنفده دیدی که لفظ
(طرف) خیلدن عتیق و کریم معناسنه مذکره مخصوصدر و (نحوص) اول بقره اثی در که
سودی اولمده که غیری حیوانده استعمال اولنماز. قاموسده دیدی که نحص و ناحص اول
بقره و حشیه در که قصیر اوله و نحوص اول ناندیر که ولد و ابی اولمده ایتدی و (لجبه) قلیل
الابن و کثیر الابن اولان کچی به مخصوصدر غیری حیوانه اطلاق اولنمز. مجد الدین لجبه قلیل
الابن و کثیر الابن اولان کچی در که اضداد دندر دیدی و (حروود) لفظی قلیل الابن اولان
قویونه مخصوصدر قاموسده ناقه حروود و حارودت الابل انقطع البانها و قلت دیدی.
قالی امالی ده دیدی که (سبأت الخمر) دیرلر اشتریتها معناسنه که سبأ شتره خردن غیریده
مستعمل دکلدر و (ناقۀ عجزة) دیرلر قویه و شدیده معناسنه که مذکر نده عجزاء دیرلر
و (غلام رباعی و خاسی) دیرلر سباعی دیرلر زیرا اول غلام که قامتی یدی قارش مقداری
اوله اکا غلام اطلاق اولنمز بلکه رجل دیرلر. ابن الاعرابی نوادرده دیدی که بولوتلی
کوند، ریح هبوب اتسه (نشرت الریح) دیرلر ابو عیمده دیدی که (بسله) لفظی افسون ایدن
کسنده و یردکری اجرته مخصوصدر و (طرقه القطة) دیرلر مورطه سنی وضع آتمه سی
قریب اولسه قطاة دن غیریده مستعمل دکلدر. زجاجی امالی ده دیدی که (فرشت کیده) دیرلر
چگرخی پاره پاره ایتدیم معناسنه چگر دن غیری عضوی پاره ایتدیه که استعمال اولنماز ازدی

۹ ولم اجد فی المصولات
(منه)

۴ تازه یشمش تعبیر
اولنور (منه)

(۱۷)

(ب)

کتاب الترقیص ده دیدی که لفظ (آراب) همسن اولان جاریه لره مخصوص در همسن اولان ذکره اقران دیرلر و لفظ (لغات) مذکور و مؤنثه استعمال اولنور ابن السکیت مقصور و محدود ده دیدی که (بغلة سفواء) دیرلر سریعة معنائه و مذکره اطلاق اولنر یعنی اسنی دیرلر ابن خالویه شرح در دیده ده دیدی که (بات یفعل کذا) دیرلر کجه ایشله سه (ظل یفعل کذا) دیرلر کوندوز ایشله سه و اضحی ظل معنائه و امسی بات معنائه و نصف الیلدن نصف النهار ده (کیف اصبحت) و نصف النهار دن نصف الیل ده (کیف امست) دیرلر ابن درید چهره ده دیدی که (آس) ۷ لفظی ارینک موضع مذکور ده باقی قلان عسله اطلاق اولنور و خرماسیدینک دینده قلان خرمایه (قوس) دیرلر و طولومک دینده قلان یاغنه (کعب) دیرلر زجاجی دیدی که (هلال) حوضک دینده قلان صودرو (شفا) قصر ایله هر شینک بقیه سنه اطلاق اولنور ابوبکر بن الانباری دیدی که بکاوالدیم احدین عیدن شویله روایت ایتدی که شعر دن بر قطعه یه (فلیله) و قطن دن بر قطعه یه (سینجه) و صوف دن بر قطعه یه (عمیه) دیرلر شیخ تاج الدین نحویدن روایت اولندی که دریدن یایدقاری ظرفه مطلقا (زق) دیرلر که ایچنه هر نه وضع اولنور سه لکن سودک طولومه (وطب) و یاغ طولومه (نحی) و بال طولومه (عکه) و صو طولومه (شکوه و قریه) و زیت طولومه (حیت) دیرلر زجاجی امالی ده دیدی که (کلا) یاش و قوری اونه اطلاق اولنور و (رطب) یاش اونه و (حشیش) قوری اونه مخصوص در جوهری رطب رانک ضمی و طانک سکونی ایله کلا معنائه در دیدی ابومالك نوادر ده دیدی که (شبر) خنصر ایله ابهام میانی که قاریش تعبیر اولنور و (قتر) ابهامک باشی ایله سیاه نیک باشی میانی که سله تعبیر اولنور و (رتب) سیاه و وسطی میانی و (عتب) وسطی ایله بنصر میانی و (وصیم) خنصر و بنصر میانی که بصم دخی دیرلر و (فوت) هر ایکی پارمفک مابینی که جی افوات کلور * تعالی فقه الفقه ده تعلیلدن روایت ایتدی که اعضاء بشره حسن اولان هر عضو اطلاق اولنر اسماء بودر که ذکر اولنور صباحه. وجهه و وضاء. بشره ده و جال انقده. و ملاحه فده و حلاوة عیننده و ظرافه لسانده و رشاقه قدده. و لیاقت شمائلده و کمال حسن شعرده مستعملدر ابوبکر زاهر ده دیدی که اصمعی و ابن الاعرابی دیدیلر که ظریف بلیغ و جید الکلام اولان کسنه در و ظرافه لسانده اولدیغه عمر بن الخطاب رضی الله عنه شوقولی ایله استشهاد ایتدیلر که اذا کان اللص ظریفاً لم یقطع یعنی اگر لاص بلیغ و جید الکلام اولور اید کندودن حدی اسقاط ایدمک کلمات فصیحه سرد اتمکله قطع یددن خلاص بولور و بعض اهل لغت دیدیلر که ظریف اول کسنه در که وجه و هیئت حسن اوله کسائی دیدی که

۷ و جوهری و فیروز آبادی اوچانده باقی قلان کوله دخی آس دیرلر دیدیلر که فیروز آبادی مطلقا عله دخی آس دیرلر دیدی (منه)

(ظرف)

ظرف وجهه و لسانده اولور یقال وجهه ظریف و لسان ظریف و دیدی که ما (اظرف زید) استفهام طریق ایله زیدک و جمعی حسندر یوخده لسانی حسن در معنائه استعمالی جا نذر و دخی (فلان لبق) کلامک معنائه دیدی که بعضیلر دیدیلر که لبق حلو و حسن الاخلاق اولان کسنه در و بعضیلر دیدیلر که لبق لطیف العمل اولان کسنه در انشی تعالی دیدی که هر ظرف که بر نسنه ایله طولمش اوله اسمائی بودر که ذکر اولنور. فلك مشحون. و کأس دهاق. و واد زآخر. و بحر طام. و عین ترع. و طرف مغرورق. و جفن مترع. و کیس اعجز. و جفنة رذوم. و مجلس غاص بأهله. و جرح مقصع ای امتلا دما. و دجاجة ممکنه اذا متلا بطنها بیضا و اسماء شعرده دیدی که. شعر للانسان و صوف للفنم و مرغی للماعز و ویر للابل و عقال للحمار و ریش للطیر و زغب للفرخ و زف للنعام و هلب للخنزیر * و دخی دیدی که فلان جابع الی الخبز و قرم الی اللحم عطشان الی الماء و عیمان الی اللبن و برد الی التمر و جم الی الفاكهة و شبق الی النکاح قاموسه دیدی که جم طمع معنائه در و جم الی اللحم دیرلر قرم معنائه و هو جم و جم و جم دیرلر طعامه اشتهاشی اولسه که اضداد دندر. ابن الانباری زاهر ده دیدی که رسول اکرم همیشه بش نسنه دن تعمود ایدر ایدی عیمه. و عیمه. و ایمه. و کزم. و قرم. عیمه سوده زیاده حریص اولمق و عیمه شدة عطش دن جوق جوق و تیز تیز صوایچمک. و ایمه جوق مدت مدیده تعزب ایدوب تزوج ایتمه مک یقال رجل ایم اذالم یکن له زوج و امرأة ایم و ایمه اذالم یکن له زوج. و کزم شدة اکل و بعضیلر بخل معنائه در دیدی یقال رجل اکزم البنان ای قصیر البنان کما یقال قصیر البنان و جمعد البنان. و قرم شدة اشتها لحم و یقال قرم الی اللحم و عیمان الی اللبن و عطشان و ظمان الی الماء و جابع الی الخبز و قطم الی النکاح انشی. و فی القاموس قطم اشتها الضراب و النکاح و اللحم او غیره فهو قطم * و دخی ال بر نسنه یاشمق ایله ملوث که ترکیده بیلاشق اولسه تعبیر اولنور عرب هر برینه بر مخصوص اسم ایله تسمیه ایتدیلر مثلاً اتدن بیلاشقی اولسه (بدی غمره) دیرلر و ایچ یاغندن اولسه (زهمة) دیرلر زیر ازهم زانک ضمی ایله شحم معنائه در یقال زهمت بدی فهی زهمة ای دسمة و بالقدن اولسه (صمره) دیرلر که صمر اصلنده رایحه خبیثه معنائه در لهذا دیر صماری دیرلر و زیتدن اولسه (قتمه) دیرلر که قتم و قثم سیاهلق و اقم سیاه اولان نسنه که اغبر دخی دیرلر که ترکیده بوزر نکلو دیرلر و بوزر طه دن اولسه (زهکة) دیرلر و دهن دن اولسه (زنجة) دیرلر یقال زنج الدهن تغیر و سر که دن اولسه (حطة) دیرلر و بال دن و حلوا دن اولسه (لزجة) دیرلر و میوه دن اولسه (لزقة) دیرلر و زعفران دن اولسه (ردعة) دیرلر و طیدن اولسه (عققة) دیرلر و قان دن اولسه (ضرحة) دیرلر و صودن اولسه (لثقة) دیرلر و چامور دن اولسه (ردعة) دیرلر

رذم اصلنده میلان معنائه در کویا یوک کاسه که معنی اوله زیاده امتلا سندن طشربه د و کیلور کذا فی الصحاح (منه)

اتی اوله اتی اولسه عظم دیرلر قاموسده دیدی که عرق العظم و ترقه دیرلر کوکک
اوزرنده اولان اتی اکل اتسه و عرق و عراق اول کوکدر که اتی اکل اولمش اوله یا خود
عرق اول کوکدر که اوزرنده اتی اوله و عراق اول کوکدر که اتی اکل اولمش اوله انتهی
(خیطه) سخط دیزلر اوزرنده بونجی مثلونسنه اولدجه و قومه (رققه) دیزلر بر مجلسه
مجمع یا خود بر یوله رفیق اولدجه و بری برلندن مفارقت ایتدکلر ندر رفقه لفظی اطلاق
اولتیوب رفیق اطلاق صحیح اولور و شمشه (غزاله) دیرلر ارتفاع نهار و قنده اولور سه
و غیر و قنده غزاله دیزلر و جاریه به (عائق) دیزلر والد و والده سی خانه سنده اولدجه
جوهری دیدی جاریه عائق دیرلر اهل بیتی میاننده نشوونما بولوب برزوجه تزویج
اولونین شابه معناسنه و سریره (نفس) دیزلر اوزرنده میت اولدجه و قارپوز و قاوننه
(خدیج) دیزلر صغیر و شیل یعنی خام اولدجه و مجلسه (نادی) دیزلر اهل مجلس آنده حاضر
اولدجه و (لیل) اول ریخدر که باردا بولوب آنکله شبنم و اینجه بعمور اوله و بخیه (شعیخ)
دیزلر بخل و حرصی جمع ایتدجه و (خرص و خصر) اول کسنه در که اکاصو و اصاب
ایتدکه قاری آج اوله اگر قاری آج اولمزایسه اطلاق اولمز و طوزلو صویه (اجاج)
دیزلر هم طوزلور هم آجی اولدجه اگر آجی اولمزایسه ملح دیرلر اجاج دیزلر و (اهطاع)
سیرده سرعت در که خوفه مقرون اوله و (اهراع) سیرده سرعت در که رعه یعنی در که
منظم اوله و جبان اولان کسنه به (کم) دیزلر جبن ایله ضعیفی جمع ایتدجه صحاحده
دیدی که تکمک و نکاکا دیرلر جبن معناسنه و جبان و ضعیف اولان کسنه به ککمک دیرلر
کم و کاع دیدکری کی و (ملوم) اول کسنه در که بر مکانه بر نسنه به منتظر اولدینی حالده
متمکن اوله انتظار وجهی اوزره اولسه ملوم دیزلر و فرسه (محجل) اطلاق اولمز درت
ایاغنده یا اوج ایاغنده بیاض اولدجه. ابن درید دیدی که اوق وضع ایتدکری ظرف
معروفه (جفیر) دیزلر ایچنده سهم عربی اولسه خالی اولور سه جفیر اطلاق اولمز
و عسکره (جفله) دیزلر ایچلرنده آت اولدجه و جاعته (عرجه) کذلک (جرجه) دیزلر
جله سی پیاده اولدجه. ابو عبیده دیدی که قویوبه (جب) دیزلر قدیمدن قازلمش اولسه
که اکابر عادی تسمیه اولنور و خلقت حفر ایتدکری قویوبه جب دیزلر و طولوم
تمیز اولنان دری به (زق) دیزلر حیوانک بوغازی طرفندن یوزلمش اولسه یقال زققت
المسک اذا سلخته من عنقه و (هت) اولدر که بر کسنه نفعی اولمین نسنه بی مواجهه اکا
سویلدر غیبتده سویسلر اکابته دیزلر و بعض اهل لغت دیدیلر که (سغب) اول
آجیل در که زخته منظم اوله و دیلسز اولان کسنه به (ابکم) دیزلر خرس و بلهی جامع
اولدجه و حطه (حاطوم) دیزلر بری بری آرنجه برایی سته متوالی اولدجه قالی امالی
ده یعقوب و ابن السکیت دن نقل ایتدی که (ثرثار ون) اول جاعتدر که جوق جوق

(سویلر)

و کلاهما مذکور
فی الفر آن بقوله
مهمین • ومهر عین
(منه)

سویلر که جلّه سی باطل و لغو اوله یونس نوادرده دیدی که ابو عمرو ابن العلاء
دیدی که (شواظ) اول علودر که نار و نحاس مجموعندن حاصل اوله ثعلب دیدی که
(هضبه) اول اوتسز کوجک دپه در که رنکی قیرمنی اوله و اگر سیاه اولور ایسه (قنه)
اگر بیاض اولور ایسه اعل و عبلا دخی دیرلر والله اعلم بحقیقه الحال و الیه المرجع و المآب

﴿ فصل فی بیان بعض الاحوال الی اختصت بها لغة العرب ﴾

معلوم اوله که لغت عرب افصح لغات اولدینی بدیهیات بلکه اولیات مقوله سندندر
ولغت عرب بعض احوال ایله سائر لغاتدن ممتاز اولمشدر اعراب که معانی متماثله
میاتی فارقد در اگر اولسه ماضی مصدر دن و فاعل مفعول دن و مضاف موصوف دن
تمیز اولمزایندی و علی هذا القیاس * ابن فارس دیدی که عرب همزه بی آخر کلمه
ذکر ایتدکه سائر لغاتدن تفرد ایتدیلر قرأ کی و سائر لغتده البته اول کلمه واقع
اولور و حرف حا و ظا لغت عرب به مخصوصدر. ابن عبید دیدی که تعریف ایچون اولان
الف لام لغت عرب به مخصوصدر و عرب ماده واحده ده تغییر حرکت ایدوب معنای
دخی تغییر ایدرلر مثلاً (مفتح) دیرلر میمک کسری ایله که مراد آله قمتدر و (مفتح)
میمک فتحی ایله که مراد موضع آله مذکورده در و (مقص) دیرلر میمک کسریله که مراد
قیرقه جق آله در و (مقص) دیرلر موضع آله مزبوره معناسنه و (محب) دیرلر سود
سغه جق قدحی و (محب) دیرلر سود سغه جق مکانی مراد ایدرلر و (امراة) ظاهر من
الحیض) دیرلر مذکر صیغه سیله زیر ارجال حیض خصوصنده نسیاه مشارک دکلر در که
تمیز ایچون طاهرة دیرلر اما (امراة طاهرة من العیوب) دیرلر مؤنث صیغه سیله زیر
رجال عیبدن طاهر اولمق باینده نسا ایله مشترک اولمغه بالضرورة تا ایله تمیزه احتیاج
مس ایتدی کذلک (قاعد من الحبل وقاعدة علی الارض) دیرلر * معلوم اوله که ثعلب
النحوی بو خصوص ایچون فصیح الکلام نام تألیفنده باب مایقال لللاثی بغيرها عنوانی ایله
معنون بر باب عقد ایدوب بعض الفاظ ذکر ایتدی. و ابن درستویه باب مذکور
شرح ایتدی که بو مقامده آنی ترجمه و ثبت ایتک مناسب ملاحظه اولندی اوله
معلوم اوله که حرف تا مذکر و مؤنث میاتی فرق ایچون ذکر اولنور امدی اول
مقامده مذکر و مؤنثه مشترک استعمال اولنان الفاظه ها داخلی واجب در تمیز ایچون و اول
حالات و کیفیات که مؤنثه مخصوص اوله آنده هاذ کرینه حاجت یوقدر * امثلة * امراة
طالق. و حیاض. و طامث. و طاهر. و امراة قیل لکن بو صورتده لفظ قیل مذکر
و مؤنثه اطلاق اولمغه لفظ امراة مذکور اولور سه های ذکره حاجت یوقدر اگر مذکور
اولمزایسه مذکر دن تمیز ایچون های ذکرا تمک واجب در و (کف خضیب و عین کحیل)
ابن درستویه لفظ کف مذکر و مؤنث اعتبار اولنور و اول عین که اکاسر مه چکوب سر مه

سبی ایلله سیاه اوله اكا خیل دیرلر مکحولته معناسندوا کرسیاهلنی ذاتی اولورسد اول کوزه
کحلاء کذلک امرأه به دخی کحلاء دیرلر ومذکری الحکل در انتهی و(امراة صبور
وشکور) مخفی اولیده که فعول وفعل وزنلرنده مبالغه ملحوظدر لهذا مذکر ومؤنثه
اطلاق اولنورلر اما صابر وشاکر کذلک قادر لفظلرنده مبالغه اولمغله مذکره اطلاق
ومؤنثه تالحاق اولنور تمیز ایچون وامراة معطار ومیناث ومذکار کثیره التعطر
وهیمیشه مؤنث وهیمیشه مذکر طوغورر معنایرینه و(امراة مرضع ومطفل) ابن درستیبه
دیدنی که مرضعة ومطفلة دخی دیرلر قال الله تعالی کل مرضعة عمارضة و(امراة حامل)
بوصورته حبلی مراد اولنورسه هاذکر اولمز واکبر بر آخر نسنه بی کوتورسه حامله
دیرلر زیرا آخر نسنه بی کوتورمک مذکره دخی اولور پس ها ایلله تمیز ایتک
لازمدر و(امراة خود) خود شابه معناسنه در خدمت ایتکه قادر اولمیه اکر قادر اوله جق
رتبه به بالغ اولورسه نصف دیرلر و(امراة ضنالك) ای مکتنز اللحم بالترکی صتی اتلو
خاتون و(ناقة سرح) ای سریمه وملحفة جدیدوخلق وامراة عجوز وکذلک جار اتان
که فارسیده ماده خر تعبیر اولنور جمع قلی ثلاث آتن وجمع کثرتی اتن واتن در
وهی(رخل) که ترکیده دیشی قوزی تعبیر اولنور وارکک قوزی به جل دیرلر لهذا
ز محشری اسلده الرخل اخت الحجل دیدکد نصرکه دیدنی که ان سئلت عن الرخل
قل هی انا انت السخا لفظ (نخه) ارکک ودیشی قوزی به اطلاق اولنور وقس علی
ما ذکر ما کان مخصوصاً بالنساء یعنی لا یدخل علیه الهاء انتهی مع زیاده من عندی ودخی
(هذا غلاماً احسن منه رجلاً) دیرلر که مشارایه اولان کسنه ایکی وصف ایلله
موصوف شخص واحد اولور واکر (هذا غلام احسن منه رجلاً) دیرلر ایسه شخص
ایکی اولور ودخی (کم رجلاً رأیت) دیرلر که مراد استخباردر و(کم رجلاً رأیت) دیرلر
که مراد خبر اولور ودخی (هن حواج بیت الله) دیرلر اضافت ایلله که مراد بوندن
اقدم حج بیت الله ایتدیلر و(هن حواج بیت الله) دیرلر نصب ایلله که مراد حالا حج
بیت اللهی قصد ایتدیلر دیمکدر . ودخی (جاء الشتاء والخطب) دیرلر نصب ایلله که
مراد قیش کلدی خطبه احتیاج واردر و(جاء الشتاء والخطب) دیرلر رفع ایلله که
مراد هم قیش کلدی هم خطب کلدی دیمکدر . ودخی اشتقاق جهتندن (قاسط) دیرلر
جائر و(مقسط) دیرلر عادل مراد ایدیلر و(مقسط) دیرلر اصطلاحلریندر که فلان
کسنه پیر اولدی دییه جک برده (عادلان شیخاً) دیرلر مع هذا اولاً بر کره پیر اولدی که
عودت متصور اوله قال الله سبحانه (حتى عاد کالعرجون القديم) مع هذا اولاً عرجون
دکل ایدی وقال حکایة عن شعيب عليه السلام (قد افترى ناعلی الله کذباً ان عدنانی ماتکم) مع هذا
قطعا انک ملتته داخل اولما مثل ایدی . ودخی عرب مقام مدحده ظاهر لفظک مؤداسی

اولان معنائک خلافنی مراد ایدوب (قاله الله مالمشوه) دیرلر مرادلری بددعا
دکدر بلکه شاعرانه مدحدر وبرکسنه مثلاً بر صیده اوق آتوب اصابت ایتسه
تعجب وجهی اوزره (هوت امهه وثکله امه) دیوب تحسین مراد ایدیلر ودخی عادت
عربدنر که مبالغه قصیدیه کلمه به بر حرف زیاده ایدیلر مثلاً مقام ذمده (فلان
رعش) دیرلر زیاده رعشه سی واردر معناسنه و (زرقة) دیرلر بغایه کوزلری ازرق در
معناسنه و (کبار وطوال) دیرلر طولده مفرطدر مراد ایدیلر و (سمعه ونظره) دیوب
کثیر السمع والنظر مراد معناسنی مراد ایدیلر * ودخی مبالغه ایچون حروف فعله
زیاده حرف ضم ایدیلر مثلاً بر نسنه لم یذ اولسه (حلاً الشیء) دیرلر وزیاده لذیذ
اولدی دییه جک برده (احلوی الشیء) دیرلر * ودخی مفرد صیغه سی ذکر ایدوب جمع
مراد ایدیلر مثلاً برجاعته ضیف وعدو دیرلر قال الله تعالی (هؤلاء ضیف) وقال
(وینخرجکم طفلاً) ودخی جمع صیغه سی ذکر ایدوب واحد مراد ایدیلر قال الله تعالی
(ان الذين ینادونک من وراء الحجرات) مع هذا منادی واحددر وقال سبحانه (یم یرجع
المرسلون) مع هذا مرسل واحددر زیرا (ارجع الیهم) خطابی مفرددر * ودخی جمعی
مفرد صیغه سیله وصف ایدیلر وقال عز من قائل (وان کنتم جنبا والملائکة بعد ذلک
ظہیر) ودخی مفردی جمع صیغه سیله وصف ایدیلر مثلاً برمة اعشار وثوب اهدام
وحبل احذاق وقیصی اخلاق وارض سباب ۹ دیرلر * ودخی جمعی ذکر ایدوب
ایکی مراد ایدیلر مثلاً امرأه ذات ادراک وذات مکأم دیرلر * ودخی تعظیم قصدی
ایلله واحده جمع صیغه سیله خطاب ایدیلر مثلاً عظیم الشان اولان کسنه یه انظر و
فی امری دیرلر بعضیلر دیدیلر که خطاب مذکور اکا منی در که رجل من بورا کثریا
نحن قلنا ونحن فعلنا دیوتکم ایدر ۷ وقرآن کریمده (رب ارجعون) عبارتی بوقیلدنر
ودخی عادت عربدنر که اول بر جمع وبر مفرد ذکر ایدوب صکره تثنیه لفظی ایلله
خبر ویرلر قال الله تعالی (ان السموات والارض کانتا رتقا ففتقناهما) ودخی بر فعل که
واحددر صدور ایتش ایکن نسبت ایدیلر قال سبحانه (ینخرج منهما اللؤلؤ والمرجان) مع
هذا لؤلؤ ومرجان آجی اولان بچردن خروج ایدر طالتودن خروج ایتزه وکاهی
واحددر صدور ایدن فعلی جماعته نسبت ایدیلر قال عز شانه (واذ قلتم نفساً) مع هذا
قاتل واحددر وکاهی بر فعل ایکی به نسبت اولند جق ایکن واحده نسبت ایدیلر قال
جل شانه (والله ورسوله احبان رضوه) ودخی مخاطب واحد ایکن تثنیه صیغه سیله
خطاب ایدیلر مثلاً افعل ذلک دیرلر مع هذا مخاطب واحددر فرا دیدنی که بونک
اصلی بودر که اکثر یا قل رفقا اوج اولور کویا رفیق لک بری ایکی رفیقند خطاب ایدر

۹ کویا هر بر بقعه سته
سبب اطلاق ایتد
کتری زیاده وسعی
ایچوندر (منه)
۷ ابوبکر السجستانی
تزهة القلوب فی تفسیر
غرایب القرآن نام
کتابنده قلنا لئلا نکه
قول شریفک تفسیرنده
دیدنی که ترجمه سی
بودر مذهب عرب
بودر که میاالنرنده
رئیس اولان کسنه کندو
نفسندن خبر ویردکده
قلنا وصفتاد بر تعبیر
ایدر زرا اتباعی نک
فعلی کی فعل وقولی
کچی قول ایدر جکریته
جازم وهرنه امر
ایدر سه امتثال
ایدر جکریته عالمدر
صکره بر مرینه
بو مذهب شاع
اولدی که سوه
رحی قلنا وصفتاد
دیدیلر (منه)

طخیاہ لیلہ مظہر معناسہ در (منہ) ۹ نار الجانب عبارتك معناسی خلال ترجمہ کرکی کی بیان اولشدر (منہ) ۷ ومن هذا القبیل قول الشاعر فی مرثیۃ عمر بن عبد العزیز حیث قال بیت الشمس (۱۳۸) طالمة لیست بكافة تنبکی علیك نجوم اللیل والقمر

پوشیده اولیہ کہ بیت مذکور علماء ادب میا نندہ مشہور و مشکلا من معدود در کہ توجیہات غریبہ الیہ توجیہ بتدیر بعضی دیدی کہ لفظ نجوم نصب الیہ تنبکیك مفعولیدر قال با کینہ فیکینہ کما بقال صارتہ فضربہ پس حاصل معنی بود کہ شمس طالعه در منکفہ دکلد ر سائر کو اکب و قر الیہ اغلاشدیلر یعنی اغلامق خصوصندہ بری بریہ مغالبہ بتدیلر آخر الامر شمس آتله اغلامق بایندہ غالب اولدی مخفی اولیہ کہ توجیہ مذکور اشکالدر خالی دکلد زبرا شمس طالعه و غیر منکفہ اولدی حالدہ بکابی اکا نسبت مستبعددر بلکہ مرثیہ مناسب اولان عربت وانکسفت و بکت دیکدر بعض علماء ادب بتدیلر کہ بیت مذکورہ تقدیم و تأخیر واردہ نجوم و القمر الفظوری کافہ لفظی الیہ منصوب مفعولدر تقدیر کلام لیست بكافة نجوم اللیل والقمر چون شمس نجوم و قری کف بخیرہ تنبکی اولانق لفظا بتدیر پس حاصل معنی بود کہ شمس کر چه فوق الارض در سنک موتک غنندن ضیائی اولماقہ نجوم لیل و قری کشف ایدہ من ایدی نهار سنک غمکہ لیل اولمشدر بلکہ (مثلا) زمان علی التوالی لیلہ مظہر در نفس الامر دہ توجیہ اخیر کای مبالغہ فی فادہ ایدر والله اعلم (منہ)

لهذا شعر اشعر لندہ اکثر بوجه اوزرہ ایدر لر یا صاحبی و یا خلیلی دیر لر قفانک دخی بوقیلدندر ودخی حال و مستقبلدن ماضی صیغہ سیلہ تعیر ایدر لر قال الله تعالی (انی امر الله) ای یائی و کاهی ماضیدن مستقبل صیغہ سیلہ تعیر ایدر لر قال الله تعالی (واتبعوا ماتلو الشیاطین) ای ماتلتہ و کاهی مفعول صیغہ سی مقامندہ فاعل صیغہ سی ذکر ایدر لر مثلا (سرکاتم) دیر لر مکتوم معناسہ (وماء دافق) مدفوق معناسہ و (عیشة راضیة) مرضیة معناسہ و کاهی فاعل صیغہ سی موضعندہ مفعول صیغہ سی ذکر ایدر لر مثلا (عیش مغبون) دیر لر غابن معناسہ و دخی عادت عرب بود کہ اولاً برشی توهم ایدوب صکرہ اول و همی حق و آتی خطابه مستحق ملاحظہ ایدوب خطاب ایدر مثلا معشوقہ نک منزلی خالی بولوب آندن استفہام ایدر لر وجوابہ متظر او لور لر قال بیت ایامنری سلمی سلام علیکما * هل الا زمن اللاتی مضین رواجع * و دخی ایکی صدک میاتی بر حرف الیہ فرق ایدر لر مثلا داءدن اخذ ایدوب یدوی و دواءدن اخذ ایدوب یدوای دیر لر * و کاهی بر حرکت الیہ فرق ایدر لر مثلالعنة دیر لر عینک قمتی الیہ غیر لره چون لعن ایدر لر ولعنة دیر لر عینک سکونی الیہ غیر لره اکا جوق لعن ایدر لر معناسہ * و دخی عادت عرب بود کہ استقامت وزن ایچون کلمہ بر حرف زیادہ ایدر لر کہ اکا بسط تسمیہ اولنور قال الشاعر بیت و لیلہ جامدة جودا * طخیاہ ۶ تفتی الجدی والفر قودا * لفظ فر قود اصلندہ فر قدا یدوی و او زیادہ ایدوب لغت عربیہ فعلول وزنی اولمغلہ فانی مضوم ایدی * و کاهی کلمہ دن حرف حذف ایدر لر کہ اکا قبض تسمیہ اولنور بسط مقابلی مثلا (درس المنا) دیر لر کہ اصلی المنازل درو (نار الحیا) دیر لر کہ اصلی الجاحب در ۹ و (لاه ابن عمک) دیر لر کہ اصلی الله ابن عمک در و منادای مرخم دخی بوقیلدندر * و دخی بر کلمہ یی حذف و مقامندہ کلمہ آخری تعویض ایدر لر مثلا امری حذف و مقامندہ مصدر یی اقامہ ایدر لر قال الله تعالی (فضرب الرقاب) کہ اصلندہ فاضربوا ضرب الرقاب در * و کاهی فاعلی مصدر مقامندہ اقامہ ایدر لر قال الله تعالی (لیس لوقعتها کاذبة) ای تکذیب و کاهی مفعولی مصدر مقامندہ وضع ایدر لر قال الله تعالی (با یکم المقتون) ای الفتنة و کاهی مفعولی فاعل موضعندہ اقامہ ایدر لر قال الله سبحانه (حجابا مستورا) ای ستر او دخی معنادہ مؤخر اولان کلامی تقدیم ایدر لر قال ع مابال عینک منها الماء ینسکب * کہ مابال عینک ینسکب منها الماء تقدیر بندہ در ۷ و کاهی معنادہ مقدم اولان کلامی تأخیر ایدر لر قال الله تعالی (ولولا کلمة سبقت من ربک لکان لزاما واجل مسمی) و دخی ایکی متصل کلامک میانہ اعتراض وضع ایدر لر مثلا فاعل والله ناصری ماشت و کاهی ذی روح اولیان شی ذی روح کی جعلندر لر

الارض در سنک موتک غنندن ضیائی اولماقہ نجوم لیل و قری کشف ایدہ من ایدی نهار سنک غمکہ لیل اولمشدر بلکہ (مثلا) زمان علی التوالی لیلہ مظہر در نفس الامر دہ توجیہ اخیر کای مبالغہ فی فادہ ایدر والله اعلم (منہ)

مثلا ارض لفظنک جمعندہ ارضون دیر لر و قال سبحانه (کل فی فک یسجون) و دخی عادت عرب بندر کہ کلامدہ مشکلا ایدر لر کہ اکامحاذات دخی دیر لر کہ بر لفظ ذکر اولنوب لفظ آخری وزندہ اکا تطبیق ایدر لر مثلا الغدایا و العشیایہ جوهری فردن روایت ایدی کہ (هنائی الطعام و مرائی) دیر لر کہ مرائی لفظنی هنائی لفظندہ مشکل ایدوب ثلاثی بایندن ذکر ایدر لر و اگر تنها ذکر ایدر لر ایسہ امرائی دیر لر افعال بایندن * فرا دیدی کہ نجس لفظی رجس لفظی الیہ ذکر اولند قدہ رجس نجس دیوب مشکلا ایدر لر و اگر تنها ذکر اولنور ایسہ نجس دیر لر قمع الیہ قال الله تعالی (انما المشرکون نجس) ابوبکر بن الانباری زاهر دہ دیدی کہ عرب (لادریث ولا تلیث) دیر لر کہ تلیث لفظنی دریت لفظندہ مشکل ایدر لر * و آندہ بش قول واردر * یونس بن حبيب بصری دیدی کہ تلیث لفظی اصلندہ تلیث در لا تلیث ابلک معناسہ کہ مقام بد دعاده تکلم اولنور یعنی ابدأ بر نسنه فهم ائیمه سن و ابلکک نسلی منقرض اولوب آردینہ تابع اولور کوچکی اولسون حاصل فقرہ و ذهاب مال و تدبیر معاشدن عجز الیہ دعادر * فرا دیدی کہ اصلی ابتلیت در افتعال بایندن الوت فی الشیء دن مأخوذدر نسنه ینی طلبندہ تقصیر ایدتم معناسہ یعنی درایت و فهم صاحبی اولیوب درایت طلبندہ صرف مقدور اندکک صورتندہ درایتہ نائل اولیمه سن حاصلی عدم درایت و خیت درایت صاحبی اوله سن * اصمعی دخی ابتلیت در افتعال بایندن دیدی کہ لکن الوت الشیء دن مأخوذدر شیتہ قادر اولدم معناسہ (ما الوت القیام) دیر لر قیامہ قادر اولمه یعنی فهم ائیمه سن و فهمه قادر اولیمه سن * بعضیلر دیدیلر کہ لا تلیث اصلندہ لا تلوت در لا احسنت ان تتبع معناسہ تلوت الرجل دیر لر اکا تابع اولسد یعنی فهم ائیمه سن و خلقک رأینہ تابع اولمقد قادر اولیمه سن حاصلی خلق الیہ امتزاج صاحبی اولیمه سن * احد بن یحیی دیدی کہ لا تلیث اصلندہ لا تلوت در کہ دریت لفظندہ مشکلا و اوی یایہ قلب ایدیلر انه لیأتینا بالمشایا والغدایا دیدکری کی و شاعر بابلک جعندہ ابویہ دیدیکی کی حیث قال ع هناك اخیه و لاج ابویہ انتهى * ثعالبی دیدی کہ قرآن عظیم عادت مذکورہ نک جملہ سنی جامع اولدینی حالده نازل اولدی کہ مثلی کتور مکدن عاجز اولد قلدندہ الفاظ قرآن بزم اصلاجز اوزرہ اولمدیغندن مثلی اتیانندن عاجز اولدق دیواعتدار ائیمه لر * و دخی معلوم اولہ کہ عادات عرب بندر کہ بر تنبیه لفظی ذکر و ایکی متخالف معنی مراد ایدر لر * الامثلة * (الاعذبان) الریق و الخمر (الاقهبان) الفیل و الجاموس. ابن الاعرابی دیدی کہ اقهب اول قرمزی در کہ آندہ غبرہ یعنی بوزلق اولہ بعضیلر دیدی کہ اول ابیض در کہ آندہ کدورت اولہ و رؤیہ کندوی شدت الیہ توصیف

بن الانباری دیدی کہ رجس رایجہ خبیثہ معناسہ در قال الله جل اسمه فرادتهم رجسالی رجسهم ای ثنا الی تهم و نجس نجس معناسہ در نون مکور اید کتری مشکلا ایچوندر و رجس زا الیہ رجس معناسہ در سین الیہ و زاوسین بری بوندن بدل اولور اوزد و اسد و لزق و لسق کہ و رجس عذاب معناسہ دخی کلور قال الله سبحانه رجس من السوء ای عذابا تنهی (منہ)

اگر چه عشا لفظی عشیایا و زرہ حملنور لکن عشاء لفظی غدایا و زرہ حملنور (منہ)

ایدوب دیدی که **بیت** لیث بدق الاسد المومسا * والاقهین الفیل والجاموسا *
 و(الاطیان) النوم والنکاح اوالاکل والنکاح و(الاحران) اللحم والشراب وکاهی
 جمع صیغه سیله احامره دیوب خلوق یعنی سوزندگاری طبیی ادخال ایدر لر انشد
 الاصمعی **بیت** ان الاحامرة الثلاثة اهلکت * مالی وکنت بن قدما مولعا * الروح واللحم
 السمین واطلی * بالزعفران فلن ازال مولعا * و(الاصفران) الذهب والزعفران بعضیلر
 ورس وزعفران مراد در دیدیلر که (ورس) برنوع صارو وکوزل اوت در ایوسی
 قرمز و یومشاق اولاندیرنده اگر لریکری بیل طور و (الابيضان) الشحم والشباب
 اوالماء واللبن و(الاسودان) الحرة واللیل او التمر والماء و(الاسمران) الریح والماء بعضیلر حنطه
 وماء در دیدی و(الازهران) الشمس والقمر و(الاکبران) الهمة والنفس و(الاصمغان) الرأی
 والفؤاد جوهری دیدی که هو اصمغ القلب دیر لر ذکی ومتیقف اولسه زحشری
 دیدی که له اصمغان قلب ذکی ورأی حازم و(الابتزان) العبد والعبیر وفي الاساس لیه
 اعارنا ابتیه ای عبده وعیره اصمعی دیدی که ابتزان تسمیه اولندقلری قلیل الخیر
 اولدقلری ایچون درو (الافضالان) العدل والامن و(الافخران) العرب والعجم و(الاشهران)
 الطبل والعلو (الرجبان) رجب وشعبان و(الصفیران) محرم وصفر * ابن الانباری زاهرده
 دیدی که رجبه رجب تسمیه اولندی اهل جاهلیه اکا تعظیم اندقلری ایچوندر
 رجب الرجل دیر لر تعظیم اقدم معناسنه بعضیلر (عقد مرجب) دن مأخوذ در دیدیلر
 خرما صالقی عظیم اولمغه طایق اورلمش معناسنه و عرب رجبه رجب الاصم دیر لر ایدی
 آنده قتال ایتمدقلری جهتن صوت سلاح استماع اولندی ایچون ومنصل الاسنة
 دخی دیر لر ایدی زیرا مزراقدن سنائی چیقار لر ایدی آنده مقاتله وسفک دم
 ایتمدقلری ایچون * وشعبانه شعبان تسمیه اولندی قبایل اول آیده شعب اندقلری ایچون
 ورمضان رمضان تسمیه اولندی اول آیت وقت تسمیه ده حرشیده مصادف اولدی ایچوندر
 والرمض شدة الحر وشواله شوال تسمیه اولندی اول آیده شولان ابل یعنی لقاح ایچون
 دوه لر قویر وقلربی قالدر دقلری ایچوندر. و ذی القعدة تسمیه سنک وجهی بودر که عرب
 اول آیده اوتوروب اصلا بریره حرکت ایتمز لر ایدی. و ذوالحجة تسمیه اولندی عرب
 اول آیده حج ایتمدقلری ایچوندر. و محرم تسمیه اندقلری عرب اول آیده قتالی کندولر
 حرام ایتمدقلری ایچوندر. و صفر تسمیه ایتمدقلری عرب اول آیده صفریه دیدقلری
 شهر لر ذخیره کتور مکة کیتدقلری ایچوندر. و ربیع تسمیه اولندی ارباع ابل یعنی
 دوه لر اول ایکی آیده نبات طلی ایچون صحرایه کیتدقلری ایچوندر. و جدی تسمیه
 ایتمدقلری وقت تسمیه ده اول آیلر ده بوز طوگدینی ایچوندر انهی ترجمه من عبارت

قاره طالعور (منه)

مطلب
 وجد التسمية باسمي
 الشهور

(والرافدان)

و(الرافدان) دجلة وفرات و(المصران) البصرة والكوفة و(الحافظان) الجوع والعري
 رجل حافظ العين دن مأخوذ اولق ملاحظه اولنور کوزلرینه اویقو کیرمین کسنه
 معناسنه که آخلق وچبلاقلق باعث بی خوابی اولدینی مزبور لر مبتلا اولان کسنه لر
 عندنده لیه نابیه دن اشد واشنع اولدینی ظاهر در (والاهیمان والاعیان) السیل والجل
 الهاج اهیهم غلبه عشق دن سمرت اولان کسنه معناسنه در که شدة حیرت دن نه ایشلدیکی
 بیلز واکثر نسجده ایمان واقع اولدی که ابن السکیت کلامنه موافق در زیر ایدی که
 المیمان اهل بادیه عندنده سیل وجل صول معناسنه در و اهل امصار سیل وحر یقدر
 دیدیلر ابو عبیده دیدی که ایهم تسمیه اولندی دفعنه قدرت اولدینی ایچوندر زیرا
 لسانی یوقدر که سولیشله و قولاغی یوقدر که نیاز اولنه وایهم اصلنده اصم ورجل
 شجاع معناسنه دره وفي الاساس اعوذ بالله من الاعین وهما السیل المایج والفحل الهاج
 و(النحسان) زحل و مریخ و(الاسعدان) الزهرة والمشتري و(الاقطعان) السیف والقلم و
 (الارزلان) الخوف والحذر و(الامران) الفقر والهمم باخصوص هم پیروهم فقیر اولان
 کسنه یه نسبت امری دخی شدیددر زحشری دیدی که نزل به الاقران ای الهرم
 والمرض والقران والعصران والبردان والابران القداة والعشي و(القريتان) مكة وطائف
 و(المسکران) عرفة ومنى و(المران) ابوبکر وعمر رضی الله عنهما و(الحسان) الحسن
 والحسين رضی الله تعالی عنهما واسم رملین قاموسده ایکی جیلدر دیدی و(العجاجان)
 رؤبة وابوه عجاج وعججاج هر بلند آواز اولان حیوان معناسنه در و(الفرازان)
 دجیل وفرات و(الحجران) الذهب والفضة و(الانفسان) المجد والکرم و(الملوان)
 و(الجديدان) القتيان والفتيان و(الاجدان) الليل والنهار و(الفاران) و(الاجوفان) البطن
 والفرج يقال فلان يسعى لغاريه قال **بیت** ألم تر ان الدهر يوم وليلة * وان القى يسعى
 لغاريه دأباً * وفي الحديث اهلك الناس الاجوفان البطن والفرج و(الحمران) مكة
 ومدينة شرفهما الله تعالی و(المحلتان) القدر والرحا محل اصلنده اول نسته در که بر منزل
 نزول ایدن کسنه یه مهم ولازم اوله نزلوا ومعهم المحلات دیوب طنجره وباتله والک
 وقوغه مراد ایدر لر (والمسجدان) مسجد مكة ومسجد مدينة کرمهما الله تعالی و(البریمان)
 الکبد والسنام ابو عبیده دیدی که بریم اصلنده اول ایپ در که ایکی لوندن بوکولمش اوله که
 خواتین عرب انی کاه قوشاق وکاه اصابت عین ایتمسون دیو معصوملرک بیوننه باغلار لر
 ایدی ابو عبیده دیدی که شولنا من بریمها دیر لر دوه نک کبد وسنامدن بزه کباب ایل
 معناسنه که بریم آندن عبارتدر که دوه نک جکر وسنامی اوزون اوزون دیلوب برایپ
 ایل باغلایه لر بریم تسمیه اولندی جکر قرمزی وسنام بیاض اولمغه ذکر اولنان آیده

ابن الانباری زاهرده
 دیدی لفظ رؤیه کاه
 مهموز اولوب رأیت
 الشئ دن مأخوذ
 اولور که برنسته
 اصلاح وبری برینه
 ضم ایتم معناسنه
 وکاهی روبه
 مهموز اولوب رب
 اللین دن مأخوذ
 اولور سود کالین
 بولدی معناسنه یاخود
 الرجال روی دن
 مأخوذ در کل
 ونما سدن مست
 اولدیلر معناسنه وعجاج
 یجهدن مأخوذ در
 رفع صوت معناسنه
 (منه)

والفتيان بالتخفيف وفتح
 القاء (منه)

والفتيان بالتشديد
 وكر التاء (منه)

تشبیه طریقی ایله در و (الخافقان) المشرق والمغرب ابن السکیت دیدی خافقان مشرق
ومغربك افقلى در خافقان تسمیه اولند قلى نهاری ولیل مشرق ومغربدن خفوق
واضطراب ایند کلى ایچوندر و (الموقفان) وجه المرأة وقدمهاز عشمى دیدی که خاتونلر
یوزنده وایاغنده اولان زینلری اظهار اتمکه معتادلر در پس ناظرک نظری آنلره اولار است
کلوب وقوف تحصیل اتمکله موقفان دیدیلر یعنی محل وقوف جوهری دیدی که موقف
المرأة خاتونک کوزلری واللى واول عضوی که آتی اظهاره مضطر اوله و (الاصفران) اللسان
والفؤاد يقال المرؤ باصغریه و (الاخشان) جیلان بمکه و فی الأساس لاتزول مکة حتى تزول
اخشاء و فی القاموس الاخشان جیلا مکة وجیلا منأ و (الاحصان) العبد والجار احص
اصلنده اول کسنه در که باشک قیللری توکلش اوله لهذا باش قیل توکلکه سبب اولان
مرضه حاصه دیرلر وعید و جاره احصان دید کلى آنک ایچوندر که مزبورلر همیشه
بهارلری کندولری ایله بیله کزدیرلر تاییر اولنجه و بهارلری یوما فیوما نقصان بولمقده
در که آخرنده هلاک اولورلر اساسده دیدی که رجل احص دیوب مشنوم مراد
ایدرلر لهذا عبد و جاره احصان دیدیلر و (الاخشان) البول والغائط يقال نزل به الاخشان
الرجیع والبول و فی الحدیث لاتدافعوا الاخبثین فی الصلاة وتقول ما لقیته مذاجر دان یعنی
بن اکا ایکی کوندنبر و ویا ایکی آیدن برو ملاقی اولندیمز عشمی دیدی که سنه جرداء دیرلر
سنه کامله معناسنه نقصاندن متجرد اولمقله جرداء دیوب کامله مراد ایندیلر ودخی
ما لقیته مذاجر دان و جریدان دیرلر نهاریان کاملان معناسنه و (الاصرمان) الذئب والغراب
صرم اصلنده قطع معناسنه در ذئب وغراب خلقدن منقطع اولد قلى ایچون اصرمان
تسمیه اولندیلر والله سبحانه اعلم وصلى الله تعالى وآله وصحبه وسلم

﴿ فصل فی الاتباع ﴾

معلوم اوله که اکثریا عرب برلفظی ذکر ایدوب وزن وروی ده اکامناسب لفظ آخر
ذکر ایدرلر لفظ اولی توکید و کلامی اشباع ایچون مثلا (حسن بسن) وخب صب و خراب
یباب دیرلر که کله ثانیه کله اولی به تابع اولمقله اتباع تسمیه ایدرلر لکن مخفی اولمده که
تسمیه مذ کوره تبع واتبع بر معنایه اولد یفته مبنی در اخفش دیدی که تبعه واتبعه
بر معنایه در زدفته وارد فته کی قال الله تعالى (فاتبعه شهاب ثاقب) ای تبعه و کلامده
اولان اتباع دخی بوقیلندن رقیع شقیع وحسن پس دید کلى کی انتی بعض عربدن
سؤال ایندیلر که سزا اکثریا کلامکزه اتباع ذکر ایدوب کلامکزی تطویل ایدرلر
بوعلمک فائده سی نه در جواب ویردی که انا تسمیه کلامنا یعنی بز اتباع ذکرى ایله
کلامکزه استحکام ویررز و عجم دخی قاعده اتباعی عربدن استماع اتمکله کلاملرنده
ذکر واجرا ایدرلر اهل فرس برلفظی ذکر ایدوب بعده آنک حرف اولنی میمه

پس مشرق ومغرب
ذی خفوق اولوب
لفظ خافق لابن و تاسر
قیلندن اولمق ملاحظه
اولنور (منه)

الروی آخر الکلمه
(منه)

اصله نون من الوند
(منه)

(تبدیل)

تبدیل و اتباع ایدرلر مثلا روستایی روستایی دیرلر ولسان ترکیه ایکی وجه اوزره
تصرف ایدوب کاهی اهل فرس کی لفظ اولک حرف اوانی میمه تبدیل ایدوب مثلا کلدی
ملدی دیرلر و کاه مضموم ایدوب مثلا کلدی کلدی دیرلر ابن فارس اتباع ایچون بر کتاب
لطیف تألیف ایدوب صاحبی مزهر دخی آنک ذکر ایدیکى بعضی اتباعی زیاده ایدوب
بر کتاب جامع تألیف و (الماع فی الاتباع) تسمیه ایندی و ابن فارس کتاب مذ کورک
دیباچه سنده دیدی که هذا کتاب الاتباع والمزاوجة بعده دیدی که امرین مذ کورین ایکی
وجه اوزره در اول بودر که ایکی کلمه متوالیه ذکر اولنور که رولری متفق در ثانی بودر که
رولری مختلف در ودخی کاهی کلمه ثانیه ک معناسی واضح در و کاهی اشتقاق و معناسی
واضح دکلدر انتی ابو عیید غریب الحدیثه دیدی که رسول اکرم پیوردیلر که الشبرم
حاریار کسائی دیدی که حار حرارتدن مأخوذ و یار اتباع در عطشان نطشان و جامع تابع
دید کلى کی کلمه ثانیه کله اولی به تابع در توکید وجهی اوزره ویا لکن تکلم اولمقز
ورایت اولندی که حضرت آدم علیه السلام هابیل مقتول اولد قده یوزسنه مقداری
اغلا یوب اصلا خنک اتمدی ملکر اکادعا ایدوب حیالک الله و بیالک دیدیلر حضرت آدم دیدی که
بیالک لفظنک معناسی نه در دیدیلر که اخنک معناسنه در و بیالک اتباع در زعم
ایندیلر بنم عندمده اتباع دکلدر حدیثه اخنک ایله تفسیر اولندی فی ایچون مع هذا و اوایله
مذ کوردر و اتباعدن اولان کلمده واو ذکر اولمقز کذلک حضرت عباس زمزم حقه
هی لشارها حل وبل دیدی که بعض ناس بل لفظی اتباع ظن ایندیلر بنم عندمده اتباع
دکلدر زرا و اوایله مذ کوردر اصمعی با که معتبرین سلیمان دن خبر ویردی که بل لفظی حیر
لقتنده مباح معناسنه در بعضیلر شفاء معناسنه در دیدیلر که بل الرجل من مرضه و ابل منه
دیرلر مرضندن شفا بولسه انتی کلام ابو عیید ابن الانباری زاهرده (قضیت کل حاجة
وداجة) عبارتک تفسیرنده دیدیکى ابو عیید کلامنه مخالف ملاحظه اولنور زیرا
دیدى که عبارت مذ کوره ده ایکی قول وارد در قول اول بودر که داجه لفظندن مراد اول
امر حقیردر که زیاده حقارتندن ناشی ذکر اولمقله تحملی اولیه یعنی جمیع حوائجی قضا
ایتم خواه امر مهم و خواه امر غیر مهم و ثانی اولدر که داجه لفظی اتباع در اکثریا
واوسر ذکر اولنور و کاهی و اوایله دخی مذ کور اولور یقال (لا بارک الله فیه ولا تارک
ولا دارک) انتی کذلک میدانی اسامی فی الاسامیده هم بین حاذف وقاذف و افله و تف
عبارتلری اتباع امثله سی میاندن ذکر ایتدی والله اعلم تاج سبکی شرح منهاجده فخر
رازیدن روایت اندی که بعض ناس شویله زعم ایدرلر که تابع مراد قیلندن اوله حق
بودر که مترادف قیلندن دکلدر زیر مترادف اولان ایکی لفظ معنای واحدی افاده

شبرم سوتلو کن
نوعندن بر اوت در
(منه)

ایدر لر بلا تفاوت و تابع منفرداً ذکر اولند قدّه اصلاً بر معنای مفید اوله من بلکه
اوزرینه لفظ آخر تقدّم ایدر سه مفید اولور. اسدی دیدی که تابع اولان لفظ اصلاً بر معنای
مفید اوله من لهذا ابن درید دیدی که ابو حاتم حسن بسن عبارتند اولان بسن
لفظنک معناسدن سؤال ایتدم بلم دیو جواب ویردی سبکی دیدی که تابع اولان لفظ
تقویه افاده ایدر یو خسه عرب مهمل لفظ وضع ایتمز ابو حاتم بلم دیدی که ضرر ایتمز
بلکه آنک بلم دیدی کنک معناسی بودر که بسن لفظنک معناسی واردر لکن بن واقف
دکم و دخی سبکی دیدی که اتباع ایلّه توکید فرقی بودر که توکیدهم تقویه افاده وهم
مجازاً احتمالی دفع ایدر و تابع متبوع و زنه موافق اولق لازم درو توکیدده لازم دکلدر
قالی امالی ده دیدی که اتباع ایکی قسم در قسم اول بودر که لفظ ثانی لفظ اولک معناسده اولوب
مجرد توکید ایچون ذکر اولور قسم ثانی بودر که لفظ ثانیکنک مخصوص معناسی واردر
قسم اول قسم و سیم کی که متبوع و تابع جیل معناسده در کذلک ضلیل بلیل ضعیف و اینجه
معناسده در وجدید و قشیب کی که قشیب جدید معناسده در کذلک مسیع مضیع که
اساعه اصاعه معناسده در قسم ثانی شیطان لیطان کی که لیطان شره ملاصق اولیجی
معناسده در لاطحه بقلی دیر لر لصق معناسده کذلک عطشان نطشان که نطشان مضطرب
معناسده در واسوان اتوان که اسوان محزون و اتوان شدت حزنندن متردد اولوب کاه بر ستمه
وکاه آخر ستمه کیدر کلور. ثعلب کلامندن مستفاد اولان بودر که شیطان لیطان عبارتند
لیطان لفظنک معنای خاصی اولیوب مجرد توکید ایچون مذکور اوله علماء لغت دن اکثر
اکا ذاهب اولدیلر که حسن بسن عبارتند اولان بسن لفظی مجرد توکید ایچوندر
و مخصوص معناسی یو قدر دیدیلر و کاهی حسن قسن دخی دیر لر بسن موضعنده لکن
قالی امالی ده دیدی که بسن لفظنده اولان نون محتملدر که زائده اوله امرأه خلیب ده اولان
نون زائده اولدینی کی که خلافتدن مأخوذ در خدعه معناسده کویا بسن اصلنده بس ایدی
سین مشدده ایلّه که بسست السویق بسآدیر لر سویتی یاغ ایلّه خلط و طبع اندم معناسده لکن
مبوس مقامنه اقامت اولندی ضرب الامیر دیوب مضروب مراد ایتدکری کی بعده
ایکی سینک برینی حذف ایدوب موضعنه نونی بدل ویردیلر بس بسن اولدی حسن کی
و معناسی حسن کامل الحسن دیمکه منجر اولور و بصورتده نونی زیاده ایدوب ایکی
سینک برینی صکره حذف ایتدیلر و محتملدر که سینک برینی اول امردن نونه تبدیل ایدلر
وقسن لفظنده دخی بعینه بوعلی اجرا ایتدیلر که اصلی قسن ایدی که قسن برنسنده طلب
و تبع معناسده در کویا فلان کسنه حسن مقسوس در یعنی مطلوبدر انتهی خاطر فائره
خطور ایدر که بسن لفظی بس لفظندن مغیر اولدینی صورتده حسب معناسده اولان

بس ده تصرف اولنده مناسب ملاحظه اولور یعنی فلان کسنه بر مرتبه حسن در که
حسنی کامل و کافی در و الله اعلم و علی سیدنا محمد و آله اجمعین. میدانی سابی فی الاسابی
نام تألیفنده اتباع و منازجندک مثالری حروف مجمعه ترتیبی اوزره جمع و استیفاء ایتدکه
بو مقامده اول امثله بی تحریر تطویلّه مؤدی اولور ملاحظه سیله کیت سیه زانوی قلده
بو وادینه رخصت نک و تازو برلمدی و لکنکف بهذا القدر فی المقدمة الاولى و لنشرع
فی الفوائد المتعلقة بالمقدمة الثانية و الله الموفق والمیسر لكل عسیر و هو علی کل شیء قدير

المقدمة الثانية فیما يتعلق باللغة الفارسیة و فیها فصول فصل فی بیان النسبة و تفصیل قسمیها

معلوم اوله که فارسی پارسیدن معربدر که پارس بر مملکتک اسمی در و لغت مذکوره اول
دیاره یا اول دیارک اهل سنه منسوبدر مطرزی دیدی که فارس ناسدن بر جاعتدر
صاحب دقایق دیدی که پارسک دارالملکی شیرازدر و بعضیلر ری در دیدی شیخ سعدی
کستائنده پادشاه شیرازی مدح ایتدیکی محله وارث ملک سلیمان دیوب پارس مراد
ایتدیکنه ع اقلیم پارس را غم از آسیب دهر نیست دیدیکی شاهد در دخی خوارزمشاه
خوراسان و عراقینی و پاری آل دینی و قنده خاقانی نک شوقولی خصوص مزبوره
مناسبدر (رباعی) شکر که خوارزمشاه تخت صفاهان گرفت ملک عراقین را
همچو خوراسان گرفت ماهیچه توغ او قلعه کردون کسود مورچه تیغ او ملک
سلیمان گرفت و دخی معلوم اوله که زبان فارسی ایکی نوعدر نوع اولدری و نوع
ثانی پهلویدر به بعضیلر دری تسمیه سنک و جهنده دیدی که در پارسدن بر ناحیه نک اسمی در که
لغت دری که منسوب دره پهلوی تسمیه سنک و جهنده دیدی که پهلوی پهلوه نسبتدر که
بر شهرک اسمی در قال الشاعر (مثنوی) همی بود نایک زمان شهریار ز پهلوی برون
شد زهر شکار بدان کوه خویش کیخسرو است که یکموی او بهتر از پهلواست
محمد بن هندو شاه دیدی که لغت دری تسمیه سنک و جهی بودر که بهمن بن اسفندیار
زماننده اطراف عالمندن اقوام مختلف الاسان آنک در کاهند جمع اولدیلر که بر قومک لسانی
قوم آخر فهم ایتزایدی پس بهمن مذکوره زبان فارسی تکلم ایدن قومک لغتی خوش
کلوب شوجه اوزره فرمان ایتدی که جله قوم مزبورون لغت فارسیدن تعلیم و اول
اسان ایلّه تکلم ایدلر صکره جمیع ممالک حکم ایتدی که لغت مزبوره دن غیری لغت
استعمال ایتدیلر و هر کس آنی تعلیم و تکلم ایتدیلر و مرور ایام و انضمام افکار ایلّه لغت
مرقومه کرکی کی تنقیح اولندی پس لفظ دری منسوب الی باب بهمن معناسده اولور
انتهی مخفی اولمیده که صاحب دقایق ۷ لفظدر بر ناحیه نک اسمی در دیدکد نصرکه
زبان دری و کبک دری اول ناحیه به نسبتدر دیدی لکن معروف و مشهور اولان

بود که کبک دری دره کوهه یعنی یکی طاع میاننده اولان شقه نسبت در که فارسیده
 در و دره اول موضعک اسمی در و ترکی ده دخی دره دیر لر انوری گفت بیت در
 پناه سده چاه رعیت پرورش بر عقاب آسمان فرمان دهد کبک دری و مولانا
 جامی قدس سره السامی فرمود بیت ما کیان بهر طمع سر میرد در زیر کاه قهقهه بر کوه
 و در در شیوه کبک تراست شرفنامه دیدی که پهلوی پهلوی برو لایتک اسمی در که
 زبان پهلوی اکانست و فهلوی آنک معرب در فردوسی گفت بیت بفرمود تا قازن
 جنگجوی ز پهلوی بدشت اندر آورد روی مجسم البلدانه دیدی که پهلوی لامک
 ضعی ایله نواحی اصفهاندر جزء اصفهانی کتاب التنبیه دیدی که کلام فرس
 قدیمدن بش لسان اوزره جاری ایدی فهلویه و دریه و فارسیه و خوزیه و سریانیه
 و کاهی لفظ فارسیه بی ذکر وجهه السند مذکور بی مراد ایدر لر اما فهلویه بر لساندر که
 ملوک مجلسلر نه آنکله تکلم ایدر لر که فهلویه منسوب در و فهلویه بش بلده یه اطلاق
 اولنور اصفهان وری و همدان و نهاوند و آذربایجان و بعضیلر دیدیلر که پهلوی نک نسبتند
 مبالغه قصد اولنسه آخرینه الف و نون دخی زیاده ایدوب پهلوانی دیر لر فردوسی
 بیت کشاده زبان و جوانیست هست سخن گفتن پهلوانیست هست و لامک قحی ایله
 شجاع و دلاور معنانه دره پوشیده اولیه که دری خصوصنده ذکر اولنن بهمین بن
 اسفندیار موضعنده بعضیلر بهرام گور وضع ایدوب فارسی دری بهرام مذکور کور قپوسینه
 نسبت در دیدکری اول باول فارسی شعر تکلم و نظم ایدن بهرام گور اولدیغنه مبنی
 اولتی ملاحظه اولنور حیث قال بیت منم آن پیل دمان و منم آن شیر یله نام من بهرام
 گور و کینیم بوحیله چون بهرام مرقوم بوبیتی نظم ایدوب شهرة بولدقده خیر خواه
 دولتی اولان اکابر عصر بهرام مجلسنه جمع و شویله عرض ایتدیلر که چهان پناها (اعذب
 الشعرا کذب) فحوای تحت اتماسی اوزره مادام که خیر شعر چرکاب دروغ ایله سرشته
 اولیه خلق آبی پسند ایتزلر و بی رونق اولان شعر خود درجه اعتباردن ساقط در
 پس ترویج شعری اینچون سم کذبی آغزه آلق هر فردی علی الخصوص اصحاب دار و کیر
 اولان ملوک ذوی الاقدار به وجهه لایق دکلدر دیوب بهرامی شعر دن منع ایتدیلر
 والله اعلم و دخی فارسی دری پهلوی به نسبت فصیح و مقبولدر حافظ نسفی کافی نام کتابنده
 ابوسعید بردعی دن نقل ایتدی که فی الحدیث (لسان اهل الجنة العربیة و الفارسیة
 الدریة) اتی حدیث مذکور فارسی درینک مدحی باینده کافی بلکه لسان مزبوری
 ذم و قدح ایدن ابله لک سرب سامانلرینه شپه مغز کاف در والله اعلم

فصل فیما یتأثر به اللغة الفارسیة عن سائر اللغات

(معلوم)

معلوم اوله که حروف مجمه دن سکر حرف وارد که لغت فارسیده یوقدر کافال
 الکاشانی (نظم) هشت حرفست آنکه اندر فارسی نایدیمی تا نیا موزی نباشی
 اندرین معنی معاف بشنواز من تا کدامت این حروف و یاد کیر تا وحا وطا وظا
 وصاد وصاد و عین و قاف و دخی درت حرف وارد که لغت فارسیده مستعمل
 واکم مخصوصدر چیم و ژا و کاف و پا که آنلره حروف فارسیه تسمیه اولنور و السنده
 مستعمل اولان کاف اوچ قسمدر بری کاف صریحه در ضربک و کان و کدی لفظلرنده
 اولان کافلر کبی و بری کاف لینه در که فارسی و ترکیده مستعملدر کام و کربده و کل
 و کل لفظلرنده اولان کافلر کبی و بری کاف متلونه در که ترکی به مخصوصدر خال
 معنانه اولان بیک لفظنده اولان کاف کبی و دخی معلوم اوله که بعضی ادعاء
 دقیق شناسی ایدن نوهو سلسلر لسان فارسیده ذال مجمه یوقدر زعم ایدر لر مع هذا
 فارسیه فصیحده مواضع ذال مجمه مواقع دال مهمله دن چوقدر زیر هر کله مفرده که
 آنده حرف دالک ماقبلی حرف صحیح اوله یعنی واو و الف و یا اولیه و اول حرف
 صحیح ساکن اوله اول موضعده دال مهمله ایله قراءت اولنور مثلاً مرده و مرده و کرد
 و کرد کبی و اگر حرف دالک ماقبلی حرف علة اولور سه یا خود حرف صحیح متحرک
 اولور سه اول موضعلرده ذال مجمه ایله قراءت اولنور مثلاً اسفروذ و آباد و امید
 و پذیر کبی جمله سی اصلنده مجمه ایله در و ابونصر محمود بن یمن فراهی نصایده بوه منابی
 نظم ایدوب دیدی که (نظم) در زبان پارسی فرقی میان دال و ذال یاد کیر از من که
 این نزدافاضل مبهم است پیش اودر لفظ مفرد ک صحیح ساکنست دال خوان آرا که
 باقی جمله ذال معجمه است و ظهیر فارابی دخی دیدی که (عربیة) احفظ الفرق بین
 دال و ذال فهو رکن فی الفارسیة مبهم کل ماقبله سکون بلاوای فدا و ما
 سواه معجم و دخی معلوم اوله که لسان فارسیده سکون ایله ابتداء ایتک
 متعذر میدر یا متعسر میدر دیو اختلاف ایتدیلر ابن جنی دیدی که لغة فارسیه ده
 سکون ایله ابتداء چوقدر مثلاً اسد معنانه اولان لفظ شیر و جرح معنانه
 اولان لفظ ریشده حرف اول کسره مجهوله ایله مکسوره در یعنی ظاهراً اگر چه
 کسره صورتنده در لکن فی الحقیقه کسره دکلدر بلکه حرف اوللری ساکن اولمغه
 ابتداء اولندقده کسره یه قریب قراءت اولنور یوخسه صراحة کسره دکلدر
 ندکم سود معنانه اولان لفظ شیر و صقال معنانه اولان لفظ ریشده کسره صریحه ایله
 قراءت اولنور و حیدر یزی جمع مختصر نام تألیفنده دیدی که ضم و کسره ایی نوعدر
 معروف و مجهوله ضمه معروف و نور و حور لفظلرنده اولان ضمه کبی و مجهوله غور
 و شور لفظلرنده اولان ضمه کبی و کسره معروفه شیر و سیر لفظلرنده اولان کسره کبی

باغ تلاق فوئی
 معموره امید کردن
 اب (منه)

که شیر اسد و سیر سرماسق معنایند در و مجهوله سود و طوق معنایند اولان شیر
و سیر لفظی اولان کسره کی انتهی و محققین عندند صحیح اولان بود که کسره مجهوله
تعبیر اولنان کسره کسره مختلسه در یعنی اختلاس و جیبی اوزره تکلم اولنور
کسره در که اختلاس حرکت آندن عبارتدر که بعض حرکتی تلفظ ایدوب بالتام
استیفاء ایتمزل پس سکون ایله ابتداء قبیلندن دکدر و بومعنایه شاهددر که ضمه مجهوله
ید بالاتفاق حرکت اطلاق ایدر لر و دخی معلوم اوله که جمیع السنده فاعل و مفعول
مثلا و احوال معتبردر لکن فاعل ایچون رفع و مفعول ایچون نصب و مضاف الیه ایچون
جر علامتی لغت عربیده مخصوصدر و سائر لغاتده هر بری مقام قرینه سیله معلوم
اولور و لسان فارسیده اعرایات ثلاثه اجرا اولور و مغفله فارسی کله نیک آخری ساکن
قراءت اولنقی واجبدر الاوج موضعده که مضاف و موصوف و معطوف علیه در
علامه وضع اولنشددر که برکله برکله مضاف اولدقده مضافک علامتی جر در یعنی
مضافک آخری هاء رسمی اولدینی صورته مجرور اولور جان من کی واکرهاء رسمی
اولور ایسه کتابته های اثبات ایدوب تلفظده آندن بدل همزه مکسوره ایله اداء
ایدر لر کرده من کی. واکر برکله ضمیره مضاف اولور سه کاهی مضافک آخرنده
جر ظاهر اولور کاهی ظاهر اولمز مثلا کردنش و کردن شان و کردن ایشان دیر لر و دخی
برکله برکله صفت واقع اولسه موصوفک آخرینی مجرور ایدر لر مضافده تقریر
اولدینی و مجد اوزره روی زیبا کی و خواننده دانا کی و دخی برکله برکله نیک
اوزر بنده عطف اولونسه اگر معطوف علیه آخرینک حرکت تحمیلی واریسه آخرینی
مضموم ایدوب و ضمه علامه وضع اولسون ایچون معطوف علیه و معطوف میانده
نیمه جنسندن و اورسم ایدر لر که کتابته اگر چه موجوددر لکن قراءت اولنماز من
و تو و پدر و مادر کی واکر حرکت تحمیلی اولسه مثلا معطوف علیه آخری الف. یا
واو. یا هاء رسمی اولسه و اورسمی مذکوره ضمه حرکت ویر لر مثلا پاوسر و تو و من
و خوانده و دانسته کی و ذکر می مرور این مواضع ثلاثه دن غیر مواضعه البته
کله فارسیه نیک آخری ساکن اولور و دخی معلوم اوله که لغت عربیده اول حرف
مدونائی مدغم فیه اولان موضعدن غیر مواضعه اجتماع ساکنین جائز دکدر و لسان
فارسیده ایکی ساکن و اوچ ساکن جمع اولق کردیم و انداخت کی و سائر خصایص لغت
فارسیه محنده ذکر و بیان اولنور و الله الموفق

فصل فی بیان المصادر الفارسیه و کیفیه اشتقاق المشتقات منها بالذات و بالواسطه
معلوم اوله که لغت عربیده مصدر اصل و سائر مشتقات آندن مأخوذ و او ب کی بالذات

(و کی)

و کی بالواسطه مشتق اولدینی کی لسان فارسیده بلکه جمیع السنده بوقاعده اجرا اولنوب
تصرفات مختلفه و مطرده مرعی اولور مثلا عربیده علم لفظی علمدن و فارسیده دانست لفظی
دانستن دن و ترکیده بیلدی لفظی بیلکدن مأخوذدر سائر تصرفات دخی بو وجد
اوزره در زیر ا ذنده حاصل اولان معنی بر امر واحد غیر متغیردر که کاهی لباس عربی
ایله دروازه دهاندن جلوه ریز اولدینی کی اطلس فارسی و استبرق ترکی ایله دخی
جلوه نما اولور تغییرات البسه متنوعه ایله شاهد دلفریب معنی متغیر اولمز و هر گونه
پوشش الفاظ متخالفه ایله شانده تبدل کلمه و بیانی صد دنده اولدینمز لغت فارسیه نیک
مصدرینک علامتی اولدر که آخری نون ساکنه در ماقبلی کاهی دال مفتوحه و کاهی
تاء مفتوحه اولور که حرفین مذکورینک ماقبلری حرف ساکن اولق قاعده مطرده در
اما ستدن. و شدن. و آمدن. و وزدن. کله لر قاعده مذکوره دن شاذ اولدق لر
هر بری برسیدن ناشی در مثلا لفظ (ستدن) آلق معنایند سائر مصادر مخالفه و مغفله
آندن ماضی مشتق اولمز زیرا ستد دیر لر بلکه (ستاندن) لفظندن که آلق معنایند
بر مصدر در ماضی فی آندن اخذ ایدوب (ستاند) دیدیلر و (شدن) و (زدن) لفظلر نده سکون
ایله ابتدا متعذر و یا متعسر اولمغه متحرک اندیلر و (آمدن) لفظی اصلنده آیدن در که
قاعده ید موافق مصدر ایدی صکره مییی ایکی یادن بدل ایدوب (آمدن) دیدیلر
اگر چه آندن ماضی اخذ ایدوب (آمد) دیر لر لکن مضارع و امری اصلندن اخذ
ایدوب (آید) و (آی) دیر لر حاصلی مصدر فارسی ایکی نوع اوله که نونک
ماقبلی دال مفتوحه در بش قسمه منقسمدر زیرا دال مزبورک ماقبلی یا حرف مد
یعنی ماقبلینک حرکتی کند و جنس لرندن. و او. و یا. و الف. اولور یا خود حرف را
و حرف نون ساکنین اولور که یار نو عبارت قی حروف مذکوره بی جامعه در و دالندن
اول حرف یا اولان مصدر یا خاصی در. پریدن. پزیدن. چریدن کی یاسداسی در. باریدن
بخشیدن. ترسیدن کی یاسباعیدر. تراشیدن. تراکیدن. خراشیدن کی یا ثمانیدر. آرا میدن
آشامیدن. آماسیدن کی و دالندن اول و او اولان مصدر آسودن. بودن. نمودن کی
و دالندن اول الف اولان مصدر فرستادن. نهادن. کشادن کی و دالندن اول حرف
را اولان مصدر آزدن. افسردن. افسردن کی و دالندن اول حرف نون اولان مصدر
خوانندن. راندن. ماندن کی نوع ثانی که نون مصدرک ماقبلی تاء مفتوحه اولان مصدر در
درت قسمدر زیرا تاء مذکوره نیک ماقبلی یا حرف خادر آموختن. آمیختن. افراختن
کی یا حرف سین در. دانستن. پیراستن بستن کی یا حرف شین در. انباشتن. انکاشت
پنداشتن. کی یا حرف فادر یافتن یافتن یافتن کی و دخی معلوم اوله که مصادر فارسیه
گاه مفرد اولور مثله مذکوره کی و گاه مرکب اولور (پاک کردن) و (در آغوش

کردن) کبی و مصدر لک اولند بآء موحده ادخال اولنور مفرد اولور سه. نمودن. و بستودن
کبی و اگر مرکب اولور سه جزؤ اخیرک اوزرینه ادخال اولنور (عطسه بزدن)
(چاه بکندن) کبی و حرف بآء مزبور مضمومه در اگر مصدرک اولی. مضموم. بآء. یا بمیم
اولور سه. بخوردن. بپردن. بپوردن. و بکیدن کبی والا همیشه مکسور اولور و اگر
مصدرک اولی الف اولور سه بآء مذکور داخل اولدقده اول الف بآء منقلب اولمق
قیاسی در. بیامدن. و بیغسردن کبی و کاهی مصدرک آخرین در یا الحاق ایدر لک اول یاه
یای تهیه تسمیه اولنور مثلا (خوردن) اصلنده اکل ایتک معناسنه در یا الحاق ایدوب
(خوردن) دیرلر و اکل ایتکیچون مهیا اولان طعام مراد ایدر لک کذلک (پوشیدن)
کیمک (پوشیدن) کیه جک ثوب معناسنه در و کاهی بر کله نک آخرین بآء مصدریه الحاق
ایدوب اول کله نک مدلولی اولان شیء اولان صفة زائده بی افاده ایچون نیکی. و بدی.
و نیکی. و زشتی کبی که نیک تر کیده ایوب و بدیاره مزبوعی ایولک صفی ایله موصوف اولان
شخص معناسنه در (و نیکی) اول ایولک صفتیه و (بدی) اول یاره مزلق صفتیه دلالت ایدر
کذلک (نیکی) ترکیده کوزل و (زشت) چرکین یعنی کوزلک صفی ایله یا چرک نک صفی
ایله موصوف اولان شخص معناسنه در و (نیکی) اول کوزلک صفتیه و (زشتی) چرک نک
صفتیه دلالت ایدر و بآء مذکور یه بآء نسبت دخی دیرلر و (نیکی) لفظنده اولان واوه
واو نسبت اطلاق اولنور ۷ (هندو) ده اولان واو کبی و بآء نسبت ایله واو نسبت فرقی
بو مقامده ذکر اولنمق مناسب ملاحظه اولندی * امدی معلوم اولد که هند بر مملکت
اسمی در اول دیارده تولد ایدوب آنده نشو و نمابولان کسندی اول دیارده نسبت ایتسه لر
(هندو) دیرلر زیرا و او نسبت وضعی خلق اولان نسبتدر کسبی اولانده استعمال اولنمق
لهذا طشره دن کلوب اول دیارده توطن ایدن کسندی هندو دیرلر کذلک اول دیارده
حاصل اولان انساندن غیری ده هندو دیرلر * اما بآء نسبت ایله اولان لفظ (هندی)
مطلقا اول دیارده اولان اطلاق اولنور آنده تولد ایتسون یا آنده توطن اتنون و خواه
انسان اولسون جهاد اولسون لهذا سینف هندی دیرلر جا زدر و (هندوستان)
دیوب (هندیستان) دیمه دکلری دقیقه مذکور یه مبنی در زیر استان لفظنده آنده
نشو و نمابولمق معناسی معتبر در مثلاً باغچه یه (کستان) دیرلر کل آنده نشو و نمابولدی
ایچون لکن باغچه دن کلی قویاروب آخر موضع خرمن ایتسه لر اول موضع کستان اطلاق
اولنمق زیرا کل اول موضعده نشو و نمابولدی و تحقیق بودر که افاده مذکور فقط
واولد کلدز بلکه و او ایله یا مجموعتک در زیرا (نیکی) و (هندو) اصلنده (نیکی) و
(هندوی) در که یا حذف اولنوب وقت اخافته ظاهر اولور (نیکی) و (هندوی)
زلفش) دیرلر و کاهی نکوی و نیکی دیوب احسان معناسی مراد ایدر لک کاقال بیت

(نکوی)

۷ و کاهی واودن
مستفاد اولان نسبتی
تأکید ایچون برنون
دخی زیاده ایدرلر
همایون لفظی کبی که
همایه نسبتدر هما
مبارکک ایله مشهور
برقوش اولفله اکا
نسبت ایدوب مبارک
مراد ایدرلر درون
واندرون بوقیلنددر
زیر اصلی در و اندر در
و یا نسبتی تأکید ایچون
دخی نون زیاده ایدرلر
شیرین و سکن لفظنده
ریاده اولندی کبی
(منه)

نکوی کردن اندر حق کرکان * بدی باشد بجای کوسفندان * اگر چه نکوی لفظنک
مقابلی بدی دکلدر بلکه زشتی در لکن (بجوز للشاعر مالا يجوز لغیره) خواسی اوزره
ضروره حسیله شاعر بدی لفظنی اختیار آندی * معلوم اولد که مصدر مجرد حدثه
دلالت ایدر حدث اولدیغی جهندن یعنی بر ذات ایله قیامی اعتبار ایتیمک و جهی اوزره
پس اول حدثک بر ذات ایله قیامتک زمانندن خبر و یرمک مراد اولنسه اکافعل
صیغه ایله سی توسل ایدرلر زیرا فعل ماده سیله حدثه و صورتی ایله زمانه دلالت ایدر
و فعل ماضی جمیع السنده بالذات مصدر دن مأخوذ در فارسیده مصدر دن اشتقاقک
طریق بودر که مصدرک آخرینده اولان حرف نون حذف اولدقده ماضی حاصل
اولور لهذا هر فعل ماضی تک آخری کاهی دال و کاهی نا اولور همیشه مثلاً خواندن
و خواند و دانستن و دانست و علی هذا القیاس لکن اول مصدر که نون دن اول تا و تادن
اول خا اوله آنک ماضی سنده اوچ ساکن جمع اولور که اول حرف مد اولور. انداخت
. اندوخت. انکیت کبی الاخت که پختن دن مشتق در * و کاهی ماضی تک اولن بآء موحده
داخل اولوب مصدرده مذکور اولدیغی وجه اوزره تحریک اولنور و بآء مذکور
عربی ده قد تحقیق معناسی افاده ایدر مثلاً (بخواند) دیرلر تحقیق او قودی معناسنه
و کاهی لفظ می داخل اولوب (میخواند) دیرلر او قودی ایدی معناسنه که اکا ماضی بی
حکایه تعبیر ایدرلر. و کاهی می لفظنک اولن بآء ادخال ایدوب (همی خواند) دیرلر که
معناسی تقریردر که ترکیده مقرر میدر دیه جک یرده همی دیرلر و اول کلامده واقع
اولوبس (همی خواند) عبارتک معناسی فلان کسک او قودی کر چکیمدر دیرلر اولور
و آخر کلامده دخی زیاده قیلنور معناسی مذکور افاده ایچون ع بوی یار مهربان آید همی
* دیرلر اول موضعده که بر کسسه مثلاً خبر و یرر که بوی یارکلور دیو آنک مقابل سنده
یار مهربانک قوقوسی کر چک کلور می دیرلر * و کاهی ماضی تک آخرینده حرف یا زیاده
اولنور غنی و تأسف معناسی افاده ایچون مثلاً (کاش چیزی خواندی) دیرلر کاشکی
زمان ماضی ده برشی * او قومش اولیدی معناسنه سائر تصرفاتی دخی که قیاس اولن
و کاهی ماضی صیغه سی ذکر و مصدر مراد اولور مثلاً (باید خواند) دیرلر خواندن
معناسنه * بعض رسائلده شو وجه اوزره واقع اولدی که کاهی ماضی و امر مجموعی ذکر
ایدوب مصدر مراد ایدرلر که آنره مصادر مرخه تسمیه اولنور (گفت و کوی) کبی که
ترکیده سوزساو (ودار و کیر) کبی اور مدطو ته تعبیر اولنور * و دخی ماضی تک آخرینده
الف و احر فلرینی زیاده ایدوب مصدر مراد ایدرلر (گفتار) و (رفتار) کبی که سوبیش
و یوریش معناسنه انتهی شوبله ملاحظه اولنور که لفظ گفتار و رفتار مصدر دکلدر بلکه
اسم مصدر در و بو مقامده سخن. و گفتار. و گفت و کوی. و گفت. و گفتار لفظنک

(مطلب)

بآء تحقیق و حکایه
حال و تقریر ماضی

(مطلب)

مصادر مرخه

(مطلب)

اسم مصدر

معنای ایضاح اولونق مناسب ملاحظه اولندی که تامبندی ورطه اشتباهدن خلاص بوله معلوم اوله که لفظ (سخن) سینک ضمی و خانک قحی ایله استعمالی کثیردر و سخن سینک قحی و خانک ضمی ایله دخی لفت فصیحدر که ترکیده معنای سوزدر که عرب آندن کلام ایله تعبیر ایدر لر تلفظ اولنان سوزه و درونده مضمرا اولوب تلفظ اولونق صد ندله اولان سوزه شاملدر لهذا حافظ شیرازی لسان الغیب ده دیدی که بیت زبان کلک تو حافظ چه شکران گوید که گفته سخن میزند دست بدست که سخن گفته سخن نا گفته مقابلی در یعنی سوزک سوزیشی و سوزیشی و بومعنایه شاهددر شاعر ک شوقولی بیت بسی گفته اند این سخن در جهان سخن گفته سیم است و نا گفته زر که گفته و نا گفته لفظی سخن سخن حال اولمق ظاهر در وصف و موصوف اولمق محتملدر اگر چه بحسب الضروره سخن لفظنده علامه موصوف اولان جر ترک اولندی و سخن لفظنک ظاهر اسکونی و نا گفته لفظنی آنک اوزرینه عطف اتمک سخن گفته و سخن نا گفته متکلم و صفاری اوله لرین ایهام ایدر یعنی سوز سوزیلین کسند سیم و سوز سوزیلین کسند زرددر لکن طبع سلیم بومقامده بومعنادن اباء ایدر زرا مقصود خاموشانی کویالک اوزرینه تفضیل و ترجیحدر و (گفت) لفظی اکثریا ماضی استعمال اولنور و کاهی سوز معنانه اسم استعمال اولنور لکن سخن خاعددر زیرا تلفظ اولنمان کلامه اگر چه سخن دیر لر لکن گفت دیر لر و (گفت و شنود) دیر لر سوزله و اشتقه معنانه و (کوی) لفظی کوییدنن مأخوذ اسمدر ترکیده سوز ساو دیه جک یرده فارسی ده (گفت و کوی) دیر لر بیت بعشق آن کوز گفت و کوی ترسد چو میخواری بوی کز بوی ترسد و (گفتار) لفظنک معنای کلامی حرفاً بعد حرف و کلمه عقیب کلمه نظم جواهر ایدر کی نظم اتمک معنانه در فردوسی دیدی که بیت بعبری زبان تیز کشاده بگفتار داد سخن داده و تحقیق بودر که گفتار و رفتار و دیدار لفظی ایکی جزودن مرکب وصف ترکیبی در و لفظ (گفتار) اصلنده آرند گفتدر سوز کتور یحیی معنانه و نظم کلام سوزی خارجه کتور مکه باعث اولمغه گفتار اطلاق اولندی و وصف ترکیبی آندن عبارتدر که اسم فاعل مفعولند مضاف ایکن اسم فاعل علامتی اولان (نده) لفظنی حذف و مضاف اید اولان کلمه آنک اوزرینه تقدیم ایدر لر نته کم گفتار ماده سنده تصویر اولندی و لسان فارسیده مضاف الیهی مضاف اوزرینه تقدیم اتمک امرش ایدر (دوات خانه) و (شهنامه) و (کلبن) کی حتی بعضیله هر مضاف ایدر تقدیم اولنان مادهیه وصف ترکیبی اطلاق ایدر لر مثلاً (توران شاه) اصلنده شاه توران ایدی که توران تور لفظنک جمعدر که تور فریدونک اوغلر نندن برینک اسمیدر یعنی تور مزبور نسلندن

اولان جاعتک شاهی و (ایران شاه) اصلنده شاه ایران ایدی که ایران ایر لفظنک جمعی در و ایر ایرچدن مرخم افریدونک آخر اوغلنک اسمی در یعنی ایرچ نسلندن اولان طائفنک شاهی و لفظ شاه فارسیده بزرگ و ترکیده آندن اولولفظی ایله تعبیر اولنور لهذا بیوک دانیه شاه دانه و بیوک گر کندن دیدک لری جانوره شاخ رخ دیر لر که رخ گر کندن معنانه در. و کاهی مضاف الیهی تقدیم ایتیم مجرد مضافی اضافندن قطع ایله اکتفا ایدر لر مثلاً (خواجه سرای) دیر لر که اصلنده خواجه سرای در اضافت ایله و پرده سرای دیر لر که اصلنده پرده سرای در. اگر چه کاهی مضاف الیهی تقدیم ایدوب سرای پرده دیر لر سخن اولیه که وصف ترکیبی طریق ایله عبارتق تقدیم و تأخیر اتمک علامات نقلدن بر علامتدر مثلاً لفظ (سینه بند) فرسک سرچینه استحکام ویر میچون سینه سینه بند ایدر ک لری قایشه اسمدر که اصلی بندنده سینه در یعنی کوس باغی که بر معنای عامدر که هر نه کوس باغی اوله اکاشامل ایدی اسلوب معهود اوزره تقدیم و تأخیر سببی ایله تغییر ایدوب ذکر مرور ایدن قایشه مخصوص اولدی کذلک (شهنشاه) اصلنده شاه شاهان ایدی پادشاهلر پادشاهی معنانه اسلوب معهود اوزره تغییر اولند قده علم عدادندن معدود اولوب شخص معینه قصر اولندی و علی هذا قفس و علامات نقلدن بری دخی اول حرف هادر که کلمه عامه نك آخرینه زیاده اولند قده کلمه مزبوره نك معنایی عمومندن خصوصه نقل ایدر مثلاً (سبز) اصلنده هریشل اولان نسبهیه اطلاق اولنور ایدی آخرینه هاء نقل زیاده قلند قده نباتاته مخصوص قلندی و سبز ایله توصیف اولنور سبزه توصیف اولنور مثلاً برک سبز دیر لر برک سبزه دیر لر بلکه سبزه تردیر لر یاش اوت معنانه زیرا هاء نقل کزدن اول وصف قبیلندن ایدی هاء مزبوره کلد کد نصکره ذات قبیلندن اولوب موصوف اولور صفت اولمز کذلک لفظ (سفید) اصلنده هر بیاضه اطلاق اولنور ایدی هاء معهوده کلد کد نصکره بیاض صجه مخصوص اولدی و قس علی هذا کلمه پنجه. و زرده و غنچه. و بنفشه. و هفت و غیرها و هاء معهوده عمومندن خصوصه نقل ایچون مفرده لاحق اولدینی کی مرکبه دخی لاحق اولور مثلاً (بنخاله) که تب خال اصلنده اول نشاندر که محوم اولان کسند نك بدندن هر نه موضعه اولور سه اولسون شامل ایدی و هاء نقل لاحق اولد قده محومک فقط دوداغنده ظهور ایدن نشانه مخصوص اولدی که ترکیده او حوق تعبیر اولنور و (کرماب) اصلنده هر آب حاره اطلاق اولنور و کرمابه ایلیجه تعبیر اولنان صویه خاسدر و (در وازه) مطلقاً آچیق قویه اطلاق اولنور که اصلی در بازدر و (در وازه) قناتسز بیوک قویه مخصوصدر و (چارچوب) مطلقاً درت اغاچه اطلاق اولنور و چارچوبه عامه تحریف ایدوب چرچوبه دیدک لرینه اسم خاصدر و (خر بند) مطلقاً

جاری باغلابچی به عام در و خربنده اول صنعتی عادت آیدن کسبه به خاص در والله اعلم
 ودخی (گفت و گفتا) کله لرینک بری سؤال و بری جواب مقامنده استعمال اولنور و گفتانک
 آخرنده اولان الف جوابی و سؤالی بری برندن فرق ایچوندر لکن مزید مزید علیهدن
 و جواب سؤالدن مؤخر اولق مناسبی ایله گفتالفظی جواب مقامنده استعمالی شایع در
 بیت کفتم غم نودارم کفتاغمت سر آید * کفتم که ماه من شوکفتا کر بر آید * یعنی
 قولای کلورسه . و خسرو دهلوی الف معهودی سؤاله ادخال ایدوب دیدی که
 بیت بکفتا بر تو اندازد کهی نور * بکفت آری ولیکن چون مه از دور * ودخی
 معلوم اوله که لسان فارسیده مذکرو مؤنث و تینه وجع ایچون باشقه باشقه علامت
 وضع اولنویوب مقام قرینه سیله بری برندن تمیز اولور لر اما لسان عربی ده بری ایچون
 بر علامت وضع اولنشدن لهذا افعال متصرفه فارسیده الی صیغه ایله اکتفا اولندی که
 مفرد غائب و غائبه ایچون بر صیغه * و مفرد مخاطب و مخاطبه ایچون بر صیغه *
 و تثنیه غائب و غائبه وجع غائب و غائبه ایچون بر صیغه * و تثنیه مخاطب و مخاطبه
 وجع مخاطب و مخاطبه ایچون بر صیغه * و متکلم وحده ایچون بر صیغه * و متکلم معه
 غیره ایچون بر صیغه وضع اولندی پس تثنیه غائب و غائبه وجع غائب و غائبه ایچون (ند)
 و مفرد مخاطب و مخاطبه ایچون حرف (ی) و تثنیه مخاطب و مخاطبه وجع مخاطب و مخاطبه
 ایچون (ید) و کاهی (یت) و نفس متکلم وحده ایچون حرف (م) و معه غیره ایچون (یم)
 علامت وضع ایتدی لر و مفرد غائب و غائبه نك فاعلی کاه اضمار و کاه اظهار ایدر لر مثلا
 بهمان خواند و خواند بهمان دیر لر فلان کسسه او قودی معنسانه تقول ﴿ فی الامثلة
 المطردة للماضی المثبت المعلوم ﴾ دانست . دانستند . دانستی . دانستید . دانستم . دانستیم
 و مخفی اولیده که لغت عربی ده ماضی نك مطلق نفی مراد اولنسه اول ماضی نك مضارع نك
 اولنه لم کله سنی واستغراق اوزره نفی مراد اولنسه مضارع مزبور ک اولنه لما کله سنی زیاده
 ایدر لر مثلا لم یعلم . لما یعلم دیر لر و لغت فارسیده نفس ماضینک اولنه نون مفتوحه و نون
 مفتوحه و لفظ هنوز مجموعی زیاده ایدوب نخواند و هنوز نخواند دیر لر یعنی زمان ماضی ده
 او قومدی و زمان ماضی نك جمیع اجزاسنده شو و قته دک او قومدی معنسانه که اول جمعد
 مطلق و ثانی به جمعد مستغرق تسمیه ایدر لر و بو مقامده فارسیده اولان حرف ناقید بیان
 اولنق مناسب ملاحظه اولندی * معلوم اوله که لسان فارسی ده نفیه دلالت آیدن کله نك
 اصلی اوچ در کله اولی لفظ (نا) در که عربی ده لیس و ترکیده دکل عبارت لر یله تعبیر اولنور
 مثلا عربی ده فلان لیس باقلی و فارسی ده (بهمان ناخرده منداست) دیر لر فلان کسسه عقللو
 دکدر معنسانه و کاهی الفی حذف ایدر لر پس اگر مضمون کلامی نفی و انکار ایچون اوله

مطلب
 فی بیان کلمة النفی
 الفارسیة

(داخل)

داخل اولورسه محذوفدن بدل های غیر ملفوظه ویر لر بیت ندهر حضر بناند
 نه ملک اسکندر * نزاع بر سر دنیای دون مکن درویش * زیرا مقصود عمر حضر و ملک
 اسکندر ک بقاسنی نفی و انکار در یعنی عمر حضر و ملک اسکندر باقی اولور دکدر * و اگر
 اولی الف اولان افعال و جوامده داخل اولورسه محذوفدن عوض ویر مز لر لکن اول الف لر
 یاهه مبدل اولور نیامد . نیایدونیم کبی که آمد . آید . ام آیدی و قس علیه واکراشیاء مذکور لر ک
 اولی الف اولسه محذوفدن تعویض ایتمیوب اوله فقط نونی زیاده ایدر لر مثلاً نداده . و ندهد
 . و نخواند . و نخواند کبی و علی هذا * و کله ثانیه لفظ (نی) در که لسان عربی ده آندن لا و ترکیده
 یوق ایله تعبیر اولنور مثلا برنسنه وارمیدر دیو سؤال اولنسد یوقدر دیه جک یرده
 عرب لا و عجم نی دیر لر اگر چه نه ایله دخی جواب ویر مک جائزدر و کاهی نیست
 دیر لر رابطه دن یعنی است دن همزه بی حذف ایله زیر اصلی (نی است) در که (است) لفظنه
 رابطه دیر لر بیت چنان کامل که نی کر مست و نی سرد * چنان عاقل که نی خشک است
 و نی تر * و نایله نی نك مواقع استعمال لری متغایر در مثلا (نامرد) دیر لر فی مرد دیر لر
 و مرد نیست دیر لر مرد نادیر لر * و کله ثالثه لفظ (بی) در ترکیده آندن سز ایله تعبیر اولنور
 مثلاً بی خرد دیر لر عقل سز معنسانه و (نا) ایله (بی) نك دخی مواضع استعمال لری متخالف در
 مثلاً (نادان) دیر لر بی دان دیر لر اگر چه بعض مواضعه نا استعمال اولندی کبی فی دخی
 استعمال اولنور لکن معناری متخالفدر احدهما آخر ک معنسانی افاده ایتمز مثلا نا کس
 و بی کس دیر لر لکن نا کسدن مقصود اولان معنی فرومایه در آباء و اجدادی حبیب
 و نسب دکدر و بی کسدن مراد غریب اولمغه استناد ایده جک کسندسی یوقدر دیر لر
 بیت کس بی کسائی و من بی کسم * گرم دستگیری بجای رسم * و ناجیز دیر لر متعدیه
 نسنده دکدر و بی چیز دیر لر برنسنه یوقدر معنسانه و پوشیده اولیده که بی لفظنک مقابلی
 لفظ (مند) در زیر بی نیاز دیر لر احتیاج سز و (نیاز مند) دیر لر احتیاج لو معنسانه و بی لفظنه
 بالفظی دخی مقابله در دیر لر مستبعد دکدر زیرا (بی تو) سنسز و (باتو) سنکله معنسانه در
 ﴿ والامثلة المطردة للماضی المنفی المعلوم الذی یسمیه اهل العربیة جمعداً مطلقاً ﴾
 ندانست ندانستند . ندانستی . ندانستید . ندانستم . ندانستیم * والامثلة المطردة له
 و یسمونها جمعداً مستغرقاً * هنوز ندانست . هنوز ندانستند . هنوز ندانستی . هنوز
 ندانستید . هنوز ندانستم . هنوز ندانستیم * جمعد مطلق زمان ماضی ده علی انکار
 و نفی در مطلقا یعنی اجزاء زمان ماضی به تعرضدن قطع نظر و جمعد مستغرقه وقت
 تکلمه کلنجه اجزاء زمان ماضی ده علی نفی و انکار ملحوظدر مستغرق اطلاق اولندی
 نفی مذکور ک جمیع اجزاء زمانه استغراق و احاطه سی اولدی نفی ایچوندر پس جمعد

مستغرق جمع مطلقدن نئی خصوصند ابلغ در وهنوز ترکیده دخی معنائه اصلی
نوز در میت تو باش تا که شود صبح دولتش روشن * که در جهان ندیده است
صبح جاهش نوز * و اولنه حرفها زیاده قنوب هنوز اولمشدر زیرا فارسیده اول
کلمه یه هاز یاده سی شایعدر (می) ده همی (مانا) ده همانا دید کلمی کی واریاب لغتدن چوق
کسند نیز لفظنی نوز لفظنه مرادف ظن ایدوب نیز و نوز دخی معنائه در دیدیلر و نیچه
کسند لر دخی ترکیده زیدده و زیددخی عبارت لرینک میانه فرق یوق زعم ایدوب مثلا
(زیدنیز) و (زیدنوز) عبارت لرین تفریق ایتدیلر فی الحقیقه فرق مزبور بغایت دقیق در
تفصیلی بودر که نیز لفظنی فارسی ده عربیده اولان و اعاطفه نک مؤداسنی ادا ایدر
مثلا (باران بارید برف نیز) عبارت نک ترکیده معناسی یا غور یا غدی قارده و لفظده نیز
لفظ نک معناسیدر که مراد یا غقی خصوصند بغموره قاری تشریک ایدر و (نوز و هنوز)
لفظ لرینک معنالرندن ترکی ده دخی لفظنی ایله تعبیر اولور مثلا (زید آمد و غرو نیامد نوز)
عبارت نک معنای اجمالی سی زید کلمی و غرو دخی کلمی در که تفصیلی سی زید کلمی اما غرو
شمی یه دک کلمی دیکدر پس تقریر مذکور ایله نیز و نوز و ترکیده ده و دخی میانلرنده
فرق ظاهر اولور و عدم فرق دندر که بحر الفرائب صاحبی لفظ نیز دخی معنائه در
دیدنی صواب اولان ده معنائه در دیکدر میت اونیز گذشت ازین گذرگاه *
و آن کیست که نکدر ازین راه * حاصل معنی شو و جمله در که گذرگاه دنیادن چوق
کسندلر عبور ایدنی فلان کس ده عبور ایدوب آنلره عبور خصوصند شریک اولدی
زیرا کیم دیر که بوبولدن عبور ایتیه فلان کس دخی دیک غلطدر امدی هنوز ندانست
عبارتی مثلا فلان کس دخی بیلدی یعنی شو و قه کلنجده جیع اجزاء زمانده بیلدی عبارتیه
ترجمه اولور فافهم هذا فانه دقیق

﴿ فصل فی اشتقاق الفعل المضارع من المصدر ﴾

معلوم اوله که لغت فارسیده مضارعک مصدردن اشتقاقی متقدمین عندنده سماعی
و بعض متأخرین عندنده قیاسیدر پس بوبابده ایکی مسلک وارد * **المسلک الاول**
فی بیان اشتقاق بطریق السماع * پوشیده اولیه که لسان فارسیده مضارعت حرفی
حرف دالدر که آخر مضارعه الحاق اولنور و بوندن اقدم بیان اولنش ایدی که
مصادرک آخری همیشه نون و ماقبلی یادال و یا تادر ماقبلری (یارنو) حرفلرندن بر حرف
اولنور و کاهی دالی ده حروف مذکورده دن غیری حرف صحیح اولور که دورت کلمدر
و مضارعلری سماعی در آمدن. آید. وزدن. زند. وستدن. ستاند. وشدن. شود کبی *
امدی مصدر دالی اولدقه و ماقبلی حروف خسته مذکورده دن بری اولان مصادر دن
مضارع اشتقاقک طریق بودر که ذکر اولنور اگر دال مذکورده نک ماقبلی حرف (ی)

(اولورده)

اولورده طریق اشتقاقی بودر که نون مصدریه و حرف یایی حذفدن صکره باقی
حروفک آخرینده مضارعت حرفی یعنی دال الحاق و ماقبلی مفتوح ایدر لر مضارع
حاصل اولور. رسیدن. رسد. چشیدن. چشد. و مکیدن. مکد کبی و قس علیه اما آفریدن.
آفریند. و چیدن. چیند. و دیدن. بیند. و شنیدن. شنود. و کزیدن. کاف
عجمیه نک ضمی ایله کزیند کلملری شاذدر * و اگر دال مزبوره نک ماقبلی حرف (الف)
اولورده حرف اولده ذکر اولدنی وجه اوزره الفی حذف ایدر لر ایستادن ایستد
. و اوقتادن اوقتد. و نهادن نه دکبی * اما کشادنن کشاید کلمه سی فی الحقیقه کشادنن
مأخوذ کلمدر بلکه کشودنن مأخوذ اولغله قاعده مذکوریه خلل ویرمز کذلک دهد
کلمه سی فی الحقیقه دادندن مأخوذ د کلمدر بلکه دهیدنن مأخوذدر زیرا کشادن و کشودن
آچق معنائه و دادن و دهیدن و یرمز معنائه و زادن و زاییدن طوغق معنائه
مصادر مترادفه قیلندندر * غایه مافی الباب احد مترادفینک استعمالی آخره نسبت شایع
اوله * و اگر دال مزبوره نک ماقبلی حرف (واو) اولورده مضارع اشتقاقک طریق
بودر که واو مذکوریه حذف و آندن الف و یایی تعویض ایدر لر کشودن. کشاید
. و نمودن. نماید. و آزمودن. آزماید کبی * و اما بوندن بود کلمه سی شاذدر زیرا مقتضای
قاعده اوزره باید کزک ایدی لکن بایستدن مشتق اولان باید کلمه سنه التباس دن فرار
ایدوب بود دیدیلر * و لفظ بوندن و تصرفاتی لفظشدن و تصرفاتی میانه اولان فرق چوق
کسندلر تمیز ایتوب بوندن اولمق وشدن دخی اولمق و بود اولدی وشدن دخی اولدی و بود
اولور و شود دخی اولور معنالرینی کرکی کبی فهم ایتیمکله شدن و بودن ماده لرینی مرادف
زعم ایدر لر و مواقع استعمال لرینی بیلر لرامدی میانلرنده اولان فرق بو مقامده بیان اولمق
انسیب ملاحظه اولندی و سید شریف قدس سره شرح تجرید اوزرینه ایتدیکی حاشیه ده
وجود لفظنی بودن ایله تفسیر ایدوب هستی و بودن لفظلری مرادفدر دیکلمه شبهه مزاید
اولمشدر امدی بزبو مقامده هست. و هستی. و است. و بودن. وشدن لفظ لرینک معنالرینی
بعض مواضعده منظور نظر کلیل اولدنی وجه اوزره بیان ایده لم ان شاء الله الموفق
المسهل لصعایب الامور * معلوم اوله که (هست) لفظنی فارسیده وار معنائه یوق معنائه
اولان (نیست) لفظ نک ماقبلی در و آخر لرینه یایی مصدریه الحاق ایدوب (هستی و نیستی)
دیر لر واریق و یوقلق معنائه و اول یا که کلمه نک آخرینده کلمده اولان معنای وصفیتی افاده
ایچون الحاق اولنده اکایه مصدریه دیر لر مثلا وارا اولان نسنده واریق و یوق اولان نسنده ده
یوقلیق بر صفت در که واریله و یوق ایله قائم در و (مرد) لفظنی ذات رجلدر و رجولیت

مطلب
فی بیان الفرق فی لفظ
بودن وشدن

انکه قائم بر وصف در مریدی لفظنده اولان یاه مصدریه اول وصفلری افاده ایدر
(رباعی) از رفته قلم هیچ دگر کون نشود * وز خوردن غم بحر جگر خون نشود *
کرد همه عمر خویش خوانابه خوری * یلک قطره از آنچه هست افزون نشود *
(نیست) اصلنده فی است در (اوست) اصلنده اوست اولدینی کی الفلر تخفیف ایچون
حذف اولندی و لفظ است دن ترکیده در لفظی ایله تعبیر اولنور اکار رابطه تسمیه
اولنور عربی ده جله اسمیه ده اولان هو منزله سنه در زیر اعراب زید هو قائم دیرلر که
فارسیده (زید بر یا ایستاده است) تعبیر اولنور پس لفظ نیست ادات نفی ایله رابطه دن
مرکبدر و کاهی هست لفظی رابطه اولان است مقامنده استعمال ایدرلر و سری
بودر که است لفظنک اوزرینه که لفظی داخل اولسه الفی هایه تبدیل ایدرلر نته کیم
بو بیتده واقع در بیت بین دل من و بیگان بحساب درو * که هست کوه غم و چشمهای
آب درو * کذلک لفظ است ابتداء کلامده واقع اولسه الفی هایه تبدیل ایدرلر نته کم
بو بیتده واقع در بیت هست درین دائرة لا جور درو * مرتبه مرد بمقدار مرد * که
اصل کلام بمقدار مرد است در که است تقدیم هسته تبدیل قلندی که مرادینه
است در * و ابن سینا اشارات نام تألیفنده است لفظی رابطه اولدینغه تصریح ایدوب
دیدنی که موضوع و محمول میاننده اولان رابطه اجتماع کاهی لغت عربده حذف
اولنور مثلا (زید هو کاتب) دید جک یرده زید کاتب دخی دیرلر لکن فارسیده ده اول
رابطه فی حذف ممکن دکلدر که فارسیده ده رابطه است لفظی زید دیر است دیرلر
انتهی * و میر صدر الدین شیرازی شرح تجرید حاشیه سنده دیدنی که (زید هست) و (زید
نیست) عبارت لر نده رابطه مذکور دکلدر و جلال دوانی میر مذکور کلامی رد صد دنده
دیدنی که مذکور عبارت لر ده رابطه مذکور اولماق دن رابطه نک بالکیه انتقاسی لازم
کمز انتهی. کلامین مذکورین اقتضا ایدر که عبارتین مذکور تین ده رابطه صراحت
مذکور اولمه * و ابن سینا کلامی اقتضا ایدر که (زید هست) عبارت نده رابطه مذکور
اوله زیرا آنک کلامی ایکی مقدمه دن مرکبدر بری است فارسیده رابطه اولمق و بری
رابطه نک حذف فارسیده جائز اولماق پس معلوم اولدی هست و نیست لفظلری
رابطه فی متضمن اوله لر اوله (هست) لفظی نوع ما وجوده دلالت ایدن ها ایله رابطه
اولان (است) دن مرکبدر که ها لفظی فارسیده حاضر اول معناسنه در است اوزرینه
داخل اولدقده ها لفظنک آخر نده اولان الف واست لفظنک اولنده اولان الف
حذف اولنوب (هست) باقی قالدی و (نیست) لفظی مرکب اولدینی بوندن اقدام بیان
اولندی و کاهی است لفظی هست مقامنده استعمال اولنور کما قال بیت جهان کر چه

(سراسر)

سراسر لاله زار است * برهنه پامرو آنجا که خار است * که خار هست معناسنه در
یعنی جهان اگر چه ظاهرا باشند باشد لاله زار کورینور لکن سن احتیاط ایدوب
بولاله زار ده یالین آیق یوریمه زیرانیکن واردر اگر چه کوزه کورنمز * ودخی بود
لفظی کر چه بودن لفظندن مشتق فعل ماضی صورتنده در لکن مصدر معناسنه
دخی استعمال اولنور. دیدن. و دیدن. و گفتن. و گفتن. اولدینی کی پس بود وجود
و بودن ترکیده اولمق و بوده موجود معناسنه اسم مفعول در وهستی ایله بودن لفظلرینک
معناری بری برینه مغایر در زیر سابق معلوم اولدی که هستی نک معناسی وار لقدر که
وار اولان سنه ایله قائم بر صفدر و بودن لفظنک معناسی اولمقدر که عربی ده آندن
کون لفظیله تعبیر اولنور وجود ایله کون لفظلری عربیده مترادف در پس سید شریف
حاشیه شرح تجریده وجود لفظی (هستی و بودن) لفظلری ایله تفسیر ایدوب هستی
و بودن لفظلری مرادف ظن ایتمشدر اگر چه بودن لفظی ایله تفسیر نده اصابت
ایتدی لکن هستی وجود معناسنه در وهستی ایله بودن مرادفدر دیدیکی چندان
مستحسن دکلدر * و شدن بر شیک شی آخره محمول اولدینی افاده ایدر که عرب آندن
صیورت لفظی ایله تعبیر ایدرلر نته کم بوندن کون لفظی ایله تعبیر ایدرلر مثلا
عربیده (کان زید جاهلا صار عالما) دیرلر که فارسیده (زید نادان بود داناشد) تعبیر
اولنور یعنی زیدک جهلی علمه محمول اولدی و ترکیده قدیمدن زید جاهل ایدی
صکره عالم اولدی دیو تعبیر ایدرلر * ودخی لفظ شدن هلاک اولمق معناسنه دخی کلور
بیت مکر که لاله بدانست بی وفایی عمر * که تابزاد و شد جامی زکف نهاد *
یعنی کویا که لاله عمرک بقاسی اولدینی فهم ایتدی فرصت غنیمتدر دیو طوغوب
اولنجه آندن جام می بر افندی و تحقیق بودر که (شد) لفظنک معناسنه زوال معتبردر
بیت یوسفی از برادران کم شد * آفتاب از میان انجم شد * که اولکی شد صار وایکنجی
شد زال معناسنه در و فارسیده شد موضعنده رفت ذکر ایتدکری و شد دیوب کندی
معناسی مراد ایتدکری دخی معناسنه زوال و تحول ملحوظ اولدینغه مبنی در والله
اعلم * و اگر دال مزبور مکملی حرف (را) یا حرف (نون) اولور سه ساکن اولدقلری
صورتنده مضارع اشتقاقنک طریق بودر که نون مصدری حذف ورا و نونی مفتوح
ایدرلر. پروردن. پرورد. و راندن راندکی لکن بوندن بانک ضعی ایله برد کلدیکی بانک
قعی ایله بریدن لفظنک مضارعی اولان برد لفظنه التباسدن فرار آرد. و مردن. میرد
و آزدن آزارد. و کردن کند کلدی شاذ در و آوردن کاهی قیاس اوزره آورد و کاهی
واوی تخفیف ایچون حذف ایدوب آرد دیرلر * المصادر الثانیة * و اگر مصدر تائی

مطلب
رد سید شریف
جر جانی

اولورسه ماقبلی درت حرفدن خالی دکلدر . خ . س . ش . ف . صور اربعدنک
جمله سنده مضارع اشتقاقک طریق بود که نون مصدریه بی حذف نصرکه تاء مزبوره بی
داله تبدیل ایدرلر * اگر ماقبلی (خا) اولورسه آتی زایه تبدیل ایدرلر آموختن . آموزد
افروختن . افروزد . اندوختن اندوزد کبی * اما شناختن . شناسد و فروختن . فروشد
و کسختن . کسلد کلهلری شاذدر و یختن دن پاء فارسیه نک ضمی ایله مضارع مشتق
اولد قده پزد . و پزد بانک قمع و ضمی لغت در و قحی افصح و شایدر * و اگر تاء
معهوده نک ماقبلی (سین) اولورسه اوچ وجه اوزره مضارع اخذ اولور که کاهی سینی
حذف ایدوب موضعنه مضارعت حرفی وضع ایدرلر . دانستن دن . داند کبی و کاهی
سینی یایه تبدیل ایدرلر پیراستندن . پیراید کبی و بصورتیه اگر یاء مذکوره نک ماقبلی
مضموم اولورسه ضمه بی اشباع اتمک ایله و او حاصل اولور و بوعمل اوچ کلمه جاری
در جستن . جوید . ورستن . روید و شستن شوید و کاهی سینی هایه قلب ایدرلر خواستن
خواهد کبی * اما بستن دن بندد کلدیکی بنیدن دخی لغت اولغله آندن * مأخوذدر لکن
پیوستن دن . پیوندد . و نشستن دن . نشیند و نوشتن دن کذلک بنستن دن نویسد و خاستن دن
خیزد و کستن دن . کسلد . و شکستن دن . شکند کلهلری شاذدر * و اگر تاء معهوده نک
ماقبلی (شین) اولورایسه آتی راء مهمله به تبدیل ایدرلر انباشتن . انبارد کبی و آغشتن دن
آغارد کلدیکی الف زیاده سیله بعضیلر قیاسه مخالف و بعضیلر آغاریدن دخی لغت اولغله
آندن مشتق دریدیلر و کستن دن کاف فارسیه نک قحی ایله گردد کلدیکی کردیدن دخی
لغت کثیر الاستعمال اولغله آندن مأخوذدر . و کستن دن کاف عربیه نک ضمی ایله کشد
و سرشتن دن . سریشد . و نوشتن دن نویسد کلهلری شاذدر و سرشتن ده . سریشیدن
لغت قلیله و کستن ده کشیدن لغت متروکه در * و اگر تاء معهوده نک ماقبلی (فا) اولورسه
آتی یاء موحده به تبدیل ایدرلر تافتن . تابد کبی لکن سفتن دن سفید . و نهفتن دن نهنبند کلدیکی
سنیدن و نهنبیدن دخی لغت اولوق ملاحظه سیله در . و رفتن دن رانک ضمی ایله روید
کلدیکی خلاف قیاسدر و مثال مذکور اشباع ضمه قیلندن تعداد اولونسه
مناسب ایدی یعنی قیاس اوزره (ربد) اولد قد نصرکه رانک ضمه سی اشباع اولغله
واو حاصل اولدی . و آشتن دن . آشوبد کلدیکی دخی بوقیلدندر . و بافتن دن . بافد
و شکافتن دن شکافد . و شکفتن دن شکفد . و شکوفد و کوفتن دن کوبد و رفتن دن رانک
قحی ایله رود . و خفتن دن خفتد . و کرفتن دن کیرد . و پذیرفتن دن پذیرد کلهلری شاذدر
و شکفتن دن شینک کسری ایله شککید کلدیکی شککیدن دخی لغت اولد یغنه مبنی در * و دخی
معلوم اولد که فعل مضارع عربی و فارسی و سائر لغاتده ماده سی ایله حدشه و صیغه سی ایله

نعتن بنشتن و نوشتن
نوشتن سین مهمله
وشین معجه ایله یازو
یازمق معنانه لغت در
(منه)

نعجب و صبر معنانه
(منه)

(زمان)

زمان حال و استقباله علی وجه الاشتراك یعنی لای علی التعیین دلالت ایدر امدی زمان استقباله
تخصیص مراد ایتد کده اولنه حرف (با) زیاده ایدرلر مثلا (نخواند) دیرلر زمان مستقبله
او قور معنانه و باء مزبوره همیشه مکسور اولور مکر مضارعک اولی مضموم یا حرف
شفوی اولورسه با مضموم اولور بقروشد و بکنند کبی و زمان حاله تخصیص مراد ایتد کده
اولنه (می) کلمه سنی زیاده ایدرلر مثلا (میخواند) دیرلر شمدی بو حالده او قور معنانه و اگر
مضارع مرکب ایسه باومی بی جزو اخیرک اولنه زیاده ایدرلر مثلا (در آغوش بکند) و بر
میخیزد کبی و مضارع ادات حال و ادات استقبال دن عاری اولدیغی حالده اطلاق اولنسه
متبادر اولان زمان استقبالدر و کتب فقهیه ده برکنسه (سو کند میخوارم بخدای) دیسه
حادث اولورو (سو کند خوارم بخدای) دیسه حادث اولمز بر زمان آتی ده عین ایتد که
و عدددر واقع اولان کلام بو نکتیه مبنی در * و دخی معلوم اولد که مضارع دن نفی حال
قصد اولنسه می کلمه سنک اوزریند یا خود می دن صکره مضارعک اولنه حرف نون
مفتوحه زیاده ایدرلر مثلا (نمی خواند) یا خود (می نخواند) دیرلر شمدیکی حالده او قومز
معنانه و اگر نفی استقبال مراد اولنور ایسه مضارعک اولنه مفرد ایسه و جزو اخیره
مرکب ایسه نون مفتوحه زیاده ایدرلر مثلا (نخواند) دیرلر کله جک زمانده او قومز
(برنخیزد) کله جک زمانده قاتمزم معنانه و ادات استقبال اولان حرف بایی
زیاده به حاجت یوقدر ۷ زیر مضارع مجرد ذکر اولونسه متبادر اولان استقبالدر
دیو عنقریب مرور ایتدی و دخی نفی استقبالی تأکید مراد ایتدیلر نون نافییه دن
مقدم هر آینه لفظی زیاده ایدرلر مثلا (هر آینه نخواند) دیرلر البته زمان مستقبلک
جمع اجزاسنده او قومز معنانه مخفی اولمده که آیین اصلنده قانون معنانه در که نظام
خلق ایچون وضع اولنان عادتدن عبارتدر و عادت مذکوره بی اجرا لازم اولغله آیین
دیوب امر لازم مراد ایدرلر **میت** که تازنده بر تو نفرین بود * پس زنده کی دوزخ آیین
بود * پس هر آیین هر قانون یعنی هر امر لازم معنانه اولد قد نصرکه نفی استقباله مخصوص
اولسون ایچون آخرینه های نقل زیاده ایتدیلر لهذا ارباب لغت هر آینه لفظی کاهی
البته و کاهی لابد لفظلریله تفسیر ایدرلر و کاهی تخفیف ایچون یاء ثانیه بی حذف ایدرلر
نته کم سلمان ساوجی کلامنده واقع اولدی **میت** کر بنکرد عروس جالت در آینه *
خود بین شود هر آینه آن به که **نگرد** * مثال نفی الاستقبال فی المطرده نخواند . نخوانند
نخوانی . نخوانید . نخوانم . نخوانیم * مثال تو کیده فی المطرده هر آینه نخواند . هر آینه
نخوانند . هر آینه نخوانی . هر آینه نخوانید . هر آینه نخوانم . هر آینه نخوانیم

فصل فی اشتقاق امر حاضر

(۲۱)

(ب)

۷ اگر چه بعضیلر
زیاده ایدوب نخوانند
دیرلر (منه)
لکن ادا حال کبی در
زیاده اولوق واجبدر
(منه)

معلوم اوله که امر الحاضر عبارتک معنای متکلم حضور نده حاضر اولان کسند دن بر نسته نك ایجابی طلب در ونهی الحاضر شخص مزبور دن بر نسته نك ترکی طلب در امر الغایب ونهی الغایب دخی اکایس اولنه * امر حاضر مصدر دن بالواسطه مشتق در والافی الحقیقه مضارع مشتق طریق اشتقاقی بود که مضارع دن مضارعت حرفی اولان دالی حذف ایدوب آخری ساکن واولنه پایای زیاده ایدر لر مضارعه زیاده اولند یعنی وجد او زره مثلا (میخوان) دیر لر سن شمدیکی حاله او قوو (بخوان) دیر لر سن کله جک زمانده او قومعناسته واکر مضارعه مضارعت حرفک مقبلی و او اولوب مقبلی مضموم اولسه یا الف اولوب مقبلی مفتوح اولسه امر حاضرده و او والف مذکور ه بی حذف ایدر لر بگوی بگو و بیای و یا کبی که اصلنده بآی ایدی اولنده اولان الف با داخل اولفله یا به قلب اولتی قیاس در (ونهی حاضرده) امر حاضر صیغه سنک اوزرینه میم مفتوحه زیاده ایدر لر مثلا بخوان دیر لر او قومه معناسته و امر حاضر ونهی حاضرده مفرد مخاطب و جمع مخاطب دن غیر صیغه یوقدر یقال بخوان و بخوانید و بخوانید

فصل فی اشتقاق امر الغایب ونهی الغایب

فعل مضارعك اولنه حرف باز زیاده ایدر لر ایسه امر غائب اولور مثلا بخواند دیر لر فلان کسند او قوسون معناسته لکن زمان استنباله مخصوص اولان مضارع ملتبس اولوب قرینه ایله متمیز اولور لر و دعاموقعنده مضارعه مضارعت حرفی اولان دالك ماقبلنه الف زیاده ایدوب اکادخی امر غائب تسمیه سی اصطلاح ایتدیلر زیرافی الحقیقه امر دکلدر بو وجه دن که امر ونهی آندن عبارتدر عالی اولان کسند کندودن سافل اولان کسند دن بر نسته نك وجودی یا عدمی طلب ایده ۷ و دعا آندن عبارتدر که ادنی اولان کسند کندودن اعلی اولان کسند دن تضرع و نیاز وجهی اوزره بر نسته نك وجود یا عدمی طلب ایله مثلا (خدا مبارکشی کناد) دیر لر حق سبحانه و تعالی آتی مبارک ایلسون معناسته پوشیده اولیه که امر غایب خطاب قبیلندن در و غائبه بالذات خطاب متصور دکلدر و حق سبحانه و تعالی حضر تری اگر چه نظر دن غائب در لکن فی الحقیقه شاهد و حاضر اولد یعنی اعتباریله خطابه صالح اولور لکن زید و عمر و غائب اولد قمر نده متکلمه نسبت معدوم حکم نده در و معدوم خطابه صالح اولمز بلکه بر کسند غائب ایکن اکا امر ونهی ایتمک البته بر حاضر کسندیه امر واسطه سیله اولور که شخص غائب شخص ثانی به نسبت حاضر در مثلا عاده تا بر کسندیه مواجعه سیارش اولور که فلان کسندیه سوبله که فلان ایشی ایشلسون یا ایشلسون دیر لر لهذا صاحب جامع دیدی که امر حاضر ك اولنه لفظ کوز زیاده اولسه امر غائب صیغه سی ونهی حاضر ك اوزرینه زیاده اولسه نهی غائب صیغه سی اولور مثلا کوبکنده

پس یوقدرجه مقصود اذن دکلدر فاضبط فانه یفعلک فی مواضع من العربیة و الفارسیة (منه) (دیر لر)

۷ ناظر الی الامر و ناظر الی النهی (منه) ۸ مفتاح اللغة صاحبی دیدیکه گاهی امر حاضر ك دخی اولنه کولفظی زیاد ایدوب کوکن دیر لر لکن استعمالی نادر در ایشی پوشیده اولیه که امر حاضر ك اوزرینه لفظ کوز داخل اولد قمر نده معناستی مفید اولور حافظ شیرازی دیدی که ع هر که آید کویا و هر که کوبد کوبکو مثلا بر کسند بر کسند واسطه سیله بر کسند دن او قویامی دیو اذن طلب ایتد که او چینی کسند واسطه اولان کسند به در که کوب بخوان یعنی اکا سوبله او قوسون واکتوب کولکله معنی امر حاضر بر زرینه داخل ایدر لر منع و غضب مقامنده مثلا بر کسند بی برفاچ کره بر عمل دن منع ایدر لر لکن اول کسند عمل مزبور ی ترک ایتد اکا کوبکن دیر لر تو بیچ ایچون که عرب بومقامده اعمل ماشئت دیر لر یعنی عمل مزبور همان ایشله چون سر زین ایله عمل اولدک وانی ترک ایتد بک ایدر لر همان ایشله زید ضررینی کور رسن

دیر لر اکا سوبله که فلان ایشی ایشلسون و کونکنند دیر لر اکا سوبله که فلان ایشی ایشلسون معناسته فافهم هذا واکر فعل مضارعك اولنه حرف نون یا حرف میم زیاده اولور ایسه نهی غائب اولور ۷ اگر چه نون زیاده قلند قمر نده مضارع منفی به ملتبس اولور لکن قرینه ایله ممتاز اولور و دعاموقعنده دالك ماقبلنه الف زیاده ایدوب مکناد دیر لر کناد و بکناد دیدکری کبی و امر غائب ونهی غائبك مفرد غائب و جمع غائب دن غیر صیغه لری یوقدر یقال بخواند و بخوانند و بخواند و بخوانند

فصل فی اشتقاق اسم الفاعل من المضارع

اسم فاعلك مضارع دن اشتقاقك طریق بود که مضارع دن مضارعت حرفی حذف ایدوب هر نه قالورسد آنک آخرینه نون ساکنه و دال مفتوحه و دالك قحده سی بیان ایچون هاء غیر ملفوظ زیاده ایدر لر مثلا خواندن دالی حذف و آخرینه نده لفظی الحاق ایدوب (خواننده) دیر لر او قویچی معناسته و اسم فاعلك مفرد غایب و جمع غایب دن غیر صیغه مطرده سی کلز تقول خواننده و خواننده کن که چنده کن لفظی زیاده قیلنور و اسم فاعلی برشی اوزرینه جل ایدوب قضیه عقد ایتسدر لافعالده جاری اولان تصرفات سته مذکورده آنده دخی اجرا اولنور و هر اسم که برشی اوزرینه جل اولنه آنده دخی بوقاعده جاریه در مثلا (بهمان خواننده است) مفرد مذکر و مؤنث غائب و غائبه در (بهمان خواننده اند) که تنیه مذکر و مؤنث غائب و غائبه جمع مذکر و مؤنث غائب و غائبه در (تو خواننده) مفرد مذکر و مؤنث مخاطب و مخاطبه در (شما خواننده اید) تنیه مذکر و مؤنث مخاطب و مخاطبه و جمع مذکر و مؤنث مخاطب و مخاطبه در (من خواننده) ام متکلم و حده در (ما خواننده ایم) متکلم معده غیره در کذلک بهمان خوبست و بهمانان خوبند و تو خوبی و شما خوبید و من خویم و ما خویم و قس علیه سائر الاسماء من الجوامد و المشتقات معلوم اوله که بعض اصحاب لغت فارسیه دیدیلر که اسم جامدک آخرینه لفظ گر و لفظ بان و لفظ دان و لفظ دار الحاق اولنسد اسم فاعل معناستی افاده ایدر زرگر کبی قویوچی معناسته و باغبان و باغوان کبی باغ بکجیسی معناسته ۹ و باجدار کبی باجچی معناسته لکن قول مذکور ضعیف در زیرا اسم فاعل آندن عبارتدر که آنکله فعل قائم اوله حدوث معناسته مثلا عربی ده عالم و فارسیه داننده اول کسند در که علم آنکله قائم و اولایوق ایکن صکره آنده حادث اوله اما زرگر و باغبان و باغوان لفظ نده ثبوت معناستی مأخوذ در و بومثلا الفاظه لسان عربیده نسبت صیغه سی تعبیر اولنور جال و بقار و طالق و حایض لفظ لری کبی و مشهور اولان مثالی لابن و تامر در که معناری ذولین و ذوتر عبارت لری ایله تفسیر ایدر لر پس زرگر ک معنای ذو ذهب و باغبان و باغوانک معناری صاحب البستان عبارت لریند راجع اولور و لفظ (باجدار) وصف ترکیبی قبیلندن در که اصلنده

و من دان کی در

اولی شو پتدر دن بهم اولنوریت منوکر بهلوانی زقلب سیاه چرا آمدستی بدین رزمگاه بیت مراد شاه داد این درفش و سیاه همان بهلوانی و تخت و کلاه بهلوان عکس در طشره منفرد بورین شجیه اطلاق اولتی دخی شو پتدرن منضم اولور بیت ه کی که بود بهلوان جهان میان سپه در نماد نهان و تحقیق و تدقیق تضاد ایدر که مرکب اوله ایکی لفظ دن که بری پهل در حشم معناسته و عرب خیل و حشم دیدیکی برده نجم سپه و پهل دیر لر بیت ه کی هفتمه بودند باسوک و درد ه سر هفته پهل و سپه کرد کرده و و جزوی دخی و ان در که اصلی بان در حافظ معناسته پس حافظ حشم معناسته اولور و اصلی و ان پهل در عاید نقل ایتد که ترکیبی تعبیر ایشیلر کلان و کلاب کد و باغبان و سکیار دخی یوقیاس اوزره در که وصف ترکیبی راجع اولور اگر چه باجدار دخی صف ترکیبی در لکن یوقیلدن دکلدر به که معنی شناسی (منه)

(دارنده باج) ایدی (حق شناس) کبی اصلنده شناسنده حق در یعنی اسم فاعل مفعولنه مضاف اولدقده حدوث معناسی مفید اولمغله ثبوت معناسی نقل ایچون بوندن اقدم بیان ایتدی کمز وجهله نوع ما تصرف ایدوب وصف ترکیبی تسمیه ایدر لر پس بوتقر بردن باج دار ایلده دارنده باج عبارت لرینک فرقی معلوم اولور و (دار) لفظی دارنده دن مرخم و دارنده داشتن دن مشتق اولان داردن مأخوذدر * پوشیده اولمیده که داشتن لفظنک ترکیده ترجمه سی برشی طوتمق کذلک کرفتن لفظنک ترجمه سی طوتمق اولمغله چوق کسندر بری برندن فرق ایتمز لر و فرقلری بودر که داشتن برنسنده بی مالکیت جنهندن طوتمق در و کرفتن برنسنده بی ال ایلده طوتمق مثلاً طوتمق در لهذا صاحب دقایق (داروگیر) و (گیرودار) عبارت لرینک بیاننده دیدی که لفظ (گیر) کرفتن دن مشتق امر در که معناسی طوت در و (دار) لفظی داشتن دن مشتق امر در که معناسی صافله در و چنکه گیر و دار تسمیه اولندی فی طوت و صافله دیو امر مقامی اولدیغی ایچوندر بیت تاجهان رسم گیرودار نهاد * داروگیری چنان نداد دیاد * و (جهان دان) و (جهان بان) عبارت لرینک بیاننده دیدی که جهاندارک معناسی جهان صافلا یچی در و پادشاهلره جهاندار دیدکلری اهل جهانی حایت ایتدکلری ایچوندر و (دار) داشتن دن اسم فاعل در و لفظ (بان) اسم جامد در که معناسی کوزه دچی در باغبان اولان کسینه باغی کوروب کوز تیدیکی ایچون بواسم ایلده تسمیه اولندی لکن کمی یلککنده (بادبان) دیدکلری ریجی کوروب کوزه دن شخصی تشبیه طریق ایلده در کذلک (دیده بان) تسمیه سنده دخی توسع وارد در زیر کوزجی اولان کسینه کوزی کوروب کوز تمز بلکه کوز آنک کوز تمک خدمتک آتی در انتهی * و ضیفه (میزبان) دیدکلری دخی بوقیلدند لر زیر میز لفظی ضیف و بان حایت و رعایت ایدیچی معناسی در یعنی مسافره ا کرام ایدن کسینه و ضیفه (مهمان) دخی دیر لر لکن ایکی کله دن مرکب در بر جزوی (مد) و جزؤ آخری (مان) در که مد اولو و مان بکزه ییچی معناسی وصف ترکیبی در معناسی اولو کبی ضیف دخی کائنا من کان مستحق ا کرام اولمغله سید القوم تشبیه اولمشدر و اصل ماننده مد در

فصل فی اشتقاق اسم المفعول من الماضی

اسم مفعولک ماضی دن اشتقاقنک طریق بودر که ماضی نک آخرینی مفتوح ایدوب قحیه علامت ایچون آخرینه هاء رسمی الحاق ایدر لر خوانده و دانسته و دانسته کبی یعنی او تو میش و بیلش * معلوم اولد که بر فاعلک زمان ماضی ده مجرد فاعل ایلده قیامندن خبر ویرسد لر آندن ماضی صیغه سی ایلده تعبیر ایدر لر مثلاً فاعلک زمان ماضی ده عالم ایلده قیامندن خبر ویرمک مراد ایتد لر (بهمان دانسته) دیر لر یعنی فلان کسینه ایلده زمان ماضی ده علم

(قائم)

مطلب
الفرق بین داشتن
و کرفتن

قائم اولدی و اکر اول قیام مذ کوردن خبری حکایت مراد ایتد لر که اکاحکایت حال ماضی دیر لر آندن اسم مفعول صیغه سیله تعبیر ایدر لر مثلاً فلان کسینه ایلده زمان ماضی ده علم قائم اولمش ایدی دیه جک یرده (بهمان دانسته است) دیر لر و کاهی اسم مفعولک آخرینه بود لفظی الحاق ایدر لر مثلاً (بهمان دانسته بود) دیر لر و اسم مفعولک مطرده سی اسم فاعلک مطرده سی کبی تصرف اولور که ایکی صیغه سی وارد در دانسته و دانسته کان کبی و اسم مفعولی بر شیده جل و آنلر دن جمله عقد ایتد لر الی وجهه اوزره تصرف اولور نندکم اسم فاعلده تفصیل ایتدک

فصل فی اشتقاق الصفة المشبهة من المضارع

صفت مشبهه نك فعل مضارع دن اشتقاقنک طریق بودر که مضارع دن مضارعه حرفی حذف ایدوب آندن بدل کاهی فقط الف و کاهی الف و نون ویر لر و لسان فارسیده مبالغه معناسی افاده ایدر مثلاً (کویا) دیر لر سویلگن (شنوا) ایشتنک معناسی و زیاده مؤثر در دیه جک یرده (گیرا) و زیاده کر کدر دیه جک یرده (بایا) دیدکلری کبی و (خندان) دیر لر کوله گن و کویان دیر لر سویلگن معناسی (اقتان و خیزان) دخی بوقیلدند لر که دوشه قالقه تعبیر اولور لکن کاهی کویا لفظندن ترکیده دیه ایدک یعنی دیسک اولور معناسی مراد اولور مثلاً (بهمان کویا خراست) دیر لر یعنی فلان کسینه بر مرتبه احقر در که کاا کراشک اطلاق اولنسه اولور و استبعاد اولمز و بومعنایه کاهی بریادخی زیاده ایدوب (کویا) دیر لر نته کیم خسرو دهلوی دیدی بیت بستان پیش شه اندر کل آمیخت * حریفش کویا مهره فرو ریخت * و کاهی الفی یایه تبدیل ایدوب کوی دیر لر بیت خارین ترکش در فتنه جویی * میان خواب و بیداری ست کوی * نته کیم بساده سی دیر لر و دخی صفت مشبهه نک آخرینه الحاق اولنان الف صفت جبلی ایلده توصیفک علامتی در مثلاً (توان) لفظی خلق اولان قوه معناسی اولمغله صاحبته توانا دیر لر و زور لفظی کسی اولان قوت معناسی اولمغله صاحبته زورا دیمز لر بلکه بومقوله وصف ایلده توصیف مراد اولنسه آخرینه (مند) لفظی الحاق اولور مثلاً (زور مند) دیعک کرک و دخی کوز کورسون کورسون کاچشم دیر لر کورن کوزی بینا ایلده توصیف ایدوب (چشم بینا) و خلق کورمین کوزی (نا بینا) ایلده توصیف ایدوب چشم نابینا دیر لر لهذا کوزی چیقمش کسینه نک کوزینه چشم کور دیر لر چشم نابینا دیمز لر کذلک لفظ (دانا) بیلجی معناسی مقابلی نادان در زیر ادا ن لفظی دانستن دن مأخوذ اولان اسم فاعل دن یعنی داننده دن مرخم در بیلجی معناسی و کله (نا) وصفی سلب ایچون موضوع اولمغله لفظ (نادان) بیلجی دکل معناسی دانا یه مقابل اولور سید شریف حاشیه مطالعده نادان لفظی لفظ دان مقابلی در دیدیکی نظر محلی در و کاه اولور که دانا لفظندن عالم مراد اولمغله مقابله دونا لفظی ذکرا ایدر لر جاهل معناسی بیت همه دانند کر دانا و کر دون

مطلب
حکایت حال ماضی

دانا عالم • دون
جاهل نه کردون
فلک معناسی در
(منه)

کریسته بدین کارست و کردون * و کاهی دانا مقابله او باش ذکر اول نور میت
تو هم دانی که از دانا و او باش * نداند نقش را کسی به ز نقاش * میت نه دانا زو خبر
دارد نه او باش * که حربانیز کور آمد چو خفاش *

﴿ فصل فی اسم الزمان واسم المكان ﴾

اسم زمان واسم مكانك صیغه لری اسمك آخرینه کاه لفظی الحاق ایتمکله حاصل اولور که
اسم زمانده جوامدك آخرینه لاحق اولور (کردن کاه) ایده جک وقت و (صبحکاه) صباح
وقتی معناسنه واسم مكانك کاه جامده لاحق اولور (غاز کاه) کبی و کاه مشتقه لاحق اولور
(کریر کاه) کبی یعنی غازیله جق مكان وقاچه جق مكان و لفظ (کاه) کاف عجمی ایله زمان
و مكان میانده مشترکدر کاهی ظرف زمان و کاهی ظرف مكان معناسنی افاده ایدر (ستان)
لفظی کبی که فارسیده زمان و مكان میانده مشترک اولان ظرف و فندر مثلاً (کستان) کل
بن موضع (و تابستان) حرارت زمانی معناسنه در ۷ صاحب دقایق دیدی که زمستان
دخی بوقیلنددر برودت زمانی معناسنه زیرا زم برودت و ستان زمان معناسنه اولمغله
معناسنی ترکیبی صوقوقی دیمک اولور که ترکیده آندن قیش ایله تعبیر اولور ننه کم
تابستاندن یای ایله تعبیر اولور و طیراغک طبیعتی بارد اولمغله (زمین) تسمیه اولندی که
اصلنده (زمی) دریاء نسبت ایله یعنی بروده منسوب و عادت لغت فارسیه دندر که نسبتی
توکید ایچون یادن صکره بر نون زیاده ایدر لر مثلاً رنکه نسبت ده (رنکین) و باله نسبتده
(بالین) دیر لر که ترکیده یصدق تعبیر اولور و (بال) اؤموز باشی دیدک لری عضو معناسنه در
و یصدق اول عضوه محاس و ملاصق اولمغله اکانسبت ایدوب بالین دیدیلر کذلک
کذلک لفظ (شیرین) لذیذ معناسنه شیر یعنی سوده نسبت در و انسانک لذیذ اولان اشیا دن
جمله دن اول تناول ایتدیکی سودا اولمغله هر لذیذ اولان مأکول و مشروب اکانسبت
ایدیلر و (کین) اکسکو معناسنه که نسبت در که کاهی اسمیته نقل ایچون آخرینه هاء نقل
زیاده ایدوب (کینه) دیر لر و سنکین آخر معناسنه سنکه نسبت در طاش آخر لغله معروف
اولدیفی ایچون و ذکر مرور ایدن امثله ده اولان یاء نسبت و نون نسبتی توکید ایچون
مزیده در و کاهی یاونون مجموعنی بر غیر معنی ایچون کذلک آخرینه الحاق ایدر لر مثلاً
بر نسنه برشیدن یا بیلش اولسه اول شیشه دال اولان لفظك آخرینه (ن) لفظی الحاق
ایدوب اول نسنده اطلاق ایدر لر مثلاً کومشدن یا بدق لری نسنده (سیمین) و التوندن
یا بدق لری نه (زرین) و آندن یا بدق لری طعامه (کوشتن) و طاشدن یا بدق لری نسنده سنکین
دیر لر که آخر لر نه اولان یاونون مجموعنی اصلك آخرینه زیاده ایدر لر و فرعه اول لفظی
اطلاق ایدر لر که فرع مزبور اصل معهوددن اتخاذ اولندیغنی اشعار ایچون میت
همیشه عاده مردم چندیست که دل سنکین و قالب کوشتن است * بعضیلر دقیقه مذ کوره دن

(غفلت)

۷ عجمی اولیه که ستان
لفظی سینک کبری
ایله کله مشتقه اولمغله
جز و آخر ایله مرکب
اولدقده دخی سین
مکسور اولور مثلاً
کستان و تابستان
و زمستان دیر لر که
السنة عوامده مشهور
اولانه مخالف در زیر استی
تسکین ایدر لر (منه)
مقتدر که کستان
لفظندن لای تسکین
ایچوب بلکه مکسور
و سینی تسکین ایتدکاری
کل اشترای ایدجمی
معناسنه اولان کستان
لفظنه التباس خوفندن
اوله ننه کم دلستان
بومعنایه در یعنی دل
آلیجی (منه)

غفلت ایدوب (سیمین) ایله (رنکین) کله لرینی فرق ایتدیلر غفلت اولمید و لفظ (زمین)
اصلنده زمی اولدوغنده حضرت مولانا قدس سره تک مشویه شویقی واحد کالف
شاهددر میت زایوان تابایوان آدمی بود * همه بر آسمان فی بر زمی بود * وقال
الآخر میت خرامنده بر سبزه آن زمی * خیالی نیایی بجز خرمی * و زمین مقابلی
اولان (آسمان) دخی سینک سکونی ایله آس و ماندن مرکب وصف ترکیبی در که اصلی
ماننده آس ایدی یعنی دگر منه بگزیده بجی استداره و حرکت دوریه وضعیده و دگر من
هر نه ایله حرکت ایدر سه اکا نسبت اولور صو دگر منینه (آسیاب) واشک و قاطر
دوندردیکی دگر منه خراس دیر لر میت پیش شهر عقل کلی این حواس * چون
خران چشم بسته در خراس * پوشیده اولمیه که (بهارستان) لفظی تابستان و زمستان
قیلندن دکلدر زیرا بهارستانده اولان ستان مكان معناسنه در یعنی بهار موضعی زیرا
فارسیده بهار پیراغ و چیچکه و ایکسندن عام معنایه اطلاق اولور و پیراغ (برک) دیدک لری
بجازدر زیرا برک لفظنک معنای حقیقیسی لوازم و مهمات در که ترکیده یراق دیر لر
و مسافر اولان کسنه نک مهمات سفریه سنه (برک راه) دیر لر و یراق اغاجک و شکوفه نک
لوازمندن اولمغله برک اطلاق ایتدیلر و الا پیراغک معنای حقیقیسی ایچون وضع
اولنان لفظ بهاردر میت گل بی آفت باد خزان * بهار تازه بر شاخ جوانی *
خرو دهلوی ترنج اغاجی سائر اغاجله مخالف پیراغی میوه سندن صکره ظهور ایتدیکی
بیان ایدوب دیدی که میت رسم ترنجست درین روز کار * میوه دهد پیش و پس
آرد بهار * که بهار دن مرادی ورق در و تازه ورقه (نوبهار) واسکی ورقه (کنه بهار)
دیر لر و فارسیده فصل ربیع (هنکام تازه بهار) و فصل خریفه (هنکام کنه بهار)
دیر لر و کاهی هنکام لفظی حذف ایدوب (نوبهار) و (کنه بهار) دیر لر مجازاً
و کاهی فقط بهار دخی دیوب فصل ربیع مراد ایدر لر ننه کم شیخ سعدی دیدی
میت خلوت از اغیار بایدنی زیار * پوستین بهردی آمدنی بهار * و دخی معلوم اوله که
اسم زمان واسم مكان علامتی اولان لفظ (کاه) زمان ایچون اولور صبحکاه کبی که مراد
وقت صبح در ننه کم ذکر مرور ایتدی لکن صبح ایکی در بری صادق و بری کاذب
لهذا صبحکاهان دیوب جمع صیغه سیله صبح صادق و کاذب مجموعنی مراد ایدر لر میت
چوشد نارنج مشرق صبحکاهان * سفید و سرخ چون سیب صفاهان * و کاهی
مكان ایچون اولور (تکیه کاه) کبی طایانجی موضع معناسنه (و در کاه) کبی قیویری معناسنه
و کاهی در لفظی بار لفظنه تبدیل ایدوب (بار کاه) دخی دیر لر که بار فارسیده اجازت
واذن معناسنه در و اول کسنه که کندی حضورینه داخل اولمغله هر کسه اذن و بر میه
اکا (تسکینار) دیر لر اقبال نامه میت وجود تودر حضرت تسکینار * کندیپک اندیشه را

سنگسار که اجازت و پردی دیه جگ یرده بار دادیر لر نته کم فردوسی شهنامه ده دیدی بیت بیامد برسام بل پرده دار * بگفت و بفرمود تا دادبار * و کاهی بارگاه مقامنده (بارجا) دیدکری کاه لفظی ادات اسم مکان اولدیفنی تأیید ایدر (خسرو) دل پاکش که هست از کینه معصوم * بهیجا آهن و دربار جا موم * و برکنسینه کنندی حضورینه داخل اولغیچون اجازت و یرمک عادتاً اجازت و یرن کسنه نك اول کسنه ایله مصاحبتی مستلزم اولغله کاهی (بارداد) دیوب مصاحبت ایتدی معناسنی مراد ایدر لر نته کم مولانا جامی قدس سره دیدی بیت توداده بار هر خسی من مردم از غیرت بسی * یکبار میرد هر کسی . بیچاره جامی بارها * و عادتاً سلاطین بر موضع مخصوصه دیوان ایتمکیچون جلوس ایدوب ارباب حاجانه عرضحال ایتمکیچون اذن و یرر لر اول موضعه بارگاه دیر لر زیر امقام اجازت و موضع اذن در و دخی غنی اولیه که کاه لفظی ایله ستان لفظنك میاننده فرق بودر که (ستان) لفظنده وسعت و مظهر و فنده کثرت معتبر در مثلاً (کستان) لفظی ارض و اسعه ده ورد کثیر اولدقچه اول موضعه اطلاق اولمز و (تابستان) لفظی زمان کثیره حرارت شدینه اولدقچه اول وقت، اطلاق اولمز و (کاه) لفظنده بو معنی معتبر دکلدر ۷ و دخی ستان لفظنده مظهر و فنده نسبت معتبر در لهذا ستان لفظی یا لکز استعمال اولمز و کاهه بو نسبت معتبره دکلدر لهذا یا لکز ذکر اولمز مثلاً کاه و نا کاه و بی کاه دیر لر و قتل و قسز دیه جگ یرده و فلان نسنه و قتی ایله اولدی دیه جگ یرده (بکاه شد) دیر لر بیت به بستند ایمان که فردا بکاه * بزدیک یعقوب گیرند راه * یعنی برادران یوسف شویله قول و قرار ایدیلر که یارین و قتی ایله یعنی یعقوب بر کوزل و مناسب وقتنده حضورینه کیره لر و و قتی دکل ایکن اولدی دیه جگ یرده (نا کاه) شد دیر لر (قطعه) مرغک از بیضه برون آید و روزی طلبد * آدمی زاده ندارد خبر و عقل و تمیز * آن که نا کاه کسی کشت بجای نرسید * وین بتمکین و فضیلت بگذشت از همه چیز * که من تصدیر قبل اوانه تصدی لهوانه مضمونند تلمیح در ۹ و دخی کاه لفظی کاهی او توره جق موضع معناسنه اولور تختگاه کبی که پادشاهک سر برنده او توره جفی موضع معناسنه در بو معنایه نظرایله اصلی کاه تخت در بیت بر آرد ترا کاه نخست کیان * بتوشاد مردم درین دودمان * و علیته نقل اولدقده ترکیبی تغییر ایدوب وصف ترکیبی قالبنه افراغ ایدیلر علم اولدیفنی اشعار ایچون و کاهی تختگاه دیوب پادشاهلرک ساکن اولدقاری موضع ایدر لر مثلاً بروسه شهری تختگاه قدیم در دیر لر یعنی قدیم الایامدن شهر مزبور پادشاهلرک سر بر لرینک موضعی در بو معنایه نظرایله مشهور اولان اسم مکان معناسنی مفید اولور

(ننه کم)

غنی اولیه که ستان
مظروفنه منشا اولق
لازمدر مثلاً هندوستان
هندولر منشا اولان
علتک در نته کم مقدا
ذکر اولندی (منه)

۹ و بجلک صدر نه
پیشگاه دید کوری
اول بجلک مقدمک
علی اولدیفنی ایچوندر که
پیش دن ترکیده اولک
ایله تعبیر اولمز و پیشین
اوکنده کی مقابلی
پسین در آردنده کی
معناسنه و هر کس
صنعتی اوکنه آلوب
ایشلد یکی ایچون
صنعتیه پیشه دیدیلر که
آخرنده هاهاه نقل در
و آینه پیشانی دیدکری
باشک قدمنده اولدیفنی
ایچوندر پس آخرنده
اولان یا فیت و تون
توکید ایچوندر که
نسبتده مبالغه بی افاده
ایدر قباصقا لورکنسینه
حیاتی دیدکری کبی
(منه)

ننه کم مثالری سبقت اندی * و دخی لفظ کاه دن الف حذف اولنوب که قالور که کاهی زمانی و کاهی مکانی افاده ایدر و آخری ها و مقابلی الف اولان کله لورده الف حذف اولنق قیاس در ماهه مه و راه ره و شاه شد کبی بیت شبان یوادی ایمن کهی رسد بمراد * که چند سال بجان خدمت شعیب کند * و دخی پوشیده اولمید که وقت معناسنه اولان کاه و هنگام و بام لفظ لرینک معناری میاننده فرق بودر که (گاه) لفظی مطلقاً وقت معناسنه در خواه مبهم و خواه محدود و (هنگام) وقت معین و محدود و ایچون موضوعدر مثلاً ایام ربیع زمان محدود اولغله هنگام بهار دیر لر و فلان نسنه و وقتنده یتشدی دیه جگ یرده بهنگام رسید دیر لر بیت گریزی بهنگام فرزانگیست * ستیزی بهر جای دیوانگیست * ۷ و الفرار مما لا یطاق من سنن المرسلین و لا تلتوا بأیدیکم الی التهلكة مضمون حکمت نمونه مناسب در و لفظ (هنگام) وقت معینه دلالت ایتدیکی ایچون وقت معینه ده اولان جعیه هنگام دیر لر که آخرنده اولان هاهاه اختصاص در ننه کم (نامه) لفظنده اولان حرف هاء اختصاصی مفید در که زیر نامه اول مکتوبه مخصوص صدر که عنواننده یا آخرنده یا هم عنوان وهم آخرنده صاحب نامه نك نامی یازمش اولد و مکتوب مطلقدر و (بام) لفظی صبح وقتند مخصوصدر سلاطین ماعنیه وقت صبحده دیوان ایتک معادلری اولغله دیوان اندکری صباحه (بامداد) دیدیلر میمک کسری ایله و مطابقاً صبح معناسنه نقل اندکده عبارتی تغییر ایدوب میمی ساکن ایدیلر زیراً تغییر کله علامت نقل اولدیفنی کراراً امثله ضمننده مرور اندی بیت اختر سر سبز مکر بامداد * کفت زمین را که سرت سبز باد * و بامداد آندن ترکیده چین صباح ایله تعبیر اولمز و آخرنده اولان الف و نون جمع اداتی در که مراد صبح صادق و صبح کاذب مجموعدر که مقصود صبح صادق تعیین در زیر لفظ (بامداد) کذلک لفظ صبح مفرد ذکر اولنسه صادق و کاذبه محتمل اولور اما بامدادان و صبحگاهان دیدکده ایکی صبحده دخی شامل اولوب مراد صبح صادق تعیین اولور زیراً صبح صادق موجود اولدقچه مجموع کاذب و صادق موجود اولش اولمز و الله اعلم * صاحب شامل دیدی که لفظ جامدک آخرینه لفظ (زار) و لفظ (دان) الحاق اولغله اسم مکان حاصل اولور لاله زار و جزو دان کی لاله بین موضع و جزو طوره جق ظرف معناسنه انتهی (زار) بر لفظ جامدک آندن کاهی ترکیده لک ایله و کاهی لق ایله تعبیر ایدر لر (کشت زار) اکیلک سبزه زار سبزه لک (لاله زار) لاله لک (نمک زار) طوزلق (بنده زار) بنو قلق (سپست زار) بونجه لک دیدکری کبی * و کلزار ایله کستانک معنی چپندن فرقلری بودر که (کلزار دن) کل لک و کستاندن کل یری دیملکه تعبیر اولمز و ایکی عبارتک معناری کل چوق اولان موضع

(۲۲)

ب

۷ کر بز قاجمق
معناسنه در که اصلی
کریغ در غین معجه ایله
بیت بر آراست جم
زور براه کریغ شی
جست تار بک و بارنده
میغ و لغه فارسیده غین
وزامری برندن بدل
اولور لر تیغ کبی که
اصلی بزدراهمذا هر
کسکین اولان نسنه به
تیغ دیر لر دوموردن
اولسون اغاجدن
اولسون غنی زابه
تبدیل ایدر لر بازیار
کبی اصلنده باغ یاردر
مصلح باغ معناسنه لکن
شمیر لفظی تیغ دن
خاصدر که قلیجه
مخصوصدر خنجر
آلت مهموده به و بیوک
پجاغه اطلاق اولمز
(منه)

مطلب
ظرف لغوی و ظرف
اصطلاحی

دیگر که راجع اولورو (جزو دان) ده اولان دان لفظی ظرف مکان مخصوص اسم جامد در
و بوجهتدن (ستان) لفظندن نماز اولمشد زیرا ستان زمان و مکان میانه مشترک درودخی
دان لفظنك ظرفی لغوی و ستان لفظنك ظرفی اصطلاحی در که ظرف اصطلاحی
آندن عبارت در که مظروفی احاطه یافته خواه مظروفه اختصاصی اولسون خواه
اولسون و ظرف لغوی ده مظروفی احاطه و مظروفه نوع مانتصاصی اولمق لازم
در مثلا (کستان) ده ظرف اعتبار اولنان یرک گله اختصاصی لازم دکلدر و (خامه دان) ده
ظرف اعتبار اولنان آله مخصوصا قلم وضع اولمق ایچون کذلک جزو دانده جزو وضع اولمق
ایچون یا بلیق معتبر در یعنی عادت قلم و جزو وضع اولنن ظرف قلم و جزو وضع اولنن
ا کالمدان و (جزو دان) اطلاق اولمق و (خانه دان) او یک دانه سی ایچنده اولان مواضعه
دیرلر که عرب اکاحرم دیرلر و حرم دیوب خانو نلرنندن کنایه ایدرلر که فارسیده
(خانه دان) تعبیر ایدرلر نتمک شیخ سعدی دیدی بیت بایدان یار کشت همسر لوط
خانه دان نبوتش کم شد و الله اعلم بحقیقه الحال

فصل فی اسم الآله و بناء المرة و بناء النوع و فعل التجب و اسم التفضیل

مذکور لری ایچون فارسیده مخصوص صیغه وضع اولندی اسم آلت ده آلت لفظی ذی
الآله اولان نسبه مضاف ایدرلر مثلا (آله نوشتن) دیوب قلم و (آله بریدن) خامه دیوب
قلم تراش مراد ایدرلر و لفظ (قلم تراش) و (سم تراش) مثلا اولان وصف ترکیبی به اسم آلت
دیملر اصطلاحاً و بناء مره دن و حدقی مفید اولان لفظی و حدقی مراد اولان حدنك
اوزرینه زیاده ایدرلر مثلا (یکبار نوشتن) دیرلر بر کره یازمق معنایه که یک ترکیده
بر و بار کره معنایه در که آندن یول ایله تعبیر اولنور پس یکبارک معنای بر یول دیمک اولور
و یک ایله یکی نك فرق بودر که یک مبدأ اعداددن و یکی معدوددن عبارت در که آخرنده
اولان یاء موصوفی وصفه نسبت معنای افاده ایدر و ترکیده یک و یکی دن بیر لفظی ایله
تعبیر اولنور و تحقیق بودر که ذکر اولندی و بناء نوده نوع معنای مفید اولان لفظی
نوعی مراد اولان حدنك اوزرینه زیاده ایدرلر مثلا (یک کوبه نوشتن) دیرلر بیردرلو
یازمق معنایه که یک بیر و گونه دن در لوایله تعبیر اولنور و ایکی در لور نك دیه جک برده
(دو کوبه نك) دیرلر خسرو شید زیاده کلکون و صفته دیدی که بیت چوشه دید آن
دو باتنک بسته صبار ابر دو کوبه نك بسته و نونک لون معنایه بیت هفت رنگست
زیر هفتور نك نیست بالار از سیاهی نك هفتور نك اصلنده هفت اور نك ایدی دیدی
تخت معنایه که مراد سبع سموات در صاحب قایق دیدی که هفت لفظی اور نك
لفظیه ترکیب اولندقه الب حذف اولنوب دیدی بلکه تخصیص اولندی لکن عامه

(لغات)

۷ هانك قنچی و نانك
مکونی و نانك قنچی و
واول مکونی ایله در
(منه)

لغات فارسیده خصوصاً کاشانی نك مجمع القرس نام کتابنده هفتور نك نبات النعش
اسمی در دیوب واقع اولدی که ترکیده یدیلر دیرلر ۷ و فرخی نك شوییتی بو معنایه
مناسب در بیت نابین هفت فلك سیر کند هفت اختر و همچنین نك یدیلر بود
هفتور نك و دخی نك حیلله معنایه کلور بیت من اورا چه کوم چدر نك آورم که
تادست وی زیر سنك آورم و کون و گونه بر معنایه در که آندن در لوایله تعبیر اولندی
مرور اتدی و در لور در لودیه جک برده (کونا کون) دیرلر و کون لفظی کاهی تشبیه ایچون
استعاره ایدرلر (کلکون) و (کندم کون) کبی و بر نسنه نك لوتی شراب لوتند تشبیه ایدرلر
(میگون) دیرلر شراب رنگلو معنایه و اگر طعمی تشبیه ایدرلر (میخوش) دیرلر که عامه
مایه خوشی دید کبری بونان محرف در و اکثر خلق نك و کون میانی فرق ایملر جهت
فرقی بودر که ذکر اولندی و وجه غلطی بودر که قیرمزی شیده میگون و شفق کون
دید کمر نده می رنگلو و شفق رنگلو دیو تفسیر ایدوب کون لفظی لون معنایه زعم ایدرلر مع
هذامی کونک معنای میه مشابه و شفق کون شفق مشابه دیمک در که وجه شبدر نك یعنی لون در
و فعل تعجب ده تعجب افاده ایدن کلمی متعجب مندا اولان کذلک اولند اذخا ایدرلر مثلا
(چه عجب نوشتن) نه عجب یازمق و (چه عجب نوشت) نه عجب یازدی و زهی نوشتن و (زهی
نوشت) دیرلر که بونده نوع ما مبالغه وارد یعنی نه زیاده عجب یازمق و یازدی و زهی
لفظی زانک کسری ایله اادات تحسین در و کاهی یایی حذف ایدوب (زه) دیرلر و زه لفظی
یایی کریشنه دخی اطلاق اولنوب سلمان ساوچینک شوییتده واقع اولان زه لفظی تحسین
ایتمه لر عجب دکلدر بیت چواز شست بکشد خسرو کره زهر کوبه بر خاست
آواز زه و کاهی های حذف ایدوب زی دخی دیرلر و اسم تفضیل ده مفضل اولان
شینک آخرینه لفظ (تر) الحاق ایدرلر ۹ خواه اول مفضل مشتق اولسون (نویسنده تر)
کبی ایویاز یچی و خواه جامد اولسون (مهر) کبی زیاده اولو معنایه

فصل فی صیغه اسم التصغیر

تصغیری مراد اولان کذلک آخری حرف ساکن اولور سه آخرینه بر کاف الحاق ایدوب
اول ساکنی تحریر ایدرلر مثلا پسرک و پدرک و جوانک دیرلر و اگر آخرنده هاء غیر
ملفوظه اولور سه اول های یک لفظند تبدیل ایدرلر مثلا خواجیک و خواننده یک و نویسنده
یک دیرلر صاحب جامع دیدی که بو صورته های (کک) لفظنه تبدیل اتمک دخی اقتدر
مثلا خواجکک و زندک دیرلر و کاهی آخری ساکن اولان کذلک آخرینه چه
الحاق ایدرلر که صیغه تصغیر اولور مثلا باغچه و بوغچه و باغخاغاز و بوغخاغاز معنایه که
ترکیده دخی بوغچه و بعضیلر تحریف ایدوب بوخچه دیرلر معلوم اوله که لسان عربیده
صیغه تصغیر اوچ وجه اوزره استعمال اولندی کبی فارسیده دخی آخرینه کاف لاحق

۹ و لفظ تراش
معنایه که قوی
مقابلی در که فارسیده
خشک تعبیر اولنور
بیت هر که قانع شد خشک
و ترشه بحر و بر است
همیه کی ارد درخت
خشک کز یاران تراست
و دخی بر کنه بر کنه بی
لسانا آزار ایتمه که
آندن قایقی تعبیر
اولنور اکتار شد دیرلر
یعنی قایقی کاتی نك
شماخی دید کبری
شهر ده صوق هواده
باشنه بر کولک صو
نوک کمر نده سراپا
جامه سی یاش اولوب
کند و متغیر اولادی بی
خصوصه شاعر
دید که بیت کاتی و
در شماخی آب بر سر
ریخته جامه ایش سر
بسر تر شد ولی خود
ترشده بخنی اولیه که
ترشده و ترشده تعبیر لری
متغیر اولدی و اولدی
دیه جک برده استعمال
اولنور و تراش
معنایه در و یاش
اولان نهنده تغیر
چوق اولور لهذا
فلان کسته نك طبیعتی
نار کدر ادق باه ایله
متغیر اولور دیه جک
برده طبعش تراست
دیرلر و سهل نهنه ایله
متغیر اولنن کنه یه
طبع او خشک است
دیرلر و شعری لطافت
ایله مدح مفادنده شعر تر
دید کبری بو معنایه

۷ یعنی در و بو مشاق طعامه ترین دیرلر و ترینه تر خانه نك اسم خاصی در آخرنده اولان هاء نقل در (منه)

اولان صیغه تصغیر اوج وجه اوزره استعمال اولنور زیر کاهی فی الحقیقه صغری
اولان شینه اطلاق اولنور و کاهی فی الحقیقه کیر اولان شیئی تحقیر ایچون صیغه تصغیر
ایله تعبیر ایدرلر و کاهی احد ضدنی ضد آخر مقامده استعمال طریق ایله تعظیم ایچون
تصغیر صیغه سیله تعبیر ایدرلر و اکثری صیغه تصغیر ایله شینک لطافت و نزا کتده تلمیح
ایدرلر لهذا بعضیلر (باغک) لفظی ایله (باغچه) لفظی شو وجهله فرق ایدرلر که مراد باغک
لطافتدن خبر ویرمک او اورد (باغک) و صغرندن خبر ویرمک اولورسد (باغچه) دیمک
کوک و (چه) لفظنده اقسام مذکوره اجرا اولمز ۷ زیر اچه لفظی مجرد تصغیر ایچون
مخصوص در و دخی صیغه تصغیر اکثریا صغر مقداره دلالت ایدر امثله مذکوره کبی
و کاهی صغر شانه دلالت ایدر مثلا کوزک تعبیر اولسان آنک کورمک خصوصنده
دخل کلیسی و ارایکن کوز مرتبه سندن دون اولمغه عینک ایدرلر میت بر دیده عینک
میزم چون موسم دیدار شد در آرزوی روی تو بنکر که چشم چار شد پوشیده
اولمده که دختر لفظنک تصغیرنده (دخترک) دیرلر قیز جغز معناسنه لکن اشکالدن خالی
دکلدر زیر لفظ دختر مرکب در دخت ایله تردن که دخت قیز معناسنه و ترادات
تفضیلدر و کاف تصغیر تفضیله منافی در میت جزاز دخت تو نیست زیبای من
بدوشاه روشن کندرای من شهنامه میت گزیده دلم دخت مهر ابر را ببارم
زدیده بمهر ابر را شمس فخری گفت میت کین اواز قبایل دشمن نه پسندر
هلدنه دختندر که اصلنده (دخت اندر) در که دخت قیز و اندر ترکیده اوگی تعبیر
اولنور و (پسندر) اصلنده پسر اندر در اوگی اوغل معناسنه کذلک (پدندر) اصلی پدرا اندر
در که اوگی بابا معناسنه و (مادندر) اصلی مادر اندر اوگی انا معناسنه چون دخت لفظنی
تر لفظی ایله ترکیب ایدرلر ایکی تانک اجتماع میلندن فرار ایدوب تانک برینی حذف ایدرلر
(انکشت) کبی اصلنده انکشت تردر که انکشت یازمق و ترادات تفضیلدر یعنی بیوک
یازمق که باش یرمق تعبیر اولنور اجتماع میلندن فرار ایدوب تانک برینی حذف ایدرلر
(انکشتی) باش یرمق طاق دقلری یوز کدر که آخرنده اولان یا نسبت ایچوندر لفظ انکشت
عبارتی دخی اشکالدن خالی دکلدر زیر باش یرمق جمله یرمقردن قصیر ایکن اکادات
تفضیل الحاق اولمشدر امدی اشکالین مذکورینک دفعی بوقاعده یه مبتنی در که ادات تفضیل
اکثریا بر شینک اوزرینه فضائی افاده ایتدیکی کبی احد ضدنی ضد آخر مقامده استعاره
ایلوب ادات تفضیلی ذکر و بر شینک بر شیندن نقصاتی مراد ایدرلر پس دخترده
و انکشتده اولان تر لفظناری تنقیص معناسنی افاده ایدر که (دختر) کوچک قیز و (انکشت)
کوچک یازمق معناسنه و لفظ دختره الحاق اولان کاف تصغیر معناسنی افاده ایتسه تر لفظنک
مؤداسنی ادا ایدوب بر معنایه دال اولان ایکی اداتک جی لازم کلور که جائز دکلدر

۷ پس کاف ایله چه نک
فرقی معلوم اولور
(منه)

سادات قومه برز کتر
اطلاقی جسته جهتی ایله
اولیوب جمله یه نفوق
و تقدی اولقی اعتبار به
اولدینی مرتبه
وضو خدر (منه)

(امدی)

امدی تر لفظنی تنقیص و کاف تصغیر لطافت و نزا کتی بیان ایچون اولوب دخترک
لفظنک معناسنی کوچک و لطیف و نازک قیز دیمک اولور هذا ما طالعت فی بعض الكتب
والله اعلم المسلك الثاني فی الاشتقاق بونندن اقدم بیان اولندی که لغت عربیده مصدر
اصل و سائر مشتقات آندن مأخوذدر لغت فارسیده دخی بوجه اوزره اعتبار
اولنوب مشتقاتک مصدر دن اخذی متقدمین عندنده سماعی و متأخرین عندنده
قیاسی در دیو اشارت اولمشیدی بوجه کلنج سماعی اولان طریق بیان اولندی
شمدنصکره متأخرین مذهبی بیان ایدلم ان شاء الله تعالی معلوم اولده که مصدرک
آخرنده اولان نونک ماقبلی اوچدن خالی دکلدر زیر بونندن اقدم بیان اولدینی
اوزره نون مذکوره نونک ماقبلی البتیه (دال) دریا (تا) در دال اولدینی صورتده دالک
ماقبلی دخی یا ایدر یا حرف آخردر و جمع مشتقات دالک ماقبلی (یا) اولان مصدر دن
اخذ اولنور امانونک ماقبلی (تا) اولان مصدر دن کذلک دالک ماقبلی یادن غیری حرف
اولان مصدر دن ماضی و اسم مفعولدن غیری صیغه مشتق اولمز مثلا رسیدندن جمع
مشتقات اخذ اولنور یعنی مصدر نونی حذف اولندقد ماضی و یایی حذف و آخرینه
دال الحاق اولنسد مضارع اولور نونک تفصیلی مرور آندی و بوقاعده مطرده
در که اصلا تخلف ایتمز امانونک ماقبلی تا اولان مصدر دن (داشتن) کبی و دالک ماقبلی
یادن غیری حرف اولان مصدر دن (آمدن) کبی داشت و داشته دن و آمد و آمده دن
غیری صیغه مشتق اولمز پس بویکی صورتی دخی نونک ماقبلی دال و دالک ماقبلی یا اولان
صورتده ارجاع و بوقاعده افر اغ ایدوب جمع مشتقاتی آندن اخذ ایدرلر کو یا جمله مصادر فارسیه
آخری نون و ماقبلی دال و دالک ماقبلی یادر مثلا (داشتن) لفظنی داریدن و آمدن لفظنی
آیدن ایله تأویل ایدرلر و بوقاعده یرعایت اولندقد جمع مصادر دن جمع مشتقاتی اخذ
نسق واحد اوزره اولوب مصدر دن مشتقاتک اشتقاقی قیاسی اولور والله اعلم

فصل فی الامثلة المختلفة الفارسیة المرتبة علی مراتبه فی الامثلة المختلفة العربیة

(کرد) ماضی (کند) مضارع (کردن) مصدر (کننده) اسم فاعل (کرده) اسم مفعول
(نکرده) نفی ماضی که جمحد مطلق تعبیر اولنور (هنوز نکرد) نفی ازمنه ماضیه که جمحد
مستغرق تعبیر اولنور (نمی کند) نفی حال (نکنند) نفی استقبال (هر آیند نکنند) نفی ازمنه
مستقبله که تا کید نفی استقبال تعبیر اولنور (بکنند) امر غائب که مستقبله مخصوص بکنندن
مقام قرینه سیله متمیز اولور (مکنند) نهی غائب (بکن) امر حاضر (مکن) نهی حاضر
(کردن کاه) اسم زمان و اسم مکان (آت کردن) اسم آت (یکبار کردن) بناء مره
(یک کونه کردن) بناء نوع (کننده یک) اسم تصغیر (کننده تر) اسم تفضیل (چه عجب
کردن) و (زهی کردن) فعل تعجب و علی هذا سائر التصرفات

لغت عربیه اعتبار اولان لازم و متعدی لغت فارسیده دخی معتبر در اگر بر فعل لازم متعدی اتمک مراد اتمک اولاً اول فعلک مأخوذی اولان مصدری متعدی ایدوب فعل مذکوری ذکر می مرور ایدن وجه اوزره آندن مشتق ایدر لر امدی اگر نون مصدرک ماقبلی دال و دالک ماقبلی یا اولور سداول مصدرده یاه مزبور نیک ماقبله الف و نون زیاده ایدر لر مثلاً (رسیدن) یتشمک معناسنه ایکن (رسانیدن) دیوب یتشدر مک معناسنی مفید اولور و اگر مصدر وجه مذکور اوزره دکل ایسه طریق اشتقاقه ذکر ایدیکمز مسلك ثابده مضارعه قیاس ایله تصویر اولان مصدرده قاعده مزبوره بی اجرا ایدر لر یعنی مصدر معهودک یاسینک اوزرینه الف و نون زیاده ایدر لر صورتین مذکور تین ده مصدر لر لازم ایکن متعدی اولوب آندن اخذ اولان افغان دخی متعدی اولور مثلاً (دانستن) لفظنی متعدی اتمک یعنی بلك دیک ایکن بلدی مک معناسنی مراد اتمک مضارعی اولان (داند) لفظنه قیاس ایله فرض اولان مصدرده یعنی دانیدن ده اولان یانک اوزرینه الف و نون زیاده ایدوب (دانانیدن) دیر لر و آندن افعال اخذ ایدر لر مثلاً ماضیده (دانانید) و مضارعه (داناند) و نفی حاله (ندانانید) دیر لر و علی هذا القیاس پوشیده اولیه که بعض کتب و رسائلده طریق تعدیه بی بیان کلی تصور و خللدن خالی اولمغه بوعبد حقیر ذکر می مرور ایدن طریقلری اسلم و مطرد اولق ملاحظه سیله اختراع و اختیار آندی واللّه ملهم الصواب

فصل فی طریق جعل المعلوم مجهولاً

لغت فارسیده معلوم اولان کله بی مجهول اتمک مراد اتمک مجهول اولسی مقصود اولان کله نیک اسم مفعولی اخذ ایدوب اصلاً تغییر اتمدن انک آخرینه شدن ماده سنی الحاق و آمد تصرف ایدر لر مثلاً (دانستن) لفظنی مجهول اتمک مراد اتمک اسم مفعولی اولان (دانست) لفظنک آخرینه مصدر اولان شدن لفظنی الحاق ایدر لر و (دانسته شدن) دیر لر یعنی یلفمک و ماضیسنده (دانسته شد) و مضارعنده (دانسته شود) و اسم فاعلنده (دانسته شوند) و اسم مفعولنده (دانسته شده) دیر لر و علی هذا و اگر مجهول مذکورک نفی مراد اتمک ادات نفی اولان نون مفتوحه بی جزو ثانی یعنی شدن ماده سنک اوزرینه ادخال ایدر لر مثلاً دانسته نشدن و دانسته نشد و دانسته نشود دیر لر برین قیاس و امثله مطرده ده دخی جزو ثابده تصرف ایدر لر مثلاً ماغی ده دانسته شده دانسته شدند دانسته شدی دانسته شدید دانسته شدم دانسته شدیم دیر لر و مضارعنده دانسته شود دانسته شوند الخ و ماضینک نفینده دانسته نشد دانسته

(نشند)

که نون مصدرک ماقبلی دال و دالک ماقبلی یا اولان مصدره راجع اولمغه آمده جاری اولان عاده بیینه بونده جاری اولور (منه)

والاداستن اصلنده لازم دکلدر بلکه مراد بود که ایضاح اولندی و علم و اعلم لفظلرینه قیاس اولغه مقصود متکشف اولور (منه)

فروختن فروزد و فروزانند فروزانیدن انکچن نکیز دانکچر ند انکیزانیدن بوزرب اوزره ملاحظه فهم قریب در والله الموفق (منه)

فصل فی الضمائر

معلوم اوله که عربیه جاری اولان ضمائرک اقسامی فارسیده دخی جاریدر یعنی ضمیر یا متصل یا منفصل متصل دخی یا بارز یا مستتر در ضمیر بارز متصل اوج درش ت م حرف (شین) ضمیر غائب و غائبه در که آخر کلمه لاحق اولور فعله لاحق اولور بیت باز آمد آن مهی که ندیدش فک بخواب آورد آتشی که نمرد بهیج آب و اسم داخل اولور بیت کنار حوض راهر سرو نازی ز نخل قامتش دارد طرازی و حرفه داخل اولور نندم بوعبد حقیر قصیده قلیده دیدی بیت تویی اورنک خسرو واسط کش قلم روزروم چین و خطا که لفظ کش کافک گسری ایله اصلی که (ش) در و حرف شین که لفظنه لاحق اولمغه های غیر ملفوظه بی کتابتدن دخی اسقاط ایدر لر و ضمیر شینک جمی (شان) لفظیدر که تنیه غائب و غائبه و جمع غائب و غائبه ایچون ضمیر متصل در و حرف (ت) مفرد مخاطب و مخاطبه ضمیری در که آخر کلمه لاحق اولور نندم قصیده مرقومده واقع اولدی بیت تویی تیره چاه جاد و خیز سرزد از تو هزار سحر آرا جادوانت چه طرفه جادویند یک فسون و فرب صد دانا و تاه مذکورک آخرینه الف و نون الحاق ایدوب (تان) دیدیلر که تنیه مخاطب و مخاطبه و جمع مخاطب و مخاطبه ضمیری اولور نندم حافظ شیرازی دیدی بیت عبرت باد و مراد ای ساقیان جام جم کر چه جام مانشد بر می بدوران شماء مخفی اولمیده که و مراد لفظنده اولان و او عریبده معناسنه اولان و او در یعنی سزک عمر یکوز مراد یکوزدن منفک اولسون ابن یمن دیدی که بیت من و این عهد که با حبه رعنا جهمان چون خسان عشق نیازم ندبسهو و نه بعمد همت دادن اگر نیست باکی نیست همت ناستدن هست والله الحمد یعنی بن عهد مزبور دن منفک اولمام و کاهی تاه خطاب که کله سنده لاحق اولوب کت دیر لر کش دیدکری کبی علی ماسبق و حرف (میم) متکلم و حده ایچون ضمیر متصل در که آخر کلمه متصل اولور و میم مذکورک آخرینه الف و نون الحاق ایدوب (مان) دیر لر که ضمیر جمد بیت چو آ کهی تو که ماشهر بند تقدیریم و هدایت و توفیق مان تو بکشایی حاصلی حرف شین غائب و غائبه معناسنی افاده ایچون فعل و اسم و حرفک آخرینه لاحق اولوب ترکیده او معناسنی مفید اولور و شان آنلر و تاسن و تان سز و میم بن و مان یز معالرجی مفید اولور لر و ضمیر بارز منفصل دخی اوج در او تو من لفظ (او) ضمیر منفصل غائب مفرد و غائبه مفرد در لغت عربیه هو کبی و (او) اصلنده اوی در آخری یا و ماقبلی و او اولمغه حذف اولندی لهذا ساکن آخر ایله جمع اولسد لریاء محذوف ظاهر اولور بیت از من کنه آید و من آنم از تو کرم آید و تو اوی و کاهی اوی لفظندن الی حذف

خطاب کاغده در (منه)

دواته خطابدر (منه)

ایدوب وواوه تخفیف ایچون قحده حرکت ویرلر (وی) اولور وکاهی اول و آخرین
دخی حذف ایدوب وواوه کنه دخی مفتوح ایدرلر مثلا (ورا) دیرلر اورا معنایه شهنامه
تو کردی ورا رستم داستان وکر نه خری بود در سیستان لکن بصورتده اولنه برکله
آخری کلورسه وای تحرکه حاجت اولما مغله سکونی اوزره ابقا ایدرلر مثلا (کو) دیرلر
کاف عربیه نك ضمی ايله اصلی اوی ایدی اوی دن اول و آخری حذف وکه لفظنی
متصل ایدوب وواوه صحیح اولسون ایچون القده اولان ضمه یی کافک کسرندن بدل
وها غیر ملفوظه یی خطندن دخی اسقاط ایتدیلر (او) لفظنك جمی (ایشان) در علی غیر
القیاس که تثنیه غائب و غائبه جمع غائب و غائبه نك ضمیر منفصلی در نته کیم حرف شین
ضمیر مفرد غائب و غائبه ایچون متصل اولوب جمی (شان) کلدیکی کبی ولفظ (تو) مفرد
مخاطب و مخاطبه ایچون ضمیر منفصل در جمی شمدار علی غیر القیاس ولفظ (من) متکلم و حده
ایچون ضمیر منفصل در جمی (ما) در علی خلاف القیاس واکر لفظ (تو) ولفظ (من) رایه
متصل اولورلر ایدرلر و من دن نونی حذف ایدوب تخفیف (ترا) و (مرا) دیرلر که
اصلی (تورا) و (من را) در و بو حالت را کله سنه اتصاله مخصوص صدر که رادن غیر کله یه
متصل اولدرلر وواو و نون حذف اولمز پوشیده اولیه که لسان فارسیده کله نك اولنه
داخل اولان حرف با و کله نك آخرینه داخل اولان لفظ را بر شینك اول کله لره
تعدیه سنه آت اولدق لرندن ناشی چوق کسنه (تو) عبارتی ايله ترا عبارت نك من حیث
المعنی فرقی یلزلر کذلک (من) ايله (مرا) عبارت لرینی بری برندن تمیز ایتلر فرقلری
بودر که رانك افاده ایتدیکی تعدیه عموم واردر و بانك افاده ایتدیکی تعدیه خاصدر
لهذا سنی و بی دیه جک برده (ترا) و (مرا) دیرلر بتو و من دیرلر و فلان کسنه سنی چاغردی
دیه جک برده (بهمان ترا خواند) دیرلر و (تو خواند) دیرلر و دخی مراده اولان میم
و آخر کله یه لاحق اولان میدن هر بری متکلم و حده ضمیرلری اولمغله فرقلری
چندان ظاهر دکله در فرقلری بودر که (مرا) ده اولان میم مفتوح ضمیر منفصلدر و کله نك
آخرینده لاحق اولان میم ساکنه ضمیر متصل در میم اول عربی ده اتا میم ثانی متکلم
ناسی منزله سنه در وهی منفصل و متصل مذکورلری جمع و ترتیب ایدرلر و منم دیرلر
بیت منم آن بحر لبالب زمعانی که شود قطره آب ز شرم سختم در تبه

فصل فی الاسم الاشارة

فارسیده اسم اشاره ایکی در این. آن (این) لفظی قریبه اشارتدر که عربی ده هذا منزله سنه
در و (آن) لفظی بعیده اشارتدر که عربیده ذلک کیدر و هر برینك آخرینده کاف تصغیر
الحاق ایدوب آنک. و اینك دیرلر مشار الیه اولان نسته نك صغیرنه اشارت ایچون وکاهی

بعض محققین کاف
تصغیر کاف عجمیدر
دید که نصکره ا کا
صاغر کاف دیرلر
دید (منه)

آنک دن الف موده یی حذف ایدوب (نك) دیرلر نته کیم حضرت مولانی سازنده
پیر قصبه سنه دیدی بیت نك قراضه چند ابریشیم بها خراج کن آنها و باز اینجا
بیا واکثریا اینك و نك لفظلری ترکیده ایشته دیه جک برده ذکر اولنور و آن لفظنی
کاهی برکله یه مضاف ایدوب مالکیه معناسنی افاده ایدر (آن منست) و (آن توست) کبی که
بندر و سندر معناسنه وکاهی اوزرینده لفظ (از) وکاهی همزه سنی حذف ایدوب حرف
(ز) زیاده ایدرلر (از آن من) و (ز آن) تو دیوب معنای مذکور ی مراد ایدرلر و جملر نده اینها
و آن ایدرلر و آنان. و اینان دخی دیرلر که فرقی عن قریب ذکر اولنور ان شاء الله تعالی کبی
و دخی لفظ ام همزه نك کسری ايله قریبه اشارت ایچون وضع اولمشدر لفظ این
کبی لکن لفظ ام بالوضع بر قاج ماده یه مخصوص و سماعیدر. امسال. و امشب. و امروز کبی که
ام ماه و ام هفته و ام دم دیرلر بلکه این ذکر ایدرلر و دخی فارسیده (هان) کله سی برکسنه یه
طور کیمه (وهین) کله سی تیز اول و تیز یوری دیه جک برده مستمدر نته کیم شوییت ده
واقع اولدی بیت فلک باسند اگر هییت تو کویدهان زمین بجنبد اگر حشمت
تو کویدهین هان تسکین وهین تحریک ایچون اولدینی ظاهر در وکاهی صاقین فلان
ایشی ایتدیه جک برده دخی هان وهین دیرلر والله اعلم

فصل فی ادوات الجمع فی اللغة الفارسیة

فارسیده ادوات جمع اوچدر. ها. آن. کان. جادات و اعضاء انسان جملند که آخرینه
لفظ (ها) الحاق ایدرلر سنکها و تنها کبی که لفظ تنها مفرد اولدقده یالکز و مرکب
اولدقده تبار معناسنه اولور که مفردی تن در که اندن ترکیده گویده ايله تعبیر اولنور
پوشیده اولیه که فارسیده (تن) عربیده (بدن) معناسنه در کتاب العین ده خلیل دیدی که
باش وال وایق بدن لفظنك معناسندن خارجدر و باش بدنن خارج اولدینی
خلاق المعانی نك شوییتندن ظاهر در بیت خروس و ارسمر خیز باش ناسر و تن بتاج لعل
و قبای چکن بیارایی لهذا باش متصور اولمین سنه لره تن اطلاق اولنور مثلا (تن ماه)
دیرلر و بوتون طونلوغه (تنه) و بله دک اولان طونلوغه (نیم تنه) دیرلر که آخرلر نده اولان
ها اختصاص ایچوندر نته کیم امثالی مرور ایتدی و اعضاء انسانده سرهاء و پاها دیرلر
و لفظ آن ذی روح جعنده استعمال اولنور کاوان. و ستوران کبی و اغاجده دخی استعمال
اولنور (درختان) کبی لکن اغاج قطع اولنوب چوب وهیزم اولدقده نصکره (آن) کله سیله
جملنمز بلکه ها ايله اولور چوپها وهیزمها کبی فائده درخت. و چوب. وهیزم
وهیم لفظلرینك معنی جهتندن فرقی بودر که (درخت) مطلقا کلمش اغاجدر خواه
یاش و خواه قوری و خواه میوه سی اولور و خواه اولمز قابلان دیدکلری جانور

چکن خشن وزنده
جامه زردوز معنا
سندر (منه)

وصفنده شاعر دیدی که **بیت** افتاده چو سایه درختی * ظلمت مخفی و نور خلتی *
 و اول اغاج که میوه و بر میه برنده طور و ریختی کسلا مش اوله و مجرد او طون ایچون اتخاذ
 اولنه که بزم اصطلاح زده آندن قوری لفظیله تعبیر اولور اکا هیزم اطلاق اولندی
 بو بیتدن ظاهر در **بیت** چو آمد بدان کوه هیزم فراز * بدانت بالا وین و دراز *
 و مزبور اغاج کسله کدنصره او چاقده یا قغه صالح اولانینه (هیمه) دیر لر و اول اغاج که
 یونوب اصلاح ایتد کدنصره کسله اکا چوب اطلاق اولور و دگنکه چوب دید کوری
 یونوب اصلاح اولندی ایچوندر و الیه کوتور د کوری دگنکه (دسته چوب) دیر لر که
 دسته نک آخر نه اولان هانقل و اختصاص ایچوندر و اصلی (چوب دست) ایدی علمیه نقل
 اولندی ایچون صورت ترکیبی تغییر اولندی و (ستون) در کدر که دیر کی اولیان
 قبه به (طاق بی ستون) دیر لر و کاهی ستون درخت مقامنده استعمال اولور مجاز اول طریق
 ایله که مایول الیه اعتباری ایله تغییر اولور عرب اوزومه خرید کوری کی نظم کریمه
 (انی ارانی اعصر خرا) بوقیلندرو (کوه بی ستون) بی درخت معنانه در و دار پرده
 تیکلی طور ان اغاجدر خواه کسوب بره تیکلسون و خواه کسلیوب برنده تیکلی
 طور سون و اغاج قاقان دید کلزی قوشه (دار سنب) دید کوری معنای ثانی به مبنی در
 و (دار چینی) چین دیارنده اولور بر اغاجدر که قابو غی بود یاره کلور که عوام اول قبوغه
 دخی دار چینی دیر لر * صاحب دقایق فلفل یعنی بو بر اول اغاجک میوه سیدر دیدی و الله
 اعلم کذلک اغاجک بدانی و و رقی و میوه سی ها ایله جعلنور آن ایله جعلنمز و (کان) لفظنک
 اصلی آن در که آخر نه هاء ساکن اولان کلمه الحاق اولند قدده بر کاف زیاده ایدر لر
 (سبز کان) و (ماده کان) کی **بیت** ناتوانی چا چیز از جانور هاء ماده خر * ماکیان و ماده کان
 و ماده کان و ماده خر * مصرع اوله اولان خر خریدندن مأخوذ در امر حاضر در
 یعنی صاتون آل و مصرع ثانیده خر جار معنانه در و (ماده کان) قیصر اق معنانه در ماده
 یان کی که ماده ایله کاندن مرکب در (ماده) دیشی و (کان) جاع معنانه اصلی ماده کاندن
 اضافت ایله و قیصر اق عادتاً طای طوغور مق ایچون اتخاذ اولنوب طوغور مق دخی
 ار ککک دیشی ایله مجامعتنه محتاج اولمغه (ماده کان) یعنی جامعتک ثمره سی اولان
 طوغور مق ایچون اتخاذ اولن ان حیوان معنانه اطلاق اولندی لکن معنای مذکور
 جمیع دیشی حیوانه شامل اولمغه قیصر اغه تخصیص ایتد کده اضافتدن قطع ایتد کله
 عبارتی تغییر ایتدیلر تا که اشرف حیوانات (والخیر فی نواصی الخیل) مضمون شریفی
 اوزره سر آمد چار پایان اولان فرسک مادری اولان قیصر اغک علم خاصی اولدی یعنی
 اشعار ایده (خواجده سرا) و (خواجده سرا) کی کامر

(فصل)

اول بلا ضافه
والثانی قطعه (منه)

فصل فی الالفاظ الفارسیه التي یطرد حذف حروف من حروفها الاصلیه

معلوم اوله که اول لفظ فارسی که آخری یا و ما قبل الف اوله اول یایی حذف قاعده
 مطرده در مثلاً آمدن دن مشتق اولان امر حاضر که (آی) لفظی در یا حذف اولند قدده
 (آ) لفظی قالور که معنای کل دیمکدر و اوزرینه ادا امر اولان حرف با داخل اولند قدده
 الف بمدوده نک جزو اولی اولان الف یایه منقلب اولوب (بیا) اولور و لفظ
 (خدا) مرکب اولدی یعنی صورته جزو اخیری اولان (ا) بوقیلندندر و معنای ترکیبی
 کندی کلیمی دیمکدر زیرا اصلنده (آینده خود) ایدی حضرت واجب الوجود علم
 خاص اولدی یعنی افاده ایچون ترکیبی تغییر و وصف صورته افراغ ایتدیلر یعنی مظهر
 وجوده کلیمی یعنی وجودنده هر کز بر علتک دخی یوق ایکن موجود اولیجی که واجب
 الوجود عبارتک معنانه راجع اولور امام فخر رازینک (مطالب العالیه) نام تألیفنده
 دیدیکی کلام بومعنائی تأیید ایدر که ترجمه سی بودر که ذکرا اولور فارسیده لفظ خدا
 عربی ده واجب الوجود عبارتته قریب در زیرا لفظ خدا اصلنده (خود آی) در که ایکی
 کلمه دن مرکبدر جزو اولی خود در که معنای شیک ذاتی و نفسی دیمکدر و جزء آخری آی
 در جائی یعنی کلیمی معنانه پس معنای (خود آی) کنید و کلیمی دیمکدر اجعدر و کله کک
 معنای وجود دیمکدر و حاصلی بنفسه موجود اولدی در واجب الوجود لذاته عبارتک
 مؤدای معنای مذکور در انتی و مقتضای قاعده مذکوره اوزره یایی و استعمالی
 کثیر اولمغه و اوای حذف و خانک ضمی ایله اکتفا ایتدیلر و کاهی لفظ خدا مفرد اولمق
 اوزره استعمال اولور که معنای صاحب دیمکدر مثلاً (سیم خدا) دیر لر صاحب الفضه
 معنانه **بیت** هم سیم خدا و هم قوی پشت * خلقی سواد کشیده انکشت * صاحب خانه به
 (کد خدا) دید کوری دخی بوقیلندندر که اکثر یا رجله اطلاق اولور و خانه ده تدبیر
 و تصرف صاحبه سی اولان خانونه (کد بانو) دیر لر که اصلنده (کد بان) در حافظه الیت
 معنانه و آخر نه اولان و او بوندن اقدم هند و نیکوده بیان ایتدیکمز و اوقیلندندر در که
 اکا و اونسبه تسمید اولور و بومقامده خان و خانه و کد و کده لفظلرینک معنای بیان
 اولمق صد دنده اولدیمز حرف یانک حذف قیاسی اولدیغه مثال آخری ذکره منجر اولور
 دقایقه دیدی که (خان) مطلقاً منزله اطلاق اولور خواه انسان منزلی خواه حیوان
 منزلی و آینه و رونده نزول ایتدیکمز بنا ایتد کوری کاربان سرایه خان اطلاق
 اولندی مسافره و دابه سنده منزل اولدیغه بناء در و خانه فقط انسان منزله اطلاق
 اولور که ترکیده آندن او ایله تغییر اولور و آخر نه اولان ها هاء نقل و تخصیص در
 ۹ نه کم بوندن اقدم مثاللری ذکر و بیان اولندی عربی ده مراد فی بیت در نه کم

معلوم اوله که فرد الفظی کاهی مفرد اعتبار یارین معنانه و کاهی مرکب اعتبار اولور بر جزوی فرد و بر جزوی الفظی در که آمدن
 دن مأخوذ امر حاضر در فرد و آلاش دنیویه دن مفرد (۱۷۹) اولدیغک حالده کل معنانه میان قومده مشهور اولان بودر که
 ذکرا اولندی و بوعید
 حقیق ک خاطرینه خطور
 ایدن بودر که بوخصو
 صدہ تدقیق اولنسه
 استبعاد اولمز کم ترک
 الاول للاخر یعنی مفرد
 یعنی مفرد اعتبار اولن ان
 فرد ایوم معلوم معنانه
 اولمغه اوزرینه روز
 لفظی زیاده ایتدیلر
 و یوم القیامه معنانه
 اولان فرداده روز
 فردا دیر لر بواسطه مالدن
 مفهم اولور که قیامت
 کونه اطلاق اولن ان
 فردا لفظی وجه
 مشروح اوزره مرکبدر
 یعنی یوم لا ینفع مال
 و لا بنون که مراد یوم
 قیامت در روز فردا در
 یعنی هالایق دنیویه دن
 مراد و جمع ماسوادن
 میرا اولدیغک حالده
 بارگاه عزته کل دیدجک
 یوم در یوم قیامت روز
 بازخواست دید کوری
 دنیاده اولان عمل
 قلیل و کثیر مؤل
 اولنسه حق کون
 اولد بفته بناء در
 کذلک رستخیز دید کوری
 خلق حشر اولد قننده
 اوت بترکیبی بر دن
 هالقدر بناء در حاصلی
 لفظ فردا دن یوم
 قیامت مراد اولند قدده
 مفرد اعتبار اولور ایسه
 کل ات قریب فحوا سجه
 دنیا کو نرندن اولان
 یارین دید کورینه تشبیه
 طریق ایله اولور
 و مرکب اعتبار اولور ایسه بومعنائی دقیق متضمن اولور اید بوقیه مرکب اولنی اختیار ایتدی و الله اعلم (منه)
 کشیده انکشت مشار الیه یا بنان معنانه در (منه) ۹ و هاء مذکوره مرکبانه در حق زیاده قنور مفرداده نادر در میان اصلنده
 مطلقاً ما بین در و میان خان و سطر که اندر جاق اورتی سی تغییر اولور که تعدد قابل نکدر فرقی عربیده وسط و وسط کیدر (منه)

سرایک مراد فی (دار) در که لفظ سرای دن دخی یانک حذف قیاسیدر مثلاً (بستان سرا)
 دیر لر که مراد دارد اولان بستاندرو (کد) اول محل قرار در که اوزرنده بنا اوله و (کده)
 مطلقاً قرار ایده جک بره اطلاق اول نور خواه اوزرنده بنا اولسون خواه اولسون و (میکده)
 مثالی مرکبک آخرنده اولان هاهم معنای ترکیبی دن علیته اختصاصی افاده ایدر و کده و کده
 محل قرار در که آنده قرار ایدن ذی روح اولمق لازم دکلدرو و (کدا) لفظی اصلنده کد آی
 ایدی کاف عربی ایله اگر چه ترکیده کاف فارسی ایله مستعملدر فقیر وسائل معناسنه
 وایکی جزؤدن مرکب در که بر جزؤی (کد) و بر جزؤی (آی) و معنای ترکیبی سی خانه به
 کلیبی در سائل اولان کسنه منزل قیوسنه کلوب در یوزه ایتک عادتلی اولدیفی ایچون
 سائله کدا و کد آی تسمیه ایتدیلر والله اعلم و دخی اول کله فارسیه که آخری یا و ماقبلی
 و اوسا کند اولوب ماقبلی مضموم اوله آندن دخی یایی حذف ایتک قیاس در (روی) کبی
 که (رو) قالور و یوز یوزه دیه جک برده (رو بارو) دیر لر و روی لفظنک اصل معناسی پشت
 مقابلی در که ارقه تعبیر اول نور یعنی فقط عضو معروف دکلدرو (چهر) و (چهره) لفظلرینک
 معنای اول عضو معروف در که حین وضو ده غسلی واجب در و لفظ روی پشت مقابلی اولمغه
 هر شینک ظاهر اولان طرفه روی دیر لر مجازاً مثلاً جامه نیک یوزی و استاری دیر لر
 (روی زمین) دخی یوقیلدندر نته کیم نظیری آندن دوشده کده شاعر دیدی (قطعه)
 از اسب فتاد اگر نظیری از تندی رخس رستم افتد رسیدن اوز و اجباتست
 بر روی زمین چواو کم افتد و عرب من کل الوجوه دیدیکی برده عجم (از همدروی)
 دیر بیت جوان دیوانه باشد از همدروی ز دیوانه بتیریر جوان خوی و (رخ)
 که ترکیده یناق تعبیر اول نور رخسار ایله فرقی بودر که (رخسار) ایکی جزؤدن مرکبدر
 جزؤائی که سار در ترکیده آندن تپه ایله تعبیر اول نور مثلاً (کسار) طاغ تپه سی و (چاه سار)
 قویرباشی معناسنه اصلی سار کوه و سار چاه در که علیته نقل اولدیفی افاده ایچون ترکیب تغییر
 اولندی پس رخسار یا ناغک یوقاری طرفی معناسنه اولور که اصلی سار رخدر و (سر) ایله
 (سارن) غرق بودر که یوز سرده داخل و سار دن خار جدر و کله پوش و کلاه ساره دیدکلی
 تپه دیو ضح اولدیفی ایچوندر که آخرنده اولان هاهاء نقل در (ششامه) ز سر ساره هندوی
 بر گرفت برهنه سر و دست بر گرفت و شر مسار عبارت اصلنده شرمه سار در ترکیب
 اولدقده هاء حذف اولندی که شرم حیا و شرمه حیا لو کسنه معناسنه در که آخرنده
 اولان هانقل ایچوندر و عادتاً حیا ایدن کسنه باشی اشاغی اگر پس بوملا حظله ایله سار ایله
 ترکیب اولمشدر کویا حیا باشک صفتی در و کاهی دیدار لفظی ذکر و یوز مراد ایدر لر مجازاً
 انسانک اول کوزه کورینن یوزی اولدیفی ایچون والا دیدارک اصلی (دیدار) در و دید

مکید و شکده
 و وادی کده کبی
 (منه)

و لفظ روی ضمه صریحه
 ایله یوزه وضه مجهوله
 ایله توج معناسنه در
 غفلت اولمغه (منه)
 الف زیاده سنک وجهی
 علنده بیان اول نور
 ان شاء الله تعالی (منه)

(مصدر)

مصدر معناسنه ماضی صیغه سیله در و (آر) لفظی آوردن دن مأخوذ اولان آرنده دن مرخم
 در کتور یچی معناسنه که (آرنده بدیدن) ایکن تصرف اولندیکه معناسی کور نمکه کتور یچی در
 حاصلی ظاهر ایدیمیدر لهذا حضرت اللهک مدحنده (بدید آرنده عالم) دیر لر و بر نسته ظاهر
 اولدی دیه جک برده (بدید آمد) دیر لر که معناسی کور نمکه کلدی و بر نسته ظاهر اولدقده
 کوزه کور نامکله ظاهر اولدی ایله ترجمه اول نور و دخی اول کله فارسیه که آخری ها و ماقبلی
 الف اوله اول الفی حذف قیاسیدر شاه شه و ماه مه و راه ره کبی و پادشاهده دخی
 پادشده دیر لر معلوم اوله که (پادشاه) پاد ایله شاهدن مرکب در که (پاد) فارسیده دفع ضرر
 و اصلاح فاسد ایدن نسته یه اطلاق اول نور پاد زهر بوقیلدندر یعنی زهرک ضرری
 دفع ایدیچی و شاه لفظندن ترکیده اولو ایله تعبیر اولور و شاه لفظی منفردا ذکر اولدقده
 سلطان مراد اولمق متعارف اولمشدر (پاد) لفظیله ترکیب اولدقده سلطان حضورنده
 تدبیر امور و شاهی خیره ترغیب و سورة غضبی تسکین ایدن کسنه یه اطلاق اول نور فتحای
 فرسک ترسلات و منشائی مطالع ایدن ارباب معارف معنای مذ کوره مطلع اولور که
 وزاردن پادشاه ایله تعبیر ایتمشدر لکن کاهی لفظ (شه) آه و ناله و زاری معناسنه دخی کلور
 بیت تن کوه دارم کنون چون که است یکی آتشم من که دوم شه است بوسورتله پاد
 لفظی ایله ترکیب اولدقده فقراء و مظلومیندن ظلم و قریادی دفع ایدیچی معناسنه سلاطینه
 پادشاه اطلاق اولمق مناسبدر اگر چه شاه لفظی الف ایله معنای مذ کوره استعمال
 اولدیفی استماع اولندی لکن شه شاهدن مقصور اولمغه جا زدر که معنای مزبور شاهده
 معتبر اوله و دخی پادشاد یوب سلطان مراد ایدر لر امدی اصلی (شاه) ایکن هاء حذف
 اولندی ایسه معناسی مرور ایتدی که بودخی قاعده در و اگر اصلی پادشای ایکن آخرنده
 اولان یا حذف اولندی ایسه (پای یا و جای جا) قیلندن اولور و (شای) لفظی عوام ناس
 معناسنه در پس بوسورتده مصلح عامه معناسی افاده ایدوب سلاطینه پادشا اطلاق مناسب
 اولور بیت ازین ژرف جا هت رهایی دهم وزان پس ترا پادشایی دهم و کاهی پادشا
 لفظی مطلقاً حا که اطلاق ایدر لر سلطان اولسون اولسون والله اعلم

فصل فی الالفاظ الدالة علی التشبيه فی اللغة الفارسیة

لسان فارسیده تشبیه ایچون وضع اولنان الفاظ در تدر چون مانند و ش سا که جمله سی
 ترکیده بکزر معناسی افاده ایدر (چون) ادات تشبیه در کاهی آخرندن نونی حذف
 ایدوب (چو) و کاهی اوللرینه لفظ هم زیاده ایدوب (همچو) و (همیچون) دیر لر (مانند)
 مثل معناسی افاده ایدر اصلی مانستن دن مأخوذدر بکزه مک معناسنه و فی الحقیقه
 لفظ مانند مضارع غائبک جمعی در که نمائله تعدد اقتضا ایتکله تعدده دال اولان صیغه

عنی اولمیه که لفظ مانند
 ادات تشبیه د کلدرو
 بلکه معناسی تشبیه در
 (منه)

ایله تعبیر اولوب مقائلندن هر برینه اطلاق ایتدیلر هکذا قالوا لکن شوبله ملاحظه
اولنور که (مانند) لفظی اسم فاعل یعنی مانده دن مرخم اوله بکزه یچی معناسنه (چون)
لفظی ایله فرقی بودر که اکبکز نسنه یوق دیه جک برده (بی مانند) دیر لر (بی چون) دیغزلر
مکر چوندن استفسار مراد اولور سه (بی چون) دیمک اولور بیانی عن قریب ذکر اولنور
ان شاء الله تعالی (وش) ادات تشبیه در معناسی (چون) معناسندن من حیث الاستعمال
خاص در زیر ا (چوتو) دیر لر (وش تو) دیغزلر وکاهی واودن بدل (فا) ویروب
فش دیر لر (سا) ادات تشبیه در اصلی آسای در (خاقانی) صبحدم چون کله بندد
آه دود آسای من * چون شفق در خون نشیند چشم شب پیمای من * وکاهی قیاس
اوزره آخرندن یایی حذف ایدر لر نته کیم بو کینه قصیده شیبیده دیغش ایدی بیت شاخ
شاخست سینه چون شانه * از سیدی موی عاج آسا * وکاهی اولندن الف معدوده بی حذف
ایدوب (سا) دیر لر مثلاً (سمن سا) کبی یعنی سمن کبی لکن زلفه سمن سادید کلری بوقیلدن
دکلدر زیر عبارت مزبورده اولان (سا) کله سی سودندن مأخوذ ساینده دن مرخم
اسم فاعل و ترکیب وصف ترکیبدر سمن سور تجی معناسنه که مراد محبوبک یوزیدر *
پوشیده اولیه که لفظ (مانند) حین ترکیبده گاه تقدیم اولنور (مانند شیر) کبی وگاه تأخیر
اولنور (شیر مانند) کبی ولفظ (چون) همیشه اوله زیاده قلنور چون شیر کبی و. و. و. و.
وساء لفظلری همیشه آخره الحاق اولنور لر شیروش و شیر آسا کبی وکاهی (سان)
لفظی مقام تشبیهده استعمال ایدر لر بیت قلمسان سر نهش بر خط تسلیم * بشوی
از خاطر او نقطه بیم * وسان اصلنده اسلوب معناسنه در مثلاً ایکی نسنه بر طرز
واسلوب اوزره اولسلر آنره (یکسان) دیر لر که تعبیر مذکور اول ایکی نسنه ننگ
بری برینه مشابه اوله سنی اقتضایدر و محتملدر که لفظ سانده اولان نون (سای) لفظنده
اولان یادن بدل اوله پس بوجه اوزره اداه تشبیهدن بر قسم اولوب ذکر میرو
ایدن (سا) عددادندن معدود اولور * مخفی اولیه که چون لفظی تشبیه ایچون اولدقه
ضمه سنده اشباع اولمز بو صورتده لفظ (چون) تعلیل ایچون دخی اولور واکر ضمه سی
اشباع وواوی اظهار اولنور سه بر نسنه دن استفسار معناسنی افاده ایدر لسان عربده
مثلاً عرب (کیف زید) دیوب زیدک کیفیتندن استقار ایدر یعنی زید صحیح میدر یو خسه
سقیم میدر فارسیده (زید چون است) دیر لر وهر نجه دیه جک برده هر چون دیر لر بیت
اکر بیش ازین بند و افسون کنی * نیارم من این کر دهر چون کنی * یعنی اکر بعد الیوم دخی
بونن زیاده بند و افسون ایدر سک بن سنک تکلیف ایتدیک شئی اتمکه قادر اوله مم هر نجه
ایدر سک . و استفسار لفظنک معناسی مخاطبدن بر شیئک تفسیر وایضاحنی طلب در که
آنی تفسیر وایضاح ممکن اوله وحق سبحانه و تعالی حضرت تلو ننگ کیفیت وکنهنه بروجهله

لیکن بر اسم مرکبند
 جزو اولی شرطیه
 مثلاً چنین و چنان
 کبی که اصلند چون
 آن و چون این در
 و کاهی چونین دیوب
 و اوی حذف اغزلر
 (فردوسی) چنین بود
 کیتی و چون این بود
 ککش مهربانی و ککش
 کین بود (کاشانی)
 دبدی که جوانا لفظ
 کوانا و زتنده همچنین
 معنای نه در (ابوالفرج)
 دم زده کز دم ندیدی
 در عمل • از دهادر
 حرب او جوانا باد *
 (منه)

(اطلاع)

اطلاع ممکن اولمافله آندن استفسار عبده. وتفسير وايضاح ايله جواب محالدر لهذا
(حضرت بيمچون جل شانہ عايقول الظالمون) ديرلر وشويت چون لفظنك ضمه سني
اشباع ايله استفسار وعدم اشباع ايله تعليل ايجون اولديغني جامع در بيت چون ننالم
تلخ از دستان او * چون نيم حلقه در مستان او * چون اول استفسار ايجون چون ثاني تعليل
ايجون در وتعليل لفظنك معناسي بر نسنه نك علتني بياندر مثلا فلان جاهل اولمغله اكرامه
لايق دكلدر ديه جك يرده (چون بهمان نادانست شايسته اكرام نباشد) مراد اكرامه
سزا اولمديغنيك سببني بياندر ولفظ (چرا) جيم فارسيدنك كسري ايله علت مزبورده دن
سؤال معناسني افاده ايدر ايكي جزؤ دن مركبدر بري (چه) در نه معناسنه وجزؤ آخري
(را) در ايجون معناسنه پس معنای تركيبي سندن تركي ده نه ايجون عبارتي ايله تعبير اولنور
(مثلا) (همان را چرا اكرام نكردي) ديو عدم اكرامك سببندن سؤال اولنور پس مثلا (چون
بهمان نادانست) ديو جواب ويريلور ولفظ (را) فارسيده اداة مفعولدر وكاهي مفعول
اولان كلمه نك اوانه لفظ (مر) زياده قنور كلمه رادن مستفاد اولان معنای مفعوليقي
توكيد وتقويه ايجون مثلا (اورا) و (مرا ورا) ديرلر وبوندن اقدم ذكر اولنديغني
اوزره لفظ (او) دن الف حذف واوي مفتوح ايدرلر و (مرورا) ديرلر بيت هست
سلطاني مسلم مرورا * نيست اندر ملك او چون و چرا * وپوشيده اولميه كه بوندن
اقدم عن قريب بيان اولنديغني اوزره (سان) لفظنك معناسي ۷ اسلوب يعني طريقه
وطرز اولمغله (يكسان) لفظنك معناسي بر اسلوب وبر طريقه اوزره ديمكه راجع اولور
وبر نسنه بر نسنه نك اسلوبني اوزره اولمق اول ايكي نسنه نك بر برينه مشابهتي على طريق
الاتزام مستلزمدر بيت كرسنك همه لعل بدخشان بودي * پس قيمت لعل
وسنك يكسان بودي * يعني اكر جميع طاش لعل بدخشان اوله ايدى ملك قيمتي وسنكك
قيمتي اسلوب واحد اوزره اولور ايدى كه قيمتلك بري برينه تشابهي اقتضا ايدر لكن
تشابه مذكور يكسان لفظنك موضوع له معناسي دكلدر بلكه خارج لازمدر لكن اسلوب
واحد اوزره اولمق اسلوبده تساوي عبارتي ايله تعبير اولمغله اكثر اهل لغت يكسان
لفظني برابر عبارتي ايله تفسير ايتديلر وبومقامده برابر لفظنك معناسي تحقيق اولمق
ملاحظه اولندي * امدى معلوم اوله كه لسان فارسيده قاعده بودر كه ايكي نسنه مياننده
مقابله ومساوات تامه اولوب آنرك تساوي وتقابللرني افاده ايتمك مراد ايتسدرلر آنره
دال اولان لفظلرك ميانده برالف زياده ايدرلر مثلا ايكي سينه بري برينه مساوي
اولدي ديه جك يرده (برابر) ديرلر ولفظ برابر اصل استعمال اول محله در كه ايكي
كسنه نك قدو قامتلري مساوي اوله الله برنك سينه سي آخرك سينه سنه مساوي

بویت شیخ عطارک
پند نامه سنده در
مصراع نایده
مشهور نسخہ
نیست کس رازہرہ
چون و چرا
(اصحہ)

۷ کا فی الاساس
(منہ)

که برابر لفظی دخی
فارسی‌دور (منه)

اولور اول کسندلرک قدوقامتلی متساویدر دیه جک یرده (برابر) دیرلرایدی صکره
غلبه استعمال ایله بر مرتبه به بالغ اولدی که سینه تصور اولمین ایکی نسنه نك تساویسندن
کنایه ایدوب (برابر) دیدیلر مثلا ایکی طاش آغز لقمه مساویدر دیه جک یرده دخی
(برابر) لفظیه تعبیر ایدیلر (لبالب) لفظی دخی وجد مذکور اوزره توسیع اولمشدر که
معنای اصلیی طوطاغک طوطاغه تساویسی ایچون ایدی صکره لب تصور اولمین نسنلر
میانده تساوی ده دخی استعمال اولندی مثلا صوکاسه نك کنارینه دک چیقدی یعنی کاسه
کنارینه دک صوابله طولوب صوکناره مساوی اولدی دیه جک یرده (لبالب شد) دیرلر
(وتکانتک) دخی بوجده اوزره در که اصل استعمالی یوکک بر طرفی طرف آخرینه مقدار
مساوی اوله (تکانتک) دیرلرایدی صکره هر مقدار ده مساوی اولان نسنده استعمال
ایتدیلر وایکی کسند بری بری ایله نیجه طوطوشوب بری برینه غالب اولماغله قوتلری
بری برینه مساوی در دیه جک یرده (پنجانچ) دیرلر وایکی کسند بر نسنه نك اوچلرندن
طوطوب چکسندر لکن هیچ بری غالب اولماغله اول نسنه میانلرنده قاله (کشاکش کردند)
دیرلرایدی صکره ایکی کسند بر خصوصده نزاع ایدوب فیصل ویرمسندر کاهی (پنجا
پنج کردند) دیرلر وکاهی (کشاکش کردند) دیرلر که ترکیده ایکی کسند چکشدیلر تعبیری
بومعنادن مأخوذدر مخفی اولمده که عوام (رنکارنک) لفظی درلودر لورنک کذلک
(کونا کون) لفظی درلودر لور نسنلر دیه جک محله ذکر ایدرلر لکن مقتضای قاعده
مذکوره بودر که ایکی رنک بر موضعده بولنوب هیچ بری آخره غالب اولمسه (رنکا
رنک) دیک کرک یعنی ایکی رنکدن بری آخره غالب اولماغله بری برینی مضحل
ایتمدیلر (کونا کون) دخی اکایاس اولمده اگر درلودر لودیمک مراد ایتسندر (رنک رنک)
(کونه کونه) دیک کرک (وسراسر) لفظی اصلنده باش باشه مساوی معناسند در لکن
بو کیفیت دوم دوزلک تعبیر اولنان حالت لازم اولمغه اصل معناسی ترک اولنوب
معنای مجازی سی معنای حقیقیسی مقامنه قائم اولمشدر حالا (سراسر) عبارتی دوم
دوز معناسند در بعضیلر دیدیلر که اول قاش که یوزینک صیرماسی دوم دوز اولوب
بنک بنک وکل کل اولمده اکا (سراسر) دیدکلی بومعنایه مبنی در و دخی معلوم اوله که
کاهی ایکی نسنه میانده موافقت و امتزاج اولسه اول نسنلری ذکر میسر ایدن
مساویلره تشبیه طریقیه لفظلرینک میانده الف مزبوری زیاده ایدرلر مثلا زوج
وزوجه میانده حسن زندگانی اولدیغنی اشعار ایچون (زناشوی) دیرلر (سراپا) لفظی
دخی بوقیلدن اولوق ملاحظه اولنور که برشینک اولی آخرینه موافقت دیه جک
یرده استعمال اولنور واول آت که کاه یورغدیوب کاه سگیده اکا (تکاپو کرد) دیرلر که

(ترکیده)

ترکیده پک پک یعنی سرعت ایله یوریمک و (پوی) یلمک و سکرتمک معناسند در و بو
باشدن اوباشه دیه جک یرده (سرتاسر) وکاهی تانک الفنی حذف ایدوب (سرتسر)
دیرلر وباش باشه دیه جک یرده (سربسر) دیرلر و (تن بتن) دیرلر بدن بدنه معناسند
﴿فائده﴾ لغه فارسیه ده لفظ (تا) بر قایع معناده استعمال اولنور ه انتهای غایت ایچون اولور
مثلا (رقم تافلان جای) دیرلر که عربیده الی معناسنی افاده ایدره وابتداء غایت ایچون
اولور که عربیده مذومند معنای غایتی افاده ایدر حافظ بیت تاشدم خلقه بکوش
در میخانه عشق ه هردم آیدغنی از تو بمبارک بادم ه که ترکیده آندن شویله اولالندن
برو تعبیر اولنور. وعله غائبه معناسنی افاده ایدر مثلا (زندش تا ادب کیرد) دیرلر که
ضربک عله غائبه سی تحصیل ایدر. و صاقین دیه جک یرده تحذیر ایچون اولور بیت
تانکنی خدمت سلطان دریغ ه تیغ و سنان روید از اندام شیر ه و مادام معناسند
کلور که مراد استمرار در (کمال اسماعیل) بیت تاجهانت صدر عادل باد ه فیض
جودش چو عدل شامل باد (قطعه) همیشه تا که بود شرع حاکم و مرشد ه مدام
تا که بود عقل والی والا ه زحمت تو همدکار شرع بادنکو ه دولت تو همد
کام عقل بادروا ه واداة رابطه اولور (که) لفظی کبی لکن نادر در بلکه ضرورت
شعریه حسبی ایله در نندکیم تاج الدین نام کسند نك هجونده شاعر دیدی بیت
اقب از عرف عامه تاج دین داشت ه غلط کفتم ندانم تاجده ۷ دین داشت ه وکاهی
(تا) لفظی قات معناسند کلور لکن بومعنایه نظرایله اصلی (تای) در قیاسه مطابق یا
حذف اولندی و دخی کاهی لسان فارسیده ادوات اوللرینه الف اذخال ایدوب
حرف تنبیه معناسنی مراد ایدر لور (اسدی) بهم چون بود مهر و کین کاه جنک ه
ابا آ بکینه کجاساخت سنک ه که با اوزرینه الف زیاده ایدی و (بر) اوزرینه دخی اذخال
ایدرلر نندکیم فردوسی دیدی بیت ابردا ه و دوهفت شد که خدای ه کرقتد
هریک سزاوار جای ه مخفی اولمده که (داه) لفظنده اولان الف دخی مزیده در که اصلی
(ده) دراون معناسند نندکیم روده کی نك شو بیتنده واقع اولدی بیت اختر اند
آسمانشان تختگاه ه هفت تابنده روان در دوداه ه که دوداه دن اون ایکی برج مراد در
و (بی) وزرینه دخی اذخال ایدرلر (لطی) ابی جرم را کرکنی ظلم و جور ه کند مر
ترابی کنه جور دور ه و دخی آخر کلمه به الف الحاق ایدرلر نداه ایچون بوعبد
قیر قودانلق تبریکی ایچون قودان پاشایه تحریر ابتدیکم مکتوبک عنوانده دیمش
ایدم بیت دریا کفابحر نوالا ویم دلا ه قزم عطا و لجه سخا و کرم ورا ه وکاهی
استغاثه ایچون الحاق ایدرلر مثلا (دردا) و (حسرتا) دیرلر و شعرای فرس شعرلرنده
قافیه مقامنده الف اطلاق زیاده ایتدکلی متعارف در (شا کر بخاری) با آتش درون

(۲۴)

ب

۷ که موضعه نادر
ابتدی که اگر که ذکر
ایته اماله ایله وزنه
خلل کزایدی (منه)

قولغه طاققله لیاقتی
واردرو (سوکوار)
دخی اینی جزو دن
مرکدر که بر جزوی
سوکدر که ترکیده
یاس و عربیده ماتم
دیرلر (یت) کر بستن
بهنگام باسوک و درد
به از خنده تابنگام
وسرده و بر جزوی دخی
(وار) در که لیاقت افاده
ایدر و یاسلو اولان
کسته نك احوالی یاس
طوغنه مناسب اولغه
سوکوار دیدیلر (منه)
۷ محمد تومیدون محققدر
و سترک بومقامده
سرکش و لوج معناسنه
وعظم الجئه معناسنه
کلوراکثرا (منه)
باد شاهه (سرور)
دیدکاری باعث قوام
بدن اولان باشه
تشبیه طریق ایله در
زیرا اقوام مملکت
آنکه در پس سرورده
اولان ور واردن
محققدر که تشبیه
ایچوندر هداما خطر
مخاطر الفقیر این کالاک
توجیهی بغایت بعیددر
هلی ماحررفی الدقایق
(منه)

و وارلفظنك معناسی
تعداد مددنده و وفقر
دیدکی که تشبیه دخی
مناسبتدن بر نوع اولغه
وار لفظی تشبیهده

دخی استعمال اولنور کلام مذکور دلالت ایدر که تشبیهده استعمالی مناسبت مناسبتی ایله اوله فافهم (منه) (باره فیم)

بر مثال سمندر به همدون بآب اندرون چون نهنگا پوشیده اولیه لفظ همدون
لفظ پهلویه در حسین وفائی همچنین معناسه و شرفنامه ده هم اکنون معناسه در دیدی
حکیم لامعی نك شویقی معنای اوله مناسبدر زرورم امسال باقبال و پیروزی و فتح آمد
همیدون سال دیگر باسرور از قندهار آید و دخی معلوم اوله که بر سننه بر شیده
لایق اولقی اعتباری ایله اول نسنه نك اول شی ایله مناسبه کلیه سی اولدینی افاده مراد
ایتدکه اول شیده دال اولان لفظك آخرینده (وار) لفظنی الحاق ایدوب حاصل اولان
عبارتی اول نسنه اطلاق ایدرلر مثلا لفظ (شهور) که انجوا و صافندندر معناسی غایت
لطفنددن شاهه لایق دیکدر که ترکیده آندن شاهه یرار عبارتی ایله تعبیر اولنور و یوله
یار این آله (رهوار) دیرلر که ره یول و (وار) لایق معناسه در که معنای ترکیبسی
یوله لایق آندر و آنک یوله یارادینی سرعت سیری سبی ایله اولغه یورغه تعبیر اولنان
آندر رهوار اطلاق اولنور (عرفی) مراچودیده بودا بلقی چندانیشم که این کر نك
حرونست و این کره رهوار و لفظ (زرکوار) ایکی جزو دن مرکدر بر جزوی
بزرک که ترکیده اولو تمیر اولنور بیت نباشد نمید ۷ از خدای بزرک بجز کافرتیه
رأی سترک و بر جزوی وارد که بیان اولندی پس معنای ترکیبسی اولویه لایق
دیك اولور مع هذا عبارت مذکوره اولوغه لایق شخص معناسنه شایع در لهذا
بعضیلر (زرکوار) عبارتی بزرکی وار عبارتندن مختصر در دیوتاویل ایتدیلر بو عبد فقیرک
استاذ فتندن استماع ایتدیکی بودر (زرکوار) سلطانه مخصوص اسمدر و جزو اولی اولان
بزرک دن مراد حضرت الله در پس (السلطان ظل الله فی ارضه) فحواسی اوزره حضرت
الله و سلطان میانده اولان مناسبه و لیاقتی افاده ایچون آخرینده وار لفظنی الحاق اولندی پس
معنای ترکیبسی حضرت الله تعالی به لایق دیک اولور و دخی پوشیده اولیه که چوق
ادعاء فارسی شناسی ایدن کسندر سزا و وار و سزاوار لفظلرین بری برندن تمیز ایتزلر
و فرقلری بودر که بر سننه بر شیده لایق اولسه اول شیده سزاوار اول نسنه به (سزاوار) دیرلر که
وار لفظنی لیاقتی بیان ایچون آلددر فردوسینک شویقتدن بود قیقه منفهم اولور بیت
بترد فرابزر بردند و گفت که آمد سزاوار سزاوار جفت افضل روم اعنی کمال پاشا
زاده مرحوم ادوات تشبیهی تعداد ایتدیکی یرده (وار) لفظنك ادات تشبیه اولدیغنه تعرض
ایتدی لکن عامه علماء لغه فارسیه (وار) لفظنی تشبیه ایچون آخر کلمه لاحق اولور دیو اتفاق
ایتدیار کاشانی وار لفظنی مانند معناسه در دیدکده نکره حکیم سوزنی نك شویقی ایله
استشهاد ایتدی بیت جز مدح تو کر نقش کم بر رخ کاغذ باد از کفم انکشت
قلوار شکسته یعنی اگر سنك مدح کنن غیری کاغذ یوزیند بر نقش ایدر ایسم الیمده

پارمقم قلم کبی قیریلسون و (عرب وار و عجم وار) عبارتلرنده اولان و ارادات
تشبیه اولدینی ظاهر در و عصایه (دستوار) دیدکاری دخی تشبیه طریق ایله اولقی
ملاحظه اولنور باعث قوت اولقی مناسبتی ایله (کمال اسماعیل) وقت قیام هست
عصا دستگیر من بی چاره آنکه او کند از دستوار پای قیامه قادر اولیان
کسنه یی بر غیری کسنه الینه یا شوب قالدر بر مراد مصرع اولده قیامده و مصرع
ثانیده وقت مشی ده عصایه احتیاجی بیانددر امدی فارسیده تشبیه دال مصرع اولده
وقت اولان الفاظ بش اولور کابینا سابقا و لاحقا و دخی لفظ وار بار معناسه کلور
(خروار) و شتر وار کبی لکن قاعده فارسیه به مناسب اولان لفظ وارده اولان و اولغه بارده
اولان بادن بدل اولمقدرزیر او او و باری برندن بدل اولور لر مثلا آش معناسه اولان یا کله
سنده حرف بادن وای بدل ایدوب (شوروا) و (شکندوا) و (بقلهوا) دیرلر اصلری
بادر بلکه مصاحبت معناسی مفید اولان بالفظك اولنده اولان حرف بایی و او به تبدیل
ایدوب (وا) دیرلر (اطینی) نیست عجب کز خصما و ازنم چون که بمردان نیم و و ازنم
که اصلی باز نمدر و دخی لفظ وار لفظ مندو لفظ و رکبی ادات نسبت اولدینی فردوسینک
شویقتدن ظاهر در بیت هشیوار و از تخم کبکان که از درد و سختی بکرده
ز کان که (هشیوار) عاقل و خردمند معناسه در (وزکان) زانک قبح و ضمی ایله اول
کسنه در که عقلنه خفت کلمکله کند و کند و ایله سوز سوبشور و دخی معلوم اوله که
ور لفظنی فارسیده بروصی بر موصوفه نسبت اداتی در مند کبی که هنرمند و هنرور دیرلر
هنرلو معناسه و کاهی کتور مک معناسه اولان آوردن لفظندن مأخوذ اولان اسم فاعلی یعنی
آورنده لفظنی معمولی ایله وصف ترکیبی قالبه افراغ ایدوب الف ممدوده بی حذف
ایدرلر (ور) قالور کتوریچی معناسه مثلا (سخن آور) که بیانی سرور ایتدیکی و جدا اوزره
وصف ترکیبی در سوز کتوریچی معناسه الف ممدوده بی حذف ایدوب سخن ور دیرلر که
معناسی کالاول سوز کتوریچی دیکدر یعنی سوزی وجد معقول اوزره ادا ایتدیچی که
مراد فصیح و بلیغ دیکدر (سخن آفرین) و (خلاق المعانی) دخی فصیح و بلیغدن کنایه در
و کاهی حال اصلسی اوزره ترک اولنوب (سخن آور) دخی دیرلر فاصل مزبور دیدی که
لفظ دلاوردن مقصود دل کتوریچی دیک دکلدر بلکه ثبات قلبی اولغه مقتضای
قلب ثابت اولان شجاعت اثر بی اظهار ایتدیچی دیکدر و خاطر کلیله سnoch ایدن بودر که
دلاور عبارتی شجاعت ایله مدحده مبالغه بی اشعار ایدوب معنای حقیقی مراد در یعنی
شجاعتی غیری بی دل و جبان اولانلرک قلبی یرینه کتوریچی معناسه در زیرا مضافده
عسکر دن بر کسنه قراری فراره تبدیل ایتسه جیع بقیه عسکرک قلبنه زلزله طاری اولور
کذلک بر کسنه میان لشکرده اظهار جلادت و شجاعت ایتسه سائرلر آتی کورد که

غیرت ایدوب هرند قدر جبان اولسه لر قلنه ثبات کلور وشجیع اولور پس (دلور)
 عبارتک معناسی کندوسنک غایه شجاعتندن غیریلری شجیع ایدیحی دیکه منجر اولور
 کاشانی دیدی که دادار وداور و دادکراسامی حضرت احدیتنددر سلطان مجازی به
 دخی اطلاق اولور انتهی شویله ملاحظه اولور که دادعدل معناسه اولغله (دادار)
 وصف ترکیبی صورتند عادل معناسه اولور (دادگر) دخی بومعنا به در لکن (داور) اصلنده
 (دادور) دره زور کی که دالک برین حذف ایله تخفیف ایدیلور (اداة الفضل) ده دیدی که
 دادار حضرت اللهک اسمی در (دهنده) معناسه انتهی بوقوله نظر ایله دادلفظی ماضی
 صورتند مصدر معناسه اولور (کفتار) کبی وکاهی ورفظی مرکب اعتبار اولور
 بر جزوی و او عاطفه و بر جزوی حرف را که اصلنده واکرد ولفظ (اگر) فارسیده
 اداه شرطدر کاهی تخفیف ایدوب الفی حذف ایدر لر (گر) قالور وکاهی کافی حذف
 ایدر لر (ار) قالور که جمله سی شرطی افاده ایدر عربی ده ان لفظی کبی جای قدس
 سره بیت خارخاشاک درون دل بودماندکر * ان برای شک بود زان روی معنیش
 گریست * واکر لفظی حرف عاطفه ایله مصدر اولسه اکثریا الف وکافی حذف
 ایدر لر وکاهی فقط الفی حذف ایدر لر (مثلا وگر نه) و (ورنه) دیر لر عربی ده والا
 معناسه که اصلی وان لادر و ترکیده بوخسه تعبیر اولور که (بوخ) نه لفظندن و (سد) کردن
 ووردن مستفاد در والله اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب

فصل فی اللفاظ الی تبدل علی الاتحاد والی تبدل علی المفارقة

لسان فارسیده اشتراکه دال اولان الفاظ ایکی در (هم) و (با) هم لفظی ایکی نسه میاننده
 جهت اتحادی افاده ایدر لهذا یولده یولداش اولان کسنه لوه بری برینه نسبت
 (همراه) و خانه ده مشترک اولانلره (همخانه) دیر لر و اشتراک جمعی مستلزم اولغله بهم
 و باهم دیوب بری بری ایله مجتمع معناسی مراد ایدر لر بیت اندک اندک بهم شود بسیار *
 دانه دانه است غله در انبار * یعنی آز آرایله مجتمع اولدقده چوق اولور کذلک بر موضعه
 مجتمع اولان شیلره (فراهم شده) دیر لر که اصلنده (فراهم شده) در که فراز مرتفع معناسه
 در یعنی پراکنده و پریشان اولمش نسته لری برر برر قالدیروب بریره کتور مکله
 مجتمع اولمش فرازک مقابلی (فروود) در اشاغی معناسه و فراز و فروود لفظلری لفظ آخرله
 ترکیب اولدقده حرف اخیر لرین حذف ایدر لر تخفیف (فراشد) دیر لر یوقارو کیتدی
 (و فروشد) دیر لر اشاغی کیتدی معناسه و (درهم) عبارتی ایکی جزو دن مرکبدر بر جزئی
 در که ظرفیت معناسی افاده اتمکله بری برینه کیردی وقاریش مورش اولدی دیه جک یرده
 (درهم شد) دیر لر کویاشیک بعض اجزائی آخرین طرف و بعضی بعضینه داخل اولدی

(واکثریا)

واکثریا عبارت مذکوره مضطرب اولدی دیه جک یرده استعمال اولور زیرا
 اضطراب انقباضی و انقباض اجزائک بری برینه تداخلی مستلزمدر و تعبس ایتدی
 دیه جک یرده (روی درهم کشید) دیر لر ترکیده یوزین اگدی تعبیر اولور و تعبس
 حالنده چهره نک اجزائی متقبض اولور لهذا ترکیده کولر یوزلو تعبیر اولنان کسنده
 (کشاده روی) دیر لر که کشاده منقبض مقابلی در (کشاده ابرو) دخی طلاقه وجهندن
 کنایه در * پوشیده اولمیه که فلان کسنه کلدی و فلان کسنده کلدی دیه جک یرده (فلان)
 آمد و فلان هم آمد) دید کلدی هم لفظی جمعیت معناسی مفید اولدینی ایچوندر یعنی فلان
 کسنه فلان کسنه ایله کلمک خصوصنده شریک اولدیلر و فلان کلدی و فلانده کلدی
 دیه جک یرده (فلان نیامد فلان هم نیامد) دید لر یعنی فلان کسنه فلان کسنه ایله کلامک
 خصوصنده شریک اولدیلر کمال پاشا زاده دقایق ده هم لفظنک بر معناسی دخی ترکیده
 (ده) لفظی ایله تعبیر اولنان معنادر مثلاً او ده کلدی دیه جک یرده عجم (او هم نیامد) دیر دیدی
 و بومعنا ی هم لفظنک بوندن اقدام ذکر اولنان معناسه مغایر ظن ایتدی بو عبد فقیر
 عندنده تحقیق بودر که هم لفظنک مواقع استعمالی کرکی کبی امان اولنسه جمله سی
 اشتراک و جمعیت معناسه راجع اولور و فلان کسنده هم ایستهرم قورقار دیه جک یرده
 (هم جویدهم ترسد) دیر لر یعنی ایسته مکله قورقار مایینی جمع ایدر بیت بدان کس
 نام غواصی بود زرق * که هم در جویدو هم ترسد از غرق * یعنی اول کسنده غواص
 اطلاق یالاندر که هم کولوا نجواستهرم غرقدن خوف ایدر که مراد اینجو ایسته مکله
 غرقدن خوفی جمع ایدر دیکدر و دخی جمله معناسه اولان (همه) لفظی دخی جمعیت
 و اشتراک معناسی مفید اولان هم لفظندن مأخوذدر و آخرنده اولان هاها نقل
 و تخصیص در که معنای عامدن معنای خاص و علیت نقلی افاده ایدر (نیم) لفظی کبی که نیم دن
 مأخوذدر مطلقاً یارم معناسه یاریم گوده معناسه تخصیصی افاده ایچون آخرینده هاها نقل
 الحاق اولندی و امثالی مرور ایتدی * ولفظ (با) بر نسنک بر نسنده مقارنند و مصاحبتی
 افاده ایدر مثلاً (با اورفت) دیر لر که انکله کتدی یعنی کتمک خصوصنده اکا شریک
 اولدی معناسه * بالفظی ایله هم لفظنک فرقی بو در که با ده جمعیت معتبر دکلدر
 مجرد تبعیت کافی در وهم لفظنده جمعیت معتبر در نته کیم مرور ایتدی لهذا (بهم
 رفت) دیمک صحیح دکلدر مفرد صیغه سیله بلکه (بهم رفتند) دیمک کرک و ترکیده
 (با اورفت) عبارتک ترجمه سنده انکله کیتدی و (بهم رفتند) عبارتک ترجمه سنده
 بر یردن و بر او غوردن کیتدیلر دیو تعبیر اولور و لفظ با مصاحبت معناسی
 افاده ایتدیکی شوبیدن ظاهر در بیت دهنت کرچه زما خاتم دلها دزدید * چون
 بخنددهم داند که خاتم با اوست * معلوم اوله که حرف (ب) فارسیده ایکی نوعدر

بومعنا ی دخی معنای
 آخر ظن ایتدی
 (منه)

نوع اول اودر که لفظ (با) دن قیاس اوزره الف حذف اتمکله (ب) قالور که بعینه با معناسنی افاده ایدر نوع ثانی اول (ب) در که اصلی در یعنی بادن مخفف دکدر و آنک بر قاج معناسی واردره کاهی اداة قسم اولور مثلاً (بخدا) دیر لر الله حق ایچون معناسنه (حافظ) یجان خواجه و حق قدیم و عهد در ست که مونس دم صبحم دعاء دولة تست و کاهی ظرفیت ایچون اولور عربی ده فی معناسنه (حافظ ایضاً) کس بدور نر کست طرفی نبست از عاقبت به که نفروشنده ستوری بمستان شما که در دور نر کست معناسنه در لکن باء مزبوره در لفظی کبی اگر چه ظرفیه افاده ایدر امامیانلرنده فرق دقیق واردر زیرا بانک مدلولی اولان ظرفیتدن ترکیده (ده) لفظی ایله تعیر اولور مثلاً بدیر یا لفظنده اولان حرف با ظرف ایچون اولد قده معناسی در یاده دیمک اولور لکن دریانک اوزرنده اولمغه و ایچنده اولمغه عامدر و در دریانک ایچنده اولمغه خاص در بر دریا دریانک یوزنده اولمغه خاصدر پس باء مزبوره بی ایچنده اولمغه تخصیص مراد ایتسدر (در) لفظنی زیاده ایدر لر (بدر یادر) دیر لر (سعدی) بدر یادر منافع بی شمار است اگر خواهی سلامت بر کنار ست و اگر دریانک یوزنده اولمغه تخصیص مراد ایتسدر بر لفظنی زیاده ایدوب (بدر یابر) دیر لر و (زمین) لفظنی دخی بو و جده اوزره در که یریک ایچنه تخصیص مراد اولسدر (زمین در) و یوزینه تخصیص مراد ایتسدر (زمین بر) دیر لر (سعدی ایضاً) بس نامور بزیر زمین دفن کرده اند کز هستیش بروی زمین بر نشان نماند مخفی اولمده که بیت مذکورده (بزیر زمین) عبارتی دخی تدقیق اولسده مانحن فیه دن اولمغه صالح در زیرا بزیرده اولان حرف با ظرفیت ایچوندر فی تحت الارض معناسنه تخصیص ایچون زیر لفظنی ذکر اولمشدر پوشیده اولمده که (در) لفظنی برشی بر نسته نک ایچنده اولمغه دلالت ایدر کاهی آخرینده و اونسبت و نسبتی توکید ایچون نون زیاده ایدوب (درون) دیر لر که مراد مظهر و نک ایچی در کدک بر لفظنی برشی بر نسته نک اوستنده اولمغه دلالت ایدر کاهی آخرینده و اونسبت و نسبتی توکید ایچون نون زیاده ایدوب (درون) دیر لر که درون مقابلی که مقصود اول نسته نک اوستی و یوزی در و افصح اولان (برون) در بانک قحی ایله و کسری دخی لغتدر لکن بو صورتده کسری بی اشباع ایله یا حاصل اولوب (بیرون) دیر لر فاحفظ فانه من اللطائف التي لا تسمع من غیري و کاهی باء مذکورده سببیت معناسنی افاده ایدر عربیده باء مکسوره کبی بیت باز آمد آن مهی که ندیدش فلک بخواب آورد آتشی که نمیرد بهیج آب یعنی اول ماه ینه کلدی که اول ماهی فلک دوشنده دخی کور مامشدر و بر آتش کوردی که اول آتش هیچ بر صوبیله سویونمز و کاهی الی معناسنه اولور مثلاً عرب نظر الیه دیدیکی محل ده عجم (نظر با و کرد) دیر پوشیده اولمده که عجم معناسی

(مذکوری)

قاعده مذکورده بوتدن
اقدام و نسبت و باء
ست بیاننده خصوصاً
همایون لفظی بیاننده
ذکر اولندی (منه)

مذکوری (نظر با و کرد) عبارتی ایله تعیر ایتدیکی کبی (نظر کرد اورا) عبارتی ایله دخی تعیر ایدر و باء مذکورده و راء مزبوره اداة تعدیه اولمغه میانلرنده التباس کلی واردر فرقاری بوندن اقدام بیان اولندی حاصل فرق بودر که (با) و (را) میاننده من حیث الاستعمال عموم و خصوص مطلق واردر زیرا (با) استعمال اولان مواضعک جمله سنده استعمال اولوب بانک مؤادسنی ادا ایدر لکن (با) را استعمال اولان مواضعک بعضنده استعمال اولمز مثلاً (تراخواند) دیر لر سنی چاغ دی معناسنه و (بتوخواند) دیر لر و کاهی باء مذکورده الصاق ایچون اولور مثلاً (من آی) دیر لر بکا کل دیمک و کاهی تحسین لفظ و یا تصحیح وزن ایچون مزیده اولوب معنی افاده اتمز بیت کر زیتغت مزاجت بینند چون تو پیکر شود اسد بدو نیم ابن کال پاشا بو مقامده بحر الغرائب صاحبی حلیمی بی تحطئه ایتدیکی غریبانلندر (لکل جواد کبوة) بلکه خطا کند و ده در بو کونه تحطئه بی جا تحمل کداز اولمغه هر برینک عبارتتری عینی ایله نقل اولوب عالم مزبور ک خطاسی بیان اولنق اقتضا ایتدی قال الحلیمی و دخی باز یاده کلور که ذکر اولسده اصلاً معنایه خلل کلز (کال خجندی) بطلب یافت نشان از لب شیرین فرهاد ره سوی لعل نبردند بجز کوه کنان انتهی و قال ابن کال بحر الغرائب صاحبی کال خجندی نک شوبیتند کی بیت بطلب یافت الخ حرف بایی زاید صامشدر غلط ایشدر اول باسبیت ایچوندر اول معنادن تعبیرده عرب بالطلب دیر باء سببیه کتورر ترک طلبه دیر عبارة بطلبده اولان با طلبه ده کی له معناسنی افاده ایدر جک زیاده لك احتمالی قلنز انتهی بعبارته حق بودر که بو مرتبه غفلت ابن کاله نسبت بغایه مستبعددر زیرا هیچ عاقل بیت مذکورده واقع بطلب لفظنده اولان بایی زاندر دیمز حلیمی مرحومک محل استشهادی (بجز از کوه کنان) عبارتنده اولان بادر والله اعلم بطلب لفظنی اول کلامده واقع اولمغه و اول وهله ده نظری اکامصادف اولمغه محل استشهادی آتی ظن ایدوب حلیمی بی بلاسکین ذبح ایتدی مع هذا عالم مذکور دقایق الحقایق نام تألیفنده دیدی که جز لفظنک اوزرینده باء زانده داخل اولور دیوب شوبیت ایله اشتشهاد ایتدی که بیت جهان چون ازدهای بیج در بیج بجز دودسیه کردش ذکر هیچ اول الناس اول الناسی مغایرته دال اولان لفظ دخی ایکیدر (جز) و (دیگر) جز لفظندن عربی و فارسیده غیر لفظنی ایله تعیر اولور (جز من) دیر لر بندن غیری (جز تو) دیر لر سندن غیری معناسنه و کاهی اولند باز یاده ایدوب بجز دیر لر نده کم عن قرب مرور ایتدی و (دیگر) لفظندن ترکیده بر دخی و باشقه دیو تعیر اولور بیت زمان چون رفت دیگر یافت نتوان عنان زنده کافی یافت نتوان و مکرر واقع اولان نسته نک ایکجیسینه دخی دیگر دیر لر که ترکیده آندن باشقه ایله تعیر اولور صلوة

زیاده اولند بی کبی

کال خجندی دیوانلریته
مراجعت اولد قده
بیت مذکورده نسخدر
مختلف بولندی که
بعض نسخه بجز از کوه
و بعضنده مکرر کوه
واقدر محفلدر که
کال پاشا زاده نک
مطالعه ایتدیکی نسخه ده
مکرر واقع اوله
بجز موضعه سنده لکن
عند مزده اولان عامه
نسخ بجزده بجز واقع
اولشدر (منه)
زنده دیری معناسنه
مقابلی مرده در زنده کی
دیرلک در که اندن حیات
ایله تعیر اولور
آخرنده اولان یا باء
نسبتدر و آخری هاء
غیر ملفوظه اولان
فله نک آخرینده یا نسبت
لاحق اوله بر کاف
زیاده اتمک قاعده
مطرحده در وزند کافی
حیاتدن تمتع معناسنه در
انده اولان کاف
ویازنده کی ده اولان
کاف و الف و نون
نسبتده بمبالغه ایچون
زاده اولمشدر
و حیاتدن تمتع حیانه
مربط اولمغه بمبالغه بی
بونده اعتبار ایتدیکر
وقاعده مذکورده
عربی و فارسیده جاری
اولد یعنی تصریح
ایتدی که حقایق بیوک
کسته به عربیده حیاتی
دیوب الف و نون
(منه)

عصره فارسیده (نماز دیگر) دیدکری بوقیلنددر وکاهی دیگر دن یابی حذف ایدوب
دکر دیرلر والله اعلم

فصل فی الاستفهام

لسان فارسیده مخصوص استفهام ایچون وضع اولمش لفظ یوقدر الا (چه) که ترکیده
نه ایله تعبیر اولنور که ذوی العقولک غیریدن سؤاله مخصوصدر مثلا (چه گفت) دیرلر
نه دیدی (چه جانورست او) دیرلر اونه جانوردر معناسنه و تئیه و جعنده (چها) دیرلر
هه جمع لاحق اولمله آخرنده اولان هه رسمی تلفظدن دخی ساقط اولدی کذلک
رابطه یه متصل اولسه هه رسمی یاید منقلب اولور مثلا (چیست) دیرلر نه در معناسنه
که اصلی چه است در (نیست) اصلنده فی است اولدینی کی و عربی ده لغز و ترکیده بیلده
دیدکری سؤاله (چیستان) دیرلر که ایکی جزؤدن مرکبدر بر جزوی چیست و جزؤ
آخری آن یعنی نه در او اکثریا فارسی لغز لک اولی (چیست آن) عبارتی اولمله ترکیب
ایدوب اکاسم ایندیله نه کیم بوقیرک صدوقه المعارف نام تألیفنده تعریف و تقسیمی
استیفا اولمشدر پوشیده اولمه که لفظ چه مطلقا سؤال اداتی در نه کیم ذکر اولندی
واکر (را) کلهسی لاحق اولور سه هه رسمی کتابنده و تلفظده ساقط اولوب بر حدثک
علتندن سؤال ایچون اولور مثلا (چه کرد) نه ایندی معناسنی حدثن سؤالدر و (چه کرد
اورا) اول حدثی نه ایچون ایندی معناسنه علتندن سؤالدر و (که) لفظی کافک کسری
وهه رسمی ایله کاهی اسم اولوب ذوی العقولک ذاتندن عبارت اولور که ترکیده آنندن
کیم ایله تعبیر اولنور مثلا (هر که جوید پوید) دیرلر هر کیم بر نسنه یی طلب ایده آنی سرعت
ایله کزوب ارامق کرک جی (کیان) کلور کافک کسری ایله بیست کیان رفته اندوکیان
آمده بجای همما کیان آمده کیان اول کافک قحی ایله کی لفظنک جی در اولوسلطان
معناسنه و کیان ثانی کافک کسری ایله که لفظنک جی در یعنی کیملر و کاهی لفظ که
ذوی العقولدن استفهامه الله اولور مثلا (که آمدو که رفت) دیرلر کیم کلدی و کیم کتدی
معناسنه و کاهی ایکی کلام میاننده رابطه اولور صفت و موصوف کی مثلا (دل که عاشق
شد کم شد) دیرلر بر دل که عاشق اولدی ضایع اولدی معناسنه و کاهی ادات تعلیل اولور
مثلا (مرا من که تاب ندارم) دیرلر بنی دو که زیر تحمل بوقدر معناسنه و کاهی بر فعلک
غایبی اوزرینه داخل اولور مثلا (بخوان که از عیب نادانی رهایی) دیرلر اوقی که جهل
عینندن خلاصی بولاسین معناسنه و دخی چه دو که لفظلرندن غیری مواضعده واقع اولان
استفهام قرینه ایله معلوم اولور بوعید فقیرک اساتذہ فارسی شناسان دن اخذایتدیکی
بود که سؤال اگر ثبوتدن اولور سه سائل باشینی اشغی اکک واکر نفیدن اولور سه

خواجه کرمانی
کرمیل آشتی نه بن
دانشی به از پیش من
گذشتی و خندیدنت
چه بود و کاهی چه
لفظی ایله علت بیان
اولنور مثلا بهمان
شایسته اکرامت
دید که نصکره چه
اود تاوین روز کارست
دیرلر (منه)

بوصورنده التزاما
شرط معناسنی افاده
ایدر مثال مذکورده
عاشق اوله جق اولور سه
دیگدر (منه)

(باشینی)

باشینی یوقاری قالدر مق قرینه استفهامدر مثلا (خواندی) دیدکده باشینی اگر یعنی
اوقودوکی و (نخواندی) دیدکده قالدر بر یعنی اوقومادکی و بعضیلر بوعلی سبایله
اجرا ایدرلر و بوندن اقدم بیان اولمشیدی که لفظ (چون) جیمک ضمنی اشباع
و وای اظهار ایله کیفیتدن سؤاله مخصوصدر مثلا چونست و چونی دیرلر
نیجدر و نیجسن یعنی نه کیفیتدر و نه کیفیتسن معناسنه والله اعلم واحکم
اکثر ارباب لغت فارسیه دیدیلر که (چرا) لفظنده اولان را تعلیل ایچوندر عربیده لام
تعلیل معناسنه که ترکیده آنندن ایچون ایله تعبیر اولنور مثلا الله ایچون دیه جک یرده
(خدارا) دیرلر صاحب بحر دیدی که را لفظی علامت مفعولدر کاهی تخصیص ایچون
کلور عربی ده لام جاره معناسنه (حافظ) زرقیب دیوسیرت بخدای خود بنالم مکر آن
شهاب ثاقب مددی کند خدارا و کاه اولور که قسم ایچون کلور (حافظ ایضا) دل میرود
زدستم صاحب دلان خدارا دردا که دراز پنهان خواهد شد آشکارا و کاه تحسین لفظ
ایچون مزیده اولور (انوری) هر آن مثال که توقع تو بران نبود زمانه طی نکند جز
برای خنار انتهی ابن کال دیدی که (چرا) لفظی ایکی جزؤدن مرکبدر بر جزوی (چه)
در نه معناسنه بر جزوی (را) در ایچون معناسنه انتهی خاطره خطور ایدن بودر که
(چرا) لفظنک ترکیده معناسنی نه یه در که علتندن سؤالدر مثلا (چرا آمدی) عبارتی ترکیده
نیه کلدک ایله تعبیر اولنور و (خدارا) لفظی الله ایچون معناسنه اولسه خدارا عبارتی
الله ایله تعبیر اولمشق اقتضایدر مع هذا عرب اسألك بالله دیرلر الله دیمزلر و دخی عرب
بر کسندن حاجت طلب ایتسه انشدک الله دیرلر اسألك بالله معناسنه و نشدت فلان دیرلر
ا کانشدتک الله دیدیم معناسنه که حاصلی وقت سؤالده حضرت الله تعالی بی مسؤل عنه
اولان کسندنک خاطرینه کتوردم دیمکدر امدی (خدارا) عبارتنده اولان کله را اداة
مفعول اولور که اصلنده (بیاد آر خدارا) در یعنی الهی خاطر بکه کتور که مقصود رقت
ایراث ایدوب حاجتده مساعدده در و صلی الله علی سیدنا محمد و آله و صحبه اجمعین و الحمد لله
رب العالمین الی یوم البعث والدين

خاتمة المقدمة الثانية فی عبارات الفارسیة الی جرت مجاری

الامثال من المفردات والمركبات

معلوم اوله که لسان فارسیده مستعمل اولان الفاظک معانی حقیقه سنی بیان ایچون اولان
و آخر اترکی و فارسی و عربی کتب مطوله و مختصره تألیف و بعضی دقایق و لطایفی
ایضاح ایچون رسائل و دفاتر تصنیف ایندیله (شکر الله سعیم) لکن اول عبارات فارسیه که
معانی حقیقیسی فراموش اولنوب مناسبه ما ایله معنای آخرده مستعمل و مثل مجراسته

(۲۵)

ب

جاری اولشد در آنک ایچون دخی اگر چه بعض رسائل عقد ایتدیلر لکن کرکی کبی استیفا ایتدیلر نندن غیری شواهد ذکری ایله اظناب ایتدیلر بو عبد فقیر کتب و دواوین فارسیده تبع ایدوب مطلع اولدینی وجه اوزره عبارات مذکورہ فی ایراد و مضر بلربی ذکر و شواهدک اکثرینی ترک ایدوب هوسکاران لغت فارسیه نفع عظیمی اولمق ملاحظه سیله مقدمه ثانیہ ذیل و خاتمه ایتدی مطالعه ایدن احباب ذوی الالبابدن نیاز مندیم که واقع اولان سهو و خلتی اصلاح و بو فقیری دعاء خیر ایله یاد ایدیلر ان الله لایضیع اجر المحسنین محفی اولیه که ترتیب حروف هجایه رعایت اولمق انب و البق اولمق ترتیب مذکورہ رعایت اولندی

باب الالف

آستین برزد بر ایشه شروع مجد و ساعی اولوب کرکی کبی میا اولدی ۹
بروزند رضا و بر و اشارت ایدر دیه جک برده دخی ضرب اولنور بیت
طبع تو بخشدن صد کیم کهر بروزند و کره بر ابرو نزنند اسب و فرزین نهد
برکسته برکسته کرکی کبی غالب اولور دیه جک برده ضرب اولنور (سعدی)
کدانی که بر شیر نرزن نهد ابو زید را اسب و فرزین نهد و موردی بود که
برکسته لعب شطرنجده حریفنه غالب اوله جفی جزم و یقینی اولمق آلات
شطرنجندن آت و فیلی طرح ایدوب غالب اولور آب شناسان کار قواعد و قانونره
کرکی کبی واقف اولان کسنده اطلاق اولنور فلان کسنه زیاده قانون و قاعده بیلور
دیه جک برده (بهمان آب شناسی کارست) دیرلر انکشت نیل فقر علامتندن کنایه در ۷
مثلا فلان کسنده فقر نشانه سی واردر دیه جک برده (انکشت نیل کشیده است)
دیرلر ننه کیم برکسنده دولت نشانه سی واردر دیه جک برده (انکشت زر آب
کشیده است) دیرلر آب مریم دارد حضرت مریم صلاحی کبی صلاحی واردر
دیه جک برده ضرب اولنور که نسوان مدحنده استعمال اولنور و بعضیلر شیر
انکور دن کنایه ایدرلر از فلان قناع میکشاید فلان نسته ایله تفاخر ایدوب لاف
زنلک ایدر دیه جک برده ضرب اولنور آب حضر علم لدنی دن کنایه در
آخر سنکین اصل معنای کار گیر و محکم آخورد لکن ایچنده غلب و صامان
اولوب خالی اولان آخوره اطلاق و نمایشی اولوب حاصلی اولمیان مقامده
ضرب اولنور ننه کیم ظاهر معرفدن حصه یاب کورینوب قالب بی جان کبی معارفدن
تهی اولان کسنده (انانی) دیو ضرب مثل ایدرلر یعنی بر خالی چاناق کبی
(خاقانی) و خش ترا بر آخر سنکین روز کار برک کانه و خرتو غنبرین حرا

۹ (خسرو بیت چو
سفیل تو سراز برك
یاسمین برزد غمت
بر محقق خونم آستین
برزد

۷ (سعدی) بیت
یامرو با یار ازرق
پیرهن پاکش بر خاغان
انکشت نیل

(دنیادن)

دنیادن بر شیشه و معارفدن بر ذره یه مالک دکل ایکن بر مرتبه تکبره سبب نه در
دیه جک برده ضرب اولنور آتش زیر کاهست و آتش خسبوشست فلان کسنده کمال
ورونقی اگر چه هنوز مستور در لکن عن قریب ظاهر اولور دیه جک برده ضرب
اولنور (انوری) بیت باخر من که آتش در زنی باش هنوزت آب خوبی زیر
کاهست آتش بهار رونق ایام بهار دن کنایه در آسیای تهی گرداند فلان کسنه
اگر چه سعی موفور و بذل مقدور ایدر لکن بیهوده و بمحاصل اولمق سعی عبث در
دیه جک برده ضرب اولنور ع از ماتم کد اچدن زیان عید شاه را عاشق آه و غریادندن
معشوقه نه ضرر حاصل اولور دیه جک برده ضرب اولنور ع ای ترک نیم مست عنان را
کشیده دار نودوات اولان کسنده ادنی دولتکه مغرور اولوب تکبر و غرورده
افراط و ففراء اوضعیای تحتیر اتمه دیه جک برده ضرب اولنور آفتاب یتیم کش و
آفتاب بیوه کداز اول پرتو آفتابدن کنایه در که ایام شتاده ظاهر اولد قده آتشی
اولمیان یتیم و بی شوهر اولان خاتون آنک حرارتندن متنفع اولمق ملاحظه سیله آنده
اوتورورلر و هریری بر کونه مرضه مبتلا اولورلر زیرا شمس الشما مرضه معنای
معروف در ۷ آفتاب روی اول موضعدر که طلوعدن غروبده دیرلر آفتاب آنندن زائل
اولمق حتی اوزومی لذیذ در دیو مدح مقامنده (انکور باغ آفتاب رویت) دیرلر (سلمان
ساوچی) بر سایه سواد سر زانف خوبش کیر مارا که سو ختم ازین آفتاب روی و مقابلنده
سایه روی و انکور باغ سایه رویت دیرلر آب من از و بکشاد فلان کسنده بی بر مراد
ایتدی و ایشم آنندن بتدی دیه جک برده ضرب اولنور ۶ آب در جگر کم نیست فقیر
الحال اولوب بروجهله اقتدارم قالمدی دیه جک برده ضرب اولنور (سلمان) بیت
با آنکه آب در جگر کم نیست هر شی باشد خیال روی توام میمان چشم از من در گذران
بنم سوچدن کیم و جر می عفو ایله و دخی بنم سکار حاجت تکلیف ایتدیکم کستا خلفه
باقیه دیه جک برده ضرب اولنور (کاتبی) بیت تیری زد و چشمت طلید این دل
کستخ فرما که نه رنجند از و در گذرانند از کاو کیم خواهد و از ماهی درم اول کسنه
حقنده ضرب اولنور که زیاده حرصندن هر کوردیکی نسنده دن رزق امید ایدر مورد
مثل اول بود که بهرام کور زماننده برکسنده چفت سور رایکن او کوزلرینک برینک
ایاغی بردلو که قاجدی مکر آنده برد فینه عظمی و ارایعش بهرامک خزینه لرنده آنندن
چوق خزینه یوق ایدی که اکا (کنج کاو) دیرلر شخص مذکور بو حکایتی استماع ایتدیکه
هر او کوزک ایاغی دینه قاجار زعم ایدر و مثل ثانی ظاهر در یعنی بالغ صر تنده اولان
پوللری کوروب آتجه ظن ایدر (نظامی) بیت کسی کور برد بر تو و خشک رنج

۹ خسرو بیت چو
من در دلت نمیگردم
آسیای تهی چه کردانم

۷ قطعه قاضی ابوسر
یتیمای خون ایشان
خوری مکر چو پیش
کفته آفتاب شرع منم
آفتابی ولی یتیمان کش

۶ ظهیر راست در
شکایه از روزگار قطعه
هزار دامن کوهر
نثار شان کردم که هیچ
کسی شبهه در کنار من
نهاد هزار بیت
بگفتم که آب او یخکده که
جز ز دیده دگر آیم
از کس نکشاد

ز ماهی درم خواهد از کاو کنج ۷ از باران کریخت و بزیر ناودان آمد کچک
 بلادن قاجدی و آندن بیوک بلایه راست کلدی که یغور دن قاجار ایکن طولویه راست
 کلدی دیه جک برده ضرب اولنور (نظامی) اسکندرک کردابه اوغرایوب مضطرب
 اولدیغنده دیدی که بیست کنون در خطرگاه جان آمدم ز باران سوی ناودان آمدم
 کذلک (حذر از کرک داشت قدرش بشیر کاشت) مثلی بومحله ضرب اولنور
 از ماست که بر ماست بواشی بزکندی الیزله ایتدیک هیچ کسنه بهانه بوله حق
 حالیز یوقدر ضر ونقی بزه راجعدر دیه جک برده ضرب اولنور ع (چون کم
 خود کرده ام خود کرده را تدبیر نیست) مثله قریب در از کاوی غدودنده
 یعنی بر او کوزی بوتون اکل ایدر عادتا یابانه آتدقاری بزلیفی کسنه ویرمن
 بغایه لنیم در دیه جک برده ضرب اولنور خواجه عبدالله انصاری بیست که بود
 صوفی چنان خرطبع کواز حرص خوش می نخواهد تا کسی را باشد از کاوی
 غدود آب رو آب جو نیست بر مستغنی درویشه اجابی دیرلر که بوضروقی
 چکمکن فلان کسنه به واروب عطیه نیاز ایتسک سندن دریغ ایتز و دخی
 برکسند برکسند نك عرضنه متعلق سوز سوبلسد بومحله عبارت مذکور هی تکلم
 ایدر لر یعنی آب رو بغایه عزیزدر آب جوکی مبذول دکدر اولور اولماز نسنه
 ایچون صرف اولنه (کال) بیست چند ریزد دیده ما آب رو نیست آب روی مردم
 آب جو آب مرا بروی کار آورد فلان کسنه بی مرادیمه نائل ایدوب آنک یوزندن
 بر مراد اولدم دیه جک برده ضرب اولنور (جایی) آیمز کرم بری کار آوردی
 ونه موج فراقم بکنار آوردی صاحب دستور دیدی که آبی بروی کار آورد مثلی
 ایشه صورت و بر دی معناسند در سلمان بیست آبی بروی کار من آمد ز دیده باز
 آن آب اگر چه باز نیاید بکار ما آوازدهل شنیدن ازدور خوشست تسمع
 بالمعیدی خیر من ان تراء مثله موافق مشهور مثلدروایت اولندی که شرف الدین
 یزدی بی ملوکدن بری برقاج کره دعوت ایدوب اجابت ایتدی آخرنده اجابت ایتک
 ایچون یزددن حرکت عازم اولدیغین ملک من بورا ستقام ایتدکده اولاجابت ایتدیکندن
 خاطر مانده اولغله شرف الدین مذکوره شوبیتی تحریر وار سال ایتدی که شرف عظیم
 البطن اولغله آنی دخی ابهام ایدر بیست زنه از شرف یزدی بیرون نشوی بانک دهل
 شنیدن ازدور خوشست آش اورا اورا خواهم نخت فلان کسندک مصلحتی
 کرکی کی کورمه عزیمت ایتدم دیه جک برده ضرب اولنور (افقی حلوا کر) بیست
 گفت آن شوخ کدمن آش ترا خواهم نخت نخت آشی که چنان آش نخوردم دیگر از

۷ یعنی نصیب مقدر دن
 زیاده اولمز (منه)

(فلان)

فلان کار دندان نمی کنم فلان نسنه دن قطع امید اتم واول ایشدن فارغ اولمام
 دیه جک برده ضرب اولنور (بسمی) بیست مرا از سر هوای آن لب میگون نخواهد شد
 نخواهم کندن دندان از لبش تا خون نخواهد شد ۹ از هیچ ویرانه دود نمی آید
 بر فقیر تکبر و بر نادان دعوی معرفت ایتسه ضرب اولنور ۷ ع از مارچه زاید بجز
 از مار بچه الولد سراپه دیه جک برده ضرب اولنور آزموده را آزمودن پشیمانی
 دهد من جرب الحرب حلت به اندامه مضربنده ضرب اولنور ۶ از بز بریم و پای
 بز بندیم یعنی کچیک قیلرینی قیرقار ایساق ایاغنه ایپ یار یز بر یوزدن ضرر کورینور سه
 بر یوزدن فائده ایدر ز دیه جک برده ضرب اولنور آب در دهانش آمد آغزی
 بغایه شوق و حسرتندن صولاندی دیمکدر لهدا اول صوبه (آب حسرت) دیرلر اختر
 گذشت ایتدیکم فکر و تدبیر تقدیر موافق دوشمکله مرادم حاصل اولدی دیه جک
 برده ضرب اولنور ۸ اجد پاریندر باز همان حال شد اسکی عادتی بندالینه آلدی
 دیه جک برده تکلم اولنور ۴ آب شد عجباندن اریدی صوا اولدی (میر خسرو)
 تا کل از شرم رویت آب شود یک زمان دور کن از چهره نقاب افدستا ایکی
 جزؤدن مرکبدر بر جزؤی افدکه عجب معناسند بر جزئی ستاستایش و شامعنا سنه یعنی
 ثناء عجب برکسند برکسندی مدح جبل ایل مدح ایتسه (افدستا کرد) دیرلر ثناء عجب و مدح
 حسن ایتدی معناسنه انکشتوا ترکیده بو غاچه تغییر اولنور ایتک از دست فزا
 خیری کرکی کی گله دن بشیر دکری ایتک اندروا باش آشاغی آصلش نسنه فرهنگ
 نامده حاجت معناسند در دیدی آب خست و آب خوست جزیره معناسند در ترکیده
 اطه دیرلر صاحب تحفه اول جزیره در کد صوبی متعفن اولمش اوله دیدی ۲ آب رونق
 و جاه و رواج معناسنه کاور آگفت ریج و بلار وایت اولندی که شاه بنجر گوی بازلق
 ایدر کن آندن دوشدی استاد معزی بدیهه شور باغی بی انشاد ایتدی که (رباعی) شاها
 ادبی کن فلک بدخورا که آگفت رسانید رخ نیکورا کرکوی کنه کرد بچوکان
 بز نش کراسب خطا کرد بمن بخش اورا بنجر فرس من بوری معزی به احسان ایتدکده
 شور باغی بی بدیهه انشاد ایتدی (رباعی) رفته بر اسب تا بجرمش بکشم گفتا که زمن
 بشنوا این عذر خوشم من کاو زمینم که جهان بردارم یا چرخ چارم که خورشید کشم
 آبدست زهد پاک و وضوء و صوابله استیج معناسند در و معاصیدن محتجب اولان اولان
 زاهدپا که دخی دیرلر آفتاب پرست نیلوفر و حربا او برو او برو برداورا آتی
 یوتدی معناسند در ایتند مطلقا عدد مجهول معناسند در ادات الفضلا ده دیدی اندوایند
 لفظاری اوچ ایله اون میانده اولان عدد مجهولدر ار چند ایکی جزؤدن مرکبدر بر جزؤی

۹ (سلطان) دود آمد
 و گفت ازین دندان
 بامن راحت طلی
 ز کام دندان برکن
 ۷ (فظای) مثل زد
 درین آنکه فرزانه
 بود که بر نیاید از
 هیچ ویرانه دود
 ۶ بیت طاقم بریار
 محنت آرمودی پیش
 ازین آزموده ازمودن
 پیش شیمای دهد
 ۸ (نظامی) بساقالی که
 از باز بچه بر حاست
 چو اختر میکشد
 این فال شد راست
 ۴ توبه زی کرد دل
 چون تو که ساق
 شدی باز همان حال
 شد اسد پارینه را
 ۳ (خلاق المعانی)
 ای که از سرموی
 نودی اندرواست
 هر سرموی ترا هر
 دو جهان نیم بهاست
 ۲ (شمس فخری)
 ز دریای تعظیم شاه
 کرم به دهفت کردون
 کین آب خوست

ارج که قدر و قیمت معنای دو جزو آخری مندر که ادات نسبت در معنی صاحب قدر و قیمت استخوان رند هما او در غم یعنی برادر پدر از ره گر کشف را زایدن و کج اندیش اولان کسند اسب انکیز مهماز تحریف ایدوب ماخیزد بر لر از فندك قوس قزح آتاک مؤدب و معلم آفتاب گردك حریاب آب طبرستان بر طاعنه اقرار صودر که بر کسند اوزریند واروب یکجه چاغرسه آقاز اولور بعده آق دیو سوبلسدر آقاغه باشلر آب مرغان قهستانه بر صودر که چکر که دفعی ایچون اطرافه کتور لر ونجه قوشلر اول صویک آردینه دوشوب کیدر لر و چکر که بی قیرار لر که بزم دیار مرده چکر که صوی دینکری صوکی در الم الم پی در پی و فوج فوج و تیزیز معنای ریند کلور آذر آبادکان و آذر بادکان و آذر یایکان آتشکده یعنی بیت النار معنای هریری ایکی جزو دن مرکب در بری آذر در آتش معنای و جزو آخر لری حافظ معنای هدر (آذر یایجان) دینکری مملکتده آتشکده چوق اولمغه اول مملکت آذر بادکان دیر لر که آذر یایجان آندن معرب در آذر ایله آتش میانده فرق بودر که آتش عامدر کره ناره و جزو بدن اولان عنصره اطلاق اولنور و آذر حالا خلقت استعمال ایندیکی آتش مخصوصدر آتش دهقان زد ایولیکه کلک ایندی دیه جک یرده ضرب اولنور و آتش دهقان اصلنده اول آتش در که دهقان زمینده حاصل اولان حبوباتی حصا ددن صکره آگوز تعبیر اولنان خس و خاشاکه آتش القا ایدر زمینه قوت اولمق ملاحظه سی ایله اشک شیرین کریمه شادیدن کنایه در آویزکن اول کسند در که صاریلوب هر کوز دیکندن بر سنه استر آبدستان ابریق و آتاقه و مطهره و آبدستد آن دخی بو معنایه در آب سوران حباب آمیزه مو و دو موی که قیر غیل تعبیر اولنور (دقیق) اگر شاه هر هفت کشور بود چو آمیزه موشد مکدر بود آبتنگاه متوضاً که آب خانه و خلا تعبیر اولنور ابر مرده سوکر دینکری در که در یادن چیقار اخکوزنه یاقه دینکری و قاقوق تپه سنه دینکری توکه آتش افروزیند و آتش کیره اول خس و خاشاک مثلون سنه در که آنکه آتش علوندر لر آشنوشه عطسه آستیند قوش عورطه سی آسمان دره کهکشان آزاد میوه اول پسته و بادام مثالون سنه در که شکر ایله تربیت ایدر لر که بزم اصطلاح جزده کانقل دیر لر آوردگاه معرکه و جنگ انبار دکی و انباشتی نعمت کثرتی ار مغانی و راه آورد سفر دن کلن کسند نک و یرد یکی هدیه آوری صاحب یقین که شکی اولیدایی جزو دن مرکب در بر جزوی آور که یقین معنای هدر و جزو آخری یاه نسبت یعنی منسوب الی یقین ایرمان سرای سرای عاریتی که ایرمان عاریت معنای هدر دار دنیا به اطلاق شایع در (سلطان) همی بایدت رفتن

ترکیده اولام اولام
بودن محرف در (منه)

۹ (فرین آیدن) ه
همین باز شناسد عبیر
از سر کین نه کشتان
بشناسند ز آبتنگاه

(آخر)

آخر گرفت که بس دیر مانی درین ایرمان یعنی کل نفس ذائقه الموت مضمونی بودار سنج دن آخر الامر جانب سرای بقایه محل بند رحلت مقرر در فرضا نده از مننه کثیره رخت انداز اقامت اولمش اوله سن اندر بای امر مهم و شی ضرور بدن عبارتدر اصلی اندر بایست در ابر و فراخی خوش دل و خوش خوی اولمق دن کنایه در اندروایی نیاز مندی و آرزو مندی از پای افتاد محنته مبتلا و عاجز اولدی دیمکدن کنایه در و (از پای در آمد) دخی بو معنایه در (سلطان) هنر ز صدمت حرمان در آمدی از پای اگر بدست نکر دی زخامت و عصا و در پای در آمد دخی دیر لر (خواجو) مستم زد و چشم نیم مستش در پای در آمدم زد دستش ۹ از پرده برون شد و از پوست برون شد دأثره دن چیقدی و حدی تجاوز ایتدی دیه جک یرده ضرب اولنور از طاق دل افتاد کوزدن کوکندن چیقدی دیمکدن کنایه در از دل آمد کوکندن قوپدی یعنی طیب خاطر ایله اید جک اولدم دیمکدن عبارتدر (طوسی) تیر تو که در سیندن ساخته منزل خواهم که برون آور مش نامدم از دل یعنی نیامد از دم از سروا کرد باشند صاودی دیمکدر ازو بز بست آندن انتفاع ایتدی اصل معنای آندن حیات بولدی دیمکدن کنایه در ازو باز خورد باز او یون معنای و حیل ورنک معنای رینه کلور آندن رنگندی و اینجندی دیمکدن کنایه در از و طرف بست دخی آندن انتفاع معنای سنه کلور طرف کوز قویر یعنی معنایه پس طرف بستن کوز یومق معنایه در مالی اضطرابدن خلاص بولمغه سهری ترک ایتکدر یعنی آنک سبی ایله مستریج اولدم واضطر ایدن قور تدم زیرا مضطرب اولان کسند ایویه من پس حافظ شیرازینک ع کس بدور ترکست طرفی نیست از عافیت کلامنک معنای کسندر سنک کوز لر که دورنده عافیت نائل اولما مغله مستریج اولدی دیمکه منجر اولور زیرا عافیت نائل اولیدی طرفه العین مقداری کوزینی بو مار ایدی از و دکر کرد آندن اعراض ایتدی یعنی اسکی معامله بی ترک و بر غیر معامله ایتدی از و پهلو گردانید کالتفات ایتیز اولدی عریضه طوی عده الکشم معنایه قریب در از و پهلو کرد و از و پهلوتپی کرد و از و کرد انه کرد و از و کناره کرد عباتلری آندن اعراض ایتدی و دور اولدی معنایه کنایه در از و دل برداشت آندن زیاده بمحضور اولدی دیمکدر (جایی) قدس سره بیت کند کل چون رخت خود را تصور و زان دارد ز کل هر غنچه دل پر از و کوی برد و از و دست برد و از و طوق برد عبارتلری اکثر ایله اولدی دیه جک محله ضرب اولنور ازین سپس بدخشانی را اصطلاح خنده آندن صکره معنایه در ازین پس لفظی دخی بو معنایه در که اصلی سپس در دیو صاحب دقایق تصریح ایتدی از و زاغ

(شاکر بخاری)
ز اندروایی خواهی
بخاق ترا باید ز جود
اوبرائی

۹ دریای عبارتی
وز پای دن محرف
اولمق ملاحظه اولنور
ناحمدن سهو در والا
خراجو کر مانی ایکی
در لفظی جمع ایدن
شعر ایدن دکلدر (منه)
کوی اولدن مراد
کوی کریبان در که
دو که تعبیر اولنور
(منه)

دستور العمل صاحبک
از و طرف بز بست و از و
طرف بست عبارتدر
اولان کلای اضطرابدن
خال دکلدر (منه)

(انوری) بر هر که
عرضه کردم از من
کانه کیرد

و حریف آب دندان اول شخص مغلوبدر که شخص غالب ایل بر ابرک و همکار اوق دعواسی
ایدر و دخی مخفی اولیده که صاحب دستورک طبعه ملایم و موافق اولان نسنده دخی
(حریف آب دندان) دیرلر دیوب عصارک بیت مذکور ایل استهشاد و ملایم جوانده
آب دندان دیرلر دیوب خاقانی نک بیت مزبوری ایل استهشاد خطا حذر زرا
عصارک بیتنده واقع اولان حریف لفظی آب دندان لفظنه مضاف اولمله بیت
مزبورک معناسی بودر که اول محبوبک لبی که آندن آب حیوان ترشح ایدر ظرف اول بدن
حریف آب دندان) دیو تعبیر ایدرلر یعنی اول لب اسباب حسدن اولمده اول محبوبک
دیشلرینک صفا و نقته حریف و شیریکدر بلکه اول لب باعث ازدیاد حسن محبوب
اولمدر و ظرفان لفظی اکه اشارتدر که اگر چه (حریف آب دندان) عبارتی السنه
خلقه مثل سائر اولمق اوزره مشهوردر لکن ظرفلر اول عبارتی ذکر ایدرلر و آندن
معنای آخر مراد ایدرلر حق بودر که بیت مذکورده عبارة مذکوره بغایه نازک و شیرین
واقع اولمدر و ملایم جوانه دخی آب دندان دیر دیدی که خاقانی نک بیتک معناسه عدم
اطلاعدن ناشی خطا محض در نته کیم بوندن اقدام معناسی ذکر اولندی و غریب
اتفاقا آندنر که دغدغه مذکوره قدیم الایامدن در ونده جایگیر ایدی کسناخانه و جدمشروح
اوزره تأویل و بیان ایتد کد نصکره جامع اللغة نام تألیفده مصادف اولدمکه عبارتی بودر که
نقل اولنور (آب دندان) زبون معناسه در اما زعم ایدر مکه دیش ایرغاللوب ضعیف
اولمندن عبارت اوله کیم او غلا بنقلرده و پیرلرده مستعملدر که دیشی صوکی ایرغاللوب دیرلر
و بعض افاضل عجمدن بویله استماع ایتدیم انهی بعبارة واللہ اعلم (آهوی دنباله کشیده)
محبوبلرک چشم جادو لرندن کنایه در از اجف عریندنر که اجنه آهو صورته مثل
ایدوب انی کورن انسان حقیقتده آهو ظن ایدوب آردینه دوش و بیابانده سرکردان
قالور شاعر بومعنایه تلمیح ایدوب دیدی که بیت دنباله خودم میکشد آن ترکس
جادو من بنده آن آهوی دنباله کشیده (آب آب غیرسد) ع اونو طور لرستی بیچاره
همان اولمده کور دیه جک یرده ضرب اونور یعنی همان خیرات و حسنائی کنده الک ایل
ایله یو خسه سن دیان کتید کد نصکره کیمسندسک ایچون خیرات ایتمز ۷ (آتش برک)
چخماخدن کنایه در ۹ (آب درر یزگاه) نفاقدن کنایه در صامان اتندن صیورتدی دیه
جک یرده (آب درر یزگاه کرد) دیرلر یعنی نفاق ایتدی (آتش از چنار آید) عادتا
اوله کلامش برنسنده برنسنده ظهور ایتد ضرب اولنور زیرا چنارک مقتضای طبعی
بودر که یوزیل مقداری معبر اولسه کندودن آتش ظهور ایدوب یا نار (آرزو شکن)
دفع آرزو ایدیه جک مقداری نسنده اطلاق اولنور دل شکن و خاطر شکن دخی و ترتیب

۷ (رباعی) پیدا جهان
بسر نخواهد آمد
و اندوه تو کار نخواهد
آمد صد هجوتو که
بخاک خواهد در شد همه
آب بر آب بر نخواهد آمد

۹ تنای رطوبت هوا
و صنفده دیدی که
شد انجمن بر طوبت
هوا که آتش برک
ز سنک قطره برون
آورد بجای شرار
(منه)

(اوزره)

اوزره غضوب و آزار ایدیحی معناسه اطلاق اولنورلر (آرزوی من بشکن) بنم مرادی
حاصل ایل دیه جک یرده تکلم اولنور (آرزو در دل شکست) مرادیمه نائل اوله مدیم
کیتدم دیه جک یرده ضرب اولنور نته کیم کرکی کبی ناله ایدوب آتشی تسکین ایدیه
مدیم دیه جک یرده ناله ام بر لب شکسته و بودنیاده کرکی کبی کوله مدیم دیه جک یرده
خنده ام در دل شکست دیرلر (ازین دندان خدمت کرد) و (ازین گوش خدمت کرد)
جان و دلدن صادقانه و مخلصانه صرف مقدور ایدوب خدمت ایتدی دیه جک یرده
ضرب اولنورلر (انداز من اینست) بنم تخمینم شودر معناسه در ع انداز من آنست که
اندازی تیرم (اندوز کن) جمع ایل معناسه (این همه انکیز توست) بوجه سنک تحریک
ایل در دیمکدر (انکیز کرد) برکسنه بریکی بدعت احداث ایتسه آندن غیریدن ظهور ایتش
اولمسه (این را بهمان انکیز کرد) دیرلر یعنی بواشی فلان پیدا ایتدی دیمکدر (از
آتش دودی ندیده است) اصلا بر زجت چکما مشدر دیه جک یرده ضرب اولنور
(آزادی او کوید) فلان کسنه نک شناسی ایدر دیمکدر کنایه در اصل معناسی حبیب
و نسیب اولدیغی سولردیمکدر (آوردنی) پیشکش دیمکدر اصلنده برکسنه حضورینه
کتور مکه لایق نسنده دیمک ایدی که آخنده اولان یایه یای استعداد دیرلر نته کیم مقدمه
نایه ده بیان اولندی (آینه زانورا پیش گرفت) مغموم اولدی و تفکر ایتدی دیه جک
یرده ضرب اولنور زیرانگی اولان و برنسنه تفکر ایدن کسنه دیزینک کوزینه نظر ایدر
و باشینی یوقاری قالدیر من بوعبد فقیر نظم شعر و معنای دقیق اطلاق امر مشکدر دیدیکم
قصیده ده دیش ایدم بیت تا که آینه نبودش زانو * نکته نمایدش بدل دیدار (این
سخن ته دارد) بوسوزک بر اصلی و بر حکمتی وارد دخی چوق سوزکتور و دیه جک
یرده ضرب اولنور نته کیم سحابی نک صوفیانه شور باعیسنده واقع اولمدر (رباعی)
آن کس که چشم خویش ره دارد * در چشم کداوشه نظر که دارد * دریا خود و کوه خود
و غواص خود است * هان غوری کن که این سخن ته دارد * سوزک غورینه و کهنه و اصل
اول دیه جک یرده ضرب اولنور غوری کن دیرلر یا یاه نسبتدر و (این نکته بجایی
ره دارد) دخی بومحله ضرب اولنور یعنی بونکته چوق سوزک تورر (این شب
جمعه تعلق ندارد) بونک آنکله علاقه سی یوقدر دیمکدر کنایه در ۹ (این از فلکست
وا از حسن نیست) بنم بواشده صنم یوقدر مقدور بویله ایش دیه جک یرده ضرب اولنور
موردی بودر که محمد شاه نهاوندی نک بر چرکین اوغلی طوغدقه خاتونه تهمت
ایدوب دیدی که بولده بنم دکدر بلکه سن حسن کلاه دوز نام کسنده ایل علاقه و ارایدی
بولده آنکدر دیدکده خاتونی بومثلی ایراد ایتدی شاعر بوماجرانی حکایت ایدوب

بیت کونند شب جمعه
مخوری که غم آورد
این هیچ تعلق بشب
جمعه نه دارد

دیدنی که (قطعه) چون باز خود گفت شه محمد که این بچه زشت کار من نیست * این از حسن کلاه دوز است * حقا که درین سخن سخن نیست * زن نیز جواب پخته میگفت * این از فلک است و از حسن نیست * درین سخن سخن نیست عبارت بی سوز و آه مطابقت در گفت و گو کتور من دیده جک پرده ضرب اول نور مخفی اولیه که از حسن نیست عبارت فلان کسینه بهانه بولم سنده خیر لود کسین دیده جک پرده ضرب اول نور (این یکی دیگر) بر کسینه چوق شداید چکش ایکن ناگاه بر بلایه دخی مبتلا اوله ضرب اول نور بیست کفتی بداغ هجر بسوزا نمت جکر * صداغ هست بر جکر م این یکی دیگر (اشتم کرد) ظلم و تعدی ابتدی معناسنده در (هاتی) تیمور لاندن بلدیرم خانه تحریر اولان نامه حکایه سنده دیدنی بیست طریق مدارا شدش اشتم * خم باده صلح روینده خم * روینده خم کوس دن کنایه در (اشتردل) قور قاق دیکن کنایه در و گاهی بر کسینه کین و بعض ایدوب اول بعضی دروندن اخراج ایتمیوب اول کسندن انتقام آلفه فرصت کوزه دن کسینه دخی دیرلر (اشترین) برایشه شروع ایستد که اهتمام و احتیاط تام ایدن کسندده ضرب اول نور نه کیم مقابلنده خربین دیرلر زیر آدوه بورود کده باشی یوقارو قالدروب اطرافه نظر ایدرک بورر و چار بورود کده باشی اشاغی طوتوب اطرافه باقر بیست چوعارف درره خودشد شترین * شود این ابلهان همواره خربین (این مرده بشیون نیرزد) بو بر امر حقیر در که بر مرتبه زجت چکمه که تحمیلی یوقدر دیده جک پرده ضرب اول نور (این همه آورده تست) هب یوقباحث سنک باشک التندن در دیده جک پرده ضرب اول نور ۷ (این ره که تو میروی بترکستانست) مطلوبی تحصیل قیدنده اولوب سینده خطایسته ضرب اول نور یعنی تثبث ابتدیک سبب وسلوک ابتدیک طریق سنی مقصوده ایصال ایتمز (اینک ترازو * اینک کز و اینک ترازو) ایکی کسند برشیده نزاع ایستد که خصمک بری آخره دیر که سوز بخمدر اینانمز ایسک اشته مقیاس دیده جک پرده ضرب اول نور ع ایشده میدان سخن کتیه لم شیرازه (این خرو این نردبان) دخی بو محله ضرب اول نور (استخوان اوبست) انک اصلی و بوم وزادینی بیان ابتدی دیده جک پرده ضرب اول نور پوشیده اولیه که لفظ استخوان کاهی باعث قوام بدن اولان کوه و کاهی اصل اشجار اولان چکر دکه و کاهی سبب بقاء بنا اولان اساسه اطلاق اول نور لهندا هاتی فرهاد و مجنون قصه سنک اصل و منشأندن استخوان ایله تعبیر ابتدی استخوان من که از سنک جفاصد جاشکست * استخوان قصه فرهاد و مجنون بستاند * که استخوان اولدن کوه و استخوان ناندن اصل مراد در (اونقش توندارد) آنک سنکله مناسبی یوقدر دیده جک پرده ضرب اول نور (اشترک) موج دریا معناسنده در (اوسرغ این انجیر نیست) فلان کسند بواشک آدمی دکلدر (انوری) برو که فکر تونیست مرد

بیت غم غور جان من
از فوت شود مال
و مثال شادی باش که
این مرده نیرزد شیون
۷ کل سرکش و لاله
مت ترکش بخود
ای باد صبا این همه
آورده تست

(این)

این دعوی * مکن که خاطر تو نیست سرغ این انجیر (و مرد این کار نیست دخی بعینه بو محله ضرب اول نور (اسب بالا) یدک آتی تعبیر اولان آت در که کوتل و جنب دخی دیرلر (اسدی) هزار اسب بالا به پیشش درون * بد بر کستوان وزره کونه کون * الله اعلم

(باب الباء)

(برج ثریا) محبوبلرک اغرنندن کنایه در (باز آوردی کرد) اعتذار ابتدی دیده جک پرده ضرب اول نور تطیب خاطر ایچون برک سیزه دیده ابتدی دیده جک محله دخی ضرب اول نور (کاهی) کفتم از کوبت روم باز آمدم با صد نیاز * هر که کوبد ناسزایی باز آر آوردی کند (یوراسب) غمخال مارینک اسیدر اوان بیک آتی اولغله بو اسم ایله تسمید اولندی زیر ایاور اوان بیک معناسنده در (خاقانی) در نعت نبی * دوش محمد از در مهر نبوتست * آن دوش یوراسب بود جای ازدها (برکست) حاشا و معاذ الله دیده جک پرده تکلم اول نور (بیمار غنچ) درمند و ترکیده خسته جفی معناسنده در (باد سنج) و (باد چما) خام طمع اولوب استعدادی اولمدینی مرتبه نائل اولمق ملاحظه سی ایله تصورات باطله ایدن کسندن کنایه در (باد بدست) اول کسند در که برایشه سی بلیغ ایتمش ایکن تحصیلنده قادر اوله میوب خائب و خاسر اولوز (باد دست) سخی و جوان مرد دن کنایه در (باد عنان) یو کرک آت تند عنان سبک عنان و آتش عنان و سبک رکاب و باد پای عبارت لری دخی سریع السیر اولان فرسندن کنایه در (باد بیج) صالحیق تعبیر اولان ایپ در که بیراملر ده تورارلر نه کیم ابوالمثل چار طاق اوزرنده اولان آسمده اوزوم صالحقنی توصیف ایستد که عجب تمثیل مطبوع ایتمشدر بیست زناک خوشه فروشته و ز باد بزبان * چوهندوانی که بر باد بیج بازی کر * مخفی اولیه که لفظ بزبان صیغرایحی معناسنده در جهان کبی لکن کثرت استعمال ایله بایی واوه تبدیل ایدوب باد لفظنه صفت ایدرلر و وزان دیرلر و اسمی معناسنی مراد ایدرلر (باز بیج) اول بو نجقلدر که معصوملر آنکله اویناسونلر ایچون بشکک اوزرینه آصارلر شرح سامی ده معصوملری یا تیرمق ایچون قوردقلری صالحیق تعبیر اولان نسته در دیدنی لکن شهیدک شوییتی معنای اولی مؤید در بیست پی مهد اطفال چاهست سزد * که عقد ثریا بود باز بیج * لکن اداة الفضلاده باز بیج دیدک لری معنای اوله بغایت مناسبدر زیر بار بیج ترکیده اوینجاق دیدک لری در (باد غرد) ایام صیفده او توره جق منزله در (یوز کنند) ایوان (بر کنند) رشوت اصل معناسنی بر نسته یی رندن قوپار مقدر رشوت دخی حکامی ضروری میل ایستد یکی ایچون بو اسم ایله تسمیه اولندی ان البراطیل بروج الابطیل (باد آورد) اول مالدر که بلا زجه اله کیره که اکامفت دیرلر و اصلنده کنج باد آورد خسرو پرویز کز خزینه سنک برینک اسیدر (باز خید اورا) آتی غائبانه

(انوری) باز آمداز
البال میون موکبش
نازه عدد رسحر کاهان
کل از باد زبان :

مذمت و طعن ایتدی دیه جک یرده ضرب اولنور (بنام ایزد) تعجب مقامنده
بارک الله دیه جک یرده استعمال اولنور بو عبد فقیرک ترکی عقد ایتدی یکی قلمیده
واقع اولمش ایتدی **بیت** نام ایزد دزهی جکر داری * ظلمتیک تنه دواسه کیدر *
(بافکار) چوله (بادیر) اول کسکه در که همیشه فخر ایدوب خلقه جاهنی عرض ایدر
عربی ده کافیش دیر لر (باستار و بیستار) فلان و بهمان دیمکدر (بتیار) رنج و مشقت
(بادسر) متکبر دن کنایه در (بد آغاز) بدخوی اولان کسکه در (ابو شکور) یکی زشت روی
و بد آغاز بود * تو کوی مردم کزی مار بود (بادفر) اول بیوک الک که ایپ ایله آصوب
اون الر لر (خاقانی) روز و شب بلا و اضطراب دن خالی اولمان کسکه ده دیدی **بیت** بدو
خیط ملون شب و روز * در کشاکش بسان باد فرست (ع) بخشد انصاف فی خدا پهلوی
نشینان ترا) سنک مصاحبه کرب بنی سکاغز ایدوب بندن سنی متغیر ایتدی یلر دیه جک یرده
ضرب اولنور عربی ده صبغونی فی عینیک مثلی بحر اسنه جار ایدر (ع) بزر نخریده جان را
از ان قدرش نمیدانی (مالتی) نفسنه تقدیم ایدن لثم حقه در ضرب اولنور (باز خور دباو)
اكا او غرادی و مصادف اولدی معناسنه در * دوچار شدند * بری برینه راست
کلدیلر معناسنه اولدینی کبی بازلفظی اولسه معنایه خلل کلز زیر خورده ماده سی
او غرامغه دلالت ایدر * شیشه سنک خورده طاشه مصادف اولمغه شکسته اولان
شیشه در بو عبد فقیر قصیده شیبیه ده کوز لرینک علیل اولدینک بیاننده دیمش ایتدی
بیت همچو آن شیشه کو خورده دیوار * خیزدش سوبسوترا و شها * و درده مبتلا
اولان کسکه یه دخی در خورده دیر لر (کال خجندی) این درد خورده دندانیست * وار
هیدی ازو چو واکندی * اگر چه بعض دیوانلر ده دود خورده واقع اولدی ایکی نسخه یه
نظر ایله دخی چور وکدیش مراد در که **بیت** زجت دندان ایچون سورسک بکانه ایتک
کرک * نازل اولمش بر بلاد چاره سی چکمک کرک * فحوا سنجه علاجها اخراجهار
(بر من مشکن) بندن انجمه دیه جک یرده تکلم اولنور (انوری) بر من مشکن پیش
که صد توبه شکستم * زان دست که صد قلزم از ویک شمر آمد * شمر کوچک نهر و کوچک
حوض معناسنه در (باو بسر کرد و باو بسر میرد) عبارت لری مده مدیده آنکله اختلاط
و امتزاج ایتدی دیمکدن عبارت در (باو پای گرفت و باو پای داشت) آنکله مقابله و مقاومت
ایتدی دیمکدن کنایه در صاحب دستور دیدی (باو سری داشت) عبارتی اکامیل
و توجده ایتدی معناسنه در و میرزا شرفک شویقی ایله اشتها د ایتدی **بیت** ترسم که باغیار
سری داشته باشد * پنهان بر قیاب نظری داشته باشد * مثل مذکور بوندن اقدام
سرور ایدن (باو سر و برد) مثلی قبیلندن اولمق ملاحظه اولنور (باو سر بر آورد) آنکله

(معارضه)

معارضه ایدوب باشه باش چیقدی معناسنه در (باو پهلوزد) آنکله برابر لشدی که
ترکیده کایان باشی کلدی تعبیر اولنور (پایش فرو شد بانکین) اول کسکه حقه در ضرب
اولنور که بر کسکه نك جزوی التفاتنه مغرور اولوب آستانه سنی ترک ایتدی لکن اكا
مالزمتی باعث حرمان اوله مراد اول کسکه یی ذبابه تشبیه در که ایاغنی عسل ایچنه ادخال
ایده که بو علی سبب هلاکی اولور (پای بز آکنده) بر کسکه یی جلب ایتک ایچون سحر ایتدی
دیه جک یرده ضرب اولنور (نظامی) مراد کویت ای شمع نکوی * فلک پای بز آکنده
کوی (پای زاع کرد) پوصویه کیروب صاقلاندی دیه جک یرده ضرب اولنور (درویش
دهکی) طلوس وار چون تو بچولان در آمدی * در باغ بس پری صفقان پای زاع کرد (پای
کلاغ) اول خط در که قاریش موریش اولمغه بروجهله او قومق ممکن اولیه بعضیلر یاز و قاره
له سیدر دیدیلر و کاهی بر منتظم نسنه نك مختل و مهوش اوله سندن کنایه اولور (پایش
در خواب شد) ایاغنی او گوشدی معناسنه در ۷ بو عبد فقیر ترکی قصیده رایشده شعر نظمندن
فراغت ایتدی کنی شو و جهله ادا ایتشیدی که **بیت** شیر خوابیده پاکی طبع * ایلدی یشئه
فراغی مقر (پا کرد کرد) ایاغنی انکی آلتنه آلوب قابو قابو کز من اولدی دیه جک یرده تکلم
اولنور ع پا کرد کن و منتظر دست باش (بیای داشت اورا) آنی محافظه ایدوب قائم
اولدینی وجه اوزره ثابت ایتدی (به تیر نمی باید) چراغ ایله ارار بوله من دیه جک یرده
ضرب اولنور (شاهی) عالمی بی دل شدند از تیر مژگان چنان * در همه شهر این زمان یکدل
نمی یابدیتیر (بجان آمد) بیزار اولدی معناسنه در * کار بجان * و کارد باستخوان رسیده
دیدک لری کبی (بخاک نشست) فقیری بی اعتبار اولدی عربی ده مسکینه ذوم تر به دیدک لری کبی
(بخاک نشاند) بی اعتبار ایتدی و (بخاک راه نشاند) دخی او معنایه در لکن بونده مبالغه وار در
یعنی بی اعتبارانی سائل لری اعتبار لغنه بالغ اولدی (بخود فرو رفت) و (بخود فرو شد) عبارت لری
زیاده حجابندن و یا افراط غنندن منقبض اولوب باشی اشاغی ایدوب دوشوندی که
ترکیده طالیدی کیتدی تعبیر اولنور (بدادایی کرد) ایکی کسکه میانده فساد القا ایتک
ایچون کلام بد تکلم معناسنه ایدی صکره توسیع ایدوب مجرد فساد سنی معناسنه
تکلم ایتدی لر **بیت** فلک تا چند بی مهری نماید * زمانه تابکی این بدادایی * بداداء اصلنده
اول کسکه در که ایکی کسکه میانی اصلاح ایتک ایچون بعض سوز سولیک صد دنده حق
تعبیر ایله تعبیر ایتکله مزبور لرک عداوتنک اشتداد و ازدیادینه باعث اولور (بر افتد)
بدعا مقامنده استعمال اولنور یعنی بویونی التنده قالسون و رتبه سندن ساقط اولوب
حقیر و ذلیل اولسون **بیت** بس نجر به کردیم درین دیر مکافات * با آل علی
هر که در افتاد بر افتاد در افتاد * عبارتی تاسر اسوز سو نکلکه غرض لینه تعرض

۷ دستش بخواب شد
ال او کشدی معناسنه
اولدینی کبی بیت خوش
آنشی که در آغوش
گیرمت تاروز بزیر
بهاوی نودست من
بخواب آید (منه)

معنای اصلیه ایله
مناسبتی خفی اولدینی
ظاهر در (منه)

ایندی که ترکیده آنره اولاشدی و طولاشدی معناسه در وایکی کسنه بری بری ایله یاقه
 یاقه ده دو کوشدیلر دیه جک برده (هم در افتادند) دیر لر و دخی بد دعا مقامنده (سوز د تخمش)
 دیر لر که ترکیده صوی کسلین تعبیر اولور یعنی نسلی منقرض اولسون (بر لب کلوخ مالید)
 کند و دن صادر اولان علی اغیار دن صاقلامق ایچون اول عل قطعاصدور ایتماش کی تجاهل
 و عک اثری ظهور ایتمسون دیو تغافل ایدن کسنه حقنده ضرب اولور اصل معناسی
 طوطاغنه طور اراق سوردی تا آنده اولان لون متغیر اولدیمکدر حضرت جامی قدس
 سر السامی عاشق و معشوق نام تألیفنده زلیخا بر کیمجه واقعه سنده حضرت یوسفی
 کوروب صاحبه دک کریمه وزاری ایتمکده بوماجرایی زو جندن پنهان ایچون تجاهل
 و تغافل ایتمدیکنی شو وجهله تعبیر ایندی (مثنوی) چوشب بکذشت دفع هر کان را
 بشت از کریمه چشم خون فشارا لبش تربود از خون خوردن شب کلوخ
 خشک در مالید بر لب (باریک می رسید) کثرة غوم و احزان دن بوما فیوما ضعیف
 و ناتوان اولان کسنه ده ضرب اولور که مراد بدنک اینجه اگریش ایلمک کی
 اوله سیدر (بهیج نداشت کشتی مکیر) عبارتی زبون کر لکدن منع مقامنده ضرب
 اولور (پای کم آورد) خصمنی کوردکده متغیر اولدی دیه جک برده ضرب اولور
 نندکیم نظامی استر آبادی حضرت علی وصفنده عنتری ذوالفقار ایله ضرب ایدوب بر ایاغنی
 دوشردیکنی شو وجه اوزره بیان ایندی که بیت بی پاشود بتیغ تو عنتر برور زرم
 پیش تو هر زیاده سر آورد پای کم (پایچه بالازد) باجقلرینی صیفادی یعنی سکرتمک
 و برایشه جدوسی ایتمکده میا اولدی (بنجه اش بر روی کار افتاد) و (بنجه اش بر روی
 افتاد) سری منکشف اولمق دن کنایه در بنجه ترکیده نیکسنده و روی کار اثوابک
 یوزی دیمکدر تحریف ایدوب اولکر دیر لر (بدر برد) اینجنور دیه جک برده تکلم
 اولور اکثرا اول مقامده مستمدر که بن فلان کسنه ده خیر یوزندن سوزسولرم
 بتم سوزی شره جل ایدرو بندن اینجنور دیر لر (طوسی) میروی و میری باخود رقیب
 کرهمی کویم میرد و ازوبد نمی برم دیر لر بن آندن خوشنودم دیه جک برده
 ضرب اولور (بدر رفت) طشره چیقدی (بدر برد) طشره چیقاردی معناسه در
 (بر آورد) سد یابدی تا ایچرو دن طشره و طشره دن ایچرو کیرمکه و چیقغه مانع
 اوله اصل معناسی قیوی دیوار ایندی و دیوار قالدردی دیمکدر (بخود پیچید و بتاب رفت
 و بتابید) عبارت لری مضطرب اولدی دیمکدن کنایه در بزم اصطلاحزده پیچ و تاب
 دوشدی عبارتی معروف در پیچ ترکیده بورغاش و تاب بوکم دیمکدر که هر بری
 اضطرابی مستزمد (پرداخت) لفظی که مضارعی پردازد و امر حاضری پرداز کلور
 بر قاع معناده استعمال اولور لر مشغول اولدی - اولور - اول (کمال اصفهانی) چوپنه

نظامی

چنین آمدست از قیابان
 پیر که با هیچ نداشت
 کشتی مکیر: هیچ نداشت
 اصلا بر نمه سی بوق
 اولان کسنه در مال
 اولور رفوة اولور
 (منه)

۹ مثال اول اهل
 زیده دردم آمدزدل
 بدر زود که شد
 بخون دل آنره که
 کندر بر آورده
 (مثال ثانی وله)
 نیامد از دور غنچه
 من بهیج غنچه
 مکرای غم درین کعبه
 احزان بر آوردی
 (منه)

(زار)

زار بنا کوش بشکفید ترا ز کوش پنبه برون کن بکار حق پرداز * و تمام ایندی .
 وایدروایت (نظامی) چو خواننده نامه شهریار * پرداخت آن نامه چون نکار * و خالی
 ایندی وایدروایت ع خانه پرداز ز ناخرمان * و فارغ اولدی و اولور واول (جامی) هیچ
 افسانه جامی نشیندی هرگز * نانه پرداختی از لابه و لاغ ذکران * و صاحب دستور بو مقامده
 الفاظ و معانی بی بیانده ایراد ایتمدیکنی اشتشهاد لوده خلط و خبط ایتمشدر (بسخن
 میرسد) ترکیده سوزا کلار معناسه در یعنی کلامک غورینه واصل اولور بیت
 چه خوشست همزبانی بحر یف نکته دانی * که سخن نکرده باشی * سخن رسیده باشد *
 (بر روی روز افتاد) آشکار اولدی دیمکدن کنایه در (شهیدی) چنین کز باده کلها بر رخ
 آن دلفروز افتاد * مباد آتش پنهان من بر روی روز افتاد * و خراسانلر رازش در ملا
 افتد دیوب معنای مذ کوری مراد ایدر لر (بر روی افتد) دخی بو معنیه در (بیضه
 در کلاه شکست و بیضه بر سر شکست) عبارت لری رسوای و میان خلقده تشهیر ایندی
 دیمکدن کنایه در شعبده باز لر هنگامه قوروب خلق جمع اولسون ایچون بو صنعتی
 برکسنده اجرا ایدر لر و آتی آله هنگامه دوزر لر (بر طاق نهاد) کوزدن و کولکدن
 بر اقدی دیه جک برده ضرب اولور اصل معناسی بودر که برکسنه بر نسنه دن
 اوصانسه قالدروب خانه نک طاقنده اولان رف اوزرینه وضع ایدر و آتی فراموش
 ایتمکله خاطره کتور من بو مقوله متروک اولان نسنه ده عربی ده تسجیت علیه العناکب
 و وضعته فوق طاق النسیان دیو تعبیر ایدر لر (عصار) ز شرم جام طاقش چرخ ز راق *
 نهاده جام ماه و مهر بر طاق (بر گرفت) آلدی قبول ایندی معناسه (بر نیکرد) دیر لر
 بکنمز و آلب قبول ایتمز معناسه (حافظ) من این دلق ملع را بنخواهم سوختن روزی *
 که پیش می فروشانش بجای بر نیکرد * و به پیشری بر نیکرد دیوب بر پوله دکر یعنی شی
 حقیر معناسی مراد ایدر لر (برویم دوید) و (برویم جهید) عبارت لری یوزیمه یاپشیدی
 معناسه در که وقت خصومتده واقع اولور (ریاضی) دیداشک من که چشم خوابگاه اونشد *
 میدود بر روی و میکیرد کریبان مرا (سلطان) سالها ای اشک جادادم ترادر چشم
 خویش * وقت فرصت کی رواداری که برویم جبهی ۹ (بابت) لفظی هندوستان و بخارا
 اصطلاحنده نوع معناسه در بر نوع وایکی نوع دیه جک برده یک بابت و دو بابت دیر لر ۷
 (پیامان رفت) و (به پامانجه ایستاد) عبارت لری ایتمدیکنی کناهک عذرنی دیلمدی دیمکدن
 کنایه در پامانجه و پامانجان صف تعالین عبارتدر درویشلر میاننده عادت بودر که
 برندن بر ذله صدور ایتمه صف تعالده طوروب عذرنی دیلر حضرت مولانا آدم
 علیه السلام آسمان دن زمینه هبوط ایتمدیکنی شو وجهله تعبیر ایندی که بیت آدم

(۲۷)

(ب)

۹ دویدن اصلنده
 سکرتمک و جهیدن
 صحرای معناسه در
 جتن کی و مشهور
 اولان جیم فارسی
 ایله در لکن افصح
 اولان جیم عربی
 ایله اولقدر (منه)
 ۷ خسرو دهلوی نعت
 رسوله تعبیر عجیب
 ایتمشدر بیت خالکوی
 از بابت مردم نبود
 مسع مسجعا بنیم نبود
 یعنی رسول اکرمک
 خاکی ساز خلقت
 خاکندن دکل ایدی
 لهذا حضرت عیسی نک
 انک ندیم مباحث بود
 سوزدیک تیم نکدر
 زیرا تیم خاکدن
 اولور (منه)

زمر دوس و از لای غفت پای ما جان از برای عذر رفت بوعبد فقیر که اسانده
 دیار بچیدن اخذ واستماع ایندیکی بود که دیار خراسانده مکتبه اولان اطفالدن بری
 خانه سندن مکتبه کلوب سیاره سنی الت الدقه دونکی کون سبقی نزهیه کلدیکی
 فراموش ایش اولسد سائر اطفال آنک سبقک باشی بولورلر و طفل مذکوره
 چارسودن برایکی اچهلوق شمش پاچه آلدیرلر و اول پاچه یه پامانچد تسمیه ایدرلر
 کویا اول طفلک عذرینی آنکله قبول ایدرلر و پامانچد گرفت دیرلر (پاکی) لفظی فارسیده
 ترکی ده استره و عربی ده موسی معناسنه در (رباعی) دلارامی سر مرا میراشد زمین
 از عکس رویش لاله کون شد ز بی باکی چنان میراند پاکی سرم بیرید و پاکی
 پرز خون شد (بدل) قور فاقدن کنایه در (نظامی) چو شیران باندک خوری خوی کیر که
 بدل بود کا و بسیار سیر (بازاریست) هزار آشنا اولان محبوبدن کنایه در بوعبد فقیر
 وحدت نامه مشویانده معنی دار اولان شعری نادانده عرض ایتد دیدیکی بحله دیش
 ایدی که (متوی) زاده طبعک اولسد بر گفتار اظه آنی شاهد بازار بکر فکری انظر
 استاد بی عمل نوعی و سهر داماد هیچ فرق ایتد اهل دانش و فن بنت فکری بنت
 بکرندن (بزازانه شد) اول نسنده کنایه در که اول عزیز و مرغوب ایکن صکره
 مبتدل اوله مثلاً محبوبک صفالی کلدکه و میوه مقوله سی طرفنده ایکن چارسولرده
 وفرت اوزره اولدقه مثل مزبور ضرب اولنور بزازک متاعی نوع واحد اولیوب
 انواع کثیره اولوق مناسبی ایلده در و محبوب مزبوره اطلاق توسیع طریق ایلده در
 والا اصل مثل میوه ده متعارفدر (عصمت بخاری) عصمت از محبوب هر جای مجورسم
 وفا زانکه بی لذت بود میوه چو بزازانه شد ع (بدست دیگران میگیماری) بیهوده
 اوقات کچورمه باری الکند برایش پیدا ایتکه قادر اولمدیفک صورته غیر یلر ایلده
 سیلان طوت واکر کنديک دشمنک ایلده مقاومت قادر اولمدیفک صورته غیر یلری
 اکاحواله و تسلط ایلده دیه جک یرده ضرب اولنور (نظامی) چو از دست نیاید هیچ
 کاری بدست دیگران میگیماری (برنج نویس و بر آفتاب نه) بالکلیه خاطر دن
 چیتار دیه جک یرده ضرب اولنور اصل معنی بودر که بوز اوزرینه یازوب آفتابه
 قار شو وضع ایلده کنه یازودن آترونه بوزدن نشانه قالور (کال خجندی) بوزلوشربت
 صانع برکنسندن بهر یوم و بره سییه شربت اشترا ایدر ایدی برکون عادی اوزرینه
 برکنه کوننروب شربتینی بودقه شربت ویرمدی که بنم آمده شوقدر آچدم مجتمع
 اولدی بعد ایوم پیشین آچد کلدکجه شربت ویرم دیدکده کال مزبور برور قیاریه یازوب
 ارسا ایتد یکی حکایه ایدوب دیدی که (قطعه) باقاعی کفتم از روی مزاج بد معامل

نستم من ای خسیس و جد شربتها که دادی نسیدام کرفراموش شود بر غنویس
 (پی سیر ساخت و پی سبار کرد) ایاق التند آلوب دغه لدی معناسنه نوادر الامثال
 ساحبی دیدی که پی سپر یازو یازدقه کاغد التند وضع اولنوب زیر دست تعبیر اولنان
 نسنده دخی دیرلر دیوب جای نک شویقی ایلده استشهاد ایتدی بیست ماه و اختر
 کهرسلک توباد لوح خوری سپر کلک توباد پوشیده اولمیه که پی سپر مذکور دن اوزرینه
 یازو یازدقلری لوح مراد که کویا شخص خامه آئی لکد کوب ایتشد و همیشه آنک
 اوزرنده جولان ایتکله ایاق ایلده باصلش نسنده تشبیه اولمشدر یعنی لوح خورشید
 زیر قلمکده لوح کبی اولوب اوزرنده جلوه کر اولسون (بند زبان ندارد) سر صقلامر
 دیمکن کنایه در که ترکیده آغزی آچقدردیو تعبیر ایدرلر (کاجی) میگفت دوش سوسن
 در کستان بلبل عاشق نباشد آن کو بند زبان ندارد (بای مردی) معاونت (بای مرد) معین معنا
 سنه در (کال خجندی) کرم بجاشد و انعام را چد پیش آمد چرا ازین دویکی پای سر در انبوع
 (بد همسایه همسایه داند) قومشوسنک بر امزین ینده قومشوبیلور هر کس قرین و قرینندن
 سؤال اولنور دیه جک یرده ضرب اولنور (نظامی) سرشت طفل بدرا دایه داند بد همسایه
 راه همسایه داند (بر انکشت گرفت) پرمانغه طولادی معناسنه در (بر کشیده اوست) آنک
 چراغیدر که ترکیده آنی فلان کس ایلر و چکدی دیرلر (بسر در آمد) تپدسی اوزرینه یقلدی
 (بازگشت) مرجع یعنی آخر الامر واره جفی منزل ع نه همچو قطره بخاکست بازگشت ترا
 (پی کم کرد) ایز آزدی تمیر اولنور (بر عالمی فروخت) عالمه افشای ایتدی طویوردی غنی
 اولمیه که فروختن و فروختن آتشی علولندر مک معناسنه در که مقدمه بیان اولندیفی
 اوزره مضارع لری فروزد و افروز دکلور اما صائق معناسنه اولان فروختن لفظنک
 مضارعی فروشد کلور پس صاحب دستور مثل مذکورده اولان فروخت لفظنی ماده
 نایب دن زعم ایدوب هامش کتابده ذکر ایتدیکمز هلالی بیقی ایلده اشتشهاد ایتدیکم خطاً
 فاحشدر مع هذا اگر معنی آنک دیدیکی کبی اولسه فاسد اولدی فی ظاهر در (بروزاو
 نشست) آنک کیفیت کیردی و او ده قره کونلی اولدی دیه جک یرده ضرب اولنور
 (شاهی) هر کس کدشی بنشست با او بسیار بروزمانشید (بر یسمان او بچاه رفت) آنک
 رأی و القاسی ایلده بالایه او غرادی دیه جک یرده ضرب اولنور بیست بر یسمان دغل
 دوستان سرودر چاه که یوسنی تو و داری برادران غیور (بافسون او بچاه رفت) دخی
 بو معنایه در (پس انداز کرد) بر نسنده ادخار ایدر دیمکن کنایه و عبارتدر کویا اول نسنده
 اناعت ایتکله آردیند بر اقور که وقت حاجتده آنی اظهار ایدر بو معنی آصنی نک شو
 پشند عجب واقع اولمشدر بیست اسباب حسن ماه مرا خال و خط بس است کیسوتاب

(همایون) بکوبش
 دوش پنهان بودم ای
 دل تا که بویش به ریاد
 آمدی بر عالمی بفروختی
 بازم (هلالی) غلام
 حلقه بکوش تویم بهر
 خدا که ناز کم کن
 مابسمالی مفروش
 (منه)

داده بس انداز میکند (پس سر کرد) دخی بومعنايه در (بسر زلف سخن کند) و (بسر زلف سخن گوید) سوزی ناز و شیوه ایله سویلر دیمکدر (پس کوش انداخت) بن کاسوز سویلر کده اشتر نور ديه جگ يرده ضرب اولنور (بغل زد) مسخره لق ايتدی دیمکدن کنایه در (پای فشر د) ثابت قدم اولدی معنايه در (بگرد رفت) بالکلیه محو اولوب وجودندن اثر قالدی معنايه در (بصیری بغدادی) تاخلك پايت از نظر اهل در در رفت * چندان گریست دیده که دریا بگرد رفت (بباد رفت) دخی بومعنايه در ع شد و حشتی که روز قیامت بباد رفت (بهم رسید) حاصل اولدی (بیک نیم نهاد) بر طرف ايتدی یعنی ترک ايتدی (پناه اش پر شد) عمری تمام اولدی وایام موقی قریب اولدی ديه جگ يرده ضرب اولنور (باد مست) کسکین شراب (حافظ) آنچه اور یخت به پناه مانوشیدیم * اگر از خبر بهشت است و کرا ز باده مست (بیضه در آبست) کرکی کبی پخت و مجرب امور دکلدر ديه جگ يرده ضرب اولنور (برخ زد اورا) آتی معدوم و نابید ايتدی و دخی آتی یوق برینه قویوب اعتبار ايتدی دیمکدن کنایه در (بر شاخ آهو) وعده کاذبه و معدوم اولان نسنه بی موجود صورتنده کوستر ممکن کنایه در (پنه کرد اورا) آتی اسکات و عاجز ايتدی و دخی پاره پاره ايتدی و دخی دفع ايتدی ديه جگ يرده ضرب اولنور معنای ثانی و ثالث اعتبار یله میر خسرو دیدی که بیت پنه کنم لشکرشان را چنان * کز تن شان پنه شود استخوان (پنه شد) فرار ايتدی و بومشاق اولدی معنايه در (پنه کن) انکار ایله وقایع معنای نازیدن کنایه در معنای ثانی اعتبار یله (حکیم خاقانی) دیدی که بیت پنه کن ای جان دشمن زان تی * کوز ترکش دو کدان خواهد نمود * مصرع ثانی خصمائی نسوانه تشبیه ایچون مثل در کویا یاننده اولان ترکش حکمی اجرایه قادر اولما غله اول ترکش خاتونلرک ایک وضع ايتدکری طرفدن و ایچنده اولان او قلمر ایگدن فرقی اولما زدی (پولاد سنجان) مبارزان و دلاوران معنايه در (پا آب اندر شکر دارد) فلان کس نه ضعیف و بومافیوم وجودی اریمکده در ديه جگ يرده ضرب اولنور (بر آب بگو) تیز جواب و یرو سوزی تأخیر ايتدی دیمکدن کنایه در (پهلو کرد) احتراز ايتدی (پوستین کرد اورا) آتی تعیب ايتدی دیمکدن کنایه در (بدواز و بتواز) آرامگاه مطلقا شرفنامه ده شاهین او توره جق اغاج معنايه در دیدی که عربی ده مبعده دیر لر (برکدیز) ایام خریف (بکماز) شراب معنايه اولدی فی فردوسینک شویتندن ظاهر در بیت به بکماز بنشست یگرو ز شاه * همی دون بزرگان ایران سپاه (وله) تو با این سواران بس ارجند بیارای دل را بیکماز چند (بیواز کرد) هر نه امید و رجایتیم جمله سنده اجابت ایدوب رد ايتدی دیمکدر (پامس شد) ایاغی باغلانندی قالدی معنايه در اول کسنده ضرب

(اولنور)

۷ (مانلی) گفتیش
زلف تو صد رخته
بدن دوش انداخت
بشنید آن بت بدکیش
و پس کوش انداخت

اولنور که کند و وطننده معاشی اولما غله اقامته و خرج راهه قدرتی اولما غله بر غیری دیاره کتمکده قدرتی اولیه (بر کس) نعوذ بالله ديه جگ يرده تکلم اولنور (بر رس ازو) آندن سؤال ایله معنايه در پیرس کبی (بدست باش) آگاه اول ديه جگ يرده ضرب اولنور و دخی تقصیر ایتده ديه جگ يرده استعمال اولنور (بر نیش) یورک بورسی که کویا باغر سقاری طوغر انور و کیلور زیرا بریدنن مأخوذ مصدر در روش و غمایش کبی که آخر لر نده اولان حرف شین مصدر یه افاده ایدر اهل لغت کلامری بودر لکن تحقیق بودر که الفاظ مذکوره و امثالی مصدر دکلدر بلکه اسم مصدر قیلندندر و مطلقا قطع معنايه دخی کلور بریدن کبی (شیخ نظامی) دیدی بیت دلی باید اندیشه راتیز و تند * بر نیش نیاید ز شمشیر کند (باد کش و باد بزن) مرو حده که تر کیده یلپازه دیر لر (بوفروش) عطار (بوش) فارسیده هستی و عربی ده کون معنايه در ذکری عنقریب مرور ايتدیکی اوزره بودن لفظندن مأخوذ اسم مصدر در (بندروغ) صوی آخر موضعه صامتا ایچون جراسنده وضع ايتدکری اغاجلر (بیست و یک و شاق) فلک برو حده اولان قرق سکر صورتدن قطب شمالی طرفنده واقع اولان بکری بر صورته اطلاق اولنور و شاق غلام معنايه در (بلکچک) طرفه و امر عجیب دیمکدر (بوک) عی و لعل موضعنده استعمال اولنور فارسیده باشد و ترکیده اوله که معنايه در (انوری) بیاد بوک و مکر چند سال بردادم * مرا خدای نداده است زندگانی نوح (بلکک و بلکل) آب نیم کرم که آندن ایلیجی صودیو تعبیر اولنور (بیسراک) بریایکی یاشنده اولان دوه کوچکی واضح و معروف اولان بودر که بیسراک اول دوه در که مادری عربی و پدری ایکی هور کوچلی اوله که عامده تحریف ایدوب بسراک دوه دیر لر (پستر آهنگ) چادر شب در که تحریف ایدوب چار شاف دیر لر (بازر نک) ترکیده باغر داق دیدکری در که اطفالی بشکده آنکله باغلار لر عربی ده قاط دیر لر ۹ (بدسکال) بدکوی و بداندیش (فردوسی) یکی شربت آب از پی بدسکال * به از عمر هفتاد و هشتاد سال * (بادزم) بیهوده و باطل معنايه در (بر غول و بلغور) معروف در که ترکیده تحریف ایدوب بلقور دیر لر (بدرام) خرم و آراسته و مجلس دلکش و توسن که ترکیده عجمی آت تعبیر اولنور (بام چشم) کوزک اوست قاپاغندن کنایه در (بسته رجم) طوغور مین خاتون که عربی ده عقیم دیر لر (بشکم) صفه در که اوزرنده او تور لر (مؤید) خانه چون سرای جان خرم * بشکمش غیرت فضای ارم (باشام) مطلقا پر ده (باده مستانه و باده مستکاره) زیاده کسکین شراب (بالادو) بیگلرک شاطری (محتشم) بر شاطرک سرعت سیری و صفنده دیدی بیت چون شود از کرمی بالادوی غرق عرق * پای در کل ماند از همراش بیک خیال (بجل کن) حلال ایله (بجلی) حلاللق (بجلی خواست) دیر لر حلاللق دیلدی یعنی حلال ایله دیو سوبلدی (بدقار) اول

۹ (حکیم سوزنی)
در کام ماحلاوت شهید
شهادتست ای بشر نک
شهد شهادت مکن
شرنک در عمر خویش
در تو نیاورده ایم شک
در مهد بسته اندرین
کونه بار زنگ
محفی اولیه که مصراع
ثانی ده پیش رنک پیش
کبی دهکدر که پیش
معروف زهر در
و شر نکردن مراد
حفظ در (منه)

کسند در که اصلا بر فردايله حسن امتزاج اتميه خوش قار آنك مقابلی در که هر کس ايله حسن سلوك ایدر (حکیم رکن) خوش قاران محبت را بنام کزازل * هر دو عالم رهن يك زلف معبر کرده اند (بدپر تو) بی طالع. بدستاره. و بداختر. و اختر سوخته و بدطالع عبارت لری دخی بو معنایه در (برخی) خانك قحی و آنك تشدید و کاهی تخفیف ايله فدا معنایه در (شیخ سعدی) همی رفتی و دیدها در پیش * دل دوستان کرده جان بر خیش (بجای او) آنك ایچون واکثر یا جای لفظی مقیم اعتبار اولنور یعنی مزیده در نند کیم (سعدی) دیدی بیت نکوی با بدان کردن چنانست * که بد کردن بجای نیک مردان یعنی به نیک مردان (بر شکست) خفیه قاجدی و بر گوشه صاف لاندی دیمکن کنایه در (سعدی) یکی فتنه دید از طرف بر شکست * یکی در میان آمد و سر شکست (بی باز نهاد) کبر و چکادی دیمکن کنایه در (بغداد خرابست) قارن آچدر و بغداد خراب آج قارندن عبارت ندر بیت بغداد خرابست از خراسان * مهور کیم بنام بغرا (بلد) قول اغوز معنایه در که آندن بدرقه ايله تعبیر اولنور که نابلد عبارتندن ترکیده یولسز عبارتيله تعبیر اولنور (شفایی) این نابلدان کوی دانش * پرسند زمن نشان معنی (بلا کردن) صدقه دن کنایه در یعنی بلایی کبر و دوندیجی الصدقة ترد البلاء مضمونندن مأخوذ در (محتشم) هر که که بخرامد نیاز آن قتان تو * من هم نیاز آرم کیم جان را بلا کردن تو (بیاضی) اول مجموع در که دیواندن منتخب اولمش اوله و انتخاب اولنماش ایکن دیوان دیر لر (عرفی) زمانه خواند و فلک بر بیاض دیده نوشت * که این قصیده بیاضی بوده دیوانی (باسک بچوالی شاید رفتن) ناجنس و نادان ايله محبت ایتک معقول دکلدر دیه جک یرده ضرب اولنور (کال خجندی) رقیب همچوننده دیدی که (قطعه) خصم که بگفت و کودر آمد بامن * ریشی چو چوال دیدمش تادامن * کفتم که دران ریش روم عقلم گفت * باسک بچوال در شاید رفتن (بر کاو جل بست) قاجدی و سیوشدی دیه جک یرده ضرب اولنور (طوسی) بطوسی جامه ده کوازین شهر * همی خواهد که جل بر کاو بندد (بأوسری آبی دارم) بنم آنکله باشم خوش دکلدر بن آندن آزرده خاطر اولمش دیه جک یرده ضرب اولنور (پای زنج برد) فلان کسند بزم خاطر عجز ایچون زحمت چکدی دیه جک یرده ضرب اولنور * از هر مایای زنج برد و پای زنج کشید دیر لر (بسیار کس مردی کس بود) اتباعی چوق اولان کسندك ایشی تمز و کاری معطل قالور دیه جک یرده ضرب اولنور زیرا اتباعی چوق اولان کسندك اتباعی اول کسندك ایشی بری برینه سالار کویا اول کسندك اتباعی اولمین کسند کبی اولور (نظامی) یکی جفت همتا تر ايس بود * که بسیار کس مردی کس بود * از آن مختلف رأی شد روز کار * که دارد پدر هفت و مادر چهار (بادخون) باد گیر در که روز کار جلب ایتک ایچون خانه لره ایدر لر (پرهون)

(دائرة)

دائرة صاحب تحفه پرکار معنایه در دیدی (بومهن) زلزله (برای) زمین از بومهن از پای تاسر * چنان لرزان که عاصی روز محشر (باز کون و باشکون) باشی اشاغی اولان نسنه و معکوس اولوب عادت خلقه مخالف اولان عمله دخی اطلاق اولنور (رکن الدین مکرانی) خاکپایت راز خل از دیده بر سر مینهد * آری آری هست دائم کار و هند و باشکون (برازوان) عامه تحریف ایدوب بچاق پراز و نه سی دید کبری در (پیر بیان) اول خفتان در که رستم انی قاپلان پوستندن نیکوب کیر ایدی بعضار بیر در یسندن ایدی دیدیلر لکن قاپلان در یسندن اولد یغنده فردوسینك شوبیتی صریح در بیت یکی جامه دارد ز چرم یلنك * پیوشده می اندر آید بچنك * و بیر اصلاندن شجیع بر جانور در که هندوستان طاعن رنده اولور (بر پروشان) امت معنایه در (دقیق) شفیع باش بر شه مرابرین زلت * چو مصطفی پرداز بر پروشان را (پر وستان) دخی بو معنایه در (پاداش) مکافات حسن معنایه در که ایولیک مقابله سنده ایولک تعبیر اولنور نته کیم (باد افراه و باد آفراه) مکافاة بد معنایه در که ایولکه کللیک تعبیر اولنور (ناصر خسرو) بیت آن کن از طاعت و نیکی که نداری شرم * چون بینش دران پاداش (بڑهان) عربی ده غبطه تعبیر اولنور بیت بر پیش زلف تو است شب را غیرت * بر تابش روی تست مهر ابرو هان (برزن) محله لرده اولان زوقاق باشی که اکثر یا اطفال آنده جمع اولوب لعب ایدر لر (انوری) ای ترک می بیار که عید است و بهمن است * غایب مشونه موسم بازی بر زنت * صاحب اداة صحر ا معنایه اولمق اوزره نقل ایتدی (بکھوجتان) خرپشته (به کزین) اول کسند در که هر شینك ایوسنی و اعلاسنی اختیار ایدر که عربی ده نقاد دیر لر و مختار و کزیده اولان نسنه معنایه در و انتخاب ایتک معنایه دخی کلور ۹ (بازن) کباب شیشی تعبیر اولنور دموور و اغاج که آنکله قوش کباب ایدر لر چلو چوب دخی دیر لر (بچه کو) ولد از نادر که کویاز و قاقده حاصل اولمش در عربی ده ابن الطریق و ابناء الله الیز دید کبری کبی (بیاستو) دهان دره که ترکیده استك تعبیر اولنور صاحب تحفه و شمس فخری آغز قو قوسی یعنی بخر معنایه در دیدی (برمو) انتظار معنایه (باردو) اول طایا قدر که میوه سی چوق اولان اغاجك آلتنه وضع ایدر لر (بادریسه) اغر شاق دید کبری مدور نسنه در که خاتون لر ایکلرینه کچور لر عربی ده فلکه دیر لر (باره) حصار و آت و حق و شان (بادپره) تراشه که ترکیده یونقه دیر لر که انجی قطع ایتد کده تو کیلور (باخه) تحریف ایدوب قابلو باغه دیر لر (بتیاره) هر نسنه در که طبیعت آندن نفرت ایده ۷ (بالکانه) اول دموور پنجره در که درون خانه ده اولان لر آندن طشره ده اولان لری کورر لکن طشره ده اولان لر آنلری کورء من و اگر اول پنجره اغاجدن اولور سه اکا پنجره اسمی خاص اولور (بالابه) ایکی بام مو حده ايله فاسق و فاحشه خاتون معنایه در

۹ معنای مثل تازی
(خلاق المعانی)
چون میوه می مراجو
عطا های به کزین
جزیه کزین چه آرمت
آخر آخریان مثال
معنای ثالث (ابن
یمین) شاهای سپهر
اگر چه فوقی نمی آهد
اندر میان اهل هنر
گاه به کزین (منه)

۷ (کای) برکشت
چرخ از من بچاره
چون کیم آهنگ جنت
دارد و بتیاره چون کیم

لکن شیخ عطار بلایه دیوب باء ثانیه بی یاء حطی ایله دایه لفظنه ردیف ایستدی بیت زبان
بکشاده هر مزای بلایه * ندانم چون تو جادو هیچ دایه * و بعضی بلایه تبا و باطل معناسنه در
دیدنی (بمختصه) عاجز معناسنه در و در مانده معناسنه دخی کلور که ترکیده بورغون تعبیر
اولنور پس بی لفظی ایله خسته لفظندن مرکب در واضح اولان بومعنی اولمق ملاحظه
اولنور (سیفاره) سرزنش که عیبی ده تقریر ترکیده باشه قافق تعبیر اولنور (برونده)
میوه سیتی (بندیده و بندمه) یا قیده دکد کلری توکه (بوزه) ترکیده دخی بوزه دیر لر
که اکثر یا طار و دن یا پار لر (ابن عیین) زدوان چون طمع داری کر مهایی جوان مردان *
خرد داند که در عشرت شرابی ناید از بوزه (بن ساله) کهنه معناسنه که مرور ایام
ایله اسکیش اوله لهذا سال خورده ایله دخی تفسیر اولندی (بادروزه) دخی کهنه
جامه معناسنه در بعضی لر روز مره کید کلری ثوب در دیدنی وحسین وفای روز
مره اکل اولنان طعام در دیدنی (باروزه) دخی بومعنیایه در (باشومه و باشامه) خاتون لر
باشلرینه اور تکلری چادر (بر بسته) نخاسی اولمیان نسنه (بر رسته) نخاسی اولان نسنه
میرزا ابراهیم بر رسته ساقی اولمین نبات در دیدنی (بر نامه و سر نامه) مکتوب عنوانی در که
فارسیده آمرزیده باد آنکه بفلان جای برساند تعبیری کبی (بنگاه) رخت و مهمات وضع
اولنه جق مکان و مطلقا متزل معناسنه کلور و اصلی بنه کاه در که بنه رخت و اسباب معناسنه
اولدنی خسرو شیرین ده شوبیتدن متفهم اولور بیت بنه در یک شکارستان نمی ماند *
شکارستان شکارستان همی راند * و بنه مکان معناسنه دخی کلور (مخزن الاسرار) ظلمتیار را
بند بر نور کن * جوهریان راز عرض دور کن (بازیره) کجهدن بر حصه دیکدر مثلاً بازیره
نخستین و بازیره و اسپن دیر لر کجهدن جزو اول و جزو اخیر معناسنه در (بر یاره و بر واره
و در واره اول حجره که آخر حجره نک اوزرینه یا پیش اوله (بده وده) لفظ لری و بر معناسنه
اولدنی کبی و ور معناسنه دخی کلور بز و زن کبی (کال اسمعیل) چون دید که کرد غزه
بچیره دستی * بر قصد دلم کان ابرویش زه * از پسته همی کرد اشارت که مزین * از گوشه
بادام همی گوینده * کذلک (برسد) لفظی بیتشه معناسنه اولدنی کبی بر سائل عطیه سؤال
ایستد که الله ویره دیه جک یرده دخی استعمال اولنور (طوسی) کفتم از غزه خدنی
بکدایان برسان * چشم بر هم زدو کفتا برسد درویشان (پیشانی دارد و سخت پیشانی
و پیشانی) ادبیز و یک بوز لودیمکن کنایه در (بیگانه خوست) و (بیگانه روست) احباب
ایله کرم اختلاط دکدر صو و قدر دیه جک یرده ضرب اولنور زود آشنا زو آنک
مقابلی در (والی دشت بیاضی) ایکی مقابل مثلی جمع ایدوب دیدنی که بیت از کفت
غیر بامن و بر رخم من بغیر * بیگانه رو چو شادی و زود آشنا چو غم (پیر آموز است) بر عکاک که

(تحصیلی)

(اوحد)

همچو فرهاد از غش
روزی بصر اهاروم
هاتنه بیند این جوا
نان عشق یز آوز را

تحصیلی پیرلک و قننده دخی ممکن اوله اول عمده (کار پیر آموز) دیر لر (پیر این کارم) بن
فلان ایشک بغایت اهلی یم دیه جک یرده ضرب اولنور بیت کرچه دادم بهر
سودای جوان نقد حیات * پیر آن کارم چه غم کرمی شوم بی اختیار (بی صرفه کفت) اول
کسند حقیقه ضرب اولنور که کنندی حدیخی تجاوز ایدوب اوزرینه دوشمید جک سوز
سویلد (هاتی) غیورانه بکشاد لب در جواب * ز کفتار بی صرفه ناصواب (بصرفه کوی)
کنندی حدیکه کوره سویله دیه جک یرده تکلم اولنور (پرورده کوی) اول فکر ایله
و آندن صکره سویله ع اول اندیشه و انکهی کفتار بیت سخن دانان سخن پرورده
گویند * بروی یکدیگر با پرده کویند (باستار و بستار) حشو زائد اولان کلام که
متکلم اکامعتاد اولمقله کلامک اثناسنه ادخال ایدرزیرا هر کس بر لفظه معناد اولمشدر
بعضی مثلاً لفظند و بعضی بوکره لفظنه و بعضی حتی دیمکی عادت ایدنمشدر اکثر اهل لغت
بووجه اوزره تفسیر ایستدیلر و معیار جالی ده دیدنی که (باستار و بستار) یعنی فلان و بهمان
واستشهاد ایچون شوبیتی ایراد ایستدی بیت باوجودت از شهان باستان * بر زبان نارد
فلک جز باستار (بزقدم و بی قدم) زیاده مشوم اولان کسند دن کنایه در (بی پدر و مادر بخطا)
ولد الزنا دیمکدر (پوشیده زنج) حرامی دن کنایه در زیر اخر سر لر چکه لریخی معلوم
اولماق ایچون سترا دیر لر و کاهی باشلرینه برشی * اور تر لر (پشت گرمی میکند) فلان
کسنده انتساب و اسناد ایدوب غیر یاره ظلم و جور ایدر دیه جک یرده ضرب اولنور نو
دولت اولان کسند مال بنچ روزه مستعار ایله تکبر ایلسد سر کرانی کند دید کلری کبی وحشی
یزدی مدح علی رضی الله عنده عقد ایلدیکی قصیده ده دیدنی که بیت شهادت ازین
ناکسان زمانه * فغان زین خسیسان آخر زمانی ده بصوف سقر لالت شان پشت گرمی * خردم
زدستار شان سر کرانی (پیش دستی کرد) سبقت ایستدی تیز طاور اندی و تیز طو بندی تعبیر
اولنور (جایی) قدس سره * قتل من خواهد ز کید سو غم زدیکر سوا جل * پیش دستی کن که
نبود دست پیشین را بدل * سبک دستی و آتش دستی دخی بومعنیایه در (بی نه) حوصله سر
دیمکن کنایه در ته بر نسند نک عمقی معناسنه در عمقی اولمیان حوض البتدار اولوب آژ
بهانه ایله صوبی متکدر اولور (محتشم) چاه ز نخدانش بین ای دیده و کاری مکن * که اندر ته
دوزخ قند جان من بی ته دکر (بی دوستانی عید کردم) کدر سر صفا و ذوق ایتمد دیمکن
کنایه در (پیش افتاد) سرگذشت که ترکیده باشندن زمان سابقه چکن احوال تعبیر
اولنور (خسرو) هر ساعت از مژگان خود خون دلم پیش او قند * زین زار مانده بخت من
اینست پیش افتاد من (پیش خود بریا) خود بین دن کنایه در و منافق معناسنه دخی
مستملدر (وحشی) در مذمت شعراء زمانه بیت سراسر دزد و ناشاعر تمامی پیش خود

(۲۸)

ب

(کال خجندی)
رقیب ای کاش و نا که
چوماه عیدی شد
که تابی دوستانی عید
ی کردم بدچو یان

برپا برابرمونس خاطر پس سر دشمن جانی (پیش رس اوست) انك طرفنده و خیر
خواعی دزدیه جك برده ضرب اولنور (هاتی) بمیدان رسید از هزارش بکی بود باغزا
پیش رس اندکی و برایشه جمله دن اول سرعت ایندی دیه جك برده (پیش رسی کرد)
دیر لر و اول کسند پیش رس اطلاق اولنور نته کیم هاتی نك شو بیتدن ظاهر در بیت بمنزل
رسید از همه پیشتر بود عزت پیش رس پیشتر صاحب دستور بیت مذکور معنای اول
ملاحظه سیله شاهد کتور دیکی خطا فاحشدر (پیشکار) مطلقا خدمتکار که غلامدن عامدر
وامداد و اعانت ایدن کسندیه دخی پیشکار اطلاق اولندیغی انور نيك شو بیتدن مستفاد
اولور بیت بجل و عقد جهانرا زمانه ایست دکر که پیشکار قضاومدر قدرت
(بی ظرف) بی حوصله و نامستعد کسندیه دخی اطلاق اولنور و (بی حوصله) ترکیده
قورساغی طار عبارتیه تعبیر اولنور مثلا از شراب ايله زیاده مست اولان و آزهانه ايله
غضب ککن کسندیه بی حوصله دیر لر (بیستکائی) عسکره ویرد ککری علوفه در که چره
دخی دیر لر (بارانی) بغورلق دید ککری لباسدر بغور یاغده ککری (انوری) ناچه
ا بریست کانشان که باران بارد آسمان بر سر خورشید کشد بارانی (بی) زوجی آندن
خوشنود اولوب نيك نفس اولان خانون (ملا هاتی) باز نش گفت خواجه که ای بی دل
برین نه از وطن کبی (بیوکائی) عروسی که ترکی ده دو کون عربی ده و لیده دیر لر (بیوک)
کلین معناسند در (برتی کرد) کیر و تفاخر ایتدی دیمکدر (باد کنجی) اولر یحدر که آرقه ده
حادث اولد قده بیلی ایکی قات بو کر (پنج با) سرطان که لکج تعبیر اولنور (پرسا) اول کسند در که
خبر تجسس ایدوب چوق چوق سؤال ایدر (پایاب) صونک عقی اگر بغایت درین یعنی
عمیق صودیمک مراد ایتد لر آب پایاب نایاب دیر لر (پاروب) اول اغاج کور کدر که آنکله
قار کور ور لر (پاکوب) ر قاص معناسند در (پای خوست و پای خست) اول نسنه در که انی ایاق
ایله پك پك باصوب چیکند لر (پسادست) نسیه در که ترکیده ویره سی تعبیر اولنور
مقابلی (پشادست) در که نقد دیمکدر (لیبی) ستوداد جزیه پشادست داوری باشد و زیان
شکست ستوداد عبارتیه ترکیده الیش ویرش دیمکدر (بازاج) دایه معناسند در که ارضاع
اطفال ایچون طونار لر (پنج بند بست) آئینه عصابه باغلادی معناسند در که باشی آغریان
کسند لر باغلادی کبی زیر ا پنج پاء فارسینک ضمی ایله پیشانی معناسند در که نته کیم عسجدی
دیددی پنج دلم چون به پنج دیم به بند بر غم دلم پنج بند (پای مزد) ترکیده ایاق کیراسی
تعبیر اولنور (پهلونکند) و (پهلوتی کندازو) آندن برکناره چگیلور و بر طرفه کیدر
دیمکدن کنایه در (پیش داد) اول کسند در که جمله دن اول حاکم حضورینه واروب تظلم
ایند و دخی اول حاکم اطلاق اولنور که مظلومک غورینه مطلع اوله لهذا اهل فارس

(هوشنك)

۹ (وحتی بزدی)
ی زوطل عشق خوردن
کار هر بی ظرف نیست
وحتی باید که بر لب
گوید آن پیانرا

کبیدن از حانی بجای
کشدن باشد (منه)

(منصور شیرازی)
بناز مادر ایام طفل
بخت ترا بزرگ میکند
اندر کنار چون بازاج

هوشنك نام پادشاهه پشداد دیدیلر عادل اول معناسند در (پخته خوار) کدا و سائل و داماده
دخی اطلاق اولنور (پیشار) اول قار و ره که خسته نك بولنی ا کاوضع ایدر لر (پای کار و پا کار)
مستراح سپور مکده تعین اولنان کسند و مطلقا خدمتکاره دخی اطلاق اولنور (پای ویر) عبارتیه
قدرت و طاقتدن کنایه در (شهنامه) ستودان همی سازدش زال زر ندارد همی جنك
رایای و پرستودان) مزارستان معناسند در (پرنه آور) جوهر دار قلچ دیمکدر (پذیرفتار
و پذیرفتار) قبول ایدیمی معناسند در مثلاً عذر قبول ایدن کسندیه اطلاق اولنور (عذر
پذیرفتار و پوزش پذیرفتار) دیر لر (پرخاشگر) بهادر دیمکدر (پری دار) جنی طونان کسند
(پرامد قفیزش) پرشد چمانه او مثلی گیدر یعنی عمری آخر اولدی (پشت داد) و پشت نمود
فرار ایتدی دیمکدن کنایه در (بجل بازی کرد) آشیق اوینادی دیمکدر که بجل جیم و بواء
عربیّه مضمومده ايله آشیق دید ککری مکوکدر (پر بار) اول خانون در که وضع جلی قریب
اولمغله قارنی بیویوب حرکت قدر اولمیه ۹ (باز دار) میوه سی جوق اولان اغاجه و حامل
خانونه و بر کسند نك تحت منتند اولوب محبوب احسانی اولان کسندیه اطلاق اولنور
(پوستین اودرید) انك غیبت ایتدی دیه جك برده ضرب اولنور (پرکار) مطلقا صنعتند
ماهر اولان کسند در شیوه و ناز باینده ماهر اولان محبوبه جوان پرکار دیر لر و تیر غزه ايله
عاشق کش اولان محبوبك غزه سنی و صفده غزه پرکار دیر لر (پر کرده پی) چوق
سیاحت ایتش و اشمش یورتش اولان کسندیه ضرب اولنور (پر) لفظی اصلنده طولو
معناسند در لکن طولی کثرتی مستلزم اولمغله پر دیوب چوق مراد ایدر لر لهذا
پك اوچوز اولان نسنده (پرمفت) و پك از دیه جك برده (پر کم) و چوق اکل ایدن
کسندیه (پر خوار) دیر لر (بیرون شو کرد) مسامحه ایتدی و چوق قایرمدی مثلاً مضر
اولان شینك ضررینی فکر ایتیموب ارتکاب ایتد ضرب اولنور نته کیم حضرت
مولانی مشوی به طعن ایدن کسند لر حقه ده دیدی که بیت ای سک طاعنی نوع و عومیکنی
طعن قرآن را برون شومیکنی (پخته جوش) اول شراب در که براز آتشده قایتش
ورنکی مکدر اولمش اوله (پك و لك) هنر سز و معرفت سز اولمق و کاهی لك و پك دیوب مهمات
خانه مراد ایدر لر بیت چولوت و پوت شود نار مار مرد فقیر چه میکند خرو و بزیاچه
میکند لك و پك (پالیک) ایاغه کید ککری چاریق تعبیر اولنان کون (پچواک) برلسانی لسان
آخر ايله ترجمه ایتک (پاچنك) اول کوچوک پنجره در که بعض کوشکلرده ایدر لر بر کوز
ایله طشره ید باق ایچون (پاسنك) اول نسنه در که ترازونك کفهلری برابر اولمده
بر کفده سند وضع ایدر لر عامد تحریف ایدوب پرسنك دیر لر ۷ لکن پارسنك دخی بو معناده
لغته در (کاتی) بست دوران بر کوی چرخ چندین سنك و خاک ۷ لک در میزان حکمت

۹ (هاللی) زن پر بار
باشد سرد پر خوار
کز و صدنا خوشی
زاید بیکبار

۷ بو عبد فقیر مناجانده
دیش ایدی بیت ذره
لطفك اولسه پاسنك
شریعه خیریم اوله من
همتنك کفه خیریم ايله
شویه کران ۱۰ کسیم
طومسون بنم میزان

کم نمود از پارسنک عادتاً اول نسنه طاش پاره شدن اولمله عبارته مذکور پاره سنگدن
مخفف اولمق ملاحظه اولنور (پالپال) اول پک و محکم نسنه در که مرور ایام ایله
خلل پذیر اولمه (پای دام) اول قوش مثللو نسنه در که صیادلر صید جانور
ایچون کذلک اول دانه در که دامک یا فحک بر طرفه وضع ایدر لر عربی ده اکا
ملواج و ترکیده یم دیر لر و خاقانی نک شویتندن نفس دام معناسنه اولمق متفهم اولور
بیت کفتم به بارگاه ملائک توان رسید کفتا توان اگر نشود حرص پای دام (پنام)
زخم چشم دفعی ایچون ایتدکری تعویذ (پرده شناس) مطرب (بلندین) دریا کناری
ساحل البحر معناسنه (بری خوان) افسون او قویان کسند ۹ (پروا سیداورا) اکا
الی ایله یا بشدی پک میدر یومشاق میدر بیلک ایچون (پروازه) اول طعامدر که
تقر جکاهه کیدن کسند نک اردنجه کوندر لر (پاده بان) شبان و نکاهبان معناسنه در
(پرهوده) کلام معنی دار و نافع مقابلی (سپهوده) در (پشکاء) و غایبی دیدی که اول فرش در که
اوکلرینه دوشر لر و معروفی نک شویتنی ایله استشهاد ایتدی بیت بدیدم بکی خانه
مخشم ۹ بدیدم آنجاوز پیشگاه (شر فنامه) ده صدر مجلس معناسنه در دیدی که بوندن
اقدام مقدمه ثانیه ده کاه لفظنک معناسنی بیان خلانده بو معنایه اولدیفنی تحقیق
اولمشیدی و صدره دوشه دکلری غرشه دخی دیر لر و فردوسی بر قاج موضعده پادشاه
صاحب تخت معناسنه اولمق اوزره ایراد ایتدی نایزه زاء عربی ایله اول نامدر که
پادشاه لر بر کسته یه ویر لر که هر کس اکا اطاعت ایدر لر و آتی هر کس پادشاه طرفندن
منسوب رئیس بیلر دیو (یاچیله) یا پوش معناسنه در لکن عنصری چاچله عبارتیه ذکر
ایدوب یا پوش مراد ایتدی بیت کرفتم بجای رسیدی بمان که زرین کنی سندن
و چاچله سندن دخی یا پوش معناسنه در فارسیده پای افزار و کفش دیر لر (پاخره) قیو
اوکنده اولان اوتوراق تختی تعبیر اولان موضع (پشت مازه) او کورغه تعبیر اولان
یومر و کوکلر که مهره پشت دخی دیر لر (بری سای و بری افسای) افسون او قویان کسند در
(پوی پوی کرینخت) ترکیده سکرده سکره قاچدی معناسنه در روان روان کرینخت دخی
بو معنایه در (بارکی) قعبه معناسنه در والله اعلم

باب الثانی

معلوم اولد که تالظی اکثر یا فارسی ده تعجب مقامنده استعمال اولور (جایی) من پس
زانوی غم نایار همز انوی کیست خاطر من سوی او تا خاطر او سوی کیست صاحب بحر
دیدی که تالظنک درت معناسی وارد غایت حتی کی وتعلیل و توقیت و قات که
اصلنده تایی در (کاشانی) دیدی که تالظنی جفت مقابلی در نیمه خروار که ترکیده دخی
تایی و دنک دیر لر و ساز لر که تاری معناسنه کلور یکتایی و دو تایی دیر لر و مقام نخدرده

(دخی)

۹ (شهره آفاق کفت)
هر که پروا سید آن
اندیم را در کف خود
بدیدیم خام را

(غ زبلوجه دیدکری
دوشمه (منه)

(شیخ نظمی)
زبون کنی پای زمین
را چو بخت که که من
تک دارد پای رنگ

و تاوسه تاکی (منه)

دخی استعمال اولنور (مسعود سعد) تانکویی چوشعر میخوانم که این چه بسیار کوی
کشخاست و کاهی ادات شرط اولور بیت تاپریشان نشود کار بسامان نشود شرط
عقلست که تا آن نشود این نشود ۹ مخفی اولیه که تالظنی دخی قات معناسنه اصلی توی در
و تالیله تونک فرقی بودر که توده قاتک بری آخر قاتی محیط اولمق معتبر در و تاده
معتبر دکلر مثلاً ریمان دو تاوسه تا و نیاز تو بر تو دیر لر (ترکش ریخت) مغلوب
اولدی دیمکدن کنایه در سپر انداخت دیدکری کبی پوشیده اولمیده که ترکش اصلنده
تیر و کیش در که ترکیده بلک دیدکری ظرفک اوق وضع ایتدکری ظرفنه کیش
ویای وضع ایتدکری ظرفنه قربان دیر لر نته کیم بویتندن ظاهر در بیت کشیدند
رستم دلان زمان ۹ ز ترکش خدنک و ز قربان کان (تلاش) جنک معناسنه در ترکیده
دو کوش تلاش دیدکری بوندن محرفدر ۹ (تر زبان) حاضر جواب اولان کسند در
کنایه در (تن فروداد) و (تن داد) عبارت لری منقاد و مطیع اولدی دیه جنک برده ضرب
اولنور (تن نهاد) دخی بو محله مستملدر (تن زد) ايسم اولوب اوتوردی دیمکدن
کنایه در (تشت اوز بام افتاد) رازی طویو لوب میان خلقدنه رسوای اولدی دیه جنک برده
ضرب اولنور تشت لکن دیدکری ظرف در که طشت آندن معربدر که و لفظ لکن
فارسیدر که حالا دیار مرزده شمعدان دیدکریینه فارسیده لکن دیر لر و ظاهر در که
ظرف مذکور محل مرتفعدن ساقط اولدقده صداسی چوق بره دک کیدر و اکثر
استماع ایدر لر (تابدان) پنجره معناسنه در پوشیده اولمیده که وزن اولدو کدر که خانه یه
ضیا کیرمک ایچون آچارلار خانه نک هر نه طرفنده اولور ايسد اولسون و هر نه شکل
اولور سه اولسون و پنجره روزندن خاص در زیر پنجره وضع مخصوص اوزره
نظرگاهه آچدق لری در لهذا خانه نک تیه سندن آچدق لری دلو که پنجره اطلاق اولنور
و پنجره دن مقصود اولان اصلی خانیده ضیا داخل اولمق دکلر بلکه طشره باقاق در
و دخول ضیا پنجره نک لوازمندندر امدی تابدان لفظی روزن لفظی ایله تعبیر اولنور
مناسب اولدیفنی ظاهر اولور (تک روی) یوزی یومشاق تعبیر اولان کسند در کنایه در (تک
چشم و تهی چشم) ترکیده آج کوزلو دیدکری کسند در کنایه در و حسد ایدن کسند یه
دخی اطلاق اولنور مثلاً بر کسند بر محتاجه ادنی احسان ایتدکده حسودک کوزینه
بویوک کورنگله حسد ایدر نته کیم (مشهدی) بر حسودی هجوم واکا بددعا ایدوب
دیدی که بیت الهی کور کردی از کال تنک چشمها ۹ که در چشم بود خاک سیدخل
صفاهانی ۹ نوادر الامثال ده دیدی که تنک چشم اگر چه استعمالی مقام ذمده در لکن کاهی
مقام مدحه استعمال اولنور (نظای) می و مرغ و ریحان آواز چنک ۹ تن تنک چشمان در

۹ (طالب آملی) مارا
تلاش بر سر مال
و معاش نیست در
دو دمان نعمت مابین
تلاش نیست
مخفی اولیه که تلاش
اولدن مراد جنک در
و تلاش نایندن مراد
اضطر ایدر که اصلی
تلاشی در (منه)

(حافظ) عاشقازا کر
در آتش ی بسوزد
لطف یاره تنک چشم
کر نظر در چشمه
کوثر کم

آغوش تنك كه محبوبدن كنياده در (ترشود) آزيحق نسته دن انجینور و تركیده سهل
شیدن آينور ديه جك برده تكلم اولور بيمت ترشود لاله چو برداغ دل پر خونش
زيراب خنده زنده غنچه و تركس چشمك (چشمك زدن) كوز قويري ايله اشارتدن
كنايه در كه تركیده كوز قيقق تعبير اولور (تب دارد) تامر بوط سوز سويلر و هذيان
ايدر ديه جك برده ضرب اولور كه صايقلار تعبير اولور ۹ (ع ترا هر كس ندانستم
بدین نامهربانها بنم سندن اميدم بود كل ایدی مأمولك خلافي ظهور ايتدی ديه جك
برده ضرب اولور (ترازوی پولاد سنجان) نيزه دن كنياده در (تردامن) آلوده چركاب
معصيت اولان كسنه يه اطلاق اولور (نه و بالا) زير و زبر و اضطرار بدن كنياده اولور (تر آب)
تالک قحی ايله تركیده صيرتقي تعبير اولور كه عربی ده رشحه دير لر كه بردا قدن طشره
صيزار و توسيع ايدوب سائر مایعاته دخي استعمال ايدر لر (تكاب) اول زمین در كه آنده
صوغور ايدوب جايجا اوزرنده كوچك حوض كي قاله (تنك ياب) اول نسته در كه اكا
واصل اولق عظيم زحمت محتاج اوله (تنبلیت) كوچك يوك كه تركیده دخي مستعملدر
(ترت و مرت) پرا كنده و پریشان معنای نه تار و مار كي (تر قيق) اول صارپ و اينجه
بول در كه آندن مشقت ايله عبور اولنه (فخری) ره مقصد بود نزدیک و آسانت نباشد دور
وبي سامان و تر قيق (تسلخ) مجاهده و مصلي بيمت زيم محاسب قهر او نه دزهره بجای
جنگ و دف و جام محض و تسلخ (تند و خند) دخي تار و مار معنای نه در كه الفاظ مذ كوره ده
اولان جزو ثانی اتباع در نه کیم مقدمه اولی ده بیان اولندی (تنومند) تن درست و توانا
و شاد و خرم معنای نه کلور (تار مار) ذره ذره و پاره پاره معنای نه در (حكيم سنایی) بنكرید
اکنون بنات النعش دار از دست مرگ نيزه هاشان شاخ شاخ و تیر هاشان تار مار (تیز ویر)
تیز فهم و حدت ذهن صاحب اولان كسنه ديمكدر (شهنامه) همان پچه شیر ناخورده سیر شناسد
همی موبد و تیز ویر و وفای دیدی که ویر حافظه معنای نه در (لیبی) یکی تیز ویر و بسیار دان
کز و نیست اسرار کیتی نهان (تار و تور) زیاده مظلم و سیاه معنای نه در (تحر من) حرام
تراده لك اتمك ديمكدر كه عبارت مذ كوره فارسین موضوعی و مصنوعی در حر ازاده لفظندن
مأخوذ و مرکبدر (تاز یاز) غلامپاره ديمكدر و تاز خیز و محنت او غلان در كه مبتدل
اولمغه ارازل ايله صحبت ايدر (روحي) اسب سوار اولدی قی روات ايدوب دیدی كه
بیمت بكر قمش مهار و شدم بر فرازاو چوان كه تاز یاز شود بر فرازاو (تلا توف)
اول كسنه در كه مسخره لقی ایچون كندونی موحش صورته قویوب خلقی تحویف ايدر
(شمس فخری) نباشد فیلسوف آن كس كه باشد بهر زشتی و ناپاکی تلا توف (ترغاق) کیمجه
وقتی پاسا نلق اتمك (مظهر) بر در كه میمون تودر نوبت ترغاق میوان و مهان بر عددريك

۹ بیت کفتم ای شوخ
مرا آتش هجران
توسوخته گفت ای
عاشق مسکین مگر
تب داری

(موبد) دانشمند معانی
(منه)

(بر آری)

بر آری (تلاق) فرج معنای نه عامه تحریف ایدوب دیلاق دیر لر (توشك) تحریف
ایدوب دوشك دیر لر و فارسیده جامه خواب و بیر خانه دخي دیر لر كه بیر خانه جامه
خواب خانه معنای نه در (تاوتك) شیخ متحنی معنای نه در بيمت به یکتا دگر بیشتر
تاوتك كه باشد كه پیشی بردگاه تك (تبوراك) دف معنای نه در (رباعی) در هجو کی ای
خریدرت بدشت خاشاك زدی مامات دف دور و پیه چالاک زدی آن بر سر کور هاتبارك
خواندی وین بر در خانها تبوراك زدی (تا پاک) قلق و اضطراب معنای نه در ۹ (تهی)
وتك (عریان اولان كسنه لر تك اتباع در (ترتك) اغیز تنگی تعبير اولان آل (تلك)
گدا ليق اتمك كه كدایه تلنگی دیدك لری اكا نسته ايله در (حكيم سنایی) راست خواهی
بدین تلنگ خوشم این كیم به كه بار خلق كشم (ترنگ) یا بدن اوق آتله قده ظهور
ایدن صدا و وقت جنكده متتابع ایلدرن ظهور ایدن صدالره (ترنگا ترك) دیر لر (تویل)
اول كسنه در كه آلنی تك یوقار و سنده قیل اولیه كه كارخ چكاذ دیدك لری قسم اسماده
مذ كور در ۷ (تال و مال) تار و مار معنای نه در (تهم) تالک قحی ايله بیوكل كده نظیری
اولمین كسنه در كه (تهمن) آندن مرکب در عظیم الجثه اولمقده نظیری یوق معنای نه در
(شهنامه) یکی آفرین کرد سام دلیر كه تهماز بر اغان سال دیر (تم) كوزه دوشن برده
معنای نه در (تشخوان) اوزرنده طعام اولان تبسی (تیمار) غم و فکرو غم چكلك و بر كسنه یی
محافظه اتمك (تیم) کاروان سرای (عطار) سالی بگذشت كه اندرین تیمار نادست تو
کیرم و سوی تیم آرم (ترز فان) تر جان معنای نه در (تون و توسکان) کلخن ديمكدر (تربوا
و تماخره) تمسخر و لاغ و لطیفه معنای نه در (سوزنی) لیکن نه باز کردم از شرم مردمان
كه اندر خور تماخره و تر بوشوم (تندرو) بخیل و لئیم و ترش رو ديمكدر كنياده در (سعدی)
بنالیدر ویش از ضعف حال بر تندروی خداوند مال (تب باده) اول ایسته دیترو مدسی
در كه طلاق حادث اولمقدن حاصل اولور (تب یازه) ایسته طوطغه باشلا دقه حاصل
كریمك كه یازه لفظی یازیدنن مأخوذ در گرنك معنای نه در عربی ده تعطی دیر لر
(تربوه) اول بول در كه هموار اولیوب دره لو تیه لو اوله ۶ (تینكه) اتمك پیشور دك لری
تنور (سوزنی) منت از خلق بهر نان چه برم كه جهان تینكه ناست پوشیده اولیه كه تینكو
و تینكه عبارت لری صندوق و غله وضع ایتدیلر قوی معنای نه در سوزنی پیتندن تنور
معنای ظاهر دكدر بلیكه اگر تنور معنای نه اولسه لفظ نان ذكری عبث اولور معنای نه
مذ كوریندن هر بری مراد اولسه مناسب ملاحظه اولور خصوصاً كه معنای ثانی
بغایت انطباق در والله اعلم (توروه) جفت معنای نه در عربی ده زوج تعبير اولور
خاطره خطور ایدن بودر كه لفظ مذ كور ایکی جزؤدن مرکب اوله بر جزئی نودر

۹ (امیر خسرو) تا پاک
جان از حد گذشت
اقتاد کار را بر درشت
بر نیم بسمل كشتگان
دستوری ده ناز را

۱۷ (ارودکی) پشت کوز
و سر تویل و روی
بر کردار نیل ساق
چون سوهان و دندان
بر مثال استره

۶ (لطیفی) چون باز
برنده بر کوبه چون
زاد دونه بر تربوه

نوی دن مخفف قات معناسنه و جزو آخری روه در که اصلی کیتک معناسنه اولان رفتن دن مأخوذ اسم فاعل در که وصف ترکیبی صورتیه افراغ اولنشد معناسی معامشی دیمکدر وجفته تخصیص ایچون آخرینه هاء نقل الحاق اولندی پس یکتورو مقابلی اولوب زوجه اطلاق صحیح اولور پس مؤید الفضلاده تروه سرمه وزنده و تروه شکوفه وزنده و لسان الشعرا ده تروه غوره وزنده جفت معناسنه دیدکری تحریف اولتی ملاحظه اولور (تن شوی) افارچایده صومجمعی در که آنده غسل ایدر لر ترکیده اکا کولد و بوکد دخی دیر لر بحرده خانه لوده بیلا شیق صوبی دوکدکری قوی در دیدی بو معنایه عبارت مذکوره نك قطعا دلالتی بو قدر خطا ایشدر مع هذا امیر خسروك شوبیتی بیان اولنان معناده صریح در بیت بتن شوی جامه زتن دور کرد شب تیره در چشمه نور کرد (تیرا دارد) آنک جایه و امانده در دیه جک یرده ضرب اولور مورد مثل بودر که ملوک ماضیه عادت بوایدی که برکسینه امان ویرسلر ترکشدن براوق چیقاروب اکا ویرر ایدی و هرکیم آنک النده اول اوقی کورسه جایه پادشاهیده اولدیغی یلوب اکا تعرض ایتمزایدی (خاقانی) یک خدنک از ترکش آن شهنه بازار عشق نزد عقل از بیم چرخ جانستان آورده ام (تهی پای و تهی دو) عبارت لری ترکیده یو کړوک دیمکدن کنایه در لکن ینه ترکیده بوش بلن دیه جک یرده ضرب اولتی اصح واصوب در خاقانی نك شوبیتدن معنای اخیر بغایه ظاهر در بیت دل پردرد تهی دوبدوایی نرسید خودد و دیر سر این درد مکر نرسید كذلك حضرت جامی دیدی که بیت دوم براه غمت از غبار غیر تهی بجست و جوی تو چون من کس تهی دو نیست (نك شراب) جوق شراب ایچمکه تحملی اولمیان کسندن کنایه در (بابانصیبی) آخر حسن آن صنم راه زد این خراب را پوس پس از می کهن پیر نك شراب را (تیر تابی) اوزاغه آیلان اوقدیر لر (اوحدالدین) کشیده چوکان دشمن مراد بر مراد پیش میفکن چو تیر تابی و نیزه تابی اول قصه مراد قدر که اشاعیسنده بر اوزون قایش طاقوب خصم یا خود صیده آندقلرنده اول قایشک بر طرفی الده اولغله چکوب آلور لر (تیر خاکی) نشانه آیلان اوقدیر لر (کمال) تیر خاکی نبود رسم که دور اندازند خاکیم من ز خودم دور مینداز چنین (تیرک زد) اوق کبی یوقارو آیلوب فیشقیددی چیقیدی دیه جک یرده ضرب اولور (هاتفی) زخونی که تیرک زد از فرق کاه یلان را بر افراخت پرکلاه (تیر روی ترکش کرد اورا) فلان نسنده حاضر و مهیا ایتدی و آئی سائر لر دن انتخاب ایتدی دیه جک یرده ضرب اولور (زکنا) ماچومی آیم در میدان عشق ناله تیر روی ترکش میکنم (تیره کشت) قساوته دوشدی و غنندن قاراردی اوتوردی

(دیمکدن)

دیمکدن کنایه در و قساوتدیم دیه جک یرده در تیره ام دیر لر (سلطان) در تیره ام از باد که آمد سویت و زشانه که دست میزند اندر موبت (تف افکند) تو کوردی دیمکدر (جامی) تو در بند ز یورپی دیگران تف افکن بروی تو دانشوران (توبگردن خود) سنده بو حالک ایله آدم چکنورسن دیه جک یرده ضرب اولور بیت پندرت کرد بود و مادرت کرد چون تو شاعر شدی بگردن خود و اکثریا بگردن خود ده ماهه قامنده مستعلا در بو یونک النده قالسون دیه جک محله ضرب اولور که فضول اولوب حدیجی تجاوز ایدن کسندده تکلم اولور (تیره کی میکند) فلان کسنه اور تافه اختلال بر اقق استر دیه جک یرده ضرب اولور (توبرو بر سر زن) بنم ایشم حاصل اولدی سنک معاونتکه حاجت قالمدی دیه جک یرده تکلم اولور که ترکیده شمدنصکره وارباشکه چال تعبیر اولور والله اعلم بالصواب

باب الجیم

(چار تکبیر زد بر او) آئی بالکلیه خاطر دن چیقاروب یوق یرینه قودی دیه جک یرده ضرب اولور که درت تکبیر میت نمازینه مخصوص اولغله کویا فلان نسنده میت یرینه قودوم دیمکدن کنایه در (حافظ شیرازی) من هماندم که وضو ساختم از چشمه عشق چار تکبیر زدم یکسره بر هر چه که هست (چار تکبیر بکوبرو) آئی بالکلیه ترک ایله دیمکدن کنایه در (چارقل) دیوب مموذنین و سورة اخلاص و سورة کافرون مراد ایدر لر (جامی) از صراحی دوباره قلقل می پدش جامی به از چهار قل است (جامه در نیل زد) ماتم ایچون قاره لر کیدی دیه جک یرده ضرب اولور (جامی) ز مصرار چه او کوس تحویل زد که مصر از عیش جامه در نیل زد (جامه بر قدش نك آمد) بغایه غضبه کلدی دیمکدن کنایه در (آصفی) هر که آن یوسف کل پیرهن انداخت قبا جامه بر قدش زن دکر نك آمد (جامه نهاد) وفات ایتدی دیمکدن کنایه در و فلان موضعه اقامت نیت ایتدی دیه جک یرده ضرب اولور دخی (جامه نهاد آنجا) دیر لر نته کیم عربی ده القی عصاه دیوب بو معنادن کنایه ایدر لر (جامی) شد دلق مرقع کرو باده و شادیم آخر بسرکوی مفان جامه نهادیم (چدار کرد) کوستکلدی معناسنه در که چدار کوستکلدر (چشمش جهد و چشم برد) عبارت لری کوزم سگری معناسنه در (چشم در زن) کوز یوموب اغماض ایله و آندن فارغ اول (و چشم بردوز) دخی بو معناده مستعمل رسته گیم شاعر ایکی عبارتی بریتده جمع ایتدی بیت ای دل از چشم میزنی ز بلا چشم بردوز از ان بلا انکیز (چشمش را آب داد) کوزینی نور لندردی دیمکدن کنایه در (آصفی) بیا کز کل رخان چشم جهان بین رادهم آئی بکلزار جهان بهر چه آورند بس مارا (چار خایه) اول کستاخن

(۲۹)

(ب)

(بیت بیستون رابه کی)
آه چو کردم بر باد
بر سر خویش زنده تیشه
خود را فرهاد

(عصار)
بنه بر هفت دوزخ
هفت زنجیر بکو بر
هشت جنت چار تکبیر

(بیت جان من میر)
قصه از شادی مکر
یار آمده است مجاهد
چشم همانا وقت دیدار
آمده است

کنایه در که حدیثی بلیوب تجاوز ایده * روایت اولندی که امیدنی نک درت خاتونی
اولوب خانه ده بر ساعت غوغا اکیسک دکل ایدی برکون مزبوره لر امیدنی دردمندی
ضرب اتمکه اتفاق ایدوب اثنای ضربده خاتونک بری مایه جنک و منشأ غوغا
خایه در دیو خایه سنی طوتوب اول مرتبه صیقدی که درمندی خواجه سرا یعنی
خادم ایدی آخر الامر مزبوره لره طلاق و یروب بر مدرسسه کوشدنی اختیار
و کندو سرگذشتی بر قصیده ده بیان ایدی که بویتلر آندندر (نظم) پیرانه سرکه قد
امیدی دو تاشده * وز چار خایه کی دوسه جا کتخدا شده * یکجفت خایه بود متاع
سرای او * آن هم زدست داده و خواجه سرا شده * خواجه سرا خادم
معنانه انسانه مخصوص و سایر جوانانک خایه سی چیقسه آخته اطلاق اولنور
صکره توسیع ایدوب چکرده کی چیتمش میویه دخی آخته دیدیلر مثلاً چکرده کی چیتمش
قریجغه آخته زغل دیرلر (چشم آسمان کورست) نامستحق اولان بمعرفت و نادان
معزز و موقر و صاحب معرفت و اهل دانش محقر و نامعتبر اولدقده ضرب اولنور
(جوغانده است مرا) اولکی ذوق و صفامدن پک آز قالدی شمدی احوالم اولکی کبی
دکلدر دیه جک یرده تکلم اولنور (نظامی) شعیری زان شعار نونانداست * و کرنازی
ندان جوغانده است (چشم چشمها دیده است) چوق کوردم چکوردم بیت دلم
چندین فسون از چشم ترکان بلادیده * فریم چون دهدنر کس که چشم چشمها دیده
(چکر کر به خورد اورا) آنک بر عزیز نسنده سی ضایع اولدی دیه جک یرده
ضرب اولنور (نظامی) گشت گم آن شیرسک از شیر مرد * مرد در آن غم که جگر
کر به خورد (چهار میخ میکند) لواطه ایدر دیه جک یرده تکلم اولنور (چهار
هفت) معدوم و حقیر دیمکدن کنایه در (جابلقاء) سرحد مشرقده بر شهر در که
اندنصرکه معور اولمغله اکانهایت معموره دیرلر لیکن مشهور اولان بودر که قریه
عبادان نهایت معموره در حتی و لیس و راء عبادان قریه عبارتی امثالندندر بونک فوقنده
دخی نسنده اوله مز دیه جک یرده ضرب ایدرلر (جابلقاء) معجم البلدانده دیدی که
سرحد مغربده بر شهر عظیم در که بیک دروازه سی و هر دروازه ده بیک پاسبانی واردر
(جناب) جیمک ضمی ایله کرو دیکلریدر که ایکی کسنه میاننده ایدرلر که هرکیم غالب
اولورسه اول نسنده ای اخذ ایدر بزم اصطلاحزه او کدول تعبیر اولنور قار باز لر میاننده
معروفدر (جاست) اوزم صیقه جق شرابخانه (جینور) صراط کوپروسی (عنصری)
تراست محشر رسول حجاز * دهنده به پول جینور جواز * پول پل معنانه در
حلیجی جینور یانک تقدیمی ایله کینه ور و زننده تحجیم ایدوب اسدی نک شوبیتی ایله

(کشوری) توای پند
و بامهر و ماه خویش
ی نازده کنون روشن
شد این معنی که چشم
آسمان کوراست

(شاه ناصر خسرو)
ای پسر بنکر بچشم
دل درین زربن سپره
کوز جابلقا سحر که
قصده جابلقا کند
(حکیم خاقانی)
دید مراست صبح
باده ازهر دو کون
عشق نهاده کرو قفر
کشیده جناب

(استشهاد)

استشهاد ایدی بیت سیدروی خیزد از جرم و کناه * سوی جینور پل نباشدش راه
(جالشکر) دانشور و زننده بغایت جاع اولان کسنه (جلوین) مفسد و غماز معنانه در
(جره باز) باز سفید بعضیلر ارکک بازدر دیدیلر کاشانی دیدی که جره جلد و جاپک
معنانه در (جالیز) قاوون بوستانی (جنکلوک) اول کسنه در که زیاده ضعفندن
الربنی دیزلرینه قومدقچه یاد یوار مبللو نسنده یاشمدقچه یرندن حرکت قادر اولیه
(جامه غوک) کوچک حوض شرفنامه ده قورباغی یوصونی در که صولر اوزرنده اولور
یشل نسنده دیدی میر خسرو ک شوبیتی معنای اخیره مناسب در بیت بحر که باشدز کهر
جوش او * جامه غوکست زبر پوش او (جیز جنک) چرمینه که فواحش اصطلاحده زیبق
دیرلر (جوجو و جوجو) ذره ذره دیه جک یرده تکلم اولنور (جهودانه) مینار طولمدی
تعبیر اولنان طعام در (چکجه) یاغ کوپی (جنابه) توأم معنانه در که ترکیده کیر تعبیر اولنور
(جوسه) کوشک که تعریب ایدوب جوسق دیرلر (چوخا) یو کدن یا بلش جامه که
تخریف ایدوب چوقه دیرلر (چپ داد اورا) آتی صاودی و وجه اسهل اوزره دفع
ایندی دیمکدر (چشم دریاه) یوزی کوزی آچلش صیریق و ادب سزدن کنایه (حافظ)
شوخی ترکس نکر پیش تو بشکفت * چشم دریاه ادب نگاه ندارد (دهان دریاه)
آغزی آچوق و بولد یعنی سویلر دیمکدن کنایه در (چاشت) قوشلق و قتی و کاهی قوشلق
وقتنده اکل اولنان طعامده دخی چاشت دیرلر اخشام و قتی اکل اولنان طعامده مجاز اشام
دیدکری کبی و مطلقاً اکل اولنان طعامده دخی چاشت دیرلر هر نه وقت اولورسه اولسون
(کال اسماعیل) معده مغرب زقرض او خورد هر شام چاشت * وز شفق کر دون بسیخ
او کند هر شب کباب (جان درازی) عمر اوزونلنی دیمکدن عبارت در (سلمان) از بهر
جان درازی توسا کنان خالک * بکشاده دستها همه چون سرو و چون چنار (جان گرو
جامه گرو) جانم و مالم فدا اولسون دیمکدن کنایه در (طوسی) جان و تن رهنمی ناب
کن ازم بشنو * مثل آنست دلا جان کرو جامه گرو * غنی اولیه که جامه دن مراد
تن اوللق مثل و مثله بغایت مناسب در زیر ایدن جانه نیست لباس حکمنده در و مقصود
جمع وجودینی ظاهر آ و باطن فدا ایتمکدر (جامه دال وکل) بر نوع خفتاندر که دال
وکل نقشنده در (فرازی) نباشد جامه دال وکل شاهی هوس مارا * که بر تن نعل و داغ
حسرت درد تو بس مارا (چشم) امید معنانه کلور (حافظ) چشم انعام مدار یدز انعامی
چند * ای کدایان خرابات خدایار شماست * و کوزک جمیع اجزای معنانه
استعمالی کثیردر و کاهی چشم دیوب فقط کوزک اینجی مراد ایدرلر (کال پاشازاده) چشم
و دیده میانی شو و جمله فرق ایدی که چشم ده قیاق و کرپک داخلدر دیده ده داخل
دکلدر لکن سواد و بیاض دیده ده داخلدر دیوب شوبیت ایله استشهاد ایدی که بیت

شی همچون سواد دیده بر نور * هوا عبر نشان چون طره حور * و نور مذ کوردن مراد
بیاض دیده اولمق اوزره زعم اتدی مع هذا نور مذ کوردن مراد شعاع بصری در بیاض دیده
دکدر و بیاض و سواد دیده ده ادخال و کپک و قیغی اندن اخراج اتدی که لفظ دیده
دیدنن مأخوذ اسم مقول اولدیفی قرینه سی ایله کور مکده کپک و قیغک دخلی اولدیفنه
بناء اولمق ملاحظه اولور نفس الامرده خیال دقیق در (چشم فرنگی) عینک در که ترکیده
کوز لولک تعبیر اولور بیت زهر دیدن روی تور و زشب جام * هزار چشم فرنگی نهاده
بر در و بام (چهره کشا) نقاش دیکدن کنایه در (مانی) مانی که بود صورت بی معنی چد بود
* مانی که منم چهره کشای معانی (چهره نشد) صورت و یروب کندونی کرکی کبی کویستره
مدی دیه جک یرده ضرب اولور (هاشمی) ای غنجه دهن چهره نشد پیش تو یوسف *
بالنکه زکل چهره و از غنجه دهن داشت (چشم آرو) اصلنده عروسدن چشم بدزخنی
دفع ایچون یایدقلمی صورته دیر لر ایدی که دیار عجمده قاعده قدیمه بوایدی که بریزی کلین
ایتدکری و قنده بردستی عروس ترین ایدر کی زرو یور و حلی و جوهر ایله آراسته
ایدوب چشم و ابر و نقش ایدر لر و صاحب عروسک قدرتی مقداری ایچنه کوش و آتون
قراصدی یا خود چرز و چن مقوله سی وضع ایتدکدنصکره صورت مرقومه مصوره بی
عروس مذ کوره قریب بر موضعه وضع ایدر لر ایدی عروسی کورمک ایچون کلن
خواتینه اول امردن عروس ایتد بود در دیواول صورتی کویستر لر ایدی کویا خواتین
مزبورده عینه واریسه اثری صورته ظهور ایدوب عروسه نظر ایتدکه تأثیر
ایتمد چون عروسی شوهری خانه سنه کوتورمک مراد ایدر لر مرور ایدنه چکی طریقه
قریب اولدستی بر طام اوزرینه چیقار لر لر عروس اول موضعه قریب اولدیفی
ساعت بالای بامدن بوسورت نیجه شکست اولور سه عروسدن دخی زخم چشم
بد شکست اولسون دیدرک دستیی زمینه القاتدکه خرد مرد اولوب در و نندوضع
اولان اشیای یغما ایدر لر ایدی (سعدی) چو چشم آرو آنکه خورند از تویسر * چو از بام
پنجه کزافتی بزیر * صکره هر زخم چشم دفعی ایچون ایتدکری افسونه چشم آرو
دیدکری (خلاق المعانی) نک شویتدن ظاهر در بیت بحر دست توهر چشم آرو
شاید ارکشد هزار چونیل * پوشیده اولیه که عبارت مذ کوره نک اصل و مأخذین
و صورت مذ کوره اطلاق نک سببی بیانه تعرض ایتدیلر بوکینه نک کستاخانه خاطرنه
خطور ایدن بودر که ذکر اولور لفظ چشم آرو ایکی جزؤدن مرکب در بر جزؤی
چشم در کوز و بر جزؤی رود یوز معنانه و میانر نده اولان الف بر ابر لیک معناتی
افاده ایچون مزیده در رویار و دوشادوش لفظ لرنده اولدیفی کبی نه کم مقدمه
ناتیده سبقت اتدی پس معنای ترکیبی کوز یوزه قارشو و برابر یعنی خواتین

(مزبورده نک)

مزبورده نک میاننده اولان عاینه نک کوزی اول امردن صورت معهوده نک یوزینه
مثلا (چشم چشم) دیسلر کوز کوزه دیک اولور ایدی بوقاعده مقررده مقتنه در تحلف
ایتمر مثلا برکسته برکسته یه هیچ برینک خبری یوق ایکن علی الغفله مصادفه اتدیلر
خوابا خواب مصادفه ایتدک دیر لر یعنی غافل غافله مصادف و برابر اولدی که عوام
تحریف ایدوب چاپا چاپ دیر لر و لفظ خواب غفلدن کنایه در والله اعلم (چناری
و کدوی) ایکی نسنه میاننده ظاهرا مساوات اولوب فی الحقیقه مناسبت کلی اولدیفی
بیان وقتنده ضرب اولور * مورد مثل اول افسانه در که بر چنارک قریبنده بر قباق
کوکه نی بتوب مقتضای جبلتی اوزره نشو و نما بولوب زمان قلیله چناره برابر
اولدقده چناره شو و جهله زبان طغنی در از ایدوب دیدی که بنم بختم مدته قلیله ده سنک
مرور ایام و کور را عوام ایله واصل اولدیفک رتبه یه بی ایصال ایتدی دیو قفاخر ایتدکه
چنار کهنه سال شو و جهله جواب با صواب و یردی که برقاج کون ایچنده بنم ایله برابر
لیک هنر دکدر هنر وار ایسه مکانکده ثابت قدم اولوب گرم و سرد روز کاره تحمل
ایدوب شد ایدر یاح عاصفه سببی ایله بنم کبی سکا ده تزلزل کلسون برایکی کوندنصکره
صدمه روز کار سخت کار سببی ایله قباق نابود و چنار کالاول مکانکده ثابت اولدی (کال
خجندی) کندی ایله برابر اولدین صوفی کچل حقنده دیدی که (قطعه) دریاب کال
این نسخه نازک و باریک * آزرده مکن خاطر کس از سرمویی * گربانو برابر زندان
صوفی اقرع * بادست مرادر حق اویت نکوی * بدخواه تو خود را به بزرگی چو تو
داند * لیکن مثلست این که چناری و کدوی * صوفی مزبورک باشی کل اولدیفنه قطعه
مذ کوره ده برقاج موضعه ایما اولدیفندن غیری مثل مذ کور بغایت موقعنده واقع اولمشدر که
کل باشی قباغه تشبیه ایتدکری معروف در (چنک زرگری) ترکیده قصاب جنکی دیدکری در
(محتشم) کردد ای بت تابکی زین جنکهای زرگری * از توضایع ناوک بیداد و از من
دود آه (هرام بیک) بت صراف که افکن دست طرح دلبری بامن * دما دم میکند از ناز چنک
زرگری (جواب داد اورا) آنک شعریند نظیره اتدی (کال اصفهانی) مطلع انوار حسنست
آن رخ چون آفتاب * مطلعی کفتم بدین خوبی که میگوید جواب (چوچ) خروسک باشند
اولان قرمزی ات پاره سی که تاج خروس تغییر اولور (چین) اول مکسنده در که کوز لرندن
همیشه یاش آفتاب کپر کلری دو گلش اوله (چند فند) اول خوف عظیم و امر صعب
در که انسانه عارض اولور (چرگر) مغنی و خواننده ابو حفص سعدی مفتی معنانه در دیدی
(چرب آخور) رفاهیت عیش و کثرت علف (چراخور) و (چراخوار) چراگاه که
مرعی تعبیر اولور (مسعود سعد) ازین شتر پیچده بسته دهن چه میرسی * که هرگز
نه چراخور بدونه آبشخور (شاه ناصر خسرو) یکی غول فربنده است نفس آرزو

خواست که بی باکی چراخوار است و نادانی بیابانش (چشم آوین) خاتونلر یوزلرینه باغلادقلری برقع که قیلدن یاپارلر و یچه تمیز ایدرلر (جابلوس و چیلوس و چاپلوس) اول کسنه در که کلمات مطبوعه و الفاظ مصنوعه ایله بر ساده درونک عرقنه کیروب آنی اضلال ایدر (چشمالوس) کوز قویروغی ایله نظر ایتک (چلاس) اول کسنه در که سفره میدانه وضع اولمزدن اول هر صحتدن برر ایکیشر لقمه آلوب اکل ایدر عربی ده تواس دیر لر ع جانی نشینم بر آتش نشینم بغایت اضطربدهیم دیه جک یرده کذلک بر مطلوبی تحصیلده جدوسیم وارد دیه جک یرده ضرب اولنور (چالش) ناز ایله صائق (سعدی) بیانا درین شیوه چالش کنیم سر خصم راسنک مالش کنیم (شیخ نظامی) اسکندر نامدنک بر قاق مخلنده چالش لفظی جنک معناسنه اولق اوزره ذکر اندی میت از آن سهکین تر سپاهی قوی عنان تاخت پر چالش خسروی (چش) میم تقدیمی ایله چشم یعنی کوز معناسنه در (امیر مغری) کهی زچش زندییر بر دل عشاق کهی ز دست زند تیغ بر سر اعدا (چک) برات و قباله معناسنه در لهذا ایله براته شب چک دیرلر (چچک) ایکی جیم فارسی نک قحدر لیل کل در که عربیده ورد دیرلر (چنک و چنکل و چنکال) لفظلرینک میانلرنده فرق بودر که چنک قوش قیناغی معناسنه در میت ره بط باز تیز آهنگ میزد بر قص کبک شاهین چنک میزد که چنکده ایهام وارد و کاهی انسانده دخی استعمال اولنور و چنکل بیر تیچی قوش طر ناغیدر و چنکال بر تیچی جانور طیر ناغی در (قطعه) ز عدل اوشده باز سفید جفت کلنک زمان اوشده شیر سیاه پار شغال نه این فراز بودر هوا بدان چنکل نه ان دراز کند در زمین بدین چنکال و لفظ چنکال کاهی استعاره طریق ایله انسانده دخی استعمال اولنور میت هنرمند یوسف بآیین و داد بچنکال خویش آن عرب را بداد و لفظ چنکل جیم عربی ایله ترکیده چتیلیق واورمان تعبیر اولنور که چتیلیق واورمانلق یره چنکستان دیرلر بوققیر وحدت نامه ده حضرت ابراهیم وصفده دیمش ایدی که میت چنکستاندن او پاک روان بولدی نشوونماچو سروروان (چشم آغل و چشم آغیل) عبارتلری غضبدن ناشی بر کسنده کوز قویروغی ایله باقمق معناسنه در (حکاک) ترک اور اسلام کردم دوش کردسوم نظر بچشم آغیل (چم ندارد سخنش) سوزینک معناسی یوقدر معناسنه در که چم معنادن عبارتندر (استاد شهید) دعوی کنی که شاعر دهرم ولیک نیست در شعر تونه حکمت و نه لذت و نه چم (چشم بنام) تعویذ کذا فی التحفة و صاحب معیار چشم نیام عبارتیه ذکر اندی (چنک مریم) بخور مریم در که ترکیده مریم الی دیرلر کوزل رایحه سی وارد عسرو لادت ایچون نافع در که آنی اول وقتده صویه بیر اقورلر که بر برندن آیریه

(همان)

همان اول ساعت وضع جل سهولت ایله واقع اولور (شیخ نظامی) برست از چنک مریم شاه عالم چنان که آبستان از چنک مریم (چکامه) قصیده و شعر معناسنه در (چراغ بره و چراغ واره) شمع و چراغ و روز کاردن سویمسون ایچون وضع ایتدکلی فنار و فانوس (چامه) شعر معناسنه در چکامه کبی که مرور اندی ننه کیم شهنامه ده واقع اولدی میت بزودست و طنبور را بر گرفت سر ایدن چامه اندر گرفت (چهار گوشه) تابوت لیلی مجنون در گوشه نشست و ساخت توشه تا کی رسدش چهار گوشه (چشم کشته) احول (عسجدی) همجا کرده است پنهان شاعران را قریع آن کور ملعون چشم کشته (چوپت در آبست) اعدا سکا ضرر ایصالی ایچون مکرو حیل و تدبیر ایدر لر سنک اصلا خبرک یوق دیه جک یرده ضرب ایدرلر اصل مثل بودر که دیار عجمده حضور حاکمه بر کسنده تعذیر ایتک اقتضای تیه آنی ضرب ایده جک دکنکلی صویه ایصلا درلر اول کسنه بعض آشناسندن سؤال ایدر که بکانه کونا تعذیر ایدر لر جواب ویرلر که (چوپت در آبست) یعنی سنی دو مک تدارکنده درلر (چوب زن) پاسبان و دخی نوبت زندن کنایه اولور که سحری کوس و طبله چویک ضرب ایدر (خاقانی) چویک زن بام تو کردون باین همه دیده هاییدار (چین دستار) صار قده اولان شکنر عقد دستار دخی بو معنایه در (ظہیر) تند باد اجل بریشان کرد زلف پر چین و چین دستار ش (عرفی در قسیمه) بقدر کوشه دستار شاعران حریر کبی برات صله سنبه ایست بر آزار (چیره دست) و (چرب دست) ترکیده الی اوز و هر نسنده الی یا قشور دینکلی کسنه دن کنایه در خیره دست آنک مقابلی در یعنی الی اصلا بر شیشه باقشمنز (چوینده یابنده است) آرایان بولور و مطلوبی تحصیلده تکاسل روادکدر دیه جک یرده تکلم اولنور من طلب شیأ و جدو جد میت چنین زد مثل شاه کوبندکان که یابندکانند چویندکان

﴿ باب الحاء المهمله ﴾

پوشیده اولمیده که لسان فارسیده حرف حایو قدر مکرلفت عربیه دن برحاس اولان کله بی اخذ و تعمیم ایتش اوله لر (حال کرد) و (بحال در آمد) وجد و شوقه کلوب سماع ایتدی دیمکدن کنایه در میت مکوکه در حرکت سرواز شمال آمد چویدید قامت نودر چن بحال آمد (حلقه بدرزد) مضطرب و بی راحت ایلدی دیمکدر (سلان) چشم اوهر لحظه دلهارا بهم بر میزند شور عشقش عاشقان را حلقه بر در میزند (حافظ) چه حلقها زده ام بر در دل از سوز ز شوق حلقه زلف تو در شبان دراز (حوض ترسا) اول حوضدر که انده اوزوم صیقارلر که طاشدن یابیشدر (خاقانی گفت) کفتم پسندودا ورم کز فیض عقلی بکذرم حیض عروس رز خورم در حوض ترسا داشته (حوض ماهی) برج حوتدن کنایه در (حاضر و قنبدیل باش) کوزک آج و بصیرت و احتیاط اوزره اول دیمکدن کنایه در روایت اولندی

(ابوالمثل)

چو کرد آ که خواجه زکار نامه من شهریار رسانه سبک چکامه من

(کاتبی)

بدور قدو سروی کشید بلب جوی زعکش خویشان اورا هنر ارجوب بر آب

(سببه)

ترکیده در بو وایکه دیرلر (منه)

که نسیمی حلب شهرینه کیتک اوزره شیخی اولان شیخ فضل اللهدن استیدان ایتدکه
شیخ مزبور شوبیت ایله جواب ریدمش که میت چون بسفر میروی از حلب اندیشه
کن * چون بحلب میرسی حاضر وقتدیل باش * نسیمی حلبه واصل اولدقه سرگذشتی
ومانند قندیل جلوه سازدار اولدینی معروفدر (حال) کوی باز لک نصب ایتدکری ایکی
میلک میانده اولان میدان اطلاق ایدر که کوی باز لکی اول میدانده ایدر لر (خسرو)
دومیدان دار تک میزد بدنبال * شده سرکشته همچون کوی بی حال * واکادر هوی
دخی دیر لر (عصار) روان بر بود از شاه جهان کوی * چو بادش بر دیکر تادر هوی *
وکاهی در لفظنی حذف ایدوب هوی دیر لر میت بهای وهوی سوی هوی رو کرد * زدر
یکبار دیکر کوی وهو کرد (حالی) فی الحال معناسه در که حرف یا معنای ظرفیت افاده ایدر
وکاهی یایی الفه قلب ایدوب حال دیر لر وکاهی یاوالی جمع ایدوب حال دخی دیر لر (حاضر دم
باش) آگاه و مهیا اول دیکدن کنایه در (حشر) جمعیت و آلائی معناسه کلور (هاتی) دکر
بار خیل ستاره حشر * شد از ظل عایش فرخنده فر * پوشیده اولیده که حشر لفظی
عربیده جمع اتک معناسه در یوم القیامته یوم حشر تسمیه اولدینی یوم الجمع اولدینی ایچوندر
و حشر غوغا معناسه دخی اولور حشر کرد دیر لر غوغا ایتدی معناسه و قوقاجنی دیه جک
کسنه یه حشری دیر لر (حکم انداز) اول تیر انداز در که آتدینی اوق شامیوب اصابت
ایده (حرف کیر) آزعی پر مغنه طوله یوب سویلر کزر (حرف انداز) اکا و بوکاسوز
آر (حلوای بی دود خورد) ز جتسر مقصودینه نائل اولدی دیکدرو (حلوای بی دود)
ز جتسر نعمتن کنایه در (حلوای خورد از دیک چوپین) کرکی کی رسیده ولدین اولان
میوه بی کندی الی ایله اغاچدن قویاروب اکل ایدر دیه جک یرده ضرب اولنور واکثر
استعمالی نخل خرما در (کال خجندی قطعه) در باغ بین تو کونه کون برک و نونا * زان
برک و نونا آرزوی طبع روا * بر خیزوبیا و میوه از شاخ بخور * کر خورده نه ز دیک چوپین
حلوای (حلقه سودا) بازار کانلر بیع و شرا ایچون ایتدکری جمعیتدن کنایه در (سلطان) هر
سحر در حلقه سودای شام طرهات * بار چین بکشاده باد صبح و مشک ارزان شده

باب الخاء المعجمة

(خشک ریش) ادنی بهانه دن کنایه در ودخی اول جراحت که ناصور باغلاش اوله
اکادخی خشک ریش دیر لر (شاه ناصر خسرو) از قبیل خشک ریش باهمه کس * روز و شب
اندر خصومت وجدلی (خسپوش) نقاق دیکدر (خس در دهن گرفته) عاجز اولدی
وامان دیله دی دیه جک یرده ضرب اولنور (خررفت و رسن برد) زوالی مرغوب اولان
نسنه زائل اولدقه بقاسی مطلوب اولان نسنی کتوروب کتسه ضرب اولنور
کال خجندی (بستاند رقیم سر زلف تو میرفت * نوشد خبر کهنه که خررفت و رسن برد *

(خم)

(کاتبی)
دور زیارتهاش تارور
میسوزم چو شمع
دود آه من بین حاضر
وقتدیل بش

(حافظ)
عاقبت منزل ماوادی
خافوشا نست * حالیا
غفله در کتبه افلاک
انداز

۹ (کاتبی)
ای دل همه دم همدم
ارباب ندم باش
خون میوود از دیده
من حاضر دم باش

(خم شد) سگدرک قاجدی که ترکیده باب سیوشدی تعبیر اولنور (نرمی) کشت بردامن
افلاک نمایان مهعید * خم بروی ترادیدور و ان بس خم زد (خشکفا) اول ایتددر که
خیری کرکی کی کله دن پشوره لر که اکافطیر و فطیره دخی دیر لر نرم دیار مرده عامه
تحریف ایدوب عمارت فطوله سی دیر لر (خنیار) مغنی و خواننده معناسه در که
خنیاتغنی دیکدر (خوشاب) آبدار و تازه معناسه در واکثر یا انجویه صفت ایدوب
در خوشاب دیر لر (خیزاب) موج آب که کوهه آب دخی دیر لر (خله خوب) کمی
کوره کی (خنک کرد) لاغ و لطیفه ایتدی دیکدر عوام عجم تحریف ایدوب هنک
دیر لر و خورانا مراد ایدر لر (خلنج) آبلق یعنی الاجه معناسه در صاحب مؤید
دیددی که اول سیاه کیو تر در که برایکی یلکی بیاض اوله (سوزنی) در هجو مأبونی
* کرد کون توبدان در علت بد * کرد شلوار تورنکین خلنج (خوج) خروسک باشنده
اولان قرمزی که ایدیک تعبیر اولنور بعضیلر کوسفند جنکی یعنی قوج معناسه در دیددی
(و خود خروج) دخی خروس ایکی معناسه در که ایکی جزو دن مرکب در * بر جزوی
خود در که زره کلاه معناسه در که بیضه الدرع تعبیر اولنور و جزو آخری خروج در
خروس معناسه در (خردمند) خردمند کی عاقل معناسه نته کیم دانشمند دیر لر
دانشمند کی عالم معناسه در (ناصر) سودمند است سمنای خردمند و لیک * سودش
آراست بر من که مراور است سمن (خندوتند) ترت و مرت معناسه در (خنداختند)
خندان خندان یعنی کوله لر که کوله لر (انوری) دفع چشم بدجهانی را * همچنان نرم نرم
و خنداختند (خم نهد) دفع و ردایمز و ایتکه دخی تادر دکلر دیه جک یرده تکلم
اولنور (ختنبر) غضنفر و زننده اول کسنده در که دولت و مالی واریکن خلقه کندوسنی
فقیر کوسترمک ایچون ضرورت ایله زندگانی ایده (ابوالعباس) بافر اخیست ولیکن بستم
تک زید * او چنان شده که چنان هنج ختبر نبود (خرانبار) آندن عبارتدر که برایش
ایچون برجاعت جمع اوله لر که ترکیده اندن ایمه جی تعبیر اولنور (خشکارا کرد) تتبع
و تفحص ایتدی (خنک زیور) آبلق آت (خوالیکر) واور سیمی ایله و خوالیکر واولک
فتی ایله و خوالکر راهبر و زننده آشجی معناسه در (خشک سر) و (خشک مغز) دیوانه
مزاج و غضوب اولان کسنه لر دن کنایه در (خیر خیر) بهوده ۷ (خشک آخر) قحط اولان
بیل (خاقانی) ز خشک آخر خندان برست خاقانی * که در یاض محمد چرید کشت رضا
خوارکار * ستمکار اولوب بر کسنه یی خوار و ذلیل ایدن کسنه دن عبارتدر (خریبواز)
شب پر که یار سه تعبیر اولنور میت نکنی هیچ کاره روز دراز * کار تو شب بود چو
خریبواز خاک پیر دقیق النظر اولان کسنه دن کنایه در که دقیق امور مطلق اولور

(۳۰)

ب

(فردوسی)
بوداشو هم پهلوان
نه بددگی پیرازان
سان جوان

۷ (انوری)
خیر خیر کرد صاحب
نمت اندر همچو بلخ
تا همی کوبند کافر
نعمت آمد انوری

(سنو چهری)
تو خوار کار ترکی
من برد بار عاشق
زشتت خوارکاری
خریت بردباری

(حضرت مولانا) چون بدانی حد ازین حد میگریز * تا به بی حد در رسی ای خاک بیز
(خنده خریش) و (خنده ریش) اول کسند در که غیر یلر آن استهزا ایده لر که خریش
خانك قحی ایله خراشیدن یعنی طیرمالامق معناسند در (خواجه تاش) اول
غلاملردر که افندیلری بیر اوله که تاش لفظی فارسیده شریك معناسند در لهذا بر
بیراق آلتند یورین ایکی کسنه به (خیلتاس) دیرلر و کاهی تایی داله قلب ایدوب داش
دیرلر پاداش کی که ایاقداش تعیر اولنور و بکتاش لفظنده اولان تاش بوقیلدن
دکدر و کافی عربیدر که بک ترکیده سخت وقای و تاش حجر معناسند در بک دمور
و تیمور طاش لفظلری کی عوام جهله نك عادتلری بوایدی که برکسنه نك اولادی یاشه مسه
ولدینك برینك اسمی بکتیمور یا خود طاش تیمور یا خود بکتاش قورلارایدی کویا
اسمك تأثیرندن ولد مزبور طاش و تیمور کی محکم وثابت اولوب معمر اوله طور مش
و طور سون دیدکلری کی (خدیش) خانك ضمی ایله کدبانو یعنی خانه ده تدیر
و تصرف صاحبه سی اولان خاتون معناسند در (رودکی) چه خوش گفت آن مرد با آن
خدیش * مکن بد بکس کرخواهی بخویش (خیره کش) ضعیف و درمند اولانلره
جور ایدن کسنه که زبون کیردخی دیرلر (خریط) اصلنده بیوک قاز معناسند در
صکره ایله و نادان کسنه به اطلاق ایندیلر حالا دیار مزده احق و ابله اولان کسنه به
قاز دیدکلری بوقیلدن در (انوری) بنده بامست خربط است امروز * همچو خرد در خلاب
افتاده * و خلاب اول بوشاق سیاه چامورد در که ایاق آندن زجت ایله چیقار و اول
چامور خلیش دخی دیرلر (خرمک) خانك قمع و ضمی ایله اول رنگامیز بو
بخقلردر که دفع زخم چشم ایچون اطفالک بویونلرینه اصارلر (منجیک) ترسم چشم
رسد که سخت خطیری * چون که نه بندند خرمک بکلور * و اکاچشم زددخی دیرلر
(خرسنگ) زیاده بیوک طاش و اول کسنه که طالب و مطلوب میانده حائل و مانع
اوله (جام جم) نادلت راز غیر اور نکست * پیش را هت زشرك خرسنگست (خدا یکان)
بویوک یادشاه (خانه بدوش) درویش که هر نه به مالک اولسه صرته در بیت
ما مردمان خانه بدوشیم و خوش نشین * نوزان کرده خانه نکهدار عالم (خوش
نشین) اول کسنه در که کندو ذوقین ارایوب راحتدن غیری قیدی اولیه (خاکش
بدن) برکسنه ناسرا سوز سوباسه اکابدعا مقامنده تکلم اولنور (جایی) چون لال
توان بود بکوش و پس ازین * کرب بسخن کشایی خاکت بدهن ودخی (خاک در دهن است)
دیرلر جرمندن اعتذاره کلدی معناسند زیرا عادت ظرفاه عجم بودر که برکسنه دن
برکسنه حقتده نامعقول برکلام صادر اولد انک اعتداری ایچون کلدکه آغزینه
براز طوپراق وضع ایدوب اعتذار ایدر (خارکن است) بنده جفاکش در ۹ و هر نه

(فرخی ای کرده خنده
خریش همه کس
ماراز توبس جانا
ماراز توبس

۹ (اوحدالدین کرمانی)
(رباعی) دل بنده
بوی عنبر آمیز کست
جان چاکر عارض
دلاویز کلت بلبل که
هزار خارکن بنده
اوست او نیز غلام
خار سر نیز کست

(قدر)

قدر جور کورسه تحمل ایدر دیمکدن کنایه در (خانه بهند و مسپر) الی اوزون
خدمتکاره خانه بی سپارش ایتمه دیه جک یرده تکلم اولنور (خط برگردنم کش)
عاشق معشوقه نیاز ایدر که بکا کلی جور مرادک اولد قدده غافلانه ایتمه اولابر آزیجق
اشعار ایله بعده هر نه جورک وارسه دریغ ایتمه دیه جک مثللو یرده ایراد اولنور
مضرب مثل بودر که ذکر اولندی * و موردی بودر که دیار عجمه بر مجرمی قتل ایچون
مقام سیاسته کتورد که جلاد اولا نطع دوشده بوب اوزرینه براز قوم صاچار
و مجرمک کوزلرن باغلاد قدن صکره نطعک اوزرینه اوتوردوب مزبورک بویینه
بر قرمزی نسنه ایله بر خط چکوب بعده ضرب عنق ایدر بیت سرم آنکه که
اندازی بشمشیر جفای خود * بکش برگردنم اول خطی از خاک پای خود * مجرم معبودک
کوزلری باغلاد قزینه (آصفی) تلمیع ایدوب دیدی که بیت قاتل من چشم می بندد
دم بسمل مرا * تا بماند آرزوی روی اودردل مرا * و نطع دوشده بوب اوزرینه قوم
سر بدکلری نظامی نك شویتند مصرح در بیت نطع یفکند و بروریک ریخت * دیوز
دیوانکیش میگریخت (خط بطلان) و (خط خطا) و (خط نسخ) و (خط یزاری)
عبارتلی اول خطدن عبارتند که خطا و سهو و غلط واقع اولان عبارت لک اوزرینه
چکرلر (خلاق المعانی) لاجرم میکم بنومیدی * بر سر فضل خط یزاری *
ع بی تو خط نسخ بر حرف بقا خواهم کشید * ودخی اول نامه که پسر پدرینه
زیاده عقوق ایدوب همیشه خلاف رضایی اوزرینه حرکت ایتمد که پدری اکا
بر نامه یازوب بعدالایوم سنی ردایتیم و سن بنم اولادم عدادندن معدود دکلسن دیو
اول نامه ده تحریر اولنان الفاظه خط یزاری دیرلر (خط بغداد) جام جده اولان
اوچ خطک میانده اولان خطک اسیمدر و باقی ایکی خطک برینه (خط ازرق) و برینه
و برینه (خط حور) دیرلر لکن عبارت مذکور ساغرک آغزینه قریب چکدکلری دائره نك
اسمی اولقی اوزره اصطلاح اولمشدر پس خط ساغر و خط جام معنایند اولور و لفظ خط
گاهی حد و سنور معناسند استعمال اولنور (حسن دهلوی) خط ساغر کجاست که بکرفتست
* دل من از کتابت اشعار (سلطان ساوجی) در امان تیغ حکمت خطه ایران زمین * باد تا خط
خطا و الله اعلم بالصواب (صائب) مستانه سرو قد تو تادر خرام شد * طوق کلوی فاخکان
خط جام شد (خواستکار) و (خواستار) نیاز مند (خوان سالار) اول کسنه در که بسط سماط
اکامفوض اوله و خوان سالار لفظی حضرت عیسی علیه السلامه نازل اولان مائده به دخی
اطلاق اولور و بویکینه کاغده اطلاق خطاب ایندیکی قصیده ده دیمش ایدی بیت تویی
کویا سماط کسترده * پرنواله چنان که خوان سالار (خوشکار) اول ایتمک در که اونی
کچکدن آیرلش اوله اصلی خشک آرد در (حکیم خاقانی) برین نان ریزه هامنکر که شب

(نظامی)
غارت ازین ترک نبوده
است کس خانه بهندونه
سپرده است کس

۹ (کمال صفاهانی)
هر که چون نقطه نه
در دائره حکمت او
زود باشد که کشندش
خط بطلان بر سر

دارد برین سفره که از در یوزه عیسیت خشکاری در انباش (خرکدای) اول کسند در که
 بر کسند بر نسنه طلب آید که تصریح و الحاح ایدر تعریض و کنایه طریق ایله طلب
 ایتمز و اکاشون گای دخی در لر نه کیم (سنایی) حدیقه سنده دیدی که علم دان واصل خدا
 باشد علم خوان شوخ ترکدا باشد (خفتان) و خفتان زره اوزینه کید کلری قیصه
 کوملک و تنس زرهه آهین خفتان دیر لر (خیر مایه) بر نسنه نك اصلی و منشأی
 معنانه در (محتشم) دلم که بی تو آید کوب محنت و المست خیر مایه چندین هزار
 در دو غمت (خیمه زد درو) آید مقیم اولدی دیکدن کنایه در (وحشی) پاک ساز
 از غیر دل و ز خود تهی شو چون حباب کز سبک روحی تواند خیمه زد بر روی آب
 (خررا بروسای برای آب وهیزم خوانند) بر فرومایه بی اکبره ضیافت و قنده
 دعوت ایستد لر ضرب اولنور یعنی آبی ضیافته دعوت اکرام ایچون دکدر بلکه اکا
 مناسب بر خدمت ایچوندر (در اسکندر نامه نظامی) خرازا کسی در عروسی نخواند
 مکر آن زمان که آب وهیزم نماند (خدا خوان) شهادت بر مفی که سیاه دخی دیر لر
 (خطر کشا) خاطر شکن یعنی آرزبانه ایله خلقک در و تی پریشان ایدن کسند در بداصل
 و فرومایه اولد یغندن ناشی در (ظهوری) همه کز طبع و خیر غام کین همه ز بردستان
 بالانشین بخاطر کشایی سراسر فره چود نبال عقرب گره بر گره (خشک باز)
 اول کسند در که قار بازلق آید که گرو باغلامیه یعنی میانلرنده شرط اولیه که اول شرطه
 ترکیده او کدول تعبیر اولنور (خندستان) مسخه یغه آلوب کوله جک نسنه (خور
 دستان) تازه چیمش آسمه دوه کی که خوش مزه اولمغه کل اولنور (خوشتامن) و
 (خوش دامن) ترکیده قاین آنه دین کلری که زوجه سنک والده سندن عبارتدر
 (سوزنی) بگویم ای زن تو کشته قلیتان شوهر به پایه زن شده خوش دامن تراداماد
 (سپایه زن) عبارت در یوئدن کنایه در که نامحرمانه خاتونی بر خانه ده جمع آید کده سپایه
 کبی اوج اولور لر (خرکان) بیهوده نسنه و اول ایش که عهده سندن کلمک بعظیم
 زجه محتاج اوله (خستوان) مقرو معترف اولان کسند در که (خستو) مقرو معترف
 معنانه در خستوان آنک جمیدر (منصور شیرازی) اگر بفضل بگویم مرا مشابه نیست
 بصدق دعوی من آید آسمان خستو (خشک بازه) اول قوریدر که یاش اغاجدن
 کسوب آیر لر لر (خود کامه) اول کسند در که همان کندی قیدنده اولوب کندونک
 ایشی بتدیکنی استر (خانچید) کوچک حوض که خانه لرد یار لر ۷ (خانی) لفظنک تصغیری
 اولمق ملاحظه اولنور که خانی چشمه معنانه اولد یعنی شویتدن ظاهر در بیت چشمه
 آب زند کانی بود آب کوثر نه آب خانی بود (خرزه) ذکر معنانه در (خیمی) ادات
 تحسین در که اصلنده خددر زهی اصلنده زه اولد یعنی کبی و مقام تحسینده خد خد دیر لر

(نظامی) من آن خانچه
 ام کایم عیانت
 هر آن چم در دل آید
 بر زبانست
 (انوری) زند کانی
 خرزه قاضی باد
 چندان که او شود
 راضی

(زه)

زه دید کلری کبی (خشم جهودانه کرد) بر کسند کند و سندن اعلی بر کسند یه غضبه کلوب
 لکن بروجه له اظهارینه قدر اولسد مثل مذ کوری ضرب ایدر لر (خرقه سوخت)
 و (پیرهن سوخت) عبارت لری فلان کسند فلان کسند ایله سینه صاف اولوب
 عداوت لر صد اقمه بدل و بغلرینه محبت بدل اولدی دیه جک برده ضرب اولنور
 (صاحب نوادر) دیدی که دیار عجمده عادت بود که ایکی محب صادق قدیمی میانه
 بر مقتضای طبع روز کار عداوت و برودت واقع اولوب علی رغم الاعداء مجلس
 خاصلرنده مصافحات مراد ایستد لر هر بری صیرتنده اولان لباسلردن بر لباسی چیقاروب
 برودت سابقه بی کریمت لاحقه ایله افتا و محبت صاددنی ابقایندک دیه رک آتشه القا
 ایدر لر و حافظ شیرازینک شوبیتی ایله استشهاد ایتدی میت ماجرا کم کن و باز آکه
 مرا مردم چشم خرقه از سر بدر آورد و بشکرانه بسوخت (خیابان) بیرون شهرده
 اول بولدر که ایکی طرفی باغ و باغچه اوله و مطلقا صیره دیک کلری ایکی صیره اشجارک میانه
 دخی دیر لر (خشک باخشک نکیرد) قوریدن قوری نه بیلا شور دیه جک برده
 ضرب اولنور (شوق) چوب تسبیح ز همدش زاهد دوراست خشک باخشک نکیرد
 مثل مشهور است (خرده کیر) اکسک طویمچی در که بر کسند در ظهور ایدن ادنی
 خطایی کوروب اکاطن ایدر ع بر وای زاهد و بردرد کشان خرده مکیر و خرده
 لفظی خطا مذ کوردن عبارت اولد یعنی شویتدن منفهم اولور (جای) زمن گر خرده آمد
 مکن عیب زخردان خرده نبود عیب و عاری و لفظ حرف اکثر یا امر قلیلدن و شی
 حقیردن کنایه اولمغه حرف کیردیوب معنای مذ کوری مراد ایدر لر (خیم روی)
 و روینه خم کوس معنانه در (شهنامه) سپید بردنای و روینه خم خروش آمد
 از ناله کاووم کاشانی دیدی که کاووم کوچک بوری در یا خود او کوز قورینی صورتده
 تو چدن یابد کلری نای در که حالانفیردیمکله معروفدر که جک و قنده چالار لر و (خم هفت
 جوش) دخی کوس معنانه در و وجد تسبیح بود که حکماء متقدمین معادن سبعة نك
 هر برنده بر خاعیت و تأثیر اولمق ملاحظه سیله معادن سبعة نك کوس و گرز و بعض
 آلات حریبه یا پارلرایدی میت یکی گرز شش پهلوی هفت جوش که میرنخت مغز
 سران راز کوش (هاتی) در نکادر نك خم هفت جوش بود از سر مغز نه چرخ هوش
 (خود روی) اول کسند در که کندو باشنه بویوبوب اصلا مربی نك تحت تربیه سینه
 کیرمش اولیه لهذا یا بانه بتن کله کل خود روی دیر لر که بستانی مقابلی در (حافظ) مکن
 درین چمن سرز نش بخود روی چنانکه پرورش میدهندی رویم (خود سر) بی باک
 اولان کسند در (محتشم) تابفات من کراه نمیدانستم این قدر کم حذر خود بی سرو باک ترا

بی در بی صدور ایدن
 کوس صداسنه در
 نکادر نك دیر لر بیایی
 ظهور ایدن فلجیرک
 صداسنه چقاچاق
 و چکا چان دیر لر
 (منه)

(خوش براه) و (خوش بری) همیشه صفاده اول دیو دعا مقامنده تکلم اول نور (کاهی)
 دابر کشید خنجر و دل نیم بسمل است * ای جان تو خوش براه که مراد تو حاصلست
 (خوش علف) اول کسند در که حالای حرامدن تمیز ایتیموب هر نه بولور سه اکل و بلع ایده
 و دخی اول کسند در که زیاده اکل اول غله هر نه که تا کولاندن الینه کیره لذب و غیر لذب دیدیموب
 اکل ایده و غایت حرصندن بر لقمه آغزنده و بر لقمه انده و بر لقمه او کینده و بوحال اوزره
 ایکن صحنندن بر لقمه بی نشانیه آنک حقنده خوش علف و شطرنج باز دیر لر (حافظ شیرازی)
 صوفی شهر بین که چون لقمه شبهه میخورد * یاردمش در از باد آن حیوان خوش علف *
 و بد علف ذکر می مرو را بدن کسند نک مقابلی در (صاعدی) صوفی ز سیر بد علی دختر زرا *
 در صومعه هرگز نکشیدش که حرامست (خون گرفته) اجلی یتشمد در دیه جک یرده
 ضرب اول نور (محتشم) دل باراده می دهد دست به بند زلف او * ماهی خون گرفته بین
 جانب شستای رود (خوش کرد) پسند و اختیار ایتدی معناسنده در (سلیمان) دامت دود دل
 عود گرفت و خوش کرد * تابانی که دم سوختگان اثر است (خوش گاه) محله
 مناسب اولاندن کنایه در والله اعلم بالصواب والیه المآل والمآب

باب الدال المهمله

(دارد جای کرد کل در آب) بر غیری یرده علاقه سی وار در دیه جک یرده
 ضرب اول نور (بنایی) خانه در کوی تقوی داشتم کردم خراب * از بر آبی آنکده دارم
 جای دیگر کل در آب (دارند عزیز بهر چشمی صد چشم) بر کسند معزز و مکرم اولسه
 آنک بهانه سیله نیجه کسند لر دخی معزز و مکرم اولور دیه جک یرده ضرب اول نور (کمال
 اسماعیل) بر دیده نهم ز بهر چشمت ترکس * دارند عزیز بهر چشمی صد چشم (داغ شدم)
 هلاک اولدم حسد مدن دیمکدر (ملک قی) شدم بیباغ که تسکین دل دهم دیدم * میان بلبل
 و کل کرمی که داغ شدم (در آب میراند) فلان کسندی بر طریق ایله صاودی (آصفی)
 نمودی چهره در آینه تاسوزی دل زاهد * بدلسوزی چرا در آب میرانی مسلمانا (دادی
 مرا سر بر آب) بی صاودک دیه جک یرده ضرب اولور (فغانی) وعده کردی شب که می آیم
 بکشت ماهتاب * رفیق و دادی من بی خانان را سر در آب (سر دادن) صالی و بر ملک معناسنده در
 و کند و حاله قومانع اولمه دیه جک یرده سرده اورادیر لر نته کیم (میرزا خیالی) دیدی
 بیت چشم را سرده بدل تا طعمه نازش کند * کرچه عار از صید کنج شک میبود
 شهباز را (در پوستین اورفت) آنی مذمت ایتدی دیمکدن کنایه در (ذربهارستان جامی)
 مردک خشک مغز را دیدم * رفت در پوستین صاحب جاه * کفتم ای خواجه که تو بدبختی
 * مردم نیکبخت را چه کناه (در خط رفت) و (در خط شد) عبارت لری مضطرب اولدی
 دیمکدن کنایه در (حافظ) میوش روی و مشودر خط از تفرج من * که خواند خط تو بر

(روان)

روان بکادد مید (درخواست کرد) بر نسته طلب ایتدی دیمکدر (کمال اصفهانی) دل ازین به
 نظری از تو همی دارد چشم * کرچه خود میکنی آنچه از تو سزد بی درخواست * باز
 خواست دخی اگر چه مطلقا سؤال معناسنده استعمال اول نور لکن اکثر استعمالی اول
 بر گره استدکد نصکره دخی ایسته مکده در روز قیامت روز باز خواست دید کلری دنیا ده
 ایکن ایتدیکی عملدن سؤال اولندیفی ایچوندر (در زر گرفت) و (در کوه گرفت) التونه
 غرق و جواهره غرق ایتدی معناسنده در (در سفید کرد) بر فقیرک خانه سنه بر محتشم
 و عظیم الشان کسند نزول ایتسه ضرب اول نور عادت عجم بود که حالت مذکوره واقع
 اولسه فقیر منبور خانه سنک در و دیواری کیرج ایله آغز دیر ایدی پس عبارة مذکوره
 آنک خانه سنی بر عظیم الشان کسند تشریف ایتدی دیمکدن کنایه در (حسن دهلوی)
 نعت رسوله حضرت رسول اکرم حین هجرتده مغاره یه داخل اولدقه عنکبوتک یایدینی
 آغ حقنده حق بود که حق تعبیره موفق اولمشدر بیت عنکبوت غار را کفتم که این
 پرده چه بود * کفتم مهمان عزیز آمد که کردم در سفید (درو صله او نشست) آنک
 مرادی اوزره حرکت ایتدی دیمکدر (طوسی) راست در جان و دل طوسی نشیند
 تیر او * شکر بازی عافیت در و صله یاران نشست (در یافت) مرحت ایتدی ترکیده اسیر که دی
 تعبیر اول نور معناسنده کلور نته کم شاهینک شو بیتندن منفهم اولور بیت دریافت دمی شاهی
 دغسته خود را * ترسم که بجویی و کرو باز نیابی * وفهم ایتدی معناسنده استعمالی شایع در
 سلمان موی تواز قفا چوبیدیم بیافتم * کفتم مکر که دود دلی از قفای تست (دست برد
 اورا) کا غالب اولدی و آبی زبون ایتدی دیمکدر (دنبه نهاد) کا حلیله ایتدی که ترکیده
 الدادی تعبیر اول نور (حکیم خاقانی) اجلم دنبه نهاد از بره چرخ هنوز * همیچو آهوبره مشغول
 چرا ید همه (دغل در آبی) بر کسند نک عینی تجسس ایتمکدن کنایه در (دامن بدن دان گرفت)
 سرعت ایله قاجدی دیه جک یرده ضرب اول نور (سعدی) بجا بکتر از خود مینداز تیر *
 چو افتاد دامن بدن دان بکیر (دست صلیبی مکن) مخلوقک قارشوسنده عبودیت ایچون الیکی
 با علمه دیمکدن عبارتندر (دل دل کنان) مضطرب اوله رق و امور که تردد ایدرک
 و آه ایدرک دیه جک محله تکلم اول نور (خاقانی) بغداد جانهاروی او * طرار دلها موی او *
 دل دل کنان در کوی او * چون خود فراوان دیده ام * که معنای اخیره مناسبتدر (دور
 گیران) دالک قحقی ایله پادشاهلردن و باده نوشلردن کنایه در مثال معنی اول و دوم
 (خاقانی) شاهدان آب دندان آمده در کار آب * فتنه را از آب خوش دندان کنان انکیخته
 مثال معنی سوم بیت اوسر کران با کر دنان من پیش او بر سر زان * دلها روان دندان کنان
 دامن بدن دان دیده ام (در لوزینه سیر دارد) انوری کلامندن منفهم اولور که سرور

بیت تیرد که نه در و صله
 عشاق نشیند ان تیرچه
 تیر است بینداز بحرا

بیت مذکور حرف
 الفده آب دندان
 مثلثه ذکر اولندی
 یعنی نور سیده اولان
 محبو بلر صوعلنی
 ایدر لر زبوا خوب
 اولان کسند لری صو
 ایله بیدار ایدر لر
 و مزبور لر فتنه
 بالذات رسوا و ذلیل
 ایدرک خوابدن
 ایدر لر (منه)

اشانسته غم کتور دیمکدن کنایه در میت که بود باتو همه پوست دروفا چوپاز
 که روزگار بلوزینه در ندادش سیر (دو چشم چار شد) ملاقاتدن کنایه در (دستار چه
 ساز) هدیه و بر دیمکدر (خاقانی) از سیم صراحی و زرمی دستار چه ساز دلبرا و استمالت
 و بر وال اوزره طوت معالرنده دخی استعمال اولنور (دست کشید) نا امید اولدی
 دیمکدر (دست بر ترکش زد) عجب ایش کوردی دیه جک یرده ضرب
 اولنور (آصفی) زان کان ابرو زچاک دل کشیدم تیر آه در صف عشاق دستی باز
 بر ترکش زدم (دست داد) میسر اولدی دیمکدر میت تشریف دست بوس
 توانرا که دست داد می افتدش بسان زمین در قدم (دست بر دل نهاد)
 و دندان بر جگر نهاد و دندان فشرد عبارتتری جائه جبر ایدوب بای حال کان صبر
 ایتدی و دیشی صیقب تحمل ایتدی دیمکدن کنایه در (شاهی) چند بنیم رخ خوبان
 و دل از دست دهم وقت آنست که دستی ندم بر دل خویش (سهیلی) چند خون دل
 خورم عشقت ز سر خواهم نهاد هر چه باد آباد دندان بر جگر خواهم نهاد مثال سیوم
 (جایی) سختی چند روز انجا بر برد بران محنت زبس دندان بیفشرد (دست خر)
 شتوم غلیظه ده افراط تمکدن کنایه در (انوری) دست خر نام می برم اما می نکوم که در
 لجاست هنوز (سعدی) کس پای مرغی که بیاورد پیش ولی دست خرفت ز اندازه
 پیش (دستادست) تند و سادست نسیه در که تقدم مقابل اولدینی حرف داده ذکر اولندی
 (دست انداز) ظلم معناسنه در (دست افشار و مشت افشار و دست افشار زر) عبارتتری
 اول التونندن عبارتدر که حکما آنی شو گونه تدبیر و تلین ایتدیر ایتدی که خسرو پرویز همیشه
 صفاتی یکمک متلا و غله لادن و بال موی کی النده طوتوب اکامشغول اولسون و صفاتی
 بوبهانه ایله فراموش ایتسون دیو بومشاقلمی ده بر مرتبه دایدی که خسرو اندن هر نه
 صورت مراد ایدر سه تصویر ایدر ایتدی اصحاب توارخ دیدیلر که خسرو زمان دولته
 بش اعجوبه زمان و نادره دورانه موفق اولمش ایتدی که ملوک سابقه و لاحقته دن بری انک
 برینه مالک اولدی اولادست افشاره ثانیافیل کوکندن ال صورتنه بر پنجه که
 خسروک بر ولدی دنیا به کلدیکی وقته پارمقلمی بر بره جمع ایدر ایتدی که خسرو بیلور
 ایتدی که شبهه سز کنندی صلبندن بر ولد ظهوره کلدی نالنا بر کاسه که ایچنده اولان
 صوبی ایچد کده یتله بلب صوابله طولوا اولور ایتدی رابعا بر مطرب که اوچ یوز التمش
 آوازه اختراع ایتدیر ایتدی خامسا کنج باد آور دیمکدری خزینه که خسرو مزبور قیصرک
 ملکتنه سفر قصد ایتدیکنی قیصر استماع ایتد کده جمع خزانی محافظه ملاحظه سیله بر قلیونه
 طولدر و بجزیره لردن بر جزیره کتور مک ایچون کیدر ایکن مخالف روزگار سببی ایله
 کشتی مرقوم خسروک ملکتنه دوشدی و خسرو آئی اخذ و قبض ایتدی خزائن مشهوره ده

(محشم کاشی) ترکمن
 مشت و دست
 انداخت بر دوش
 رقیب و و که شد ملک
 دلم و بران زدست
 اندر او جای در عاشق
 و عشوق در مدح
 نری بدن زلفا فرمود
 (مثنوی سرینش را
 اگر قدر پیش است
 برون رفتن خیر آساز
 انکشت زدست افشار
 زوراکون غش
 شویاد سیم دست
 افشا بشور

بونندن چوق خزینه یوق قدر پس بو تقدیردن کنج باد آور تسجید سنک وجهی ظاهر اولدی
 والله اعلم بصخته (دست پیشین را بدل نیست) ایشد جله دن اول شروع ایدن کسنه غالب اولور
 دیه جک یرده ضرب اولنور (جایی) زبان دهر را زین به مثل نیست که کوبد دست پیشین را
 بدل نیست (دست خوش) اول لادن مثلونسنه در کده الده طوتوب آنکله اوینار لر (جایی)
 بادل دست خوش خوف ورجا کفت ای کرم روان تابکجا وکاهی ترکیب اضافی
 صورتنده تایی مکسور ایدوب شعر لرده دست خوش دیر لر (دست موزه) آلدوان
 تعبیر اولنان نسنه در کمالی محافظه ایچون کچور لر نندکیم حضرت جایی شهنه ظالم حقنده
 دیدی میت اول از شرع دست موزه کند پس سؤال نماز روزه کند (دست افزار)
 دخی کاهی بو معناده استعمال اولنور و اگر استعمالی اهل صنعتک النده اولان آلتده
 در مثلاً کاتبه نسبت قلم و خیاطه نسبت سوزن کی و پای افزار و پای ابزار آیق قابی
 معناسنه اولدینی کی صاحب دستور دیدی که دست افزار و پای افزار عبارتتری
 اصلنده دست افشار و پای افشار در کدشین زاید قلب اولندی (دست از یا خطا کرد)
 زیاده تلاشدن الی ایاغی طولاشدی دیه جک یرده ضرب اولنور (طوسی) مردم چین
 مشک را بند خطایی می نهند میکند کرباس زلف تودست از یا خطا (دف کش) عورت
 پیش آهنگی که تحریف ایدوب عورت پزونکی دیر لر ننه کیم اوغلان پزونکنده
 کوه دلال و عاشق و معشوق بر خانه ده جمع ایتد کدنسکره قابو بکجیسی اولان ملعونه
 بر در نشین دیر لر (قطعه) عجب دیدم که این خواجده سرایان همدم خرج و بالاتر نشین
 اند سیدد فکش بیاضش کوه دلال از ان رو حاجیان بر در نشین اند (دستور) دالک
 قحی ایله اذن و یرمک و طرز و اسلوب معالرنه کلور میت امشب زیار رخصت
 آهی گرفته ایم دستور عاجزانه نگاهی گرفته ایم (درون دار) اول کسنه در کد بر کسنه به
 کین ایتسه اول کینی در و نندن چقار من بزم اصطلاح زده عربی تعبیر ایله مبطن دیر لر
 (دنکاسه) اول کسنه در که بر یرده طعام حس ایتسه چوکوب او طور رویارانه ثقلت و یرر
 ننه کیم قارتی طویور مق ایچون دور ابواب ایدن کسنه به کاسه چلبان دیر لر (غزالی
 مشهدی) در هجو کس میت کد و کشکول در کف بهر شور باد بر کردی نکردی
 سیرازین دنکاسدکی و کاسه چلبانی (دست بکاسه یاقم) فلان کسنه تنها عشرت
 ایدر ایکن غافلانه اوزرینه وار دیم که انکاره مجالی قالمدی دیه جک یرده ضرب اولنور
 میت دوش بوقت صبحدم طرف چن شتاقم ترکس می پرست را دست بکاسه یاقم
 (دفتر شکست) ورق بو کدی معناسنه در (دندان با و فرو پرو) اکامشغول اولدی
 دیه جک یرده ضرب اولنور که دندان طمع فرو برد معناسنه اولور (فقانی) درین مجلس

کاتبی هنر معنات
 دگر جله دست
 افزار ندا کر ترا بهر
 انکشت صدها ست

بجیزی هر کسی دندان فرو بردند امید ما بر آن لبهای شکر خند خواهد بود (در آستین اینست) ایسته حاضرده بو واردر دیه جک یرده تکلم اولنور صادق نام بر کسنه کنار حوضده اوتور مشیدی غافلانه معشوقی آردندن کلوب مزبور حوضه قاعدی دردمندک قوی درون مستندان کی شکسته اولدی احبابی آندن سؤاله ایدر لر که قولوک بومرته شکست اولمه سینه سبب نه اولدی دیو مزبور دخی ماجرای حکایت ایتدکده تصدیق ایتیلره (کواه عاشق صادق در آستین باشد) دیدیکی مثل مذکور قیلندندر (درخ اندازی هست) دوریلوب بو کولوب بریردن طور طوپ اولوب اوزریکه آتلق استر دیه جک یرده ضرب اولنور (عرفی) عرفی آن زلف سبکدست کند اندازش مانده چین بر سر چین درخ اندازی هست عربی ده (مهر نبع لنباع) مثله قریب در (درپس زانو افتاد) و (درپس زانو نشست) منزوی و خلوت نشین اولوب خنقدن منقطع اولدی دیمکن کنایه در (کال اسماعیل مر باعی) دل چون ز جهان عیش بیکسو افتاد در دام بلازان خم کیسو افتاد تاباسر کیسوی تو همزانوشد چون کیسوی تو درپس زانو افتاد (دامن کشان) ناز و شیوه ایله خرامان اوله رق (دامن افشانی) وجد مشروح اوزره خرامان اولق معناسنه در (دامن کشیدازو) اندن اعراض ایتدی دیمکن در (درپش اوکلاه نهاد) اکاتظیم ایتدی دیمکن کنایه در نته کیم فرنکلرک عادتیدر (انوری) ای فلک با کلاه داری خود پیش قدرت کلاه بنهاد (در قدم باشیم) خدمته اولایم دیمکن ۹ (در لباس میکند) سر ایدر که کیزلوجه تعبیر اولنور (عرفی) کسی که باتو بود در لباس همیوپاز بزیر تیغ کشندش برهنه همچون سیر (در لباس بودن) نفاق اوزره اولق (بابا فغانی) کند قتل مجان در لباس آن ترک میترسم کزین خونهای پنهان دامنش کلکون شود روزی (در یک تیراست) بروجه و بر اسلوب اوزره در دیمکن کنایه در . لسان عربده علی وتیره واحده عبارتندن تعجیم اولنق ملاحظه اولنور (طوسی) در روز و غایت و نیزه مهر روشن شده پیش تو که در یک تیراست لفظ تیرایهام لطیفدن خالی دکلدر که تیر عطارده دخی اطلاق اولنور و لفظ تیر نصیب معناسنه دخی کلور اصلی تیر قریعه در و سهم وتیره یعنی تاریک و تیر کشتی و تیر عصار و هر ایک اون او چنجی گونی و فصل خزان معنالرینه دخی کلور (سوزنی) نه شصت زلف کان ابروان تیرقدان فاند بهره و حظ و نصیب و تیر مرا (دم) برقاج معنایه کلور مسک رایحه سی و قطره و برانچیم صومعانه کلدیکی شیخ نظامینک متوینندن مستفاد اولور بیت نان جوین میشکن و میشکب نانخوری کندم آدم فریب ه تاشکمی نان و دی آب هست کشفه مکن بر سر هر کاسه دست و نفس و دمورجی کوروکی و قلیچ یوزی

(لهذا)

۹ (هلالی رباعی)
زهی سادات اگر
خاک آن قدم باشیم
بهر کجا که نهی بای
در قدم باشیم چو عا
شقان برفا جان کشند
در پایست امید هست که
مانیز در قدم باشیم

لهذا ایکی یوزلی قلیچ (تیغ دودم) دیر لر که عرب آندن سیف ذی شغرتین تعبیر ایدر لر (محتشم) دی کشتی بعتام کھی بلطف خطاب چه قاتلی تو که تیغ سیزه ات دود مست و نیزه و پیکانک سوری طرفی و فرون آغزینه (دم تون) دیر لر و بر سوز که اعتباره صالح اولما غله خلق آتی ترک ایده لر اکا (دم بی قدم) دیر لر کویامیان خلقدنه روان دکلدر (سعدی) دم بی قدم تکیه کاهست است یعنی وجد مشروح اوزره اولان کلام اعتماده صالح دکلدر (دیوپا) عنکبوت بو عبد فقیر حضرت ابراهیم پدیری آذرک نجار لقدم مهارتی بیان اثناسنده دیمش ایدی بیت دستنه آلسه بیرمین کستاخ دیوپا تارینه آچار سوراخ (در اودوزا) مجرب امور اولان کسنددن کنایه در که کثرت تجربه سندن ناشی بر خصوصده خطا افساد ایتسه آتی حسن تدبیر ایله اصلاحه قادر اوله که ترکیده بیرتوب دیکمکه قادر تعبیر اولنور زیرا (درا) رانک تخفیف و تشدید ایله دریدن و دریدن و دوزا دوختن دن مأخوذ صفت صفت مشبه در برنجی و دیکجی معناسنه (کال اسماعیل) خدخه ای دلبر درا دوزا نیک میدری و خوش میدوزی (دیو دولت) دولتی سریع الزوال اولان کسنه (دست رنج) صنعت و کسب کار (دست دارداورا) اکالی تشور و قادر در (سعدی) بیاموز فرزند را دست رنج اگر دست داری چوقارون بکنج (دیو کلوج) اول معصوم که مصر و ع اوله که اول مرضند ام الصبیان دیر لر (درواخ) خسته لکن یکی قور تلقی شرفنامه ده درشت خوی و غلیظ اولمقدر دیدی (منصوری شیرازی) فلک جناب و عطار د بیان و مهر خمیر زحل مراتب و مد رأیت واسد درواخ تحفه ده ظن مقابلی اولان یقین معناسنه در دیدی کانم بفلان درواخ شد دیر لر بنم اکا اولان ظم تحقیقه حقیقی معناسنه (دارو برد) کروفر و تفاخر (فردوسی) پیوسید رستم سلج نبرد آورد که رفت با دار و برد (دست بند) الاله و یروب رقص اتمک (نظامی) ساعتی دستبند میکردند بر سمن ریشخند میکردند (دندان مزد) اول عطیه در که ضیافتد نسکره فقرایه تصدق ایدر لر ترکیده دیش کیرامی تعبیر اولنور (دژ آباد و دژ آلود) غضوب و خشمناک معناسنه در که دژ دالک قهی وزراء عجمی ایله خشم معناسنه در (برامی) اگر شیر دژ آبادش بدیند چوسک اندر پس زانو نشیند (خسروانی) یکی پیر دژ آلودست در جنگ که دارد از مصاف شیر نرنک (دیو باد) کرد یاد که ترکیده قاصر غه تعبیر اولنور (دیو لاخ) اجنه ساکن اوله جق مکان (نظامی) چوزان دشت بگذشت چون دیو باد قدم در دیگر دیو لاخی نهاد (دندان نمود) کولدی و خوشحال اولدی دیمکن کنایه در بو عبد فقیر سیاحت نامده دیمش ایدی بیت نام خدا بخت چو دندان نمود رفت همد آنچه بمن رفت بود یعنی مرا از ستم روز کار بازره انید چو شد دستیار دستیار معین معناسنه در (در باقی شد) دو کندی

سلج سلاح معناسنه در
رکاب رکیب کی حتی
ضرورت وزن ایچون
اعتقاد لفظی اعتقد
لفظه تبدیل ایدر لر
(منه)

لاخ مکان معناسنه در
سکلاخ کی (منه)

قالمدی دیمکدر (هفت پیکر) مطرب آمدروانه شد ساقی * شد مطرب را بهانه در باقی (در میان باشد) میانزده کرو یعنی او کدول او سون دیمکدر (کمال خجندی) که میان باشدش زیر قبا * خرقة بنده در میان باشد * (در کجامینور دوا) فلان نسته نه ریه لایق و نه رده یاقیشور دیمکدر (دهید) ضرب ایله امر در یعنی ووزك (اسدی) دیدی که میت پس از خشم فرمود کور ادهید * همه دستهار انجون در نهید * مستقصی ده ز محشری ان لاده فلاده * مثلك بیاتنه دیدی که ترجمه سی بودر عبارت مذ کوره دالك قمع و کسری ایله روایت اولندی که کله فارسیه در معناسی ضرب دیمکدر که عرب کندو کلاملر نده استعمال ایتدیله اصل مثل بودر که بر کسندك قریبی قتل ایدن قاتل حقنده اول کسند هر نه رده ده اکام مصادف اولور سم ضرب و قتل ایدرم دیمش ایکن یولده مصادف ایتد کلاملر نده مسامحه ایدوب ضرب ایتمز اکا کلام مذ کوری تکلم ایدر لر یعنی چون بود فعه فرصت اله کیرمش ایکن ضرب ایتمدیک بعد الیوم دخی ضرب ایتمز سن پس ان لم یکن ده فلا یکن ده تقدیر نده اولور یعنی ان لم یکن ضرب فلا یکن ضرب فرصت اله کیرمش ایکن فوت ایدن کسندی لوم و توبخ و قنده ضرب اولور انتهی قسم اول ترجمه سنده عدد بخشنده هامش کتابده کرکی کبی تفصیل اولمشدر عنقریب کلور ان شاء الله تعالی (دیک افزار) طعمای اصلاح ایچون طنجریه قودقلری بوبرودار چینی مثلونسته لور که عربی ده تو ابل دیر لر (دامیار) صیاد معناسنه در (دزدار) قلعه ضابطی که دز قلعه معناسنه در (دیوسار) بدخوی وزشت یعنی دیوه بکرز مقدمه ثانیه ده سار لفظنك معناسی تحقیق اولندی (دریابار) دریا کناریند واقع اولان شهر و بیوک دریا معناسنه دخی کلور (دیر باز) اوزون دراز کبی و طول زمان معناسنه کلور (سوزنی) در امل تادیر بازی و درازی ممکنست * چون امل د ترا عمر دراز دیر باز (دندان افزار و دندان پریش و دندان کاو) دیش قارشیدر ه جق خلال (دمبه کداز) بر نوع سحر در که قویونک قوی یعنی ایکنه ایله دلوك دلوك دلد کد نصکره آتشد اریدر لر العیاذ بالله مسحورک بدنی دخی آنک کبی اریده بو عبد فقیر مثویاتده دیمش ایدی میت سوزن الماسم و شیر زیان * دمبه کدازی چه کند آسمان (داس و دلس) ایله و نادان داس اتباع در تار و مار کبی دس و دیس مانند و نظیری معناسنه در (عنصری) ندیدونه بندد کر هیچ کس * که زرم مثل و که بزم دس (دست پس) ایشک آخری که صوکی تعبیر اولور (دور باش) چاوش معناسنه در بو کینه کستاخانه جنون نامده شهریار عقل دیوان عدل ایتدیکی محله دیمش ایدی میت همه دور باشان بیانک بلند * دعا خوان هرگز نبینی کزند * و آه سرد معناسنه دخی کلور (اقبال نامد چودازا پیام سکندر شنید * یی دور باش از جگر بر کشید * و چاوشلرک اللرنده پادشاه ایچون از دحام خلقده یول آچق

(ایچون)

۹ یعنی انک میانی اول مرتبه دقیقدر که اگر یوق دیله عیب اولمز وین بوباده یوقدر دیو ادعا ایدرم سز لور و در دیو ادعا ایدر سزا کر سوزنم دیدیکم کبی دکل ایسه ایشته خرقة فقیر میانه مزده رهن اولوب سوز کیم چقارمه او آسون (منه)

(اسدی) جهان دامیار بست نونک ساز هوای دلش دانه و دام آر

ایچون اولان باشی بومری اغاجه دخی دیر لر زیر اول اغاج آلت دور باش در که اصلنده دور باش اوزاق کیت و از دحام ایتمه دیمکدر (نظامی) بهر کام از برای نور پاشی * ستاده زنگی بادور باشی (نیازی مجازی) دور باش ناخج در دیدی که تحریف ایدوب ناجاق دیر لر (دست کش) اول کسند در که اعی و ناتوانلرک الدن پاشوب بدر ۹ و کپاده دید کبری نای (عبدالرزاق) ای دست کش تو این مقوس * ای دستخوش تو این مقرنس (نظامی) دستخوش کس نیم از بهر کین * دست کشی میخورم از دست رخ * وال ایله ایشله دکلری بر عملک اجر تی که اکادست مزددیر لر معنالرینه کلور (ده آک) خنک مارینک لقبی در بعضیلر خنک لفظی ده آ کدن معربدر دیدی آک عیب معناسنه در خنک مزبور اون خلصت ذمیه بی جامع اولمغه عبارت مذ کوره بی انا اطلاق ایتدیله و اول اون عیب بودر که تعداد اول نور زشتک و قصیر القامد اولمق و ظیرونی حیالومق و اکول اولمق و بدز بانلق و کذاب لق و عجوللق و احقلق (دود آهنگ) خانه لرده توتون چیقماق ایچون یابدقلری باجه میت دهانش چون زدی از درد آوخ * تو کفتی بود دور آهنگ دوزخ (دژ آهنگ) دالك کسری و زاء فارسی ایله بدخوی و بدکار اولان کسند و بدخواه معناسنه دخی کلور (عنصری) زبس کینه چوی و دژ آهنگ بود * فراخای کیتی در و تنک بود (دم کرک) صبح کاذبدن کنایه ۷ در خاقانی دم کرکست یادم آهو * که همه مشکبار بند و صبح (ناصر بخاری) شدم کرک سحر از سوی مشرق بدید * جرم هوا چون پلنک کشت ملع بدن (دیودل) بغایه بهادر و جاهل و نادان معناسنه دخی کلور (دژخیم) دالك قحی و زاء فارسی نک سکونی ایله جلاد و بدخوی و بدطبع معنالرینه کلور که ایکی جزؤدن مرکبدر بر جزؤی دژدر که بدو جزؤ آخری خیم که خوی و طبع معناسنه در پس جلاده اطلاق بو اعتبار ایله در (شهنامه) بدژ خیم فرمود کین رابکوی * بدار اندر آویز و بر تاب روی (دژم) دالك کسری ایله غمکین معناسنه در (خسروانی) رخ بکونه خیری شده است زانده و غم * دل از تفکر بسیار خیره کشت و دژم (در زمان) دالك وزانک قحله لریله وزانک سکونی ایله اول ایسکدر که ایکنه یه یکمش اوله (دستش برون کن) البی قطع ایله (دست زن) نادم و بشیمان (دستپیان) ترکیده داماد طرفندن خاتون طرفنه اغیرلق نامی ایله ارسال اولان هدیه (دریای دور فرو) بحر عمیق (دژبرو) خشنک و چین ابرو کوستر کسند دستواراه ال مقدار نجه اولان نسته (جام جم) چه خوری نان دستواره او * نظری کن بدست پاره او (دست آویز) هدیه قلیله دن عبارتدر (دست ستون زنج کرد) متحیر دیمکدن کنایه در (دم لایه) کلب صاحبته قوی یعنی اوینادوب ایاغی آلتنه یوالانغی (سلطان حسین) میرزا بمدح آن چه افزودیم در کال * ز هجوم که کوی همان کم شود * زدم لایسک چه شادی فزود * که از عووش موجب

۹ (رباعی) فرقت میان آنکه از روی یقین بادیده بینادود اندر دین با آنکه دو چشم بسته بی دشمنی هر سوی همی رود بطن و تخمین

۷ عریده ذنب السرحان دیولر

غم بود (دانش پژوه) طالب علم اولان کسند در (داربوی) بخیار ایتدک لری مشهور
 عودک اسمی در (دهر نکوهی) روز کردن شکایت ایتدک (مؤید الدین) از دهر نکوهی چه
 بود سود ترا در تسلیم و رضاست به بود ترا (دیده کافوری) کوز لینه آق دوشمکله اعی
 اولان کسند دن کنایه در (دسته شد) مضطرب اولدی (سلطان) بنفشه دسته از آن میشود
 مجلس باغ که در بهار بخود میرود فروغین (دسته ساخت) مضطرب ایتدی (حافظ)
 در باغ زاشیتاق و صلت کل ساخته دسته خویشتر را و دسته کستاخ معناسند کلور و معاونت
 معناسند دخی استعمال اولنور و بر پرده باغ لاش نشسته لره دخی دسته دیدک لری معروف در
 (رودکی) نیست از من عجب که کستاخ که توداری با ولم دسته دست باز دج و سبی ایتدی
 که زیاده چالشدی تعبیر اولنور (کاجی) برای کشتن خود دست و بازدم بسیار ولی بکوشش
 خود سرخ روی نتوان شد (دم در کشید) ساکن و ساکت اولدی دیمکدن کنایه در
 (دیر آبی و درست آبی) (نظامی) چه خوش گفت این مثل مراد جهان کرد که دیر
 آید درست آید جوا نمرود الی چکدر اما ایشی پاکدر دیه جک پرده ضرب اولنور بیت
 مثل زد سکندر در آن کوه سار که دیر و درست آبی و آند مدار یعنی برایش شروع
 ایتدک و قنده یا خود برایش ایچون بریره کتدک زمانده ایشی کرکی کبی وجوده
 کتور کیچ اولور سه اولسون (دیر آشتی) اول کسند که ادنی خصوص ایچون برکسند دن
 رنجیده خاطر اولوب مدة مدیده سینه صاف اولمید آنک حقنده زود خشم دیر آشتی
 دیو ضرب مثل ایدر لر (هاتفی) همه زود چشمان دیر آشتی سرشته ز خشمند پنداشتی (دیوار
 کج بر آورد) برکسند بر بدعت سینا احداث ایدوب خلق آندن متعجب اولسد ضرب
 اولنور خیالی از طاق ابر و انش رو کرده بحراب در پیش خویش تا کی دیوار کج بر آری
 (دیبا هر چند کهنه شور پاتابه نکرده) حبیب و نسیم اولان کسند هر نه قدر فقیر
 اولور سه دخی زالت اختیار ایتدیه جک محله ضرب اولنور و اصل معنی بود که دیبا
 هر نه قدر کهنه اولور سه دینه دیبا در و آتی کسند لریاغنه طولا ق ایتد لر (دل بر دل کواهی
 دهد) کوکلدن کوکله یول وارد کوکل دوستی یلور دیه جک یدده ضرب اولنور
 بیت در نکیرد خاطر کل رافغان صبحکاء دل بدل هر چند ای بایل کواهی میدهد (دیک
 طوسی بجوش آمد) اول صوفی مقلد سکندل حقنده ضرب اولنور که کندوده اصلا
 وجد و حالت یوق ایکن حلقه سماعه آتش های و هو کرم اولد قده اظهار وجد
 و حالت اید (کال خجندی) چون علاء الدین بوقت سماع در فغان و خروش می آید
 کویا از حرارت انکشت دیک طوسی بجوش می آید (دل با کران کرد) بزه خاطری
 قالدی دیه جک پرده ضرب اولنور (آصی) نهاده بر دل ما کوه غم ز سنکلی سبب
 چه بود دل خود زما کران دارد (دل داد) رضا و بردی دیمکدن کنایه در (ظہیر) اگر

(ضرورت)

ضرورت از اینان بکیردم دامن چه کونه دل دهم کز تودر کدرم (سلطان) خود دل کرا
 دهد که دهد دل بی وفا باری چودل دهد بجه مهربان دهد (دل نمود) کولریوز کوستردی
 دیمکدن کنایه در کدروی دل نمود دخی دیر لر (سلطان) تودل نمود کی غنچه با صابنکر که
 هر دمش چوبه بیند کنار بکشاید (دل نهاد) توطین نفس ایتدی که اکا قرار و پردی
 دیمکدن (کنایه در کال خجندی) دل نهادم من بیچاره بدر دل ریش چه کنم باغم او نیست
 خبر این چاره من (حسن نازک) دل نهادیم بر غمت آری کار باید نهاد بر بنیاد (دیده سرخ
 کرد) کوز قیزارتدی جای بهر کل رخ که کردم سرخ دیده کنون از هر مژه خونم چکیده
 زیاده تعلق و کرکی کبی اهتمامدن کنایه در (ده کجا و در ختان کجا) ایکی نسنه میانده تفاوت
 قالمش اولسه ضرب اولنور (شوق) ز طوبی زند زاهد خشک لاف به بین ده کجا
 و در ختان کجا (دیگر نیست مگر) ضایع اولدی کیتدی قالدی دیه جک پرده تکلم
 اولنور (طوسی) تا تودوی بنیشکرب خود آن شکسته دیگر نیست مگر (انصاری)
 در میان عاشقان دیگر نمی بندد مگر هر که جز موی میان او خیالی بسته است
 (دل نشین) مطبوع و مرغوب اولان نسنه دن کنایه در دخی واقف اسرار درون
 اولان صاحب فراستدن کنایه ایدر لر (فیضی) هر دیده وری بدل نشینی میخواند
 خطی ز پیش بینی (دیوانه ماه نونیده است) جنونی بی سبب در دیمکدر زیر اجمانین
 آبی باشند جنون لری زیاده اولدینی معروف در (دعا گفت) و داع ایتدی (دعا خواند
 اورا) اکاسلام کوندردی دیمکدر (دواسبه کریخت) چتال آت ایلد قاجدی که پک قاجدی
 دیمکدن کنایه در (دواسبه) اولاددن کنایه اولدینی عن قریب قسم اول ترجمه سنده
 کلور ان شاء الله تعالی بوکینه قلم و صفند دیمش ایدی بیت نام ایزد زهی جگر داری
 ظلمت یک تنه دواسبه کیدر (دو چار شد اورا) اکاراست کلدی دیمکدن عبارتدر وبری
 برینه راست کلر یلر دیه جک پرده (دو چار کردیدند) دیر لر اساتند دیار بچندن شو
 وجهله استماع اتم که اصل معناسی ایکی کوز درت اولدی دیمکدن کنایه در دیدیلر
 دوست کام شد خیر خواه اولان احبابک مراد لری اوزره نائل مرام اولدی (دشمن
 کام) بدخواه اولان اعدانک مراد لری اوزره مقصوددن محروم اولدی دیمکدر که مراده
 نائل اولمق احبابک مائده سروری و محروم اولمق اعدانک ماده جوری در (بیانی) به عاقبت
 شدم از دور چرخ دشمن من بلا زده از دوستکامی بسیار که مراد اولا کرکی کبی نائل
 اولمش ایکن مقتضای دور فلک اوزره اعدانک مراد لری اوزره عاقبت محروم
 اولدم دیمکدر (سلطان ساوجی) دشمنان گفتند کام دوست ناکامی بود عاقبت سلطان بر غم
 دشمنان شد دوستکام (دوال پای) اصلنده قایش بجاقلی معناسند غول بیابانیدن عبارت
 ایدی صکره عیاردن کنایه ایدیلر (دوتایی) اول جامه در که یوزایله آستاردن اولوب

(هاتفی)

آن شیفته رسن بریده
 دیوانه ماه نونیده

ایچنده پنه اولیه واکر بیلندك آستارلی یا هیچ آستاری اولیوب ساده یوزدن اولورسه اکایکتایی دیرلر بیت دوتایی فقر اجامه ایست کز عظمت هزار میخی افلاکش آستریایی هزار میخی اول ثوب در که ترکیده آندن نکنده لود یو تعبیر اولندیفی عنقریب حرف هاده بیان اولنور ان شاء الله تعالی (دود بسوی نیکوان رود) برکسنه برشی انکار اتسه مع هذا اول شینك محقق اولدیفنه قرینه قویه دلالت اتسه اکاسن فلان شی نیجه انکار ایدرسن شوقرینه وارا یکن دیه جک محله ضرب اولنور و ظرفاء دیار عجمدن بو عبد فقیرك استماع اتدیکی بودر که مثل مذکور مقام تسلی ده ضرب اولنور مثلا برکسنه ادنی بلیه به مبتلا اولسه اکا دیرلر که بولادن سن نه ایچون مکدر اولورسن عادت الهیه شووجه اوزره جاری در که بلایی محبت اتدیکی کسنده ویرر لهذا آتش کنارنده جلوس ایدن کسنه لر میانده توتون مالدار اولانه و خوب رو اولانه واریر دیو افسانه ایدرلر شیخ نظامی نك شوبیتی بو معنایه مناسبدر بیت هر جا که آتشی کرد دروان زود بسوی نیکوان خوشتر بوددود (دور دست) و (دراز آهنگ) اوزون اوزاق دیمکدن کنایه در (شوق) بسوی ساعد سیمینش از زلف مروای دل که راه دور دست (دور ادور) اوزاقدن اوزاغه دیمکدر (عصار) دراز آهنگ شد این کار باتو ندانم چون کنم ای یار باتو (دوست دشمن) دوستلنده تفیق اوزره اولان کسنه دن کنایه در (عرفی) دوست دشمن را یچون غلطان کم عرفی ولی دوست دارم دشمنی کورا زبان بادل یکیت (دور نك) ایکی یوزلی منافقدن کنایه در که یک نك مقابلی در (دوش بادوش) انکله کرکی کبی مساوی و برابر در دیمکدن کنایه در (دوشاخ) و (دوشاخد) اول چتال دموردر که عبد آتق بو یوننه کچورلر (جایی) در صفت کله شهادت فرمود لام الف هست درین دیولاخ کردن دیوان هوار ادوشاخ (دوموی) هالای کلامندن منقهم اولور که دوموی خانو نك ایکی چتال صاحی در که آردلرینه آتارلر و یکسودن دخی مراد بو معنی اوله زیر اغلامی نسوان اوزرینه ترجیع مقامنده دیدی بیت تار کا کل زموی کیسوبه بخدازان دوموی یکموبه و مشهور اولان بودر که کیسو اورولی صاح معناسنده در (دزد افشار) خرسز لر ایله ال التندن معامله سی اولان کسنه در که خرسز یتاغی تعبیر اولنور (خسر و دهلوی) چو جوید متی زرا زدد دافشار خوان اورا که لابدی باید ساخت بادزدان دیوانش (دزد خان کیست) خرسز بیانچی دکدر ینه بزم ایچمز دندر دیمکدن کنایه در که اول کسنه دن ترکیده او خیر سزی تعبیر اولنور (نظامی) همه آشنایان بیکانکی محل جوی چون دشمن خانکی (دوستگانی) معشوق ایله ایچدکری شرابدر بهضیار دیدیلر که قدح نوبتی کندویه

(شاه ظاهر)
هر طرف که روی زبونه
سهر دورنک زشش
جهت شودت کاردان
غصه دوچار

کلدکده آخره هدیه اولان شرابدر و بهضیار فلانک عشقند دیو ایچدکری شرابدر دیدی (خاقانی) بنشین بنشاط و کامرانی بادوست بنوش دوستگانی (دستنبوی) اول ایور ایچدلو نسنه در که قوقق ایچون الله طوترلر (دنبیل آورده رازر بسیار بود) بر کسنه چپاندن شکایت ایتسه بو کلام ایله تفال ایدرلر که ترکیده صوکی صاعلق و تندرستلک دید کتری کبی (امیدی) غنچه بنمود وزر شاخ کل افزود بلی زر زیاده شود آنرا که بر آردنبیل والله اعلم واحکم

باب الرء الممله

(ران کشادن) آندن اینمکدن کذلک عربان اولمقدن کنایه در (روا) جائز ایله تعبیر اولنور ترکیده دخی مستعملدر که روادکدر دیوب لایق دکدر معناسنی مراد ایدرلر حکیم خاقانی کلامنده واقع اولان روا لفظی معنای اخیر ایله تفسیر اولمق مناسبدر بیت دیمدر شب آخر زمان سپیده حشر نه خفتن تو چو اصحاب کف روا پوشیده اولیه که لفظ روا لفظ رفتن دن مأخوذ صفت مشبهدر دانا توانا کبی آخرنده اولان الف کتمکده مبالغه بی افاده ایدر نته کم مقدمه ثانی ده بیان اولندی پس معنای روا مبالغه ایله یورو یچی دیمک اولور یعنی موصوفنک میان خلقده بر مرتبه شیوعی وارد در که هر کس آتی قبول ایدوب ردایتمزلر مثلا نیکی رواست عبارت نك مؤداسی اولان معنی بودر که ایولاک میانی خلقده اول مرتبه یورر که کسنه آتی ردایتمز و اول زرمسکوک که سکه سنده اسمی مرسوم اولان پادشاهک مملکتنده رایج اولوب سائر ممالکده رایج اولسه اکاشه روادیرلر یعنی شاه مزبورک مملکتنده اول مرتبه یورر و رواجی وارد در که کسنه آتی ردایتمز و لفظ رواج عربی ده روادن معرب در فافهم (روان آورد) عاقل دیمکدر (ره نورد) سریع السیر دیمکدر کویا سرعت سیری ایله طی مکان ایدرا کثر یافره صفت واقع اولور بیت چراندی کرکس اندر نبرد چاننده چرمه ره نورد (رزد) اکول اولان کسنه (ابوشکور) زدیدار خیزده همه آرزو ز چشمست کویند رزد کاو (رامشکر) معنی و مطرب دیمکدر خنیا کر کبی ورامش طرب و عیش معناسنه اولدیفنی نظامینک شوبیتندن ظاهر در بیت زمین بوسید شیرین که ای خداوند زرامش سوی دانش کوش یکچند (روز بازار) بازارک رونق و کرمیتندن عبارتندر (انوری) روز چشن و طرب و بستانست روز بازار کل و ریحانست (راه کستر) یورغه آت رهوار و رهوردخی دیرلر (سنجری) در آن ره چنان راه گستر براند که دهم از پیش چند منزل بماند (رندان خالک بیز) اول کسنه لودن کنایه در که نظر دقیق صاحی اوله لر شرفنامه ده دقایق دین میندن بر دقیقه فوت ایتین کسنه لودر دیدی (راذمنش) کریم

الطبع که مراد طبعی کریم و جوانمرد طبعی در دیمکر زیر صاحب معیار دیدی که راز
ذال مجمه ایله سخی و جوانمرد معناسنه در (رکن الدین مکرانی) رازمنش پیرجهان
دیدنه و همه اخلاق پسندیده (راوک) صاف و سوزش نشسته که رواق آندن معرب در
(ظهیر) بگذشت روزه بخیر و مبارکی * پرکن قدح زباده کلر نک راوکی (رچک زد) (طیان)
به بندد دهان خود از فرط بخل * که میزاید او سینه اور چک * آروغ زد معناسنه در که
ترکیده گکیدر تعبیر اول نور (عنصری) به چهره نروی تادران نیابی سود * به چ کس نروی
تادر و بنی رنگ (رنگ بر و ندارد) اول کریم حقنه ضرب اول نور که بر کسند آندن عطیه
رجا آید که طلاقه و جدایه احسان آید (رنگ بر و دارد) آنک مقابلی در (رمارم) پیای
و متعاقب معناسنه در (ره انجام) لوازم سفریه آت و سائر مهمات کبی صاحب مؤید فرسه
تخصیص آید و دیدی که آت صاحبی نهایت راه ایدصال آید یکی ایچون فرس مزبور ره
انجام دیدیلر آنتهی و نظامی کلامندن دخی خصوص منظم اولور * بیت تنوری چنین کرم
در بندن * ره انجام را کرم ترکن عنان * مصرع اول دخی فرصت اله کیرمش ایکن فوت
ایتمه دیه جک یرده ضرب اول نور مثله در ترکیده فرون طاونده ایکن همان ایتک پیشور تعبیر
اول نور (رمکان) رانک قحی و میمک سکونی ایله موی زهار که ترکیده قاسق قبلی تعبیر
اول نور (منجیک) در هیچو کسی * بیت رویش بریشک اندر ناپیدا * چون کیرمرد غرچه
بر مکان در * غرچه نخت و نادان معناسنه در (روزبان) پادشاه قوجیسی که درگاه
پادشاهیده اوتورر و چاوشه دخی اطلاق اول نور (راه زن) مطرب معناسنه کلور زیر
راه مقام موسیقی معناسنه دخی کلور (ملان) کسی بدولت عدلش نمیکند جز عود * زدست
راه زنان ناله در مقام عراق (رنگ آرد) محجوب و شرمنده ایدر دیمکدن کنایه در که
شرمنده اولان کسند نک رنگ روی متغیر اولور بوکینه قصیده شبیه ده و قنسر
صقال آغرمه سی صد دنده دیمش آیدی * بیت هر دم از من هزار رنگ آرد * این شبر
پاسیدی بی جا (رنکین کان) قوس قزح دن کنایه در (رازبان) اول کسند در که ارباب
حاجانک مصلحتلری حضور پادشاهی به عرضه وسیله اولوب حاجتلری کرکی کبی
انها ایدر (حکیم فردوسی) بگفتند بار از بان راز خویش * نمودند انجام و آغاز خویش
(ریم آهن) ترکیده دمور بوقی تعبیر اولان فضالتدر که دموری ارتدیکده یرنده
قالور و اسبجق دموری چکوج ایله دوکدگده آندن شراره کبی صحرار (خاقانی) همدم
هاروت و هم طبع زن را مشکرم * افعی * ضحاکم و ریم آهن آنکرم (ریش کاو) احق
معناسنه در ریش کاوی ابله لک و احق لق معناسنه در (جایی) در طلب ناکشیده محنت
ورنج * ریش کاوی بود توقع کنج * کاوریش دخی بو معنایه در بوکینه مثنویاتنده

(دل)

دل پر هوسه نصیح و پند صد دنده دیمش آیدی * بیت باش بنا کوی بریشم نواز *
سرمه خاموشی * تو نغمه ساز * زانکه خطا جوی بسی خرده کیر * همچو زخل
در فن هند و دایر * هست بهر گوشه یکی کاوریش * حرف ترا کرده کینه کاه خویش
(روانخواه) اول کسند در که معاشی در یوزه ایتکله تحصیل آید که ترکیده قابو قابو دیله
نور تعبیر اول نور (لطیف) کر لطف خدارسد شود شاه * آن کویدرش بود روانخواه
(رشته نکنده) یورغان و دوشک قابلا یوب دیکد کیری فالین صاپ تعبیر اولان ایپلک (رومه)
موی زهار ر مکان معناسنه که عنقریب مرور آیدی (سوزنی) در هیچو کسی که بداء الثعلب
مبتلا شده وریش اور ریخته * بیت شد جای جای ریخته از ننگ روی او * ریشی که ننگ
دارد از رومه زهار (روده کرده) اول قویون یا قوش که اسی صوده حاشیا لوب قبلی
و توی صوبولش اوله که عربیده سمیط دیر لر (ره کوی) مغنی که راه وره مقام موسیقی
معناسنه کلدیکی مرور آیدی و رامشی مطرب دیمکر (رومی خوی) اول کسند در که
بر طبیعت اوزره ثابت اولمیوب هر کیمه مقارن اولور ایسه آنک مشربی اخذ و خوبی
ایله خویله (خاقانی) هوا چون خاکبای و نفس خوکی پایکاهت شد * خراج از نفس ذمی
روی و روی خوی بستانی (راهیست که کاسه میتوان داد بدست) ایشلک و آینه و رونده سی
چوق یولدن کنایه در کویا کثرت خلق بر مرتبه در که ایلروده اولان کسند کیروده
اولان کسندیه بر کاسه و یرمک مراد ایتسه الدن اله اول کیروده اولان کسندیه اولاشد یر لر
(رباعی) راهیست ز کیمه تا بقصد پیوست * وز جانب میخانه ره دیگر هست * لیکن
ره میخانه ز آبادانی * راهیست که کاسه میتوان داد بدست (رکاب) پیاله (رکابی) ساقیه
اطلاق اول نور (راه آورد) یولدن کلان کسند نک احبابه و یریکی ارمغان (کاتبی) ز راه یارم
اگر آوری غبارای باد * مرا از ان نبود خوب تر ره آوردی (رند عالم سوز) مرد لا ابالی
و بیقید معناسنه در (حافظ) مامست و خراب و رند عالم سوزیم * بامامنشین و کر نه بدنام شوی
(روی زرد کرد) یوز قیزاردوب عرض حاجتده مبالغه آیدی دیمکدن کنایه در (آصفی)
بیمار عشق را چود و انیست از چهره رو * پیش طیب این همه روز روی کند (روی داد)
ظاهر اولدی دیه جک محله ضرب اول نور (کمال اصفهانی) هر که از خط شریعت شهید پای
برون * هر دمش قنق دکر روی دهد چون پرکار (روی پسربند) آنک طرفنی طوتر
و اکامین اولور دیمکر که هر کس غالب اولان طرفه اعانت ایدر دیه جک یرده تکلم
ایدر لر * بیت ریش داری اکرش پاسبی بحث افتد * هر که آید بمان روی پسری
ببند (ریشخند کند) مداهنه ایدر که هر صقاله کولر تعبیر اول نور (نظامی) چون اثر در دل
تو میکند * کربه برون ز ریشخندی به * که ریشخندی مسخره لق دیمکدن عبارتدر زیر

بر کسینه ریشخند ایتک استهزایه منجر اولور (رشته بر آورد) بغایت ضعیف اولدی
دیمکن عبارت در رشته بر مرصده که اکثر اهل بخارا ده ظهور ایدر العیاذ بالله اعضادن
بر عضوده بر ایتک کبی نسنه ظهور ایدوب یوما فیوما اوزانور حتی بر ماصوره
صارار لر شاعر بو معنایه اشارت ایدوب دیدی که میت خورد آب بخارا کفرشته
بر آر در رشته چون مرد بخارا (ریدار کرد) عبارتی ظاهر ایتدی معنایه در (کمال اصفهانی)
بخدایی که از وعطسه خوک موش را کرد در جهان ریدار (روی در دیوار آورد)
و (روی بدیوار کرد) و در بروی خلق بست عبارت لری منزوی و خلقدن منقطع اولدی
دیمکن کنایه در (ظہیر) فلک بجاه توافراشت پشت بر مسند ستم بعدل تو آورد روی
در دیوار (روی مال) مفرمه تعبیر اولان بزدر که آنکله یوز سیلر لر نته کیم ارقه سلجک
بز پشت مال دیر لر که عامه تحریف ایدوب پشتمال دیر لر و سمر قندیلر مفرمه به فدایی
تعبیر ایدر لر میت روی مالم بکف پای تو کر مالی نیست که مرابه ز کف پای تور و مالی
نیست (روپوش) اصلنده یوز اور توسی معنایه در لکن بر نسنه یی خلقدن سترا ایتک
ایچون ایتدک لری بهانه به اطلاق ایدر لر که فلان نسنه یی پیش طوتدی دیو تعبیر ایدر لر
(جایی) نیست حد چومنی بردن نام چوتوی بهر روپوش بنام دکرانت خوانم (روز
استفاح) شهر رجبک اون بشجی کوننه دیر لر میت عزیز دار زمان وصال را کان دم
مقابل شب قدر است و روز استفاح مخنی اولیه که استفاح عربی و طلب قم معنایه
در صکره توسیع ایدوب بر نسنه نك اولنه تبرکا شروع ایتکه اطلاق ایتدیلر مثلا
بر کسینه متاعی بیعه شروع ایتدکه جله دن اول اول متاعدن بر جزئی نسنه یی
بر صالح کسنده یا خود پاک ایتدکه ایله فروخت ایدوب سائر بقیه متاعی فروخت ایتکه
آنکله تبرک ایدر لر که ترکیده تحریف ایدوب سیفته دیر لر (روکش من ساخت اورا)
آئی نیم اوزریمه حواله و مسلط ایتدی که بکامرادی اذیت در دیمکن عبارت در (محتشم)
سروکارم بغزالست کز اغیار مدام میکند روکش مردم سک آدم روی (روز
نوروزی نو) یوم جدید رزق جدید دیه جک یرده تکلم اولنور (نظامی) هر آنچه از عمر
پیشین رفت کورو کنون روز نو است و روزی نو (رسوا) شایع (رسوا کرد) اظهار
ایتدی و شایع قیلدی دیمکدر (رسته) صف بصف یعنی صیره صیره دو زلمش نسنه لر
لهذا صیره صیره اولان دکانلره رسته و تحریف ایدوب آراسته دیر لر و بازار طوران
موضع دخی رسته اطلاق ایدر لر (رونما) ترکیده یوز کور و ملکی تعبیر اولنور (سلمان)
آنماء روا کر بناید شیعا در وجه اونهم دل و جان را برونما و الله اعلم

﴿ باب الزاء المعجمة ﴾

(زانو)

(نسخه در مصرع نانی)
چو مردانش بر آرد
در دوشه

(زانوزد) دیز اوزرینه چوکوب تعظیم ایتدی و اکثریا ملوک بو وجه اوزره تعظیم ایدر لر
و وضع مذکور دن چوک ایتک لفظی ایله تعبیر اولنور ترکیده چوکدی لفظی چوک
کرد عبارت نك ترجمه سیدر (هاتفی) پی تهنیت يك بیک همکنان زبان بر کشاند زانوزان
(زاده مرغ) دمور حکماء معادن سبعة دن هر بری سبعة سیاده دن برینه نسبت ایدوب
دمور مرغی منسوب در دیدیلر و علی هذا القیاس (زلف بست) معشوق عاشقه عرض
جال ایتدی دیمکن کنایه در (زن درد افکن) کجه دن کنایه در که کجه وقتی امراض
و اوجاع مشتد اولور (زاهد گوه) آفتاب (زه دان نهاد) مصافحه عجزینه و مباحثه علیه
ده لازم اولوب جهلنه مقرر اولدی دیمکن کنایه در (زربزرداد) ایوبی آلدی و ایوبی
و یردی یعنی ایو متاعه ایو صاغ ایتد و یردی (حافظ) آمد و کرم یرد آب رخ اشک چوسیم
زربزر داد کسی که آمد این کالا برد (زغ زغ) لاف و وردی (خلاق المعانی) این چنین
بخششی صله نبود ریشخند و زغ زدن باشد کاشانی دیدی که زغ زدن عبارت یی یهوده
سوز سوزیک معنایه دخی کنایه اولور ریشش آمد تمام اولدی دیمکن کنایه در
ولاف زن اولان قومه اهل زغ دیر لر (عصار) بریش آمد ز عشقت جله حالات کنون
کشتی زغ زن در کرامات ریشش آمد و ریشش آمد اصلنده صقاللندی دیمکدر لکن تمام
اولدی دیدک لری بعینه ترکیده تمام اولان نسنه دن بویونک دخی صقالی بتدی دیدک لری
کبی عادتاً محبوبلر ایله عشقبازلق صقاللری کلک ایله تمام اولدیفنه تشبیه طریق ایله در
(زغ برد اورا) انی استهزا ایتدی که مزه لندی تعبیر اولنور (اوحد الدین کرمانی) ای ماه
رخت جامه دل در خون برد نادیده ترا رخت دل ما چون برد آن خال که بر کوشه
چشمست ترا خال لب خویان بزغ بیرون برد (زغ آورد) دخی بو معنایه در که ترکیده
چکه چالیدی دیر لر (کال اسمعیل) فلک برابری همت تواندیشد برو خرد زغ نفز و دلستان
آرد (زکاب) یازویاز دقلری مرکب که مداد تعبیر اولنور و عبارت مذکوره ایکی جزو دن
مرکبدر بر جزئی زک کاف عجمی ایله که زک و زاک زاج معنایه در و بر جزء آخری
آب در پس معنای ترکیسی زاج صوبی دیمکدر که مدادک جزو اعظمی زاج اولمغله بو
اسم ایله تسمیه ایتدیلر کلاب کبی (زهاب) چشمه نك صوقایا یوب چیقان موضعی (زهراب)
اول صودر که بعض میوه و سبزه آجیلی اولدقد آند اصلا در لر که اول آجیلی دفع
اوله (زادخوست) پیر سال خورده معنایه در میدانی سامی فی الاسامی ده دیدی که اول
کسنده در که طعمی بغایت آزا کل ایتکه بدنی ضعیف و نحیف اوله خاطر خطور
ایدن بودر که بغایت پیر اولان کسنه قوت و ادراک و سائر حالاته طفل کیدر کویا
اول کسنه قریب العهد تولد ایدن طفل خوبی ایله خویلدیفی ایچون عبارت مذکوره یی

کاشانی نقل ایتدی که
زغ لفظی فائده سز
اولق معنایه دخی
کاور که مقامه مناسبدر
(منه)
وا کثر اهل لغت
و بدیلر زاد خوست
لفظی و او رسمی ایله
اول کسنه در یاشی
چوق اولوب قد فاقی
اوزون اولیه دزاد
لفظی سن معنایه در که
یاش تعبیر اولنور
سامی ده دیدی که زاد
خوست اول کسنه در که
قلیل الا کل اولنه
ضعیف و نحیف اوله
دیدیکی قد و قامتی
اوزامیه دیدک لری
مناسبدر (منه)
وزاد خول لفظی دخی پیر
و فرزت ایله تعبیر
ایتدیلر (منه)

اكا اطلاق اينديگر بونكته يي تايد ايندركه فلان كسنه پير اولدي ديه جك يرده
بزاد آمد ديرلر وائتاي ترجمه ده بومعنايه متعلق كلام مفصلا ذكر اولمشدر كالور ان
شالله تعالى (زاد مرد) جوان مرد معناسته آزاد مرددن مخفف در (مولانا رومي) زاد
مردی چاشتگاهی در رسید در سر اعدل سلیمان در دويد (زشت ياد) بر كسني غيبت
ايدوب عيوني ايله ذكر ايتكم (رودكي) بتوباز كرد غم عاشق نكار امكن اين همه زشت ياد
(زبان بر) جواب مسكت وسائله وبردكاري عطيه ووجه تسميه ايكي معنايه كوره دخي
ظاهر در (زهار) عهد و امان معناسته در و كاهي تا كيد ايچون دخي ذكر اولنور
(زهار مكن) ديرلر صقین البته اتنه معناسته (زهار خوار) نقض عهد ايدن
كسنه (حكيم سنائي) ذكر اولنان ايكي معنای جمع ايدوب دیدی كه بیت همه زهار خوار
دين تواند دين بزهار شان مده زهار (زكور) زانك قتمی وكافك ضمی ايله بخيل
وخیر سز معناسته كالور (سنائي) اگر زر نكريم نه زاهد خيسيم و كرمي نوشم
نه نائب زكورم (زار خوش) قليل الاكل اولان خاتون (زر خشك) بغایت خالص التون
(يوسف زليخا) نهاد زلزل سیراب و زر خشك فروزان قاجرا بر خرمن مشك (زیرگاه)
كرسي كه تركيده ايسكمه تصوير اولنور كه اوزرنده اوتورلر (زرساده) التون خرده سي
(زرده دهی و زرشش سری) تمام عيار اولان آتون (زر جعفري) خالص التون يعني
مغشوس اوليد صاحب توارخ دیدیلر كه جعفر بر مي زمانه كلنجه مغشوش آتونه
سكه وورلر ایدی جعفر مذکور منع ايدوب خالص سكه ووريله دیو حکم ایتکله
خالص التونی مطلقا کانسبت ایندیگر (خواجوی کرمانی) چون قدش بر محك جعفر
آمد ز زر جعفري خالصتر آمد (زاد منش) كرم و جوانمرد كه اصلی آزاد منشدر (زاد
مرد) آزاد مرددن مخفف بومعنايه در و عرب كرمدن حر ايله تعبير
ايتدكلرينه موافق در (زار) رقت و ضعفدن كناهيه در كه اصلی نزار در كه تركيده آريق
تعبير اولنور سموز مقابلی و حال زار ضعف حالدن عبارت در و رقت ايله اغلامه كریه
زار ديرلر پوشیده اولیه كه زار تركیده اول كسنه در كه وجع و المنندن ناشی ايكلیه
وزاری ايكلیه مك معناسته در نندكیم عامه كتب لغته بوجه اوزره تفسیر اولندی
پس زار لفظی رقت ايله تفسیر ملزومی ايله تفسیر و كتب لغته واقع اولان تفسیر قیلندن
اولور والله اعلم (زبان آور) بد زبان معناسته در كه لسانی ايله هر كسی آزرده ایدر و شعراء
وصفنده دخي ذكر اولندی طائفة مزبوره هجو و قدحدن خالی اولمدقلى ايچون
اولور لكن كاهی زبان آور مقام مدحه استعمال اولنور كه طلاق لساندن عبارت
اولور بوكینه قله خطاب ايدوب ديش ایدی بیت ای زبان آور سخن پرور
ترجان ضمیر دانشور آب چشم خضاب پای سخن غبطه فرمای آهوان ختن (زر

(روی)

روی) اصلنده يالندلی معناسته در كه منافقندن كناهيه در (روی اندود) دخي بومعنايه در
(ریش آور) صقالی چوق كسندن عبارت در تازه صقالی کلان كسنيه اطلاق اصطلاحه
مخالق در لهذا سامی ده حیاتی ايله تفسیر ایندی كه عربی در كثير الحید معناسته در كه
اول كسنيه هلو فنه و صقاله كنفيله ديرلر آور لفظی كثرت معناستی مفید اولمله
میوه سی چوق اولان اغاج بد اغنه شاخ بار آور ديرلر و براغاج كه مكاننده محكم و ثابت
اولما كایم آور دیدكلى كوكی چوق اولدی ایچوندر و لفظ زبان آور بد زبان معناسته
اولمله افشاء سر ایدن كسنيه دخي زبان آور ديرلر (زبانم كبودشد) سوبيله سوبيله
دیلم بورلدى ديه جك يرده ضرب اولنور (سلطان) تیغ كهر فروش زبان را كبود كرد
از بس كه بر سخات امان الا مان نهادو (زبانم موبر آورد) دخي بومعنايه در كه تركیده
سوبيله سوبيله دلمه توی بتدی تعبير اولنور بیت بسی فریاد میگردم زیج و تاب
کیسوت ندیدم خط آزادی زبانم موبر آورده است (زبانم راشكتم) بد كویه رعایت
ایتمكده اغزنی طو تدم و حاكه رشوت ویرمكده خصم طرفه معاونندن منع ایتدم دیمكندن
كنایه در بیت ساقی بده آن قوح و زبانم بشكن ورتوبه كنم دكر دهانم بشكن (زر سفید
از پی روز سیاه است) آق آچه قره کون ایچون دیدكلى مثلدر (نظامی) بود همیشه از پی
روز سید زر سفید اختر شب بصدق این واقعه داد باوری بیت تا خیال کیسوت
از دیده دل شد بعید هر آن روز سید دارد و چشم زر سفید (زبان زد) لسان خلقده متداول
اولان كلامدن كناهيه در (زبردست) و بالادست عبارتلى بر شینك اوستی یانی دیمكندن
عبارت در بیت خدایي كه بالا و پست آفرید زبردست هر دست دست آفرید و فوق كل
ذی علم مضمونی اوزره مصرع ثانی دخي مراتب اقدار خلق متفاوتدر معناستی افاده
ایدر صاغ جانبه دست راست وصول جانبه دست چپ دیرلر وزیر دست بر شینك التی
یانی معناسته زبردست مقابلی در وزیر دست عبارتلى اکثریا قدرت صاحبی وزیر دست
عاجز و فقیر معناسته مستعملدر بیت ای زبردستان عالم زیر دستت زیر دست
دستان در پناهت قوت و قوت یافتند (زرده كوش) دیوٹ معناسته در كه تركیده كیدی
تعبیر اولنور (خواجو) بروای زرده كوش و ازرق پوش شیخ زراق و شوخ و زرق
فروش (زن غزد) دخي بومعنايه در (زن جلب) قبحه عورتلو بیت زن جلبی رفته
و در هجوم كرده بسی حرف پریشان رقم (مادر جلب) قبحه انا لومعناسته در پوشیده
اولیه كه جلب لفظی روسی عورت معناسته در پس لفظ زن و لفظ مادر مجرد اول
عورتی تعیین ایچوندر ع ریزه را پرورش بوعده بود و عدا ایدوب انجار وعد
ایتمین كسنيه سنك قوری وعدك ايله اوقات چکورز ديه جك يرده ضرب اولنور

۹ بیت حبز دست
پس پدر ندیده مادر
حلدت و کون دریده

وعدكون معروف در عربی لا تعجبونی ککمون بمز عذان فانه الماء یعنی المواعد (نظامی)
 امید خورش بهتر از خورش بوعده بود زیرا پرورش (زیره بکرمان برد) بوستانجی
 به طر حون هدیه ایدر دیه جک برده ضرب اولنور (جایی) داب دانا نبود قطره به بحر
 آوردن کارزیرک نبود زیرا بکرمان بردن (ع ز پریشش فراغتی داریم) بزم آمدن خوفز
 یو قدر بز آتی آدم برینه قومز دیه جک برده ضرب اولنور بیست هرکه بامابروت
 می تابند ماز پریشش فراغتی داریم بامابروت می تابند یعنی بزه بیغنی بورار عبارتی بزم
 ایچون یارم آغز ایله آخر دن برشی رجایا درو یو قاردن اشا غی معامله ایدر دیمکن کنایه در
 و بروت جنباند دخی بو معنایه در پروای او ندارم عبارتی بن آمدن الم چکم دیمکن
 (جایی) می ده به بانک نی کندانم بنفر عشق پروای ریش محسوب و سبب فقیده (زندانیست)
 مکنر الحال و دردمند دیمکن عبارتندر (آزری) شکر و صد شکر که امروز کسی
 یافته ام که ستاندر فلک دامن زندانی (زیر و بالا گفت) ارتق و اکسک و پریشان و بیغنی
 سوبلدی دیمکن کنایه در و (زیر و بالا نیست) شک و شبهه یو قدر یعنی حق بود و آمده
 محل کلام یو قدر دیه جک برده تکلم اولنور (عصار) بزیر چرخ چون اوسروبالا
 نبود و نیست دروی زیر و بالا والله اعلم تعالی

باب السین المهملة

(سایه بر کارش نینداخت) انک ایشندن آگاه اولمش ایکن تجاهل ایتدی که اکا صاحب
 چیقمدی تعبیر اولنور نته کیم لمان جشیدک خورشید در کاهنه جامه تبدیل بر پیر قوجی
 صورتنه کیروب وارد قده و کیجه وقتی ملکه مصادف اولدی فی وقتنه ملک آتی بیلوب
 سرنی ستر ایتدیکنی بیان صد دنده دیدی که (نظم) ملک در راه دیدش حاجب آسا
 سید پوشیده و خن کرده بالا دران تاریکیش فی الحال بشناخت و لیکن سایه بر کارش
 نینداخت (سک هر سوار است) هر کور دیکنه او یار و هر یوزینه باقاندن بر منفعت امید
 ایدر دیمکن کنایه در بیست شد از ازل مبتدل و بی وقار کر به هر سقره سک هر سوار
 ع سک نشیند بجای کیایی بر مدوح کسند کیدوب مکنه بر مذموم کلوب او تورسه
 ضرب اولنور که مذموم اولان ایله مدوح اولان کسند لمیائنده نوع مامانست اولغله
 شخص مذموم شخص مدوح ک بوجه ما غناسی ویره و مذموم اولان مدوح اولانک
 قدیمی لطفی کور مکنه مدوح مزبور ک ممکن مرتبه غیرتی کوروب کوزده زیرا
 مصرع مذکورده واقع اولان کیایی لفظی باء عربی ایله باشجی معنایه در که باشجی
 بر مصیحت ایچون دکاندن کتسه انک کلجی دکان قیوسنه او توروب سائر کلابی دکان
 ایچنه کیرمکه مانع اولور و اگر بر مفسد کیدوب برینه بر مفسد دخی او تورسه ع

(امیدی)
 مرا این قصیده که
 آورده ام بدان ماند
 چنان که زیره بکرمان
 برند و درید و یابار

سک نشیند بجای عقرب کور دیر لر ع سنک جفاچه میزنی مرغ شکسته بال را بزم دردم
 بکایت و بن اکا تحمل ایده من ایکن سنده پریانندن بر درد آر تر مه دیه جک برده
 ضرب اولنور (سر جوشم هباشد) حاصل عرم تلف اولدی دیمکن کنایه در سر
 جوش اصلنده یخنی او جاقده قاینار ایکن اوزرینه کلان یاغلی صوی معنایه در که آمدن
 ترید یاپار لر صکره توسیع ایدوب هر نسنک کزیده و اعلی سنده اطلاق ایتدی (نظامی)
 کر آشفته شدم هوشم تو بردی پیر جوشم که سر جوشم تو خوردی (سفید شدن) قاپو
 آچیلوب ایچرویه یول بولمقدن کنایه در روایت اولندی که هلالی نک معشوق تفرج
 ایچون باغه کیدوب هلالی دردمند آنکله هم صحبت اولمق سوداسی ایله باغ قیوسنه
 وارد قده سیاه بخت نام برزنی قاپو جی اکاپو یی آچوب ایچرو کیرمکه مانع اولدی
 شویتی بر تخته پاره سینه یازوب معشوق او کندن جریان ایدن صویه القایتدی چون
 تخته پاره سی معشوق پیشگاهند آقوب واصل اولدی صودن چیقروب قراءت ایدوب
 بخت سیاه مزبوری معدن منع ایتدی یعنی دخوله رخصت ویردی بدت مذکور بود
 بیست چه خوش بز میسترن کنین صحبت جانان چه سودا ما که نتوان شد سفید از شوی
 بخت سیاه آنجا و کاهی آهوی سفید دیوب چشم معیوب مراد ایدر لر کویا کثره کریده دن
 کوزی اغاردی (اصفی) چشم آهوست ولی آهوی مشکین خطاست چشم خوبان در کور
 غمت آهوی سفید (سخن بر هم زده گوید) سوزی پریشان سوبلدی مکنر که بر هم زده مضطرب
 معنایه در (اوحد) کریم بر زده بینی سخن عیب مکن که اوحدی از من دوشینه بهم
 بر زده بود (سخن در آفتابست) سوز اهل عر ضده در ارا ذله دکلدر یعنی فرومایه به متعلق
 دکلدر دیه جک برده تکلم اولنور (نظامی) چنین مهری که ماهش در تقابست زمه
 بکلدر سخن در آفتابست (سخن از پرده گوید) سوزی صراحت سوبلر بلکه تعریض و کنایه
 وجهی اوزره سوبلر دیه جک برده ضرب اولنور (سخن از نقاب گفت) دخی
 بو معنایه در (لسانی) در یک دو نکته صد غرض اظهار کرد در فت رخساره بسته بود سخن
 از نقاب گفت (سخن در زره گفت) مقصودی اولان منزله سرعت ایتدی که فهم اولان
 کلامی سوبلجک مقداری تأخیر ایتوب اول کلامی یولده سوبلدی کیتدی دیمکن
 عبارتندر (حافظ) بکوی فقر قدم کرنی روان برخیز طواف کعبه کر بایدت سخن در راه
 (سخن میان تی) و (سخن بی سروین) و (سخن مغز تی) و (سخن بی مغز) عبارت لری معنای
 یوق و اصل سر فصل سر کلامدن کنایه در وعد کاذبه و عده میان تی دید کلری کجی ع
 میان تیست هم وعده های تو چون کمرت (سربا و فرو برد) باشین اشا غی اکدی که اکا
 مشغول اولدی دیمکن عبارتندر (سرت سیر زیاد) دوام صحت ایله دعا مقامنده مستعملدر
 یعنی همیشه ترو تاز و لوب اجزای بدنک پرموده لکدن امین اولسون زیر انباتاتک

(نظمه) دانشین است
 پیش اهل خرد
 صد فغان در پس
 شکبایی یاد دارم زین
 سبب گویند سنک
 نشیند بجای کیایی

(حسن قلی)
 فارطنبور که راز دل
 من میگوید کوش
 کنی کوش که از
 پرده سخن میگوید
 اکمال اصفهانی
 در کوش تو هر سخن
 که بی زرباشد از خلاقه زور
 تو میان نهی تو باشد

جميع اجزای سریده و غیر سریده سی یعنی کوکی صحیح اولدیغی باشنده اولان ورق سبز دن معلوم اولور و گاهی سر سبزی رطوبت حالدن کنایه اولوب دولت مراد اولور (هلالی) ترکس از بهر چه باین همه سبزی در باغ چشم خود دوخت بیری بر آید بصل و گاهی دولتو باشك ایچون ديه چك یرده بسر سبز تودیر لر (سر برزد و سرزد و سر بر کرد) عبارت لری ظاهر اولدی دیمکدن کنایه در (جایی) چو ديك از آتش دل کشت چوشان چشمه چشم مکر طوفان نو حست این که سر برزد از آتشدان ۹ (سر خود گرفت) و (سر خود کرد) و (سر برگرفت) عبارت لری باشین آلوب چیقدی کیتدی ديه چك یرده ضرب اولور بیت سر برگرفته از ستم یاری رویم جانی که روزگار نیابد سراغ ما روایت اولندی که حیرتی تازه لکی ایامنده بغایت شوخ و خلیع العذار ایدی یارانی آنک اوضاعندن دلگیر اولغله کاسوء قصد بلکه فعل شنیع ایتدیلر چون بو معنی شهرده شهرت بولدی حیرتی چارسو و بازاره چیقده اولای ایتدیکی شوخ لکدن زیاده شوخك ایدوب کویا اهل شهره ماجرای مزبور ک اصلی بو قدر صورتین کو ستره احب احبابی آتی تو بیخ ایدوب سنك بو وضعك باعث از دیاد بدنامی اولور دیدیلر حیرتی دیدی که ع شمع راهر چند سر کیرد روشتربود حاصلی حیرتی به بالضروره ترك دیار اقتضای ایدی بولده کیدر ایکن کندو کی بر محبوبه مصادف اولوب بری برینه کشف راؤ ایتدیلر مکر آنک دخی سرگذشتی حیرتی کی ایش بر از زمان سیاحت ایتکه شد نطق عزیمت ایتد کلرنه حیرتی شوبیتی انشاد ایدی که بیت از دست چرخ بادل افکار میرویم ماهر دوسر گرفته بیکار میرویم (سر در شکم نهاد) ایتدیکی علمدن شرمنده اولدی دیمکدن کنایه در بیت زودش چواستره در شکم نهاد در عهد تو آنکه بموی کز ند کرد (سر براهست) یول ارکان بیلور کاملدر دیمکدن کنایه در (نظامی) چودانه کر بیفتی سر براهی چو خوشه سرگشی کر سر براهی (سخن بر پهلو گوید) کنایه ایلده سوز لر سوبلر که هر بری کویا بر تیر جگر دوزدر دیمکدن کنایه در بو کینه دواته خطابده دیش ایدی بیت سر بخارای دوات و لب بکشا چین با بر و چین خطاب خطا (هاتفی در تیمور نامه) سخنهای بر پهلوش بیشتر چو خار و خشک هر طرف بیشتر (سر خارید) توقف ایدی و نو مید و خصمه جوابدن عاجز و شرمنده اولدی دیمکدن کنایه در (سید کار) صالح و نکو کار نه کیم خاقانی ابن سینا ک شفاء و نجات نام تألیف لری نك مذمتنده دیدی که بیت اندر شفاست عارضه هر سید کار و اندر نجات مهله که هر سیه کلیم (سید کلیم) بد بخت دیمکدر سیه کاسه خسیدن کنایه در صاحب نوادر دیدی که سیه کاسه اول مکنه در که بعض ائجه مظنمی اولان غربا و مسافری خانه سنده دعوت ایدوب قتل و مسافر قویوسنه القا ایدر (حافظ) پرواز خانه کردون بدر و نان مطلب کین سیه کاسه در آخر بکشد مهمانرا

۹ (سلطان) سخن بومف
رخش چور ز خاطر
سرزد زمطلع ختم
آفتاب سرزد اعصار
ندیده حاصلی جز
حرفت و دم مع بهر
بجلس که سر بر کرده
چون شمع

ع سیه بادام راهر سوی انداخت زیاده ماتمده در دیمکدن کنایه در دیار مجتمه عادت بو وجه اوزره جاری در که برکنه جوان ایکن وفات ایتسه اقربایی بادامی سیاهه بو یانوب مقررینه طولدر لر تابوتی قبری کنایه وضع ایتد کده اول بادام لری آووج لری ایلده آلوب تابوتی اوزرینه سپر لر حضرت جامی چشم سیاه محبوب حقتنه بو معنایه اشارت ایدوب دیدی که بیت سیه بادام راهر سو میفکن در نظر بازی نهکد ارش که روز مرگ بر تابوتم اندازی (سینه بر طاق) سودای عشقندن سینه چاک اولان مکنه در (نسی) دل مجروح حاجتمند مشتاق بیاد ابروان شد سینه بر طاق (سر که پیشانی) عبوس الوجهدن کنایه در (اوحده الدین) ز قلیه های بزرگان سر که پیشانی مراسم جرعه می ناشتای میکده بس (سر که ده ساله) عداوت قدیمه دن عبارتدر (سید کار) فاسق و بدکار دن کنایه در (سنک بر قندیل نیست) مکدر و مظلوم دکلدر بلکه ظاهر و روشندر دیمکدر (انوری) نیست سنکم نبرد کس که مرا سنکها ز دزمانه بر قندیل یعنی زمانه نك بکاسنك جفا و ردوغی هیچ مکنه عندنده مستور دکلدر پس سنک بر قندیل تقدیرنده اولور (سنک در موزه فتاد) ترک سفر ایتدی دیمکدن کنایه در (سنایی) چه روی با کلاه در منبر چه روی باز کام در کلزار کله آنکه نهی که در قندت سنک در موزه کیک در شلوار (سیاهی ده اورا) آتی شرمنده ایلده ديه چك یرده تکلم اولور (سایه پرستی) فسق و فجور (سپر بر آب افکند) عار و ناموسی ترک ایتدی که کچد سین صویه صالیدی تعبیر اولور صاحب دستور مغلوب اولدی دیمکدن کنایه در دیدیکی خطادر الله اعلم (سپر افکند) و کان افکند عبارت لری کی ظن ایتدی که مغلوب اولدی دیمکدن عبارتدر لر (اوحده الدین) ای که به تشویش مادست بر آورده تیغ چرا میکشی ماسپر انداختیم (سکندر خورد) ایاغی سور چرود و شرد دیمکدن عبارتدر بو کینه جنون نامه نام مشو یا تنده لشکر عقلک کثرتی و خیمه و خرگاه لری وصفنده دیش ایدی که بیت ز خرگاه و خیمه میان طناب سکندر خور داسب افراسیاب پوشیده اولمده که عبارت مذکوره آنک ایاغی سور چکده مستعملدر (عصار) درین میدان ناهوار غبرا سکندر خور داسب عمر دارا زیر اسکندر لفظی اصلنده سکندر اندر در که سکندر آت ایکی اللری ز میندن یوقار و قالدر مق معناسنه در صکره تخفیف ایدوب سکندر دیدیلر پسندر لفظی کی که اصلی بسر اندر ایدی اوکی اوغل معناسنه تدم کیم تنصیلی سبقت ایدی (سیبی و سجودی) دلده نیاز الدیه یاز ديه چك یرده ضرب اولور بیت تاناز بسبب ز نخت سجده چوبه کرد نوشد مثل کهنه که سیبی و سجودی (سر داد اورا) آتی صالی و یردی دیمکدر (سر در پیش نهاد) آنک آردیند و شدی دیمکدن عبارتدر (حیرتی) من سایه و ش زهر سودر پیش نهادم او هر طرف کر زان چون آفتاب از من (سر در پیش داشت) دخی بو معنایه در

بو کینه قصیده شیده ده
دیشل اعززد دوات
ایله حروف کره کی
اد اولغده دیشی بیان
صد دنده کتا خانه
دیش ایدی بیت ناطقه
میورد صد سکندر
شده هام چو ملک
دارا (منه)

(سردندان سپید کرد) تبسم ایتدی دیمکدر (انوری) چون که جانم سیاه خواهی کرد
 سردندان سپید کن باری (سرکوش کرد) فسیلدی ایتدی تعبیر اولنور اصلنده برکنه
 آخر کنه نك قولاغند باشی قویوب سر آ سوز سونك معناسنده که فسلدینك
 بر نوعی در (میر منصور) نشتم چون برت باغیر کردی طرح سرکوشی * اگر صحبت بدین
 تقریب خواهد بود بر خیزم (سلیم است) صوچی کنایه اولیان کنه تعبیر اولنور و نادان
 معناسنده دخی مستعملدر (جایی) صدکرامت بنام اوسازند * تاسلمی بدامش اندازند *
 (ساده لوح) دروننده غل و غش اولین کنه در و نادان معناسنده دخی استعمال اولنور
 نته کیم بوکینه وحدت نامده منظومه آذریك بت تراشلق ایله چوق کنه بی اضلال
 ایتدیکنی بیان صدنده دیمش ایتدی بیت بت تراش ایتکیلله چوق مه سال ساده *
 لوحانی ایلدی اضلال (سال نکوز بهارش پیداست) ابواش کلشندن و قوتلو کون
 طوغوشندن بلور دیه جک یرده ضرب اولنور (آصفی) آن حور که خط مشکبارش
 پیداست * برداعن کل بنفشه زارش پیداست * امسال طراوت عذارش پیداست *
 سالی که نکوست از بهارش پیداست (سبز یا) شوم قدم که اوغور سز تعبیر اولنور (خسرو)
 چوسر سبزی خواجه باشد بجای * چه اندیشه از دشمن سبزی * مقابلی سپید پای و سرخ
 روی در پوشیده اولمده که حضرة که یشیک تعبیر اولنور بیاض و سواد میاننده برر نك
 در لکن سیاه بغایت قریب اولمغه ادنی سبب ایله سیاه کورینور لهذا کیجه نك ظلی
 سیبیله یشیل اولان نسنه سیاه کورینور بوسیدند که صرف سیاه اولان نسنه
 سبز اطلاق ایدوب خط سبز و خال سبز دیر لر وقاره یاغز تعبیر اولنان محبوبه سیه چرده
 دیدکلی کی سبزو سبزار نك دیر لر و کبود یعنی کوك نسنه دخی سبز دیر لر (فردوسی)
 تبارك ز پولاد سبزش کلاه * فرس خنک و برکستوانش سیاه * تیغ سبزو تیغ سبزار نك و خنجر
 سبز و خنجر سر سبز و جوشن سبز و جوشن سر سبز دخی دیر لر و کوك کوزه چشم
 سبز دیدکلی کی هالینك شویتندن ظاهر در بیت بودهر چشم سبزی شیشه زهر
 * ز چشم سبزو اصدفتند در شهر * و ماتم خانیه سبز خانه دیدکلی عاده عجمه مبنی در که
 وقت مانده کندولری سیدلر کیوب خانه لرینك فرشی کوك ایدر لر (سبزمشعله دم)
 اول کیوتر در که کندو سیاه یا یشیل و قورینی بیاض اوله (هاللی) صبح چون ریخت دانه
 انجم * آسمان کشت سبزمشعله دم (سواران آب و سوارك آب) حباب و آب سواران دخی
 دیر لر نته کیم مرور ایتدی (سیب و تیغ) برایشده متغیر اولمقدن عبارتدر که لفظ تیغ
 اتباع در تارومار کی (سرکوب) سرزنش که عربی ده تقریر دیر و اصطلاح الشعرا ده
 هرفنده استاد و ماهر اولان کنه در دیدی (سید دست) بخیل و شوم معناسنده در مقابلی

(سپید)

(سپید دست) در سخی و میمون معناسنده در (خاقانی) دهر سپید دست سیه کاسه ایت سخت
 منکر بخوش زبانی این ترش میزبان (سیلاب کند) سیل صوبی یاردینی یاروق (بهرامی) چه
 کند راهی و راه در از چون امید * همه سر اسر سیلاب کند و خار خار (سازور) اول ایش
 در که کرکی کی اتمام اولنوب مراد اوزره حاضرو مهیا اوله (سک جگر) جول و سخت
 جان که ایت جانلو تعبیر اولنور (خاقانی) استخوان پیشکش کم غم رازانکه غم میهمان سک جگر
 است (سپوز کار) اول کنه در که مهم اولان ایشی تأخیر ایدوب تحصیل قیدینه دوشیز
 (ابوشکور) هر که باشد سپوز کار بدهر * نوش در کام او بود چون زهر (سکسار) کلب کی
 و دنیا به زیاده حرص اولان کنه سیه دخی اطلاق اولنور (سعت باز و سعتی) سخاقت و زیبجی
 تعبیر ایتدکلی زن بدکار (سنیه باز) الاجه دیمکدن کنایه در (اقبال نامه) تروان رومی
 وزاغان نك * شده سنیه باز یعنی دور نك (سر انداز) بی باک که باشی میدانه قومش تعبیر اولنور
 (نظامی) سر انداز و در عاشقی صادقست * که بر زهره از خویشتن عاشقست * و کثرت
 شرب شرابدن مست و خراب اولان کنه سیه دخی سر انداز دیر لر هاتقی چوسلطان سر
 انداز باشد زمی * قد یغیر از سرش تاج کی (سرو ناز) اول سر و در که بداغلی هر طرفه نائل
 اوله (سرو آزاد) اول سر و در که بداغی طوغری چیقوب کیمش اوله (وسرو سهی) اول
 سر و در که ایکی چتال بداغی طوغری اوله (سر پاس و سر پاش) کرز معناسنده در (فردوسی)
 دل سر کشان پرز و سواس بود * همه کوش بر بانك سر پاس بود (سفته کوش) بنده حلقه
 بگوش که مطیع فرمان دیمکدر (اقبال نامه) دو کس ایمنند از تو هنگام چوش * یکی نرم
 کردن یکی سفته کوش * نرم کردن کردن کش مقابلی در (سکالش) مطلقا فکر و اندیشه که
 خیر و شرده استعمال اولنور و همیشه بداندیش اولان کنه سیه بدسکال دیر لر استاد
 رودکی نك میج نام بر راوی شعری و ارایدی اکا خطاب ایدوب دیدی که بیت ای میج
 کنون تو شعر من از بر کن و بخوان * از من دل و سکالش و از تو تن و زبان (سید پوش) دور
 باش یعنی چاوش که ذکر می مرور ایتدی ملوک ماضیه نك چاوشلری خلقی پادشاه
 مرور اتسون ایچون بولدن صاوشدر دقده مهیب کور نك ایچون سیاهلر کیرلرایدی
 (اسدی) به نزدیک شیروی شده ادخواه * که او بدسیه پوش در بارگاه (سه درك و سه پرک)
 طقور چون تعبیر اولنور بر نوع قار در (ساخته نك) موافق و متابع اولان کنه در (سوتام)
 شی قلیل معناسنده در وفای دیدی که سوتام طوسیلا اصطلاح حنده قلیل و کوچک معناسنده در
 (حکیم قطران) از سخا سوتام باشد نام کنجی پیش تو * و ز کرم نزد تو باشد مدحت سوتام نام
 (سخت لکام) سرکش و توسن اولان آت (سپد چین) اول میوه در که صاحبی جمع ایتدکده
 اغاچنده انی کور ممکنه قالور که ترکیده باشاق تعبیر اولنور (سربایان) دستار که صاروق تعبیر

اولنور (شمس فخری) من آن نیم کدهم آب روی خود برباد * برای درهم و دینار و طاق
و سرپایان * وزره کلاهه دخی دیر لر بیت نه ز آهن درع بایستی نه دلدل * نه سرپایان
بایستی نه مغفر (سه خوان) اول قومدر که ان الله ثالث ثلاثه دیر لر تعالی الله عما یقول الظالمون
(خاقانی) بیک لفظ آن سه خوان را چه شک * بصحرای یقین آرم همانا (سوزیان) درونده
مضمر اولان راز (کال اصفهانی) عاقبت بی تحاشی سرپوش * از طبقهای سوزیان برداشت
(سید پستان) اول خاتوندر که اولادی معمر اولید بعضی دیدی که اول خاتوندر که آنک
سودی امن معمر اولید (سکنکین) سکنکین در که ایکی جزو دن مرکب در که بر جزوی
سک در سر که معناسنه و جزوی آخری انکین در که عل معناسنه و مولانای روی
سرکنکین تعبیر ایدوب دیدی که بیت از قضا سرکنکین صفرافزود * روغن بادام
خشکی میخود (سرواده) قافیه شعر معناسنه در (ستایشگاه) اثنای قصیده ده اولان تخلص
که کر زکاه دخی دیر لر و اصل معناسی محل مدح دیکدر (عنصری) بنام و کنیت آراستد باد
ستایشگاه شعر و خطبه ناحشر (سوفجه) التون شوسه سی که - بیکه و تحریف ایدوب سوبکه
دیر لر (منجیک) بیک لقمه که از خوان تو خورد آن مسکین * بیک سوفجه زرش بفروشی
اکنون (سنگ یده) بعض کتب توار یخده شو و جد اوزره تحریر اولندی که حضرت
آدم ثانی یعنی نوح علی نبینا و علیه السلام سقینه سی جبل جودی ده مستقر و طوفان
آب بالکلید بر طرف اولدقده اولاد اجماد لرینک هر ریخی بر اقلید ارسال مراد ایتدکده
اول اولد از چندی اولان یاقی غربی شمالی طرفنه تعیین ایدوب اول دخی اول جانب پادر
رکاب عزیمت اولدقده پدروالا کهرندن شو و جهله استدنا ایتدی که وقت حاجتده
استظاره وسیله اولدجق بر هدیه احسان ایدوب حضرت نوح دخی بارگاه حضرت
منشی السحابدن بو خصوصی رجالی چون دست نیازی کشاده ایتدکده جبریل امین
حضرت رب العالمیندن وسیله نزول مطر اولاجق بر اسم اجابت اثرکتور و ب
حضرت نوح علیه السلام اول اسم میمون برکت نمونی بر حجر اوزریند نقش و ترسیم
و وقت حاجتده اول جحرک منقوش اولان جانبی سوی آسمانه وضع اولتسین یافتد تعلیم
ایتدی و اول جحر باران اثره اترک یده تاشی و اهل فرس (سنگ یده) او عرب حجر المطر
دیونام زد قیلدیلر که وقت حاجتده وجح محرر اوزره استظار اولنسد حضرت مسبب
الاسباب اول اسم مبارک بر کتنه انزال مطر ایدر (صائب) سنگ یده است مهره کهوار
یتیم جز کریمه کار نیست دل داغدار را * والله اعلم (سر خاره) اغاجدن یا عاجدن بنجه کبی
یا بلش بر آت در که خاتونلر آنکله باشلرینی قاشیلر (خلاق المعانی) دختران
خاطر مرادر تماشا گاه عرض * جز زنج انکشت من برفرق سر سر خاره نیست *

(سراسیمه)

(سراسیمه) متحیر و مدهوش معناسنه در (خسرو) دلم در خیالت سراسیمه شد * تیغ فراغت
بدونید شد * و بو مقامده سراسیم و سراسیمه و برسام عبارت لرینک معنای اصلی لری بیان
اولنق مناسب ملاحظه اولندی * امدی معلوم اوله که لفظ (سراسیم) ایکی جزو دن مرکب
در بر جزئی سردر باش معناسنه و جزء آخری سام در که عربی ده موت معناسنه در
و اصطلاح اطباءه سراسیم بر آفته مهلکه در که باشده اولور یعنی باشده حادث
اولوب هلا که مؤدی اولان آفت نه کیم (برسام) لفظی دخی ایکی جزو دن مرکب
اولوب بر جزئی بر در سیندک اطراف معناسنه بر جزئی سام در که ترکیب اولوب
ذات الجنب دیدکلری مرصد اطلاق ایتدیلر یعنی بر آفتدر که جنبه حادث اولوب
موت مؤدی اولور و بو تقریردن برو سیند میانده اولان فرق متین اولور که سیند
نفس صدر و بر صدرک یا نلریدر و برو سیند میانده فرق اولد یغنه شو ایکی بیت ایکی
ایکی شاهد عدلدر بیت برو سیند آن ضم سیم رنک * همی داشت از تحت سیم رنک *
بیت بر در برو سیند اشکبوس * فلک آن زمان دست اوداد بوس * لکن سراسیم
حقیقته آفته معهوده نک اسمی در کثرت استعمال ایله صاحبده اطلاق حقیقه اولدی
و (سراسیمه) لفظی اوج جزو دن مرکبدر بر جزئی سردر و بر جزئی آسیم در و بر جزئی
هائ نقل و آسیم اصلنده آسیب در که شده ایله طوقوب زجت و یرمک معناسنه قیاس
اوزره یایی مید تبدیل ایدوب معنای عام ترکیبی دن معنای خاص اسمی به نقل اولندی یعنی
افاده ایچون آخرینده هائ نقل الحاق ایتدیلر نه کیم مقدمه ثانیه ده امثالی مرور ایتدی
پس سراسیمه اول کسنده در که باشنده بر سخت نسنه محکم طوقنقله دماغی مختل اوله بیت
مایم سراسیمه در اطراف جهان * از نیک و بد خلق جهان روگردان * ترکیده اول کسنده به
شاققون دیر لر که اصلی شش کونی در یعنی جهات ست جهانده سرگردان و اطراف عالمه
منسوب دیکدر و الله اعلم (سایه زده و سایه دار) جن طوتمش کسنده (سینی) اوزرنده طعام
اکل ایتدکلری بیوک تبسی که ترکیده دخی سینی دیر لر (سردستی) ما حضری تعبیر اولنسان
نسند در که اکاچندان اعتبار اولمز که بو مقوله اولان نسندیه ترکیده ال اوجیه طوتمش
تعبیر اولنور (خلاق المعانی) سردستیست شعر از ان رو که می نداد * ابکار معنی بر حسب
اختیار دست (سهی) سینک کسری ایله نوجوان و طوغری نسندیه دخی دیر لر (سرو
سهی) بو معنادن مأخوذدر (ناصر) سهی قدی چوسرو بوتانی * شب افروزی چوماه
آسمانی (سعتری) زن سخا که چرمینه بند دخی دیر لر (جایی) نفس را بنداز کلو کن کر زان
سعتری * فارغت آنکس که قوت اوزنان و سعتراست (سبک سر) و (سبک سار) خفیف
العقل اولان کسنده در سراسیمه باش معناسنه در توسیع ایدوب علوی یعنی اوست

معناسنه دخی استعمال اولنور مثال سر آب و سر آتش دیرلر و کاهی سردیوب آرزو
معناسنی مراد ایدرلر (سلان) چرخ نه تو سر بوسیدن پایدارد * پشت چون موی سر
زلفش از آن روی دو تاست * برک دخی آرزو و سودا معنارنده مستعملدر و کاهی سر
لفظی تحسین لفظ ایچون زیاده قیلنور (سرو پای) خلعت و تشریف معناسنه کلور ع
فی الحال زر ضوان سرو پای بیرون کرد (سردست افشاند) الی ایله اشارت ایدوب منع ایتدی
(سعدی) ملک در سخن گفتنش خیره ماند * سردست فرمان دهی برفشاند (سر بسته و سر
بهر) مستور دیمکن کنایه در (سرشار) اول مرتبه لب بلب طولش نسنه در که مثلا
کاسه دن طشره دو کلمه قریب اولمش بو عبد فقیر توبه نامه ده دیمش ایدی بیت چندی
اولد مکه پیر میخانه * دستی ایله صونردی پیمانه * خلقه میده کاسه سرشار * دور
آخرده و بر دی با که خار (سره وقت و سروقت) دولت و صفا و عیش و حضور وقتی
(ابو تراب) خاطر جمع ز سروقت جنونم انداخت * یاد آن روز که در عین پریشانی بود *
ولفظ سره هر نسنه نك اعلاسنه اطلاق اولنور مثلا (سیم سره) رایج اچقه دن عبارتدر
عبارتدرو (سره مرد) ابو کسنه دیمکدر و عقرب مرور ایتدی که سر لفظی علوم معناسنی
افاده ایدر دیو پس هر نسنه نك اعلاسنه و ابوسنه تخصیص اولندیقنی افاده ایچون
آخرینه هاء نقل الحاق اولندی بسر وقت اوفتاد آنک احوالنه واقف و رازینه
مطلع اولدی دیمکن کنایه در بو کینه نك اسانده دیار عجمدن استفاده ایتدیکی بودر که
سروقت اول زماندن عبارتدر که بر کسنه کندی و قته مالک اولوب آنده تنهاجه
صفا و عیش ایده بیت رقیب امروز منم کرد از آمدش کویش * بسر وقت غم پنهانم
افتادی به بیداری * پس بسر وقت اوفتاد عبارت نك معناسنی بودر که انک تنهاجه
ایتدیکی ذوق و صفایه واقف اولوب حضور عیشنه مانع اولدی (سنگ آتشی) چخماخ
طاشی دیمکدر (علیشیر نوایی) بس که دارم در درون سینه مهر مهوشی * بر سر خاکم
شود هر سنگ سنگ آتشی (سنگ و داغ شد) باشی کوزی یارلدی دیمکن عبارتدر (شهیدی)
نشان سنگ جفای تو داغ بیداد است * کجاست آنکه ز کوی تو سنگ و داغ ز رفت (سکه
بر زرد) سکه بی سر مرده فازدی دیه جک یرده ضرب اولنور که حکمی کرکی کبی
اجرا ایتدی دیمکن کنایه در (جایی) برخ نقش خیال او کشیدی * زدی ای اشک آخر
سکه بر زد (سیاه باد زبانش) دلی قور و سون دیو بد دعا مقامنده تکلم اولنور (سیر روی باد)
میان خلقده رسوای اولسون دیمکدر (سید مست) کرکی کبی سر خوش که ترکیده کول
زورنه تعبیر اولنور * فائده * سر خوش ایله مست میاننده فرق بودر که سر خوش
لفظی ایکی جزو دن مرکب در بر جزئی سردر که مو صوفدر و جزو آخری

(خوش)

خوش در که صفتدر مجموعی ترکیب اولنوب اول کسنده اطلاق اولنور که شرب شرابه
شروع ایتدکده هنوز باشنه بخار صعود ایدوب کله کرم اولمغه باشلیه اول وقتده
اکا (سر کرم) دخی دیرلر که کلدسی قیز مغله بقیه شرابی ایچمکه حربص اولور
و عاشق اولان کسنده سر کرم دیکلری آتش عشقه کلدسی قیزوب محبوبک دیدارینه
حربص اولدینی ایچوندر (کمال اصفهانی) ای شمع بزم دوش چرامیکریستی * پروانه
عاشقیست تو سر کرم کیستی * و چون حدس کیره بالغ اوله اول وقتده مست دیرلر * و سر
خوش و مست میاننده فرق اولدینی خسروک شو بیتدن ظاهر در بیت خوش آن شبها که
پیشش بودی که مست که سر خوش * جهانم میشود تاریک چون یاد آرم آن شبها *
و دخی می و باده میاننده فرق بودر که می اول اوزوم صوبی در که شراب خانه تعبیر
اولسان غار فدن اخذ و ظرف آخره وضع اولنوب غلیان و اشتداد و عاف زبد
مرتبه سینه بالغ اوله * و باده اول اوزوم صوبی در که شراب خانه دن اخذ ایتد کدنصر که
آتشده قاینادیرلر ثلثانندن آزی کیدنجه صکره ظرف آخره وضع ایدرلر که حالت
مذکوره به بالغ اولور واکامی پختج دیرلر که می پخته دن معربدر و شرح منظومه
ده واقع اولان عبارت باده پخته نك اسمی اولدیقنده صریح در که ترجمه سی بودر که ذر
اولنور * باذق اول اوزوم صوبی در که آزی بحق طبع اولنوب ثلثانندن اقلی کتد کدنصر که
آتشدن ایتدیروب بر ظرفه وضع ایدرلر که آنده مشته اولور و قاینار و کوپوگنی
آتار که شرعا آنک قلیل و کثیری حرامدر * خواهر زاده دیدی که باذق لفظی باده دن
معربدر و باده پخته اولان شرابدن عبارت اولدینی حافظ شیرازی نك شو بیتدن منضم اولور
بیت چون پیاله دلم از توبه که کردم شکست * همچو باده جگر می می و پیمانه بسوخت *
والله اعلم (سینه کرد) سینه سینه و وروب یقندی ع برش بر برک نسرین سینه میگرد *
که مراد اکا غالب اولدی دیمکدر (سما کاره) سبوکش میخانه (حکیم سنایی) از پی کسب
شرف پیش بنا کوش و لبش * ماه کشته رهی و مهر سما کاره اوست * و مطلقا خدمتکار
معناسنه دخی کلور (سوی خود تیشه زند) هپ کندی طرفه چکر دیه جک یرده ضرب
(آصفی) بهر خود ساختن کاری همه کس جز فرهاد * سوی خود هیچ نزد تیشه عجب کاری
کرد (سراغ کرد) صوروب سؤال ایتدی دیو تعبیر اولنور (سرخ عیار) بر مشهور عیارک
اسمی در که عیار لکه کاملدر دیه جک سرخ عیار است دیرلر والله اعلم

﴿ باب الشین المجمة ﴾

(شادی او خورد) انک عشقنه دیو طلوسین ایچدی تعبیر اولنور (شادی قداو و شادی
رخ او) دخی دیرلر محله کوره استعمال اولنور مثلا محبوبک ذاتی و شخصی ذکر

شراب سببی ابله هلاک
اولغله بهرام عظیم
مکدر اولوب اطراف
ملکته وزیر حکومته
اولان بلاد و قری
اهالیسته تنبیه اکید
ایتدی که اون یکی
سته یه دل کشته شراب
ایچیمه لر و هر کیوت
خانه سند بر طره شراب
بولورابه آی قتل
وانواع عذاب ابله تهدید
ایتدی قضایار کفشکر
زاده تاهل ایدوب لبله
زافاده علمه قادر اولوب
اجابه احوالی بیان
ایتدکه دیدیلر که بر
ایکی قدح شراب کا
مکن اولسیدی مناسب
ایدی دیدیلر مزبور
دخی شراب تقشیش
ایدوب خفیه بریره
زک خانه سند بولدی
برایکی قدح نوش ایدوب
خانه دن طشره چقد قدح
بپرامک بر ارسلاقی
قاجوب خلقت اوزرینه
هجوم بر ایکی آدم
هلاک ایدوب شیر اندر
طوفقه قادر اولماشیر
و مزبورک اوزرینه
دخی هجوم و حله
ایتدکه قولاق لرندن
اختا ایدوب شیر بانار
تلم ایدوب کیفیت
بپرام استماع ایتدکه
کفتکر زاده مرقوی
حضور پنه کتور دور

ایدوب شرب ایدرسه (شادی او) و قاتمی ذکر ایدوب شرب ایدرسه (شادی قداو) و علی
هذا القیاس (کال اصفهانی) مکرشادی قدش خورد ترکس که مست افتاده
اندر پای سرواست (شب بخیر گفت) و (شب خوش کرد) عبارت لری کیجه وقتی
وداع ایتدی دیکدر و کاهی توسیع ایدوب مطلقا و داعه استعمال ایدر لر (کال
اسماعیل) روز خوش رادل من شب خوش کرد تا که اوراست شب خوش زلفت
پوشیده اولیده که بیت مذکورده روز خوش وداع ایتدکن شب خوش عبارتیه
تعبیر اولندی روز خوشه زلف یار شب خوش اولغله روز خوش کیجه حکمنده
اولدیفته بناء در پس معلوم اولدی که شب خوش عبارتیه کیجه وقتنده اولان وداعه
مخصوص اوله خواه حقیقه کیجه اولسون خواه ادعای کیجه اولسون صاحب دستور
بودقیقه یی ملاحظه ایتدکم ملاحظه اولنور و خیر باد کرد و خیر باد کفت عبارت لری مطلقا
وداع ایتدی دیکدن کنایه در یعنی وقت معینه مخصوص دکلدر و وداع ایتدکه و وداع
ایتدی کی شی ترک لازم اولغله (شب خوش کردمش) دیوبانی ترک ایتدم معناسنی مراد
ایدر لر (شیر کر) نیم مست دن کنایه در که کیفیت شراب آنک ایچون بر کونا شجاعت تخیل
ایدر که ارسلاقی ابله مبارزه ایتسه غالب اولور و کیفیت مزبوره غالب اولدقد بخار
شراب دماغنه اول مرتبه صعود و قوایی شو وجه اوزره مسدود ایدر که ارسلاقی تخیل
دکل کندوبی یلزل اولور امیدی معلوم اولدی که شرب شراب مورث شجاعت در
دیدک لری کلام مشهور اطلاق اوزره دکل ایش بلکه بنم مستلک حالده ایش و نیم
مستلک تعبیر اولنان حالت که سیاه مست مقابلی در میخوار اولان کسنه ایچون مجلس
واحدده ایکی کره واقع اولور بر دفعه ابتداء شرب ابله بیهوشلق مرتبه سنک خلانده
اولور که اولوقده میخواره سرخوش اطلاق اولنور که شجاعت و سخاوت و کرم
بور تبده حادث اولور و بر دفعه دخی بیهوشلق مرتبه سی ابله صحو کلی خلانده واقع
اولور که اول وقت مقدمه زمان خوار اولغله میخوار آند تنککل اولوب کند و جانندن
بزار اولور (نظامی) زمستی کرد بر شیران دلیری که نام مستی آید شیر گیری
(حافظ) بنده تاروم برفلک شیر گیری بهم بر زنم دام این کرک پیر (شب در میان دهد) کرم
واحسانی وعده ابله ایدر یعنی پیشین امتز (ظهیر) دانی که خال در چه سمین او چراست
که آن سیم را کرده توشب در میان دهد (شیشه کردن) احق و ابله دن کنایه در
(شیوا زبان) فصیح اللسان اولان کسنه در (ابوشکور) بیاید فیلسوف سخت شیوا که باشد در
سخن کفتن توانا (شت) آغ و بالقی طوته جق اولتد تعبیر اولنان اوجی اگری دمور
معناسنه اولدی فی سوزنی نک شویتندن منفهم اولنور بیت جهان بکام مرادش زما تا

ایا واجداد کده هیچ پهلوان ظهور ایش میدر بوقید نام ابله مویلدوب احوال و تف اولدقد شیر کرلک سرتبه سته کلجه (ماهی
شراب شرابه اذن و یروب منادیلر ند ایدوب شیر کیرلکدن تجاوز ایدنه جزا ترتیب اولنور دیو تنبیه انمدر (منه)

ماهی بکام حاسد او چون بکام ماهی شست و باش بار مقدمه اول موضع در که آنکله اوق
آتار لر و فساد نیشتری معناسنه دخی کلور (سعدی) برادران و عزیزان ملائم میکشید
که اختیار من از دست شد چوتیراز شست (شایورد) هاله که قورک اطرافنده کورینور
(پیروز مشرقی) بنخط و آن لب و دندانیش بنکر که همواره مرادار ندر تاب یکی همچون
پرن بر اوج خورشید یکی چون شایورد از دور مهتاب (شاه ورد و شادورد) دخی بو معنایه
در (شمغند) ملوث و بدبوی اولان خاتون (ابوالخاطر) زن زشتست و دراز و پیرو شغند
کندیکدم چوکاهی کوه الوند (شاه کار و شاکار) کابی مرز که خلق زوره کی کتوروب
ایشلدک لری ایش تعبیر اولنور (شادخوار) مسرور و شادان معناسنه در شرفنامه ده
اغیارن خالی تنها شراب ایچن کسنه در دیدی (ابوالفرج) شاد خوار از توسلاطین
و ترادیده مطاع نوش خواب از تور عایا و ترا کرده دعا (شور مور) اوافق قرنجد (شارمار)
بویوکسویلان (حکیم خاقانی) شور مور ند حودانش اگر چه که زلاف شارمار ند
و نفر بانقر آمیخته اند (شایاش) شاد بادش دن مخفقد که مقام تحسینده تکلم اولنور
(سوزنی) کر سیم دهی هزار احسنت و رزرن بخشی هزار شایاش (شکر ریز) کلمات فصیح
و لطائف نادره تکلم ایدن کسنه دن عبارتدر و کربه شادی و نثار (خواجو) شکر نوش
لب را شکر ریز کرد بران جان شیرین شکر ریز کرد و عروسه کوندر دکلری هدیه
(خاقانی) نثار اشک من هر دم شکر ریزست پنهانی که همت راز ناشویدست باز انو و پشانی
و سنایینک شویتندن سور یعنی دو کون معناسنه اولق منفهم اولور بیت هر که اندر
شکر ریز کسان شادی نکرد دان که روزی مرک ایشان هم نکرد سوکوار (شب آویز)
برقوشدر که کیجه وقتی بر ایغله اغاجه آصیلوب صباحه دك حق حق دیو چاغر لر لهدا
اکا حق کوی دخی دیر لر (نظامی) جرس جنبانی مرغان شب خیز جرسه بایسته بر مرغ
شب آویز (شب چک) شهر شعبانک اون بشنجی کیجه سی که برات کیجه سی تعبیر اولنور که
چک برات معناسنه در (شکاشک و شکشک) ترکیده ایاق طاوو شدیسی تعبیر اولنور که
بر کسنه مشی ایتدکه استماع اولنور (شب کونک) اول درویش در که کیجه وقتی بر بلند
موضع چیقوب اهالی محله و اول موضع قریب اولان کسنه لر ایچون آواز بلند ابله دعا
ایدر علی السحر مزبور لر که هر برینک قیوسنه واروب در یوزه ایدر (شیخ سعدی) زهی
جو غروشان کندم غما جهان کرد دوشب کونک خرمن کدا (شب آهنک) مرغ سحر خوان
و شعری دیدک لری کوکب (فردوسی) معنای ثانی بی مراد ایدوب دیدی که بیت
چوبک نیمه از تیره شب در گذشت شب آهنک بر چرخ گردان نشست (شش پستان)
شین اولانک ضمی ابله ارل خاتوندر که مدلری بیوک و یو مشاق اوله (خاقانی) خنکیست

شش رستان زنی * روی ولی زنی تی * مردم صفت آبتنی * عیسی دهقان بین درو (شاه دارو) شرابدن کنایه در شرابه بواسمی اول اطلاق آیدن جشیددر (قطعه) شاه دارو بود شراب ولی * زوجو بر حد اعتدال خوری * لیک بازهر همبری دارد * تو با فراط اگر زلال خوری (شیر شرزه) شیر خشمناک برهنه دندان (شاه بوی) عبودن عبارتدر (شادی همه صلوات) ایکی کمسنه بر خصوصه اتفاق ایسه لرب ضرب اولنور (شافعی بر آمد و کشتند) بر نسته بر محذور سبی ایله ارتکاب اولسه ضرب اولنور * مورد مثل مزبور بودر که ماوراءالنهر ده عیدخان زماننده بر محله مسجدینک امامی صباح نمازنده بسمله بی جهر ایله قراءت ایدوب دیار مذکورده مذهب شافعی معروف اولماغله امام معهودی شافعی اولمق ملاحظه سیله اهالی محله قتل ایدوب بر غیری امام طلی ایچون عیدخان حضورینه واردیلر عیدخان دیدی که قدیمی امام کزنجیه اولدی اهالی محله دیدیلر که شافعی بر آمد کشتیم (شاه اسمعیل ثانی) که سنی المذهب ایدی شیعی اولمق ملاحظه سیله آتی تخت اجلاس ایدوب بر ایکی کون مرورند نصرکه سنی اولدیغنه واقف اولوب قزلباش بد معاش تجمع و شافعی تخت بر آمد باید کشت دیوب قتل ایتدیلر شاعر بو معنایه تلمیح ایدوب دیدی که (رباعی) او یماق قزلباش که سیخ در مشتند * پیوسته هم جو ناخن وانگشتند * شاه اسماعیل را که نشانند بر تخت * دیدند که شافعی بر آمد و کشتند مورد مثل مذکورده مشهور اولان بودر که ذکر اولندی بو عبد فقیرک ظرفاء عجمدن استماع ایتدیکی بودر که مثل مذکور (شینش بر آمد و کشتیم) عبارتی ایله حکایت ایدوب موردینی شووجه اوزر بیان ایتدیلر که مذهب شیعه ده تقیه تعبیر اولنان مسئله به بناء هر شیعه که کندو دیارندن دیار آخره نقل ایسه واردینی دیار اهالیسنک مذهبی هر نه ایسه آتی اتخاذ ایدر لکن اهل سنت و جماعه دیارینه واردنده دخی سنی مذهبی اخذ و امام اعظم حضر تلمینه عداوت کلی لری اولمغه قتل دخی ایدر لر ایسه حنفییم دیتز بلکه تشفع ایدوب سنی و شافعییم دیو ادا ایدر اهالی ماوراءالنهر بو خصوصه واقف اولدق لرنندن ناشی اول دیاره دیار آخردن بر کسنه واروب شافعییم دیسه اصلی شیعی در لکن تقیه ایدوب شافعییم دیر دیو و کندو اصطلاح لرنده شینی چیقدی یعنی شین لفظ شافعی شین شیعیدن مبدلدر دیوب آتی کائنا من کان قتل ایدر لر بناء علی هذا بر کون دیار عجمدن بر قاچ بازرکان تجارت ایچون ماوراءالنهر واروب بر شهرده بر محله به نزول ایتدیلر ایچلرنندن بری چار سویه چیقدهنده شافعی ادعا ایتکله اهل سوق آتی قتل ایتدیلر و سائر رقعاتی اهل سوقدن دیه دم طلی ایچون حاکم الوقت حضورینه کو تور دیلر حاکم مرقوم آنلردن سبب قتلدن سؤال ایتدکه شینش

(بر آمد)

بر آمد و کشتیم دیدیلر والله اعلم (شهری و کلی) بو تحفه نك شهرده نظیری یوقدر دیه جك برده ضرب اولنور (کال خجندی) ای کل روی تراچون من هر سوبلی * از تو دار داین مثل شهرت که شهری و کلی (شمی پیرهن) ترکیده عارو بورنجك کوملك تعبیر اولنور (شمشیر فرنگی و زمین پلنکی) ایشته قلیج ایشته میدان دیه جك برده ضرب اولنور زمین پلنکی هموار اولان زمیندن کنایه در آنده محاربه اولمغه جابجا قان دو کلمکدن قیلان درسی کی الاچه اولمش اوله یا خود طور راغی الوان اولمغه منقش کی کورینه (مخلصی) در پیش قاف قدرت و کوه شکوه او * ریکست کوه قاف قتاده زمین پلنک (شئل) قار بازلر میاننده معروفدر که ایکی کمسنه قار بازلق ایدر کن بری مغلوب اولسه غالب اولان مجلس قارده حاضر اولنلرک آووجه برر اچده وضع ایدر (شاه طاهر) کرواز شاخ شکوفه چوپر دباد بهار * درمی چند نه در کف ترکس بشئل (شیر مرد) بهادر دن کنایه در (کال) باغزه شکار کش و چشم شیر کیر * بس شیر مرد را که تو کردی شکار چشم (شیرین کار) شعبده باز دن کنایه در و اول محبوب که هر علی مطبوع و دلفریب اوله و خوش ادایی ناز کانه و ظریفانه سوز سوبلین کمسنه دیر لر (اوقتی حلوائی) بسکه و صفا لب او کفته بشیرین کاری * شهره شهر شده اوقتی حلوا کر (شیرسک) تازی دیدک لری کلب (شیر کش) بیلدر جین دیدک لری قوش بیست من به پیش نکه نیارم دل * شیر کش را باز بازی نیست (شکم بنده) اول کمسنه در که بوغازی طولوسنه خدمت ایدر تعبیر اولنور و عبد البطن یعنی قازتی طویور مقدن غیری قیدی اولمین کمسنه دن عبارت اولدینی نظامی کلامندن مستفاد اولور (نظم) کسی کوشکم بنده شد چون ستور * ستوری برون آید از ناف کور * چو آید قیامت ترازو بدست * ز کاوی بخربایدش بر نشست (شکوفه کرد) قی ایتدی که ترکیده قوصدی تعبیر اولنور (جایی) در وصف پیری بیست ز شیر مادر دهرم ضرر رسید و نه نفع * کنون شکوفه کنان هر دفع آن ضررم (شتر کر به) ایو لو کلودیمکدن کنایه در (امیدی) در خور و لایق تو پیشکشی نیست مرا * تحفه نیست که پشت بودش قدر محل * پنج بیتست شتر کر به روان ازی بیم * نه سه چاری ز سمور و نه قطاری ز جل * واصل مثل بودر که بر کمسنه نك بر بدخوی دوه سی و ارایدی فرار ایتدی اول کمسنه شده غضبندن عین ایتدی که اگر بردخی الیه کیر ایه بر در همه فروخت ایدیم دیو چون دوه بی بولدی ایتدیکی عینه پشیمان اولوب حیلله شرعیه ایچون دوه نك کردنه بر کر به تعلیق ایدوب بازاره عرض ایتدکه مشتری بهاسنی سؤال ایتدکه دوه بر در همه و کر به بشوز در همه صفتقه واحده ایله فروخت ایدرم دیو جواب ویرر و بو کلامی استماع ایدنلر ما رخص الناقة لولا الملعونة فی عنقها دیر لر ایدی (شیرازی نیستیم) بزم بو شهرده

یعنی وزن افعال
اولند قده اول کسه
احققتندن خلقه
رسوای اولسه کرک
(منه)

بحمد الله معرفتم هر کس مکمل می ایکن او طمانی او کوز اولماز دید کتری اوزره درجه اعتباردن ساقطدر اما بر غریب کسینه نك معرفتی بزم معرفتمك عشر عشری قدر یوق ایکن بن صفاهانی یا شیرازی می دی عکله هزارا کرام و اعتبار ایدر لر صدحیف که بن شیرازی دکلما کر بن دخی آنک کبی غیری مملکتدن کلش اولایدم بکادخی اعتبار ایدر لر ایدی دیه جک یرده ضرب اولنور (همام) بیک کر شمه توانی که کار ماسازی * ولی بیچاره بیچاره کان نپردازی * همام را سخن دلپذیر بسیار است * ولی چه سود که بیچاره نیست شیرازی (شرب الیهود) باده می خلقدن قورقه قورقه تنهاده شرب ایتمکدن کنایه در یهودیلرک هر باید خوف اوزره اولد کتری معلومدر لهذا عبارت مذ کوره می توسیع ایدوب هر قورقه رق ایشلد کتری عملده استعمال اولنور مثلا بر کسنه رمضان شریفده بلاعذر خلقدن خوف ایدرک تنهاعملده افطار یعنی ترکیده اوروج یسه اکادخی شرب الیهود اطلاق ایتدیلر (امیدی) بمن ده بکلبانک رود و سرود * که توان ازین پیش شرب الیهود (شوره) بهق معناسنه در که بیاضلقده طوزه تشبیه اولنور (هاتی) یوزنده بهق حادث اولمش پیره زن وصفده دیدی که بیت فاده شوره اش در جهر زشت * بدان گونه که برف افتد بر انکشت * والله اعلم

﴿ باب الصاد المهملة ﴾

(صورت نیست) وجوده کلدی که بر قیافه کیرمدی تعبیر اولنور بیت خواست نامثلت سر شکم صورتی ریزد زسیم * هر زمان بر آب زد نقشی ولی صورت نیست (صدیمار از لب کور واکشت * تاجان تنده در امید منقطع اولمز که ترکیده چیمماش جانده امیدوار در تعبیر اولنور و حوادث روزگار بر قراره دکل حادث اولان کدردن الم زده اولماق کرک دیه جک ضرب اولنور (نظامی) نشاید کرد بر آزار خود زور * که صدیمار واکشت از لب کور (صفر کن) خالی ایله (جای) فرزندینه خطاطلغه چالیشوب ساثر معارفی ترک ایتده دیو نصیحت ایتدیکی محله دیدی که بیت صفر مکن پردو انکشت خویش * از کهر هر هنری مشت خویش * والله اعلم

﴿ باب الضاد المعجمة ﴾

(ضحاك را بزجت ماران گذاشتم) بلائی مستحقنه مسا طایتدك دیه جک یرده ضرب اولنور (حلوائی سمرقندی) زلف ترا قیب بگردن گرفته بود * ضحاك را بزجت ماران گذاشتم

﴿ باب الطاء المهملة ﴾

(طشت او از بام افتاد) آنک رازی عالمه طوبلدی (اوحده) وقتست ز خلق راز دل خود نهفتی اکنون نمیتوان که ز بام افتاد طشت * پوشیده اولمده که تشت و طشت بر معنایه در لهذا مثل

(مذکور)

مذکور حرف تاده دخی ذکر اولندی (طبل پنهان زد) آخر الامر میان خلقده آشکاره اوله جق ایشی کسینه لر آگاه اولسون دیو پنهان ایشلدی دیه جک یرده ضرب اولنور (سلمان) عشقم از روی طبق پرده تقوی برداشت * طبل پنهان چه زنم طشت من از بام افتاد (طبل در کلیم زد) عبارتی دخی بو محله ضرب اولنور نته کیم (کال اسمعیل) نعت رسوله دیدی بیت صیت و صداست مشرق و مغرب فرو گرفت * دست نبوت تو چوزد طبل در کلیم * رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرت تارینک اوائل نبوتلرنده کفره قریشدن خوفدن آشکاره عبادت ایده میوب حضرت عمر ایمانه کلد کدنصره کلبانک محمدی ظاهر اولوب کوس دعوتی طره اشهار ایله ولوله انداز زمین و آسمان ایتد کترینده اشارتدر (طیب خایه) طبه مهارتی اولمیان جاهلدن کنایه در نته کیم (ریاضی) خواجکان نام بر طیب جاهل همچونده دیدی بیت نوجوانی راه نزدیک خجند * دنبی آمد برون از مایه ها * خواجکان پایان پای اونشت * کفتمش خیرای طیب خایه ها (طبق زن) سحاقه دن عبارتدر (طاق و ترتب) و (طاق و طرنب و طمطراق و طاق ترم) عبارت لری کرو فرو خود خالق معناسنه در (نظامی) آمد ز پی عروس خواهی * باطاق و ترتب پادشاهی (طلخند) فرزندوزنده هند پادشاهلرنندن بر پادشاهک اسمی در که دشمن ایله محاربه وقتنده منهزم اولغله غنمدن هلاک اولدقده والده می آنک فراقته تحمل ایده میوب جنون مرتبه لرینه بالغ اولغله آنی برشی ایله مشغول ایتمک ایچون (نصردهر) نام بر حکیم شطرنجی تصنیف ایدوب مزبوره نك یاننده اوینادوب آنکله مشغول ایتدی (فردوسی) بو معنایه اشارت ایدوب دیدی که بیت همی کرد مادر بازی نگاه * پراز خون دل از درد طلخند شاه (طوق بهار) قوس قزح (طرف بغداد) اصلنده بغداد کوزلی دیمکدر صکره محبوبلر وصفده استعمال ایتدیلر والله اعلم

﴿ باب العين المهملة ﴾

(عیسی دهقان) شرابدن کنایه در که مثالی حرف شینده شش پستانده مرور ایتدی (عاشق بیجان و عشق بیجان) صارما شیق دید کتری اوت در که عربیده عشقه و لبلاب دخی دیر لر (ریاضی) بر آن قدسنبیل مشکین او از باد میچد * مثال عاشق بیجان که بر شمشاد میچد (عبث) اصطلاح منشیان و دبیران ده مسوده معناسنه در (عاملی قطعه) بدور خط عذارت چه فتند روی نمود * که هر که هست از وسینه چال چون قلمست * قضا که مشقی عبث کرده بر حسن خطت * بکام دل نرسید و هنوز در الم است (عالم آب و کار آب) سرخوشلقدن کنایه در (آصفی) عالم آب که بیرون برداز دل غم را غم نداریم اگر آب برده عالم را (کال) و کر ز ساده دلی غنچه کار آب کرید * بین که عاقبت کار آتش نیست جزا (علاقه دستار) صاریق اوجی که اشاغی

اوزون صارقیدوب طیلان دیرلر که طرئه ساندن معربدر یعنی طره کبی اشاغی صارقش
(عربانه) دف معناسنه در (هاتقی) خوبان عرب ترانه پرداز * باشد عربانهام آواز
(عروسک) منجیق اوزرینه وضع ایدوب آندقلری طاش (عقد نماز) افتتاح تکبیردن
عبارتدر (کال خجندی) زابرویت چورو آرم بحراب * سر زلفت بود عقد نمازم (علان)
عزیز و محترم معناسنه در بیت سخن به پیش سخندان عزیز و علانست * و کر نه زردک
و شلغم همیشه از رانست * زردک ها و وج تعیر اولنان کوکدر (عذرش بدتر از کنه)
عذری کنه اندن بتر تعیر اولنور (کاشی) عذر خواهی کندم بعد از قتل * عذر بدتر
ز کنه اش نکرید (عذر لک) خصمه جواب ویر مکن عاجز اولفله عجزی ستر ایچون
ایندکلری بهانه (عنان از دست رفت) اختیار الدن کیتدی دیمکن کنایه در (کاجی) نشستم
بر سر ره تا عنان مرکبش کیرم * ولی خواهد شد از دستم عنان چون آن سوار آمد (عذر
خواست) حسن تعیر ایله دفع ایتدی دیمکن (جایی) تو حور جنتی اما ز چشم فثانت *
زبس که خواست بلا عذر خواست رضوانت *

﴿ باب الفین المعجمة ﴾

(غازی) جان باز معناسنه در (سعدی) چو غازی بخود بر به بندند پای * که محکم رود پای
چوپین ز جای (سلطان) در رسنهای دوزان کافرت پیچیده ام * غازی بجان خویش
بازی میکنم (غرق پران) ذکر می موضع معهوده کرکی کبی بیرلشدر مک و میان پاچه
اصلنده موضع معهود معناسند * ندکیم (میرم سیاه) دیدی که بیت میل میان پاچه او پیش
بود * زیرا که میان پاچه ز کس تنک تراست (امیر بیک فی المجون) هرگاه که میل غرق
پران کردیم دیدیم که خاطرش پریشان کردیم * آخر میان پاچه قرار دادیم * بر خود
دشوار و بروی آسان کردیم * صکره سور شد در مک تعیر اولنان کیفیت اطلاق ایتدیلر
و میان پا ذکر معناسنه در (غیم) خصم معناسنه در و بر کسنه بر کسنه نک یوزینه ترکیده
قیه قیه باقدی دیدکلری وجه اوزره نظرایتسه غیمانه نگه کرد دیرلر (غله دان) اول
آلت در اهل سوق بیع ایتدیکی متاعک ایچدسنی آنک ایچند القا ایدرلر ع در غله دان عدم
اندازش (غم خود خور که تولاغر نشوی) بن سنک نصیحت کله عامل اولم وار کندی
قیدی کوردیه جک برده تکلم اولنور (کال خجندی) مخورای زاهد غمخواره غم * غم
خود خور که تولاغر نشوی (غاب) بیهوده کلام معناسنه در و شمس فخری طعمادن فضله
قلان طعماده خی دیرلر دیدی (رودکی) ناکی بری عذاب و کئی ریش را خضاب * ناکی
فضول کوئی و آری حدیث غاب (غفلت) ترکیده خجتملق و عربی ده دغدغه تعیر اولنور
(لیبی) چنان بدانم من جای غفلت کیش * که او بالاش اول ز خود شود و بیوش * و دانم

(غفلت)

کاشانی کوچک منجیق
معناسنه در دیدی (منه)

غفلت کیش) عبارتی بن آنک الم چکدجکی بری که قوجوندی بری تعیر اولنور
بیلورم دیه جک برده ضرب اولنور (غاز غاز) پاره پاره معناسنه (تاج بها) روی نشوی نکئی
یک نماز * کافری ای کون زنت غار غاز (غازک) ترکیده شامادره دیرلر که بالق اولتد سنک
ایپنه باغلا دقلری کوچک اغاچدر که بالق قعر در یاده اولتدیه پاشوب یا پشم دینی آندن
معلوم اولور (غضبان) لفظی عربی ده غضوب معناسنه در لکن فارسیده منجیق ایله
آندقلری طاشه اطلاق اولنور نندکیم حکیم خاقانی تحفة العراقرین ده دیدی بیت
طیان سرای دین قلشان * غضبان حصار کفر دیشان (غفره) جاهل و ایله (امیر خسرو)
سیلی خورد از جفا و محنت * چون غفره میان زندان (غولک) اول خبره که تحریف
ایدوب قهره دیرلر بقال و حلواجی مثالی اهل سوق آنک ایچنه آچده بر اقرلر بیت
لب غیت کر غماز فراهم نشود * دهنش بر زر اگر ساخته همچو غلک * که غلک غولکدن
مخفف در و صاپان طاشنه دخی غولک دیرلر بیت مرا تا از سر کویت فک آواره
میسازد * فلاخن از هلال و غولک از سیاره میسازد (غجبال) اکشی میوه دیمکنر (شمس
فخری) اگر صبا سخن لطف او کند در باغ * نبات مصر شود بر درختها غجبال *

﴿ باب الفاء ﴾

(فرس نهاده تست) سنک مغلوبکنر دیمکن کنایه در شرط نجه آت طرحی ایله غالب
اولان کسنددن مأخوذ در (فن یعمل) بر نوع ایچده در که سکه سی و من یعمل مثقال ذره
شرایره آیت کریمه سیدر بیت بخوبان در نمیکرد فغان و ناله و زاری * بکام دل رسی
آخر فن یعمل اگر داری * و بر نوع آچده دخی وارد در که سکه سی سورة اخلاص اولفله
عرب اکا اخلاصیه تسمیه ایدرلر (فرا میگرد مرا) بنی مسخره افه آلور دیه جک برده
ضرب و تکلم اولنور بیت بدونان میکند آن شوخ هر دم ذوق تنهایی * ولی در انجمن
با عشق خود مارا فرا گیرد (فردانیز دور نیست) بر کسند خلف و عده ایله بر کسندی برایکی
کره رنجیده ایدوب آخر الامر و عدم یاربینی تجاوز ایتدیده اکایارین دخی
خلف و عدا ایدر سین یارینده اوزاق دکدر آنی کور و رزد دیمکن عبارتدر بیت زبس
در بیم هجرم کرد امید وعد فردایت * خودای پمانه شکن دانی که فردانیز دور نیست
(فرزین بند آوردی) بزه عجب حیلایه ایتدک که ترکیده عجب بر نک ویردک تعیر اولنور
(فر فر) سرعت معناسنه در (فر فر خواند) و فر فر نوشت غایت سرعتله او قودی یازدی
(انوری) برداشت کلک و کاغذ و فر فر فرو نوشت * بر فور این قصیده مطبوع آیدار
(فریفتار) حیلایه کار معناسنه در (فغ واره شد) خزنندن یابر غیری سبیدن اصلا بر کلام
تکلم اتمدی دیمکنر زیرا (فغ) فانک ضمی ایله بت و واره ادات تشبیه و آخرنده
اولان هاهاه اختصاصدر یعنی بت کبی طور و ب سوز سولز بیت ای کرده جهانی

بجفا غمخواره * تاروی تو دیدم بشدم فقواره (فتحه از و کشادم) آندن بر مراد اولدم دیمکدن
کنایه در (فتح) شربت ایچه جک بردا قدر که شر بنجی به فتاحی دیر لر (انوری) من از وصلت
فتح تا کی کشایم * چو تو نام بنج بر میکماری (فلان بهمان) ترکیده فلان فیستقز تعبیر اولنور
وکاهی فلان فستان دخی دیر لر بهمان اتباعدر تارومار کی لکن عبارت مذ کوره
وقت غضبه آزار محلده تحقیر ایچون استعمال اولنور (کال اصفهانی) دل خود طلب
چو کردم بر تر کس تو گفتا * بروای فلان و بهمان بر من چه کار داری * وکاهی بهمان
و فلان دیر لر (جایی) چو دیبا بیست کر نقش تکلف ساده نظم من * چه غم کر سادگی
گوید فلان بی نقش و بهمانش * اصل ترکیب (فلان و بهمان گویدی نقش اورا) در پوشیده
اولیه که معنای مذکور لفظ فلان و بهمان عبارت لری معاذ کر اولندی فی صورتی در
والالفظ فلان عربی و لفظ بهمان فارسی در که فلان موضعه معنای فلان مستعمل در غفلت
اولنیه (فجعه در شهر افتاد) شهرده بر فتردی و فسلدی واقع اولدی دیمکدر کوشه کوشه
خلقک بری بریله سر آکفت و کوایتد لینه فجعه دیر لر که ترکیده آکه فتردی دیر لر که
فترتی دن محرفدر زیر احالت مذ کوره مقدمه قترندر (مولانا ی رومی) چون که این را
پیشه کرد او بردوام * فجعه در شهر افتاد و عوام * (فروشد) مردی فی وفات ابتدی دیمکدر
(کال اسمعیل) چون با داجل هم نفس مرد شود * چون صبحدم زنده نفس سرد شود *
خورشید که کس نیست از او پر دل تر * از بیم فرو شدن همی زرد شود (فرو کشید و فرو
کش کرد در ری) آند بر ابتدی و مکان اتخاذ ایدوب بیرلشدی تعبیر اولنور (فرو دست)
زیر دست معنای در که فقیر و دردمند کنایه در (خسرو) بزرگان قاقم و سنجاب
بردوش * فروستان چور و به پوستین پوش (فرو رفته دم) زیاده در دو محنتدن سکوت
ایدن کسندن کنایه در (سلطان) نایبست فرو رفته دم آوازدهیدش * کوکوش بره دارد
و چشمش نکرانست (فرو دار) اخراج ایله (فرو د آورده اوست) آنک بنده سیدر که اول
سرکش ایکن آتی مطیع و منقاد ایتش اوله لر (نظامی) بهردو عبارت * فرو دار
از سرت این کبر و این ناز * فرو آورده خود را مینداز * وکاهی پرداد دیوب
مطیع و منقاد اولدی که اول سرکش ایدی معنای مراد ایدر لر بیت رمید
از میل دل آن شاه باز اوج وحشت دوش * کنون پرداد و شدن بازوی الفت جای
آرا مش * والله اعلم

﴿ باب القاف ﴾

(قصاب آشنا جوید) فلان کس دوستلرینه اغیاردن زیاده جور ایدر دیه جک برده
ضرب اولنور ترکیده قصاب دوسته آنک فناسنی و برردید کلری مثلد (کال خجندی)

(کال)

کال آن غزه خونت ریخت چون کردی باویاری * نبودت یاد پندارم که قصاب آشنا جوید
(قلندر از دیده گوید) بر کسند بر نسنه دن خبر ویرد کده کذب ایله اتهام اتسد لر اول کسند بنم
ویردیکم خبر کو ز مایله کوردیکم نسنه در سماع طریق ایله دکلدن لیس الخبر کالعیان دیو
کندون تهمتی دفع مقامنده تکلم اولنور (حسین قلندر) تویی چو دیده مرا بیکه بهتر از دیده
منم قلندر و گوید قلندر از دیده * خصوصاً قلندر سیاح اولغله ع جهان دیده بسیار گوید
دروغ * مثلی مضمونی اوزره مظنه کذب اولور لهذا لفظ قلندر ذکر اولندی (قاق آمد)
کوندوز اولدی (قندز آمد) کیجه اولدی دیمکدن کنایه در (قطره وزد) آفتاب (قطره زد)
عجله ایله سکرندی گویا که سرعت سیرندن عرق ریز اولدی (جایی) بر سردستار زنی صبحگاه
قطره زان نادرا اصحاب جاه (محتشم) برای شاطر گفت * قطره زدن از چشم تر من آموخت
* بالادوی از دور دلم یاد گرفت (قالب از جان تهی کرد) خسرو بیای جان هر قالب که
تازنده شوند از سر * بکویت عاشقان کز جان تهی کردند قالبها * و (قالب تهی کرد) وفات
ابتدی دیمکدن کنایه در (میرجایی) نه صورت بر در و دیوار صور تخانه چینیست تر ایدند
خوبان و تهی کردند قالبها (قرارداد برو) آنک اوزرینه مقرر آندی (ولی دشت بیاض)
نیمکشی شیم از ناله منع تا رسم بخود قرار که کوش تو بر فغان منست * وعهد آندی معناسنده
دخی استعمال اولنور که شویله قول و قرار آنک تعبیر اولنور (حافظ) قراری داده ام بای
فروشان * که روز غم بجز ساغر نکیرم (قفا خورد) آکسه سینه سله یدی دیمکدر (سلطان)
ساز و نوای این جهان همچو نیست یکدمه * بر نوای یکدمه چند چو د ف قفا خوری (کوش
خورد) قولانغی بورولدی (انوری) نه از آسیب قضا کوش خوری * نه از اشکال فلک
درمانی (قایم انداز) صنعتنده زیاده ماهر در دیمکدن کنایه در استاد شطرنجی لعبه
مهارتندن ناشی یعنی قایم آندکندن مأخوذ در که قائم ایتک لعبی مدت مدیده اتمام
ایتمکدن عبارتندر تحریف ایدوب قیم آندی دیر لر (قائم ریخت) مغلوب اولدی دیمکدن
کنایه در (نظامی) بحیرت ماند مجنون با خیالش * بقایم ریخت لیلی با جالش (قبای کاغذین)
دیار عجمه مظلوم اولان کسند حضور پادشا هیده تظلم مراد ایتد کده کاغذدن مصنوع
برجامه کیوب آتشی یاقار سائر دیارده باشنه حصیر یا قد قلی کی بیت کاغذین جامه
بخونابه بشویم که فلک * ره نمونیم بیای علم داد نکرد (قدر انداز) استاد تیر انداز و قادر
انداز بغایت استاد تیر اندازدن شایه در (کاتبی) زان همه تیر که ترک قدر انداز مر است *
بخت کو تابسوی من قدری اندازه (مشقی) کان داری که بر قلم بیای میرسد تیرش * عجایب
قادر اندازست رجت باد بریر مش * حکم انداز دخی بو معنایه در (کال اصفهانی) در مصاف
کینه دارا که تو حکم انداز عقل * در هزیمت تیر بشکسته کان انداخته (قزوینی است) احق قدر

و اصل سوز فهم اتمزدی بکنن عبارتند (سلطان ساوجی) جهنمی هجا کو عید زاکانی * مقرر است به سید ولتی و بی دینی * اگر چه نیست ز قزوین و روستا ز اوست * ولیک میشود اندر قزوینی (قلیه خور) و کوفته خور قواد که بزونک تعبیر اولور بیست چو کردی قلیه خور را خوان بسیار * ازین پس تو مگر بر در نشینی (قرآن خوان) معز ولدن کنایه در (قوزد) بوف دیدی دیمکدر (قاسم الانوار) با کهر بالو لوزنم * بر قصر قصر قوزنم * از سوز دل یا هوزنم * تا آتش افتد در جهان (قندیل ترسا) اول فرومایه در که کند و کی بر فرومایه نک همیشه کسه ایسی و مقیم خانه سی اوله و قندیل مذکور همیشه کلیساده آصلوب آتشی سونمز (حکیم خاقانی) زبان رو غنیم ز آتش آه * بسوزد چون دل قندیل ترسا (قار) ترکیده دخی مستعملد بر ف معنانه در که بیاض اولان نسنه یی اکاتشییه ایدر لر و لفظ قار عربی ده قیر یعنی زفت معنانه در که سیاه اولان نسنه یی اکاتشییه ایدر لر و فی التوابع لن یسود النصار ما سود القار (انوری) چشم این دائم سفید از اشک حسرت همچو قار * روی آن دائم سیاه از خال محنت همچو قار (قاه قاه) قهقهه ده مبالغه اتمکدر (خلاق المعانی) زند خنده بر روی خواهند کان * دهان زرا ز جود تو قاه قاه * والله اعلم

﴿ باب الکاف ﴾

(کارش روشن شد) ایشی بحمد الله صورت پذیر اولدی (کارش بالا گرفت) ایشی ایلرو واروب رونق بولدی دیمکدر کنایه در (خیالی) تادل از شوق کل رویت ره صحر اکرفت * کار او از بندگی قامت بالا گرفت (کاریست دست بسته) بوبرایشدر که مسبوق بالمثل دکلدر و بوقته کلنجده هیچ فرد آنی ایشله ممشدر دیه جک یرده ضرب اولور (محتشم) تادست را جنابت دل برد ازین شکسته * دل بردنی با این رنگ کاریست دست بسته (کاله برخش بند) اکا حدیثی بیلدر دیه جک یرده ضرب اولور (جایی) در نعت * کاله دجال بنه برخش * روبه بیابان عدمه سرش (کسب زد) صورت و پردی دیمکدر (انوری) نفس من بر تر از انست که مجروح شود * خاصه از کب زدن بیده بی هزاران (کم زد) تواضع ایتدی یعنی کند و پی اشاغی اوردی بیست کم زده آن ماه نو و بدر شد * تا زنی کم ترهی از کی * و فروتی کرد و افتاده کی کرد دخی بو معنایه در (کم زد) ترک ایتدی و یوق بیلدی معنانه کلور (سنایی) دین و ملت در عدم زدنت * آنکه کم زد و وجود عالم را * کم زد از برای کم زدنت * کوبین مصطفی و آدم را (کم زد) مد بروی دولندن دخی کنایه اولور (محزن الاسرار) طالع بد بود بد اختر شده کم زده کوه قلندر شده (کاغد زر) پادشاه لر بعض مستحقینه وظیفه تعیین ایتد که الیرینه و یرد یکی تذکره بزم دیار مزده دعا گوی وظیفه سی ایچون و یرد کلری تذکره و کاغذ زرا اکثریا اول محله مستعملدر که

(بزم)

بزم دیار لسانی اوزره پادشاه یاوزیر اعظم بر کاغد اوزرینه دفتر داره خطاباً تحریر ایدر که حامل و ورقبازه به فلان قدر شی و یره سن دیو (کلاه اندازد) بر نسنه یی زیاده شوق ایله طلب ایدر دیمکدر کنایه در (انوری) چرخ را با شرفش سنک فتد در موزه * کور را با سخطش که یک فتنه در شلوار (یک در شلوار) اضطرابدن عبارتند (کرد آلود سازد) اسباب دنیا و یردیمکدر (کردون سرشت) متکبردن عبارتند (گرفته زدن) لاف و ورق نظامی گرفته مزین در حریف افکنی گرفته شوی گرفته زنی (کره بیاد مزین) مال دنیایی زخیره اتخاذ ایله (حافظ) کره بیاد مزین کر چه بر مراد وزد * که این سخن مثل باد با سلیمان گفت (کر به در انبان) مکر و حیله دن کنایه در (کر به در زندان سرا) بخیلدن عبارتند کویا کر به یی حبس ایدر که خانه سنده بر نسنه یسمن دیو (کران جان) کاهل و ثقیلدن دخی کنایه اولور (گوهر خطا نکند) حبیب و نسیب اولان کسنه آبا و اجدادی غلنی ایدر ترکیده اصل آزمز دیه جک یرده ضرب اولور (کال) همه صواب رود بر زبان اوزیرا * که اصل او گهر ست و کهر خطا نکند (کاری) زیاده مؤثر دیمکدر عبارتند (شاهی) مرا کشتی متاب آن کوشه ابرو بیاری * کان بر من مکش یارا که تیری خورده ام کاری (کاهل پای مرود) ایشرز و کوچسز که تبیل تعبیر اولور افواه خلقده مشهور در که بعض تبیل امرود اغا جنک میوه سی یتشد کده واروب یوزی یوقارو امرود اغا جنک الله یاتوب آغزینی آچار که اغا جدن امرود دوشد کده آغزینه دوشه دیو (کال) کر نکیری جست و چاپک سیب سیمیش کال * پیش اهل عقل باشی کاهل پای مرود (کباب نیم سوز) کرکی کی تمام اولمش ایشدن کنایه در و اول کبابدن مأخوذ در که آتسه وضع اولند قدده طشره سی حاشا نور ایچی چیک قاله (خواجه عصمت) بر آتش سوختم دل را از ان حسرت که تاروزی * کباب نیم سوز خود رسانم بر نمکدانش * نیم سوز دخی دیر لر (کبود کیسه) فقر دن کنایه در (کال اصفهانی) به بین کبودی این کیسه سپهر که او * بیک درست چنین نیز میکند بازار * درست التون معنانه در که بو مقامده آفتابدر ع کسی داند که اشتر میچراند * بوبرایشدر که باشنه کلین بلز دیمکدر کنایه در بیست میان عاشق و معشوق رمز بست * کسی داند که اشتر میچراند (کرد کرد) برایو نام قودی دیمکدر عبارتند که ترکیده ابو توز قو پردی تعبیر اولور (کاتی) کرد در چشم غبار خالذ راه اوصبا * کس چه دانستی که نا که او چنین کردی کند (گرم سیر) هوای اسی اولان ملک که مقابلی سرد سیر در (خسرو) هوا کرم سیر است آن طرف را * فراخی بود آب و علف را (کاری مدار باو) انی انجتمه دیمکدر کنایه در که اصل معنایی انک ایچون برایش پیدا اتمه دیمکدر (محتشم) ای باغبان چو باغ ز مرغان بی کنی * کاری به

بدلان کهن آشیان مدار (کم زن) قارباز معنای در صاحب نوا در دیدی که ایکی کس نه
قارباز لقا اند کده ایکی سنک میان به بر از آنچه وضع ایدوب بری آشیانی الهه آلوب داد است
دیوب نصفش کم دیرو آشیانی آمار یعنی سنک او کو کده کی آنچه نک یاروسنه واردم و کاهی
(کردش کم) دیوب آشیانی آتازی یعنی مزبور آنچه نک جمله سنه واردم توزندن غیری
واکثر یا وجه اول اوزره لعب ایتمد لری ایله قارباز به کینه و کم زن دیر لر (نظامی) بادوسه کم
زن مشو آرام گیر * مقبل ایام شود نام گیر (کافر ماجرا) اول کس نه دن عبارتند که همیشه
خلق ایله جدال و لجاجت ایدوب هر خصوصه عناد ایدر (امیدی) سپاه فتنه جو کم فرصتی
کرد * سپهر سفله کافر ماجرای (ع کس نکوید که دوغ ترش است) * کیمسه کندویه صوچ
بولمز و کسه یوغردوم اکشی در دیغز تعبیر اولنور (کچ دار مرین) قارده یوری ایزک
بلور تمه احتیاط نام ایله امر مقصود لب بلب طلو اولان کاسه بی اگری طوتوب ینه
ایچنده اولان صوبی دو که دیو امر دن مأخوذ در میت ساقی سپهر بر کف ترکس مست
* بنهاده پیاله کچ دار و مرین * (کچ) یوزک کریمه تعبیر اولان لعبه گزلد کیری یوزک مثللو
نسنه دیگدر (جایی) بود شهادت ان نشین راز * بارسنای زلف او کچه باز * لیک داغش
چوسینه سوز افتاد * کچه او بروی روز افتاد (کردن فراز) عالی جناب و (گردن کش) و کاهی
لفظ فرازی حذف و کردن دیوب بومعنائی مراد ایدر لر نته کم سرافرا زده فقط سر دیوب
ینه بومعنائی مراد ایدر لر (سلمان) باشد سزای افسر و تحت آنکه پیش او * چون شمع
بزم کردن و آنکه فرو تنست (کردی و مردی) ظاهرانه قدرایسه دخی معناده کشی
زاده در دیگدر عبارتند میت بروی مراد باشد کرد این درد * نخواندی این مثل
کردی و مردی (کرم خونست) هر کس ایله الفت ایدر ترکیده ایسجاق قائلو تعبیر اولنور
(هالالی) دختر زر که شیشه منزل کرد * کرم خون بود جای در دل کرد (کزک) وقت
شراب دهنه دید کیری طعام در که نقل تعبیر اولنور (مجنون) کفتم از لعل توام ذوق
و شراب و کزکت * لب کزک کرد که مجنون چه شراب و چه کزک (ع کرد پای حوض
میکشت) محل حرث اولان موضع معهوده میل ایتوب شرعاً منهی اولان جای
معروفه طولاشدی که ترکیده خانوند لواطه ایچون صوصه اندی دیر لر (خسر و شیرین)
بشب زان حوض پایه هیچ نکذشت * همه شب کرد پای حوض میکشت (کوشاست)
زیاده سی ایدر دیگدر که مقدمه ثانیه ذکر مرور ایتدیکی اوزره چالشقی معنای
اولان کوشیدن لفظنک مضارعندن حرف مضارعت حذف و مبالغه ایچون بدلیله
الب ویرلیدی و استماعده و مبالغده نیوشا دید کیری کبی نته کیم فردوسی دیدی که *
بهر کار کوشاید شدن * بدانش نیاشاید شدن (کیانا) طبایع اربعه و عناصر اربعه معنا
سند در (خسروانی) همه آزاد کی همت تو * قهر کرد دست مرکیانارا (کوشاسب) اکثر کتب

(گفته)

لغته احتلام معنای در دیو واقع اولدی و صاحب ادات کاف و پای فارسیه ایله احتلام
* وهتوز صقالی کلمش جوان معنای در دیدی لکن شویبتدن مطلقاً رو یا که ترکیده
دوش تعبیر اولنور معنای اولمق فهم اولنور میت شنیدم که خسرو بکو شاب
دید * چنان آتشی شد که زدورش بدید (کوهه آب) موج آب خیز و نره آب دخی
دیر لر (کوت) ترکیده دخی مستعملدر کاف عربی و فارسی ایله دخی لغت در که فارسیه
سرین دخی دیر لر (کوی یافت) اول طفلدر که پدری اولمغله یا پدر و مادری فقیر
اولمغله جامع قیوسینه یا محله ده زقاق باشنه بر اقلدر بو کینه سیاحت نامده دیغش ایدی
میت پیش ازین کرچه شدم کوی یافت * چرخ بدستگیری من بر شافت (کنج)
کافک فحشی ایله اطفال خوف ایدوب آغلامسون ایچون یا بدقلری صورت زشت که
نسوان تحریف ایدوب قیغ دیر لر (کرده کار) رجل مجرب (کیا جود) عالم و فاضل دیگدر
(کین توز) دروننده کین صاقلاین کس نه (کندامویه) اول صاچ در که طفل آنکله تولد ایدر
(کعب الغزال) بر نوع شکر در اکا شکرینیر دیر لر (کلوخ امرود) بر نوع پک امرود
در که اکله صالح اولمغله آنی اغاجدن میوه دوشرمک ایچون طاش کبی آثار لر و اغاجدن
میوه دوشرمک ایچون آندقلری نسنهیه مطلقاً (کلوخ امرود) دیر لر (جایی) کبر بران
سیب نه دستش بودی * کردی از سنک کلوخ امرودی (کان دستکش) کپاده تعبیر
اولان یای در دستکش دخی بومعنائی در و کاهی دستکش دیوب مضطرب مراد
ایدر لر که اصلی ترکیده اورسملک و کونا کون زجت و بر مک تعبیر اولنور (حافظ)
دستکش جفا ممکن آب رخ که فیض ایر * بی مدد سرشک من در عدن نمیکند (کربسته)
اول خدمتکار در که همیشه افندی سنک قارشو سنده ال باغلایه (نیازی) فلک زخیل کر
بستهای ای اوست که بنده * ز شکل قوس قرح بر میان خویش مناطق (کم ظرف) اول
کس نه در که ادنی بهانه ایله مضطرب اولور و غضبه کلور که ترکیده قابی طار تعبیر
اولنور (وحشی) و وحشی آزار حریفان کند از کم ظرفی * دفع بد مستیش از رطل کران باید
کرد (کم کاسه) خسیس (شریف تبریزی) کان و در یا پیش کم کاسه و نو کیسه اند * پیشه آن
عمسکی و شیوه این مدخلی (کهن کیسه) دخی خسیس معنای در (نظامی) کهن کیسه
شد خاک پنهان شکنج * که هر کز برون نارد آواز کنج (کنج نامه) شق ارض ایدن مغرب لر
بدنده اولان کتاب که اول صنعته متعلق مسائل بیان ایدر (کاتجی) خط ساقی سعادت از لست *
کدای میکده را کنج نامه در بفلست (کار دباستخوان رسید) و (کار از سرگذشت) بچاق
مکو که طابندی وایش باشند آشدی دیه جک برده تکلم اولنور (ع کسی از بهر کسی
خود را شکستست * اولمش آردنجه اولمش یوقدر هر کسک اجل مقدر و مصیبه مبتلا

(سلمان)
پیش زور بازویت
قوس شد دستکش
زیر پای همت مال
جهان شد یا بعال

اولان کسندی تسلی مقامند ضرب اولنور (نظامی) بجز شیرین که در خاک در شست
 که از بهر کسی خود را نکشتست (کدو افتاد و باد نجان بر آمد) بر مفسد کیتدی برینه
 بر مفسد کلدی دیه جک یرده ضرب اولنور روایت اولندی که کال خجندی کال یکی
 مریدی و ارایدی برینه حاجی اجد کل و برینه حاجی اسود دیر لرایدی حاجی اجد
 مزبور شیخ خدمتی ترک اتمکله شیخ حاجی اسود مرقوی آنک برینه قویوب
 آنک خدمتی بو که تعیین اندی و مزبور لک طبیعتی خبثت اوزره مجبول اولغله
 کال خجندی واقع حالی بیان ایدوب دیدی که (نظم) چو حاجی اجد کل از در شیخ جدا
 افتاد از واقفان بر آمد روان بر منظر او حاجی اسود طربناک و خوش و خندان بر آمد
 چو تابستان رسید و شد هوا گرم کدو افتاد و باد نجان بر آمد (کله سایکی) بدبخت
 اولمقدن عبارت در و کله کاف عربی نک و لامک قحطه لری ایله مردار خوار اولان
 غراب معناسنه در هما سایکی مقابلیدر نیک بخت اولمق معناسنه (کران سرشت)
 متکبر (کران پشت) حال (کوش دار) محافظت ایدن کسسه (سلطان) چشم دار آخر دی باما که
 بادا کوش دار ایزد از چشم بدانت اول از چشم رقیب و محافظه ایله مرده دخی مستعمر
 (حافظ) ای ملک العرش مرادش بده و ز خطر چشم بدش دار کوش (کردک)
 پادشاهلره مخصوص اولان منزل و تشیه طریق ایله زوج و زوجه لیل زفاف ده جمع
 اولد قلمری خانه ده دخی اطلاق اولنور که ترکیده دخی مستعمر (کردن کل) دیوث
 معناسنه در (کدر نامه) اول خط در که بر کسسه نک بدینه و بر لر که هیچ فرد اکا
 مانع اولیه و هر نه طرفه توجه ایدر ایه تعرض اتمیلر دیو اکا خط جواز دخی
 دیر لر (شهید) همه دیانت و دین جوی و نیک رأی کن که سوی خلد برین باشد کدر نامه
 (کوی انکله) تو که ایلک تعبیر اولنور که جامه یا قاسینه دیگر لر (خلاق المعانی) کوی انکله قباچه
 کر بکشایی بر من ز بهشت هشت در بکشایی (کتی پژوه) طالب مملکت اولان پادشاه بیست
 بسا پادشاهان کتی پژوه کزین کار کشتند آخر سته (کدر نامه) اول آیات و ادعیه در که عبد
 آبق عودت اتسون ایچون کاغد پاره سینه یازوب طی و بر موضع وضع ایدر لر (رضی الدین)
 کدر نامه ایست که شاه اهل هنر را کدر است شکل تدویر که دائره دینارست (ریاضی) بر سر
 کردانی دل کدر نامه میکند خط شبرنگی که آن مه میکشد بر کزدو (کرک آشتی) منافقانه
 ایکی کسسه بری بریله صلح اولمق (کوهر زای) هنرمند و فصیح و عاقل (کوش سرای)
 اول کسسه در که هر استماع ایتدی کلامی کرکی کبی فهم ایده (شمس فخری) دشمن در کهمت
 که نشاند لحن داود از بانک در ای رشک عیسی شودا کر کردد مدحت را بصدق
 کوش سرای (گردسرت گردم) سکا قربان اوله یم دیمکن کنایه در زیر عادت عجم

بودر که ذبح قربان وقتند قربانی صاحبک اطرافند طولا شد بر لر (فیضی هندی) طره
 و از بی سبب تا چند در هم بشکنی ای سرت کردم که من هم عهد و پیمان نیتم (گرفت
 کرد) مؤاخذه ایتدی گرفتن مؤاخذه اتمک معناسنه در بگر مؤاخذه ایله مکر مؤاخذه
 اتمه دیمکر نته کیم خواجده حافظ دیدی بیست یارب مکرش از چه دل کبوترم افکند
 و کشت و عزت صید حرم نداشت (کریده در گلو ش گره شد) و ناله در گلو ش گره شد
 اغلامدن و ناله اتمکدن بو غازی بو غولدی که مراد کریده و ناله آنی ضعیف اتمکله کریده و ناله به
 قدر قی قالمدی دیمکن کنایه در ع شد کریده در گلو کر هم ناله چون کتم (خاتانی) ناله چون
 دود بیچیدو کره شد در بر چه کتم تا کره ناله زرباز کتم (کرامی) مقبول و مکر معناسنه در
 (کشیدن کری کند) چکر بکنه دکر دیه جک یرده تکلم ایدر (جایی) جای چو نیت
 کار تو غیر از چنا کنی باری جنای آنکه کشیدن کری کند (کران یکاب) آغریو
 رویشی آت (کران سایه) ثقیل و متقل کسند (کردکاء) نافه که ترکیده کوبک دیر لر
 تهی کاه بوش بو کور معناسنه اولدینی کی (کره بند) دوک (حافظ) نقاب کل کیده زاب
 سنبل کره بند قباغ غنچه واکرد (کیش) سمور کورک معناسنه در (میرعلیش نوایی) فقر
 کویشتک تراشالی بیلا کلغن کوان طاپنالی بانه قیلام کیش و سنجاب آرزو (هاتی) کیش سیاه
 بر سر آن شوخ دلستان مانند ابر بر سر خوشید ایه بان (کیوکاری خورد) کوتک ای
 دیمکن کنایه در (کیو کاو) او کوزک ذکر بی قور و دوب افتضا وقتند صود
 اصلاد بر لر و اسیر و خیر سرز متوله سنی آنکله ضرب ایدر لر که بفات و جمع ایراث
 ایدر لر که ترکیده قیر باج تعبیر ایدر لر صکره توسیع ایدوب هر آدم ضرب ایدر جک آله
 کیر کاو دیدیلر (طوسی) سروا گربادت کنند دعوی یارب از عمر خویش بر نخرورد
 کر رقیب کند بطوسی جک کیر کاوی خورد که خر نخرورد (کیر خانه قاضی)
 فلان اوه کیرن چیقان بلور سرزدر دیه جک یرده ضرب اولنور نته کم شاعر قاضی کوچک
 و برک نام بر محبوبک همچونده دیدی (نظم) بمرک معطن خراب ایتست قاضی کوچک
 از ویش راعیتست کیرش از کون بدر نمی آید کون او کیر خانه قاضیتست (گریز با)
 اکثر یا قافیه معتاد اولان غلام و حیوان بیست هستم ز جان غلامت اما کیر زبایم صدره
 اگر فروشی بکر بزم و بیایم (کلشن شکفت) و کل کرد رازی آشکاره جدی دیمکن
 کنایه در (طالب) غنچه کل باز قصد خون بلیل میکند عشق پنهان نماید باقیات کل میکند
 و بر غریب مکره حادثیه سبب او اور دیه جک یرده دخی تکلم اولنور بیست مشو
 باهر کسی ای غنچه باغ حیا نمم بدم کردت با آن کل میکند آخر (کل واکرد)
 بر نامه قبول ایش ایشادی دیمکن کنایه در (غیاث) ای صبا آن باغ عارض و آغاشا کرد

مضطرب می یافت کویا کلی واکرده (کرد خوان) مدور سقره (سلطان) بالوده سر شک
و کباب جگر نهم پیش خیال روی تو بر کرد خوان چشم (کم شدنی نخود سیاه) مطلوبی
تحصیل آید مدی دیکدن کنایه در بیت ربود خال تو کفتم دل مرا ای ماه بنواز گفت
که کم شدنی نخود سیاه (کنند) آت نقله تمدن عبارت درو آت نقلسه (کنند زد) دیر لر جایی در
وصف براق بیت کنبه خاک پس پشت فکن رانداز آفاق برون کنبه زن (کلاهش
زد و برد نیاید) بغایت همت عالیله صاحبی در دیه جک برده ضرب اول نور (انوری) گفت
اورا کلد چه گونه نهم که کلاهی نیامدش زد و برد (کله نهادن) تعظیم و توقیر دن کنایه در
حالانآزار و فرك وقت تعظیم دن کلاعلین باشلرندن چیقار لر (کوشش رانوازش
داد) قولاغن بوردی که آفی آگاه ایتدی دیکدن کنایه در (کوش پهن کرد) استماع
ایتمک ایچون قولاق طوندی که قولاق قاپارندی تعبیر اول نور (حافظ) دوشم زبلی چه
خوش آمد که می رود کل پهن کرده کوش ز شاخ درخت خویش (کوش گذاری کرد)
قولاغنه یتشه بر دی که مراد آگاه ایتدی دیکدر (حافظ) کس نیارد بر اودم زدن
از قسما بگرش باد صبا کوش گذاری بکند (کویا که رفت و سنک بست) کندیکی
بردن کچ کلن کسنده ضرب اول نور ایغی کو که ایلشدی مثلنه قریب در (وصالی) دل بمن
میگفت کز کوه غمش آرم خبر بنگرید آن سنک دل کویا که رفت و سنک بست (کریه
بید) سوکوت چیچی (کرك باران دیده) گرم و سرد روز کار کور ووب مجرب امور
اولان کسنه دن کنایه در (بصری) روز بلران بس که در کوی مغان کردیده ام در طریق
عشق بازی کرک یاران دیده ام (کل آتش) شراره که قیغلم تعبیر اول نور و کاهی کل
دیوب بو معنای مراد ایدر لر (میر خسرو) برک میرزد ز کل دام خزان خواهد رسید
میهمان آید بخانه چون که کل بارد چراغ (کل بارد چراغ) دخی ذکر اولوب خانه یه
مسافر کلور دیکدن کنایه ایدر لر بین الناس شمع دن قیغلم صیغرا سه مسافر کلور
دیک شایدر (کل اوست) آنک علامتی در (میر خسرو) رخس کل کل بر آمدازی و کفتم
چه تابست این کساد آن غنچه اب لیرا که کلهای شرابست این (هالالی) کلدسته ز کلهاست
که بر سر زده باز اینها کل آنست که ساغر زده باز (کلدسته) مناره دن کنایه در (هاتقی)
مؤذن ز کلدسته شد قنمه ساز چوبلبل که بر شاخ کل شد طراز طراز بو مقامده زیب و زینت
معناست در (کل رعنا) طشره سی صاری و ایچی قرمزی بر نوع کل در (کل زمین)
اضافت ایله اول موضع در که اهل محله آنده هر کون وقت معینه جمع اولوب دق و لوق
ایدر لر و فک اضافت ایله خانه لوده یابد قلری مقصوره معناست در (جایی) هر کل کل
زمینش بیش و یا کم دوشاخ تازه کل پیچیده باهم (کل صباح) چین صباح (آسی) عرق زمی

(دورخت)

دورخت را کل صباح بهار نشسته بر سمن و لاله شبنم سحر است (کل نافرمانی) بنفشه دن
کنایه در کویا همیشه باشی اشاغی اکک ایله کسنه نك سوزخی طوتناز و بر فرده اطاعت
ایتمه عبوس و کردن کش کسنه یه تشیه اولمشدر (کل نافرمان) و نافرمان دخی بنفشه
در (طرزی) از خط فرمان حسنش کز زبانش سر کشد از پس خود همیچو نافرمان زبان
خود کشم (کشاده پشانی) کوز لر یوزلو تعبیر اول نور یعنی کره پشانی کویا ستر میوب
هر کس ایله ایدسل اوزره در (کشاده ابرو) دخی بو معنایه در (وحیدی) تا از عبوس
زهدش ابرو شود کشاده در کش بزم رندان آن زاهد درم را درم آشفته حال معناست در
(کوته آستین) صورت صلاحده اولان مفسد مرایی (کوته دیوار) و (کوته بام) خلق عندنده
اعتیازی اولمین کسنه که یایی آلچق تعبیر اول نور (کال اسماعیل) کنبه چرخ اگر چند دراز
آه نکست هست با همت عالی تو کوته دیوار (کون خر) کوتی و فرومایه مخفی اولیده که
لفظ (کوتی) اگر چه ترکیده مستعملدر لکن اصلی فارسی و ایکی جزؤ دن مرکبدر بر جزوی
کوت که کون معناست در و جزؤ آخری یاه نسبت در یعنی کون خره مذسوب در و (کس
زن) دخی بو معنایه در و کون خری کوتیلک معناست در (کویست و چوکان هم) ایشته
میدان دیه جک برده تکلم اول نور (اهلی) زانجم کوی خوبی بردی و از ماه تابان هم
اگر خورشید دعوی میکند کویست و چوکان هم (کهنه سوار) ایشمش بورتش
روز کار کورمش (شاه طاهر) در دورماز که ناسواران یکی نیست انکر دم قبول نفس
میزندنی است سنک محکم می است و بیارید در نظر پیدا کنند کس و نا کس
همین می است (کلال) کاسه کرکه چناق چوملک ییار که عربی ده خراف دیر لر
(خواجده عصمت) تم از خاک کل کرد و کلال از کل قدح سازد که روزی میخورد یارم
قوح را در دهن کیرد لهذا بو کینه نك وطن اقامتی اولان محروسه برو سده آسوده
اولان حضرت امیر قدس سره نك پدری کاسه کر او لطفه امیر کلال دیر لر (ع کرید
همه شب بخواب بنددنبه) اول کسنه حقنده ضرب اول نور که کندویه مناسبی اولمین
نسندنی همیشه تخیل ایدوب آندن غیری ذکر و فکری اولیه ترکیده آج طاووق
دوشنده طارو کورر تعبیر ایدر لر والله اعلم

باب الام

(اماب گوزن) صبح و برق و آفتاب دن کنایه در (اب ریز) اول کاسه که زیاده طلوع
اولمه کزارندن دو کلمه که قریب اوله (حکیم رشیدی) ساغر جانم زهر غمسه لب ریز است
ومن تا کر دم مدعی خوش دل تبسم میکنم (اب و سنک) سکوت ایله دیکدن عبارت در
(جایی) در نعت رسول بیت بس که از کوش خسان در تونک داردای خواجده ازین

پس لب و سنك (همایون) هند و سری بدیدم اندر صف جنك * رخساره اوز تاب می شد
كل رنگ * گنم صفار ایل خود گام بخش * در خنده شد گفت همایون لب و سنك (لب
نان) بردم اتك * بیت ای قرص آفتاب که دوری ز چشم ما * مارانی بخش که خسرو
کدای است (یکی بر هواری زانند) تو بال آتی یورغه اولق اوزره یوریدر که مراد
عینی سترایدر که دیمکدر (انوری) مرا اندازه تمهید عذر آن کجا باشد * و لیکن چون کنم
لنکی همی زانم بر هواری (لت) یاره پاره (لوند) کاهل و تیل وزن دوست صاحب تحفه
رومی معنسه در دیدی و خراباتیلر طقیل اولوب آردلرینه دوشوب میخانه به انلر
ایله کیدن کسنه معنسه دخی کلور نندگیم امیر خسرو دیدی بیت می از جام کسان در جام
کردن * لوندی را حریفی نام کردن (لرل) نام حضرت احدیت در جل شانه (حکیم
عنصری) بفرزانی سایه افسرش * یوزش همی خواست از لرلرش (لک) احق معنسه در
(لک و یک) نك و پوی ایتمکدن عبارتند (رودکی) ای لک ارنار ناخواهی و نمت * کرد درگاه
او کنی لک و یک (شکر شکوفان) دلاوران و شجعمان (سعدی) که لشکر شکوفان مفضل
شکاف * نهان صلح جویند و پیدا مصاف (لعل سفته) سرخ رنگ شراب (لعل ناسفته)
سرو و که تغنی تعبیر اولور (شیخ نظامی) کهی لعل سفته به پیمانه خورد * کهی کوش بر لعل
ناسفته کرد (لای) در ده گویوه تعیین اولور والله اعلم

باب المیم

(مانیز این تمد کلاهی داریم) بزنده و نرسعیز واردر و بو خصوصدن بز دخی حصه
داریز دیه جنک برده ضرب اولور (ماه نورا بروی اودید) ماه توی کورد که آتک
یوزینه باقدی اصطلاح دیار عجم بود که یکی آی کورد که تنقولا بر کوزل صورته باقارلر
و کاهی بر دولقند و نیک بخت کسنه نك اسمی ذکر ایدوب (ماه نورا بروی فلان دیدم)
دیرلر (جایی) در شب عید ابروی دلدار دین خوش بود * ماه نو آری بروی یار دیدن
خوش بود (حافظ) عید است و موسم کل و یاران در انتظار * ساقی بروی شاه بین ماه و می
بیار (مادر بخطا) ولد الزنا (مدیثانی) آلتی صقار حیوان که آتیه مخصوص دکانر مکر
چهری مد پشانی دیه لر که ترکیده باقلاقیری تعبیر اولور آن آتد چهری دیرلر روایت اولندی
که خواجه بهاء الدین نقشبندی حضرت لری بدی باشند مایکن بر کبد اینک لری و ارایندی
والده سندی بدی که ای مادر این فراخشاخ ما کوساله * مد پشانی خواهد زاید که قصایان
بخارا هر حیوانه بر اسم وضع و اصطلاح ایتمشدر که اینکه فراخشاخ و قیونه کوریا
و کچویه خامشاخ دیرلر یعنی ای مادر بزم اینک بر صقار یوزانو طوغور سه کرك نفس
الامر بوجه اوزره واقع اولدی (موزه وکل) زجت و مشقت و بجز لیدن کنایه در

(و موی)

و (موی در خیر) انك مقابل در نندگم انوری ایکی مثل جمع ایدوب دیدی که بیت
تادی مثل او مثل موزه وکل بود * اکون مثل او مثل موی و خیر است (مرغ دل) عقاید کنایه
در (منقار کل) لسان که دیل تعبیر اولور (مهره کل) قالب بشر (میوه دل) سخن و ولد
معنسه دخی کلور (میخ قدم) اول کسنه در که گوشه عزلت اختیار ایدوب قطعا
بریره حرکت ایتیمه (مشک فروش) نیکویندن کنایه در (مغز در سر کرد) عقلی باشینه
دوشروب سکوت ایتدی (مغز تر کرد) تغنی ایتدی (نظامی) بگفت کسان مغز در سر کنم
بگفتار شد مغز را ترکم (مار میخوری) صاحب مؤید دیدی که غم و اندوه میخوری
معنسه در دیوب سلمان بیتی ایله استشهاد ایتدی بیت لعل روان زجام زرنوش
و غم جهان مخور * زین فلک ز مردین بهر چه مار میخوری (ع) مجلسی که آنجا بود بد مست
غوغا میشود * مجلس ده ثقیل و ناجنس بولمغله اسباب مجلس مکدر اولسه ضرب اولور
(ع) مصلح چه ضرورت دوزبون رادر جنك * ایکی فرومایه نك میانی اصلاح قیدنده
اولمغله دیه جنک برده ضرب اولور (منش کردا) کوکل دونه تعبیر اولور که عربی ده
غشای دیرلر (ماه نخشب) ابن مقفع جبل سیامده قرپیدا ایتش ایدی که قرفلک
غروب ایتد که اول قرق نوری بر آیلق بوله دک دوشر ایدی و نسف نخشبیدن
معربدر و جبل مذکور نسف دیدک لری شهره قریب اولمغله کاهی شهره نسبت ایدوب
ماه نخشب و کاهی جبهه نسبت ایدوب ماه سیام دیرلر (جایی) سدر روز آن ماه در چه بود
تاشب * چوماه نخشب اندر چاه نخشب * و ماه کاشفر و ماه مرور دخی بو معنایه در
و ماء کش دخی بو معنایه اولدینی ابو الخطیر که شویته بدین منضم اولور بیت تاریخ و غیرت
خورشید و رشک ماه شد * ماه کردون همی چوماه کش نهان در چاه شد (مول) تأخیر ایتک
معنسه اولمغله فردادن فردایه صالوب چوق زمان تأخیر ایتکه مولامول دیرلر
یعنی تأخیردن صکره تأخیر (جال الدین) چنین بو عده همی کرد چرخ مولامول * که شد
زخون دلم طشت چرخ مالامال (مجا جنك) سر آهنك وزنده سحاقه لرک دریندن
ذکر صورتند یا یوب استعمال ایتد لری آت که تحریک ایدوب میچیک دیرلر (می
پخته) اول بکماز در که اوزوم شیرینی اول مرتبه قاینادر لر که غلیظ اولور (خاقانی)
ترش و شیرینست قدح و مدح من با اهل عصر * کز غناب می پخته سازندوز حصرم توتیا
(مرده ریک) آرتنه قالان تعبیر اولور و آت رجله دخی اطلاق اولوب ترکیده آندن
دخی آرتنه قاله جق تعبیر اولور (منی) دامن چور کشید عیان کشت تخت عاج * بنشست
مرده ریک من آنجا باحتشام * کاشانی دیدی که (مرده ری) و مرده ریک میراث معنسه در
واول کسنه در که فرومایه و ست اولمغله الندن ایش کلیه (مرکا مرکی) موت عام که

طاعون تعبیر اول نور (مرا از زیر آب پرسیدی و از سرو یا پرسیدی) عبارتی بنم احوالی
 یاریم آغز ایله سؤال ایتدک دیمکن کنایه در (اوحد الدین) کی سخن گفته یاد من از
 زیر آب یا مثل پرستی از سرو یا کرده (ماز کزیده از یسنان میترسد) بر گره برور طهیه
 او غریبان کسسه آزهانه ایله مضطرب اولور دیمچک یرده ضرب اولور عربی ده
 من نهشته الحیة خاف من الرسن الابلق مثله موافق در (نظامی) ترسم زرسن که ماز دیدم
 چه مار که از دها کزیدم (میم مطوق) ذکر کن کنایه در (نظامی) آنچه درین حال ازین
 صوفیست دیم مطوق الب کوفیست که الف کوفی اگری دیمکن کنایه در (مناجم روی
 دست) اول متاع که الحاق اولغله دکان یوزینه قورلر (عرفی) تافرید ابلهان را از متاع
 روی دست آسمان پیش از تو یوسن را باز آورد روی دست دخی بو معنایه در (مغز
 پوسیده) احق بیدار مغز و بیدار هوش مقابله در عاقل معنایه (نظامی) نوای مغز پوسیده
 سال خورد ز کستخی خسروان باز کرد نشستند بیدار مغز آن روم بمر فک ترم کردند
 موم (مهد) تخت معنایه دخی کلور (مهدم) قور و غنی آق بر قوشدر (من آسمان کویم
 اور یسنان کوید) مخاطب مکلم کلامی فهم اتمیوب معکوس جواب و بر سه ضرب اولور
 عربی ده ایش بالضرطه من ضیاع المنجل مثله مناسب در بیت رخت کفتم به مانند میانم
 گفت چون مویست سؤال از آسمان کردم جواب از یسنان داده (من سنک اورا
 پاسنکم) بنم اصلا آندن یا کم یوقدر بن آندن قالور دکل دیمچک یرده ضرب اولور
 (پاسنک) ترا زونک کفدلری برابر اولسون ایچون اول طاش پاره سیدر که بر بزه باغلابوب
 خفیف اولان کفیه آصارلر (کاجی) بست کردون بر رکوی چرخ چندین سنک و خاک
 لیک در میزان قدرت کم نمود از پای سنک (مرک خر عروسی سکست) اشکک هلاکی
 کلک دو کونی در بر فرومایه هلاک اولوب مالی بر فرومایه به قالسه ضرب اولور
 (کال خجندی) چه خوش گفت آن نهان وندی بطوسی که مرک خبر بود سکر اعروسی
 (مهر در شش انداخت) اور تالعه ولوله صالیدی دیمکن کنایه در (عرفی) نقش بین کج
 مبار عرفی مهر نا که بشش اندازد (ع مهره از شش نیاید) مرادی حاصل اولدی
 دیمکن کنایه در (خاقانی) بشش خانه نشد کارش میسر نیامد مهر داش بیرون ز ششدر
 ششدر نرد خانه لرندن برخانه در که اکه دوشن پول آندن حرکت ایده مز اهدا اول
 خانه مهر دار خانه دخی دیرلر (مختصر) اگر چه لفظ عربی در لکن شعرای فرس
 مختصر دیوب شی حقیق دکن کنایه ایدرلر ع هر مختصر چه داند آیین عشق بازی
 (مضایقه کرد) تکلیف آندی وثقات آندی دیو تعبیر اولور (موشک دوانی کرد)
 اول فته انکیز که یاران میاندن شاق ایدوب احبابی بری برندن آبرسه ضرب اولور

که آندن صمان آتند صویر تدی تعبیر اولور وحشی باد خزان حقیقه دیدی بیت
 بتاراج برک درختان زهر سو کند مودی باد موشک دوانی (محبا) اصلنده احتراز
 معنایه عربی در لکن مدارا ایتدک معنایه دخی کلور (خواجو) کیسوی تو کر که کشد
 اورا چه توان گفت باهندوی کز طبع محبا چه توان گفت (مشت و درفش) جنک
 وجدالدن کنایه در بوکینه شهری و دهقانی دو کشد کتری حکایه ده دیمش ایدی بیت
 مشت و درفش که به پایان رسید چاک کریسان بد امان رسید (مشت و درفش مزین) کند کن
 قوی ایله مقابله صد دنده اوله دیمچک یرده تکلم اولور (هاتفی) اگر بر درفش آوری
 مشت خوبش کنی هم خود آزرده انکشت خوبش (مشتی) بر آوج و کاهی آزدن کنایه
 اولور (سودی) چه باشند مشت کدایان خیل که باد شد بدار السلامه طفیل و بر مقدار
 و بر بولوک دیمچک یرده دخی استعمال اولور بیت اعادی کدا مندمشتی ارازل
 با آتش بدل کشت مشت شرار (مستقبل) اول صورت که تمام یازیلوب اصلا قصوری
 اولیه و اگر بالتمام رسم اولفامش اید اکانیم رخ دیرلر (عرفی) چهره پرداز جهان
 رخت کشد بحمل شب شود نیم رخی و روز شود مستقبل (مشکل پسند) دیکمه نسنه یی
 و اولور اولمز شیی پسند ایتن کسسه دشوار پسند دخی بو معنایه در (اهلی) کرد هم جان
 بوفایش نه پسند هر کز آه از ان شوخ جفا پیشه دشوار پسند (موبند) ساج باغی تعبیر اولور
 (مورچه) قلیج جوهری (مورچانه) و موریا نه قلیج و سار دهمورده اولان پاص و کوف
 که انلری افساد ایدر (موری) او چاغک و تون چیه جق باجه سی (جایی) زکی روی
 چون در دوزخ پینی همچو موری مطیع (شمس فخری) ز فردوات او چشمه روان کرد
 بستکلاخ درون بی میاه و بی موری و موری اصلنده کنک تعبیر اولنن چامور دن یا بوب
 طبع اندک لری نسنه در که کاهی او چاقله توتون حقیقی ایچون وضع ایدرلر و حالا
 بزم دیار مرده کاریز یریند صونک مجرا سنده وضع و بسط ایدرلر (مویینه) پوستین
 که کورک تعبیر اولور که عرییده فرو دیرلر (سلطان) ناروایی چنین شعر بهر حال
 رواست نبود خاصه درین فصل که مویینه رواست و جامه موی دخی کورک معنایه
 در (سلطان) آفتابی تو کر مت همراهت امید سرد باشد که کنم جامه موی در خواست
 (میان کیر) سائل معنایه در و اول قلندر و ابدال که یول اوزرنه طور وب آئنده
 و رونده یی خواه و ناخواه تعجیز ایدوب بر نسنه سن آله و حقله اکاجسته کیر دیرلر
 (کاجی) میان کیر آیت عیم مکن پیش میان کیری عجب نبود در ویش (مهر کیا خورده اند)
 ایکی کسسه میاندن محبت عظیمه واردر دیمکن کنایه در (مهر کیا بر) اوت در که آئی
 ایکی کسسه بری برینک آندن آلوب اکل ایتسدر میان نرنده محبت شدید و مودت

اکیده واقع اولور اصلی مهرکیه در یعنی محبت اونی (مردار بسان اولی) مردار
مرداره مناسب در الخبیثات والطیبات للطیین بیت هیچ عارف زجهان کام
ندارد چو خسان * زآنکه مردار بعالم بسان اولی تر (ع) ماهیج نکوبیم مروت بکجا
رفت * برخصوص ایچون برکمنهیه افزا ایدوب مؤاخذة اتسلو بنم بوباید جرم
یوقر دیدیکه اصفا اتمسلو اول کمنه بو مثل ایراد ایدر یعنی بن سولیهیم باری انصاف
نیجه اولدی مروت ایدک (ع) مامغره کان بارگاه اویم * بنم جرمی عنوایدر کتاختله
قالز دیکه جک یرده ضرب اولور (ع) معصی سید کشت نشان قیامتست * محبوب
صتالین تراش ایتدی دیکه جک یرده ضرب اولور واته اعلم

باب النون

(نافه مشک یافت) ذکر جیل ایل شهرت بولدی دیکه جک یرده ضرب اولور (نان کور)
طوز اتمک بیلز (نفس آباد) آق جکر (نافه بوی) کوزل رایحدلو کمنه وکاهی آغزی
قوان کمنه دن کنایه ایدر لر زیرا نافه نیک در یسنگ رایحه سی بددر وکاهی تمام مراد
ایدر لر (نهی در نورد) بی نام و نشان ایدر سین دیکدر ودر نورد نهند دیوب بالکلیه
فراموش ایدر معناسی مراد ایدر لر یعنی بردلو که براقوب اونونندی (ع) نزدیک اب
آرندو چشیدن نکنازاند * وعده ایدر لر لکن انجاز وعدا اتمز لر دیکه جک یرده ضرب
اولور (نامش برنج زن) و (نامش برنج بکمار) و (نامش بر آب نویس) آت آدینی
اکه دیکه جک یرده تکلم اولور نتمکم حرف باده مثل سبقت ایدی (نعل در آتش
نهاد) نعل را در آتش داشت عبارت لری سحر ایدوب بی قرار ایدی دیکدن کنایه در
بر نوع سحر وارد که آت نعلنه افسون و ناز نجات ایدوب آتله ایدر لر (حافظ) در
خانه عشرت صنی خوش دارم * که زلف ورخ اونعل در آتش دارم (نعل بها)
بر عسکر بر قریبه مرور ایدکه اهل قریبه بی رنجیده اتمسون ایچون فدا ایدک لری مال
(ناشتا) اول کمنه در که سحر بی رنسنه اکل اتمیوب آج اوله (خاقانی) جان از درون بفاقه
وتن از برون بیک * دیوار خورش بهوضه وجشید ناشتا (ناداشت) مفلس معناسه
(ابوالمؤید) دل نا داشت پرز خون باشد * ساغر عیش اونکون باشد (نابود مند) دخی
بو معنای در (همای همایون) تو کوتاه دستی و نا بود مند * مرند دست بر شاخ سرو بلند
(نوکر) نونک قحی و کاف نارسینک ضمی ایل خدمت کا معناسه در (شیخ سعدی)
اسب و نوکر چونان وجوندهی * نرود اسب و نوکر ت برود (نیم جوسنگ) نصف شعیر
مقداری (نوا بین) نو ظهور اولان نسنه (منوچهری) نوای توای خوب ترک نوا بین *
در آورد در کار من ینوای (نورهان) دخی بو معنایه در (نافر هخته) بی ادب زیرا فر هخته
ادب معناسه در (طیان) زشت و نافر هخته و نافریدی * آدمی روی و در باطن زدی

ونورد و راج معناسه
دخی کلور (منه)

(نوبی)

(نوبی) جنبیت که کوتل و ترکیه بیک آتی تعبیر اولور انوری در نعت * جبرئیل از پی
رقاب رویش * نوبی بر در سرای آرد * نوبت زن معناسه دخی کلور (جایی) جرس
جنبان خراب و نوبی مست * فتاده نوبی را چوبک از دست * ودخی خید که پاسبانلر
آنده نوبت ایل طور ورلر اکادخی نوبی دیر لر (نظامی) شنیدم کز پی یار هوسناک * تمام
نوبی زدر سر خاک (واضا) نشان جست و آمدیدر کاه شاه * سر نوبی دیدیر اوج ماه * که
سراخیمه مذکور در صاحب دستور مطلق خیمه ایله تفسیر ده تفسیر اتادی (نهاری) آز
طعام که سحری اکل اولور اصلی ناهاری در که ناشتا معناسه یعنی سحری طعام اکل
ایتمن کمنه نیک طعمی که قهوه الی تعبیر اولور (خفاف) وصال تو با باندیم میهمانی *
سزدکز توسه بوسه خواهم نهاری (نقش بر آب زد) ۷ بر غرب صنعت اجرا ایتدی
دیکدن کنایه در (حافظ) نقشی بر آب میزنم از کویه حالیا * تا کی شود قرین حقیقت
مجاز من (ناخن زنی) بارمق چاتلا ترق و ایکی کمنه میاننده باعث اشتداد عداوت اوله جق
ایش انشملک معناسه کلور بوکینه دیار عجمه معاینه کوردی که ایکی کلب بری بریله
دو کشد که سیر جیلر طیرناق چالار لر و بوعلی کلبه مخصوص در دیر لر وکاهی ایکی
فرومایه بر بری ایله دو گوشه مزبور لری کلبه تشبیه ملاحظه سیله طیرناق چالار لر
لکن قاضی نورک شویبتندن مطلق اولمق متفهم اولور بیت چواو سوار شود ماه
نوزند ناخن * که در میان دو خورشید گرم کرد دجنگ (غاز اورد) اکار کوعه وارمش
کبی ایکی بو کولوب تعظیم ایتدی دیکدر صکره توسیع ایدوب مطلقا تعظیمده استعمال ایتدیلر
(سلمان) مه کرد خاک بوس و سپهش ناز برد * ز آن روی ماء خاکی و پشت فلک خم است
(کاجی) ابروی چون هلال تو کر قبله ام نمود * کی بر فلک بر ند ملائک غاز من (نک حرامی
کرد) طوز اتمک کوز تمی دیکدن کنایه در (هاتفی) بخم باده نک عتسب ز خاهی کرد *
بأهل میکه آخر نک حرامی کرد (نبیره رز) شراب در که اوز و مدن و تا کدن حاصل
اولغله تا که نسبت ولد الولد حکمنده اولور سلمان در نعت رسول علیه الصلاه والسلام
بیت مردود شد نبیره رز * زانست سرشک دیده رز (نظر باز) اهل نظر معناسه در
(نقد شب در میان) مفشوش کوموش کال در صفت دوات بیت سیم او نشد است
لیکن نقد او شب در میان * خلقتش نور است لیکن حشونور او ظلام (نقش شکار) بفتنه
تعبیر اولنن نسنه در که شاهنی آنکله چاغیر لر (حافظ) داده ام باز نظر را بتدوی پرواز *
باز خواند مکرش نقش شکاری بکند * پوشیده اولمده که بیت مذکور مشکلاتدن
اولمق اوزره مشهور در و مجالس عرفا و ظرفاده بلکه محافل عظماء و زراده کرا را مرارا
مذاکره اولوب هر کس کندو ز غنچه بر معنی قرار ویر مشدر مع هذا لسان الغیب

۷ وکاهی حبله
ایتدی معناسه کلور
(امیدی) فلک بر آب
زد نقشی ولی بود
چون نقش روی آبی بی
رجای (منه)

مراد بوزنده اولان
کلف در (منه)

(۳۷)

(ب)

نسخه لرنده واقع اولان اختلافات که بعضنده نقش و شکار عطف ایله و بعضینه نقش
شکار اضافت ایله از دیاد اشکاله باعث اولمشدر بو کینه عتدنه مختار اولان اضافت ایله
اولان نسخه و بفر معانسه اولان نقش شکار مجموعی در اکثر شروحه واقع اولدینی
اوزره فقط نقش لفظی دکلدر و خواندوبکند لفظلری تحتده اولان غائب ضمیرلری
تذکر و مذکوره راجع و مصرع اولده اولان لفظ پرواز داده لفظنک مفعولی در پرواز
داده ام باز نظر را بر روی تقدیر نده در که ترکی ده باز نظری بر تذروه صالدم تعبیر اولنور
و مصرع ثانی دن مراد بودر که باز نظر تذرو مذکوره واصل اولدقده تذرو آنی منع
ایتمک استر لکن باز منبور آیرلمز بر اول تذرو لفظ نظری یوقدر که بونی ترک واکا توجه
ایده بی آنی ترک ایدر اول وقده که کندی کبی بر پترة و نظیر پیدا ایله بویه بروجهله
ممکن دکل زیر ا که نظیره یوقدر پس باز نظر تذرو مذکور دن آیرلمز آمدی بنم نظرم ا کا
مقصود در دیکه منبر اولور و الله اعلم (نازی) پا کدن عبارتدر (حافظ) چونست غار من
آلوده نازی در میکده آن کم نشود سوز و کدازم و نازی کردی رلر پاک ایتدی معانسه
(سلطان) نا نازی نکنی خرقه بدردی قدح چون صراحی نتوان پیش صنم برد غار (نقش
زیاد) نزد او یونلرندن بری در که بدی نوع لعب در علی الترتیب اسملری بودر که ذکر
اولنور فارد. زیاد. ستاره. خانه کبر طویل. هزاران. منصوبه نته کم. لمان دیدی (نظم) فارد
زعقل مانده عدوبت که کم زیاد در معرض ستاره مفید بشدر است گوراه خانه کبر
و حکایت ممکن طویل با آنکده هزار کش چون توجا کر است منصوبه حیل نتوان
باخت با کسی که جای کتبین نجومش مسخر است (نورد) پیشکش (نظامی) نور دملو کانه
پیش از شمار شتر بار زرینه بیش از هزار (نکجش) طوزینی طاطمقدن کنایه در طعام
و شراب ده نمونه برینه در (نوبر او کرد) انک لذتین آلدی که طاطاندی تعبیر اولنور (طالب)
خراب باد بی ناک و بوی عشق شوم که هست نشو و اونو بر خار نکرد (شفای) نه مانده
دکان کسادی که دل ماست هر کونکند نو بر بازار رواجی (نورد) طومار معانسه در و نقد
معانسه و مفار معانسه دخی استعمال اولنور (نظامی) در انبار آکنده خوردی نماد همان
در خزینه نوردی نماد (نو کیده) نو دولت معانسه در (میر یادگار) بیک بر نت پیراهن کتان
ز تحریک نسیم هست چون نو کیسه لرزنده بر بالای سیم (ناتوان) اهل سمرقند اصطلاحده
حسوددن کنایه در (هاتی) زمین ناتوان تن بود در حجاب چو شب پر که کوری کشدز آفتاب
(نان من در روغن افتاد) ناکهانی بر کسته دولته و ذوق و صفایه نائل اولسه ضرب اولنور
شاعر محبوب کله پز حقه دیدی که بیت چو عشق کله پز در کردن افتاد دلا خوش
باش نان در روغن افتاد دخی دیرلر (نه مارست و نه ماهی) هر وقت بر طبیعت کیرن منافق

(متلون)

متلون حقنده ضرب اولنور ع منافق چه کنی مار باش و یا ماهی (نواله بر شاخ آویخت)
اول کسند حقنده ضرب اولنور که بر از زمان خلقه سخا ایدوب صکره فارغ اوله (اوحده)
کل شرم سمن بهیج روی نبرد و زلاله جالت سر موی نبرد شب غنچه از نواله بر شاخ
آویخت تا کربه بید باز بوی نبرد و الله اعلم (نقره خنک) قیر آت (سلطان) نقره خنک
صبح را ناخت سلطان ختن ساقیا کلکون کیت را بیدان در فکن و خنک اصلنده قیر
آت در صکره مطلقا آتده استعمال اولندی لهذا نقره خنک دیوب قیر آت و سبز خنک
دیوب فلکدن کنایه ایتدی لرنده کماقی دیدی بیت شبانگاه کین مهر فر خنده چهر
در آمد بدین خنک سبز سپهر (نغوله) دو کوم دینکدر و عاچه دخی دیرلر

باب الواو

(ورق بگردان) و (ورق را باز افکن) فارغ اول دینکدن کنایه در (حسن) غنچوران چو
حدیث سمن بران خوانند چو در حدیث تواققتد ورق بگردانند (ورق دیگر) اولاتکلم
ایتدی کلامدن کلام آخره نقل ایتکدن عبارت اولدینی کبی (واسوخت) عشتدن
قراغت ایتدی بیت از سر کوبت کدشتم چشم خود برد و ختم تابدانی از توای کل
عاقبت واسوختم (وارست) قور تلدی معانسه در و لفظ وار کله ایات اولدینی بوندن
اقدام مقدمه ثانی ده بیان اولمشیدی مثلا بر قفنان اولمغه قابل قاشه جامه وار و بر
آبدستک صوبه و ضواری دیرلر و آواز اشدی لرجک متداری مسافه نره واری
دیرلر نجافی در وصف قلعه بیت یلان نره زن بر سر آن حصار کران تاملک بودیک
نره وار و بر اوق آتمی مقداری بره کان واردیدکاری جای نک شویتدن ظاهر در
بیت دوکان واریان تو و مقصودر هیست خویش را هر چه انداخته دور چو تیر
(وایه خوار است) متاد اولدینی غدا سنی اکل ایدوب آنی ترک ایده مزید نمکدن کنایه
در که اهل کیف احوالنه مناسب در (جانی) وایه جانی همین علت بود کر نیاید وایه
خود وای وای (وجه) بر شیک بهاسی معانسه در وجه قاش دیرلر قاشک قیمتی معانسه
و وظیفه دخی وجه دیرلر و مصرف معانسه دخی کلور (وزیر) کانب دیکر بیت
خورشید طلعتا وزراء تو و جدمن اکنون سه ماه رفت که تأخیر میکنند (ویران تر
ز تیر زاست) زیاده خرابد دیکه جک برده ضرب اولنور و قوعی بیت و قوعی کربلا
تکین در دم میکندورنی دلم از حسرت تیر زویران تر ز تیر زاست (واخورد) راست
کلدی معانسه در دو چار دیدکاری کبی (مخلصی) بروی او که آمده چون مد آه کج تاوا
بمردمان نخورد کرده آه کج و دخی و اخورد دیرلر منفعل اولدی معانسه (ظهوری)
بنده تادیرن و امکاء مجاز ز کجشک من و اخورد شاهان (وایافته است) کامل و مکمل

دینکن کنایه در (کافی) آنکه اورا راه تراو یافته در طریقت باشد او یافته (وارون است کار هندو) و (آز کونست کار هندوستان) مگوس دینکن کنایه در بیت بسر میروند در رکاب تو کبوان که وارون شود کار هندوستان (و آ) آش معنای باو آبا دخی دیرلر شور با وزیر با کی که باج اندن معرب در که زیر باج دیرلر و عامد تحریر فایدوب زیر و دیرلر (ویرا) قوه حافظه سی زیاده اولان کسند در (ابوالعباس) یکی مراد ویرا باید نخست که گوید نویسنده هارا درست پوشیده اولیه که حسین و فانی دیدی که ویر لفظی حافظ معنای در پس آورنده اولان الف مبالغه ایچون اولور دانا و پیناده ذکر اولندی اوزره که ویرا زیاده حافظه صاحبی دیکه منیر اولور لکن فی الحقیقه معنای حافظه قویه دیکدر مجازاً صاحب طلاق اولندی (لیبی) یکی نیز ویراست و بسیار دان کز و نیست اسرار کیتی نهان (ورستاد) وظیفه معنای در (وات کر) پوستین دوز که کویجی تعبیر اولور (ابوالعباس) نهاد روی بحضرت چنانکه رویه پیر زیم وات کران ناید از در (ایماس) و چر کر) مفتی که و چر فتوی معنای در یعنی فتوی ویرجی (وزقان) شفیع معنای در (مسعود) دادم بنده و کر نه کم جان خویشتن مدح امیر کویم وازم بورقان (وژه کان) خواص ندما که وژه هر نسنه نک خالص و کر نه سی معنای در (عنصری) ابابو و کان ماند و امق بچنک نه روی کریز و نه جای در نک مصرع اولک اولنده اولان ابالفظنه الف اولزانمدر مجرد تحسین لفظ ایچوندر نتمم مقدمه ثانیه ذکر میروزی ایتدی (وسنی) برز و جک تحت نکا حنده اولان ایکی خاتون عربی ده ضره و ترکی ده اورتاق تعبیر اولور که بری برینه نسبت وسنی در (عجمدی) دوستانم همده مانند وسنی شده اند همدزانست که با من نه درم ماند و نه سیم و الله اعلم و علی الله علی محمد و اله و سلم

باب الهاء

(هر هفت کرد) زینت ایتدی معنای در (جای) کنیزانی همه هر هفت کرده بود ج در پس زربفت پرده اصل معنای ترکیبی بدی در لوزینک هر برخی ایتدی دیکدر که خاتونکر انلر ایله کندولره آرایش و پرور لر یعنی حنا و سم کدگونه سفید آب زر آب غلیه سرمه خاقانی کلامی بو معنای تأیید ایدر بیت چون تو هر هفت کرده این چرخ در تو هر هفت زبور انما زده و هفت در هفت دخی بو معنای در (خاقانی) شش باتوی پر کرده هر هفت عالم تو دیده هفت بر هفت و هفت و نه دخی آرایش معنای در (امیر خسرو) هفت و نهش کرده چوماه تمام جلوه دهم در نظر خاص و عام و هر هفتدن الوان سبجه مراد اولمق مستبعد در زیر اجله الوان اسباب حسندن دکلدر (هزار آوا) بلبل (هالا) مقام

(تنیده)

(کافی) هزار
را واهی بر کل سرایه
بان عاشقان بر وی
دلدار

تنیده مستملدر (شهنامه) هلا تیغ و کوبالها بر کشید سپرهای چینی بسر در کشید (هم آورد) چنکه اقران اولان کسندر (هفتور نک) تانک قحی و ضعی ایله روایت اولندی بنات النمش معنای در (هین) سرعت معنای اولمغه (هیناهین) سرعت ایدره نک معنای اولور نه کم انوری دیدی بیت رخنه کرد تظلم حال مرا در چنان دار و کیر و هیناهین (هرینه) روز مره لازم اولان خرج و صرف (هوازی) ناگاه ظهور ایدن نسنه که اولان خبردار اولنجه (فرخی) بمهمان هوازی شاد کردم زد دست رنج و غم آزاد کردم (هوا کر) پرواز ایتدی (هزار دیک نام) بر قوری نام ایچون هزار شد ایدار نکایی وقتنده ضرب اولور (همدست) موافق (همکنان) سرتاش اولاندر دیکدر (هاتی) چو مجلس تپی شد ز ناخرمان کهر رینخت بردامن همکنان و اقران و امثال معنای دخی کلور لکن اکثر کتب لغته همه معنای اولمق اوزره واقع اولدی (هم دزد نالدو هم کاروانی) شی حقیقین کنایه در اصل معنای مثل بود که خیر سز اهل کارواندن بر نسنه سرقه ایدوب بر عظیم شی اولمق اوزره نمون ایکن چون بر تنها موضعه واروب اول نسنه بی آچوب باقدیده شی حقیق اولدی قوروب چالده نیمه دیکدی دیو تأسف ایدر و اهل کاروان دخی شیمز چالندی دیو ناله و فریاد ایدر لر مع هذا شی مزبور حقیر اولمغه بو مرتبه به تحملی بوق یعنی هم خیر سز اغلار هم اهل کاروان اغلر (آصفی) دلم بردو بصد زاری همی نالدر افغانم که دیده است الله الله دزد نالد کاروانی هم (ع) همین سنکست و پشت بام قرشی شومثل و وقتنده ضرب اولور که بر کسند بر کسند در بر حاجت نیازی ایله بر قیچ کره واروب کلوب مقتضی المرام اولمقندن مأیوس اولسد و حال یأسده بر که خصوص مزبور ایچون بر کره دخی واروب عرض حاجتده صرف مقدور ایدیم اگرینه حصوله قرین اولماز سه بالکلیه مأیوس اولوب خاطر مدن اخراج ایدیم مورد مثل شووجه اوزره حکایت اولندی که شاه طهماس نام قزلباشک و زراسندن نجم ثانی وزیر جیمونی عبور ایدوب نصف شهرینی محاصره و خلقی قتل عام ایتدکه بنانی نام شاعر آنده بولوب قرشی نام بر کسند نک طامی اوزرینه تحسن ایدوب یانده جمع ایتدی طاشلر ایله یوقارودن اشاغی جنک ایدر ایتدی مزبور طاشلردن فقط بر طاش قالدقده بر قزلباش کلوب معاش قلیج ایله دردمند بنانی نک اوزرینه هجوم ایتدکه مهور طاشی انه آلوب قزلباش مهوره قارشو واروب بیت مدد میخواهم از سلطان قرشی همین سنکست و پشت بام قرشی دیوب قزلباشک کلنه بی دولینه ضرب و جان خیشنی فرستاده دوزخ ایتدی (همسر طاووس طاووست) ایوبه کفو ایوسفله نک سفله در دیده جک پرده ضرب اولوب بیت مرا چون من کسی باید بیایوس که باشد همسر طاووس طاووس (همان جزیه بردار است) ترکیده اولور سه خوش اولمز سه قره

اشک قابوده باغلو در مثل در (قطعه) جور دلدار و ناشکیبی من طرفه حالت و کار سر بسته
پس ازین کر شود با شهب ناز خرسایم همین بدر بسته (هر چه نخوری بخنی است) ایشکی
فر دایه قویوب فرصتی فوت ایتمه دیه جک برده ضرب اول نور معنای مثل بود که اول طعام که
اخشام وقتی اکل ایتمه سن و صبا حقه قالسون دیه سن البته بیات اولور اولیکی لذتی قالمز
و بخنی کیجه دن قالمش بیات طعام معنانه در و بیات ایتمه که دخی دیر لر و بیات پیلاره
جایی و بیات ایتمه که مکبود دیر لر کذا فی نوادر الامثال کاشانی دیدیکه بخنی اول مال
و اسباب در که وقت حاجته لازم اولور دیو حفظ ایده لر و عرییده ز خیره دیر لر
و نخورده بخنیست عبارتی مثل در (نظامی) مخور غم بصیدی که نا کردی که بخنی بود هر چه
ناخورده (هر زه در) اول کسسه در که مجلسه غیر یلره فرصت ویر میوب دلنده هر نه
کلور سه رطب و یابس سوبلیه نتدکم امید ی شاه اسماعیل حقنده دیدی بیست درای چرخ
زد بانک مخالف بشیانت ازین هر زه در آبی (هنجار) هانک کسری ایله بول معنانه در
و آیین و اسلوب معنانه دخی استعمال اولور مجاز آ (هاتی) غلط کرد اندیشه در بار او
ندانت آیین هنجار او و دخی اول ایپ کنیا پو جیلر آنکله یاپونک اکر یسی و طوغر و سنی
پیلور لر ا کا دخی هنجار دیر لر پس بی هنجار مستقیم اولمین نسنده ن عبارت اولور (هندوی جان
بر میان) جان و باش ایله بنده فرمان بر دیتکن کنایه در ع پیش زبان تیغ تو هندوی
جان بر میان و هند و قول معنانه در ع مقل آنست که او هندوی سلطان باشد
(هندو زاده) بد اصل و فرومایه دیکدرو (هندو) هندوستان طائفه سندن اکثر یا کفریه
اطلاق اولنغله لفظ هندو اسیر لره علم اولشدر (خسرو) خود کام دلی درام دیوانه
مهر و یان یارب که مباد این دل هندوی مسلمان را و سیاهی دیوب قول مراد ایتدکری
هندو قول سیاه اولد قلرندن مأخوذ در کذلک سیاه دخی قول دیکدرو ع توسیاه کم بهابین که
چه در دماغ دارد (هیچ کاره همکاره) اول کسند در که اصلا سمیندن فائده کورمز ترکیده
آندن یلر اوکار تغییر اولنور (شهیدی) کشم ز هجر بلاها بوصل کار ندارم زکوی
عشق منم هیچ کاره همکاره معنای مثل بود که اصلایش کوردو کی یوق ظاهرا بقلسه
هر ایشده هیچ تقصیر ایتمز والله اعلم بالصواب

باب الیاء

معلوم اوله که بوندن اقدم مقدمه ثانیده حرف یانک وجوه استعمالاتی بیان اولنشدیدی
لکن صاحب دستور بو مقامده نسبت معنایی مفید اولان حرف یایه متعلق بعض فوائد
ذکر ایتمکله آتی دخی بو محله ذکر مناسب ملاحظه اولنوب آنک کلامنی ادنی تغییر
و تفصیل ایله تحریر تصدی اولندی والله الموفق بخنی اولمیه که مصدریه معنایی افاده

(ایند)

ایند حرف یایه نسبت دخی اطلاق اولنور و یاء مذکوره کاهی لفظدن اسقاط
اولنوب مقدر اعتبار اولنور مثلاً نیک ایو و نیی ایولک معنانه ایکن یایی حذف ایدوب
نیک دیر لر وینه نیکی معنایی مراد ایدر لر (کاهی) دشمن چه غم کد نیک کدایان اونکفت
کونند در عقب بدی میر و بادشاه کذلک بدیوب بدی مراد ایدر لر (کاهی) بدمن دائماً
اندیشه داری نه نیکیست این چنین نیکو بندیش و خون ریز دیوب خونریزی
مراد ایدر لر (کاهی) تیغ نکرد میل بخون زبر کاهی آخر چه کرده چنین زار میکی
و نسبت حرف ایچون اولان یانک کاهی آخرینه تأکید نسبت ایچون حرف نون الحاق
ایدر لر مثلاً مشکین مشکین و سنی سنکین دیر لر و بوضو رتده یاء و نون نسبت ایکی
قسم در قسم اول اولدر که یاونون مذکوره نك لاحق اولد قلی اسمک مدلولی
لاحق اولد قد نصکره بجو عنندن منعقد اولان اسمک مدلولینک ماده وجودی
اولد یغنی و ثانی اولدن مصنوع اولمنی افاده ایدر مثلاً سنکدن مصنوع اولان کاسه یه
سنکین دید ککری کاسه معهوده نك ماده سی سنک اولد یغنی یاونون مذکوره
افاده ایدر لر قسم ثانی اولدر که یاونون مذکوره اسم اولک بعض اوصافه دلالت ایدر
مثلاً بر نسنه سیاه اولمقده مکه تشبیه و اکا نسبت اولد قدده اول نسنه یه مشکین دیر لر که
یاونون مذکوره مشکک صفی اولان سیاه لفته و اول نسنه نك صفت مزبورده مشکه
تشبیه اولند یغنه دلالت ایدر ع ماه تابان تو دارد شب مشکین بردوش و بغایت قرمز
کله کل آتشین دیر لر (هاتی) از آتش تب چو عارضش سوخت همچون کل آتشین
بر افروخت و کاهی نسبت ایچون الحاق اولنان حرف یادن مقدم توکید نسبت ایچون
نون زیاده قیلد قد نصکره نون مذکوره دن مقدم بر الف دخی زیاده ایدر لر مثلاً پلو
دید ککری مملکت اول مملکتده متداول اولان لسانی نسبت اندکده پهلوانی دیر لر بیست
کشاده زبان و جوانیت هست سخن گفتن پهلوانیت هست و اسکندره نسبت ده
اسکندرانی دیر لر مثلاً ثوب اسکندرانی دیر لر و کاهی صورت اخیرده آخرده واقع
اولان یایی هابه تبدیل ایدر لر که هاء مذکوره دخی نسبتی توکید ایدر مثلاً ملوک
نسبت ده ملوکانه دیر لر عاقلانه و ابلهانه دخی بوقیلدندر و کاهی نسبت ایچون الحاق
اولنان الف و نون و هادن مقدم بر کاف عجمی دخی زیاده ایدر لر که کاف مزبور دخی
ادات نسبتدر مثلاً جدا لفظنه نسبت ده جدا کانه دیر لر و کاهی کاف مزبورده زیاده
اولد قدده حرف یایی اصلی اوزره ابقا ایدر لر مثلاً زندیه نسبت ده زند کانی دیر لر
و کاهی یاء نسبت ایله اکتفا ایتمش ایکن توکید ایچون یادن مقدم کاف مزبورده یی زیاده
ایدر لر بنده یه نسبتده بندکی دیر لر و کاهی بوضو رتده کافی یاد نصکره زیاده ایدر لر مثلاً

زنده يك ديرلر * وگاهی نسبت ایچون الحاق اولنان الف ونونندن مقدم کاف مزبور
زیاده ایدرلر مثلاً مدور معنائه اولان کرد لفظنه نسبت ده کرد کان دیرلر که مراد
جوزدر * ودخی الف ونون مذکوره ظرفیت معنایی افاده ایچون الحاق اولنور مثلاً
بامداده بامدادان دیرلر (جایی) بدیکر روز یوسف بامدادان * که شده لهاز فیض صبح
شادان * پس بامداد وقت الصبح معنائه و بامدادان فی وقت الصبح معنائه اولور کذلک
بهار وقت الربیع و بهاران فی وقت الربیع معنائه در (جایی) نوبهاران خلیفه بغداد * بزم
عشرت بطرف جلوه نهاد * کذلک صبحگاه وقت الصبح و صبحگاهان فی وقت الصبح
معنائه در بیت چو شد نارنج مشرق صبحگاهان * سپید و سرخ چو سبب صفاهان *
پوشیده اولیه که صبحگاهان لفظی توجیه ده کال پاشازاده مرحوم عظیم تکلف ایش
نته کم مقدمه ثانیه ده اشارت اولندی * وگاهی الف ونون مذکوره اسمک آخرینده لاحق
اولوب اول اسم صفت مشبهه صیغه سی اولور و ترکیده رک ایله تعبیر اولنان معنایی افاده
ایدر مثلاً ترکیده اوپدرک دیه جک برده بوسه زنان واته کین چکدرک دیه جک محله
دامن کشان و کوله رک دیه جک برده خنده کنان و خنده زنان دیرلر والله اعلم بحقیقه
الحال والیه المرجع والمآل (یاد هندوستان کرد فیل) برکسته قدیمی وطنی یا خود
برغیری مألوف اولدی بنی نسته بنی خاطرینه کتوروب تشوق اینته ضرب اولنور بیت
زسودای میخانه رقم زجای * کرد یاد هندوستان کرد فیل * واکراول کسند بالکلیه
فراموش ایش ایکن غیری کسند خاطرینه اخطار اینته زهندوستان فیل را یاد داد
دیرلر (هاتقی) که آن بی خرد چرکس بد نژاد * زهندوستان فیل رایاد داد (یک نور)
اسلوب واحد اوزره دیمکدر (یکسر) برنسنه نک برباشندن او برباشنه وارنجده که
اندن باشند باشد تعبیر اولنور که مراد اول نسته نک جیع اجزائی یکسان دیمکدر
(کال اسماعیل) درختان دران ماه برفی که خوردند * درین ماه کردند یکسر شکوفه *
پوشیده اولیه که کردند یکسر شکوفه عبارتی قوصدیلر واکل اندکری برف آشکاره
به جیقدی دیمکدر که مراد اغاجلرک بیاض چیمک اظهار اندکری در (برمق)
انچه معنائه در (حکیم سنایی) تا حکیم زمانه احق شد * دل او عشق باز بر مق شد (بزرک)
قراول معنائه در (انوری) ای سپاهست را ظفر لشکرش و نصرت بزرک * نه یقین بر طول
وعرض لشکرت واقف نده شک (یاوکی) غارت معنائه در نته کم کال اسماعیل رمد
وصفده دیدی بیت اندر دیار دینه زبس یاوکی دردم * مردم نمائند آنکه بیکباره شد
خراب (یتیمانه) لوندانه (سینی) روان راه تودهای اشک ماهم دروز * تو هم نشین به
یتیمانه کوی خود شبا (یک انداز) اول کسند در که اول آندینی اوق نشانه اصابت

(ایده)

ایده (کال صفاهانی) بایک اندازی کلکت تیر چرخ اردم زند * همچو سوارش زبان
بیرون کند کردون زکام (یارنو بهار است) دوستلغی دوات زمانه مخصوص اولوب
قدیمی دوستی اولان کسند نوع مامکدر الاحوال اولسه آتی ترک ایدوب بر دولتند
ایله دخی دوستلغه باشلار دیه جک برده ضرب اولنور (یکی خورد) منفعل اولدی
ترکیده آندی تعبیر اولنور بیت میخواست خورد دوبوسه طوسی * چون دید
رقیب را یکی خورد (یله کرد) صالیوردی تعبیر اولنور دیرکینی صالیورمک و چار
پای اوتنه صالیورمک کبی (هاتقی) دائم کلدبان بعیش میکشت * کرده کله رایله دران دشت
(نظامی) تماشا کنان رفت ازان مرحله * عنان کرد برسوی صحرا یله (نیما) و خلج ایکی
ملکتدر که خطا ملکیتی کبی محبوبلری بغایت حسن ایله معروفدر لهذا محبوبلری
آنلره نسبت ایدوب ترک نیما یی و ترک خلجی دیرلر (معزی) زهی ستاره خوبان خلج
و نیما * بدلبری دل مارا همی کند نیما (یاد بود) ارمغان * معنائه در (حکیم شقایق) قطره
خونابه برکف میرسم از کشت کل * یاد بودی از برای چشم تو آورده ام (یادکار)
صلی ولدن کنایه در زیرا ولد بای حال کان پدری مذکر در بوسیدن ارمغانه تشبیه
اولمشدر ع یادکار شاه اسماعیل سلطان حیدری (یک آویز) صالیق تعبیر اولنان آلت
حرب و بخاریلر اکا کاردر روی ران دیرلر زیرا اکثریاتی اولیق اوزرینه آصارلار
و ترکیده ورساق دیرلر که برساق دن محرف در معنای مذکوره موافق در (یکه تاز)
اول بهادر که میان عسکردن یالکوز دشمن اوزرینه جله ایله یه (یک تند) و مفرد سوار
عبارتلری دخی بو معنایه در و مفرد دخی دیوب بو معنایی مراد ایدرلر ع شد سوار
آفتاب از حیل رایت مفردی (یله) یانک کسری ایله فدا معنائه در ع کنم هرچه
دارم برایشان یله (یوغ) بویوندر و ق تعبیر اولنان اغاجدر (ابوشکور) کر آید که پیش تو گویم
دروغ * دروغ اندر آید سرمن بیوغ (یک عنایت قاضی به از هزار کواه) قاضی نک
ادنی جایه سی بیک شاهد دن نافع در دیمکدر بیت هدایت تو مرا بهراست ز علم و عمل *
که یک عنایت قاضی به از هزار کواه (یک قلده) برباشندن بر باشه تعبیر اولنور (هلالی) ملک
معنی ازان تست همد * این قلر و تراست یک قلده * قلرو بریاد شاهک تحت حکومتده
اولان ملک دیمکدر عبارتدر (یک نیم نهادیم) حاضر و مهیا ایدوب بر طرفه وضع
اتدک دیمکدر کنایه در بیت بوی دل کریان و کباب جگر آمد * تا بر سکت هر دو
بیک نیم نهادیم (یک روکن کاراورا) انک ایشنی بو گونه یارینه صالمه همان کس آت
دیه جک برده تکلم اولنور (هاتقی) یکی بسته تیغ ورود در میان * بیک زو کند قصه
رومیان (یار فروش) هر مجلسده دوستینک مداحلغین و چوق چوق شناسینی ایدن

ب

(۳۸)

عقی ولیه که ارمغان
لفظی دخی فارسیدر که
راه آورد دخی دیرلر
حکیم خاقانی بیت از
سفر آیم و در راه صید
افکنده ام هست صیدی
حرب پهلوار ارمغان
آورده ام ارمغان دخی
بو معنایه در (منه)

کسندند عبارتند (سفی بخاری) سک تو بر همه عالم فروخت سفی را چرا که یار
فروشی طریق یارانت (یام) اول آت در که منزل خانه لوده حفظ ایدر که سرعت ایل
کلن اول قله رکوب اتسونلر ایچون (ابن یمن) من که چون عیسی نیارم بی خری رفتن
براه هر زمانم دیگری کیرد چواسب یام الاغ (یکره) یکبار معنسنه در ترکیده دخی
بربول و بر کره تعبیر اول نور (حضرت جامی) یکرهش دیدیم عقل و دین و دل بر باد
رفت و ای جان ما اگر بنیم باردیکرش (یک بسی) براو غوردن کندوی بر مملکیده
القا ایدوب کندو قوتینه مغرور اولمق (ابوشکور) بجنکی مکن جاودان یک بسی بدین
آرزو که منم خودرسی (یزدادی) اول طعامدر که انی قیمة و عور طه دن پیشور لر
(طیان) خور دخالقان تو خون دل و جگر قوت موافقان تو یزدادی و عسل و لیکن هذا
آخر ما اردنا ایراده من القوائد و لتتقرب الی مانحن بصدده من ترجمة مقدمة الادب
والله مهمل الامور وهو العليم بذات الصدور و صلى الله تعالى على سيدنا وآله وصحبه
اجمعين ماتعاقب الازمان و توارد الدهور خاتمة المقدمتين في ترجمة مؤلف مقدمة
الادب تجاوز الله عن سيئاته و صب على ضريحه سجال رحته مؤلف كتاب مذکور
ابو القاسم جار الله محمود بن محمد بن احمد الزمخشري الخوارزمي در که فخر خوارزم لقبی
ایله شهره آفاق و علم اعراب و لغت و اشتقاق و معانی و بیان و تفسیرده امام الدنيا بالاتفاق
در نیکو سیرت و حسن السریرت و واسع العلم و کثیر الفضل اولدینی شهر من شروق
الشمس و فرط ذکاء و جودة قریحه ایله جیع علومده متقن و متفنن اولدینی اظهر من
مضی الامس در علمیات حنفی المذهب و اعتقاد یانده معتزلی المشرب ایدی که عقیده سی
باینده تصلبي و مذهبی خصوصنده تعصبی بر رتبه یه بالغ اولمش ایدی که زیارت ایچون
بر کسندک باجی دق ایتدکده خادم مزاره قل لمولایک ابو القاسم المعتزلی فی الباب دیو
کندوی تعریف و تفاخر ایدر که کندو ذاتی بو وصف ایله توصیف ایدر ایدی خوارزم
قریه لرندن زمخشر نام قریه ده درت التمشیدی سنه هجریه سنک رجب المرحبینه تولد
ایدوب بالدفعات بغداده وارد اولوب علوم ادیبی علی بن مظفر النیسابوری دن
وابو نصر اصفهانی دن اخذ ایدی و ابو سعید شتقانی و شیخ الاسلام ابو نصر الجوالقی
مجلسارینه داخل اولوب استماع ایدی و مکة مکرمه ده مجاورت اختیار ایتدکده جار الله
و فخر خوارزم لقبی ایله ملقب اولدی ذکر مؤلفات او الکشاف عن حقائق التنزیل
الناطق عن دقائق التأویل فی التفسیر الفایق فی غرایب الحدیث اساس البلاغة
فی اللغة ربیع الابرار فی المحاضرات مفصل فی النحو مقامات و مستقصى فی الامثال
اطواق الذهب که یوز عدد مقاله اوزره مسجع ترتیب ایتدکده نصایح صفار دخی دیر لر دیو

ترجمة المؤلف
جار الله العلامة
بفتح الزاء المعجمة (منه)

قوام الدین فرغانی نک کندی خطی ایله بو عبد فقیرک منظوری اولدی و صاحب
مفاتیح نصایح صفار باشقه بر کتاب اولمق اوزره تعداد ایتدی و الله اعلم صمیم العربیة
شرح ابیات الکتاب انموذج فی النحو رايض فی الفرائض شرح مشکلات المفصل
الکلم النوابع قسطاس فی العروض احاجی نحویه مقدمة الادب فی اللغة متشابه
الاسماء فی علم الحدیث فصوص الاخبار زیادات علی الفصوص مختصر فی موافقة
الصحابه اسماء اودیة و جبال مفرد و مؤلف فی النحو نصایح کبار تسلیة الضرب و دخی
معلوم اوله که محقق منبور رحه الله السنه خلقده اعرج اولمق اوزره مذکور و مشهور در
لکن تحقیقی بودر که ایاغنک بری دیزندن مقطوع ایدی و سبب قطعده اقوال متخالفه
وارد بر بعضیلر دیدیلر که حال صغرنده سطح بامدن ساقط اولوب بر ایاغی منکسر اولدقده
متعفن اولمغله قطع ایتدیلر و بعضیلر دخی دیدیلر که بلاد خوارزمده تردد ایتدیلر تلج کثیر
و بر دو فیر سببیلر ایاغی دوشدی و بعضیلر دخی دیدیلر که بر ایاغنده آکله حادث اولمغله
قطع ایتدیلر و بعضیلر دخی دیدیلر که دابه دن ساقط اولوب ایاغی منکسر اولمغله آخر الامر
قطع اقتضا ایتدی و علامه منبور کندی لساندن روایت اولندی که حال صبا و تمده
بر سر جه طو توب ایاغندن بر رسته ایله بند ایتمش ایدم تا کاه المندن خلاص اولوب بر دیوار
شقتنه دخول ایتدکده یدمده اولان سر رسته یی چکدیم عصفور منبور ک ایاغی دل
ستمزده کان کبی منکسر اولدی و الله هم بو خصوصدن آکاه اولوب بکاهزار عتابدن نصرکه
قطع الله رجلك کما قطعت رجله دیدی حالا انقطاع رجله سبب و الله مک بد دعای
و عصفور مر قومک انکساری در حاصلی ایاغی دیزندن مقطوع اولمغله اغاجدن آفاق
پیدا ایدوب مشی ایتدکده مقطوع اولان ایاغنک موضعنه وضع ایدر ایدی و بغایت ثباب
طویلله لابس اولور ایدی که نظرا یدنر اول اغاجدن ایاغی کور میوب اعرج ظن ایتسونلر
ایچون و یدنده بر عظیم محضر و ار ایدی که دور ایتدیکی بلاددن بر بلده یه داخل اولدقده
اول بلده نک حاکمه ایاغنک انقطاعنک سببی تحریر و امضا ایتدر ایدی که قطع رجلی
خصوصنده سوء ظن ایتمه لر دیو (حکایت) اولندی که مولانای منبور ک والدی
قریه زمخشرده بر محله مسجدنده امام ایدی دیدی که فرزندم مقطوع الرجل اولمغله
بعد الیوم بر عمله یار من باری درزیلک صنعتنه شا کردلکه و یرهم زیر اصنعت منبوره
ایاغه محتاج دکدر علامه منبور یدرندن بو کلامی استماع ایتدکده شو وجهله نیازمند
اولدی که ای والد مشفق لطفکدن رجا ایدرم که بوقفیر معلولی کوتوروب بلده
خوارزمه القا یدنه سز (لعل الله یحدث بعد ذلك امراً) پدری دخی کوتوروب خوارزمده
بر مدرسه حجره سنده اسکان ایتدی مولانای منبور آز وقت ایچنده شیخ ابو علی الضرب

الاديب مجلسه داخل اولوب علوم ادبيه بي تمامه آندن اخذ ايتدى و بو ايكي بيت
ابومضر وقت ايتدكه زحشرينك عقدايتديكي مرثيه دندر (نظم) و قائله ماهذه
الدرر التي تساقطها عينك سمطين سمطين فقلت هي الدرر التي حشا بها ابومضر اذني
تساقط من عيني بعده همت عاليه سي يومافيو ما علوم عربيده بر مرتبه مترقي اولدى كه
مدت قليله ده امام ركن الدين محمود الاصولي و امام ابو منصور علم تفسيرده مزبورك
تلامذه سي عدادندن معدود اولغه مستعد اولديلر و علم اصولي آزدنده مزبورلردن
و علم فقهى عين الامه نك دامادى شيخ سيد اخياطيدن اخذ ايتدى القصه جيع علوم
فنونده سرآمد روزگار اولوب قرق برسنه بالغ اولدقه ملوك و وزرا ايله مناده
و آنلى مدح و ثنا ايله خلق فاخره و جوائز و افره اخذ ايدرايدى تا كه نسيم توفيق الهى
مهب فيضندن هبوب ايدوب بررؤياى صادق و واقعه هائله ايله خواب گران غفلندن
بیدار اولدى ورؤياى مزبوره عامه خلقدن انقطاعنه و جله اوقاتين امور دينيه
صرف اتمسنة سبب اولدى و نصايح كبار نام تأليفنده كه معاتبه نفس حقهده عقدايتديكي
اللى مقامه در رؤياى معهوده بي اراد ايدوب اول واقعه سنين عمرنده قرق برسنه مرور
ايتدكه بشيوزاون ايكي سنه هجريده سي رجب شريفنده واقعه اولمش ايدى اول سنه
عام مندر ديو تسميه ايتدى زهد و ورع و تقوى و قيام ليل و تدريس علومده عديم النظير
ايدى عرفانده يدى كره و فقيه حاضر اولدى بش سنه مقدارى مكه مكرمه ده نكر انداز
مجاورت اولوب اكثر تأليفاتين زمزم و مقام مايننده كشيده سلك تصنيف ايتدى بعده
وطن اصليسى جانبده صرف عنان عزيمت ايتدكه بشيوزاون سكر سنه هجريده سنه
ليه عرفنده جرجانيه خوارزمده روح پرفتوحى محبس بدنن جانب كنكره عرشه
طيران ايتدى و جاشنى (كل من عليها فان) ذائقه حياتنه ايتدى تجاوز الله عن خطيائه
و تنعاعن آثاره مؤلفاته و علامه مزبور غفر ذنوبه يوم النشور كشاف ده سورة بقره
تفسيرنده شووجه اوزره نظم و تحرير ايتمشدر كه (نظم) يامن يرى مد البعوض
جناحها في ظلمة الليل البهيم الاليل و يرى مناظر عمر و قها في نحرها و المنح في تلك العظام
النحل امن على توبة يحوبها ما كان منى في الزمان الاول و بيت ثاني شو عبارت ايله
استماع اولندى كه و يرى حرير الدم في اعضائها متقلا من مفصل في مفصل و بيت ثالث
شو عبارت ايله دخى روايت اولندى كه اغفر لعبدا من فرطات ما قد كان منه في الزمان
الاول ابن خلكان روايت ايتدى كه زحشرى حين وفاتنه وصيت ايتدى كه ابيات
مذكوري قيرينه رسم و تحرير ايدى ديوب بعض فضلا و اخر عمرنده شوايى انشاد
و لوح مزارينه تحرير اولنق اوزره وصيت ايتدى كه ابيات بودر كه ذكر اولنور (نظم)
الهي اذا اصحت صيفك في الثرى و للضيف حق عند كل كريم فهب لي ذنوبي

في قرأني فانها عظيم ولا تعنى بغير عظيم و عزيز الدولة نام ملكك لوح مزارينه تحرير
اولنش كه (نظم) يا ايها الناس كان لي امل قصرتني عن بلوغه الاجل فلتيق الله
ربه رجل امكنه قبل موته العمل ما انا وحدى نقلت تحت ثرى كل الى
ما نقلت تنقل و دخى علامه زحشرينك ولادتي درت يوز التمش يدي
سنده رجبك يكرمي يدنجي چهارشنبه كوني ايدى پس مدة سنين عمرى
الى برسنه اولور لطيفه روايت اولندى كه علامه مذكور مجمع الامثال صاحبي
ابو الفضل احمد الميداني ايله معاصر اولوب ميانلرنده محاسنه و منافسه واقع اولغه
هرنه محله كه لفظ ميداني تحرير اولنش كورسه اولينه برنون نقيه ادخال و تحرير
ايدوب نيمداني لفظنه تحريف ايدرايدى ميداني دخى هرنه موضعده كه لفظ زحشرى
بي مكتوب كورسه تحريف ايدرايدى لكن نه وجهله تحريف ايتديكنده اختلاف
ايتديلر بعضيلر ديديلر كه ميمى نونه تبديل و جاء مهمله نك اوزرينه بر نقطه وضع
ايدوب زحشرى اولورايدى كه معناسى انك چكه سنه حدث ايله ديمكدر و بعضيلر
دخى شيني اوزرينه تقديم ايدوب زحشرى اولور ايدى ديديلر كه معناسى آنك
خاتونى اشترى ايدرميسين ديمكدر و بو لطيفه قريب در كه ابن عمار بر مجلسه داخل
اولدى ابن الداني اول مجلسده حاضر ايدى ابن الداني لطيفه يوزندن (اجلس يا ابن
عمار بغير ميم) ديدى و ابن عمار ديدى كه (نم يا ابن داني بغير الف) و دخى حكايت اولندى كه
سراج وراق طريق مجازده اسهاله مبتلا اولوب احبابي ديديلر كه فلان طيبده
برسوف و اردر كه همان برؤ الساعده در حاصل سراج مزبور اول سفوفدن تناول
ايتدكه اسهالى زياده اولدى پس اول وقته ديدى كه (نظم) فحت على بابا بالسفوف
وصلت به الى الامر المخوف و لكن الحكيم اراد خيرا فجاء بغيراء في الحروف
ومنه قول الشاعر (نظم) من طين طوي خلقت قدا فانت من ذى الورى غريب
بدلت النون فيك ياء فالناس طين وانت طيب و قال ابو الحسن الجزار (نظم) و لحيه
خالقت الناس من عنفها فيها ومن لامها قد صم عندي انها خلية و انما هم قدموا
لامها و دخى مشهود رأى اصحاب استعداد و معلوم ارباب صدق و سداد اوله كه
مقاصد علم لقت ايكي اسلوب اوزره مبنى در زير ايا لفظ جانبندن معنى جانبده توجه اولور
مانحن فيه مناسب مثالى بودر كه لغات فارسده ايله متكلم اولان مستمع فلك لفظنى
استماع ايتدكه نه معنايه دلالات ايتديكي معلومى او لما غله لفظ فلكك معناسنه طالب
اولور پس اول كسنة يده مألوف اولد ينى لفظ آسمان ايله اولنور يعنى اى مستمع لفظ فلكدن
مراد قبه حضراء رفيعه در كه سن آندن كند و لسانكده آسمان ايله تعبير ايدرسين و بو اسلوب
اوزره تأليف كتب لغات ايدن علماء لغت حروف تهجى تربيتي طريقته سلوك ايدوب

ايكي فرقه به متفرق اولديلر * فرقه اولى ابواب جهنتدن كلهنك آخرينى وفصول جهنتدن اولنى اعتبارايتديلرنته كيم جوهرى صحاحنده ومجدالدين فيروز آبادى (القاموس المحيط والقابوس الوسيط الجامع لماذهب من لغة العرب شماطيط) نام تأليفنده بومسلكه سلوكايتديلر * وفرقه ثانيه ابواب جهنتدن كلهنك اولين وفصول جهنتدن اولنك غيري اعتبارايتديلر ابن فارس مجلنده ومطرزى مغربنده وزحشرى اساس البلاغه سند بوطريق اختيارايتديلر * وبواسلوبي اختيارايدن اهل لغت لقتك تعريفنده ديديلر كه لغت بر علمدركه جواهر وهيئات مفرداتك وضع شخصى ايله موضوعات ومدلولاتندن بحث ايدر ياخود معنى جابندن توجه اولنور مثلا مستمك ذهنته حاصل اولان قبه حضراء رقيه كه كندولساننده آندن آسمان ايله تعبير اولنور لسان عربده اكادال اولان لفظه طالب اولور پس اول كسنيه لفظ فلك ايله بيان اولنور يعنى اى مستمع ذهنته حاصل اولوب كندولسانكه آسمان ايله تعبير ايتديك معناه دال اولان لفظ لفظ فلك در لهذا فلك لفظى اولاتخير بر اولنوب لفظ آسمان ايله شرح وترجه اولنور وبواسلوب اوزره عقد كتب لغات ايدن علماء لغت من حيث المعنى اجناسى جمع ايدوب هر جنس ايجون بر باب عقدايتديلر * ترجمه سى صددنده اولد يغمز زحشرينك مقدمة الادب نام تأليفك قسم اسماسى * وابو الفضل احمد بن محمد الميدانى نك (السامى فى الاسامى) نام تأليف ايتديكى كتاب لطيف واحدين ابان اندليسك علم لغته (عالم) نام تأليف ايتديكى كتاب كه فلكدن ابتدا ايدوب ذره ده ختم ايتشدريوز عدد مجمله بالغ اولور بر كتاب جليل القدر در بواسنوب اوزره مبتنى در وبومسلكه سلوك ايدن علماء لغت علم لغتى شو وجهله تعريف ايدر لركه لغت بر علمدركه وضع شخصى ايله بر معناه دال اولان مفرداتك جواهر وهيئاتندن بحث ايدر * واسلوبين مذكورين اوزره علم لغتك موضوعى مفرداتك جواهر وهيئاتى در معانى جزويه وضع اولند قلى حيثندن وغايتي فهم معانى ده ذهنى خطادن حفظ در ونفعى معلومات مزبوره بي احاطه دنصكره جزالة الفاظ وفصاحة عباراته اطلاع سببى ايله اداء مرآمده تقان در والله اعلم

فهرست ابواب القسم الاول اعنى الاسماء * باب فى اسماء الازمان واجزائها ومايناسبها * باب السماء وما فيها وما يحدث منها والكواكب * باب التراب وما يحدث فيها ومايناسبها * باب المعادن ومايناسبها * باب الطريق ومايناسبها * باب الماء وما فيه ومايناسبها * باب الوادى والنهر ومايناسبها * باب النباتات والحبوبات ومايناسبها * باب البصل ومايناسبها * باب القطن ويناسبه * باب البستان والرياحين * باب الاعشاب والبقول وانواعها * باب الكلاء والحشيش ومايناسبه * فصل فى الاشجار

(وانواعها)

القاموس معظم البحر
والقابوس الرجل
الجمل الحسن الوجه
الحدن لوز يقدر
وسيط فهم اى وسطهم
نسبا وارفعهم علا
ولا يقل قوم اشماطيط
اى متفرقة وجاءت
الحيل شماطيط اى
متفرقة ارسالا منه

وانواعها * باب العقار وما يتعلق به من الآلات * باب الحدايق والثمار والاشجار * باب البقعة والبناء والبلد ومايناسبها * باب وكور الطيور ومايناسبها من امكنة الوحوش * باب الخط والبناء والبيت والدكان * باب اثاث البيت وما يستعمل فيها من الادوات * فصل فى الصندوق والظرف والخيمة * فصل فى الاوعية كالاناء والجوايق ومايناسبها * باب فى اسماء الله والملائكة واصناف الانسان * فصل فى الاجنة والشياطين * فصل فى اجزاء الانسان وهيئته واحواله وموته وحياته * فصل فى اعضاء الانسان من رأسه الى قدمه * فصل فى صفات الانسان * فصل فى الجنين والطفل والشبح والشاب ومايناسبها * فصل فيما يتعلق بالنساء كالثيب والبكر وسائر احوالهن * فصل فى الاقارب ومايناسبها * فصل فى الحبيب والصديق * فصل فى الاستاد والاحير ومايناسبه * باب السلطان ومايناسبه * فصل فى العبد والامة * باب الدين والملة * فصل فى القرآن وما يتعلق * فصل فى الادب والخط والقلم والدوات واللغة * فصل فى الجنة ومايناسبها * فصل فى الزنديق واصحاب الملل وكتابهم ورؤسهم * فصل فى جهنم وما يتعلق بها * فصل فى الآلات واللبن والآجر ومايناسبها * فصل فى الخداء والآله ومايناسبه * فصل فى السقاء والآله * فصل فى الفراء وانواع الفرو ومايناسبها * فصل فى الخف وآلة الجلاح * فصل فى الملاح والسفينة ومايناسبها * فصل فى الحداد والآله * فصل فى الصيد والآله والصيد * فصل فى المطرب والآله وما يتعلق به * فصل فى اللعاب واللعب ومايناسبه * فصل فى الميسر والشطرنج * فصل فى العطار والعطر * فصل فى الاشربة واواينها واسماء الخمر * فصل فى آلات شرب الخمر مثل الصراحة والنقل * فصل فى القصار والآله * فصل فى التجار والآله * فصل فى القصاب ومايناسبه * فصل فى القصاد والحجام والحلاق * فصل فى الدهن وما يتعلق به * فصل فى الآبار والابرة * فصل فى المغزل والمغزلى * فصل فى النداف والآله * فصل فى الداء والمرض واسماء انواعه * فصل فى البياض والسكر والعسل وامثاله * فصل فى المأدبة والضيافات والمأكولات * فصل فى المطعومات كالخباب والشواء والوان المطعومات * فصل فى الخبز وسائر ما يتخذ من الدقيق واصناف اللين وما يتخذ منه * فصل فى الثوب والقماش ومايناسبه وانواع الملبوسات * فصل فيما يفرش كالكساء والحذر والستر والبساط * باب العدد * فصل فى كسور العدد ومايناسبها * فصل فى الوزن كالدرهم والقيراط وغيرهما * فصل فى الوزن والميزان ومايناسبهما والكيل * فصل فى القرس واصنافه * فصل فى اعضاء القرس * فصل فى علامات القرس مثل الشية * فصل فى المضمار وافراس الرهان * فصل فى آلات

الفرس كالخيول والسرور * فصل في المعركة وما يتعلق بها * فصل في الطبل والعلم
 وما يناسبه * فصل في اسماء رجال معهم سلاح كالملحمة * فصل في السلاح والمسكر
 وما يناسبه * فصل في آلات تستعمل في الحرب كالطبل والعلم والسيوف وامثاله * فصل
 في الرمح واقسامه * فصل في القوس وما يتعلق به * فصل في السهم واجزائه وظروفه
 * فصل في السكك والسكين * فصل في بعض آلات الحرب كالدهبوس * فصل
 في الزراد والدرع والمقفر وما يناسبه * فصل في التراس والترس * باب البهيمة من الابل
 وامثاله * فصل في اعضاء الابل كالشفرة وامثاله * فصل في آلات الابل كالعران *
 فصل في البغل والحمار * فصل في مهمات الدواب كالملطف * فصل في البقر * فصل
 في الغنم والمعز * فصل في اوصاف الغنم * فصل في الصوف والشعر والوبر * فصل
 في الخلف والفرع * فصل في الحيوانات الوحشية والسياب * باب الدواب الصغار
 والحية * فصل في حشرات الارض * باب الطيور وانواعها * فصل في الطيور الصغار والكبار
 * باب الالوان واصنافها * باب في الاشياء المتفرقة * باب المضمرة * فصل

في الظروف * فصل في اسماء الاشارات * فصل في الموصولات *

فصل الاستفهام * فصل في كلمة ذو * فصل في

اسماء الافعال * تمت المقدمتين من اقصى

الارث ترجعة مقدمة الادب